SİRET-İ İBN-İ HİŞAM

İSLAM TARİHİ

KAHRAMAN
YAYINLARI

SİRET-İ İBN-İ HİŞAM
İSLAM
TARİHİ

4

KAHRAMAN
YAYINLARI

İSLÂM TARİHİ

SÎRET-İ İBN-İ HİŞAM TERCEMESİ

Dördüncü Cild

Terceme Eden:
Hasan EGE
Din İşleri Yüksek Kurulu Üyeliğinden
Emekli

NEŞREDEN:
KAHRAMAN YAYINLARI

Baskı
Selin Ofset
Davutpaşa Cd. 75/345 Topkapı-İst.
0212.577 63 48
•
İstanbul
2006
•
Cilt
Kahraman Cilt Sanayi

KAHRAMAN YAYINLARI
Merkez:
Davutpaşa Cd. TİM-2 12/322 Topkapı-İst.
Tel: 0212 613 83 05 Fax: 0212 565 25 84
info@kahramanyayinlari.com
Şube:
Çatalçeşme Sk. 19/1 Kat: 4 Cağaloğlu-İst.
Tel: 0212. 512 32 69

السيرة النبوية

لابن هشام

İSLÂM TARİHİ

SÎRET-İ İBN-İ HİŞAM TERCEMESİ

Dördüncü Cild

Terceme Eden :
Hasan EGE
Din İşleri Yüksek Kurulu Üyeliğinden
Emekli

NEŞREDEN :
KAHRAMAN YAYINLARI

CA'FER B. EBÎ TÂLİB'İN HABEŞİSTAN'DAN GELİŞİ VE ORAYA HİCRET EDENLER

Resûlullah'ın, Ca'fer'in gelişiyle sevinmesi

İbn-i Hişam şöyle dedi:
Süfyan b. Uyeyne, Ecleh'den o da Şa'bi'den şöyle haber verdi:

Cafer b. Ebî Tâlib (Radiyallâhü anh), Hayber'in fethinde Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onun gözlerini öptü, onu yanından ayırmadı, şöyle buyurdu:

— Bilemiyorum ki, şu ikisinden hangisiyle ben daha sevinçliyim: Hayber'in fethiyle mi, yoksa Ca'fer'in gelişiyle mi?

Amr b. Ümeyye'nin, Habeşistan'dan getirdiği sahâbelerin Medine'ye hicret etmeleri

İbn-i İshâk şöyle dedi:
Bir kısım sahâbe, Habeşistan'da bulunuyordu. Nihâyet Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlar için Amr b. Ümeyye el-Damri'yi Necaşi'ye gönderdi. O da onları iki gemiye bindirdi ve onları Hudeybiye'den sonra o Hayber'de iken onun yanına getirdi. Onlar şunlardır:

Benî Hâşim b. Abd-i Menâf'dan :

Cafer b. Ebi Tâlib b. Abdulmuttalib vardı. Onunla birlikte de hanımı Esmâ bint-i Umeys el-Has'amiyye vardı. Bir de onun oğlu Abdullah b. Ca'fer bulunmaktaydı. Anası Esmâ onu Habeş topraklarında dünyaya getirmişti. Ca'fer Şam topraklarından Mu'te'de, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in emiri olduğu bir sırada katl edildi. Onlardan bir kişi var.

Benî Abd-i Şems b. Abd-i Menâf'dan :

Hâlid b. Said b. el-As b. Ümeyye b. Abd-i Şems vardı. Onunla birlikte de hanımı Ümeyne bint-i Halef b. Es'ad vardı. İbn-i Hişam şöyle dedi :

— Humeyne bint-i Halef denilir — ve onun iki çocuğu Said b. Halid ile Eme bint-i Halid vardı. Anaları Ümeyne bunları Habeş yurdunda dünyaya getirdi. Halid, Ebû Bekr es-Sıddık'ın hilâfeti sırasında Şam topraklarında Merc-i Suffer (1)'de katl edildi. Halid'in kardeşi Amr b. Said b. El-As da vardı. Onunla birlikte de hanımı Fâtıma bint-i Safvan b. Ümeyye b. Muharris el-Kinânî bulunmaktaydı. Bu kadın Habeş topraklarında öldü. Amr, Ebû Bekr Es-Sıddık (Radiyallâhü anh)'in hilâfetinde Şam topraklarından Ecnâdîn'de katl edildi.

Said b. El-As'ın, oğlu Amr için söylediği şiiri

Amr b. Said için babası Uheyhe Said b. el-As b. Ümeyye şöyle demiş :

أَلاَ لَيْتَ شِعْرِي عَنْكَ يَا عَمْرُو سَائِلاً إِذَا شَبَّ وَاشْتَدَّتْ يَدَاهُ وَسُلِّحَا

أَتَتْرُكُ أَمْرَ الْقَوْمِ فِيهِ بَلاَبِلُ تَكَشَّفُ غَيْظاً كَانَ فِي الصَّدْرِ مُوجَحَا

«Ey Amr gençleştiğin ve ellerin kuvvetlenip silâhlandığın zaman seni sorup keşke durumunu bilseydim.
Milleti, karışık ve iztiraplarla mı bırakırsın.
Göğüslerde örtülü olan bir öfkeyi açığa vuruyorsun.»

---

(1) Merc-i Suffer Dimeşk'de bir mevkidir.

Ebân b. el-Âs'ın, kardeşleri Hâlid ile Saîd'e söylediği şiiri ve Hâlid'in buna karşı cevâbı

Ebân b. Said b. el-As kardeşleri Amr ve Halid, müslüman olduklarında şu aşağıdaki şiiri söyledi. (Onların babası Saîd b. el-Âs Tâif'in bucaklarından Zureybe denilen yerde bıraktığı bir mal yolunda öldü.)

أَلا ليتَ مَيْتًا بالظُّرَيبةِ شاهدُ — لما يَفْتَرِي (1) في الدين عمرو وخالدُ
أطاعا بنا أمرَ النساء فأصبحا — يُعينان من أعدائنا من نُكايد

«Keşke Zureybe'deki ölü hazır bulunsaydı Amr ve Hâlid'in dinde yaptıkları yalanı görseydi.
Onlar kadınlar misali bize itaat ettiler ve sonra bize hile kuran düşmanlarımıza yardım ettiler.»

Halid b. Said de buna karşı şöyle cevap verdi:

أَخِي مَا أَخِي لَاشَاتِمٌ أَنَا عِرْضَهُ — وَلَا هُوَ مِنْ سُوءِ الْمَقَالَةِ مُقْصِرُ
يَقُولُ إِذَا اشْتَدَّتْ (2) عَلَيْهِ أُمُورُهُ — أَلَا لَيْتَ مَيْتًا بِالظُّرَيْبَةِ يُنْشَرُ
فَدَعْ عَنْكَ مَيْتًا قَدْ مَضَى لِسَبِيلِهِ — وَأَقْبِلْ عَلَى الْأَدْنَى الَّذِي هُوَ أَفْقَرُ

«Kardeş; ama ne kardeş!
Ben onun ırzına söven falan değilim, o da kötü söz söylemekten geri duran değildir.
İşleri üzerine ağırlaştığında, «keşke Zureybe'deki ölü hayat bulsaydı,» diyor.
Geçen o ölünün yolunu bırak.
Daha yakınına gel.
O anılmaya daha muhtaçtır.»

Bir de Muaykib b. Ebi Fatıma vardı. Bu, Ömer b. El-Hattâb zamanında, Beyt-i Mal-i Müslimin üzerine haznedâr idi. Said b. el-Âs'ın soyuna mensubdu. Yine Ebû Mûsâ el-Eşari Abdullah b. Kays da vardı ki bu Utbe b. Rabie b. Abd-i Şems soyunun halifi idi. Bunlar dört kişidir.

Beni Esed'den

Beni Esed b. Abdil-Uzza b. Kusay'dan: Esved b. Nevfel b. Huveylid vardı. Bir kişidir.

Benî Abdi'ddar'dan

Benî Abdi'ddar b. Kusay'dan: Cehm b. Kays b. Abd-i Şürahbil vardı. Onunla birlikte iki oğlu Amr b. Cehm ve Huzeyme b. Cehm ve hanımı Ümm-ü Hermele bint-i Abdi'l-Esved vardı. Bu kadın ve iki oğlu, Habeş topraklarında öldü. Bir kişidir.

Benî Zühre'den

Benî Zühre b. Kilab'dan: Âmir b. Ebi Vekkas ve Utbe b. Mes'ud vardı. Utbe, Hüzeyl'den olup Benî Zühre'nin halifidir. İki kişidirler.

Benî Teym'den

Benî Teym b. Mürre b. Kâb'den: Hâris b. Halid b. Sahr vardı. Onunla beraber hanımı Rayta bint-i Haris b. Cübeyle de vardı. Bu kadın Habeş topraklarında öldü Bir kişidir.

Benî Cumeh'den

Benî Cumeh b. Amr b. Husays b. Kâb'den: Osman b. Rabie b. Ühban vardı. Bir kişidir.

Benî Sehm'den

Benî Sehm b. Amr b. Husays b. Kâb'den: Mehmiyye b. Cez' vardı. Bu, Benî Zübeyd'den olup Benî Sehm'in halifidir. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu, müslümanların humus (25)unun başına koymuştu. Bir kişidir.

Benî Adiy'den

Beni Adiyy b. Kâb b. Luey'den: Ma'mer b. Abdillah b. Nadle vardı. Bir kişidir.

Benî Âmir'den

Benî Âmir b. Lueyy b. Galib'den: Ebû Hâtıb b. Amr b. Abd-i Şems ile Mâlik b. Rabîe b. Kays b. Abd-i Şems vardı. Mâlik ile birlikte karısı Amre bint-i Sa'di b. Vekdân b. Abd-i Şems de vardı. İki kişidirler.

---

(2) Ganimetin beşte biri.

Beni Hâris'den

Beni Hâris b. Fihr b. Mâlik'den : Hâris b. Abd-i Kays b. Lakît vardı. Bir kişidir. Onlarla birlikte, orada ölen müslümanların kadınlarından bir takım kadınlar da o iki gemiye bindirilmişti.

Ümeyye'nin gemiye bindirdiklerinn sayıları

Adı yukarda geçenler, Necâşî'nn, Amr b. Ümeyye el-Damrî ile birlikte iki gemiye bindirdiği kimselerdir. İki geminin içinde Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gelenlerin hepsi on altı kişi idi.

HABEŞİSTAN'DAN GELEN DİĞER MUHÂCİRLER

Habeşistan'a hicret edip de oradan ancak Bedr vak'asından sonra gelenler vardı. Onlar, Necâşî'nin gönderdiklerinden önce gelmiştiler. Bir kısmı da Habeşistan'da ölmüştü. Bedir'den sonra gelenler veya Habeşistan'da ölenler şunlardır :

Beni Ümeyye'den

Beni Ümeyye b. Abd-i Şems b. Abd-i Menâf'dan : Ubeydullah b. Cahş b. Riâb el-Esdi var. Huzeyme'nin Esd'ine mensuptur; Beni Ümeyye b. Abd-i Şems'in halîfidir ve onunla beraber hanımı Ümm-ü Habîbe bint-i Ebi Süfyan ve kızı Habibe bint-i Ubeydullah vardı. Ümm-ü Habîbe bint-i Ebi Süfyan bu Habibe ile künyelenirdi. Ümm-ü Habibe'nin ismi Remle'dir.

İbn-i Cahş'ın Habeşistan'da Hıristiyanlık dinine girmesi ve Resulullah'ın onun hanımı ile evlenmesi

Bu Ubeydullah b. Cahş, müslümanlarla birlikte muhacir olarak çıktı. Habeş topraklarına gelince orada nasranileşti ve İslâm'dan ayrılıp uzaklaştı. Orada nasrâni olarak öldü.

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ondan sonra onun karısı Ümm-ü Habibe bint-i Ebi Süfyan b. Harb ile evlendi.

İbn-i İshâk şöyle dedi :

Bana Muhammed b. Cafer b. Zübeyr, Urve'den naklen onun şöyle dediğini haber verdi :

Ubeydullah b. Cahş, müslümanlarla birlikte müslüman olarak çıkıp gitti. Habeş topraklarına geldiği zaman Nasâra dinine girdi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashâbından müslümanlara rastladığında şöyle diyordu:

Biz gözlerimizi açtık; siz ise henüz görmeğe çabalıyorsunuz. Henüz yavrular gibi görüyorsunuz.

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Bir de Kays b. Abdullah vardı. Bu, Benî Esed b. Huzeyme'den bir adamdır. Bu, Ümm-ü Habîbe ile birlikte olan Ümeyye bint-i Kays'ın babasıdır. Ve onun hanımı Bereke bint-i Yesar vardı. Bu Ebû Süfyan b. Harb'in âzadlı cariyesidir. Bu iki kadın Ubeydullah b. Cahş'ın ve Ümm-ü Habibe bint-i Ebi Süfyan'ın süt anneleri idiler. Kays b. Abdullah Habeş topraklarına hicret ettiği zaman, Ubeydullah ile Ümm-i Habibe süt anneleri olan o iki kadını (Ümeyye bint-i Kays ile Bereke bint-i Yesar'ı) beraberlerinde götürdüler. Benî Ümeyye'den yalnız bu iki kişi vardı.

Beni Esed'den

Beni Esed b. Abdil-Uzza b. Kusay'dan: Yezid b. Zemea b. Esved b. Muttalib b. Esed vardı. Bu, Hüneyn gününde Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte iken şehid edildi. Bir de Amr b. Ümeyye b. Haris b. Esed vardı. Bu Habeş topraklarında öldü. Bunlar iki kişidir.

Beni Abdi'ddar'dan

Beni Abdi'ddar b. Kusay'dan: Ebur-Rum b. Umeyr b. Haşim b. Abd-i Menaf b. Abdi'ddar vardı. Bir de Firas b. Nadr b. Haris b. Kelede b. Alkame b. Abd'i Menaf b Abdi'ddar vardı. Bunlar iki kişidir.

Beni Zühre'den

Beni Zühre b. Kilab b. Mürre'den: Muttalib b Ezher b. Abd-i Avf b. Abd b. Haris b. Zühre ve onunla birlikte hanımı Remle binti Ebi Avf b. Dubeyre b. Suayd b. Sa'd b. Sehm bulunuyordu. Muttalib Habeş yurdunda öldü. Hanımı Remle orada ondan Abdullah b. Muttalib'i dünyaya getirdi. Şöyle denilirdi:

«Abdullah, babasına islamda varis olan ilk adamdır.»

Onlardan bir kişi vardı.

Beni Teym'den

Beni Teym b. Mürre b. Kâb b. Lüeyy'den : Amr b. Osman b. Amr b. Kâb b. Sad b. Teym vardı. Kadisiyye'de Sa'd b. Ebi Vekkâs ile birlikte bulunduğu sırada katl edildi. Bir kişidir.

Beni Mahzum'dan

Beni Mahzum b. Yakaza b. Mürre b. Kâb'dan : Hebbâr b. Süfyan b. Abdil-Esed vardı. Şam topraklarından Ecnâdîn'de, Ebû Bekr (Radiyallahu anh)'in hilafeti sırasında katl edildi. Bir de onun kardeşi Abdullah b. Süfyan vardı. Bu ise Şam'da Yermuk (vak'ası) yılında, Ömer b. el-Hattab (Radiyallahu anh)'in hilafeti sırasında katl edildi. Onun orada katl olunup olunmadığında şüphe edilir. Yine Hişam b. Ebi Huzeyfe b. Muğire vardı. Bunlar üç kişidirler.

Beni Cumeh'den

Beni Cumeh b. Amr b. Husays b. Kâb'dan : Hatıb b. Haris b. Mamer b. Hubeyb b. Vehb b. Hüzâfe b. Cumeh ve onun iki oğlu Muhammed ve Haris vardı. Onunla birlikte hanımı Fatıma binti Mücellel vardı. Hatıb orada müslüman olarak öldü. Onun hanımı ve iki oğlu — ki bu kadın o iki oğlunun da anasıdır — iki gemiden birisinde geldiler. Bir de onun kardeşi Hattab b. Haris ve onunla birlikte karısı Fükeyhe bint-i Yesar vardı. Hattab orada müslüman olarak öldü. Onun karısı Fükeyhe iki gemiden birisiyle geldi. Süfyan b. Mamer b. Habib ve onun iki oğlu Cünade ve Cabir de vardı. O iki oğulun anası Hasene, (3) Süfyan ile birlikte idi ve o iki oğulun ana bir kardeşleri Şürahbîl b. Hasene vardı. Süfyan öldü. Onun iki oğlu Cünade ve Câbir de Ömer b. el-Hattab Radiyallahu anh'in hilafetinde öldüler. Bunlar altı kişidirler.

Beni Sehm'den

Beni Sehm b. Amr b. Husays b. Kâb'den : Abdullah b. Haris b. Kays b. Adiyy b. Sad b. Sehm eş-Şair vardı. Abdullah, Habeş yurdunda öldü. Kays b. Hüzafe b. Kays b. Adiyy b. Sa'd b. Sehm de var-

---

(3) Bu ibare, İstiâb'da İbn-i İshak'dan naklen şöyle yazılıdır : «Onunla birlikte onun iki oğlu Cabir b. Süfyan ve Cünâde b. Süfyan ve hanımı Hasene vardı. Bu kadın o iki oğlun anasıdır.»

dı. Yine Ebû Kays b. Haris b. Kays b. Adiyy b. Sad b. Sehm de vardı.

Ebû Kays Yemâme gününde Ebû Bekr es-Sıddık (Radiyallahu anh)'in hilafeti sırasında katl edildi. Abdullah b. Huzafe b. Kays b. Adiyy b. Sad b. Sehm de vardı. Bu, Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in Kisrâ'ya gönderdiği elçisidir. Ve Haris b. Kays b. Adiyy de bulunuyordu. Bir de Mamer b. Haris b. Kays b. Adiyy vardı. Ve Bişr b. Haris b. Kays b. Adiy de vardı. Onun Beni Temim'den olan, kendisine Said b. Amr denilen ana-bir kardeşi de vardı. Bu Ecnâdin'de Ebû Bekr (Radiyallahu anh)'in hilafetinde katl edildi.

Said b. Hâris b. Kays, Yermûk senesinde Ömer b. Hattab (Radiyallahu anh)'in hilafètinde katl edildi.

Sâib b. Hâris Tâif'de Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile birlikte bulunduğu bir sırada yaralandı. Fihl (4) gününde Ömer b. Hattab (Radiyallahu anh)'ın hilafetinde katl edildi. Hayber gününde katl edildiği de söylenir. Onda şüphe edilir. Bir de Umeyr b. Riâb b. Huzeyfe b. Mihşem b. Sad b. Sehm vardı. Bu, Halid b. Velid ile birlikte Ayn-i Temr'de bulunduğu bir sırada katl edildi. Yemâme'den dönüşü Ebû Bekr (Radiyallahu anh)'in hilafetindedir. Bunlar on bir kişidirler.

Beni Adiyy'den

Beni Adiyy b. Kâb b. Lueyy'den: Urve b. Abdi'l-Uzzâ b. Hürsân b. Avf b. Ubeyd b. Uveyc b. Adiyy b. Kâb vardı. Bu, Habeş yurdunda öldü. Bir de Adiyy b. Nadle b. Abdil-Uzzâ b. Hürsan vardı. Bu da Habeş yurdunda öldü. Bunlar iki kişidir.

Ömer'in Nu'man'ı Meysan'ın üzerine amil (vali) tayin etmesi sonra da onu azletmesi

Adiyy ile beraber oğlu Numan b. Adiyy de vardı. Numan, Habeş yurdundan gelen müslümanlarla birlikte geldi. Ömer b. el-Hattâb'ın hilafeti zamanına kadar hayatta kaldı. Onu Basra topraklarından Meysan üzerine amil tayin etti. Numan şu şiiri söylemiştir:

---

(4) Fihl: Şam'da bir mevkidir ki orada müslümanlar için Rum'la bir savaş oldu. Fihl günü Dimeşk'in fethinden bir yıl sonra olmuştu (Mucem el-Buldan'a bak).

ألا هل أتى الحسناء أن حليلها ... بميسان يسقى في زجاج وحنتم
إذا شئت غنتني دهاقين(٢) قرية ... ورقاصة تجذو(٣) على كل منسم
فإن كنت ندماني فبالأكبر اسقني ... ولا تسقني بالأصغر المتثلم
لعل أمير المؤمنين يسوؤه ... تنادمنا في الجوسق المتهدم

«Acaba, güzel karı kocasının bardak ve testi ile
su verdiğini biliyor mu?
İstediğimde köyün işlerini iyi bilenler ve rekkaseler her
ayak üzere diz çökerek bana şarkı söylerler.
Ey kadın eğer benim içki arkadaşım olursan, bana
büyük kab ile içir, kırılmış küçük kab ile değil.
Belki de bizim yıkılmış yüksek binada içki meclisi kurmamız
Emirül-Müminin'in hoşuna gitmez.» (5)

Ömer onun beytlerni haber alınca şöyle dedi:

«Vallahi, bu benim hoşuma gitmez. Kim onunla karşılaşırsa benim onu azlettiğimi ona haber versin.»

Numan onun yanına geldiği zaman ondan özür diledi ve şöyle dedi:

— Vallahi ya Emirel-Müminin, söylediğim haberi sana gelen şeylerden hiçbirini şimdiye kadar asla işlemedim, fakat ben bir şâirim, boş lâflar buldum. Şâirler gibi bir şeyler söyledim.

Ömer de ona şöyle dedi:

— Allah'a yemin ederim ki, sen bunları söyledikten sonra ben hayatta kaldığım müddetce hiçbir amillikte benim amilim olamazsın.

Beni Amir'den

Beni Amir b. Lüeyy b. Galib b. Fihr'den: Selit b. Amr b. Abd-i Şems b. Abd-i Vüdd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl b. Amir vardı. Bu, Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in Yemâme'deki Hevze b. Ali el-Hanefi'ye gönderdiği elçisi idi. Bir kişidir.

---

(5) Bu beytleri Numan, kendi karısı için yazmıştır. Karısına kendisiyle gitmesini istemiş fakat kadın kabul etmemiştir.

Beni Hâris'den

Beni Haris b. Fihr b. Malik'den : Osman b. Abd-i Ğanm b. Züheyr b. Ebi Şeddâd ve Sad b. Abd-i Kays b. Lakit b. Amir b. Ümeyye b. Zarib b. Haris b. Fihr ve İyaz b. Züheyr b. Ebi Şeddad vardı. Bunlar üç kişidir.

Bedir'den geri kalıp katılmayanların ve Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in yanına Mekke'de iken gelmeyip ondan sonra gelenlerin ve Necaşi'nin iki gemiye bindirmediği kimselerin hepsi otuz dört kişidir.

Habeş yurdunda ölenler

Onlardan ve onların çocuklarından Habeş yurdunda ölenlerin cümlesinin isimleri şunlardır :

Abd-i Şems'den

Beni Abd-i Şems b. Abd-i Menaf'dan : Ubeydullah b. Cahş b. Riab vardır. Bu, Beni Ümeyye'nin halifidir. Habeş yurdunda nasrani olarak öldü.

Beni Esed'den

Beni Esed b. Abdil-Uzza b. Kusay'dan : Amr b. Ümeyye b. Haris b. Esed vardı.

Beni Cumeh'den

Beni Cumeh'den : Haatıb b. Haris ve onun kardeşi Hattab b. Haris vardı.

Beni Sehm'den

Beni Sehm b. Amr b. Husays b. Kâb'den : Abdullah b. Haris b. Kays vardı.

Beni Adiy'den

Beni Adiyy b. Kâb b. Lüeyy'den : Urve b. Abdil-Uzza b. Hürsan b. Avf ve Adiyy b. Nadle vardı.

Hepsi yedi kişidir.

Onların çocuklarından

Onların çocuklarından Beni Teym b. Mürre'den : Musa b. Haris b. Halid b. Sahr b. Amir vardı. Bu bir kişidir.

Habeş yurduna hicret eden kadınlar

Habeş yurduna hicret eden kadınlardan geri gelenler ve orada ölenlerin hepsi onaltı kadındır. O kadınların orada doğan kızları bunun dışındadır. Bunlardan gelenler ve orada ölenler ve kendileriyle birlikte götürdükleri şunlardır :

Kureyş'den

Kureyş'den, Beni Hâşim'den : Rukiyye binti Resûlillah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'dir.

Beni Ümeyye'den

Beni Ümeyye'den : Ümm-ü Habibe binti Ebi Süfyan vardı. Onunla birlikte kızı Habibe vardı. Ümm-ü Habibe, kızı Habibe'yi Mekke'den götürdü ve kendisiyle birlikte onu Mekke'ye geri getirdi.

Beni Mahzum'dan

Beni Mahzum'dan : Ümm-ü Seleme binti Ebi Ümeyye vardır. Ümm-ü Seleme, Ebû Seleme'den olan kızı Zeyneb'i kendisiyle beraber getirdi. Zeynep Habeşistan'da doğmuştu.

Beni Teym'den

Beni Teym b. Mürre'den : Rayta binti Haris b . Cübeyle vardı. Bu kadın yolda öldü. Bu kadının iki kızı da vardı. Bu kızları orada dünyaya getirmişti. Âişe bint-i Haris ve Zeyneb binti Haris de vardı. Bunların ve onların kardeşleri Mûsa b. Haris yolda içtikleri bir sudan öldüler. Bu Zeyneb'in orada doğurduğu bir kızı oradan geldi. Zeyneb'in bu kızından başka bir çocuğu hayatta kalmadı. Bu kızın ismi Fâtıma'dır.

Beni Sehm'den

Beni Sehm b. Amr'dan : Remle bint-i Ebi Avf b. Dubeyre vardı.

Beni Adiyy'den

Beni Adiiy b. Kâb'dan: Leylâ bint-i Ebi Hesme b. Ğanim vardı.

Beni Amir'den

Beni Amir b. Lüeyy'den: Sevde bint-i Zemea b. Kays, Sehle binti Süheyl b. Amr, Mücellel'in bir kızı, Amre bint-i Sadi b. Vekdan, Ümm-ü Külsum binti Süheyl b. Amr vardı.

Garip Araplardan

Arab'ın gariblerinden: Esma bint-i Umeys b. Numan el-Hasamiyye, Fatıma bint-i Safvan b. Ümeyye b. Muharris el-Kinâyiye, Fükeyhe bint-i Yesar ve Bereke binti Yesar ve Hasene vardı ki bu Hasene Şürehbil b. Hasene'nin anasıdır.

MUHACİRLERİN HABEŞİSTAN'DAKİ ÇOCUKLARI

Habeş yurdunda doğan çocuklarının isimleri şunlardır:

Beni Hâşim'den

Beni Haşim'den: Abdullah b. Cafer b. Ebi Talib vardı.

Abd-i Şems'den

Beni Abd-i Şems'den: Muhammed b. Ebi Huzeyfe, Said b. Hâlid b. Said ve onun kız kardeşi Emeh bint-i Halid vardı.

Beni Mahzum'dan

Beni Mahzum'dan: Zeyneb bint-i Ebi Seleme b. Esed vardı.

Beni Zühre'den

Beni Zühre'den: Abdullah b. Muttalib b. Ezher vardı.

Beni Teym'den

Beni Teym'den: Musâ b. Haris b. Halid ve onun kız kardeşleri Âişe bint-i Haris, Fatıma bint-i Haris ve Zeyneb bint-i Haris vardı.

Erkek çocuklar

Onlardan beş erkek vardı. Bunlar: Abdullah b. Cafer, Muhammed b. Ebi Huzeyfe, Said b. Halid, Abdullah b. Muttalib ve Musa b. Haris.

Kız çocuklar

Kadınlardan beş tane vardı:

Eme bint-i Halid, Zeyneb bint-i Ebi Seleme, ve Haris b. Halid b. Sahr'ın kızları Âişe, Zeyneb ve Fatıma'dır.

KAZA UMRESİ

(H. Yedinci senenin Zulkadesinde)

Resûlullah'ın Zilkadede umre yapmak üzere gitmesi

İbn-i İshak dedi ki:

Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Hayber'den Medine'ye döndüğünde orada Rebiülevvel, Rebiülahır, Cumadi'l evvel, Cumadi'l ahir, Receb, Şâban, Ramazan ve Şevval aylarını ikamet etti.

Bu arada (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), müfrezeleri gazvelere gönderiyor ve seriyyeler tertib ediyordu. Sonra Zilkade ayında kendisini müşriklerin umreden men etmelerine karşılık onun yerine (bir sene sonra) aynı ayda kaza umresini yapmak üzere yola çıktı.

İbn-i Ezbat Medine üzerinde

Medine üzerine de Uveyf b. Ezbat ed-Dili'yi âmil (vali) kıldı. (6)

Bu umrenin Kısas Umresiyle isimlendirilmesinin sebebi

Ona Kısas Umresi denilir. Çünkü müşrikler Resulûllah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'i H. altıncı senenin haram ayında Zilkadede men ettiler. Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de onlardan

(6) Vâkidi'ye göre, Medine üzerine âmil kılınan, Ebû Rühm'dür.

kısas aldı ve hicri yedinci sene içinde men edildiği haram ayında (Zilkadede) Mekke'ye girdi. (7)

İbn-i Abbâs'dan rivayet edildiğine göre: Allah bu hususta şu âyetini inzal buyurdu:

«وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ»

«Hurumat (ihramlar) ta kısas vardır.»

İlkin onunla birlikte men olunan müslümanların da umreye çıkmaları

İbn-i İshak dedi ki:

İşte o umresinde, (8) kendisiyle birlikte men olunmuş müslümanlar da onunla birlikte çıktılar. Sene H. yedinci sene idi. Mekke halkı bunu işittikleri zaman oradan çıktılar. Kureyş kendi aralarında şöyle konuşuyorlardı.

Muhammed ve onun ashabı güçlük meşakkat ve şiddet içerisindedirler.

Safâ ile Merve arasında hervele'nin sebebi

İbn-i İshak şöyle dedi: Bana itham etmediğim bir kimse İbn-i Abbas'dan naklen onun şöyle dediğini haber verdi:

Müşrikler Dâr-i Nedve yanında ona ve onun ashabına bakmak için saf tuttular. Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) mescide girince ridasiyle iztiba etti (9) ve sağ pazusını çıkardı. Sonra:

«Bu gün kuvvet gösterip müşriklere dehşet veren kişiler Allah'ın rahmetine mazhar olsunlar.» dedi. Sonra rüknü istilam etti ve hervele yaparak (10) çıktı. Onunla birlikte ashabı da hervele yapıyordu.

---

(7) Bu umreye: Kaziyye umresi ve Sulh umresi de denilir. (Şerh-i Mevâhib'e bak).

(8) Müslümanların sayısı, kadın ve çocuklar hariç, iki bin idi.

(9) İztibâ' ridasının bir kısmını sağ kolunun altından alması ve onun ucunu sol omuzunun üzerine atmasıdır.

(10) Hervele: Yürümenin üstünde koşmanın altında bir yürüyüştür.

Ta Kâbe onunla ashabı arasında kaldı. Sonra Rükn-i Yemâniyi istilam etti. Yürüdü ve Rükn-i Esvedi istilam etti. Sonra aynı şekilde üç tavafta hervele yaptı. Sair tavaflarda ise normal yürüdü. İbn-i Abbâs şöyle diyordu:

Millet hervelenin kendilerine lazım gelmediğini zannediyorlardı. Çünkü, Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) o herveleyi ancak Kureyş'in küçük topluluğu zaif görmelerine karşı bunu yapmıştı! Nihayet Veda haccını yaptığı zaman o herveleye devam etti ve böylece sünnet o şekilde devam etti.

İbn-i Revâhe'nin Resûlullah'ın devesini yederek ürcûze söylemesi

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Abdullah b. Ebi Bekr şu haberi verdi. Resûlullah (Salllallahu Aleyhi ve Sellem) işte o umrede Mekke'ye girdiğinde, Abdullah b. Revâhe onun devesinin yularından tutmuş şöyle diyordu:

خَلُّوا بَنِي الْكُفَّارِ عَنْ سَبِيلِهِ ... خَلُّوا فَكُلُّ الْخَيْرِ فِي رَسُولِهِ

يَارَبِّ إِنِّي مُؤْمِنٌ بِقِيلِهِ (1) ... أَعْرِفُ حَقَّ اللّٰهِ فِي قَبُولِهِ

نَحْنُ قَتَلْنَاكُمْ عَلَى تَأْوِيلِهِ ... كَمَا قَتَلْنَاكُمْ عَلَى تَنْزِيلِهِ

ضَرْبًا يُزِيلُ الْهَامَ عَنْ مَقِيلِهِ ... وَيُذْهِلُ الْخَلِيلَ عَنْ خَلِيلِهِ

«Ey küffâr oğulları, Allah'ın yolundan çekiliniz, çekiliniz ki
bütün hayır Onun elçisindedir.
Ey Rabbim ben o elçinin sözüne iman ediyorum,
Allah'ın kabulünü onun kabulünde bilirim.
Biz sizinle onun tevili için savaştık.
Nitekim, daha önce onun tenzilinin inkârına karşı sizinle savaşmıştık.
Bir vuruşla ki o, başı boyundan götürür,
dostu da dosttan unutturur.»

İbn-i Hişâm dedi ki:

«Biz sizinle onun tevili için savaştık» sözü beyitlerin sonuna kadar (11) Ammar b. Yâsir'e âiddir. Onları Sıffın de söylemiştir. Bu-

(11) Yani Sıffîn gününde Ammar b. Yâsir'in katl ediliş gününde.

nun delili ise İbn-i Revâhe ancak müşrikleri kasd eder. Müşrikler ise tenzili (yani Kur'ân-ı Kerîmin indirilmesini) ikrâr edip onu tanımazlar. Halbuki ancak tenzîli ikrar eden kimselerle tevil için savaşılır.

Resûlullah'ın Meymûne ile evlenmesi

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana, Eban b. Salih ve Abdullah b. Ebi Necîh'in, Atâ b. Ebi Ribah ve Mücahid Ebil-Haccac'dan nakletmesiyle onların da İbn-i Abbâs'dan nakletmesiyle şöyle haber verdi:

Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) işte bu seferinde ihramlı iken Hâris'in kızı Meymûne ile evlendi. Onu ona nikâhlayan kimse ise Abbâs b. Abdulmuttalib idi.

İbn-i Hişâm dedi ki:

Meymûne, işini kızkardeşi Ümm-ü Fazla hevale etti. Ümm-ü Fazl ise Abbas'ın nikâhı altında idi. Ümm-ü Fazl da onun işini Abbas'a havâle etti. O da onu Mekke'de Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'e nikâhladı. Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in yerine ona dörtyüz dirhem mehir verdi.

Resûlullah'ın Mekke'den çıkmasını taleb etmek üzere Kureyş'in Huveytibi ona göndermeleri

İbn-i İshak şöyle dedi:

Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Mekke'de üç gün kaldı. Üçüncü günde ona Kureyş'den bir cemaat ile Huveytib b. Abdil-Uzza b. Ebi Kays b. Abd-i Vüdd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl geldi.

Kureyş, Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in Mekke'den çıkartılması işini ona vermişti. Ve onlar ona şöyle dediler: Burada artık kalma vaktin sona ermiştir, buradan çık. Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi:

Ben burda içinizde yeni evlendim ve sizin için yemekler yaptık siz onda hâzır bulunsanız ve beni bıraksanız size ne olur? Onlar da dediler ki:

Bizim senin yemeğini yemeğe ihtiyacımız yoktur, çık bizim yanımızdan. Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) çıktı. Âzadlı kölesi Ebû Râfi'i Meymûne'ye bakmak için kendisine vekil

kıldı o da onu Serif'e (12) getirdi. Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de onunla orada geıdeğe girdi. Sonra Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Zilhiccede Medine'ye doğru ayrıldı.

Kazâ umresi hakkında nâzil olan âyetler

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Ebû Ubeyde'nin bana haber verdiğine göre Allah Azze ve Celle de Resûl üzerine şu âyeti kerimesini indirdi :

«لَقَدْ صَدَقَ اللهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ
اللهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ، فَعَلِمَ مَالَمْ تَعْلَمُوا،
فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذٰلِكَ فَتْحاً قَرِيباً» .

«And olsun ki Allah, peygamberinin rüyasının gerçek olduğunu tastik etti ki : Ey inananlar! siz, Allah dilerse, güven içinde, başlarınızı tıraş etmiş veya saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Allah, sizin bilmediğinizi bilir. Size, bundan başka, yakın zamanda bir zafer verecektir». Yani Hayber'den başka ki Mekke'nin fethidir.

MU'TE GAZVESİ (13)

Sekizinci senenin Cumadil-ulasında Cafer, Zeyd ve Abdullah b. Revâhe'nin katl edilmeleri

İbn-i İshak şöyle dedi :

Resûlullah Medine'de Zilhicce'nin kalanında ikamet etti. Muharrem, Safer, Rebiül-evvel ve Rebiül-âhir aylarında da orada kaldı. Cumadil-ulada Şam'a elçiler heyeti gönderdi ki onlar orada katl edildiler.

---

(12) Serif Ten'î m'in yakınında bir mevkidir.

(13) Mûte : Şam'dan Belka topraklarından bir köydür. Gazvetü Ceyş'il-ümera ismiyle de isimlenir. Çünkü müslümanlardan büyük bir ordu orada hazır bulundu ve şiddetli çarpışmalar oldu. (Süheyli, Nihaye Şerh-i Ebi Zer ve Şerh-i Mevahib'e bak).

Resulûllah'ın Mute'ye asker göndermesi ve O'nun kumandanları seçmesi

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Muhammed b. Cafer b. Zübeyr, Urve b. Zübeyr'den naklen onun şöyle dediğini haber verdi:

Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) H. sekizinci senesi Cemâdil-ulasında, Mu'te'ye bir askeri birlik gönderdi. Onların başlarına da Zeyd b. Hârise'yi emir tayin etti. Ve şöyle dedi:

Eğer Zeyd'e musibet erişirse onun peşine Cafer b. Ebi Tâlib milletin üzerine kumandan olsun. Eğer Cafer'e de bir şey isabet ederse onun peşine Abdullah b. Revâhe millete kumandan olsun.

İbn-i Revâhe'nin cehennemden korkmasından dolayı ağlaması ve onun Resûlullah için söylediği şiiri

Bunun üzerine millet techizatlandılar, sonra çıkmak için hazırlandılar. Onların sayısı üç bin kişi idi. Çıkma vakitleri geldiği zaman, millet Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in tayin ettiği kumandanlariyle vedâlaştılar. Abdullah b. Revâhe, Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'in vedalaşan kumandanlariyle birlikte vedalaştığında ağladı. Onlar:

— Ey İbn-i Revâhe seni ağlatan nedir? O:

— Bakın bende dünya sevgisi yoktur ve size şiddetli bir aşk ve şevkim de vardır. Fakat işittim Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Allah (Azze ve Celle)'nin kitabından bir âyet okuyor onda cehennemi zikr ediyor:

«وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا»

«Sizden cehenneme uğramayacak yoktur, Bu, Rabbinin, yapmayı üzerine aldığı kesinleşmiş bir hükmüdür.»

Ben bilmiyorum ki oraya uğradıktan sonra oradan nasıl çıkarım. Sonra müslümanlar giden orduya şöyle dediler:

«Allah size sahib olsun ve sizden kötülükleri bertaraf etsin ve sizi bize salihler olarak geri göndersin.» Buna cevaben Abdullah b. Revâhe şöyle dedi:

لكنني أسأل الرحمن مغفرة   وضربة ذات فرغ تقذف الزبدا

أو طعنة بيدي حران مجهزة   بحربة تنفذ الأحشاء والكبدا

حتى يقال إذا مروا على جدثي   أرشده(2) الله من غاز وقد رشدا

«Fakat ben Rahman'dan mağfiret isterim ve kanın kaymağını
üstüne atacak güçlü bir darbe isterim.
Veyâ Harran'ın iki eliyle bağırsaklara ve ciğere işleyen bir
mızrak ile süratli katleden bir dürtme isterim.
Tâki benim kabrimin yanına vardıkları zaman, Allah o ğaziyi
doğru yola iletsin, denilsin ve o doğru yolu tutmuş olsun».

İbn-i İshak şöyle dedi:

Sonra kavm çıkmak için hazırlandılar Abdullah b. Revâhe Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'e geldi ve onunla veda'laştı sonra şöyle dedi:

فثبت الله ما آتاك من حسن   تثبيت موسى ونصرا كالذي نصروا

إني تفرست فيك الخير نافلة   الله يعلم أني ثابت البصر

أنت الرسول فمن يحرم نوافله   والوجه منه فقد أزرى به القدر

«Allah sana verdiği güzel şeyleri devamlı kılsın, tıpkı Musa'yı sabit
kılması gibi. Ve yardım görenler gibi yardım etsin.
Şüphesiz ben sende bolca hayır görüyorum.
Allah bilir ki ben sabit görüşlüyüm.
Sen peygambersin. Kim senin hayrından mahrum kalsa,
kader onu düşürmüş demektir.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

Şiir ilim ehlinden biri şu beytleri bana haber verdi:

أنت الرسول فمن يحرم نوافله   والوجه منه فقد أزرى به القدر

فثبت الله ما آتاك من حسن   في المرسلين ونصرا كالذي نصروا

إني تفرست فيك الخير نافلة   فراسة خالفت فيك الذي نظروا

«Sen Peygambersin kim onun hayırlarından mahrum kalırsa
kader onu düşürmüştür.

Allah sana vermiş olduğu peygamberlerdeki güzellikleri sabit kılsın.
O peygamberler ki yardım görenler gibi yardım gördüler.
Ben senin hakkında iyilik görüyorum.
Onların sana baktığının tersine bir görüşle...»

Müşrikleri kasd eder. Bu beytler onun bir kasidesindedir.

İbn-i İshak dedi ki:

Sonra islam ordusu yola çıktı, Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de çıktı, onlarla vedalaştı, onlardan ayrıldığı zaman Abdullah b. Revâhe şöyle dedi:

خَلَفَ السَّلَامُ عَلَى امْرِئٍ وَدَّعْتُهُ   فِي النَّخْلِ خَيْرَ مُشَيِّعٍ وَخَلِيلِ

«Hayırlı bir teşyi edici ve bir dost olarak Nahl'de
kendisiyle vedalaştığım bir kişi üzerine selamlar kalsın».

Milletin Hirakl ile karşılaşmaktan korkmaları ve İbn-i Revâhe'nin onları teşci etmesi

Sonra yürüdüler ve Şam topraklarından Maan'a indiler. Millet şu haberi aldı ki: Hirakl, Belka topraklarından Meâb'a, Rumlardan yüz bin kişi ile inmiştir ve Lahm, Cüzam, Kayn, Behrâ ve Beli kabilelerinden yüz bin kişi onlara katılmıştır.

O katılmışların başlarında Beli'den olan İrâşe kabilesinden Malik b. Zâfile denilen bir adam vardı. Bunun haberi müslümanlara gelince müslümanlar Mean'da iki gece kaldılar, onların durumlarını düşünüyorlardı. Şöyle dediler:

Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'e yazarız ve düşmanlarımızın adedini ona haber veririz. O da ya bizi takviye eder veya bize gereken emrini verir. Biz de onun için yürürüz.

Böylelikle Abdullah b. Revâhe milleti teşci etti ve şöyle dedi:

— Ey kavmim, şüphesiz hoşlanmadığınız şey muhakkak ki şehâdeti taleb ederek çıkmamızdır. İnsanlarla ne aded ile ne kuvvet ile ve ne de çokluk ile savaşmıyoruz. Onlara ancak Allah'ın, bize ikram ettiği bu dinle mukabele ediyoruz, işte yürüyünüz. Bu yürüyüşünüz ancak iki iyilikten biridir: Yâ galib geleceksiniz veya şehit olacaksınız.

Bunun üzerine millet:

Vallahi İbn-i Revâhe doğru söyledi, dediler ve yürüdüler. Abdullah b. Revâhe de işte o bekleyişleri esnasında şöyle dedi:

جَلَبْنَا الْخَيْلَ مِنْ أَجَإٍ وَفَرْعٍ ... تُغَرُّ مِنَ الْحَشِيشِ لَهَا الْعُكُومُ
حَذَوْنَاهَا مِنَ الصَّوَّانِ سِبْتًا ... أَزَلَّ كَأَنَّ صَفْحَتَهُ أَدِيمُ
أَقَامَتْ لَيْلَتَيْنِ عَلَى مَعَانٍ ... فَأُعْقِبَ بَعْدَ فَتْرَتِهَا جُمُومُ
فَرُحْنَا وَالْجِيَادُ مُسَوَّمَاتٍ ... تَنَفَّسُ فِي مَنَاخِرِهَا السَّمُومُ
فَلَا وَأَبِي مَآبَ لَنَأْتِيَنْهَا ... وَإِنْ كَانَتْ بِهَا عَرَبٌ وَرُومُ
فَعَبَّأْنَا أَعِنَّتَهَا فَجَاءَتْ ... عَوَابِسَ وَالْغُبَارُ لَهَا بَرِيمُ
بِذِي لَجَبٍ كَأَنَّ الْبَيْضَ فِيهِ ... إِذَا بَرَزَتْ قَوَانِسُهَا النُّجُومُ
فَرَاضِيَةُ الْمَعِيشَةِ طَلَّقَتْهَا ... أَسِنَّتُهَا فَتَنْكِحُ أَوْ تَئِيمُ

«Ecâ ve Fer'den (14) atları topladık
Kuru otla doyurulurlar. Onların yük denkleri vardır.
Sert zeminden kurtulmaları için onları dibağ olmuş derilerle nalladık.
O atlar Meân (15) da iki gece kaldılar.
Ve onların zayıflamalarından ve durgunluklarından sonra
kuvvet ile rahatttan sonraki dinçlik takib etti.
Biz yürüdük süratli koşan atlar da serbest bırakıldılar
burun deliklerinden sıcak bir rüzgar ile nefes alıyorlardı.
Hayır razı olmaz, ille Meâb'a (16) gideceğiz,
her ne kadar orada Arab ve Bizans olsa da.
Ortayı doldurduk. Allah onları kast etti. Ekşi yüzle geldiler.
Toz kolonları onlara yollar olmuştu.
Seslerin birbirine karıştığı ve çok olduğu bir yerde
yani askerlerin başları göründüğü zaman sanki o orduda
miğferler yıldızlarmış.
Böylece atlar geçimlerinden memnundurlar, ağızlarındaki dişleri
onları serbest bıraktı ya nikâhlanırlar tıpkı kadınlar gibi
veya evlenmez kocaya varmayan kadınlar gibi kalırlar».

İbn-i Hişâm dedi :

---

(14) Ecâ : Tay'ın iki dağından biridir. Diğeri ise Selmâ'dır. Fer' Ferek'in ötesinde bir mevkiin ismidir.

(15) Meân : Şâm'da bir mevzi'dir.

(16) Meâb : Şam tarafında Belka bucaklarından bir şehrin ismidir.

وَيُرْوَى : جَلَبْنَا الْخَيْلَ مِنْ آجَامِ قُرْحِ

Rivayet olunur ki: «Atları Kurh'un (17) arslan yataklarından topladık».

«فَعَبَّأْنَا أَعِنَّتَهَا».

«Onlara meşakkat vererek hazırlandık».

إِذَا أَدْنَيْتِنِي وَحَمَلْتِ رَحْلِي مَسِيرَةَ أَرْبَعٍ بَعْدَ الْحِسَاءِ

فَشَأْنَكِ أَنْعُمٌ وَخَلَاكِ ذَمٌّ وَلَا أَرْجِعْ إِلَى أَهْلِي وَرَائِي

sözü ise İbn-i İshak'tan başka birisinden menkuldür.

İbn-i İshak şöyle dedi: Sonra ordu yürüdü. Abdullah b. Ebi Bekr Zeyd b. Erkam'dan şöyle dediği ona haber verilmiş: Abdullah b. Revâhe'ye aid olarak onun gözetiminde bir yetimdim. İşte o seferinde beni de bineğinin arkasına alarak götürdü. Vallahi bir gece yürürken şu beyitleri söylediğini işittim:

«Beni vasıl ettiğin ve hisâ'dan (18) sonra dört günlük mesafeye yolculuktaki yükümü taşıdığın zaman,
Sen nimetlersin ve başkası ise zemdir.
Ben artık arkama ehlime dönmem.
Müslümanlar geldiler ve beni kalmaya iştahlı olarak Şam topraklarında bıraktılar.
Orada ne hurması zahir olmuş yağmur suyu ile sulanan ağaçlara ve ne de suya kanmış diplerinden sulanan hurma ağaçlarına aldırış etmem».

Zeyd b. Erkam dediki:

Bu satırları ondan işittiğim zaman ağladım. O bana kamçı ile vurdu ve şöyle dedi:

---

(17) Kurh: Vadil-Kura'nın çarşısıdır. Bu rivayetle bu beyt Yakut'ta İbn-i Revahe'ye mensub olarak varid oldu.

(18) Hisâ: Hasî'nin cemidir. Bu kumda kaynayan bir sudur. Kendisinde hisâ = taşlar olan bir mekânı kast eder.

Sana ne ey yaramaz, Allah'ın beni şehâdetle rızıklandırmasından ve senin yolculuk eşyalarının iki tarafı arasında geri dönmenden sana ne olur! Dedi ki:

Sonra Abdullah b. Revâhe işte bu seferinin bir yerinde urcuze söyler olarak şöyle dedi:

يَا زَيْدُ زَيْدَ الْيَعْمَلَاتِ الذُّبَّلِ   تَطَاوَلَ اللَّيْلُ هُدِيتَ فَانْزِلِ

Ey Zeyd, yürümek kendilerini zayıflatan ve böylece etleri azalan süratli yürüyen develerin Zeyd'i!
Gece uzadı gayene vardın, artık in.»

Bizans'la yapılan karşılaşma

İbn-i İshak şöyle dedi:

Askerler yürüdüler ve Belka'nın sınırlarına vardıklarında Hirakl'in Rum'dan ve Arab'dan toplanan topluluklariyle Belka'nın köylerinden Mesârif denilen bir köyde karşılaştılar. Sonra düşman yaklaştı ve müslümanlar Mu'te denilen bir köye doğru meylettiler. O köyün yanında karşılaştılar. Müslümanlar onlar için hazırlık yaptılar. Sağ kola Beni Uzre'den Kutbe b. Katâde'yi kumandan koydular. Sol kola da Ensar'dan Ubâye b. Mâlik'i kumandan koydular.

İbn-i Hişâm der ki: Ubâde b. Mâlik denilir.

İbn-i Harise'nin katl edilmesi

İbn-i İshak şöyle der:

Sonra ordular birbiriyle karşı karşıya geldiler ve savaştılar. Zeyd b. Harise Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bayrağiyle savaştı. Nihayet kavmin mızraklarının arasında kan kaybederek öldü.

Ca'fer'in emirliği ve katl edilmesi

Sonra sancak Ca'fer'e geçti. O onunla savaştı. Savaşın içinde ondan kurtulamıyacak bir vaziyette düştüğü zaman kızıl atından kendini fırlattı ve o atın ayaklarını kesti. Sonra kavm ile savaştı ve nihâyet katl edildi. Ca'fer, islamda atının ayaklarını kesen müslümanların ilki idi. (19)

---

(19) Süheylî dedi ki: «Hiçbir kimse bunu ayıplamadı. Bu olay düşmâ-

Bana, Yahyâ b. Abbad b. Abdullah b. Zübeyr, babası Abbad'dan naklen onun şöyle dediğini haber verdi: Beni yetiştiren babam — ki o, Beni Mürre b. Avf'den biri idi ve Mûte gazvesinde bulunduydu — bana haber verdi.

Vallahi sanki ben, kızıl atından kendini atıp sonra o atın ayaklarını kestiği sonra savaştığı ve katl edildiği zaman Ca'fer'e bakıyordum o şöyle diyordu:

يا حبذا الجنة واقترابها طيبة وباردا شرابها
والروم روم قد دنا عذابها كافرة بعيدة أنسابها
علي إذ لاقيتها ضرابها

«Cennet ne güzeldir, ona yaklaşmak ne güzeldir ve onun içeceği soğuktur.
Rum ise Rumdur, onun azabı yaklaşmıştır, kâfirdir, nesebleri uzaktır.
Savaşta onların darbeleri bana ait olsun».

İbn-i Hişâm dedi ki:

Bana, ehli ilimden kendisine itimad edip güvendiğim bir kimse şu haberi verdi:

Ca'fer b. Ebi Tâlib sancağı sağ eliyle tuttu ve o eli kesildi. Sonra onu sol eliyle tuttu sol eli de kesildi. Sonra onu bazulariyle göğsüne alarak muhafaza etti, nihayet bu halde otuz üç yaşındayken katl edildi. Allah da bunun sebebiyle ona cennette iki kanad mükâfat verdi ki onlarla dilediği gibi uçsun. Denilir ki: O günde Rumdan bir adam onu bir vuruşla ikiye ayırdı.

İbn-i Revâha'nın emirliği ve onun katl edilmesi

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Yahya b. Abbad b. Abdullah b. Zübeyr, babası Abbad'dan

nın atı alıp onun üzerinde müslümanlara karşı savaşmasından korkulduğu zaman, böyle yapmanın caiz olduğunu gösterir. Bu hayvanlara azâb etmekten ve abes yere onları katletmekten nehi babına girmez. Şu kadar var ki, Ebû Dâvud şöyle dedi: Bu hadis sahih değildir. Ve bu hususta sahâbeden çok yasaklar rivayet edilmiştir.

naklen şöyle haber verdi: Bana süt emzirten babam — ki o, Beni Mürre b. Avf'dan biri idi — bana şöyle haber verdi:

Câ'fer katl edildiğinde Abdullah b. Revâhe sancağı aldı sonra atına binmiş olarak onunla ilerledi, atından inmeğe başladı ve biraz taraddüd geçirdi sonra şöyle dedi:

أَقْسَمْتُ يَانَفْسُ لَتَنْزِلَنَّهْ ... لَتَنْزِلِنَّ أَوْ لَتُكْرَهِنَّهْ
إِنْ أَجْلَبَ النَّاسُ وَشَدُّوا الرَّنَّهْ ... مَالِي أَرَاكِ تَكْرَهِينَ الْجَنَّهْ
قَدْ طَالَ مَا قَدْ كُنْتِ مُطْمَئِنَّهْ ... هَلْ أَنْتِ إِلَّا نُطْفَةٌ فِي شَنَّهْ

«Ey can kasem ettim; elbette ineceksin,
muhakkak ya ineceksin yoksa zorla inersin.
İnsanlar bağırırlarsa ve toplanırlarsa ve ağlarlarsa sana
ne oluyor ki seni cennetten hoşlanmaz görüyorum.
Huzur ve sükûnlu zamanların epey oldu.
Sen ancak eski bir su kabında azıcık safi bir susun.»

Ve yine şöyle dedi:

يَانَفْسُ إِلَّا تُقْتَلِي تَمُوتِي ... هٰذَا حِمَامُ الْمَوْتِ قَدْ صَلِيتِ
وَمَا تَمَنَّيْتِ فَقَدْ أُعْطِيتِ ... إِنْ تَفْعَلِي فِعْلَهُمَا هُدِيتِ

«Ey nefs, eğer katl edilmezsen ölürsün.
Bu öyle bir ölüm ateşidir ki ona girmiş durumdasın.
Temenni ettiğin şeyler sana verilmiştir,
eğer o ikisinin yaptıklarını yaparsan gayene ermişsin demektir.»

O ikisiyle, arkadaşları Zeyd ile Câ'fer'i kast eder. Sonra atından indi. İndiğinde amcasının oğlu ona etli bir kemik getirdi ve şöyle dedi:

Bunu ye kuvvetlen, çünkü sen bu günlerde çok yoruldun. O da o eti onun elinden aldı ve ağziyle ondan bir parça kopardı sonra milletin izdiham seslerini işitti ve şöyle dedi:

Hâlâ sen dünyadasın! Sonra o eti elinden attı sonra kılıcını aldı ve ilerledi. Savaştı nihayet katl edildi.

İbn-i Velid ve milletle oradan ayrılması

Sonra sancağı Beni Aclan'ın kardeşi Sabit b. Akrem aldı ve şöyle dedi:

— Ey müslümanlar topluluğu, sizden bir adam üzerine anlaşınız.

Onlar da dediler ki:

— Sensin işte o adam. Dedi ki:

— Ben bu işi yapacak değilim.

Bunun üzerine millet Halid b. Velid üzerinde anlaştılar.

O da bayrağı aldığında saldırmaktan vazgeçti. Yalnız müdafaaya girdi. Milleti uzağa çekti. Sonra orayı terkedince karşı taraf da terkettiler. Nihayet herkes oradan ayrılıp uzaklaştı.

Resulûllah'ın, Müslümanların Rumlarla aralarında meydana gelen şeyleri haber alması

İbn-i İshak şöyle dedi:

Millet, musibete duçar olduğunda, bana gelen habere göre, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi:

Zeyd b. Harise sancağı aldı ve onunla savaştı, nihayet şehid olarak katl olundu. Sonra Ca'fer onu aldı, onunla savaştı ve şehid olarak katl edildi.

Sonra Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sustu ve Ensar'ın yüzleri değişti. Zan ettiler ki Abdullah b. Revâhe'nin hakkında hoşlanmadıkları bir şey olmuş. Bunun üzerine şöyle dedi:

«Sonra Abdullah b. Revâhe sancağı aldı ve onunla savaştı ve nihayet şehid olarak katl edildi.» Sonra devamen:

Rüyada altundan karyolalar üzerinde cennette bana vardılar. Ben de Abdullah b. Revâhe'nin karyolasında, iki arkadaşının karyolalarından farklı olarak bir eğiklik ve eğrilik gördüm. Dedim ki:

— Bu nedendir? Bana denildi ki:

— O ikisi yürüdüler, Abdullah ise biraz tereddüd geçirdi sonra yürüdü.

Resûlullah'ın Ca'fer'e üzülmesi ve onun âilesine tavsiyeleri

İbn-i İshak dedi ki:

Bana Abdullah b. Ebi Bekr, Ümm-ü İsa el-Huzaiyye'den, ona Ümm-ü Ca'fer binti Muhammed b. Ca'fer b. Ebi Talib'den, ona da

Ümm-ü İsa'nın nenesi Esma binti Umeys'den nakl edilmek suretiyle haber verildi ki: Esma bint-i Umeys şöyle dedi:

Ca'fer ve arkadaşlarına musibet eriştiği zaman Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) benim yanıma geldi ve ben kırk rıtıl deri dibağlamıştım,

(İbn-i Hişâm dedi ki: Dibağda kırk tane derim vardı, diye rivayet edilir) ve hamurumu yoğurmuştum ve oğullarımı yıkamış, onları kokulandırmış ve temizlemiştim. Esmâ devamla şöyle dedi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bana: «Beni Ca'fer'in çocuklarına götür.» dedi. Esmâ dedi ki:

Ben de onu onlara götürdüm. O da onlarla koklaştı ve gözlerinden yaşlar aktı. Ben dedim ki:

Ya Resûlullah, babam ve anam sana feda, seni ağlatan nedir? Ca'fer ve arkadaşlarından sana bir şey mi haber verildi? Dedi ki:

Evet bu gün katl edildiler. Esma dedi ki:

Bunun üzerine bağırarak ayağa kalktım ve kadınlar benim yanıma toplandılar. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ailesine çıkıp gitti ve:

«Ca'fer âilesine yemek yapmaktan gaflet etmeyiniz, çünkü onlar arkadaşlarınım işiyle meşguldürler», dedi.

Bana Abdurrahman b. Kaasım b. Muhammed, babasından, onun da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in hanımı Âişe'den nakli suretiyle haber verildi ki Âişe şöyle dedi:

Ca'fer'in ölümü haberi geldiği zaman Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yüzünde üzüntüyü gördük. Âişe dedi ki:

Bunun üzerine onun yanma bir adam girdi ve şöyle dedi:

— Yâ Resûlellah, kadınlar bizi meşakkate sürüklüyorlar ve bizi fitneye düşürdüler. Dedi ki:

— Onlara dön ve onları sükunete davet et. Âişe dedi ki:

O da gitti sonra geri döndü ve Resûlullah'a bunun aynısını söyledi. «Ve şöyle böyle emrediyorsun. Fakat tekellüf onun âilesine zarar verir.» dedi. Resûlullah dediki:

Git onları sustur. Eğer susmazlarsa ağızlarına toprak at. Âişe dedi ki:

İçimden dedim ki:

«Allah seni uzaklaştırsın! Vallahi nefsini bırakmıyorsun ve Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e itaatkâr değilsin.» Âişe dedi:

Bildim ki o, o kadınların ağızlarına toprak atamaz.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Müslümanların sağ kolunun kumandanı olan Kutbe b. Katade el-Uzri, Malik b. Zafile'nin üzerine saldırdı ve onu katletti. Kutbe b. Katade şöyle dedi:

طَعَنْتُ ابْنَ زَافِلَةَ بْنِ الْإِرَا ـشِ بِرُمْحٍ مَضَى فِيهِ ثُمَّ انْحَطَمْ
ضَرَبْتُ عَلَى جِيدِهِ ضَرْبَةً فَمَالَ كَمَا مَالَ غُصْنُ السَّلَمْ
وَسُقْنَا نِسَاءَ بَنِي عَمِّهِ غَدَاةَ رَقُوقَيْنِ سَوْقَ النَّعَمْ

«İbn-i Zafile b. İraş'ı bir mızrak ile dürttüm.
Mızrak onu geçti sonra kırıldı.
Onun boynuna bir darbe ile vurdum.
Deve dikenli ağacın eğilmesi gibi eğildi.
Amca oğullarının kadınlarını Rukeyn de
mal-davarın sürülmesi gibi sürdük.»

İbn-i Hişam şöyle dedi:

İbn-i İraş sözü, İbn-i İshak'ın gayrından menkuldur. Üçüncü beyt ise Hallad b. Kure'den menkuldür.

Mâlik b. Râfile denilir.

Hades'in kâhinesi ve kavmini uyarması

İbn-i İshak dedi ki:

Hades (20)'ten bir kâhine, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ordusunun geldiğini işittiği zaman Hades'ten olan kavmine (ki onun kavmi kendilerine Benû Ğanm denilen bir batındır) şöyle demişti:

Tekebbürlerinden gözlerinin ucuyla bakan, düşmanlık bakışıyle bakan, atları birbir peşine yeden, karışık kanları akıtan bir kavme karşı sizi uyarırım. Onlar da onun sözünü tuttular ve Lahm kabilesinin arasından çıkıp uzaklaştılar ve öylelikle Hades kabilesi zengin

(20) Hedes: Lahm'den bir kabiledir. Lahm ise Yemen'den bir kabiledir (Ebû Zer'den menkul).

kaldılar. İşte o zaman harbi ateşleyenler Benû Sa'lebe oldular. Onlar Hades'den bir koldur. Bundan dolayı hala onların sayısı azdır. Hâlid milletçe birlikte geldiği zaman onları da beraberinde getirdi.

Ordunun geri dönmesi ve Resûlullah'ın orduyu karşılaması ve müslümanların öfkesi

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Muhammed b. Cafer b. Zübeyr, Urve b. Zübeyr'den naklen şöyle haber verdi:

Medine havalisine yaklaştıklarında, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ve müslümanlar onları karşıladılar. Çocuklar da koşarak onları karşıladılar. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de kavm ile birlikte bineği üzerinde gitmekteydi. Şöyle buyurdu:

— Çocukları tutunuz ve onları bineklere bindiriniz ve Cafer'in oğlunu bana veriniz.

Bunun üzerine Abdullah ona getirildi o da onu tuttu ve önüne bindirdi. Millet askerlerine karşı toprak serpmeğe başladılar ve şöyle diyorlardı:

— Ey firar ediciler, Allah yolundan firar ettiniz! Dedi ki:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle diyordu:

— Onlar firar edenler değillerdir. Onlar, inşaallah Teâla hamle yapacaklar.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Abdullah b. Ebi Bekr, Amir b. Abdullah b. Zübeyr'den, o da Hâris b. Hişam'ın soyundan birinden —ki onlar onun dayılarıdır— o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in hanımı Ümm-ü Seleme'den naklen şöyle haber verdi:

— Ben, Seleme b. Hişâm b. Âs b. Muğire'nin bir karısına dedim ki:

«Seleme'nin Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile ve müslümanlarla namazda hazır bulunduğunu acaba niçin göremiyorum?»

Onun hanımı dedi ki:

— Vallahi namaza çıkmaya takatı yoktur. Her çıktıkca millet ona «Ey kaçkınlar Allah yolundan kaçtınız! diye bağırmaktadırlar. İşte bunun için evinde oturuyor ve çıkmıyor.

Kays'in, Halid'in geri dönmesinden özür dileyerek söylediği şiiri

İbn-i İshak şöyle dedi:

Kays b. Müsahhar el-Ya'meri milletin ve Halid'in savaştan korkup geri gelmelerinden özür beyan ederek şöyle demiştir:

فَوَاللهِ لَا تَنْفَكُّ نَفْسِي تَلُومُنِي ... عَلَى مَوْقِفِي وَالْخَيْلُ قَابِعَةٌ قُبُلُ
وَقَفْتُ بِهَا لَا مُسْتَجِيرًا (٢) فَنَافِذًا ... وَلَا مَانِعًا مَنْ كَانَ حُمَّ لَهُ الْقَتْلُ
عَلَى أَنَّنِي آسَيْتُ نَفْسِي بِخَالِدٍ ... أَلَا خَالِدٌ فِي الْقَوْمِ لَيْسَ لَهُ مِثْلُ
وَجَاشَتْ إِلَيَّ النَّفْسُ مِنْ نَحْوِ جَعْفَرٍ ... بِمُؤْتَةَ إِذْ لَا يَنْفَعُ النَّابِلَ النَّبْلُ
وَضَمَّ إِلَيْنَا حَجْزَتَيْهِمْ كِلَيْهِمَا ... مُهَاجِرَةٌ لَا مُشْرِكُونَ وَلَا عُزْلُ

«Vallahi atlar orda dururken kendimi kınamaktan alıkoyamıyorum.
Orada durdum, kenara çekilmedim. Savaş ateşine atılmaya
hazır olanları engellemedim.
Her şeye rağmen ben nefsime Hâlid'i örnek kıldım.
Zira kavmi içinde Hâlid'in benzeri yoktur.
Mûte'de, Cafer gibisinden ötürü, nefsim bana kabardı,
ne yapalım ki okcuya oku fayda sağlamıyordu.
Onların ikisinin de saf dışı edilmeleri bize ilave bir üzüntü vermiştir.
Muhacirlerdi, müşrik değillerdir. Silahsız gayesiz de değillerdi.»

Böylelikle, Kays milletin çekinip ölümden hoşlanmadıklarına ve Hâlid'in kendisiyle birliktekilerle ayrılıp uzaklaştırmasında ihtilafa düştükleri bu kabil şeyleri şiirinde beyan etti.

İbn-i Hişam şöyle dedi:

Zühri'ye gelince, ondan bize naklen gelen habere göre şöyle dedi:

Müslümanlar kendilerine Halid b. Velid'i emir kıldılar ve Allah da onlara nusret kapılarını açtı. O, onların başlarında iken Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e dönüp geldi.

Mûte maktullerine ağlayan Hassân'ın şiiri

İbn'i İshak şöyle söyledi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashabından olan Mû-

te ashabına ağlanılan sözlerden biri de Hassân b. Sâbit'in şu sözü idi:

تَأَوَّبَنِي لَيْلٌ بِيَثْرِبَ أَعْسَرُ   وَهَمٌّ إِذَا مَانَوَّمَ النَّاسُ مُسْهِرُ
لِذِكْرَى حَبِيبٍ هَيَّجَتْ لِي(٢) عَبْرَةً   سَفُوحًا وَأَسْبَابُ الْبُكَاءِ التَّذَكُّرُ
بَلَى، إِنَّ فِقْدَانَ(١) الْحَبِيبِ بَلِيَّةٌ   وَكَمْ مِنْ كَرِيمٍ يُبْتَلَى ثُمَّ يَصْبِرُ
رَأَيْتُ خِيَارَ الْمُؤْمِنِينَ تَوَارَدُوا   شَعُوبَ وَخَلْفًا بَعْدَهُمْ يَتَأَخَّرُ
فَلَا يُبْعِدَنَّ اللّٰهُ قَتْلَى تَتَابَعُوا   بِمُؤْتَةَ مِنْهُمْ ذُو الْجَنَاحَيْنِ جَعْفَرُ
وَزَيْدٌ وَعَبْدُ اللّٰهِ حِينَ تَتَابَعُوا   جَمِيعًا وَأَسْبَابُ الْمَنِيَّةِ تَخْطِرُ
غَدَاةَ مَضَوْا بِالْمُؤْمِنِينَ يَقُودُهُمْ   إِلَى الْمَوْتِ مَيْمُونُ النَّقِيبَةِ أَزْهَرُ
أَغَرُّ كَضَوْءِ الْبَدْرِ مِنْ آلِ هَاشِمٍ   أَبِيٌّ إِذَا سِيمَ الظُّلَامَةَ مِجْسَرُ
فَطَاعَنَ حَتَّى مَالَ غَيْرَ مُوَسَّدٍ   بِمُعْتَرَكٍ(٩) فِيهِ قَنًا مُتَكَسِّرُ
فَصَارَ مَعَ الْمُسْتَشْهَدِينَ ثَوَابُهُ   جِنَانٌ وَمُلْتَفُّ الْحَدَائِقِ أَخْضَرُ
وَكُنَّا نَرَى فِي جَعْفَرٍ مِنْ مُحَمَّدٍ   وَفَاءً وَأَمْرًا حَازِمًا حِينَ يَأْمُرُ
فَمَا زَالَ فِي الْإِسْلَامِ مِنْ آلِ هَاشِمٍ   دَعَائِمُ عِزٍّ لَا يَزُلْنَ وَمَفْخَرُ
هُمْ جَبَلُ الْإِسْلَامِ وَالنَّاسُ حَوْلَهُمْ(١١)   رِضَامٌ إِلَى طَوْدٍ(١٢) يَرُوقُ وَيَقْهَرُ
بَهَالِيلُ مِنْهُمْ جَعْفَرٌ وَابْنُ أُمِّهِ   عَلِيٌّ وَمِنْهُمْ أَحْمَدُ الْمُتَخَيَّرُ
وَحَمْزَةُ وَالْعَبَّاسُ مِنْهُمْ وَمِنْهُمُ   عَقِيلٌ وَمَاءُ الْعُودِ مِنْ حَيْثُ يُعْصَرُ
بِهِمْ تُفْرَجُ اللَّأْوَاءُ فِي كُلِّ مَأْزِقٍ   عَمَاسٍ إِذَا مَا ضَاقَ بِالنَّاسِ مَصْدَرُ
هُمُ أَوْلِيَاءُ اللّٰهِ أَنْزَلَ حُكْمَهُ   عَلَيْهِمْ، وَفِيهِمْ ذَا الْكِتَابُ الْمُطَهَّرُ

«Yesrib'de güç bir gece bana yeniden geldi,
bir de insanlar uyudukları zaman uykuyu men eden bir gam geldi.
Bir sevgilinin hatırlanması bolca akan göz yaşımı tahrik etti.
Ağlamanın sebebi hatırlamaktır.

Evet, sevgilinin kayb edilişi büyük bir beladır, çok kerim kişiler
vardır ki belaya düşer sonra sabreder.
Müminlerin hayırlılarını gördüm ki birbirini takiben ölüme geliyorlar.
Onlardan sonra gelenler ise gecikiyorlar.
Mûte'de birbirini takib eden maktulleri Allah rahmetinden
uzak kılmasın. Onlardan iki kanadlı Cafer de vardır.
Yine hep birlikte bir bir peşine gittikleri zaman, Zeyd ve Abdullah
da vardır. Ölümün sebepleri ise hilesini kurmaktadır.
Müminlerle yürüdükleri bir sabah, mutlu ve mübarek bir say ve
gayret onları ölüme çekiyordu.
Beyaz, ayın ondördünün ışığı gibi ak, Hâşim soyundan arkası perk,
zulme maruz kaldığı zaman cesur ve atılgandır.
Vuruştu ve yastıksız olarak harp mahalline kendisinde
kırılmış süngü olduğu halde uzandı.
Böylece şehid düşenlerle birlikte oldu ki onun sevabı-mükâfatı
bahçeleri girift yeşil cennetlerdir.
Cafer'de Muhammed'e sıkı bir vefa ve emrettiği zaman emrine mazbut
ve merbut bir güven görüyorduk.
Böylece Haşim soyundan islamda izzet dayanakları ve iftihar kaynağı
eksik olmaksızın devam etti ve devam edecektir de.
Onlar islamın dağıdır insanlar ise onların etrafında dağa doğru
birbiri üzerine yığılmış taşlardır, onlarla yükselir ve galib olurlar.
Onlar yüzü beyaz efendi kişilerdir. Onlardan Cafer
ve onun anasının oğlu Ali vardır. Seçilmiş Ahmed de onlardandır.
Hamza ve Abbas da onlardandır. Onlardan Akil de vardır.
Ağacın suyu ise sıkılırken çıkar.
(Harp vaktinde tozların saçılmasının çokluğundan) karanlık olan
her bir dar zamanda çıkış yeri insanlara daraldığı zaman,
şiddet zorluk onlarla açılır ve ortadan kalkar.
Onlar Allah'ın dostlarıdırlar ki onlara hükmünü indirmiştir ve
işte bu mutahhar kitab onlardadır.»

Mûte'nin maktullerine ağlayan Kâb'ın şiiri

Kâb b. Mâlik şöyle dedi :

نَامَ الْعُيُونُ وَدَمْعُ عَيْنِكَ يَهْمُلُ   سَحًّا كَمَا وَكَفَ(٣) الطِّبَابُ الْمُخْضَلُ
فِي لَيْـــلَةٍ وَرَدَتْ عَلَيَّ هُمُومُهَا   طَوْرًا أَحِنُّ(٥) وَتَارَةً أَتَمَلْمَلُ

واعتادني حزن فبت كأنني   بنات نعش والسماك موكل
وكأنما بين الجوانح والحشى   مما تأوبني شهاب مدخل
وجدا على النفر الذين تتابعوا   يوما بمؤتة أسندوا لم ينقلوا
صلى الإله عليهم من فتية   وسقى عظامهم الغمام المسبل
صبروا بمؤتة للإله نفوسهم   حذر الردى ومخافة أن ينكلوا
فمضوا أمام المسلمين كأنهم   فنق عليهن الحديد المرفل
إذ يهتدون بجعفر ولوائه   قدام أولهم فنعم الأول
حتى تفرجت الصفوف وجعفر   حيث التقى وعث الصفوف مجدل
فتغير القمر المنير لفقده   والشمس قد كسفت وكادت تأفل
قرم(٣) علا بنيانه من هاشم   فرعا أشم وسوددا ما ينقل
قوم بهم عصم الإله عباده   وعليهم نزل الكتاب المنزل
فضلوا المعاشر عزة وتكرما   وتغمدت أحلامهم من يجهل
لا يطلقون إلى السفاه حباهم   ويرى خطيبهم بحق يفصل
بيض الوجوه ترى بطون أكفهم   تندى إذا اعتذر الزمان الممحل
وبهديهم رضي الإله لخلقه   وبجدهم نصر النبي المرسل

«Gözler uyur, gözlerinin yaşı ise dökülerek akar.
Nitekim sırımlarla dikilmiş su kabının dikişleri arasından suyun akması gibi.
Bir gecede ki, benim üzerime o gecenin hüzünleri kederleri geldi, kâh inliyorum kâh yatak içinde sağıma soluma dönüyorum.
Hüzün bende alışkanlık haline geldi ben geceledim sanki kutup yıldızını ve gökü gözetlemekle vazifelendirilmişim.
Ve sanki kaburgalarla iç azalarımın arasında bana gelen nöbetlerden ateşten çıkan ışık nüfuz edip girmiştir.

Mûte'de bir gün birbir peşine giden o kişilerin üzerine
hüzün etmekteyim onlar götürülmediler, yükseltildiler.
Allah o yiğitlere rahmet etsin ve yağmurlu bulut onların
kemiklerini sulasın.
Onlar helak olmaktan sakınmak için ve düşmandan korkarak
geri dönmekten korktukları için Mûte'de kendilerini Allah için
hapsettiler.
Böylece müslümanların önlerinde yürüdüler sanki onlar,
üzerlerinde uçları yerde sürünen demir zırhlar bulunan
erkek develerdir. (Yani zırhları çok mükemmel idi.)
Cafer ve onun sancağı ile başlarının peşine gidiyorlardı.
O ne güzel baştır.
Nihâyet saflar aralandı Cafer safların birbirine ulaşıp kaynaştığı sırada
yere düşmüş vaziyette karşılandı.
Bunun üzerine onun kaybından dolayı aydınlatıcı ayın yüzü değişti
ve güneş tutuldu nerde ise kaybolacaktı.
Efendim, onun binası Haşim'den yücedir.
yücelikte en üstün şerefe sahibdir.
kadri yücelikte hiçbir kavim onlara varamaz.
İlah kullarını saklasın ki Kitab-ı Münzel onların üzerine indi.
İzzet ve keremce bütün topluluklara üstün geldiler ve
onların akılları bilgisizlerin bilgisizliklerini örttü.
Onların şeref için kalmaları onları cahilliğe atmaz.
Onların hatibi hakkı söyler, hakkı batıldan ayırır.
Yüzleri beyazdır şiddetli kıtlık zamanı özür beyan ettiği zaman
avuçlarının içleri cömertliğini gösterir.
Onların yol göstermeleriyle İlah halkından razı olur ve onların
say ve gayretleriyle Mürsel Nebi muzaffer olur.»

Cafer b. Ebi Talib'e ağlayan Hassân'ın şiiri

Hassân b. Sâbit Cafer b. Ebi Tâlib (Radiyallahu anh)'a ağlayarak şöyle dedi :

وَلَقَدْ بَكَيْتُ وَعَزَّ مُهْلَكُ جَعْفَرٍ حِبُّ النَّبِيِّ عَلَى الْبَرِيَّةِ كُلِّهَا

وَلَقَدْ جَزِعْتُ وَقُلْتُ حِينَ نُعِيتَ لِي مَنْ لِلْجِلَادِ لَدَى الْعُقَابِ وَظِلِّهَا

بِالْبِيضِ حِينَ تُسَلُّ مِنْ أَغْمَادِهَا ضَرْباً وَإِنْهَالِ الرِّمَاحِ وَعَلِّهَا

بَعْدَ ابْنِ فَاطِمَةَ الْمُبَارَكِ جَعْفَرٍ خَيْرِ الْبَرِيَّةِ كُلِّهَا وَأَجَلِّهَا

رُزْءًا وَأَكْرَمِهَا جَمِيعًا مَحْتِدًا وَأَعَزِّهَا مُتَظَلِّمًا وَأَذَلِّهَا

لِلْحَقِّ حِينَ يَنُوبُ غَيْرَ تَنَحُّلٍ(٣) كَذِبًا، وَأَنْدَاهَا يَدًا(١)، وَأَقَلِّهَا

فُحْشًا، وَأَكْثَرِهَا إِذَا مَا يُجْتَدَى(٥) فَضْلاً، وَأَبْذَلِهَا نَدًى، وَأَبَلِّهَا

بِالْعُرْفِ غَيْرَ مُحَمَّدٍ لَا مِثْلُهُ حَيٌّ مِنْ أَحْيَاءِ الْبَرِيَّةِ كُلِّهَا

«Ağladım ve Cafer'in ölümü bana çok güç geldi.
O, bütün halkın üstünde bir sevgi ile Peygamberin dostudur sevdiğidir.
Kesinlikle bildim ve bana ölüm haberi geldiği zaman dedim ki:
Ukab (21)'ın yanında ve onun gölgesinde, kınlarından çıkarıldıkları zaman kılıçlarla birbir peşine vuruşmak için kim vardır.
Fâtıma (22)'nın oğlu mübarek Cafer'den sonra bu vuruşmayı acaba kim yapacak?
O, Muhammed'in gayrı bütün mahlukatın hayırlısı, cömertlikce en büyüğü, asaletce onların hepsinin en kerimi, zulme karşı sabr etmede onların en güçlüsü, bir makama geldiğinde yalan uydurmaksızın hak karşısında boynu en incesi, en zelili, onların elce en cömerdi, kötülükce onların en az işleyeni, bir lutuf ve ihsan taleb edildiği zaman onların en çok vereni, sahilik bakımından onların en bol ellisi, iyilikce onların en bahş edicisidir.
Tabii ki Muhammed'in gayrı herkesten. Çünkü bütün mahlûkatın canlılarından hiçbir canlı Muhammed'in misili dengi değildir.»

Hassan'ın İbn-i Hâris'e ve İbn-i Revâhe'ye ağlayarak söylediği şiiri

Hassan b. Sâbit Mûte gününde Zeyd b. Hâris'e ve Abdullah b. Revâhe'ye ağlayarak şöyle dedi:

(21) Ukab, Resûlullah'ın sancağının ismidir.

(22) Fâtıma: Cafer ve Ali b. Ebi Talib'in anasıdır. O Fatıma bint-i Esed b. Hâşim'dir. Bu kadın bir Hâşimî erkekten çocuğu olan ilk Hâşimî kadındır.

عَيْنِ جُودِي بِدَمْعِكِ الْمَنْزُورِ ... وَاذْكُرِي فِي الرَّخَاءِ أَهْلَ الْقُبُورِ

وَاذْكُرِي مُؤْتَةً وَمَا كَانَ فِيهَا ... يَوْمَ رَاحُوا فِي وَقْعَةِ التَّغْوِيرِ

حِينَ رَاحُوا وَغَادَرُوا ثَمَّ زَيْدًا ... نِعْمَ مَأْوَى الضَّرِيكِ وَالْمَأْسُورِ

حِبَّ خَيْرِ الْأَنَامِ طُرًّا جَمِيعًا ... سَيِّدَ النَّاسِ حُبُّهُ فِي الصُّدُورِ

ذَاكُمُ أَحْمَدُ الَّذِي لَا سِوَاهُ ... ذَاكَ حُزْنِي لَهُ مَعًا وَسُرُورِي

إِنَّ زَيْدًا قَدْ كَانَ مِنَّا بِأَمْرٍ ... لَيْسَ أَمْرَ الْمُكَذَّبِ الْمَغْرُورِ

ثُمَّ جُودِي لِلْخَزْرَجِيِّ بِدَمْعٍ ... سَيِّدًا كَانَ ثَمَّ غَيْرَ نَزُورِ

قَدْ أَتَانَا مِنْ قَتْلِهِمْ مَا كَفَانَا ... فَبِحُزْنٍ نَبِيتُ غَيْرَ سُرُورِ

«Ey gözüm (öteki ikisine ağlamaktan) azalmış yaşlarınla yaş dök ve
iyi geçimli zamanlarda kabirdekileri hatırla.
Kaçmaya sürat gösterildiği bir vak'ada yürüdükleri zaman
Mûte'yi ve onda olanları hatırla.
Bir zamanda ki yürüdüler ve orada Zeyd'i terkettiler.
Fakirin ve esirin ne güzel barınağıdır o.
Bütün insanoğlunun hayırlısının, mahabbeti göğüslerde olan
insanların efendisinin dostudur sevgilisidir.
İşte o (insanoğlunun hayırlısı) Ahmed'dir.
Hüznüm onun içindir, sevincim onunla birliktedir.
Zeyd'in bizde gerçek bir makamı vardır.
Sonra bir Hazrecli (23) için bir efendi için bolca yaşını dök,
çünkü o çok fedakârlık yaptı.
Onların katl edilmelerine dair bize kâfi miktarda haber geldi,
Artık canlı bir hüzünle ağla.»

Mûte gazvesinden dönen müslümanlardan bir şair şöyle dedi:

كَفَى حَزَنًا أَنِّي رَجَعْتُ وَجَعْفَرٌ ... وَزَيْدٌ وَعَبْدُ اللهِ فِي رَمْسِ أَقْبُرِ

(23) Hazrecli, Abdullah b. Revahedir.

قضوا نحبهم لما مضوا لسبيلهم — وخلفت للبلوى مع المتغبر

ثلاثة رهط قدموا فتقدموا — إلى ورد مكروه من الموت أحمر

«Üzülmem için şu kâfidir ki, ben döndüm Cafer,
Zeyd ve Abdullah ise kabirlerin toprakları içerisinde oldular.
Yollarına gittiklerinde, hayatları sona erdi.
Kalanlarda birlikte zahmet imtihan ve tecrübe için geri kaldım.
Üç kişi takdim edildiler, onlar da ölümün hoşlanmayan kırmızı gülüne doğru ilerlediler.»

Mûte'nin şehidleri

Mûte gününde şehid düşenlerin isimleri şunlardır:

Beni Hâşim'den

Kureyş'den olan Beni Hâşimden: Cafer b. Ebi Tâlib (Radiyallahü anh) ve Zeyd b. Hârise (Radiyallahü anh).

Beni Adiyy'den

Beni Adiiy b. Kâ'b'den: Mesud b. Esved b. Hârise b. Nadle.

Beni Mâlik'den

Beni Malik b. Hisl'den: Vehb b. Sad b. Ebi Serh.

Ensar'dan

Ensar'dan olan Beni Haris b. Hazrec'den: Abdullah b. Revâhe ve Abbâd b. Kays.

Beni Ğanem b. Mâlik b. Neccâr'dan: Haris b. Numan b. Esaf b. Nadle b. Abd b. Avf b. Ğanm.

Beni Mazin b. Neccar'dan: Süraka b. Amr b. Atiyye b. Hansâ.

İbn-i Hişam'ın zikrettikleri

İbn-i Hişam dedi ki: İbn-i Şihab'ın zikrettiğine göre Mûte gününde şehid düşenlerden:

Beni Mazin b. Neccar'dan: Ebu Küleyb ve Câbir vardır. Bunlar Amr b. Zeyd b. Avf b. Mebzûl'un iki oğullarıdırlar. Bunlar baba ve ana bir kardeşdirler.

Beni Mâlik b. Efsa'dan: Amr ve Âmir vardı. Bunlar Sad b. Hâris b. Abbad b. Sad b. Amir b. Sâlebe b. Mâlik b. Efsâ'nın iki oğludurlar.

İbn-i Hişam şöyle dedi: Denilir: Ebu Kilâb ve Câbir, Amr'ın oğullarıdırlar.

MEKKE'YE YÜRÜMEYİ İCAB EDEN SEBEPLER VE MEKKE'NİN FETHİ

(H. Sekizinci sene Ramazan ayında)

Bekr ile Huzae kabileleri arasında savaş

İbn-i İshak şöyle dedi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Mûte'ye asker göndermesinden sonra Cemadil-ahir ve Receb'de Medine'de kaldı.

Sonra Beni Bekr b. Abd-i Menât b. Kinâne, Huzaa' kabilesi üzerine (onlar, kendisine Vetir denilen Mekke'nin alt tarafındaki bir sularının yanında bulundukları bir sırada) saldırdılar. Beni Bekr ile Huzâe arasında savaşı tahrik eden şey, şu idi:

Beni Hadrami'den bir adam, (ki onun ismi Mâlik b. Abbâd idi. O zaman Hadrami'nin andlaşması Esved b. Rezn oğulları ile idi) tacir olarak çıktı, Huzâe topraklarına girdiği zaman ona saldırdılar, onu katledip malını aldılar. Bunun üzerine Benû Bekr de Huzâe'dan bir adamın üzerine saldırdılar ve katlettiler. Bu sefer Huzâe, islama girişinden bir müddet önce Beni Esved b. Rezn el-Dili, Selma, Külsüm ve Zueyb üzerine saldırdılar. (Onlar Beni Kinâne'nin önde gelenleri ve onların eşrafı idiler) ve onları Arafat da Harem ile Hill (24) arasını ayırmak için dikilen taşların yanında katlettiler.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana, Beni Dil'den bir adam şöyle dedi:

Benû Esved b. Rezn câhiliye devrinde ikişer diyetle diyetlendirilirlerdi. Biz ise bir tek diyetle diyetlendirildik. Çünkü onların bizim içimizde üstünlükleri vardı.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Beni Bekr ve Beni Huzâe işte bu durum üzere iken islam aralarına girdi. Millet onunla meşgul oldular. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile Kureyş'in arasmda Hudeybiye sulhu olduğunda, (Zühri'nin, Urve b. Zübeyr'den, onun da Misver b. Mahreme ve Mervân b. Hakem'den ve bunların gayrı ulemamızdan naklederek bana haber verildiği gibi) Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ve kendileri için şart kıldıkları şeyler içinde şunlar var idi:

---

(24) Yasak bölge ile serbest bölge arasını ayıran taşlar, demektir.

«Kim Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in akdine ve onun ahdine girmeyi arzu ederse ona girsin. Kim Kureyş'in akdine ve onların ahdine girmeyi isterse girsin.» Böylece Benû Bekr Kureyş'in akdine ve onların ahdine girdiler. Huzâa da Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in akdine ve ahdine girdiler.

İbn-i İshak dedi ki:

Hudeybiye müsâlahası olduğu zaman Beni Bekr'den olan Benû Dîl Huzâalılara saldırmak için fırsatı ganimet bildiler. Kendilerinden: Beni Esved b. Rezn'den katl edilen o kişiler mukabilinde intikam almak için Huzaalı katilleri katletmek istediler. Bunun için Nevfel b. Muâviye el-Dîli, Beni Dili ile yola çıktı. Nevfel, o zaman onların yöneticisi idi. Beni Bekr'in hepsi ona tabi değildi. Nihâyet Huzâa'ya Vetir denilen bir sularının yanında bulundukları bir sırada baskın yaptılar ve onlardan bir adama isabet ettiler. Birbirlerine cephe aldılar ve birbirleriyle vuruştular.

Kureyş, Beni Bekr'e silah yardımı yaptı ve onlarla birlikte Kureyş'ten gece gizlice savaşanlar oldu. Nihâyet Huzâa'yı Harem'e sürdüler. Oraya vardıklarında Benû Bekr şöyle dedi:

— Ey Nevfel, biz Harem'e girdik. İlahından sakın, ilahından sakın.

O da onlara şöyle dedi:

«Büyük bir kelime, fakat bugün ilah yoktur. Ey Beni Bekr intikamınızı alınız. And olsun ki siz Harem'de hırsızlık yapıyordunuz, orada intikamınızı alsanız ne olur?

Benû Bekr, Vetir'de onlara (yani Huzâa'ya) gece baskınları sırasında kendisine Münebbih denilen onlardan bir adama isabet etmişlerdi. Münebbih kalbı zayıf bir adamdı. O ve kavminden kendisine Temim b. Esed denilen bir adam birlikte çıktılar. Münebbih ona şöyle dedi:

— Ey Temim, sen kendini kurtar. Ben vallahi muhakkak öleceğim. Beni ister katletsilner ister bıraksınlar benim kalbim kesildi.

Temim gitti ve oradan kayboldu. Onlar ise Münebbih'e kavuştular ve onu katlettiler. Huzâa Mekke'ye girdiğinde Büdeyl b. Verkan'ın evi ile kendilerine ait Râfi denilen bir azadlı kölenin evine iltica ettiler. Temim b. Esed, Münebbih'den kaçmasından özür beyan ederek şöyle dedi:

Temim'in Münebbih'den kaçmasından özür beyân ederek söylediği şiir

لَمَّا رَأَيْتُ بَنِي نُفَاثَةَ أَقْبَلُوا   يَغْشَوْنَ كُلَّ وَتِيرَةٍ(١) وَحِجَابِ
صَخْرًا وَرِزْنًا لَا عَرِيبَ سِوَاهُمُ   يُزْجُونَ كُلَّ مُقَلِّصٍ خَنَّابِ
وَذَكَرْتُ ذَحْلًا(٢) عِنْدَنَا مُتَقَادِمًا   فِيمَا مَضَى مِنْ سَالِفِ الْأَحْقَابِ
وَنَشِيتُ رِيحَ الْمَوْتِ مِنْ تِلْقَائِهِمْ   وَرَهِبْتُ وَقْعَ مُهَنَّدٍ قَضَّابِ
وَعَرَفْتُ أَنْ مَنْ يَثْقَفُوهُ يَتْرُكُوا   لَحْمًا لِمُجْرِيَةٍ وَشِلْوَ غُرَابِ
قَوَّمْتُ رِجْلًا لَا أَخَافُ عِثَارَهَا   وَطَرَحْتُ بِالْمَتْنِ الْعَرَاءِ ثِيَابِي
وَنَجَوْتُ لَا يَنْجُو نَجَائِي أَحْقَبٌ   عِلْجٌ أَقَبُّ مُشَمِّرُ الْأَقْرَابِ
تَلْحَى وَلَوْ شَهِدَتْ لَكَانَ نَكِيرُهَا   بَوْلًا يَبُلُّ مَشَافِرَ الْقَبْقَابِ
الْقَوْمُ أَعْلَمُ مَا تَرَكْتُ مُنَبِّهًا   عَنْ طِيبِ نَفْسٍ فَاسْأَلِي أَصْحَابِي

«Beni Nüfâse'yi, gelip düz yerleri ve çukurları sardıklarını
gördüğüm zaman,
Kayalığı ve yüksek yerleri sardıklarında orada onlardan başka
kimseler yoktu. Burun delikleri büyükce olan her şahlanan atı
sevkediyorlardı.
Geçmiş senelerde bizim katımızda eskimiş bir intikam talebini
hatırladım.
Onların tarafından ölümün kokusunu kokladım
keskin kılıçların vurmasından korktum.
Ve ben bildim ki buldukları kimseleri, yavruları olan dişi arslan için
bir et olarak ve kalanını da kargalara bir leş olarak bırakırlar.
Ayağı doğrulttum, onun kaymasından korkmuyordum
ve elbiselerimi de boş bir arazi üzerine attım.
Bir kaçışla kaçtım kurtuldum ki, benim kaçışım gibi hiçbir kalın,
karnı zayıf ve koltuk altları ve ona bitişik yerleri çekik
vahşi eşek kaçamaz ve kurtulamazdı.
O kadın beni levm ediyor kınıyor, Halbuki şayet o kendisi hazır
bulunsaydı onun yadırgadığı bir şey,

fercinin kenarlarından sidiğini işemek olacaktı.
Kavm bilir ki, ben Münebbihi isteyerek gönül rızasıyla bırakmadım. İstersen (ey kadın) benim arkadaşlarımdan sor.»

İbn-i Hişam şöyle dedi :
Bu şiirin Habib b. Abdullah el-Alem el-Hüzeli'ye aid olduğu rivayet edilir. Onun;

« وَذَكَرْتُ ذَحْلاً عِنْدَنَا مُتَقَادِمًا »

beyti, Ebû Ubeyde'den menkuldur. Şu sözü;

« خَتَّابٌ »

ve şu sözü;

« علج أقب مشمر الأقراب »

yine ondan menkuldur.

Ahzer'in, Kinâne ile Huzâe arasındaki harb hakkında şiiri

İbn-i İshak şöyle dedi :
Ahzer b. Lu't el-Dili, Kinâne ile Huzâe arasındaki işte o harp hakkında şöyle dedi :

أَلَا هَلْ أَتَى قُصْوَى الْأَحَابِيشِ أَنَّنَا ... رَدَدْنَا بَنِي كَعْبٍ بِأَفْوَقَ نَاصِلِ
حَبَسْنَاهُمُ فِي دَارَةِ الْعَبْدِ رَافِعٍ ... وَعِنْدَ بُدَيْلٍ مَحْبِسًا غَيْرَ طَائِلِ
بِدَارِ الذَّلِيلِ الْآخِذِ الضَّيْمَ بَعْدَ مَا ... شَفَيْنَا النُّفُوسَ مِنْهُمُ بِالْمَنَاصِلِ
حَبَسْنَاهُمُ حَتَّى إِذَا طَالَ يَوْمُهُمْ ... نَفَحْنَا لَهُمْ مِنْ كُلِّ شِعْبٍ بِوَابِلِ
نُذَبِّحُهُمْ ذَبْحَ التُّيُوسِ كَأَنَّنَا ... أُسُودٌ تَبَارَى فِيهِمُ بِالْقَوَاصِلِ
هُمُ ظَلَمُونَا وَاعْتَدَوْا فِي مَسِيرِهِمْ ... وَكَانُوا لَدَى الْأَنْصَابِ أَوَّلَ قَاتِلِ
كَأَنَّهُمُ بِالْجِزْعِ (7) إِذْ يَطْرُدُونَهُمْ ... بِفَاثُورِ (8) حُفَّانُ النَّعَامِ الْجَوَافِلِ

«Dikkat, acaba ehabişin (25) en uzaklarına şu haber verilmedi
mi ki, biz Beni Kâb'i hayal kırıklığına uğramış ziyan etmiş
bir vaziyette geri, gönderdik.
Onları Rafi denilen kölenin evinde ve Büdeyl'in yanında
faydasız bir haps edişle haps ettik.
Onlardan birtakım nefislere kılıçlarla şifa vermemizden sonra
zilleti alan zelilin evinde.
Onları hapsettik nihayet onların günleri uzadığı zaman
onlara her bir dağ boğazından at tekmeleri vurduk.
Onları keçileri boğazlarcasına boğazlarız, sanki biz onların içinde
dişlerle yarışan arslanlarız.
Onlar bize zulmettiler ve yürümelerinde saldırdılar ve harem ile hillin
arasını ayıran dikili taşların yanında ilk kaatil oldular.
Sanki onlar, vadinin yamacında, Fasur'da, (26)
onları kovalarken süratli kaçan deve kuşlarının küçükleridir.»

Büdeyl'in Ahrez'e karşı reddiyesi

Büdeyl b. Abd-i Menat b. Seleme b. Amr b. El-Eceb de — ki ona Büdeyl b. Ümm-ü Esrem denilirdi — şöyle cevap verdi :

تقاعد قوم يفخرون ولم ندع لهم سيدا يندوهم غير نافل
أمن خيفة القوم الألى تزدريهم تجيز الوتير خائفا غير آئل
وفي كل يوم نحن نحبو حباءنا لعقل ولا يحبى لنا في المعاقل
ونحن صبحنا بالتلاعة داركم بأسيافنا يسبقن لوم العواذل
ونحن منعنا بين بيض وعتود إلى خيف رضوى (٦) من مجر القنابل
ويوم الغميم قد تكفت ساعيا عبيس فجعناه بجلد حلاحل
أأن أجرت في بيتها أم بعضكم بجعموسها تنزون أن لم نقاتل
كذبتم وبيت الله ما إن قتلتم ولكن تركنا أمركم في بلابل

(25) Ehâbîş, burada, Kureyş ile andlaşma yapan ve onların ahdine giren herkes ve her kabiledir.

(26) Fâsur Necid'de bir mevkidir.

«İftihar eder olan kavim birbirini ganimet dağıtan kumandansız olarak kaybettiler ve biz onlar için onları meclise toplayan bir efendi bırakmadık.
İşte o hakir gördüğün kavimin korkusundan mı korkarak geri bakmayarak Vetirden geçersin. (27)
Biz her gün bahşişimizi diyet olarak veririz. Bize hiç diyet bahşedilmez.
Biz Telâc'de sizin evinizde kılıçlarımızla sabahladık ki o kılıçlar levmedenlerin levmini öne geçti. (28)
Biz Beyz ile İzved'in arasında, at sahasından itibaren Redvan'ın inişine kadar koruduk. (29)
Ubeys koşarak Gamim günü yoldan ayrıldı.
Kavi bir efendi mukabilinde musîbet eriştirdik. (30)
Sizden bazılarınızın anası evine pisliğini süratle atmadı mı siz ise savaşmadık diye ortaya fırlıyorsunuz. (31)
Allah'ın beytine yemin ederim ki yalan söylediniz, siz katletmediniz fakat biz sizin işinizi hüznün karışıklıkları ve onun vesveseleri içinde terkettik.»

İbn-i Hişam dedi ki: « غيرَ نائلِ »

sözü ve; « إلى خَيْفِ رَضْوى »

sözü, İbn-i İshak'ın gayrından menkuldur.

Kinâne ile Huzâe arasındaki harp hakkında Hassan'ın şiiri

İbn'i Hişam dedi ki:

Hassan b. Sâbit bu hususta şöyle dedi:

---

(27) Vetir: Mekke'nin alt yanında Huzaa'ye âid bir suyun ismidir.

(28) Telae: Beni Kinane'nin Hicaz'daki bir suyudur. Kılıç kınamayı geçti, Araplarda darb-i mesel olmuş.

(29) Beyz: Beni Kinane'nin Hicaz'daki meskenlerindendir. İzved ise: Yine Kinana'ye âid bir sudur. Radva Medine'de bir dağdır.

(30) Ğamim: Mekke ile Medine arasında bir mevkidir.

(31) Korkuyu ve huzursuzluğu kast eder.

لحا الله قوما لم ندع من سراتهم ... لهم أحدا يندوهم غير ناقب
أخصيي حمار مات بالأمس نوفلا ... متى كنت مفلاحا عدو الحقائب

«Allah bir kavme lanet etsin ki, onlar için onların eşrafından ve hayırlılarından Nâkib'in gayrı onları meclise cem edecek bir kimse bırakmadık.
Dün ölen bir eşeğin iki hayasını mı bırakacaktık.
Bununla Nevfel'i kasd ediyorum.
Ey, bineklerin sırtında arkaya yüklenen heybelerin düşmanı sen ne zaman felah buldun.»

Resûlullah'tan yardım dileyerek Amr el-Huzaî'nin ona şiiri ve onun da ona cevabı

İbn-i İshak dedi ki :

Benû Bekr ve Kureyş, Huzâe üzerine galib geldikleri ve onlara isabet ettikleri şeyleri yaptıkları ve Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile kendileri arasında ahd ve misakı, Huzâe'ya saldırmaları sebebiyle bozdukları zaman — ki Huzâe Resûl'ün akdinde ve ahdinde idi — Beni Kâb'den biri olan Amr b. Sâlim el-Huzâî çıktı ve Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına Medine'ye geldi. İşte bu, Mekke'nin fethini harekete getiren şeylerden biri idi. O ise mescidde, milletin arasında oturmakta iken onun yanında durdu ve şöyle dedi :

يا رب إني ناشد محمدا ... حلف أبينا وأبيه الأتلدا
قد كنتم ولدا وكنا والدا ... ثمت أسلمنا فلم تنزع يدا
فانصر هداك الله نصرا أعتدا ... وادع عباد الله يأتوا مددا
فيهم رسول الله قد تجردا ... إن سيم خسفا وجهه تربدا
في فيلق كالبحر يجري مزبدا ... إن قريشا أخلفوك الموعدا
ونقضوا ميثاقك المؤكدا ... وجعلوا لي في كداء رصدا
وزعموا أن لست أدعو أحدا ... وهم أذل وأقل عددا
هم بيتونا بالوتير هجدا ... وقتلونا ركعا وسجدا

«Ey Rabbim, ben Muhammed'den bizim babamızın ve onun kadim babasının andlaşmasını taleb ediyor ve onu hatırlıyorum.
Siz çocuklar biz ise doğuranlar olmuştuk.
Biz sana teslim olduk, el çekmedik. (32)
O halde yardım et, Allah seni hazır bir yardıma kavuştursun.
Allahın kullarını çağır ki yardıma gelsinler.
Onların içinde Resûlullah gazablanır.
Eğer ondan boyun eğme istenirse yüzü siyaha değişir.
Çok askerler içinde ki köpüklü bir halde deniz gibi akar.
Eğer Kureyş seninle anlaştıkları va'de muhâlefet eder ahdi bozarsa
Eğer senin tekidli misakını bozarlarsa ve
Kedâ'da (33) benim için gözetleyiciler kılarlarsa,
Benim hiçbir kimseyi çağırmadığımı zum ederlerse,
Onlar daha zelil ve adedce daha azdırlar,
Ve onlar bizi uyurken Vetir'de (34) gece bastılar ve bizi rükû ve sücûd ederken katlettiler.» (Artık ne yapılacağını sen bilirsin.)

Yani diyor ki:

Müslüman olduğumuz halde katledildik.

İbn-i Hişam dedi ki: Yine şöyle rivayet edilir:

Yardım et, Allah seni teyid edilmiş bir yardıma kavuştursun.

İbn-i Hişam dedi: Yine şöyle rivayet edilir:

Biz seni doğurduk sen de doğdun.

İbn-i İshak dedi ki:
Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi:
— Ey Amr b. Sâlim yardım olundun muzaffer kılındın.

---

(32) Şunu kast ediyor: Beni Abd-i Menaf'ın anası Huzâe'dendir ve Kuseyy'in anası Fatıma binti Sad el-Huzaiyye'dir.

(33) Kedâ: Mekke'nin üst tarafında bir mevkidir.

(34) Vetir: Mekke'nin alt yanında Huzae'ye âid bir suyun ismidir.

Sonra Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gökten bir bulut göründü. Bunun üzerine o şöyle dedi:

— İşte bu bulut elbette Beni Kâbin muzafferiyetine işaret etmektedir.

İbn-i Verka'nın şikâyetci olarak Medine'de Resûlullah'a gidişi ve Ebu Süfyan'ın onun durumunu öğrenmeğe çalışması

Sonra Büdeyl b. Verka, Huzâe'den bir cemaatla yola çıktılar ve nihâyet Medine'de Resûlullah (Salllallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldiler. Ve kendilerine isabet eden şeyleri ve Kuryş'in onlara karşı Beni Bekr'e yardımda bulunmasını haber verdiler. Sonra Mekke'ye dönerek ayrıldılar. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) millete şöyle dedi:

Sanki Ebû Süfyan'ın «akdi muhkemlesin ve müddeti artirsın.» diye geldiğini görüyorum. Büdeyl b. Verka ve onun arkadaşları gittiler ve Usfân'da (35) Ebû Süfyan b. Harb ile karşılaştılar. Kureyş onu Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e göndermişti ki akdi muhkemleye ve müddeti ziyade kıla. İşlediklerinden korkuyorlardı. Ebû Süfyan Büdeyl b. Vereka'ya rastladığında şöyle dedi:

— Ey Büdeyl, nereden geliyorsun?

O, Büdeyl'in Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gittiğini sanıyordu? Dedi ki:

— İşte bu sahilde ve işte şu vadinin çukurunda Huzâe'de gezindim. Dedi ki:

— Muhammed'e gelmedin mi? Dedi ki:

— Hayır. Büdeyl Mekke'ye yürüdüğü zaman Ebû Süfyan şöyle dedi:

— And olsun ki eğer Büdeyl Medine'ye geldi ise devesi hurma çekirdeklerini yemiştir.

Böylece onun bineğinin çöktüğü yere geldi, onun kığını aldı, dağıttı, onda hurma çekirdeğini gördü ve şöyle dedi:

— Allah'a yemin ederim ki, Büdeyl Muhammed'e gelmiştir.

---

(35) Usfan: Mekke'den iki konak ötede Medine yolu üzerinde bir yerdir.

Ebû Süfyan'ın sulh ve hâcetini taleb etmek için çıkıp Medine'ye gitmesi

Sonra Ebû Süfyan çıktı ve Medine'de Resulûllah (Sallallahû Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldi. Kızı Ümm-ü Habibe binti Ebi Süfyan'ın yanına girdi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yatağı üzerine oturmak için gittiğinde kızı ondan onu dürdü. Bunun üzerine şöyle dedi:

— Ey kızım bilmiyorum ki beni mi o yatağa çok gördün, yoksa onu bana çok mu gördün?

Kızı da şöyle dedi:

— Hayır bilakis o, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yatağıdır, sen ise necis müşrik bir adamsın. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yatağının üzerine oturmam istemedim. Dedi ki:

— Vallahi ey kızım benden sonra sen kötüleşmişsin.

Sonra çıktı, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi ve onunla konuştu. O ise bir şeyle cevap vermedi. Sonra Ebû Bekr'e gitti. Onunla konuştu ki, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i onunla konuştursun. O da şöyle dedi:

— Ben bunu yapan falan değilim.

Sonra Ömer b. el-Hattab'a gitti ve onunla konuştu. O da ona şöyle dedi:

— Ben mi senin için Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e şefâat için gideceğim? Vallahi zerre kadar bir şey bulsam onunla sizinle mücâhede ederim.

Sonra çıktı ve Ali b. Ebi Talib (Rıdvanullahi Aleyhi)'nin yanına girdi. Onun yanında Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kızı Fatıma (Radiyallahü anha) vardı. Fatıma'nın yanında da Hasan b. Ali vardı. Henüz bir bebek olup onun önü sıra yürüyordu. Ebu Süfyan şöyle dedi:

— Ey Ali, şüphesiz sen hısımlık yönünden kavmin bana en yakınısın. Ben bir hâcetten dolayı gelmişimdir, o halde beni geldiğim gibi eli boş geri çevirme. Resûlullah'ın katında benim için şefaatcı ol. O da şöyle dedi:

— Yazık sana Ey Ebu Süfyan! Vallahi Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bir iş üzerine azmetti ki, o hususta onunla konuşmaya gücüm yetmez.

Bunun üzerine o Fatıma'ya döndü ve şöyle dedi:

— Ey Muhammed'in kızı şu oğulcağına emr edemez misin ki, insanlar arasında bana eman versin. Beni mülteci saysın. Böylece zamanın sonuna kadar Arab'ın efendisi olsun.

Fâtıma şöyle dedi:

— Vallâhi benim bu oğulcuğum henüz insanlar arasında ahd ve eman verecek duruma gelmedi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e karşı hiçbir kimse ahd ve eman vermez. Dedi ki:

— Ey Ebû Hasan ben görüyorum ki işler benim üzerime şiddetlenmiştir, bana iyilik yap. Dedi ki:

— Vallahi sana bir fayda sağlayacak bir şey bilmiyorum ki. Fakat sen, Beni Kinâne'nin efendisisin, kalk, insanların arasında eman ver, sonra da yurduna lahik ol. Dedi ki:

— Bunun bana bir şey menfaat vereceğini mi zan ediyorsun? Dedi ki:

—Hayır vallahi, zan etmiyorum, fakat senin için bundan gayri bir şey bulamıyorum. Bunun üzerine Ebû Süfyan mescidde ayağa kalktı ve şöyle dedi:

— Ey insanlar, ben insanların içinde ahd ve eman verdim. Sonra binek devesine bindi ve gitti. Kureyş'in yanına geldiği zaman dediler ki:

— Ardında neler vardır? Dedi ki:

— Muhammed'e geldim ve onunla konuştum vallahi bana bir şeyle cevap vermedi. Sonra Ebû Kuhafe'nin oğluna geldim onda bir hayır bulmadım, sonra Hattâb'ın oğluna geldim onu da en yakın bir düşman olarak buldum.

İbn-i Hişam dedi ki:

En saldırgan bir düşman olarak buldum.

İbn-i İshak şöyle dedi:

— Sonra Âli'ye geldim ve onu kavmin en yumuşağı buldum. Âli bana bir şey ile işaret etti ki onu yaptım. Vallahi bilmiyorum ki bu bana bir şey menfaat verir mi, yoksa vermez mi? Dediler ki:

— Sana neyi emr etti. Dedi ki:

— Bana insanların içinde ahd ve eman vermemle emr etti ben de yaptım. Dediler ki «Muhammed buna icazet verdi mi?» Dedi ki:

— Hayır. Dediler ki: «yazık sana! Vallahi adam sana seninle oynamaktan başka bir şey ilave etmemiş. Senin dediğin şey sana menfaat vermez. Dedi ki:

— Hayır vallahi, bundan başka birşey bulamadım.

Mekke'nin fethi için Resulûllah'ın techizatlanması

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) teçhizatlanmayı emr etti. Ehline de kendisini techiz etmelerini emr etti. Bunun üzerine Ebû Bekr, kızı Âişe (Radiyallahü anhâ)'nın yanına girdi, o Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bir kısım teçhizatını hazırlıyordu. Şöyle dedi:

— Ey kızcağızım, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) mi onu hazırlamanızı size emr etti? Âişe de dedi ki:

— Evet. Sen de hazırlan. Dedi ki:

— Nereye gitmeye kast ettiğini zan ediyorsun? Âişe de dedi ki:

— Vallahi bilmiyorum.

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'ye bildirdi ki, kendisi Mekke'ye yürüyecektir. Onlara o cehd ve hazırlık ile emr etti ve şöyle dedi:

— Ey Allah'ım gözcüleri ve haberleri Kureyş'den sakla ki beldelerinde onları aniden bastıralım.

Hassan'ın milleti teşvik etmesi

Böylece millet cihazlarını aldılar. Hassan b. Sâbit de onları kındırarak ve Huzae'nin adamlarının musibete uğramalarını zikr ederek şöyle dedi:

عَنَانِي وَلَمْ أَشْهَدْ بِبَطْحَاءِ مَكَّةٍ   رِجَالُ بَنِي كَعْبٍ تُحَزُّ رِقَابُهَا
بِأَيْدِي رِجَالٍ لَمْ يَسُلُّوا سُيُوفَهُمْ   وَقَتْلَى كَثِيرٌ لَمْ تُجَنَّ ثِيَابُهَا
أَلَا لَيْتَ شِعْرِي هَلْ تَنَالَنَّ نُصْرَتِي   سُهَيْلَ بْنَ عَمْرٍو وَخْزُهَا وَعِقَابُهَا
وَصَفْوَانَ عَوْدًا حَنَّ مِنْ شُفْرِ اسْتِهِ (٤)   فَهَذَا أَوَانُ الْحَرْبِ شُدَّ عِصَابُهَا
فَلَا تَأْمَنَنَّا يَا ابْنَ أُمِّ مُجَالِدٍ   إِذَا احْتُلِبَتْ صِرْفًا وَأَعْصَلَ نَابُهَا
وَلَا تَجْزَعُوا مِنْهَا فَإِنَّ سُيُوفَنَا   لَهَا وَقْعَةٌ بِالْمَوْتِ يُفْتَحُ بَابُهَا

«Beni Kâb'in adamlarının boyunları Mekke vadisinde kılıçlarını kınından çıkarmayan birtakım adamların elleriyle vurulurken orada hazır bulunmadığım beni üzmektedir. Ve bir çok maktuller ki henüz elbiseleri örtülmedi (yani kabre defn olunmadılar).
Keşke bilseydim ki acaba benim yardım Süheyl b. Amr'a nail olacak mıdır.
Safvan makedinin kenarından ses çıkaran bir yaşlı devedir bu harb ânlarında bağlanır.
Ey İbn-i Ümm-ü Mücâlid o deveden halis bir süt sağıldığı ve dişleri eğildiği zaman bize emin olma.
Ondan korkmayınız, çünkü kılıçlarımız ölümle ona vardı. Onlar önünde kapısı açılır.»

İbn-i Hişam dedi ki:

Hassan'nın «Kılıçlarını kınından çıkarmayan bir takım adamlar» sözüyle Kureyş'i kasd eder. «İbn-i Mücâlid» ile de İkrime b. Ebi Cehl'i kasd eder.

Hâtıb'ın Kureyş'e mektubu ve Resulün onun durumunu bilmesi

İbn-i İshak dedi ki:

Bana Muhammed b. Cafer b. Zübeyr, Urve b. Zübeyr'den ve başka alimlerimizden naklen şöyle haber verdi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'ye yürümeğe azmettiği zaman, Hâtıb b. Ebi Beltea Kureyş'e bir mektub yazdı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Mekke üzerine yürüme hususunda onlara haber veriyordu Sonra o mektubu bir kadına verdi. Muhammed b. Cafer iddia eder ki o kadın Müzeyne'den idi. Bana onun gayrı bir kimse iddia eder ki o kadın Sâre idi. Bu Sâre Beni Abdulmuttalib'den birinin azadlı cariyesidir. Ve o kadına o mektubu ulaştırması karşılığında büyük bir vaitte bulundu.

O kadın o mektubu başının örgüsü içine koydu. Sonra yola çıktı. Hâtıb'ın yaptığının haberi, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gökten geldi. Bunun üzerine Ali b. Ebi Tâlib ve Zübeyr b. el-Avvam (Radiyallahü anhüma)'yı gönderdi ve şöyle dedi:

— Bir kadına kavuşunuz ki Hâtıb b. Ebî Beltee onunla Kureyş'e bir mektup göndermiş onlar için azmetmiş olduğumuz şeyden onları kaçındırıyor.

Ali ve Zübeyir nihayet o kadına, Beni Ebi Ahmed'in Halîkasında kavuştular ve o kadının bineğinden inmesini istediler, onun yolculuk eşyalarını aradılar ve bir şey bulamadılar. Bunun üzerine Ali b. Ebî Tâlib o kadına şöyle dedi:

— Allah'a yemin ederim ki ne Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) aldatıldı ne de biz aldatıldık. Ya o mektubu çıkarırsın veya senin üzerini ararız.

Kadın ondan bu ciddiyeti görünce dedi ki:

— Öteye dön.

O da öteye yüzünü çevirdi ve kadın başının örüklerini çözdü ve mektubu çıkarttı ve ona verdi. O da Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirdi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de Hâtıb'ı çağırdı ve şöyle dedi:

— Ey Hâtıb, seni bunun üzerine sürükleyen nedir? O da şöyle dedi:

— Yâ Resulellah vallahi ben elbette Allah'a ve Resulüne iman etmiş bir kimseyim, dinimi ne değiştirdim ne de tebdil ettim, fakat ben öyle bir kişiyim ki kavm içinde bir asıl bir aşiretim yoktur. Benim onların arasında çocuk ve ailem vardır. Bunun için onlara karşı müdâhenede bulundum.

Bunun üzerine Ömer b. el-Hattab şöyle dedi:

— Yâ Resulellah beni bırak onun boynunu vurayım, çünkü adam münafık olmuş. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi:

— Yâ Ömer nerden biliyorsun. Allah Bedr gününde Bedr ashabını gördü ve şöyle dedi: «Dileğinizi yapınız, sizi af ettim.»

Bunun üzerine Allah Teâlâ Hâtıb'ın hakkında şu âyetlerini inzâl etti:

» يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِمْ
بِالْمَوَدَّةِ «

«Ey inananlar, benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyiniz. Onlar size gelen gerçeği inkâr etmişken, onlara sevgi gösteriyorsunuz.»

Şu kavline kadar:

« قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ »

«İbrâhim ve onunla beraber olanlarda, sizin için uyulacak güzel bir örnek vardır. Onlar milletlerine şöyle demişlerdi: Biz sizden ve Allah'dan başka taptıklarınızdan uzağız. Sizin dininizi inkâr ediyoruz. Bizimle sizin aranızda yalnız Allah'a inanmanıza kadar ebedi düşmanlık ve öfke başgöstermiştir.» Kıssanın sonuna kadar.

Resulûllah'ın Ramazan'da yola çıkması ve yerine Ebu Rühm'ü bırakması

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana, Muhammed b. Müslim b. Şihab ez-Zühri, Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe b. Mes'ud'dan, o da Abdullah b. Abbas'dan naklen onun şöyle dediğini haber verdi:

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sefer hazırlıklarına devam etti ve Ebû Rühm'ü Medine üzerine vali bıraktı, (ki bu Külsûm b. Husayn b. Utbe b. Half el-Ğıfârî'dir) Ramazandan on gün geçtiği bir sırada çıktı.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) oruç tuttu ve millet de onunla birlikte oruç tuttular nihayet Usfân ile Emec'in arasında Küdeyd'de olduğu zaman iftâr ettiler.

Merr'i Zahrân'a inmeleri ve Kureyş'in Resulûllah'ın haberlerini tecessüs etmesi

İbn-i İshak şöyle dedi:

Sonra müslümanlardan on bin kişi ile yoluna devam etti. Merr-i Zahran'da indi. Süleym kabilesi yediyüz kişi ile katıldı. Bâzıları, Sü-

leym'in bin kişi ile katıldığını söylerler. Müzeyne kabilesi bin kişi ile katıldı. Bütün kabilelerde sayıca katılanlar ve müslüman olarak katılanlar vardı. Mühâcirlerin ve Ensar'ın hepsi Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte çıktılar. Onlardan hiçbir kimse geriye kalmadı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Merr-i Zahrân'da indiği zaman, (ki o zaman haberler Kureyş'ten gizli idi.) Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den onlara hiçbir haber gitmiyor; onun ne yapacağını onlar bilmiyorlardı. İşte o gecelerde Ebu Süfyan b. Harb, Hakim b. Hizâm ve Büdeyl b. Varka çıktılar, haberleri tecessüs ediyorlardı. Acaba bir haber bulacaklar mıdır veya işitecekler midir araştırıyorlardı. İşte, o vakitlerde Abbas b . Abdulmuttalib de hicre tedip yolun bir yerinde Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e rastladı.

Abbâs'ın hicreti

İbn-i Hişam dedi ki :

Abbas, ailesiyle birlikte hicret ettiği bir sırada Cühfe'de Resulûllah ile karşılaştı. Bundan önce sikaye görevinin (36) başında Mekke'de ikamet etmekte idi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise ondan râzı idi. İbn-i Şihab ez-Zühri'nin zikr ettiğine göre böyle idi.

Ebû Süfyan b. Hâris ile Abdullah b. Ümeyye'nin müslüman olmaları

İbn-i İshak şöyle dedi :

Yine Ebu Süfyan b. Hâris b. Abdulmuttalib ve Abdullah b. Ebi Ümeyye b. Muğire, Mekke ile Medine arasındaki Nik el-Ukab'da Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile karşılaştılar. Onun yanına girmek istediler. Ümm-ü Seleme onlar hakkında Resulûllah ile konuştu ve şöyle dedi :

— Yâ Resulellah, senin amcan oğlu ve halan oğlu ve kayın pederin gelmiş diyorlar. Resulûllah :

— Benim onlara ihtiyacım yoktur dedi. Amcam oğluna gelince benim namusumu çiğnedi, halam oğluna ve kayın pederime gelince o Mekke'de bana diyeceğini demiştir.

---

(36) Sikaye hacılara su içirme görevidir.

Bu tarzdaki haber onlara vardığında, (ki Ebû Süfyan ile birlikte yanında onun küçük bir oğlu da vardı, o da) şöyle dedi:

— Vallahi ya bana izin verir veya bu oğulcuğumun elinden tutarım sonra deve susuzluktan ölünceye kadar yerde yürür gideriz. Bu haber Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e vardığında kalbi onlara yumuşadı, acıdı, sonra onlara izin verdi, onlar da onun yanına girdiler ve müslüman oldular. Ebû Süfyan b. Haris islamı hakkında sözünü şiir ile dile getirdi ve kendi geçmişinden olan şeylerden ötürü ondan özür diledi ve şöyle dedi:

لعمرك إني يوم أحمل راية ... لتغلب خيل اللات خيل محمد
لكالمدلج الحيران أظلم ليله ... فهذا أواني حين أهدى وأهتدي
هداني هاد غير نفسي ونالني ... مع (٣) الله من طردت كل مطرد
أصد وأنأى جاهدا عن محمد ... وأدعى وإن لم أنتسب من محمد
هم ما هم من لم يقل بهواهم ... وإن كان ذا رأي يلم ويفند
أريد لأرضيهم ولست بلائط ... مع القوم ما لم أهد في كل مقعد
فقل لثقيف لا أريد قتالها ... وقل لثقيف تلك: غيري (٧) أوعدي
فما كنت في الجيش الذي نال عامرا ... وما كان عن جرا لساني ولا يدي
قبائل جاءت من بلاد بعيدة ... نزائع جاءت من سهام ومردد

«And olsun ki ben Lat'ın (37) ordusu Muhammed'in ordusuna
galib gelmesi için bir bayrak taşıdığım gün, gece yürüyen,
şaşkın, gecesi karanlık bir kimse idim. İşte bu anlar,
doğru yola iletildiğim ve doğru yolu bulduğum zamanki anlarımdır.
Beni nefsimin gayrı bir hidâyetci doğru yola iletti ve
«beni bütün şiddetiyle kovduğum bir kimse Allah'a nail etti.»
Muhammed'i bütün cehdimle men ediyordum ve ondan uzaklaşıyordum.

---

(37) Lat Arapların taptıkları putlarından bir puttur. Lat'ın askerleri ise kâfirlerin ordusudur.

Her ne kadar Muhammed'in nesebine intisab etmesem de
onun nesebini iddia ediyordum.
Onlar, hevalariyle konuşmayan kimselerdi.
Her ne kadar görüş sahipleri kınanıyor ve yalanlıyorsa da.
İstiyorum ki, onları razı edeyim ve ben her oturuşta
hidayet edilmedikçe kavm ile birlikte uzlaşıcı değilim.
Sakîf'e de ki: onlarla savaşmak istemiyorum,
Onlara de ki benden başkasını tehdid etsinler.
Âmir'e isabet eden kimsenin ordusunda değildim
Lisanım ve elimin de yaptığı bir şey değildi.
Uzak beldelerden gelen kabilelerdir, Seham ve Sürded'den (38) *gelen*
gariblerin ellerinden çıkan atlar ve develerdir.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

«Bütün şiddetiyle kovduğum kimse beni hakka delâlet etti» şeklinde rivâyet edilir.

İbn-i İshak şöyle dedi:

İddia ettiler ki o, ve «Bütün şiddetiyle kovduğum kimse beni Allah'a nâil etti» sözünü Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e okuduğu zaman, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Selem) göğsüne vurdu ve şöye dedi: «Sen mi beni bütün şiddetiyle kovdun!»

Ebû Süfyan'ın (*) müslüman olmasının haberi Abbas'a ulaşıyor

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Merr-i Zahran'a indiği zaman Abbas b. Abdulmuttalib şöyle dedi:

— Yarın vah Kureyş'in başına! Vallahi eğer Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Kureyş'in ona gelip eman taleb etmelerinden önce kahren Mekke'ye girerse bu, onların ilelebed helâk olması demektir. Sonra Abbas şöyle dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in beyaz katırının üzerine bindim ve yola çıktım. Nihayet Erak'a geldim ve şöyle dedim:

Oduncülardan birini veya bir sütcüyü veya haceti için Mekke'ye giden birini bulmalıyım ki o onlara Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve

---

(38) Sehâm ve Sürded, Ak topraklarından iki mevkidirler.

(*) Burdaki Ebû Süfyan, yukarda bahsi geçen Ebû Süfyan b. Haris değildir. Belki Mekke'nin reisi Ebû Süfyan b. Harb'tir. Ebû Hanzala ile künyelenir.

Sellem)'in yerini haber versin. Böylece onlar da Resulûllah'ın kahren Mekke'ye girmesinden önce çıksınlar da ondan emân dilesinler. Vallahi ben o katırın üzerinde gidiyordum ve birini arıyordum. O sırada Ebû Süfyan ile Büdeyl b. Verka'nın konuşmasını işittim. Onlar kendi aralarında konuşuyorlardı. Ebû Süfyan şöyle diyordu:

— Şimdiye kadar bu geceki gibi ne bir ateş ne de bir asker görmedim! Büdeyl de şöyle diyordu:

— Vallahi bu Huzâe kabilesidir. Savaş onları kızdırmış. Ebû Süfyan şöyle diyordu:

— Huzâe, bu ateşler ve bu askerlere sahip olmalarından daha zelil ve daha azdırlar. Ben onun sesini tanıdım ve:

Ey Ebû Hanzele, dedim. O benim sesimi tanıdı ve şöyle dedi:

— Ebu'l-Fazl mısın? Dedim ki:

— Evet. Dedi ki:

— Sana ne oldu? Babam ve anam sana kurban olsun. Dedim ki.

— Yazık sana, ey Ebû Süfyan! İşte Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) milletin içindedir. Yarın vah Kureyş'in başına! Dedi ki:

— Babam ve anam sana feda olsun. Dedim ki:

— Vallahi eğer sana karşı zafer bulursa kesinlikle senin boynunu vuracaktır. Artık bu katırın arkasına bin de seni Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e götüreyim.

Arkama katıra bindi, iki arkadaş ise geri döndüler. Onu getirdim. Müslümanların ateşlerinden her bir ateşe rastladığımızda:

— Bu kimdir? dediler.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in katırını ve onun üzerinde beni gördülkerinde Resulûllah (Sallallahü Aleyhi veSellem)'ın amcası katırına binip gidiyor, diyorlardı. Nihayet Ömer b. el-Hattâb (Radiyallahü anh)'in ateşinin yanına vardığımız zaman o şöyle dedi:

— Bu kimdir? (ve bana doğru kalkıp geldi.) Ebû Süfyan'ı bineğin arkasına binmiş görünce şöyle dedi:

— İşte Allah'ın düşmanı Ebû Süfyan! Allah'a hamd olsun ki, akidsiz ve ahidsiz bir halde seni bizim elimize getirdi. Sonra koşarak Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in tarafına doğru gitti; ben de katırı koşturdum ve yavaş giden bir bineğin, yavaş giden bir adamı geçeceği şekilde onu geçtim. Katırın üstünden kendimi attım, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına girdim. Ömer de onun yanına girdi ve şöyle dedi:

— Ya Resulellah, işte Ebû Süfyan akidsiz ve ahidsiz olduğu bir sırada Allah onu elimize vermiştir. Beni bırak da onun boynunu vurayım.

Ben, ya Resulellah ben ona ahd ve eman vermişimdir, dedim. Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanında oturdum ve Ebû Süfyan'ı aldım ve bu gece benden başka kimse onun yanında kalmayacak diye yemin ettim. Ömer onun hakkında biraz ileri gidince dedim ki:

«Dur bakalım ya Ömer, vallahi şayet Beni Adiyy b. Kâb'den olsaydı böyle söylemezdin, fakat sen biliyorsun ki o, Beni Abd-i Menâf'ın adamlarındandır.» Bunun üzerine Ömer de şöyle dedi:

— Dur bakalım ya Abbâs, vallahi müslüman olduğun gün islâm'ın, şayet Hattab İslâma girseydi onun İslâmından bana daha sevgili, idi. Çünkü biliyordum ki, senin islâmın, şayet müslüman olsaydı Hattab'ın islâmından Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e daha sevgilidir. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi:

— Ey Abbâs onu kendi çadırına götür sabah olduğu zaman onu bana getir.

Ben de onu yolculuk eşyalarımın yanına götürdüm ve benim yanımda geceledi. Sabah olduğu zaman onu erkenden götürdüm. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu görünce şöyle dedi:

— Yazık sana ey Ebû Süfyan daha Allah'dan başak ibadete lâyık bir mabudun olmayıp ancak Allah'ın buna lâyık olduğunu bilecek vaktin gelmedi mi? Dedi ki:

— Babam ve anam sana feda olsun, sen ne kadar halim, kerim ve lutufkâr birisin! Vallahi Allah ile birlikte onun gayrı bir ilâh olsa bana menfaat verir diye sanırdım. Bundan sonra Resulûllah:

— Ey Ebû Süfyan yazık sana! Benim Allah Resulü olduğumu bilecek vaktin gelmedi mi? dedi. O:

— Babam ve anam sana kurban olsun, sen ne kadar halim, kerim ve lutufkâr bir kimsesin! Fakat vallahi bu hususta el an bende bir şüphe vardır.

Bunun üzerine Abbâs ona şöyle dedi:

— Yazık sana! Müslüman ol ve ibâdete lâyık hiçbir kimsenin olmadığına ancak buna lâyık Allah'ın olduğuna ve Muhammed'in Al-

lah'ın Resulü olduğuna, boynun vurulmadan önce şehâdet getir. Dedi ki:

O da hak şehâdetiyle şehâdet getirdi ve müslüman oldu. Abbas dedi ki:

— Yâ Resulellah, Ebû Süfyan iftihar payını almak istiyor. Onun için bir şey kıl. Dedi ki:

— Evet, kim Ebû Süfyan'ın evine girerse o emniyettedir, kim kapısını kilitlerse o emniyet içindedir, kim mescide girerse o meniyettedir. Ebû Süfyan ayrılmak için gittiği zaman Resulûllah (Sallallahü Aleyih ve Sellem) dedi ki:

— Ey Abbâs onu dağ burnunun yanındaki vadinin dar yerinde beklet ki orada Allah'ın askerlerine rastlasın ve onları görsün. Dedi ki:

— Ben de çıktım ve onu vadinin dar yerinde, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bana bekletmesini emrettiği şekilde durdurdum.

Resulûllah ordusunun, Ebû Süfyan'ın önünde görünmesi

Kabileler bayraklariyle gelip geçtiler. Her kabile geçtikçe: «Ey Abbâs bunlar kimlerdir.» diyordu. Ben «Süleym kabilesi» diyordum. O: «Ben Süleym'e ne yaptım ki?» diyordu. Bir kabile daha geçince:

— Ey Abbâs işte bunlar kimlerdir?» diye sordu. Ben cevabımda: «Müzeyne kabilesidir», dedim. O: «Ben Müzeyne'ye ne yaptım ki» dedi. Nihayet bütün kabileler geçtiler. Hiç bir kabile geçmedi ki bana sormasın. Onları ona haber verdiğim zaman «Ben falan oğluna ne yaptım ki» diyordu. Nihâyet Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yeşil askeri kıtasiyle geçti.

İbn-i Hişam dedi ki:

Yeşil kıt'a denilmesi, zırhların çokluğundan ve içlerinde demirin (kılıçların) görünmesinden idi. (39)

Hâris b. Hillize el-Yeşkürî şöyle dedi:

(39) Araplar, açık siyaha yeşil derler. Koyu yeşile de siyah dedikleri gibi.

ثُمَّ حُجْرًا أَعْنِي ابْنَ أُمِّ قَطَامٍ   وَلَهُ فَارِسِيَّةٌ خَضْرَاءُ

«Sonra hücrâ'yı ki Ümm-ü Kat'amı'ın oğlunu kasd ediyorum.
Ve onun yeşil fârisiyesi vardı.»

Burda askeri birliği kasd eder. Bu beyt onun bir kasidesindedir. Hassan b. Sabit el-Ensari şöyle dedi:

لَمَّا رَأَى بَدْرًا تَسِيلُ جِلَاهُهُ   بِكَتِيبَةٍ خَضْرَاءَ مِنْ بَلْخَزْرَجِ

«Hacrec'den yeşil bir askeri birliği kenarlarından akıtırken
gördüğün zaman»

Bu beyt, onun birtakım beytleri içindedir ki, onları Bedr günününün şiirleri içinde yazmışızdır.

İbn-i İshak şöyle dedi:

O askeri birlik içinde, Muhacirler ve Ensar (Radiyallahü anhüm) vardı. Zırhdan ötürü onlardan ancak gözleri görünüyordu. O zaman Ebû Süfyan şöyle dedi:

— Sübhanellah! Ey Abbâs bunlar kimlerdir? Dedim ki:

— İşte Resulûllah! (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Muhacirler ve Ensar'ın içerisinde. Dedi ki:

— Bunlara ne güç yeter ne takat. Vallahi ey Ebul fazl, senin kardeşinin oğlunun mülkü kısa zamanda büyümüştür. Dedim ki:

— Ey Ebû Süfyan o nübüvvettir. Peygamberliktir. Dedi ki:

— Öyle ise ne mutlu!

Ebû Süfyan'ın Mekke halkını sakındırmak üzere onlara dönmesi

Dedim ki: Süratle kavmine git. O da onlara geldiği zaman en yüksek sesiyle şöyle bağırdı:

Ey Kureyş topluluğu, işte Muhammed sizin karşısında duramayacağınız bir kuvvetle size gelmiştir. Kim Ebû Süfyan'ın evine girerse o güven içindedir. Bunun üzerine Hind binti Utbe kalkıp onun yanına gitti, onun bıyıklarını tuttu ve şöyle dedi:

«Bu yağ tuluğunu (40) katlediniz. Kahrolsun kavmin bekçileri!

---

(40) Yağ tuluğu, demekle şişman bir adam olan Ebû Süfyan'ı kast ediyor.

Dedi ki:

Yazıklar olsun! Sakın bu kadın sizi aldatmasın, çünkü Muhammed güç getiremeyeceğiniz bir kuvvet ile size gelmiştir. Artık kim Ebû Süfyan'ın evine girerse o güvenlik içerisindedir. Dediler ki:

Allah sana lanet etsin, senin evin bize ne menfaat sağlayacaktır. Dedi ki:

Kim kapısını ona karşı kitlerse o güven içerisindedir. Kim mescide girerse o güven içerisindedir. Bunun üzerine Mekke'liler evlerine ve mescide dağıldılar.

Peygamberin, Zi Tuva'ya vâsıl olması

İbn-i İshak dedi ki: Abdullah bin Ebu Bekir şöyle rivayet etti:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Zi Tuva'ya vardığında, bineği üzerinde kırmızı yemen kumaşından bir parça ile dürmeksizin, başını sardı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Allah'ın ona ikram ettiği fethi gördüğü zaman Allah'a tevazu için başını indiriyordu. Öyle ki nerde ise sakalı bineğin sırtına değecek vaziyete geliyordu.

Ebû Kuhafe'nin islâmı

İbn-i İshak dedi ki:

Bana Yahya b. Abbâd b. Abdullah b. Zübeyr, babasından, o da nenesi Esmâ binti Ebi Bekr'den naklen şöyle haber verdi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Zi Tuvâ'da durduğu zaman Ebû Kuhâfe çocuklarından en küçük olan bir kızına dedi ki:

— Ey kızcağızım beni Ebû Kubeys (41)'in üzerine çıkart.

Esmâ dedi ki: Onun gözü görmüyordu. O da onu oraya çıkarttı. O şöyle dedi:

— Ey kızcağızım ne görüyorsun? Kız, dedi ki:

— Toplu bir karartı görüyorum. Dedi ki:

— İşte onlar atlılardır. Kızı dedi ki:

— Bir adamı da görüyorum o karartının önünde ileri geri koşuyor. Dedi ki:

---

(41) Ebû Kubeys: Mekke'de bir dağdır.

— Ey kızcağızım işte o vâzi'dir. (42) Yani atlılara emr eden ve onları ileri gönderen kimsedir.

Sonra kızı:

— Vallahi karartı dağıldi, dedi. O da şöyle dedi:

— Demek atlılar savıldı, o halde beni süratle evime götür.

Kız dedi ki:

— Ben onu indirdim, o evine vâsıl olmadan önce atlılar onunla karşılaştılar.

Esmâ dedi ki: Kızın boynunda gümüşten bir gerdanlık var idi. Bir adam o kız ile karşılaştı ve onu onun boynundan kesip aldı.

Esmâ şöyle dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'ye girdiği zaman mescide girdi. Ebû Bekr babasını yöneterek getirdi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu gördüğünde şöyle dedi:

— İhtiyarı evinde bıraksaydın ya orada ona giden ben olsaydım? Ebû Bekr dedi ki:

— Yâ Resulellah senin onun yanına yürümendense onun senin yanına yürümesi daha layıktır.

Esmâ dedi ki:

Onu önüne oturttu, sonra onun göğsünü sıvadı, sonra ona «Müslüman ol» dedi. O da müslüman oldu.

Esmâ dedi ki:

Ebû Bekr oraya onun yanına girdi sanki onun başı seğame denilen bir dağ bitkisi gibi bembeyazdı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) dedi ki:

— Onun bu saçlarının rengini değiştiriniz. Sonra Ebû Bekr kalktı ve kız kardeşinin elinden tuttu ve şöyle dedi:

— Allah ve islâm adına duyuruyorum, kız kardeşimin gerdanlığını bulan getirsin. Hiçbir kimse ona cevap vermedi. Esma dedi ki: Ebû Bekr şöyle dedi:

Kız kardeşciğim, gerdanlığını hayrına say. Vallahi bu gün millet içinde emanete riayet azdır.

---

(42) Vâzi: Askeri tertipleyen, onu düzene sokan ve saflar haline getiren kimsedir. Sanki o, onu dağılma ve yayılmaktan men ediyor.

Müslümanların askerlerinin Mekke'ye girişi

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Abdullah b. Ebi Necih haber verdi ki: Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) askerlerini Zi Tuvâ'dan dağıttığı zaman Zübeyr b. el-Avvam'a, milletin bir kısmını Küdâ (43)'dan girdirmesini emr etti. Zübeyr sol cenahın başında idi. Sad b. Ubade'ye de milletin bir kısmını Kedâ'dan içeri girdirmesini emr etti.

Mühacirlerin Kureyş için Sa'd'den korkmaları ve Resulûllah'ın emr ettiği

İbn-i İshak dedi ki:

Ehl-i İlemden biri iddia etti ki, Sa'd girmeğe yöneldiğinde:

Bu gün boğazlama günüdür, bu gün haramlar helal kılınır, dedi. Muhacirlerden bir adam işitti.

İbn-i Hişam dedi ki: O Ömer b. el-Hattâb'dır ve şöyle dedi:

— Yâ Resulellah! Sa'd b. Ubade'nin dediğini dinle. Onun bu şekilde Kureyş'i bastıracağına inanmıyoruz.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de Ali b. Ebi Talib'e dedi ki:

— Ona kavuş ve bayrağı ondan al. Onları içeri sokacak olan sen ol.

Müslümanların Mekke'ye girişlerindeki yolu

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Abdullah b. Ebi Necih, şöyle rivayet etti:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hâlid b. Velid'e emr etti, o da Mekke'nin alt yanından Layt'dan, milletin bir kısmiyle girdi. Halid sağ cenahın başında idi. Orada Eslem, Süleym, Gıfar, Müzey-

---

(43) Kedâ, semâ vezninde: Mekke'nin üst yanında bir dağdır. Burası bir yokuş yoludur ki kabristanın yanında bulunmaktadır. Bu bölge Muallat ismiyle isimlenir. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Meke'ye oradan girdi. Bir de Kurâ vezninde Küdâ vardır: Bu ise Mekke'nin alt yanında bir dağdır. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) oradan çıktı. Bunun gayrı da söylenir (Muem el-Buldan, Kamus ve Şerih'ine müracaat et)

ne, Cüheyne ve Arab kabilelerinden birtakım kabileler vardı. Ebû Ubeyde b. el-Cerrah da müslümanların saffiyle beraber geldi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in önünde Mekke'ye dökülüyorlardı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ezâhır'den girdi. Ta Mekke'nin üst tarafına indi. Orada onun için bir çadır kuruldu.

Safvan'ın, kendisiyle birlikte olan bir toplulukla Müslümanlara taarruzu

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Abdullah b. Ebi Necih ve Abdullah b. Ebi Bekr şöyle haber verdiler:

Safvan b. Ümeyye ve İkrime b. Ebi Cehl ve Süheyl b. Amr savaşmak için bir gurup askeri Handeme'de toplamışlardı. Beni Bekr'in kardeşi Himas b. Kays b. Halid de Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in girmesinden önce silah hazırlıyor ve islah ediyordu. Karısı ona şöyle dedi:

— Gördüğüm bu şeyi ne için hazırlıyorsun? Dedi ki:

— Muhammed ve ashabı için. Karı şöyle dedi:

— Vallahi Muhammed ve ashabına mukavemet edecek bir şey olarak görmüyorum. O da şöyle dedi:

— Vallahi ben umuyorum ki onlardan birini sana hizmetci kılarım. Sonra şöyle dedi:

إِنْ يُقْبِلُوا الْيَوْمَ فَمَالِي عِلَّهْ هٰذَا سِلَاحٌ كَامِلٌ وَأَلَّهْ
وَذُو غِرَارَيْنِ سَرِيعُ السَّلَّهْ (٣)

«Eğer bu gün gelirlerse benim için bir illet yoktur.
İşte silah işte uzun demirli bir mızrak.
Ve iki tarafı kesici, çekmesi süratli kılıç.»

Sonra bu adam Handeme'de Safvan, Süheyl ve İkrime ile birlikte hazır bulundu. Halid b. Velid'in arkadaşlarından müslümanlar onlarla karşı karşıya geldikleri zaman develerinden inip atlarına binmek sûretiyle onlarla savaştılar. Kürz b. Cabir katl edildi. (Bu, Beni Muharib b. Fihr'den biridir.) Bir de Huneys b. Halid b. Rebie b. Esrem katl edildi. (Bu ise Beni Münkaz'ın halifidir.) Bu ikisi Halid b.

Velid'in süvarileri arasında idiler, ondan ayrıldılar ve onun yolundan başka bir yola süluk ettiler, ikisi birlikte katl edildiler. Huneys b. Halid, Kürz b. Câbir'den önce katl edildi. Kürz b. Câbir de onu ayakları arasına koydu sonra onu koruyarak savaştı, nihayet katl edildi. O ürcuze söyleyerek şöyle diyordu:

قَدْ عَلِمَتْ صَفْرَاءُ مِنْ بَنِي فِهِرْ   نَقِيَّةُ الْوَجْهِ نَقِيَّةُ الصَّدْرْ

لَأَضْرِبَنَّ الْيَوْمَ عَنْ أَبِي صَخْرْ (1)

«Yüzü pak, kalbi pak, Benî Fihrden olan Safrâ biliyor ki :
Bu gün elbette Ebu Sahr'ı koruyarak vuruşacağım.»

İbn-i Hişam dedi ki:

Huneys Ebu Sahr ile künyelenirdi. İbn-i Hişam dedi ki: Hüneys b. Halid, Huzae'dendir.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Abdullah b. Ebi Necih ve Abdullah b. Bekr şöyle haber verdiler:

Cüheyne'den Seleme b. Mila katl edildi. Bu, Halid b. Velid'in süvarilerindendi. Müşriklerden ise on iki veya on üç kişiye yakın bir insan topluluğu katl edildiler. Sonra yenildiler. Himas yenilmiş vaziyette çıktı ve evine girdi. Sonra karısına şöyle dedi: Benim üzerime kapımı kilitle. Karısı: Söylemiş olduğun o vâd nerede? dedi. O şu şiirle cevap verdi:

إِنَّكِ لَوْ شَهِدْتِ يَوْمَ الْخَنْدَمَهْ   إِذْ فَرَّ صَفْوَانُ وَفَرَّ عِكْرِمَهْ

وَأَبُو يَزِيدَ قَائِمٌ كَالْمُوتَمَهْ   وَاسْتَقْبَلَتْهُمْ بِالسُّيُوفِ الْمُسْلِمَهْ

يَقْطَعْنَ كُلَّ سَاعِدٍ وَجُمْجُمَهْ   ضَرْبًا فَلَا يُسْمَعُ إِلَّا غَمْغَمَهْ

لَهُمْ نَهِيتٌ خَلْفَنَا وَهَمْهَمَهْ   لَمْ تَنْطِقِي فِي اللَّوْمِ أَدْنَى كَلِمَهْ

«Şüphesiz sen şayet Handeme gününde hazır bulunsaydın,
ki Safvan ve İkrime kaçtılar.
Ebû Yezid de direk gibi ayakta dikildi,
ben ise müslüman kılıçlariyle onlarla karşılaştım.
O kılıçlar ki onlar her baldır ve kafa kemiklerini keserler.

Bir vuruşla ki başka işitilemez ancak karışmalarından dolayı anlaşılmayan bir ses işitilir.
Bizim ardımızda onların bir kükremesi ve ses vardır.
Artık kınayarak en ufak bir kelime konuşma.»

İbn-i Hişam dedi ki:

Bana şiir ilim ehlinden birisi «Kel-Mutime» sözünü haber verdi. Riâs el-Hüzelî'ye aid olduğu da rivâyet edilir.

Fetih, Huneyn ve Taif gününde Müslümanların şiârı (parolası)

Fetih, Huneyn ve Tâif gününde Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashabının şiârı şöyle idi:

Muhacirlerin şiârı: Ya Beni Abdurrahman; Hacrec'in şiârı: Ya Beni Abdullah. Evs'in şiârı: Yâ Beni Ubeydullah, idi.

Resulûllah kumandanlarına ahdi ve isimlerini verdiği birtakım kimselerin katliyle emri

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) müslüman kumandanlarına Mekke'ye girmelerini emr ettiği zaman onlardan şu sözü aldı:

Müslümanlar ancak savaşanlarla savaşacaklardır. İsimlerini verdiğim bir takım kimseler bundan müstesnadır. Bunlar Kâbe'nin örtüsünün altında bulunsalar bile. Onları katletsinler. Onlardan biri Beni Âmir b. Lueyy'in kardeşi Abdullah b. Sa'd'ir.

Resulûllah'ın, Abdullah b. Sa'd'in katl edilmesini emretmesinin sebebi ve Osman'ın onun hakkında şefaat etmesi

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun katledilmesini emr etti. Çünkü o islâma girdi.Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in vahy katibi oldu. Sonra müşrik olarak irtidad edip Kureyş'e döndü. Mekke fethinde Osman b. Affan'ın yanına kaçtı. Onun süt kardeşi idi. O da onu gizledi. Nihayet sahabeler ve Mekke halkı sükûnete erdikten sonra onu Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirdi ve onun için eman diledi. Derler ki:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) uzun uzun sükût etti. Sonra peki, dedi. Osman onun yanından ayrıldığında Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ashabından etrafındakilere şöyle dedi:

Sustum ki sizden biriniz kalkıp onun boynunu vursun. Ensardan bir adam da şöyle dedi:

Yâ Resûlellah bana işaret etseydin ya. O da buyurdu ki; Peygamber işaret ile katletmez.

İbn-i Hişam şöyle dedi:

Sonra Abdullah müslüman oldu. Ömer b. el-Hattab da onu amilliklerinden birine amil (vâli) olarak tayin etti. Sonra Osman b. Aff'an, Ömer'den sonra onu amil tayin etti.

İbn-i İshak dedi ki:

Katledilmesini emrettiği kişiler arasında bir de Abdullah b. Hatal vardı. Bu Beni Teym b. Galib'den bir adamdır.

Onun katl edilmesini ancak şunun için emr etti: O müslüman idi. Resulûllah Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu zekât toplama memuru olarak gönderdi. Onunla birlikte Ensar'dan bir adamı da gönderdi. Onunla beraber ona hizmet eden bir kölesi vardı ve o köle müslümandı. Bir konuklama yerinde indi ve köleye kendisi için bir keçi kesmesini ve onun için yemek yapmasını emr etti ve yatıp uyudu. Uyandığında baktı köle onun için bir şey yapmamış. Bu sebeple onun üzerine saldırdı ve onu katletti, sonra da müşrik olarak irtidad etti.

Onun iki şarkıcı kadını vardı. Fertena ve onun arkadaşı. Bu kadınlar Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i hicv etmekle şarkı söylerlerdi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onların onunla birlikte katl edilmesini emr etti.

Katledilmelerini emrettiği kişiler arasından biri de Huveyris b. Nukayz b. Vehb b. Abd b. Kusay'dır. Mekke'de Resulûllah'a eziyet edenlerdendi.

İbn-i Hişam şöyle dedi:

Abbâs b. Abdulmuttalib Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kızları Fatıma ile Ümm-ü Külsum'u, Mekke'den Medine'ye götürmek için bineklerine bindirmişti. Huveyris b. Nukayz onların bineklerini arkadan modulladı ve onları yere attı.

İbn-i İshak dedi ki:

Katledileceklerden biri de Mikyes b. Hübâbe'dir. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun katl edilmesini ancak şunun için emr etti: Ensarlı birisi onun kardeşini hataen katletmişti. O ise kardeşi sebebiyle işte o ensarîyi katletti ve müşrik olarak Kureyş'e döndü.

Katledilecekler arasında bir de Sâre vardı. Bu, Beni Abdul-Muttalib'den birinin câriyesidir.

Bir de İkrime b. Ebi Cehl vardı. Sâre Resulûllah'a Mekke'de eziyet edenlerdendi. İkrime'ye gelince Yemen'e kaçtı. Onun karısı Ümmü Hakim bint-i Haris b. Hişam müslüman oldu. Kocası için Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den eman diledi. O da ona eman verdi. Bu kadın onu aramak üzere Yemen'e gitti ve onu Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirdi, o da müslüman oldu.

Abdullah b. Hatal'a gelince, Said b. Hureys el-Mahzumî ve Ebû Berze el-Eslemi onu katlettiler. Onun kanında müşterek oldular. Mıkyes b. Hübâbe'ye gelince, onu Nümeyle b. Abdullah katletti. Bu Nümeyle Mikyes'in kavminden bir adamdır. Bunun üzerine Mikyes'in kız kardeşi onun katli hakkında şunu söyledi:

لَعَمْرِي لَقَدْ أَخْزَى نُمَيْلَةُ رَهْطَهُ وَفَجَّعَ أَضْيَافَ الشِّتَاءِ بِمِقْيَسِ
فَلِلّٰهِ عَيْنَا مَنْ رَأَى مِثْلَ مِقْيَسٍ إِذَا النُّفَسَاءُ أَصْبَحَتْ لَمْ تُخَرَّسِ

«And olsun ki Nümeyle kavmine hakaret etti.
Ve Mıkyas sebebiyle kış misafirlerini ürktürdü.
Allah için söyleyin kimin gözleri, Mıkyas gibisini görmüştür.
Lohusa kadınlar yemeği yapamaz oldukları zaman.»
(yani zor durumda)

İbn-i Hatal'ın iki şarkıcı kadınına gelince, onlardan birisi katl edildi, diğeri ise kaçtı. Daha sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den onun için eman dilenildi, o da ona eman verdi. Sâre'ye gelince, onun için eman dilenildi o da ona eman verdi. Sonra hayatta kaldı, nihâyet bir adam, Ömer b. Hattâb'ın zamanında Ebtah'da onu atma çiğnetti ve onu katletti. Huveyris b. Nukayz'e gelince onu Ali b. Ebi Tâlib katletti.

Ümm-ü Hani'nin kendilerine eman verdiği iki adamın haberi

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Said b. Ebi Hind, Akil b. Ebu Talib'in kölesi Ebu Mürre'den, naklen Ümm-ü Hâni binti Ebu Talib'in şöyle dediğini haber verdi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'nin yukarısına indiğinde benim Beni Mahzum'dan kayınçalarımdan iki adam bana kaçtılar. (Ümm-ü Hâni o zaman Hubeyre b. Ebi Vehb el-Mahzumi'de idi.) Ümm-ü Hâni dedi ki:

Ve kardeşim Ali b. Ebi Talib benim yanıma girdi ve:

«Vallahi onları elbette katledeceğim.» dedi. Ve evimin kapısını onların üzerlerine kilitledi. Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına, o Mekke'nin yukarısında iken geldim ve onu büyük bir kabın içerisinde gusül abdesti alırken buldum. Kabın içinde hamur izleri vardı. Kızı Fatıma ise onu elbisesiyle perdeliyordu. Guslünü yaptığında elbisesini aldı ve kuşandı, sonra kuşluktan sekiz rekât namaz kıldı, sonra bana doğru döndü ve şöyle dedi:

«Ey Ümm-ü Hâni merhaba, safa geldin hoş geldin, seni getiren nedir?» O da o iki adam ile Ali'nin olayını ona haber verdi. Resulûllah şöyle dedi. Senin eman verdiğin kimseye ben eman verdim. Civarına aldığın kimseyi biz de civarımıza aldık. Ali onları katletmesin.

İbn-i Hişam dedi ki:

Onlar Haris b. Hişam ile Züheyr b. Ebi Ümeyye b. Muğire idiler.

Resulûllah'ın Beyti tavaf etmesi ve oradaki sözü

İbn-i İshak dedi ki:

Bana Muhammed b. Cafer b. Zübeyr, Ubeydullah b. Abdullah b. Ebi Sevr'den, o da Safiyye binti Şeybe'den naklen haber verdi ki:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'ye indiği, millet huzura kavuştuğu zaman evinden çıktı, Beyt'e geldi, binek hayvanı üzerinde yedi kere tavâf etti. Elindeki ucu eğri bir ağaçla Rükn'ü istilam ediyordu. Tavafını bitirdiği zaman Osman b. Talha'yı çağırdı ve ondan Kâbe'nin anahtarını aldı. Kâbe onun için açıldı ve oraya girdi. Orada iki ağaçtan yapılmış bir güvercin buldu ve onu eliyle kırdı. Sonra onu attı. Sonra Kâbe'nin kapısı önünde durdu; millet mescidde onun için toplanmışlardı.

İbn-i İshak dedi ki:

Bana ehl-i ilimden biri haber verdi ki; Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Kâbe'nin kapısının yanında durdu ve şöyle dedi:

«Allah'dan başka ibadete layık hiçbir kimse yoktur. O bir'dir. Şeriki yoktur. Verdiği sözü doğru çıkardı. Kuluna yardım etti ve yalnız olarak ahzabı yendi. Dikkat olunsun ki babadan oğula intikal eden ve konuşulan her bir öğülmüş haslet veya kan veya iddia edilen mal, işte şu iki ayağımın altındadır, ancak Beyt'in sedânesi (44) ve haccın sikayesi (45) müstesnadır. Dikkat olunsun ki kasden yapılana benzeyen hata karşılığındaki ceza, kamçı ve değnekle vurmaktır. Onda şiddetli bir diyet vardır! Kırkı hamile olmak şartiyle yüz deve verilir. Ey Kureyş topluluğu, şüphesiz Allah sizden cahiliyenin kibir ve böbürlenmesini ve babalarla öğünüp büyüklük taslamayı giderdi. İnsanların hepsi Adem'dendir. Adem ise topraktandır. Sonra Resulûllah şu âyeti okudu:

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ
لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ أَتْقَاكُمْ)

«Ey insanlar, doğrusu, **biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi milletler ve kabileler halinde koyduk ki birbirinizi kolayca tanıyasınız. Şüphesiz** Allah **katında en değerliniz, Ona karşı gelmekten en çok sakınanızdır...»** Ayetin sonuna kadar.

Sonra şöyle dedi:

«Ey Kureyş topluluğu, benim size ne yapacağımı zan ediyorsunuz?» Dediler ki:

Hayır yaparsın, sen kerim bir kardeşsin kerim bir kardeş oğlusun. Dedi ki:

«Gidiniz sizler serbestsiniz.»

Resulûllah'ın İbn-i Talha'yı yeniden sedâne üzerinde bırakması

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) mescidde oturdu ve Ali b. Ebi Talib, elinde Kâbe'nin anahtarı olduğu halde ona doğru kalkıp gitti şöyle dedi:

---

(44) Beytin sedânesi : onun hizmeti demektir.

(45) Hacıların su işlerine bakmak.

Yâ Resulâllah, Sikaye ile birlikte Hicâbeyi bizim için kıl. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de:

«Osman b. Talha nerededir?» diye sordu. Onu çağırdılar Resulûllah (Sallallahü Aaleyhi ve Sellem) şöyle dedi:

«Ey Osman, anahtarını al. Bu gün iyilik ve vefa günüdür.»

İbn-i Hişam dedi ki:

Süfyan b. Uyeyne zikr etti ki: Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ali'ye şöyle dedi:

Size ancak gelirinize muhtaç şeyi veririm, sizin onun gelirine muhtaç olduğunuz şeyleri değil. (46)

Resulûllah'ın Beyt'de bulunan sûretleri imha etmeyi emr etmesi

İbn-i Hişam şöyle dedi:

Bana ehli ilimden birisi haber verdi ki:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) fetih gününde Beyt'e girdi ve orada meleklerin ve başkalarının suretlerini gördü. İbrahim (Aleyhisselâm)'ı elinde okları çeker bir vaziyette tasvir olunmuş olarak gördü ve şöyle dedi:

— Allah lanet etsin! Bizim Şeyhimizi okları çeker bir vaziyette kılmışlar! İbrahim nerde? Oklar nerde?

«İbrahim yahudi de, hıristiyan da değildi ama doğruya yönelen bir müslimdi. Puta tapanlardan değildi.»

Sonra o heykellerin yıkılmasını emretti. Ve imha edildiler.

Resulûllah'ın Beyt'te namaz kılması ve İbn-i Ömer'in onun orada namaz kıldığı yerde namaz kılması

İbn-i Hişam dedi: Bana haber verildi ki:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Bilal ile Kâbe'ye girdi. Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) çıktı. Bilal ise ora-

---

(46) Çünkü sikaye işi, zahmet, meşakkat harcamayı gerektiren bir işti. Sedaneye gelince insanlar beytin kisvesini göndermekle onun için hizmet etmiş oluyorlar, ona karşı hayırlarını yapıyorlardı.

da kaldı. Bunun peşine Abdullah b. Ömer, Bilal'in yanma girdi ve ondan Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in namaz kıldığı yeri sordu. Ne kadar namaz kıldı diye sormadı. İbn-i Ömer Beyt'e girdiği zaman yüzünün yönünde yürüdü ve kapıyı arkasına bıraktı. O kadar ki onunla duvarın arasında üç kulaç mesafe kaldı. Bilal'in ona söylediği yerde kılmak istiyordu.

Attâb ile Haris b. Hişam'ın müslüman olmalarının sebebi

İbn-i Hişam dedi ki: Bana şöyle haber verildi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) fetih yılında beraberinde Bilal olduğu halde Kâbe'ye girdi ve ona ezan okumasını emretti. Ebû Süfyan b. Harb, Attab b. Esid ve Haris b. Hişam ise Kâbe'nin sahasında oturmaktaydılar. Attab b. Esid dedi ki:

«Allah, babam Esid'e ikram etti ki bu şeyi işitecek kadar yaşamadı. Yoksa Muhammed'in kızacağı şeyler söylerdi.» Haris b. Hişam da şöyle dedi:

«Vallahi şayet onun gerçek olduğunu bilsem ona tabi olurdum.» Ebû Süfyan ise şöyle dedi:

«Hiçbir şey söylemem. Şayet söylesem bu çakıllar benden haber verirler.» Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onların yanlarına girdi ve:

«Söylediğiniz şeyleri bildim.» dedi ve durumu onlara anlattı. Bunun üzerine Haris ve Attab şöyle dediler:

«Şehâdet ederiz ki sen muhakkak Allah'ın Resulüsün. Vallahi yanımızda kimse yoktu ki o gelip sana haber verdi, diyelim.»

Resulûllah'ın Hıraş'ı kattal (çok katleden) ile isimlendirmesinin sebebi

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Said b. Ebi Sender el-Eslemi, kavminden bir adamdan şöyle dediğini haber verdi:

— Bizimle birlikte bir adam vardı. Ona Ahmerül-Besen = Kızıl tehlike denilirdi. Şecaatlı bir adamdı. Uyuduğu zaman yeri gizlenmeyecek şekilde ve hoşa gitmeyecek bir vaziyette horluyordu. Kabile-

sinin içinde gecelediği zaman kabilenin biraz uzağında gecelerdi. Kabileye gece baskın yapıldığı zaman «yâ Ahmer» diye bağırırlardı. O da arslan misali fırlar; yolunda hiçbir şey duramazdı. Hüzeyl'den savaşçı birtakım kimseler onun su başına inen adamlarını murad ederek geldiler. Su başına inenlere yaklaştıkları zaman İbn-i Esve' el-Hüzeli şöyle dedi:

«Acele etmeyiniz ki bakayım! Eğer su başına inenlerin içinde Ahmer var ise onlara gitmeye yol bulamayız. Onun gizlenmez bir horlaması vardır.» Gitti dinledi. Onun horultusunu işittiği zaman ona doğru yürüdü ve kılıcı göğsüne koydu sonra üzerine yüklendi ve onu katletti. Sonra o Hüzeliler suyun başına inen Ahmer'in adamlarına saldırdılar. Onlar ise «ya Ahmer,» diye bağırdılar. Halbuki onların Ahmer'leri artık yoktu. Fetih senesi feth günü sabahleyin İbn-i Esva' el-Hüzeli geldi, Mekke'ye girdi. Bakarak milletin durumunu soruyordu. O henüz şirk üzere idi. Huzâe kabilesi onu görünce tanıdılar, etrafını kuşattılar. O ise Mekke'nin duvarlarından bir duvarın yanında idi. Şöyle diyorlardı: «Sen misin Ahmer'in kaatili?» Dedi ki:

— Evet Ahmer'in kaatili benim ne yapmak istiyorsunuz? Dedi ki:

O sırada Hırâş b. Ümeyye kılıcını kuşanmış geldi ve şöyle dedi:

— Kenara çekiliniz. O milletin yanından çekilmesini istiyordu.

Kenara çekildiğimiz zaman İbn-i Esvâ'in üzerine saldırdı ve karnına kılıçla vurdu. Vallahi ona baktığımda sanki bağırsakları yere akıyordu. Az kalsın gözleri fırlayacaktı. O: «Ey Huzae topluluğu, beni öldürdünüz mü?» dedi. Nihayet ağırca yere yığıldı. Bunun üzerine Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi:

Ey Huzâe topluluğu, ellerinizi katilden kaldırınız, eğer fayda sağladı ise katil çok oldu. Siz öyle birini katlettiniz ki onun diyetini ödemem gerekir.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Abdurrahman b. Hermele el-Eslemi, Said b. Müseyyib'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

— Hirâş b. Ümeyye'nin yaptığı şey, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ulaştığında şöyle dedi:

— Şüphesiz Hirâş elbette çok katledici bir kimsedir. Bunu derken onu ayıplıyordu.

Ebû Şüreyh Mekke'nin hürmetini zikrettiği sırada onunla İbn-i Said'in arasmda geçen şey

İbn-i İshak dedi ki:

Bana Said b. Ebî Said el-Mekbüri, Ebû Şüreyh el-Huzâi'den naklen şöyle dediğini haber verdi.

Amr b. Zübeyr, kardeşi Abdullah b. Zübeyr ile savaşmak için Mekke'ye gelince ona gittim ve ona şöyle dedim:

«Ey adam, biz Mekke Feth edildiği zaman Resûlullah Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte idik. Fetih günü sabahleyin Huzâe Hüzeyl'den bir adama saldırdılar ve onu, müşrik olduğu halde katlettiler.» Bunun üzerine Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kalktı, hutbe okudu ve şöyle dedi:

— Ey insanlar, şüphesiz Allah Mekke'yi, gökleri ve yeri yarattığı günden beri haram kılmıştır. Kıyamet gününe kadar da haramlardan bir haramdır. Allah'a ve âhiret gününe iman eden hiçbir kişi için orada bir kan dökmesi ve orada bir ağaç kesmesi helâl olmaz. Benden önceki hiçbir kimseye helâl olmadı, benden sonra gelen hiçbir kimseye de helâl olmaz. Benim için de ancak işte bu saat helâl oldu. Bu da burdakilere bir azap olarak oldu. Dikkat ediniz dün gibi eski haramlığı tekrar yerine gelmiştir. Sizden hazır bulunan kişi hazır bulunmayana tebliğ etsin. Size, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) orada savaşmıştır, diyen kimselere deyiniz ki:

«Şüphesiz Allah orayı Resûlü için helâl kılmıştır, sizin için ise helâl kılmadı. Ey Huzâe topluluğu, ellerinizi katilden kaldırınız, eğer fayda sağladı ise katil çok oldu artık yeter. Öyle birini katlettiniz ki onun diyetini ödemem gerek. İşte bu makamımdan sonra kim katledilirse onun âilesi, iki yol arasında muhayyerdir. Dilerlerse katilini katlederler dilerlerse maktulün diyetini alırlar.»

Sonra Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Huzâe'nin katlettiği işte o adamın diyetini verdi. Bunun üzerine Amr Ebû Şüreyh'e şöyle dedi:

— Hadi git ey ihtiyar, biz oranın haramlığını senden daha iyi biliriz. Oranın haramlığı kan dökene itaattan çıkan ve cizyeyi vermeyene koruyucu olamaz. Ebû Şüreyh de şöyle dedi:

— Ben hazır bulunan idim, sen ise gaib idin. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bize hâzır bulunanımızın gaibimize tebliğ etmesini emr etmiştir. Artık sen kendi durumunla başbaşasın.

Fetih gününde Resûlullah'ın diyetini ödediği ilk maktul

İbn-i Hişâm dedi ki: Bana şu haber vardı ki: Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in fetih gününde diyetini ödediği ilk maktul, Cüneydib b. el-Ekve'dir. Onu Benû Kâ'b katlettiler. O da onun diyetini yüz dişi deve olarak ödedi. (47)

Ensar'ın, Resûlullah'ın Mekke'de kalmasından korkuda kalmaları Resûlullah'ın da onları teskin etmesi

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

Bana Yahya b. Said'den naklen şu haber geldi:

Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'yi fethettiği ve oraya girdiği zaman Safa'ın üstünde durdu, Allah'a duâ ediyordu. Ensar ise onun etrafına toplanmışlardı. Kendi aralarında şöyle söylüyorlardı: «Acaba Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Allah onun yerini ve beldesini ona fethedince orada kalır mı?» Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Duâsını bitirince şöyle dedi:

«Ne diyorsunuz?» Onlar, «Bir şey değil, ya Resûlallah», dediler ve *çok geçmeden ona haber verdiler. Peygamber* (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise şöyle dedi:

Allah saklasın! Hayat sizin hayatınızdır, ölüm sizin ölümünüzdür.

Resûlullah'tan bir işaret ile Kâbe'nin putlarının düşmesi

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

Rivâyet ehlinden kendisine isnadda güvendiğim bir kimse bana

---

(47) Süheylî şöyle dedi: Bu İbn-i Hişâm'dan bir vehimdir. Onun doğrusu: O, Amr b. Saîd b. el-Ass b. Ümeyye'dir. Adı Eşdek'dir... Yanlışlık İbn-i Hişam veya Bekkâi rivâyetine ancak şundan girmiştir: Amr b. Zübeyr kardeşi Abdullah'ın düşmanı ve Benî Ümeyye'nin yardımcısı idi. Süheylî'nin görüşü budur. Fakat İbn-i Ebil-Hadîd, Nehcül-Belağa şerhinde Mesudî'den nakletmiştir ki, (c. 4, s. 495) Sabit olan kıtal Amr b. Zübeyr ile kardeşi Abdullah arasında olmuştur. Dedi ki: «Yezid b. Muaviye, Velid b. Utbe b. Ebi Süfyan'ı Medine'ye amil tâyin etmişti. Oradan Mekke'ye bir ordu birliği gönderdi ki Abdullah b. Zübeyr ile savaşsın. Ordunun başında Amr b. Zübeyr vardı. Abdullah'dan inhiraf etmişti. Ordu saf tuttuğu zaman Amr'ın adamları yenildiler, Abdullah ise onu ele geçirdi ve onu Mescidin kapısında teşhir için soydu ve ölünceya kadar kamçı ile onu dövdü.

İbn-i Şihâb ez-Zühri'den naklen, o da Ubeydullah b. Abdullah'dan naklen, o da İbn-i Abbâs'dan naklen haber verdi ki İbn-i Abbas şöyle dedi:

Resûlullah Sallallahü Aleyhi ve Sellem) fetih gününde bineği üzerinde Mekke'ye girdi ve onun üzerinde tavaf yaptı. Beytin etrafında kurşunla bağlanmış putlar vardı. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) elindeki bir ağaç dalı ile putlara işaret ediyor ve şöyle diyordu:

«Hak geldi batıl yok oldu, çünkü batıl yok olmaya mahkumdur.»

Onlardan her bir puta doğru onun yüzüne işâret etmezdi, illâ o sırtı üstü düşerdi. Hiç bir putun ensesine işaret etmezdi, illâ yüzü üstüne düşerdi. Nihayet onlardan hiçbir put kalmadı ki düşmemiş olsun. Temîm b. Esed el-Huzâi bu hususta şöyle dedi:

وَفِي الأَصْنَامِ مُعْتَبَرٌ وَعِلْمٌ لِمَنْ يَرْجُو الثَّوَابَ أَوِ العِقَابَا

«Sevâbı veya azâbı uman kimseler için putlarda ibretler ve bilgiler vardır.»

Fedale nasıl müslüman oldu

İbn-i Hişâm şöyle dedi: Bana haber verildi ki:

Fedale b. Umeyr b. el-Mülevvih el-Leysî, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i, fetih senesinde Beyti tavâf ederken katletmek istedi. Ona yaklaştığı zaman Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi:

— Fedale misin? o da cevabında:

— Evet Fedale ya Resûlallah, dedi.

— İçinden ne konuşuyordun, dedi.

— Bir şey değil, Allah'ı zikr ediyordum, dedi.

Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) güldü sonra «Allah'a istiğfar et, af dile» dedi. Sonra elini onun göğsüne koydu, kalbi huzur buldu. Fedale şöyle derdi:

Vallahi Allah'ın mahlûkatından hiçbir şey bana ondan daha sevgili olmayıncaya kadar elini göğsümden kaldırmadı. Fedale dedi ki: Bunun üzerine âileme döndüm. Sırdaşım olan bir kadına vardım.

Söyle ya Fudale dedi. Ben şey diyemem dedim ve o zaman coşup şöyle dedim :

قَالَتْ هَلُمَّ إِلَى الْحَدِيثِ فَقُلْتُ لَا   يَأْبَى عَلَيْكِ اللهُ وَالْإِسْلَامُ
لَوْ مَا رَأَيْتِ مُحَمَّدًا وَقَبِيلَهُ   بِالْفَتْحِ يَوْمَ تَكَسَّرُ الْأَصْنَامُ
لَرَأَيْتِ دِينَ اللهِ أَضْحَى بَيِّنًا   وَالشِّرْكُ يَغْشَى وَجْهَهُ الْإِظْلَامُ

Kadın «Bana haber ver» dedi. ben hayır,
Allah ve islam senden razı değiller, dedim.
Şayet Muhammed'i ve onun taraftarlarını, putların kırıldığı günde feth ile görseydin, elbette Allah'ın dinini açıkça aydınlatmış olarak ve şirkin de yüzünü karanlık örtü olarak görürdün.»

Resulûllah'ın Safvan b. Ümeyye'ye eman vermesi

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana, Muhammed b. Cafer, Urve b. Zübeyr'den naklen haber verdi ki, Urve şöyle dedi :

Safvan b. Ümeyye Cidde'ye, oradan da gemiye binerek Yemen'e gitmek üzere yola çıktı. Umeyr b. Vehb şöyle dedi :

— Ey Allah Nebisi, Safvan b. Ümeyye, kavminin efendisi, senden kaçarak gitti ki kendisini denize ata. Ona eman ver. Allah'ın salatı üzerine olsun.

Resulûllah ona eman verdi. Dedi ki :

— Yâ Resûlellah senin verdiğin emanı gösterecek bir alatemet ver bana.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'de Mekke'ye girerken başına sardığı sarığını ona verdi. Umeyr o sarıkla yola çıktı O denizde gitmeyi istiyordu. Gemiye bineceği zaman ona kavuştu ve şöyle dedi :

— Yâ Safvan babam ve anam sana kurban, nefsini tehlikeye atmaktan kork, Allah'dan kork. İşte bu Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den sana emandır, sana getirdim. O da şöyle dedi :

— Yazık sana benden kaybol benimle konuşma. Dedi ki :

— Ey Safvan, babam ve anam sana feda olsun. O, insanların en faziletlisi, insanların en iyisi, insanların en halimi, insanların en ha-

yırlısıdır. Amcan oğludur, onun izzeti senin izzetindir, onun şerefi senin şerefindir ve onun mülkü senin mulkundur. Dedi ki:

— Ben kendim için ondan korkuyorum. Dedi ki:

— O bu düşündugünden daha halim daha kerımdır.

Böylece onunla birlikte geri döndü ve onunla birlikte Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanında durdu. Safvan şöyle dedi:

— Şu adam iddia ediyor ki sen bana eman vermişsin. Dedi ki:

— Doğru söylüyor.

Safvan:

— O halde bu eman içinde iki ay beni muhayyer bırak.

Resulûllah:

— Sen o emanda dört ay muhayyersin.

İbn-i Hişam şöyle dedi:

Bana Kureyş'den ehl-i ilimden bir adam haber verdi ki: Safvan, Umeyr'e şöyle dedi:

— Yazık sana! Benden uzaklaş, benimle konuşma, çünkü sen çok yalancısın. (Bunu onun yaptığı bir şeyden ötürü söyledi. Ki Bedr günü haberinin sonunda o şeyi zikr etmiştik.)

İkrime ve Safvan'ın müslüman olmaları

İbn-i İshak şöyle dedi: Bana Zühri haber verdi ki:

Ümm-ü Hakim binti'l-Haris b. Hişam ve Fahite binti Velid (Fahite Safvan b. Ümeyye'de idi. Ümm-ü Hakim ise İkrime b. Ebi Cehl'de idi) müslüman oldular. Ümm-ü Hakim'e gelince Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den İkrime için eman diledi, o da ona eman verdi. Ümm-ü Hakim Yemen'e girdi kocasını getirdi. İkrime ve Safvan müslüman oldukları zaman Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onların müslüman karılarını ilk nikâh üzere yanlarında bıraktı.

İbn-i Zibe'râ'nın müslüman olması ve onun bu husustaki şiiri

İbn-i İshak dedi: Said b. Abdurrahman b. Hassan b. Sabit bana şu haberi verdi:

Dedi ki: Hassan, İbn-i Zibe'ra'ya, o Necran'da iken, yalnız bir beytle, taş attı. Şöyle dedi:

لا تعدمن رجلا أحلك بغضه   نجران في عيش أحذ لئيم

«Buğz etmesi sana helal olan bir adamı sakın yok etme.
O Necran'da yaramaz dar bir geçim içindedir.»

Bu beyt, İbn-i Zibe'ra'ya vardığında çıkıp Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi ve müslüman oldu. Müslüman olurken şöyle dedi:

يا رسول المليك إن لساني   راتق ما فتقت إذ أنا بور
إذ أباري الشيطان في سنن الغي   ومن مال ميله مثبور
آمن اللحم والعظام لربي   ثم قلبي الشهيد أنت النذير
إنني عنك زاجر ثم حيا   من لؤي وكلهم مغرور

«Ey Melîk'in Resulü, benim lisanım tutuktur.
Açılmadım, çünkü ben fenayım.
Sapıklığın yolunun ortasında adeta şeytanla yarış ediyordum.
Kim onun meyline meyl ederse o fenadır.
Et ve kemikler Rabbime iman etti. Sonra kalbim şahiddir ki sen Peygambersin.
Ben Luay'den bir kabileyi orada senden alıkoyacağım.
Onların hepsi de aldanmıştır.»

İbn-i İshak şöyle dedi:
Abdullah b. Zibe'ra müslüman olurken yine şöyle dedi:

منع الرقاد بلابل وهموم   والليل معتلج الرواق بهيم
مما أتاني أن أحمد لامني   فيه فبت كأنني محموم
يا خير من حملت على أوصالها   عيرانة سرح اليدين غشوم
إني لمعتذر إليك من الذي   أسديت إذ أنا في الضلال أهيم
أيام تأمرني بأغوى خطة   سهم وتأمرني بها مخزوم
وأمد أسباب الردى ويقودني   أمر الغواة وأمرهم مشئوم

فَالْيَوْمَ آمَنَ بِالنَّبِيِّ مُحَمَّدٍ ... قَلْبِي وَمُخْطِئُ هَذِهِ مَحْرُومُ
مَضَتِ الْعَدَاوَةُ وَانْقَضَتْ أَسْبَابُهَا ... وَدَعَتْ أَوَاصِرُ بَيْنَنَا وَحُلُومُ
فَاغْفِرْ فِدًى لَكَ وَالِدَايَ كِلَاهُمَا ... زَلَلِي، فَإِنَّكَ رَاحِمٌ مَرْحُومُ
وَعَلَيْكَ مِنْ عِلْمِ الْمَلِيكِ عَلَامَةٌ ... نُورٌ أَغَرُّ وَخَاتَمٌ مَخْتُومُ
أَعْطَاكَ بَعْدَ مَحَبَّةٍ بُرْهَانَهُ ... شَرَفًا وَبُرْهَانُ الْإِلَهِ عَظِيمُ
وَلَقَدْ شَهِدْتُ بِأَنَّ دِينَكَ صَادِقٌ ... حَقٌّ وَأَنَّكَ فِي الْعِبَادِ جَسِيمُ
وَاللَّهُ يَشْهَدُ أَنَّ أَحْمَدَ مُصْطَفًى ... مُسْتَقْبَلٌ فِي الصَّالِحِينَ كَرِيمُ
قَرْمٌ عَلَا بُنْيَانُهُ مِنْ هَاشِمٍ ... فَرْعٌ تَمَكَّنَ فِي الذُّرَا وَأُرُومُ

«Karışık vesveseler ve hüzünler uykuyu kaçırttı.
Gecenin baş tarafı bir bir üzerine binmiş bir vaziyette ışıksız bir durumdadır.
Bana gelen haberlerden birinde Ahmed beni kınadı.
Böylece sanki ben sıtmaya tutulmuş bir vaziyette geceledim.
Ey, dönmez seni develerin taşıdıklarının en hayırlısı.
Ben, yüzükoyun şaşkın bir vaziyette dalalete giderken işlediğim şeylerden özür diliyorum. (48)
O günlerde ki Sehm kabilesi bana en sapık işleri yapmamı emr ediyordu. Mahzûm kabilesi de aynı şeyi emr ediyordu.
Helâkın sebeplerini çekiyordum, azgınların emri beni yönetiyordu ve halbuki onların emri meş'ûmdur. (hayırsızdır, uğursuzdur).
Artık düşmanlık geçmiştir ve onun sebepleri sona ermiştir.
İşte bu hatalara düşürenler ise bundan mahrumdur.
Artık düşmanlık geçmiştir ve onun sebepleri sona ermiştir.
Aramızdaki akrabalık bağları ve akıllar çağırıyorlar.
Af et, sana anam babam feda olsun, ki onların ikisi de ayağımı kaydırmışlardı. Çünkü sen merhamet eden ve merhamet olunmuş kimsesin.
Senin üzerinde Melik'in ilminden bir alâmet vardır.
O ak bir nurdur ve hatm olunmuş bir hatemdir.

(48) İslâmından önceki söylediği şiirlerini kasd ediyor.

Sana mahabbetten sonra şeref için burhanını verdi.
İlâhın burhanı ise büyüktür.
Şehâdet ettim ki, senin dinin doğrudur, haktır.
Sen ise kullar içinde yücesin, büyüksün.
Allah şehâdet eder ki, Ahmed Mustafa'dır=seçilmiştir,
kendisine salihler arasında ve ilgi ile bakılmaktadır, kerimdir.
Bir efendidir ki, onun binası Hâşim'den yükselmiştir.
Bir feri'dir ki zirvede ve asıllar içinde yer almıştır.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi: Şiir ilim ehlinden biri bu şiirin ona âid olduğunu kabûl etmezler.

Hübeyre'nin, küfrü üzere kalması ve zevcesi Ümm-ü Hâni'nin İslâm'a girmesi hakkındaki şiiri

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Hubeyre b. Ebi Vehb b. el-Mahzûmi'ye gelince, orada ikamet etti ve kâfir olarak öldü. Ümm-ü Hâni bint-i Ebi Tâlib onun nikâhı altında idi. İsmi Hind'dir. Künyesi Ümm-ü Hâni'dir. Onun İslâm haberi kocasına vardığında şöyle dedi:

أَشَاقَتْكَ هِنْدٌ أَمْ أَتَاكَ سُؤَالُهَا (٦) كَذَاكَ النَّوَى أَسْبَابُهَا وَانْفِتَالُهَا
وَقَدْ أَرَّقَتْ فِي رَأْسِ حِصْنٍ مُمَنَّعٍ بِنَجْرَانَ يَسْرِي بَعْدَ لَيْلٍ خَيَالُهَا
وَعَاذِلَةٍ هَبَّتْ بِلَيْلٍ تَلُومُنِي وَتَعْذِلُنِي بِاللَّيْلِ ضَلَّ ضَلَالُهَا
وَتَزْعُمُ أَنِّي إِنْ أَطَعْتُ عَشِيرَتِي سَأُرْدَى وَهَلْ يُرْدِينِ إِلَّا زِيَالُهَا
فَإِنِّي لَمِنْ قَوْمٍ إِذَا جَدَّ جِدُّهُمْ عَلَى أَيِّ حَالٍ أَصْبَحَ الْيَوْمَ حَالُهَا
وَإِنِّي لَحَامٍ مِنْ وَرَاءِ عَشِيرَتِي إِذَا كَانَ مِنْ تَحْتِ الْعَوَالِي مَجَالُهَا
وَصَارَتْ بِأَيْدِيهَا السُّيُوفُ كَأَنَّهَا مَخَارِيقُ وِلْدَانٍ وَمِنْهَا ظِلَالُهَا
وَإِنِّي لَأَقْلِي الْحَاسِدِينَ وَفِعْلَهُمْ عَلَى اللهِ رِزْقِي نَفْسُهَا وَعِيَالُهَا
وَإِنَّ كَلَامَ الْمَرْءِ فِي غَيْرِ كُنْهِهِ لَكَالنَّبْلِ تَهْوِي لَيْسَ فِيهَا نِصَالُهَا
فَإِنْ كُنْتِ قَدْ تَابَعْتِ دِينَ مُحَمَّدٍ وَعَطَّفَتِ الْأَرْحَامَ مِنْكِ حِبَالُهَا
فَكُونِي عَلَى أَعْلَى سَحِيقٍ بِهَضْبَةٍ مُلَمْلَمَةٍ غَبْرَاءَ يَبْسٍ بِلَالُهَا

«Acaba Hind, sana muştak mıdır, yoksa sana onun suali mi geldi ki,
ayrılığın sebepleri ve bir halden bir hale çevriliş böyledir.
Necrânda korunmuş bir kalenin başında uykuya giderdi,
(Hind'in) hayali gidiyor.
Levm edici bir kadınla ki beni levm eder olduğu halde geceden uyandı,
gece boyu beni levm ediyordu, sapsın da sapsın.
O iddia eder ki, ben eğer aşîretime itaat edersem,
yakında helâk olurum. Halbuki beni başka değil ancak
o kadının gitmesi helâk eder.
Çünkü ben bir kavimdenim ki onların cehidleri şiddetlendiği zaman
onun hâli ne olacaktır.
Ben elbette aşîretimin ardından, onun mızraklarının
üst taraflarının altından fırsat buldukça, himaye ediciyim.
Kılıçlar onların ellerinde öyle bir hale geldi ki sanki onlar
çocukların mendilleri kıvırarak kılıç oyunu oynamaları gibi oldu.
O kılıçların gölgeleri kendilerindendir.
Ben hasedciler ve onların yaptıklarına en çok kızanım.
Benim kendimin rızkı ve iyalimin rızkı Allah üzerinedir.
Hakikatının gayrında kişinin kelamı elbette
demiri bulunmadığı halde havalanan bir ok gibidir.
Eğer sen Muhammed'in dinine tabi olmuş isen ve
hısımların kendinden bağlarını koparmışsan.
Sen müdevver, uzak, sarp, tozlu, yaşlığı kurumuş bir kayanın
üzerinde ol.»

İbn-i İshak dedi ki : Şöyle de rivâyet edilir :

«وَقَطَّعَتْ الأَرْحَامَ مِنْكَ حِبَالُهَا»

«Hısımların bağları senden kesilmişse.»

Müslümanlardan Mekke'nin fethinde hazır bulunanlarının sayısı

İbn-i İshak dedi ki :

Müslümanların Mekke'nin fethinde hazır bulunanlarının hepsi, on bin kişi idi. Beni Süleym'den yediyüz kişi. Bâzıları bin olduklarını söylerler. Beni Ğıfar'dan dört yüz kişi idi. Eslem'den dört yüz kişi idi. Müzeyne'den bin üç kişi idi. Geri kalanları Kureyş, Ensar ve onların haliflerinden; Teym, Kays ve Esed gibi Arab tâifelerindendiler.

Mekke'nin fethi hakkında Hassan'ın şiiri

Fetih günü hakkında söylenen şiirlerden biri Hassan b. Sâbit el-Ensarî'nin şu sözüdür :

عَفَتْ ذَاتُ الْأَصَابِعِ فَالْجِوَاءُ   إِلَى عَذْرَاءَ مَنْزِلُهَا خَلَاءُ
دِيَارٌ مِنْ بَنِي الْحَسْحَاسِ قَفْرٌ   تُعَفِّيهَا الرَّوَامِسُ وَالسَّمَاءُ
وَكَانَتْ لَا يَزَالُ بِهَا أَنِيسٌ   خِلَالَ مُرُوجِهَا نَعَمٌ وَشَاءُ
فَدَعْ هَذَا ، وَلَكِنْ مَنْ لِطَيْفٍ   يُؤَرِّقُنِي إِذَا ذَهَبَ الْعِشَاءُ
لِشَعْثَاءَ الَّتِي قَدْ تَيَّمَتْهُ   فَلَيْسَ لِقَلْبِهِ مِنْهَا شِفَاءُ
كَأَنَّ خَبِيئَةً مِنْ بَيْتِ رَأْسٍ   يَكُونُ مِزَاجَهَا عَسَلٌ وَمَاءُ
إِذَا مَا الْأَشْرِبَاتُ ذُكِرْنَ يَوْمًا   فَهُنَّ لِطَيِّبِ الرَّاحِ الْفِدَاءُ
نُوَلِّيهَا الْمَلَامَةَ إِنْ أَلَمْنَا   إِذَا مَا كَانَ مَغْثٌ أَوْ لِحَاءُ
وَنَشْرَبُهَا فَتَتْرُكُنَا مُلُوكًا   وَأُسْدًا مَا يُنَهْنِهُنَا اللِّقَاءُ
عَدِمْنَا خَيْلَنَا إِنْ لَمْ تَرَوْهَا   تُثِيرُ النَّقْعَ مَوْعِدُهَا كَدَاءُ
يُنَازِعْنَ الْأَعِنَّةَ مُصْغِيَاتٍ   عَلَى أَكْتَافِهَا الْأَسَلُ الظِّمَاءُ
تَظَلُّ جِيَادُنَا مُتَمَطِّرَاتٍ   يُلَطِّمُهُنَّ بِالْخُمُرِ النِّسَاءُ
فَإِمَّا تُعْرِضُوا عَنَّا اعْتَمَرْنَا   وَكَانَ الْفَتْحُ وَانْكَشَفَ الْغِطَاءُ
وَإِلَّا فَاصْبِرُوا لِجِلَادِ يَوْمٍ   يُعِينُ اللَّهُ فِيهِ مَنْ يَشَاءُ
وَجِبْرِيلٌ رَسُولُ اللَّهِ فِينَا   وَرُوحُ الْقُدْسِ لَيْسَ لَهُ كِفَاءُ
وَقَالَ اللَّهُ قَدْ أَرْسَلْتُ عَبْدًا   يَقُولُ الْحَقَّ إِنْ نَفَعَ الْبَلَاءُ
شَهِدْتُ بِهِ فَقُومُوا ٧) صَدِّقُوهُ   فَقُلْتُمْ لَا نَقُومُ وَلَا نَشَاءُ
وَقَالَ اللَّهُ قَدْ سَيَّرْتُ جُنْدًا   هُمُ الْأَنْصَارُ عُرْضَتُهَا اللِّقَاءُ
لَنَا فِي كُلِّ يَوْمٍ مِنْ مَعَدٍّ   سِبَابٌ أَوْ قِتَالٌ أَوْ هِجَاءُ

فنحكم بالقوافي من هجانا ... ونضرب حين تختلط الدماء

ألا أبلغ أبا سفيان(1) عني ... مغلغلة(2) فقد برح الخفاء

بأن سيوفنا تركتك عبدا ... وعبد الدار سادتها الإماء

هجوت محمدا وأجبت عنه ... وعند الله في ذاك الجزاء

أتهجوه ولست له بكفء ... فشركما لخيركما الفداء

هجوت مباركا برا حنيفا ... أمين الله شيمته الوفاء

أمن يهجو رسول الله منكم ... ويمدحه وينصره سواء ؟

فإن أبي ووالده وعرضي ... لعرض محمد منكم وقاء

لساني صارم لا عيب فيه ... وبحري لا تكدره الدلاء

Zatü'l-Esâbi' ve Civâ, Azrâ'ya (49) *kadar değişmiş çürümüş evleri de boş kalmıştır.*

Benî Heshâs'in (50), *bitki bitmeyen çöl diyarları ki izlerini örten rüzgârlar ve yağmur onu eskitmiş yok etmiş.*

Orada bir arkadaş devamlı bulunurdu.

Ve otlu sulu bol arazilerinin arasında ise develer ve davarlar daimi bulunurdu.

Bunu bırak, fakat yatsı gittiği zaman, o mahbûbenin hayalinden beni kim uykusuz bırakacak.

Onu kendine köle kılan kendine boyun eğdiren Şa'sâ'dan (51) *ötürü söyledi ki onun kalbi için o kadından bir şifâ olmadı.*

Sanki Beyt-i Res'den (52) *bir mühürlü şarabdır ki, onun karışımı bal ile sudur.*

---

(49) Zâtü'l-Esâbi' ve Cevâ : Şam'da iki mevkidirler. Cevâ'da Hâris b. Ebî Şemr el-Ğassânî'nin konağı vardı. Hassan da çok kere Şâm'da Ğassan meliklerinin yanına gelir onları medh ederdi. Bundan dolayı işte o konakları zikr ediyor. Azrâ : Dimaşk'a bir berîd mesâfede bir köydür.

(50) Benû Heshâs : Benî Esed'den bir koldur. Heshâs'ın aslı, cömerd bir adamdır. Belki de burada murâd odur.

(51) Şe'sâ : Bir kadının ismidir.

(52) Beyt-i Res : Urdün'de bir mevkidir. Kaliteli şarabiyle meşhûrdur.

Bir gün işte o içkiler anıldıklarında, onlar Râh (53) *şarabının güzel kokusuna fedâ olsunlar.*

Eğer elle vurmak veya sövmek gibi şeyler olduğu zaman levmi gerektiren bir şey yaparsak bu levmi işte o içkilerin üzerine atarız.

Onları içiyorduk ve onlar da bizi melikler ve arslanlar olarak terkediyorlardı ki, düşmanla karşılaşmaktan bizi men etmiyor ve geri çevirmiyordu.

Atlarımızı kaybettik, eğer onları görürseniz toz koparırlar onların buluşma yerleri Kedâ'dır. (54)

Yularlarını tutmakta terslik ederler, kendileri sığmak yerleridir, omuzlarının üzerinde suya susamış mızraklar vardır.

Süratli koşan atlarımız birbirini geçmekte yarışcılar olmakta devam ederler.

Kadınlar onları geri çevirmek için baş örtüleriyle onların yüzlerine vururlar.

Eğer bizden yüzünüzü öteye çevirirseniz umre yaparız ve fetih olur ve perde açılır.

Yoksa bir günün kılıçla vuruşmasına sabr ediniz ki o günde Allah dilediği kimselere yardım eder.

Cibrîl bizim içimizde Allahın elçisidir, Ruhül-Kudüs için bir misil yoktur.

Allah buyurdu ki :

Size bir kulu göndermişimdir ki o size hakkı söyler eğer tecrübe menfaat verirse.

Onunla şehâdet ettim o halde kalkınız ve onu tastik ediniz, der.

Sizlerse ne kalkarız ne dileriz, dediniz.

Allah buyurur ki :

Bir ordu göndermişimdir ki onlar ensardır düşmanla karşılaşmak onların âdetidir.

Benim denizimi su kovaları bulandıramaz.»

O halde bizi hicveden kimseleri kafiyelerle men ederiz ve kanlar karıştığında kılıçla vururuz.

---

(53) Râh, Beyt-i Re's'in şarabıdır ki lezzette ötekiler buna yaklaşamazmış.

(54) Kedâ : Mekke'nin yukarısında bir yokuş yoludur.

Ebû Süfyan'a (55) *benden bir mektup ilet ki, gizlilik devam etmektedir.*
Şununla ki bizim kılıçlarımız seni bir köle olarak terketti.
Abduddar'ın efendilerini de (zelillik ve alçaklıkta) cariyeler gibi bıraktı. (56)
Muhammed'i hicvettin bense cevap verdim, ikimizin de cezâ ve mükâfatı Allah katındadır.
Onu nasıl hicvettin ki, onun misli yoktur.
O halde şerriniz hayrınıza feda olsun.
Mübârek, lutufkâr Hanîf (hakka meyleder) (57) *Allah emini, tabiatı, ahdine vefadan ibaret bir kimseyi hicvettin.*
Allah Resûlünü, sizden biri, ister hicvetsin, ister onu medh etsin ve ister ona yardım etsin müsâvidir, değişmez.
Benim babam ve onun babası, benim namusum ve Muhammed'in namusu, sizden korunmuş saklanmıştır.
Benim lisânım kesicidir.
Onda bir ayıp yoktur.
Benim denizimi su kovaları bulandıramaz.

İbn-i Hişâm dedi ki: Bu şiiri Hassan Fetih gününde söyledi.

«لِسَانِي صَارِمٌ لَا عَتْبَ فِيهِ»,

«Lisânım kesicidir, onda bir bozukluk yoktur»

şeklinde de rivâyet edilir. Bana Zühri'den şu haber geldi ki: O şöyle dedi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), kadınların baş örtüleriyle atların yüzlerine tokat atmalarını görünce, Ebû Bekr Sıddık Radiyallahü anh)'e bakarak tebessüm etti.

---

(55) Ebû Süfyan: Muğîre b. Hâris b. Abdulmuttalib'dir. Peygamberimizin amcasının oğludur. Müslüman olmadan önce Peygamberi hicvederdi.

(56) Şunu kasd eder ki: Ensarın kılıçları Ebû Süfyan'ı Mekke'nin fethi gününde zelil bir köle gibi yaptı ve Benî Abduddar'ın efendileri de mezellet ve hakirlikte câriyeler gibi oldular.

(57) Hanif demek müslüman demektir. Hanif olarak isimlenmesi bâtıldan hakka meylettiği içindir.

Enes b. Züneym'in, İbn-i Sâlim Resûlullah'a söylediği şeyden özür dilemesi

İbn-i İshak şöyle dedi :

Enes b. Züneym el-Dili, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e, Amr b. Salim el-Huzâî'nin onların hakkında söylemiş olduğu şeylerden dolayı özür dileyerek şöyle dedi :

أأنت الذي تُهدى معدّ بأمره ... بل الله يهديهم وقال لك اشهد
وما حملت من ناقة فوق رحلها ... أبرّ وأوفى ذمة من محمد
أحثّ على خير وأسبغ نائلا ... دا راح كالسيف العقيل المهند
وأكسى لبرد الخال قبل ابتذاله ... وأعطى لرأس السابق المتجرد
تعلّم رسول الله أنك مدركي ... وأنّ وعيدا منك كالأخذ باليد
تعلّم رسول الله أنك قادر ... على كل صرم متهمين ومنجد
تعلّم بأن الركب ركب عويمر ... هم الكاذبون المخلفو كل موعد
ونبّوا رسول الله أني هجوته ... فلا حملت سوطي إليّ إذن يدي
سوى أنني قد قلت ويل أم فتية ... أصيبوا بنحس لا بطلق وأسعد
أصابهم من لم يكن لدمائهم ... كفاء فعزّت عبرتي وتبلّدي
فإنك قد أخفرت إن كنت ساعيا ... بعبد بن عبد الله وابنة مهود
ذؤيب وكلثوم وسلمى تتابعوا ... جميعا فإلا تدمع العين أكمد
وسلمى وسلمى ليس حيّ كمثله ... وإخوته وهل ملوك كأعبد ؟
فإني لا دينا فتقت ولا دما ... هرقت تبين عالم الحق واقصد

«Emretmesiyle Madd'ın hidayete erdirdiği kimse sen misin, bilâkis Allah onları hidâyete erdirdi ve sana şâhid ol, dedi.

Muhammed'den daha iyi ve daha vefalı bir kimseyi hiçbir deve, eğerinin üstüne yüklememiştir.
Hayre teşvik etti ve bahşişi bol verdi, ve keskin parlak kılıç gibi rahata kavuşturdu.
Eskimesinden önce hal (58) *kumaşını giydirdi ve atların arasından sıyrılıp onları geçen bir atın başına bahşiş verdi.*
Bil ki, ya Resûlallah, sen benim müdrikimsin ve senden olan tehdid de elle tutulur gibidir.
Yâ Resûlallah, bil ki, sen her çukura ve her yüksek evlere kaadirsin.
Bil ki ya Resûlallah binici Uveymir'in binicileri onlardır yalancılar onlardır her vadi yerine getiremeyenler.
Allah Resûlüne haber verdiler ki:
Ben onu hicvetmişim, benim elim kamçımı bana taşımasın.
Şu kadar ki ben «O yiğitlerin anasının vay başına ki onlar mutsuz bir günde katl edildiler, mutlu günlerde katl edilmediler», dedim.
Onları, kanlarına denk olmayan kimseler katlettiler bu yüzden göz yaşım aktı ve hayrette kaldım.
Çünkü sen Abdullah'ın oğlu Abd-i ve Mehved'in kızını jurnal ettinse ahdi bozdun.
Züeyb, Gülsûm ve Selmâ birbirini takiben hepsi de katl edildiler, yok eğer böyle değilse gözüm hüzün döker.
Selmâ, o Selmâ ki onun misli ve onun kardeşinin misli yoktur.
Hiç melikler köleler gibi olur mu?
Çünkü ben ne dini çiğnedim ne de bir kan akıttım hakkın âlimine beyan et ve adaletini göster.»

İbn-i Züneym'e karşı Büdeyl'in reddiyesi

Büdeyl b. Abd-i Menaf b. Ümm-ü Esrem de ona şöyle cevap verdi:

بَكَى أَنَسٌ رَزْنًا فَأَعْوَلَهُ الْبُكَا فَأَلَّا عَدِيًّا إِذْ تُطَلُّ وَتُبْعَدُ

بَكَيْتَ أَبَا عَبْسٍ لِقُرْبِ دِمَائِهَا فَتُعْذِرَ إِذْ لَا يُوقِدُ الْحَرْبَ مُوقِدُ

---

(58) Hal: Yemen kumaşlarından bir türdür. Bu, elbiselerin en kıymetlilerindendir.

أصابهم يوم الخنادم فتية ... كرام فسل، منهم نفيل ومعبد
هنالك إن تسفح (٢) دموعك لا تلم ... عليهم وإن لم تدمع العين فاكمدوا

«Enes sesini yükselterek ağladı, ağladıkça sesi yükseldi,
Adiyyi kovdu.
Onun kanı heder olup ve intikamı alınmadığı zaman...
Ebû Abs'e ağladın çünkü onun kanı sana yakındır.
Böylece harbi bir ateşleyici ateşlemez olduğu bir sırada özür dilersin.
Henâdim (59) gününde kerim birtakım yiğitler onlara yara aldırdılar.
Nüfeyl ve Mabed bunlardandır.
Orada eğer senin göz yaşların akarsa, onlara karşı levm edilmezsin.
Eğer göz, yaş akıtmazsa onlar hüzünlenirler.»

Nüceyr'in Fetih günü hakkındaki şiiri

İbn-i İshak şöyle dedi : Nüceyr b. Züheyr b. Ebî Selmâ, Fetih günü hakkında şöyle dedi :

نفى أهل الحبلق كل فج ... مزينة غدوة وبنو خفاف
ضربناهم بمكة يوم فتح النـ ... ـبي الخير بالبيض الخفاف
صبحناهم بسبع من سليم ... وألف من بني عثمان واف
نطا أكتافهم ضربا وطعنا (٢) ... ورشقا بالمريشة اللطاف
ترى بين الصفوف لها حفيفا ... كما انصاع الفواق من الرصاف
فرحنا والجياد تجول فيهم ... بأرماح مقومة الثقاف
فأبنا غانمين بما اشتهينا ... وآبوا نادمين على الخلاف
وأعطينا رسول الله منا ... مواثقنا على حسن التصافي
وقد سمعوا مقالتنا فهموا ... غداة الروع منا بانصراف

---

(59) Hanâdim günü : Bununla Handeme gününü kast eder. Burası Mekke'de bir dağdır.

«Müzeyne ve Benû Hufâf (60) *erkenden koyun sürülerinin sahiplerini her bir geniş vadiye sürdüler.*

Hayırlı peygamberin fethi gününde Mekke'de onlara keskin kılıçlarla vurduk.

Süleym'den yediyüz kişi ile ve Benî Osman'dan tam bin kişi ile onların yerlerinde sabahladık.

Onların yanlarına kılıçlarla ve mızraklarla dürterek ve lutufkâr yelekli oklarla süratli atarak.

Safların arasında onların seslerini işitirsin, ok yayından çıkar gibi...

Süratli koşan atlar onların içinde ileri geri gidip geldikleri halde, biz hasımlara mukavemet eden mızraklarla yürüdük.

Biz arzu ettiğimiz şekilde ganimetler elde ederek döndük.

Onlarsa muhalefet etmeğe karşı pişman olarak geri döndüler.

Allah Resûlüne, bizden halis güzel bir dostluk üzere ahidlerimizi verdik.

Bizim sözlerimizi işitmiştiler ve böylece korku günü sabahı bizden uzaklaşmaya yüz tuttular.»

Mekke'nin fethi hakkında İbn-i Mirdas'ın şiiri

İbn-i Hişâm şöyle dedi : Abbas b. Mirdas el-Sülemi Mekke'nin fethi hakkında şöyle dedi :

مِنَّا بِمَكَّةَ يَوْمَ فَتْحِ مُحَمَّدٍ   أَلْفٌ تَسِيلُ بِهِ الْبِطَاحُ مُسَوَّمُ
نَصَرُوا الرَّسُولَ وَشَاهَدُوا أَيَّامَهُ   وَشِعَارُهُمْ يَوْمَ اللِّقَاءِ مُقَدَّمُ
فِي مَنْزِلٍ ثَبَتَتْ بِهِ أَقْدَامُهُمْ   ضَنْكٍ كَأَنَّ الْهَامَ فِيهِ الْحَنْتَمُ
جَرَّتْ سَنَابِكَهَا بِنَجْدٍ قَبْلَهَا   حَتَّى اسْتَقَادَ لَهَا الْحِجَازُ الْأَدْهَمُ
اللهُ مَكَّنَهُ لَهُ وَأَذَلَّهُ   حُكْمُ السُّيُوفِ لَنَا وَجَدٌّ مِزْحَمُ
عَوْدُ الرِّيَاسَةِ شَامِخٌ عِرْنِينُهُ   مُتَطَلِّعٌ ثُغَرَ الْمَكَارِمِ خِضْرِمُ

«Muhammed'in fetih gününde, Mekke'de bizden bin kişi vardı, ki geniş düzlükler alâmetli oldukları halde onları akıtıyordu.

Resûle yardım ettiler ve onun günlerini müşâhede ettiler.

---

(60) Benû Hüfâf : Süleym'den bir koldur.

Kavuşma gününde onların şiârı (yâni harpteki alâmetleri) mukaddem
yâni ileri) idi.
Dar bir menzilde ki onların ayakları orada sâbit oldu, orada başlar sanki hanzala bitkisi idi.
Ayaklarının tırnaklarının ön tarafını Necid'de önceden çektiler, nihayet onlar için arslan Hicâz boyun eğdi.
Allah onun için orayı mekân kıldı ve kılıçlar bizim için onu zelil kıldı ve çalışmaları üstün olduğu halde...
Riyâsetin yaşlı adamı, burnunun ucu yüksek, kerim kişilerin kalesine yükselen, atası çok cömert kişi.»

ABBAS B. MİRDÂS'IN MÜSLÜMAN OLUŞU

İbn-i Mirdâs'ın müslüman oluşunun sebebi

İbn-i Hişam şöyle dedi : — Şiir ilim ehlinden birinin bana bildirdiğine göre — Abbâs b. Mirdâs'ın müslüman oluşunun haberi şöyledir : Onun babası Mirdâs'ın ibâdet ettiği bir putu vardı. Bu put taştan idi. Ona Damâri denirdi. Mirdas geldiği zaman Abbâs'a şöyle dedi : Ey oğulcuğum, Damâri'ye ibâdet et. O hem yarar sağlar, hem de kızar. Bir ara Abbâs bir gün Damâri'nin yanında idi. Damari'nin içinden bir nidâcının şöyle dediğini işitti :

قُلْ لِلْقَبَائِلِ مِنْ سُلَيْمٍ كُلِّهَا أَوْدَى ضِمَارِ وَعَاشَ أَهْلُ الْمَسْجِدِ
إِنَّ الَّذِي وَرِثَ النُّبُوَّةَ وَالْهُدَى بَعْدَ ابْنِ مَرْيَمَ مِنْ قُرَيْشٍ مُهْتَدِي
أَوْدَى ضِمَارِ وَكَانَ يُعْبَدُ مَرَّةً قَبْلَ الْكِتَابِ إِلَى النَّبِيِّ مُحَمَّدِ

«Süleym'den olan bütün kabilelere söyle ki Damâri helâk oldu.
Mescid ehli ise yaşadı.
Meryem oğlundan sonra, Kureyş'den nübüvvete ve hidâyete vâris olan kişi hidâyete ermiştir.
Damâri helâk oldu ve Peygamber Muhammed'e kitâb gelmeden önce bir kere ibâdet edilmişti.»

Bunun üzerine Abbas, Damâri'yi yaktı ve Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gitti, müslüman oldu.

Fetih günü hakkında Ca'de'nin şiiri

İbn-i Hişam şöyle dedi: Ca'de b. Abdullah el-Huzai Mekke'nin fethi gününde şöyle dedi:

أكعب بن عمرو دعوة غير باطل   لحين له يوم الحديد متاح
أتيحت له من أرضه وسمائه   لتقتله ليلا بغير سلاح
ونحن الألى سدت غزال خيولنا   ولفتا سددناه وفج طلاح
خطرنا وراء المسلمين بجحفل   ذوي عضد من خيلنا ورماح

«Kâb b. Amr'ı Hadid gününde mukadder olan bir helaktan ötürü,
Batıl olmayan bir davetle davet mi edersin.
Bir gece silahsız olarak onu katl edesin diye
yer ve gökten hazırlık yapıldı.
Biz o kimseleriz ki, bizim atlarımız Ğazal'ı ve Lift'i tıkadılar
ve biz Fecc-i Tılâh-ı tıkadık (61)
Müslümanların ardından çok bir ordu ile bizim atlılarımızdan
kuvvetli pazuya sahib kimselerle ve süngülerle koruduk.»

Bu beytler onun birtakım beyitleri içindedir.

Büceyd'in, fetih günü hakkındaki şiiri

Büceyd b. İmrân el-Hüzâi şöyle dedi:

وقد أنشأ الله السحاب بنصرنا   ركام سحاب الهيدب المتراكب
وهجرتنا في أرضنا عندنا بها   كتاب أتى من خير ممل وكاتب
ومن أجلنا حلت بمكة حرمة   لندرك ثأرا بالسيوف القواضب

«Allah bizim yardımımız sebebiyle bulutları yukarı kaldırdı.
Birbiri üzerine binmiş, yere yaklaşık, yığılmış bulutları.
Bizim arzımızda hicretimizde o yerde, bizim yanımızda,
hayırlı bir imla eden ve yazan bir kimse tarafından bir kitâb getirildi.
Bizden ötürü Mekke'nin haramlığı helâl kılındı ki,
keskin kılıçlarla intikam almaya kavuşalım.»

---

(61) Ğazâl: Bir mevkiin ismidir. Lift: Yine bir mevkidir. Fecc-i Tılâh da: Bir mevkidir.

FETİH'TEN SONRA, HALİD B. VELİD'İN, KİNÂNE'DEN OLAN BENİ CEZİME'YE YÜRÜMESİ (62) VE HÂLİD'İN HATASINI TELÂFİ İÇİN ALİ'NİN YÜRÜMESİ

Resulûllah'ın Halid'e tavsiyesi

İbn-i İshak şöyle dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'nin etrafına seriyyeler gönderdi. Allah (Azze ve Celle)'ın yoluna çağırıyordu. Fakat savaşın diye emr vermiyordu. Gönderdiği kimselerden biri de Hâlid b. Velid idi. İslâm'a davet için Tihame'nin aşağı kısımlarına gitmesini ona emr etmişti; savaş için gitmeyecekti. Halid gitti. Beni Cezime'yi bastırdı. Onlardan katletti.

İbn-i Hişam şöyle dedi: Abbâs b. Mirdas es-Sülemi bu husûsta şöyle dedi:

فَإِنْ تَكُ قَدْ أَمَّرْتَ فِي الْقَوْمِ خَالِدًا وَقَدَّمْتَهُ فَإِنَّهُ قَدْ تَقَدَّمَا

بِجُنْدٍ هَدَاهُ اللهُ أَنْتَ أَمِيرُهُ نُصِيبُ بِهِ فِي الْحَقِّ مَنْ كَانَ أَظْلَمَا

Eğer Hâlid'i millete emir kıldınsa ve onu gönderdinse işte geldi.
Senin idare ettiğin, Allah'ın hidayet ettiği bir asker ile geldi.
Onunla hakk yolunda zulm edenlere musallat oluyoruz.»

İbn-i Hişâm dedi:

Bu iki beyt, onun Huneyn günü hakkında bir kasidesindedirler, inşaallah yerlerinde onları yakında zikr edeceğiz.

İbn-i İshak dedi:

Bana Hakim b. Hakim b. Abbâd b. Huneyf, Ebû Cafer Muhammed b. Ali'den naklen şöyle dediğini haber verdi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'nin fethi sırasında Hâlid b. Velid'i davetçi olarak gönderdi, onu savaşçı olarak göndermedi. Onunla birlikte Arab'dan Süleym b. Mansûr ve Müdlic b. Mürre kabileleri vardı. Beni Cezime b. Âmir b. Abd-i Menât b.

(62) Bu seriyye, Ğumeyt gazvesiyle tanınır. Bu, Benî Cezîme'nin bir suyunun ismidir.

Kinâne'nin topraklarına girdiler. Onlar, Halid'i gördüklerinde silaha sarıldılar. Hâlid şöyle dedi:

Silahları bırakınız, çünkü hepimiz müslümanız.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana, Beni Cezime'den olan, ehl-i ilimden arkadaşlarımızdan biri şöyle haber verdi:

Hâlid silahı bırakmamızı emr ettiğinde, bizden kendisine Cehdem denilen bir adam şöyle dedi:

«Yazık size, ey Beni Cezime! Vallahi o Hâlid'dir. Silahı bırakmadan sonra ancak esir ediliriz. Esirlikten sonra da ancak boyunlarımız vurulur. Vallahi asla silahımı bırakmıyacağım.» Onun kavminden birtakım adamlar ona şöyle dediler:

— Ey Cehdem, bizim kanlarımızın dökülmesini mi istiyorsun? Çünkü herkes müslüman olmuştur.

Bunun üzerine silâhı bıraktılar, harp sona erdi herkes emin oldu. Cehdem'in de silâhını aldırıncaya kadar herkes onunla uğraştı. Nihayet herkes Hâlid'in sözü için silâhı bıraktı.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Hakîm b. Hakîm, Ebû Cafer Muhammed b. Ali'den naklederek şöyle haber verdi:

Silahı bıraktıkları zaman Halid emretti ve onların elleri arkalarında bağlandı sonra onları kılıçtan geçirdi ve onlardan katl ettiklerini katl etti. Haber Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e vardığında ellerini göğe doğru kaldırdı sonra şöyle dedi:

— Allah'ım ben Halid b. Velid'in yaptıklarından beriyim.

Resulûllah'ın, Hâlid'in yaptıklarından gazablanması ve Ali'yi göndermesi

İbn-i Hişam şöyle dedi:

İlim ehlinden biri İbrahim b. Cafer el-Mahmûdi'den onun şöyle dediğini bana haber verdi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

«Gördüm ki sanki ben heys (63) yemeğinden bir lokma aldım, onun lezzetini taddım ve yuttuğum zaman ondan bir şey boğazımda kaldı. Ali de elini soktu ve onu boğazımdan çıkarttı.» dedi. Bunun üzerine Ebû Bekr es-Sıddık (Radiyallahü anh) şöyle dedi:

— Yâ Resulellah, bu senin gönderdiğin seriyyelerden bir seriyyedir. Onlardan sana bazı sevdiğin haberler geliyor ve onların bazılarında ise itiraz oluyor. Ali'yi gönderirsen, durumu kolaylaştırır.

İbn-i Hişam şöyle dedi:

Bana haber verildi ki; Beni Ceme'den bir adam kaçıp kurtuldu ve Resulûllah Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi ve ona bu haberi verdi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöye dedi:

— Ona kimse karşı çıkmadı mı? O da dedi ki:

— Evet, orta boylu beyaz tenli bir adam ona karşı çıktı. Halid de onu men etti. O da sustu. Ve uzun boylu çelimsiz diğer bir adam karşı koydu. Birbiriyle karşılıklı cevaplaştılar, bu konuşmaları şiddetlendi. Bunun üzerine Ömer b. El-Hattâb dedi ki:

— Yâ Resulallah birincisi benim oğlum Abdullâh'dır. Diğeri ise Ebû Huzeyfe'nin kölesi Sâlim'dir.

İbn-i İshak dedi ki:

Bana Hakim b. Hakim, Ebû Cafer Muhammed b. Ali'den naklen şöyle haber verdi:

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ali b. Ebi Tâlib (Rıdvanullahi aleyhi)'yi çağırdı ve şöyle dedi:

Ey Ali işte o kavme doğru git ve onların durumlarına bak, câhiliyet adetlerini ayaklarının altına al. Ali de çıktı ve onlara geldi. Beraberinde de bir mal vardı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) o malı göndermişti. O da onlara kanlarının diyetlerini ve isabet alan mallarını ödedi, hattâ onlara köpeğin ağaçtan oyulmuş yalağının bedelini dahi verdi. Nihâyet kandan ve maldan hiçbir şey kalmayıp hepsini ödedi. Ali ile birlikte maldan bir bakiyye kaldı. Ali (Rıdvanullahi aleyhi) işini bitirip onlardan ayrıldığı zaman onlara şöyle dedi:

— Sizin için ödenmemiş kan veya maldan kalan bir şey var mıdır? Dediler ki:

---

(63) Heys: Tere yağı, hurma ve keş karıştırılıp yenilir. Keş ise sütten tutundurulur ve kurutulur bir yiyecektir.

— Hayır yoktur. Dedi ki:

«Ben işte bu maldan kalan bu bakiyyeyi de size veriyorum ki, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) için onun bilmedikleri, sizin de bilmediğiniz şeyler yerine geçsin.»

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e döndü ve ona durumu haber verdi. O da şöyle buyurdu:

«İsabet ettin ve güzel yaptın.» Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kalktı ve kıbleye döndü ayakta durup ellerini kaldırdı. — O şekilde ki, omuzlarının altı gönünüyordu — Şöyle diyordu:

— Ey Allah'ım, ben Hâlid b. Velid'in yaptığı şeyden sana beriyim. Bunu üç kere söyledi.

Hâlid'in mazereti

İbn-i İshak şöyle dedi:

Hâlid'i mazur gösteren bazı kimseler iddia ederler ki; Hâlid şöyle demiş:

— Ben onları kesmeyecektim. Fakat Abdullah b. Huzâfe es-Sehmi emr etti. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), islâmdan imtina ettikleri için onlarla savaşmanı emr ediyor, deyince onlarla savaşmaya başladım.

İbn-i Hişam dedi:

Ebû Amr el-Medenî dedi ki: Hâlid onlara geldiği zaman onlar şöyle dediler:

«Biz dinimizden çıkıp Muhammed'in dinine girmişiz.»

Hâlid ile Abdurrahmân'ın arasında olan şey ve Resulûllah'ın Halid'i azarlaması

İbn-i İshak şöyle dedi:

Beni Cezime silahı bıraktıkları ve Hâlid'in onlara yaptığı şeyi gördüğü zaman Cehdem onlara:

«Ey Beni Cezime döğüşü kaybettik. Sizi, içine düştüğünüz bu şeyden sakındırmıştım.» dedi.

Bana gelen habere göre, Hâlid ile Abdurrahmân b. Avf'ın arasında, bu hususta bir konuşma geçmişti. Abdurrahmân b. Avf ona: İslâmda, câhiliyet işini işledin, dedi. Halid de dedi ki:

Ancak senin babanın intikamını aldım. Abdurrahman da «yalan söylüyorsun, ben babamın kaatilini katlettim, fakat sen senin amcan Fâkih b. Muğire'nin intikamını aldın» dedi. Nihayet ikisinin arasında şer koptu. Bu, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ulaştığında şöyle dedi:

— Dur, yâ Hâlid, bırak ashabımı, vallahi şayet senin Uhud dağı kadar altının olsa, sonra onu Allah yolunda harcasan, ashâbımdan bir adamının ne bir kere sabah yürümesine ne de bir kere akşam yürümesine kavuşamazsın.

Kureyş ile Beni Cezîme'nin arasında harbin başgöstermesi sonra sulhun olması

Fâkih b. Muğire b. Abdullah b. Amr b. Mahzûm, Avf b. Abd-i Avf b. Abdil-Hâris b. Zühre ve Affân b. Ebil-As b. Ümeyye b. Abd-i Şems Yemen'e tüccar olarak çıkmışlardı. Affân ile birlikte oğlu Osmân ve Avf ile birlikte ise oğlu Abdurrahman vardı. Gittiklerinde Beni Cezîme b. Âmir'den bir adamın malını (ki o adam Yemen'de ölmüştü) vârislerine taşıdılar. Onlardan kendisine Hâlid b. Hişâm denilen bir adam o malın kendisinin olduğunu iddia etti ve ölen kimsenin ehline varmalarından önce Beni Cezime'nin topraklarında onlarla karşılaştı. Onlar da ona vermekten imtina ettiler. Bunun üzerine kendisiyle birlikte kavminden olan kimselerle malı almak için onlarla savaştılar. Onlar da onunla savaştılar. Avf b. Abd-i Avf ve Fâkih b. Muğire katl edildi. Affân b. Ebi'l-As ve oğlu Osmân kurtuldu. Onlar Fâkih b. Muğîre'nin malı ile Avf b. Abd-i Avf'ın malını ele geçirdiler ve götürdüler. (Abdurrahmân b. Avf babasının kaatili olan Hâlid b. Hişâm'ı o seriyede katl etti) Kureyş Beni Cezîme ile savaşmaya azmetti. Beni Cezime de şöyle dediler: «Kabilemiz size bir şey yapmamış. Bizden bazıları bilmeyerek böyle bir iş yapmışlar. Bizim haberimiz yok. Biz size,sizin kan veya malınızın diyetini öderiz.» Kureyş de bunu kabûl etti ve harbi bıraktılar.

Selmâ'nın, Cezîme ile Kureyş'in arasında geçenler hakkında şiiri

Beni Cezîme'den biri aşağıdaki şiiri söyledi. Bazıları da, Selmâ isminde bir kadın söyledi derler:

وَلَوْلَا مَقَالُ الْقَوْمِ لِلْقَوْمِ أَسْلِمُوا   لَلَاقَتْ سُلَيْمٌ يَوْمَ ذَلِكَ نَاطِحَا
لَمَاصَعَهُمْ بُسْرٌ وَأَصْحَابُ جَحْدَمٍ (٢)   وَمُرَّةُ حَتَّى يَتْرُكُوا الْبَرْكَ ضَابِحَا
فَكَائِنْ تَرَى يَوْمَ الْغُمَيْصَاءِ مِنْ فَتًى   أُصِيبَ وَلَمْ يُجْرَحْ وَقَدْ كَانَ جَارِحَا
أَلَظَّتْ بِخُطَّابِ الْأَيَامَى وَطُلِّقَتْ   غَدَاتَئِذٍ مِنْهُنَّ مَنْ كَانَ نَاكِحَا

«Şâyet kavmin kavme, sulh ediniz, sözü olmasaydı elbette işte
o günde Süleym vuruşur olarak karşılaşacaktı.
Elbette onlarla Büsr ve Cehdem'in arkadaşları ve Mürre,
kılıçlarla vuruşacaklardı, ta çökmüş develeri bağırır olarak
bırakmalarına kadar.
Ğumeysa 64) *gününde çok yiğitler gördün, isâbet almış,*
yaralanmamış, yaralayıcı olmuştu.
Kocası olmayan kadınlar işte o günde kendilerine evlenme teklifinde
bulunan kimselere bağlandılar ve o günde nikâhlı olan kimseler
karılarını boşadılar.»

İbn-i Hişam şöyle dedi:

«وَأَلَظَّتْ بِخُطَّابِ»   ve   «بُسْرٌ»

sözü, İbn-i İshâk'ın gayrından menkuldür.

---

(64) Ğumeysâ: Bir mevkidir.

İbn-i Mirdâs'ın Selmâ'ya karşı reddiyesi

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Abbâs b. Mirdâs da ona şöyle cevap verdi. Bir rivayette ise, Cehhâf b. Hakim es-Sülemi ona cevap verdi, denilir.

دَعِي عَنْكِ تَقْوَالَ الضَّلَالِ كَفَى بِنَا ... لِكَبْشِ الْوَغَى فِي الْيَوْمِ وَالْأَمْسِ نَاطِحَا
فَخَالِدُ أَوْلَى بِالتَّعَذُّرِ مِنْكُمُ ... غَدَاةَ عَلَا نَهْجًا مِنَ الْأَمْرِ وَاضِحَا
مُعَانًا بِأَمْرِ اللهِ يُزْجِي إِلَيْكُمُ ... سَوَانِحَ لَا تَكْبُو لَهُ وَبَوَارِحَا
نَعَوْا مَالِكًا بِالسَّهْلِ لَمَّا هَبَطْنَهُ ... عَوَابِسَ فِي كَابِي الْغُبَارِ كَوَالِحَا
فَإِنْ نَكُ أَثْكَلْنَاكِ سَلْمَى فَمَالِكٌ ... تَرَكْتُمْ عَلَيْهِ نَائِحَاتٍ وَنَائِحَا

«Abuk sapuk sözleri bırak, harbin liderliği için
bu gün ve dün vuruşumuz bize kâfi gelir.
Hâlid açık bir yol aldı. Sizden özür dilemeye hakkı vardır.
Allah'ın emriyle yardım görmüş olarak, sağınıza ve solunuza
adamlar gönderdi.
Toz kaldıranların içinde asık suratlılar olarak oraya
indikleri zaman, Sehl'in karşılığında Mâlik'in ölüm haberini verdiler.
Ey Selmâ eğer biz seni ağlatmışsak, o kayb olan,
erkek ve kadınların üzerine ağladığı bir maliktir.»

Cehhâf'ın Selmâ'ya karşı reddiyesi

Cehhâf b. Hakim es-Sülemi şöyle dedi:

شَهِدْنَ مَعَ النَّبِيِّ مُسَوَّمَاتٍ ... حُنَيْنًا وَهْيَ دَامِيَةُ الْكِلَامِ
وَغَزْوَةَ خَالِدٍ شَهِدَتْ وَجَرَّتْ ... سَنَابِكَهُنَّ (٨) بِالْبَلَدِ الْحَرَامِ
نُعَرِّضُ لِلطِّعَانِ إِذَا الْتَقَيْنَا ... وُجُوهًا لَا تُعَرَّضُ لِلطِّمَامِ
وَلَسْتُ بِخَالِعٍ عَنِّي ثِيَابِي ... إِذَا هَزَّ الْكُمَاةُ وَلَا أُرَامِي
وَلَكِنِّي يَجُولُ الْمُهْرُ تَحْتِي ... إِلَى الْعَلَوَاتِ بِالْعَضْبِ الْحُسَامِ

«Hüneyn'de yaraları kan akıtır oldukları hâlde nişanlanmış atlar
Peygamberle birlikte hâzır bulundular.
Hâlid'in gazvesinde de o atlar hâzır bulundular ve haram beldede
tırnaklarının uçlarının ön kısımlariyle geviş getirdiler.
Yüz yüze karşılaştığımızda, süngüleşmeğe başvururuz.
Şamarlaşmaya lüzum yoktur.
Şecaatlı zırhlı kişiler kılıçlarını salladıkları ve ben vuramaz olduğum
zaman, elbiselerimi kendimden soyan falan değilim.
Fakat at tayı benim altımda keskin kılıç ile örslere doğru gider.»

Cezimeli delikanlı İbn-i Ebî Hedred'in fetih günü hakkındaki rivayeti

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Yakub b. Utbe b. Muğire b. El-Ahnes, Zühri'den, o da İbn-i Ebi Hedred el-Eslemi'den naklen şöyle dedi :

Ben o zaman Hâlid b. Velid'in atlılarının içindeydim. Beni Cezime'den bir delikanlı — ki o benim yaşımda idi, bir eski ip ile elleri boynuna bağlanmıştı. Kadınlar da ondan uzakta olmayan bir yerde toplu halde duruyorlardı — bana şöyle dedi :

«Ey delikanlı», Ben de dedim ki «ne istiyorsun?» Dedi ki :

«Bu ipi tutup beni işte o kadınlara doğru götürürmüsün. Onlara bir hâceti eda edeyim. Sonra da beni geri getirip dilediğinizi yapınız.» Dedim ki :

Vallahi istediğin şey kolaydır. Onun ipini tuttum onu yederek götürdüm. kadınların yanında durdu ve şöyle dedi :

اسلمي حبيش ، على نفد من العيش

أريتك إذ طالبتكم فوجدتكم بحلية أو ألفيتكم بالخوانق
ألم يك أهلا أن ينول عاشق تكلف إدلاج السرى والودائق
فلا ذنب لي قد قلت إذ أهلنا معا أثيبي بود قبل إحدى الصفائق
أثيبي بود قبل أن تشحط النوى وينأى الأمير بالحبيب المفارق
فإني لا ضيعت سر أمانة ولا راق عيني عنك بعدك رائق
سوى أن ما نال العشيرة شاغل عن الود إلا أن يكون التوامق

«Ey Hubeyşe, (65) hayatım tükenmek üzereyken teslim ol.
Seni gördüm, zira sizi aramış ve sizi Hilye'de veya
Hevânik'de bulmuştum (66).
Bir âşık kavuşulmaya ehil değil midir. Gecede ve gündüzün
öğle vaktinin şiddetli sıcağında yürümeyi göze al.
Benim bir günahım yoktur, ehlimizle birlikte iken demiştim,
musîbetlerden birinden önce sevgi ile geri dön.
Ayrılık uzaklaştırmadan ayırıcı emîr uzak kılmadan önce
sevgi ile geri dön.
Çünkü ben bir emânetin gizliliğini ihlâl ettim, onu zâyi ettim.
Benim gözüme senden sonra insanlardan hiçbir güzel hoş gelmez.
Ne var ki, aşîrete nâil olmak, sevgiden meşgul edicidir.
Ancak sevginin olması bundan müstesnadır.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

Şiir ilim ehlinin çoğunluğu son iki beytin ona aid olduğunu kabul etmezler.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Yakûb b. Utbe b. Muğire b. El-Ahnes, Zühri'den, o da İbn-i Ebi Hedred el-Eslemi'den naklen haber verdi ki Hubeyşe şöyle dedi:

Sen on yedi sene yaşadın. — iki sekiz (onaltı) ve bir tek (toplam onyedi) sene yaşadın — Sonra onu getirdim, boynu vuruldu.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Ebû Firâs b. Ebi Sünbüle el-Eslemi, Beni Cezîme'li birtakım ihtiyarlardan onlar da o hâdise de hâzır bulunan kimselerden naklen haber verdi, ki: şöyle dediler:

Bunun üzerine Hubeyşe, onun boynu vurulduğu zaman kalkıp ona doğru yürüdü ve onun üzerine kapandı. Durmadan onu öpüyordu. Nihâyet o kız onun yanında öldü.

Fetih günü hakkında Beni Cezîme'den bir adamın şiiri

İbn-i İshâk şöyle dedi: Beni Cezîme'den bir adam şöyle dedi:

---

(65) Hübeyşe kendi sevgilisidir. bu şiiri onun için söylemiştir.

(66) Hilye ve Havânik: İki mevkidir.

جَزَى اللهُ عَنَّا مُدْلِجًا حَيْثُ أَصْبَحَتْ — جَزَاءَةَ بُؤْسَى حَيْثُ سَارَتْ وَحَلَّتِ
أَقَامُوا عَلَى أَقْضَاضِنَا يَقْسِمُونَهَا — وَقَدْ نَهِلَتْ فِينَا الرِّمَاحُ وَعَلَّتِ
فَوَاللهِ لَوْلَا دِينُ آلِ مُحَمَّدٍ — لَقَدْ هَرَبَتْ مِنْهُمْ خُيُولٌ فَشَلَّتِ
وَمَا ضَرَّهُمْ أَنْ لَا يُعِينُوا كَتِيبَةً — كَرِجْلِ جَرَادٍ أُرْسِلَتْ فَاشْمَعَلَّتِ
فَإِمَّا يَتُوبُوا أَوْ يَثُوبُوا لِأَمْرِهِمْ — فَلَا نَحْنُ نَجْزِيهِمْ بِمَا قَدْ أَضَلَّتِ

«Bizden yana Allah Müdlic'e sabahladığı zaman ceza versin ki yürüdü ve yerleşti.
Toplu mallarımızın üzerine konup onu taksim etmeğe başladılar. Bizde süngüler birinci suyunu içmişti ikinciyi de içtiler.
Vallahi şayet Muhammed soyunun dini olmasaydı, elbette onlardan olan atlılar kaçar ve uzaklaşırlardı.
Gönderilen ve dağılan çekirge toplulukları gibi bir ordu birliğinin onlara yardım etmemesi onlara zarar vermez.
Ya tevbe ederler ya onların emrine dönerler, biz onlara sapıklık etmeleri sebebiyle cezâ verecek değiliz.»

Vehb'in ona reddiyesi

Vehb de ona cevap verdi. (Vehb, Beni Leys'den bir adamdır.) Ve şöyle dedi :

دَعَوْنَا إِلَى الْإِسْلَامِ وَالْحَقِّ عَامِرًا — فَمَا ذَنْبُنَا فِي عَامِرٍ إِذْ تَوَلَّتِ
وَمَا ذَنْبُنَا فِي عَامِرٍ لَا أَبَا لَهُمْ — لِأَنْ سَفِهَتْ أَحْلَامُهُمْ ثُمَّ ضَلَّتِ

«Âmir'i islâma ve hakka davet ettik.
Yüz çevirdiği zaman Âmir hakkında bizim günâhımız nedir?
Âmir hakkında bizim günahımız nedir, akıllarını yitirmeleri sonra sapıklığa düşmelerinden dolayı onlara aldırış etmem.»

Beni Cezime'den bir adam şöyle dedi :

لِيَهْنِ بَنِي كَعْبٍ مُقَدَّمُ خَالِدٍ — وَأَصْحَابِهِ إِذْ صَبَّحَتْنَا الْكَتَائِبُ
فَلَا تِرَةٌ يَسْعَى بِهَا ابْنُ خُوَيْلِدٍ — وَقَدْ كُنْتَ مَكْفِيًّا لَوَ انَّكَ غَائِبُ
فَلَا قَوْمُنَا يَنْهَوْنَ عَنَّا غُوَاتَهُمْ — وَلَا الدَّاءُ مِنْ يَوْمِ الْغُمَيْصَاءِ ذَاهِبُ

«Hâlid'in ve onun arkadaşlarının gelmesi,
ordu birlikleri bize sabahtan geldikleri zaman, Beni Kâbe kolay gelsin.
İbn-i Huveylid'in çalıştığı bir intikam ve bir düşmanlık yoktur.
Şayet sen gaib olmasaydın bize kâfi gelirdin.
Bizim kavmimiz bizden ayak takımlarını men etmediler.
Gumeysâ gününden olan hastalık da gitmedi.»

Hâlid'in önünden kaçan Beni Cezimeli bir çocuğun şiiri

Beni Cezime'den bir oglan çocugu, anasını ve iki kız kardeşini sevk ederek ve onları Hâlid'in ordusundan kaçırarak şöyle dedi :

رَخِّينَ أَذْيَالَ الْمُرُوطِ وَارْبَعْنْ مَشْيَ حَيِيَّاتٍ كَأَنْ لَمْ يُفْزَعْنْ

إِنْ تُمْنَعِ الْيَوْمَ نِسَاءٌ تُمْنَعْنْ

«Elbiselerin eteklerini sarkıtın, sanki korkmuyormuş gibi
dirice kadınların yürüyüşü gibi yürüyün.
Eğer bu gün kadınlar korunursa siz de korunursunuz.»

Beni Cezime'den oğlan çocuklarının Hâlid'i işittikleri zaman urcûze söylemeleri

Beni Cezime'den birtakım oğlan çocukları, ki onlara Benû Müsâhik denilir. Hâlid'i işittikleri zaman urcûze söylüyorlardı. Onlardan biri şöyle dedi :

قَدْ عَلِمَتْ صَفْرَاءُ بَيْضَاءُ الْإِطِلْ يَحُوزُهَا ذُو ثَلَّةٍ وَذُو إِبِلْ

لَأُغْنِيَنَّ الْيَوْمَ مَا أَغْنَى رَجُلْ

«Beyaz sağrı adındaki deve bildi ki koyun sürülerinin ve
develerin sahibi onu sevkeder.
Bir gün bir adamın menfaat vermediği şeyi menfaat veririm.»

Diğer birisi şöyle dedi :

قَدْ عَلِمَتْ صَفْرَاءُ تُلْهِي الْعِرْسَا لَا تَمْلَأُ الْحَيْزُومَ مِنْهَا نَهْسَا

لَأَضْرِبَنَّ الْيَوْمَ ضَرْبًا وَعْسَا ضَرْبَ الْمُحِلِّينَ مَخَاضًا قُعْسَا

«Sarı deve bağlandığı ip ile oynar hâlde bildiki :

kendisinden az yemesi sebebiyle göğsünün kolan bağlanan
yeri dolmayacaktır.
Bu gün elbette süratli bir yürüyüşle yürüyeceğim.
Tıpkı Harem'den Hill'e yürümekten imtina eden
geciken yüklü develerin yürüyüşleri gibi.»

Diğer biri şöyle dedi :

أَقْسَمْتُ مَا إِنْ خَادِرٌ ذُو لِبْدَةٍ شَثْنُ الْبَنَانِ فِي غَدَاةٍ بَرْدَةٍ
جَهْمُ الْمُحَيَّا(٢) ذُو سِبَالٍ(٣) وَرْدَةٍ يُرْزِمُ بَيْنَ أَيْكَةٍ وَجَحْدَةٍ
ضَارٍ بِتَأْكَالِ الرِّجَالِ وَحْدَهُ بِأَصْدَقَ الْغَدَاةَ مِنِّي نَجْدَةً

«Yemin ettim ki omuzu kıllı, parmakları kalın, asık suratlı,
ağzı kıllı, saldırgan, yatağına girmiş olan arslan,
soğuk sabahta yoktu.
Çok dallı budaklı olan ağaçlarla, dalları ve yaprakları az olan
ağaçların arasında kükrüyordu.
Tek başına adamları yemeyi âdet edinmişti.
Sabahleyin benden şecaatca daha doğru olarak.»

HÂLİD B. VELİD'İN UZZÂ'YI YIKMAK İÇİN YÜRÜMESİ

Hâlid ve Uzzâ'yı yıkışı

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hâlid b. Velid'i Uzzâ'ya gönderdi. Uzzâ Nahle'de idi. Kureyş, Kinâne ve Mudar'ın meydana getirdiği ve tazim ettiği bir ev idi. Onun bakımı ve perdedarlığı Beni Hâşim'in halifleri Beni Süleym'den olan Beni Şeyban'da idi. Onun Sülemi sâhibi, Hâlid'in ona doğru yürüdüğünü işitince üzerine kılıcını astı ve kendisi o evin bulunduğu dağa çıktı. Ve şöyle diyordu :

أَيَا عُزَّ شُدِّي شَدَّةً لَا شَوَى لَهَا(٨) عَلَى خَالِدٍ أَلْقِي الْقِنَاعَ وَشَمِّرِي
يَا عُزَّ إِنْ لَمْ تَقْتُلِي الْمَرْءَ خَالِدًا فَبُوئِي بِإِثْمٍ عَاجِلٍ أَوْ تَنَصَّرِي

«Ey Uzzâ, acımasız bir şekilde Hâlid'in üzerine saldır.

Silahı at ve süratli bir şekilde kaç.
Ey Uzzâ eğer kişiyi yani Halid'i katl edemezsen,
âcil bir günahla geri dön veya nasrânî dinine gir.»

Hâlid ona vardığında onu yıktı, sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e döndü.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana İbn-i Şihâb ez-Zühri, Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe b. Mesud'dan naklen şöyle haber verdi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'nin fethinden sonra orada on beş gece ikamet etti ki o zaman zarfında namazı kasrediyordu.

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Mekke'nin fethi, H. sekizinci senesi Ramazan ayından on gece kaldığı bir sırada olmuştu.

FETİHTEN SONRA H. SEKİZİNCİ SENESİ HUNEYN GAZVESİ

Havâzin'in toplanması

İbn-i İshak şöyle dedi:

Hevâzin, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i ve Allah'ın ona fethettiği Mekke fethini işittikleri zaman, Mâlik b. Avf en-Nasrî onları (Hevazini) topladı. Hevâzin ile birlikte Sakif'in hepsi Nasr ve Cuşem'in hepsi, Sad b. Bekr ve Beni Hilâl'dan da az bir gurup onlarla toplandılar. Kays b. Aylan'dan o toplulukta ancak bunlar hazır bulundular. Hevâzin'den olan ne Kâb ne de Kilâb kabileleri o toplulukta hazır bulunmadılar. Onlardan meşhur hiçbir kimse o toplulukta hâzır bulunmadı.

Beni Cüşem'de Düreyd b. Sımme vardı. Bu yaşlı bir kişidir. Ondan, ancak görüşüyle ve harbi bilişiyle uğur beklenilirdi. Tecrübeli bir ihtiyardı. Sakif'de de onların iki efendisi vardı. Haliflerden de Karib b. El-Esved b. Mes'ûd b. Muattib vardı. Beni Mâlik'den de Zu'l-Himâr Sübey' b. Hâris b. Mâlik ve onun kardeşi Ahmer b. Hâris vardı. Hepsinin idâresi Mâlik b. Avf en-Nasrî'de toplanıyordu. O, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)üzerine yürümeğe azmettiği

zaman ordusuyla birlikte mallarını, kadınlarını ve çocuklarını da sevketti. Evtâs'a (67) indiği zaman ordusu onun yanına toplandı. Onların içinde, Düreyd b. Sımme vardı. Deve üstünde, gölgelik altında taşınıyordu. İndiği zaman şöyle dedi:

— Siz hangi vâdidesiniz? Dediler ki:

— Evtâs'dayız. Dedi ki:

— Ne güzel at koşacak yerdir! Ne keskin kayalı tepelik, ne de toprağı yumuşak düzlüktür. Ne oluyor? Deve sesi, eşek anırması, çocuk ağlaması ve davar melemesi işitiyorum gibi geliyor bana! Dediler ki:

— Malik b. Avf, millet ile birlikte mallarını, kadınlarını ve çocuklarını da sevketti. Dedi ki:

— Malik nerededir? Denildi ki:

— İşte Mâlik.

Mâlik çağırıldı. Ona şöyle dedi:

— Ey Mâlik, ne oluyor, deve sesini, eşek zırlamasını çocuk ağlamasını ve davar melemesini işitiyorum gibi? Dedi ki:

— Millet ile birlikte onların mallarını, çocuklarını ve kadınlarını da sevkettim. Dedi ki:

— Niçin bunu yaptın? Dedi ki:

—Onlardan her bir adamın ardında onun ailesini ve malını koymak istedim ki erkekler onları müdafa ederek savaşsınlar.

Bunun üzerine, Dureyd onu kovdu. Onun bu yaptığını yadırgıyordu. Sonra şöyle dedi:

— Koyun çobanı, ne olacak, anlamaz ki vallahi. Harpten dağılıp kaçan kimseyi hiç bir şey geri çevirebilir mi? Çünkü harp senin lehinde olur ise kılıçlı ve mızraklı erkekten başka kim sana fayda verebilir. Eğer harp senin aleyhine olur ise ehlinin ve malının içinde rezil olursun.

Sonra devam etti:

— Kâb ve Kilâb ne yaptı? Dediler ki:

— Onlardan hiçbir kimse o toplulukta hazır bulunmadı. Dedi ki:

— Hiddet ve şecâat kayboldu! Şâyet yücelme ve yükselme günü olsaydı ondan ne Kâb ne de Kilâb kaybolmazdı. Arzu ederdim

---

(67) Evtâs: İçinde Huneyn vak'asının olduğu Hevâzin diyarında bir vâdîdir.

ki Kâb ve Kilâb'ın yaptığı şeyi yapasınız. Bu toplulukta sizden kim hâzır bulundu? Dediler ki:

Amr b. Âmir ve Avf b. Âmir. Dedi ki:

— Âmir'in o iki kuzusunun, ne faydaları olur, ne zararları. Ey Mâlik, sen, Hevâzin topluluğunu atların göğüslerine doğru ileri sürmekle bir şey yapmadın. Onları beldelerinin korunaklı yerlerine ve kavimlerinin üst taraflarına götür. Sonra sâbiîleri (müslümanları) (68) atlar üstünde karşıla. Eğer harp senin lehine olur ise arkada kalanlar sana kavuşur ve eğer senin aleyhine olur ise en azından aileni ve malını hıfz etmiş olursun. Dedi ki:

— Vallahi bunu yapmam. Sen yaşlanmışsın ve senin aklın da yaşlanmıştır. Vallahi ey Hevâzin topluluğu ya bana muhakkak itaat edersiniz veya sırtımdan çıkıncaya kadar bu kılıcın üzerine dayanırım.

O, Düreyd b. Sımme'nin bu toplulukta zikrinin veya fikrinin olmasını istemiyordu. Onlar da şöyle dediler:

— Sana itaat ettik.

Bunun üzerine Düreyd b. Sımme şöyle dedi:

— Ben bu günde ne hazır bulunabildim ne de menedebildim. Sonra şöyle dedi:

يَالَيْتَنِى فِيهَا جَذَعْ أَخُبُّ فِيهَا وَأَضَعْ
أَقُودُ وَطْفَاءَ الزَّمَعْ كَأَنَّهَا شَاةٌ صَدَعْ

«Keşke o toplulukta genç olsaydım onda yürür ve koşardım.
Saçları uzun bağının bağlandığı yerin üst tarafında saçı olan bir atı yediyorum sanki o at ne büyük ne küçük orta halli bir dağ keçisidir.»

İbn-i Hişam dedi ki:

Onun şu sözünü şiir ilim ehlinden birçokları bana haber verdiler.

« يَالَيْتَنِى فِيهَا جَذَعْ »

«Keşke o toplulukta genç olsaydım.»

---

(68) Metinde Subâ' şeklinde geçen bu kelime sâbii'nin cemidir. Bunlar, onlara göre müslümanlardır. Bununla isimlendiriyorlardı. Çünkü onlar onların dininden (câhiliye dininden) İslâma çıkmışlardı.

Melekler ve Malik b. Avf'ın gözetleyicileri

İbn-i İshak şöyle dedi:

Sonra Malik millete şöyle dedi: Onları gördüğünüz zaman kılıçlarınızın kınlarını kırınız, sonra bir tek adamın saldırması gibi saldırınız.

Dedi ki: Bana Ümeyye b. Abdullah b. Amr b. Osman kendisine şöyle haber verildiğini bana anlattı:

Malik b. Avf adamlarından birtakım gözetleyiciler gönderdi. Ona geldiklerinde onları, uzuvları ayrılmış bir vaziyette gördü. Onlara şöyle dedi:

— Yazık size! Sizin durumunuz nedir? Onlar da şöyle dediler:

— Beyaz benekli atların üzerinde birtakım beyaz adamlar gördük. Vallahi onlara ilişir ilişmez bizi gördüğün bu hale soktular. Vallahi bu durum onu, kast ettiği gaye üzere yürüme niyetinden geri döndürmedi.

İbn-i Ebi Hedred'in gözcü olarak Hevâzin üzerine gönderilmesi

İbn-i İshak şöyle dedi:

Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onları işitince onlara Abdullah b. Ebi Hedred el-Eslemi'yi gönderdi ve ona, onların içine girmesini ve onların içinde kalmasını ve bilgilerini almasını, sonra onların haberini kendisine getirmesini emr etti. İbn-i Ebi Hedred de gitti ve onların içine girdi. Onların içinde kaldı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'le savaşmak için yapmış oldukları şeyi dinledi, öğrendi. Mâlik ve Hevâzin'in durumunu gördü, dediklerini dinledi. Sonra döndü ve Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi. Olayı ona haber verdi.

Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ömer b. el-Hattab'ı çağırdı durumu ona haber verdi. Ömer de şöyle dedi:

— İbn-i Ebi Hedred yalan söylüyor. İbn-i Hedred de şöyle dedi:

— Eğer beni yalanladınsa ey Ömer hakkı da yalanlayabilirsin. Benden hayırlı olan kimseyi de yalanlıyorsun.

Bunun üzerine Ömer şöyle dedi:

— Yâ Resulellah İbn-i Ebi Hedred'in söylediğini işitiyor musun? Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de dedi ki:

— Ey Ömer sen dalalette idin, Allah seni hidayet etti.

Resulûllah Safvân'dan zırhlarını ve silahlarını istedi o da kabul etti

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hevâzin ile karşılaşmak için onlara yürümeğe azm ettiği zaman, ona, Safvân b. Ümeyye'nin (69) yanında zırhlar ve silahların olduğu zikr edildi. Resulûllah onu çağırdı. O zaman o müşrik idi. Ona şöyle dedi:

— Ey Ebû Ümeyye, bu silahlarını bize emânet ver ki, onlarla yarın düşmanlarımızla karşılaşalım. Sâfvan da şöyle dedi:

— Yâ Muhammed ğasb olarak mı? buyurdu ki:

— Hayır, bilakis emânet olarak... Ben onları sana geri verinceye kadar onlar kefâlet altındadır. Sâfvan dedi ki:

— Olur, bunda bir beis yoktur.

Böylece ona yüz zırh ile onlara kâfi mikdarda silah verdi. İddia ederler ki, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ondan, o silahları onların yerine taşıma işini üzerine alsın diye istedi. O da kabul etti.

Resulûllah'ın, ordusuyla Hevâzin'e doğru çıkması

Ravi dedi ki: Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) beraberinde Mekke halkından iki bin; kendisiyle birlikte çıkan ve kendileriyle Allah'ın Mekke'yi fethettirdiği ashâbından da on bin kişi ile çıktı. Böylece onlar on iki bin kişi oldular. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Attâb b. Esid b. Ebi'l-Îs b. Ümeyye b. Abd-i Şems'i Mekke üzerine âmil olarak, kendisinden geride bırakıp orada bulunan insanların üzerine de bir kumandan olarak tayin etti. Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hevâzin'le karşılaşmayı kast ederek yürüdü.

---

(69) O, o zaman Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kendisine muhayyerlik verdiği müddet içindeydi.

Abbâs b. Mirdâs'ın kasidesi

Abbâs b. Mirdâs es-Sülemi şöyle dedi:

أصابت العام رعلا غول قومهم ... وسط البيوت ولون الغول ألوان

يا لهف أم كلاب إذ تبيتهم ... خيل ابن هوذة لا تنهى وإنسان

لا تلفظوها وشدوا عقد ذمتكم ... أن ابن عمكم سعد ودهمان

لن ترجعوها(1) وإن كانت مجللة(2) ... ما دام في النعم المأخوذ ألبان

شنعاء جلل من سوآتها حضن ... وسال ذو شوغر منها وسلوان

ليست بأطيب مما يشتوي حذف ... إذ قال كل شواء العير جوفان

وفي هوازن قوم غير أن بهم ... داء اليماني فإن لم يغدروا خانوا

فيهم أخ لو وفوا أو بر عهدهم ... ولو نهكناهم بالطعن قد لانوا

*«Bu sene Ri'l kabilesine evlerin ortasında kavimlerinin
felâketi isâbet etmiştir. Felâketin çeşitleri ise çoktur.*
*Sonu gelmeyecek kadar çok at ve insan Hevze'ye gece bastıkları zaman
Ümm-ü Kilâb'ın vay başına!*
*Ahdinizin düğümünü iyice bağlayınız, onu atmayınız ki sizin
amcanızın oğlu Sa'd ve Dühmân'dır.*
(Bunlar, Nasr b. Muâviye b. Bekr'in iki oğludur. Hevazindendirler.)
*Alınmış deve ve davarlarda sütler olduğu müddetçe, örtülmüş olsalar
bile onlardan elbette geri dönmeyeceksiniz.*
Çirkindir ayıp yerlerini Haden dağı (70) *örtmüştür ki oradan akan Zû
Şevğer ve Silvân vâdileri vardır.*
Hazef isimli adamın yaptığı kebabtan daha güzel değildir.
Zira o şöyle dedi:
Her vahşi eşeğin kebabı o eşeğin zekeri gibidir kolay yutulmaz.
*Hevâzin'de bir kavm vardır şu kadar ki onlarda Yemenlilerin hastalığı
vardır, ğadr etmezlerse hiyanet ederler.*

---

(70) Haden: Necid'de bir dağdır.

Onlarda bir kardeş vardır, şayet vefa ederlerse veya ahidlerine sadık olurlarsa.
Şayet onları mızrak dürtmekle zelil edersek ve onlara zarar vermede ileri gidersek yumuşarlar.»

أَبْلِغْ هَوَازِنَ أَعْلَاهَا وَأَسْفَلَهَا ... مِنِّي رِسَالَةَ نُصْحٍ فِيهِ تِبْيَانُ
أَنِّي أَظُنُّ رَسُولَ اللهِ صَابِحَكُمْ ... جَيْشًا لَهُ فِي فَضَاءِ الْأَرْضِ أَرْكَانُ
فِيهِمْ أَخُوكُمْ سُلَيْمٌ غَيْرَ تَارِكِكُمْ ... وَالْمُسْلِمُونَ عِبَادُ اللهِ غَسَّانُ
وَفِي عِضَادَتِهِ الْيُمْنَى بَنُو أَسَدٍ ... وَالْأَجْرَبَانِ بَنُو عَبْسٍ وَذُبْيَانِ
تَكَادُ تَرْجُفُ مِنْهُ الْأَرْضُ رَهْبَتَهُ ... وَفِي مُقَدَّمِهِ أَوْسٌ وَعُثْمَانُ

«Benden Hevâzin'in yukarısına ve aşağısına bir nasihat mektubu götür ki onda şu beyan vardır:
Zan ediyorum ki sizin arkadaşınız Allah Resûlü için yerin boşluğunda kendisi için kumandanlar olan bir ordu vardır.
Onların içinde sizin kardeşiniz Süleym sizi terkedici değildir.
Müslümanlar Allah'ın kullarıdır, hiddetli gençlerdir.
Sağ yanındaki desteğinde Benû Esed ve Ecrebân (71) Benû Abs ve Zübyân vardır.
Az kaldı ki, onun korkusundan yer sarsılsın onların önünde de Evs ve Osmân vardır.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi: «أَبْلِغْ هَوَازِنَ أَعْلَاهَا وَأَسْفَلَهَا»

sözünden sonuna kadar Huneyn günü hakkındadır. Bundan önceki kısım ise başka bir gün hakkındadır. Bu iki gün ayrıdırlar. Fakat İbn-i İshâk o ikisini birleştirmiştir.

---

(71) Bunlar, insanların kendisinden kaçtıkları uyuzl[illegible] benzetilerek Ecrebân diye isimlendiler.

Zat-i Envât'ın durumu

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Bana İbn-i Şihâb ez-Zührî, Sinân b. Ebi Sinan ed-Düeli'den, o, Ebû Vâkid el-Leysî'den naklen haber verdi ki: Hâris b. Mâlik şöyle dedi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte Huneyn'e çıktık. Biz câhiliyeden yeni çıkmış insanlardık. Onunla birlikte Huneyn'e yürüdük. Kureyş kâfirlerinin ve Arab'dan onların başkalarının yeşil büyük bir ağaçları var idi. Ona Zat-i Envât denilirdi. Her sene ona gelirler, silâhlarını onun üzerine asarlar, onun yanında kurban keserler ve onun üzerinde bir gün itikâf yaparlar. Biz Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte yürürken büyük yeşil bir ağaç gördük. Yolun yanlarından şöyle nidâlaştık:

— Yâ Resûlallah, bize de Zat-i Envât kıl. Onların Zat-i Envâtı olduğu gibi.

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi:

— Allâhü ekber! Muhammed'in nefsi elinde olana kasem ederim ki siz de Mûsâ'nın kavminin Musâ'ya şu dediği gibi dediniz:

«اجْعَل لَنَا إِلَٰهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ».

«**Bizim için bir ilâh kıl, onların ilâhı olduğu gibi. Dedi ki siz câhil bir kavimsiniz.**» Yani bu bir âdettir. Siz geçmişlerin âdetine uyuyorsunuz.

Hevâzinle karşılaşma ve Resûlullah'ın sebâtı

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Bana Âsım b. Ömer b. Katâde, Abdurrahman b. Câbir'den, o babası Câbir b. Abdullah'dan naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Huneyn vâdisine yöneldiğimiz zaman Hicaz topraklarının çukur geniş ve engin vâdilerinden bir vâdiye indik. Ancak durmadan oradan aşağı iniyorduk. Dedi ki:

Sabahın karanlığında idi. Kavm bizden önce vâdiye gitmişlerdi. Bizim için oranın gizli yollarında ve yan taraflarındaki gizli ve dar yerlerinde gizlenmişlerdi. Azmetmişler, hazırlanmışlar ve hazırlıkları-

nı yapmışlardı. Vallahi biz aşağı inerken neye uğradığımızı bilemedik. Ancak ordu birlikleri bizim üzerimize bir adamın saldırışı gibi saldırdılar. Millet geri dönerek dağılıp gittiler. Hiç bir kimse bir başkasını beklemiyor ve onun için durmuyordu.

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sağ yandan ayrıldı sonra şöyle dedi: Ey insanlar nereye? «Bana geliniz. Ben Allah Resûlüyüm, ben Muhammed b. Abdullah'ım.» Büyük bir mesele idi. Develer birbiri üzerine binmişlerdi. Millet gitmişti. Ancak Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte muhâcirlerden ve ensârdan ve ehl-i beytinden bir topluluk kalmıştı.

Resûlullah ile birlikte sâbit kalan kimselerin isimleri

Onunla birlikte muhâcirlerden sâbit kalanlar Ebû Bekr, Ömer ve ehli beytinden Ali b. Ebi Tâlib, Abbas b. Abdulmuttalib, Ebû Süfyân b. Haris ve onun oğlu ve Fazl b. Abbas ve Rebia b. Haris ve Usâme b. Zeyd vardı. Eymen b. Ümm-ü Eymen b. Ubeyd o zaman katl edildi.

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

Ebû Süfyân b. Hâris'in oğlunun ismi Cafer'dir. Ebû Süfyan'ın ismi ise Muğire'dir. Bazı insanlar onların içinde Kusem b. Abbâs'ı sayarlar da Ebû Süfyan'm oğlunu saymazlar.

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Bana Âsım b. Ömer b. Katâde, Abdurrahman b. Câbir'den, o da babası Câbir b. Abdullah'dan naklen şöyle dediğini haber verdi:

Hevazin'den bir adam kırmızı bir erkek devesi üzerinde bulunuyordu. Elinde siyah bir bayrağı vardı. Bu bayrak onun uzunca bir mızrağının ucuna takılı idi. Hevazin'in önünde bulunuyordu. Hevazin ise onun ardındaydı. Kavuştuğu zaman mızrağiyle vururdu. Onlar onu kaybettiklerinde arkasındakilere mızrağını yukarı kaldırır, onlar da onun peşini takib ederlerdi.

Ebû Süfyân ve başkalarının müslümanların düştükleri bu duruma sevinmeleri

İbn-i İshak şöyle dedi:

Müslümanlar dağılıp kaçtıklarında ve Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte Mekke halkının kaba saba kişilerinden

orada bulunan kimseler hezimeti gördüklerinde, onlardan birtakım adamlar içlerindeki düşmanlık sebebiyle konuşmaya başladılar. Ebû Süfyân b. Harb şöyle dedi:

— Onların hezimeti denize kadar bitmez. Fal okları da okluğu içinde beraberinde idi. Cebele b. Hanbel şöyle bağırdı:

— Artık bu gün sihir bozulmuştur.

İbn-i Hişam, bunu söyleyenin Kelde b. Hanbel olduğunu söyler. Bu Cebele, kardeşi Safvân b. Ümeyye ile birlikte o gün orada bulunmaktaydı. Bu Safvân b. Ümeyye ise, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kendisi için muhayyerlik kıldığı müddet içerisinde müşrik olarak bulunuyordu. Bunun üzerine kardeşi Safvân ona şöyle dedi:

Şus, Allah dişlerini düşürsün. Vallahi Kureyş'den bir adamın bana hâkim olması, Hevâzinden bir adamın bana hakim olmasından daha iyidir.

Hassân'ın Kelde'yi hicvetmesi

رأيت سوادا من بعيد فراعني ... أبو حنبل ينزو على أم حنبل

كأن الذي ينزو به فوق بطنها ... ذراع قلوص من نتاج ابن عزهل

«Uzaktan bir karartı gördüm, bana öyle geldi ki Henbel'in babası
Hanbel'in anasının üzerine atladı.
Sanki o kadının üstüne kendisiyle atladığı şey
İbn-i İzhil'in dölünden yavru devenin koludur.»

Bu iki beyti, bize Ebû Zeyd haber verdi ve o iki beyt ile Safvân b. Ümeyye'yi hicv ettiğini bize zikr etti. Safvân Kelde'nin ana bir kardeşi idi.

Şeybe'nin, Resulûllah'ı katl etmeye kast ettiği halde âciz kalması

İbn-i İshak şöyle dedi:

Benî Abduddâr'ın kardeşi Şeybe b. Osman b. Ebi Talha şöyle dedi:

«Bu gün Muhammed'den intikamımı alacağım. Bu gün Muhammed'i katl ederim.» Şeybe'nin babası Uhud gününde katl edilmişti. Dedi ki:

İstedim ki Resulûllah'ı katl edeyim, bir şey geldi ve kalbimi örttü. Buna takat getiremedim. Bildim ki o benden men edilmiştir, korunmuştur.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana bazı Mekke halkından biri haber verdi ki: Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'den Huneyn'e ayrılığı ve kendisiyle birlikte Allah askerlerinin çokluğunu gördüğü zaman şöyle dedi: «Bu gün mağlubiyetimiz azlıktan olmayacaktır.»

İbn-i İshak şöyle dedi: Bazı insanlar iddia ettiler ki: Beni Bekr'den bir adam, bunu söyledi.

Müslümanların Abbâs'ın nidâsıyla geri dönmeleri ve hezimetten sonra muzafferiyet

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Zühri, Kesir b. Abbâs'dan, o babası Abbâs b. Abdulmuttalib'den naklen şöyle dediğini haber verdi:

Ben Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte idim. Onun beyaz katırının geminden tutmuştum. Ben cüsseli, sesi şiddetli bir kişi idim. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) insanlardan gördüğü şeyi gördüğü zaman:

«Ey insanlar nereye?» diyordu. Fakat, onların durduğunu görmedim. Dedi ki:

«Ey Abbas şöyle bağır:

Ey Ensâr topluluğu ey ashâb-ü semûre!» Dedi ki:

— Onlar da lebbeyk lebbeyk (yani, emrine hazırım, emrine hazırım) diyerek cevap verdiler. Bu durumda adam binek devesini geri çevirmeğe gidiyor, buna kadir olmuyordu. Zırhını alıyor ve o zırhı boynuna atıyor, kılıcını ve kalkanını alıyor binek devesinden kendini atıyor ve bineğini serbest bırakıyor ve sese uyuyor, nihâyet Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına varıyordu. Nihâyet onun yanında onlardan yüz kişi toplandığı zaman Hevâzini karşıladılar ve savaştılar. Çağırının ilki şöyle idi: İmdad ey Ensâr. Sonra son olarak: İmdad ey Hazrec. Bunlar harb esnâsında sabırlı kimse-

ler idi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'de üzengilerinde yukarı kalktı ve kavmin kılıçlarla vuruşmalarına baktı. Onlar kılıçlarla vuruşuyorlardı. Bunun üzerine şöyle dedi:

İşte şimdi Vetis deresi kızıştı.

Ali'nin ve Ensârlı birinin bu harpte çektiği azap

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Bana Âsım b. Ömer b. Katâde Abdurrahman b. Câbir'den, o babası Câbir b. Abdullah'dan naklen şöyle dediğini haber verdi:

Bir ara Hevâzin'den işte o adam, bayraktar, erkek devesinin üzerinde yapacağını yapıyordu. Ali b. Ebi Talib (Radıyallahu anh)'ı Ensardan da bir adam onu kast ederek fırladılar. Ali b. Ebi Talib onun ardından geliyordu ve erkek devesinin tabanlarının üstündeki kalın sinirlere kılıcını vurdu ve deve gerisi üzerine düştü. Ensari de adamın üzerine atıldı ve ona baldırının yarısı ile birlikte ayağını uçuran bir darbe indirdi. O da bineğinin üzerinden düşerek yere serildi. Millet kılıçla birbirine vuruyorlardı. Vallahi hezimetten geri dönenler geri döndüklerinde Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanında esirleri elleri arkalarında bağlı olarak buldular.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ebû Süfyan b. Hâris b. Abdulmuttalib'e yüzünü çevirdi O, o günde Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte sabr edenlerdendi. İyi bir müslüman idi. O, onun katırının eğerinin arkasındaki sırımından tutmuştu. Dedi ki:

«Bu kimdir?» dedi ki:

«Yâ Resûlallah ben senin ananın oğluyum.»*

Ümm-ü Süleym'in durumu

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Bana Abdullah b Ebi Bekr haber verdi ki:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yüzünü çevirdi. Bir de gördü ki Milhân'ın kızı Ümm-ü Süleym, yanında kocası Ebû Talha ile birliktedir. O belinden elbisesi üzerine bir kumaş parçası ile kemer bağlamıştı. Ve o, Abdullah b. Ebi Talha ile hâmile idi. Onunla

---

* Ben senin ananın oğluyum, dedi. Ancak O, Rasulûllah'ın amcasının oğludur. Bunu demekle Ona yakın olduğunu kast etmiştir. Çünkü baba anaları birdir.

birlikte Ebû Talha'nın bir erkek devesi vardı. Bu devenin kendisine galib gelip onu zapt edemeyeceğinden korktu. Ve o devesinin başını kendisine doğru yaklaştırdı ve elini onun yulariyle birlikte burnuna takılan kıldan örülü halkaya taktı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona şöyle dedi:

Ümm-ü Süleym mi? Dedi ki:

Evet babam anam sana kurban yâ Resûlallah! Savaştan kaçanları katlet, nitekim seninle savaşanları katlettiğin gibi. Çünkü onlar buna ehildirler.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi:

— Ey Ümm-ü Süleym Allah kâfi gelmez mi? (72)

Ümm-ü Süleym ile birlikte bir hançer vardı. (73) Ebû Talha ona şöyle dedi:

— Ey Ümm-ü Süleym seninle beraber olan bu hançer nedir? Dedi ki:

---

(72) Bir rivâyette ise Allah kâfi gelmiş ve güzel etmiştir, diye geçer. Peygamberin Ümm-ü Süleym'e karşı reddinden, müslümanların Huneyn günündeki kaçmalarının kebâir günahlardan olmadığı ahz olunur. Ulemâ da firârın kebâirden madûd olduğu üzerine icma etmemiştir, ancak Bedir günü müstesnâdır. Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

(ومن يولهم يومئذ دبره)

«O günde onlara arkalarını çeviren kimseler..»

«O günde» sözü, Bedr gününe işârettir. Uhud günü kaçanlara gelince, onların hakkında da şu âyet nâzil oldu:

(ولقد عفا الله عنهم)

«Onlardan Allah onları af etmiştir.»

Huneyn gününde firar edenlere gelince onların hakkında da şu âyet nâzil oldu:

(ويوم حنين إذ أعجبتكم كثرتكم)

«Huneyn gününde onların çokluğu sizi hayrete düşürdü.» Şu kavline kadar:

(غفور رحيم)

«Çok bağışlayan ve çok merhamet edendir.»

(73) Hançer: Bildiğimiz bıçaktır.

— Bir hançerdir, ki eğer bana müşriklerden biri yaklaşırsa onun karnını onunla yarayım.

Ebû Talha şöyle diyordu :

—Yâ Resûlallah Ümm-ü Süleym el-Rümeysâ'nın söylediğini işitiyor musun?

Mâlik b. Avf'ın, milletin hezimeti hakkındaki şiiri

İbn-i İshak şöyle dedi :

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Huneyn'e yöneldiği zaman Beni Süleym el-Dahhâk b. Süfyân el-Kilâbi'yi yanına aldı. Onlar onun yanında ve onunla beraber idiler. Ordu dağıldığı zaman Mâlik b. Avf at üstünde ürcûze söyleyerek şöyle dedi :

أَقْدِمْ مُحَاجُ إِنَّهُ يَوْمٌ نُكُرْ   مِثْلِي عَلَى مِثْلِكَ يَحْمِي وَيَكُرْ
إِذَا أُضِيعَ الصَّفُّ يَوْمًا وَالدُّبُرْ   ثُمَّ احْزَأَلَّتْ زُمَرٌ بَعْدَ زُمَرْ
كَتَائِبٌ يَكِلُّ فِيهِنَّ الْبَصَرْ   قَدْ أَطْعُنُ الطَّعْنَةَ تَقْذِي بِالسُّبُرْ
حِينَ يُذَمُّ الْمُسْتَكِينُ الْمُنْجَحِرْ   وَأَطْعُنُ النَّجْلَاءَ تَعْوِي وَتَهِرْ
لَهَا مِنَ الْجَوْفِ رَشَاشٌ مُنْهَمِرْ   تَفْهَقُ تَارَاتٍ وَحِينًا تَنْفَجِرْ
وَثَعْلَبُ الْعَامِلِ فِيهَا مُنْكَسِرْ   يَا زَيْدُ يَا بْنَ هَمْهَمٍ أَيْنَ تَفِرْ
قَدْ نَفِدَ الضِّرْسُ وَقَدْ طَالَ الْعُمُرْ   قَدْ عَلِمَ الْبِيضُ الطَّوِيلَاتُ الْخُمُرْ
أَنِّي فِي أَمْثَالِهَا غَيْرُ غُمُرْ(١)   إِذْ تُخْرَجُ الْحَاصِنُ مِنْ تَحْتِ السُّتُرْ

«Muhac (74) ilerle! Çünkü şiddetli bir gündür.
Benim gibisi senin gibisi üzerinde korur ve hamle yapar.
Bir gün saf ve geri taraf zayi olduğu, sonra
topluluklardan sonra topluluklar kalktığı zaman
Birçok ordu birlikleri ki onları saymakla gözler yorulur.
Bir dürtüşle dürterim ki yaranın derinliğini ölçmede
kullanılan fitil ile irinini dışarı atar.

(74) Muhâc, Mâlik b. Avf'ın atının adıdır.

Bir mekâna sığınan zelil kişi zem edildiği zaman geniş bir
yara açacak şekilde dürterim.
O yaradan akan parça parça kanlar vardır.
Bir çok kereler açılır, bazan da kanı akar.
Mızrağın iç demirine giren ağaç kısmının üst tarafı o yarada kırılır.
Ey Zeyd ey İbn-i Hemhem, nereye kaçıyorsun?
Diş tükenmiş, ömür uzamış uzun boylu baş örtülü beyaz kadınlar
bilmişlerdir ki ben onlar gibi bir kişi değilim.
O zamanda ki afif korunmuş kadınlar perdelerinin altından çıkartılır.»

Malik b. Avf yine şöyle dedi :

أَقْدِمْ مُحَاجُ إِنَّهَا الأَسَاوِرَهْ وَلَا تَغُرَّنْكَ رِجْلٌ

«Muhac, ileri atıl, çünkü onlar at yedicilerdir.
Seni nâdir olarak bulunan piyâdeler aldatmasınlar.»

İbn-i Hişâm dedi ki : İşte bu iki beyt, bu günün gayrı bir gün hakkında Mâlik b. Avf'ın gayrından menkuldür.

Ebû Katâde'nin durumu ve onun selebi

İbn-i İshak şöyle dedi : Bana Abdullah b. Ebi Bekr haber verdi ki, kendisine Ebû Katâde el-Ensari'den naklen şöyle denildiği haber verilmiş :

Bana arkadaşlarımızdan kendisini itham etmediğim bir kimse haber verdi ki, Ona Beni Gıfar'ın azadlısı Nâfi'den, ona da Ebû Katâde'den şöyle dediği haber verilmiş :

Huneyn gününde savaşmakta olan iki adamı gördüm. Biri müslüman biri müşrik. Baktım ki müşriklerden bir adam müslümana karşı müşrik arkadaşına yardım etmek istiyor. Ben ona geldim, onun eline vurdum, elini kestim. O ise diğer eliyle benim boynumdan tuttu, vallahi tâ kanının kokusunu hissedinceye kadar beni bırakmadı. (İbn-i Hişâm'ın söylediğine göre, ölümün kokusunu hissedinceye kadar şeklinde rivâyet edilir.) Az kalsın beni katledecekti. Şâyet kan ondan akıp da onu zayıf duruma getirmeseydi beni elbette katledecekti. O düştü, ona kılıçla vurdum ve onu katlettim. Sa-

vaş beni ondan meşgul etti. Mekke halkından bir adam ona rastladı ve onun selebini aldı. Harb ağırlıklarını koyduğu (yani sona erdiği) ve kavimden fariğ olduğumuz zaman, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi:

— Maktulün selebi katilinedir. Ben de dedim ki:

— Yâ Resûlallah, vallahi selebi olan bir maktulu katlettim ve savaş beni ondan meşgul etti. Bilmiyorum ki onun selebini kim aldı?

Bunun üzerine Mekke halkından bir adam şöyle dedi:

— Yâ Resûlallah, doğru söyledi işte o maktulun selebi benim yanımdadır. Benden yana onun selebinde onu razı kıl.

Bunun üzerine Ebû Bekr es-Sıddık (Radiyallâhü anh) şöyle dedi:

— Hayır, vallahi, onu razı etmemeli. Allah'ın dininde müdafaa için savaşan Allah'ın arslanlarından bir arslanın yanına gidersin de onun selebini mi bölüşürsün! Onun maktulünün selebini ona geri ver.

Bunun üzerine Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi:

— Doğru söyledi, onun selebini ona ver. Ebû Katâde de dedi ki:

— Ben de o adamdan o selebi aldım ve onu sattım. Onun bahasiyle birkaç hurma ağacı satın aldım. Benim malımın ilk mayası odur.

İbn-i İshâk şöyle dedi:

İtham etmediğim bir kimse Ebû Seleme'den, o da İshâk b. Abdullah b. Ebi Talha'dan, o, Enes b. Mâlik'den naklen bana haber verdi ki, Ebû Talha Huneyn gününde sırf kendisi yirmi kişinin selebini almıştır. (75)

Meleklerin yardımı

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Bana babam İshâk b. Yesar haber verdi ki ona Cübeyr b. Mut'im'den naklen şöyle haber verilmiş:

Kavmin hezimetinden önce insanlar savaşırken siyah kilim giysiler misali bir şeyler gördüm ki gökten geldiler ve bizimle kavmin

(75) Seleb: Katledilen bir düşmanın üzerinde silâh cephane ve mal cinsinden olan her şeydir.

arasına düştüler. Baktım ki onlar siyah karıncalardır. Dağınık vaziyette vadiyi doldurmuşlardır. Onların melekler olduğundan şek etmedim. Sonra çok geçmedi ki Hevâzin hazimete uğradı.

Müşriklerin hezimeti

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Allah, Hüneyn müşriklerini hezimete uğrattığı ve Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i onlara karşı güçlendirdiği zaman, müslümanlardan bir kadın şöyle dedi:

قد غلبت خيل الله خيل اللات ‏ ‏ والله أحق بالثبات

«Allah'ın atlıları, Lat'ın atlılarına gâlib geldiler.
Allah, sebata daha lâyıktır.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi: Şiir ilim ehlinden biri bana şu beyitleri haber verdi:

غلبت خيل الله خيل اللات ‏ ‏ وخيله أحق بالثبات

Ey Allah'ın atlıları, Lat'ın atlılarına gâlib geldiniz.
O'nun atlıları dayanmaya daha lâyıktırlar.»

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Hevâzin hezimete uğradığında Sakif, Beni Mâlik içinde savaşı şiddetlendirdiler. Onlardan, bayrakları altında yetmiş adam katl edildi. Onların içinde Osman b. Abdullah b. Rabie b. Hâris b. Habîb de vardı. Onların bayrağı Zul-Himâr (*) ile beraberdi. O katl edildiği zaman Osman b. Abdullah bayrağı aldı ve katl edilinceye kadar o bayrakla savaştı.

İbn-i İshâk şöyle dedi: Bana Âmir b. Vehb b. Esved şöyle haber verdi:

Onun katl haberi Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e vardığında şöyle dedi:

(*) Zül-Himar: Avf b. Rabi'dir.

— Allah onu kahr etsin! O Kureyş'e yızıyordu.

Hristiyan sünnetsiz genç ve onun sebebiyle Sakif'in başına gelen

İbn-i İshak dedi: Yakup b. Utbe b. Muğire b. Ahnes rivâyet etti ki:

Osman b. Abdullah ile beraber sünnetsiz bir Hristiyan genç öldürüldü. Ensardan bir adam Sakif kabilesinin ölülerinin ğanimetlerini toplarken bir gencin elbiselerini açtığında gencin sünnetsiz olduğunu gördü, en yüksek sesiyle şöyle seslenmeye başladı:

— Ey Araplar cemaatı! Allah biliyor ki: Sakif kabilesi sünnetsizdirler. Bunun üzerine Muğire b. Şûbe dedi ki:

— O Ensâri'nin elini tuttum. Korktum ki; bu söz Araplar arasında yayılır. Dedim ki: Anam babam sana kurban! Böyle söyleme! Bu bizden değildir; o bizim hristiyan bir kölemizdir. Sonra diğer ölüleri açıp ona gösterdim, dedim ki: Bak görüyorsun hepsi sünnetsizdirler.

Karıp ve kavminin fırarı ve İbn-i Mirdas'ın onları hicv etmesi

İbn-i İshak dedi:

Müttefiklerin sancağı Karıp b. El-Esved'te idi. Millet hezimete uğrayınca sancağı bir ağaca dayadı O, amca oğulları ve müttefiklerden olan kavmi kaçtılar, müttefiklerden iki adamdan başka kimse ölmedi. Beni Gıyarâ'dan Vehb isminde bir adam ve Beni Kübbe'den Cülah isminde biri. Cülah'ın öldürülme haberi Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'a vardığında şöyle buyurdu:

— İbn-i Hüneyde El-Haris b. Uveys müstesnâ Sakif gençlerinin efendisi öldürüldü.

Bunun üzerine Abbas b. Mirdas Es-Sülemi Karip b. Esved ve amca oğullarından kaçışını, Zül-Hımar ve kavmini ölümle başbaşa bırakmasını anlatarak şöyle söyledi:

أَلاَ مَنْ مُبْلِغٌ غَيْلاَنَ عَنِّى   وَسَوْفَ إِخَالُ يَأْتِيهِ الْخَبِيرُ
وَعُرْوَةَ إِنَّمَا أُهْدِى جَوَابًا   وَقَوْلاً غَيْرَ قَوْلِكُمَا يَسِيرُ
بِأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدٌ رَسُولٌ   لِرَبٍّ لاَ يَضِلُّ وَلاَ يَجُورُ
وَجَدْنَاهُ نَبِيًّا مِثْلَ مُوسَى   فَكُلُّ فَتًى يُخَايِرُهُ مُخِيرُ
وَبِئْسَ الْأَمْرُ أَمْرُ بَنِى قَسِىٍّ   بِوَجٍّ إِذْ تُقُسِّمَتِ الْأُمُورُ
أَضَاعُوا أَمْرَهُمْ وَلِكُلِّ قَوْمٍ   أَمِيرٌ وَالدَّوَائِرُ قَدْ تَدُورُ
فَجِئْنَا أُسْدَ غَابَاتٍ إِلَيْهِمْ   جُنُودُ اللّٰهِ ضَاحِيَةً تَسِيرُ
نَؤُمُّ الْجَمْعَ جَمْعَ بَنِى قَسِىٍّ   عَلَى حَنَقٍ نَكَادُ لَهُ نَطِيرُ
وَأُقْسِمُ لَوْ هُمُ مَكَثُوا لَسِرْنَا   إِلَيْهِمْ بِالْجُنُودِ وَلَمْ يَغُورُوا
فَكُنَّا أُسْدَ لِيَّةَ ثَمَّ حَتَّى   أَبَحْنَاهَا وَأُسْلِمَتِ النُّصُورُ
وَيَوْمٌ كَانَ قَبْلُ لَدَى حُنَيْنٍ   فَأَقْلَعَ وَالدِّمَاءُ بِهِ تَمُورُ
مِنَ الْأَيَّامِ لَمْ تَسْمَعْ كَيَوْمٍ   وَلَمْ يَسْمَعْ بِهِ قَوْمٌ ذُكُورُ
قَتَلْنَا فِى الْغُبَارِ بَنِى حُطَيْطٍ   عَلَى رَايَاتِهَا وَالْخَيْلُ زُورُ
وَلَمْ يَكُ ذُو الْخِمَارِ رَئِيسَ قَوْمٍ   لَهُمْ عَقْلٌ يُعَاقِبُ أَوْ نَكِيرُ
أَقَامَ بِهِمْ عَلَى سَنَنِ الْمَنَايَا   وَقَدْ بَانَتْ لِمُبْصِرِهَا الْأُمُورُ
فَأَفْلَتَ مَنْ نَجَا مِنْهُمْ جَرِيضًا   وَقُتِّلَ مِنْهُمُ بَشَرٌ كَثِيرُ
وَلاَ يُغْنِى الْأُمُورَ أَخُو التَّوَانِى   وَلاَ الْغَلِقُ الصُّرَيْرَةُ الْحَصُورُ
أَحَانَهُمُ وَحَانَ وَمَلَّكُوهُ   أُمُورَهُمُ وَأَفْلَتَتِ الصُّقُورُ
بَنُو عَوْفٍ تَمِيحُ بِهِمْ جِيَادٌ   أُهِينَ لَهَا الْفَصَافِصُ وَالشَّعِيرُ
فَلَوْلاَ قَارِبٌ وَبَنُو أَبِيهِ   تُقُسِّمَتِ الْمَزَارِعُ وَالْقُصُورُ
وَلٰكِنَّ الرِّيَاسَةَ عَمَّمُوهَا   عَلَى يُمْنٍ أَشَارَ بِهِ الْمُشِيرُ

أَطَاعُوا قَارِبًا وَلَهُمْ جُدُودٌ   وَأَحْلَامٌ إِلَى عِزٍّ تَصِيرُ
فَإِنْ يُهْدَوْا إِلَى الْإِسْلَامِ يُلْفَوْا   أُنُوفَ النَّاسِ مَا سَمَرَ السَّمِيرُ
وَإِنْ لَمْ يُسْلِمُوا فَهُمْ أَذَانٌ   بِحَرْبِ اللهِ لَيْسَ لَهُمْ نَصِيرُ
كَمَا حَكَّتْ بَنِي سَعْدٍ وَحَرْبٌ   بِرَهْطِ بَنِي غَزِيَّةَ عَنْقَفِيرُ
كَأَنَّ بَنِي مُعَاوِيَةَ بْنِ بَكْرٍ   إِلَى الْإِسْلَامِ ضَائِنَةٌ تَخُورُ
فَقُلْنَا أَسْلِمُوا إِنَّا أَخُوكُمْ   وَقَدْ بَرِأَتْ مِنَ الْإِحَنِ (٣) الصُّدُورُ
كَأَنَّ الْقَوْمَ إِذْ جَاءُوا إِلَيْنَا   مِنَ الْبَغْضَاءِ بَعْدَ السِّلْمِ عُورُ

«Dikkat dikkat, kim benden, Beni Gaylan'a ve Urve'ye bildirecek:
Zan ediyorum ki yakında Habîr ona şu haberi getirecektir:
İkinizin sözünden başka tesirli bir cevap ve bir söz gönderiyorum.
Muhammed, Rabbi'nin kuludur ve Resûlüdür.
O haktan sapmaz ve zulmetmez.
Biz onu peygamber olarak bulduk.
Tıpkı Musa gibi.
Ona karşı üstünlük taslayan her adam aşağıdır.
İşler paylaşıldığı zaman ne kötü oldu, Benî Kasiyy'in Vecc'deki durumları. (76)
İşlerini zayi ettiler ve her bir kavim için bir baş vardır.
Felâket bazan bir başkasına devredilir.
Biz meşeliklerin arslanlarına geldik ki, Allah'ın askerleri aşikâr bir şekilde onlara doğru yürürler.
Bir öfke üzerine bir topluluğa uyduk, Benî Kasiyy'in topluluğuna, nerde ise onlar için havadan uçuyorduk.
Kasem ederim ki, şayet onlar bekleyip gitmeseydiler elbette onlara askerlerle giderdik.
Böylece biz Liyye'nin arslanları olurduk ve nihâyet orayı kökünden yıkardık ve Husur da yardımsız bırakılırdı (77)

---

(76) Kasiyy: Sakif'in ismidir Vecc: Hüneyn'e yakın bir yerde, Tâif'te bir vâdinin ismidir.

(77) Liyye : Tâif'e yakın bir yerin ismidir. Nusur : Hevâzin'dendir. Bunlar Mâlik b. Avf en-Nasrî'nin kavmidir (Süheyli'ye bak).

Bundan önce Huneyn esnasında, günlerden bir gün vardı ki onun gibisini ne sen işittin ne de erkek kavimler; onda kanlar akıyordu.

Beni Hutayt'ı bayrakları üzerinde tozun içinde atları eğilmiş oldukları halde katlettik.

Zül-Himâr aklı olan bir kavmin reisi olmaz, şayet olursa ya cezasını bulur veya o kavm işini bilmeyen bir kavimdir.

Onları ölümlerin yolları üzerinde durdurdu, halbuki onları görenler için işler aşikâr olmuştu.

Onlardan kurtulanlar helâka yüz tutmuş oldukları halde kurtuldular ve onlardan çok insanlar katl edildi.

Tevân'lının kardeşi bu işlere fayda sağlamaz güçsüz, çekingen kişi de faide vermez.

Onları helâk etti ve kendisi de helâk oldu.
Onlar onu işlerine malik yaptılar, şecaatlılar, doğanlar ise kaçıp kurtuldular.

Benû Avf'ı, iyi koşan atlar güzel bir şekilde yürüttüler ki o atlara yem olarak bakla ve arpa az gelir.

Şâyet Kaarib ve kardeşleri olmasaydı ekin tarlaları ve köşkler taksim edilirlerdi.

Fakat riyâset sarığı bir uğurluluk üzerine giydirilmişti ki ona, işaret eden işâret etti.

Kaaribe itaat ettiler halbuki izzete doğru varan onların dedeleri ve akıllı kimseleri vardı.

Eğer İslâma doğru hidâyet edilirlerse gece sohbeti için toplananlar toplandığı müddetçe insanların eşrafı ve onların öncüleri olarak bulunurlar.

Eğer onlar müslüman olmazlarsa onlar Allah'a harb ilan etmişlerdir ki onlar için artık hiçbir yardımcı yoktur.

Nitekim felaket bir harb, Beni Ğaziyyenin kavmiyle Beni Sa'd'i yerinden söküp attı.

Sanki Beni Muaviye b. Bekr bir koyundur da islama doğru meliyor.

Biz dedik ki: müslüman olunuz, biz sizin kardeşinizis ve göğüsler düşmanlıktan beri olmuşlardır.

Sanki kavm bize doğru sulhten sonra geldikleri zaman düşmanlıktan dolayı gözleri şaşı olmuştu.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

Gaylan, Gaylan b. Seleme es-Sakafi'dir. Urve ise Urve b. Mesûd es-Sakafi'dir.

Düreyd b. Sımme'nin katl edilmesi

İbn-i İshak şöyle dedi:

Müşrikler yenilgiye uğradıkları zaman Taif'e gittiler. Beraberlerinde ise Mâlik b. Avf vardı. Ordu birliklerinin bir kısmı Evtas'da idi. Onların bir kısmı Nahle'ye doğru yol aldılar. Nahle tarafına yönelenlerin içinde ancak Sakif'den Benû Gıyere vardı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in atlıları insanlardan Nahle yönüne gidenlerin peşine düştüler. Dağ yollarını tutanların peşlerine düşmediler.

Rabie b. Rüfey b. Ühbân b. Sâlebe b. Rabie b. Yerbû b. Semmâl b. Avf b. İmriül-Kays, Düreyd b Sımme'ye kavuştu. Bu Rabia'ya İbn-i Düğünne denilirdi. Düğünne onun anasıdır. Anası ile künyelenmiştir. (İbn-i Hişam'ın dediğine göre İbn-i Lize denilir.) Düreyd b. Sımme'ye kavuşunca onun erkek devesinin yularından tuttu. O onun bir kadın olduğunu zan ediyordu. Bunun sebebi de, onun devesinin üzerine konulan üstü açık hevdec şeklinde bir sandukun içinde olmasıdır. Hevdec'in içinde olan kişinin erkek olduğunu öğrenince, hevdec'i çökertti. Baktı yaşlı bir adamdır. (Onun ismi Düreyd b. Sımme idi.) Çocuk onun kim olduğunu bilmiyordu. Düreyd ona şöyle dedi: Bana ne yapmak istiyorsun? Dedi ki:

— Seni katledeceğim. Dedi ki:

— Sen kimsin? Dedi ki:

— Ben Rabia b. Rüfey es-Sülemi'yim.

Sonra kılıcıyla ona vurdu. Fakat bir şey yapamadı. Bunun üzerine o da ona şöyle dedi:

— Anan seni ne kötü silahlandırmış. Yükümün arkasından işte şu kılıcımı al, (eşyalar hevdec denilen sandukun içindeydi), sonra onunla vur. Kemikleri uçurt. Dimağa indir. Çünkü ben de adamlara işte böyle vururdum. Sonra ananın yanına gittiğin zaman ve ona kendin Düreyd b. Sımme'yi katlettiğini haber ver. Vallahi çok günler sizin kadınlarınızı korudum. Benû Süleym iddia eder ki:

Rabia ona vurduğu ve o düştüğü zaman elbisesi açıldı, bir de görüldü ki onun iki ferci ve uylukların içi kırtas gibidir. (kırtas, üzerine yazı yazılan sahifedir. Beyazlık yönünden teşbih yapmıştır.) Eğersiz çıplak ata binmesinden dolayı böyle olmuştu. Rabia anasına döndüğü zaman ona onu katlettiğini haber verdi. Bunun üzerine anası şöyle dedi:

— Amma vallahi o senin üç anam azad eden bir adam idi.

Bunun üzerine Amre binti Düreyd, Rabia'nın Düreyd'i katletmesi hakkında şöyle dedi:

لَعَمْرُكَ مَا خَشِيتُ عَلَى دُرَيْدٍ ... بِبَطْنِ سُمَيْرَةٍ (٣) جَيْشَ الْعَنَاقِ
جَزَى عَنْهُ الْإِلَهُ بَنِي سُلَيْمٍ ... وَعَقَّتْهُمْ بِمَا فَعَلُوا عَقَاقِ
وَأَسْقَانَا إِذَا قُدْنَا إِلَيْهِمْ ... دِمَاءُ خِيَارِهِمْ عِنْدَ التَّلَاقِي
فَرُبَّ عَظِيمَةٍ دَافَعْتَ عَنْهُمْ ... وَقَدْ بَلَغَتْ نُفُوسُهُمُ التَّرَاقِي
وَرُبَّ كَرِيمَةٍ أَعْتَقْتَ مِنْهُمْ ... وَأُخْرَى قَدْ فَكَكْتَ مِنَ الْوَثَاقِ
وَرُبَّ مُنَوِّهٍ بِكَ مِنْ سُلَيْمٍ ... أَجَبْتَ وَقَدْ دَعَاكَ بِلَا رَمَاقِ
فَكَانَ جَزَاؤُنَا مِنْهُمْ عُقُوقًا ... وَهَمًّا مَاعَ مِنْهُ مُخُّ سَاقِ
عَفَتْ آثَارُ خَيْلِكَ بَعْدَ أَيْنٍ ... بِذِي بَقَرٍ إِلَى فَيْفِ النُّهَاقِ

«And olsun ki Düreyd'e karşı Sümeyre (78) vadisinin çukurunda ümidsizlik ordusundan korkmadım.

Ondan yana İlah, Benî Süleym'in cezasını versin ki yaptıkları şeyle onlara isyan ettiler.

Onlara doğru yedilip götürüldüğümüz zaman karşılaşma esnasında onların hayırlılarının kanlarını bize içirdiler.

Çok büyük kadınlar vardı ki sen onları müdafaa ettin ve
halbuki onların nefesleri boğaza çıkmıştı.
Onlardan çok kerime kadınlar vardı ki onları azad ettin ve
diğer birtakım kadınlarını da bağlarından çözmüştün.
Süleym'den çok kimseler vardı ki seni çağırmışlardı
sen onlara düşmanca bakmaksızın cevap vermiştin.
Bizim onlardan cezamız isyankârlıktan ve hüzünden oldu.
Ondan baldırımın iliği aktı.
Eyn'den sonra Zi Bakar'da (79) Nühak'ın çölüne kadar senin atının
izleri değişti.»

Amre binti Düreyd yine şöyle dedi :

قَالُوا قَتَلْنَا دُرَيْدًا قُلْتُ قَدْ صَدَقُوا — فَظَلَّ دَمْعِي عَلَى السِّرْبَالِ يَنْحَدِرُ
لَوْلَا الَّذِي قَهَرَ الْأَقْوَامَ كُلَّهُمُ — رَأَتْ سُلَيْمُ وَكَعْبُ كَيْفَ تَأْتَمِرُ
إِذَنْ لَصَبَّحَهُمْ غِبًّا وَظَاهِرَةً — حَيْثُ اسْتَقَرَّتْ نَوَاهُمْ جَحْفَلٌ ذَفِرُ

Dediler ki, Düreyd'i katlettik dedim ki doğru söylediler.
Bunun üzerine göz yaşlarım gömlek üzerine aktı.
Kavimlerin hepsini kahreden olmasaydı, Süleym ve Kâ'b'ın
nasıl birbirine katletmeyi emredeceklerini görürdün.
Bu takdirde de kerih kokulu çok askerli ordu ikamet ettiği yerde
elbette onları gün aşırı ve her gün sabahleyin bulurdu.»

İbn-i Hişam dedi ki :

Denilir ki : Düreyd'i katl eden kimsenin ismi, Abdullah b. Kuney' b. Ühbân b. Sâlebe b. Rabie'dir.

Ebû Âmir el-Eşarî'nin katledilmesi

İbn-i İshak şöyle dedi :

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Evtâs tarafına yönelen kimselerin izlerine Ebû Âmir el-Eşari'yi gönderdi. O da dağılıp ka-

(78) Sümeyre : Hüneyn'e yakın bir vâdidir. Orada Dureyd b. Sımme katl edildi.

(79) Zû Bakar bir yerdir. Nühak, orada bir mevkiin adıdır.

çanlardan bazılarına kavuştu. Onlar onunla süngü harbi yaptılar. Ebû Âmir bir okla vurularak katl edildi. Bunun üzerine bayrağı Ebû Mûsa el-Eşari aldı. O, onun amcasının oğludur. O, onlarla savaştı. Allah muzaffer kıldı, onları yendi. İddia ederler ki, Ebû Âmir el-Eşarî'yi bir ok ile vuran kişi Seleme b. Düreyd'dir. Onun dizine isabet ettirdi. O, ölünce Seleme şöyle dedi:

إِنْ تَسْأَلُوا عَنِّي فَإِنِّي سَلَمَهْ ابْنُ سَمَادِيرَ لِمَنْ تَوَسَّمَهْ
أَضْرِبُ بِالسَّيْفِ رُؤُوسَ الْمُسْلِمَهْ

«Eğer beni sorarsanız ben Seleme'yim. Semâdir'in oğluyum.
Kim bu hususta düşünmekte ve bunun üzerinde durmakta ise..
Kılıçla müslümanların başlarını vururum.»

Semâdir, onun anasıdır.

Resulûllah'ın Beni Riab için dua etmesi

Beni Nasr Beni Riab içinde savaşı şiddetlendirdiler. Derler ki: Abdullah b. Kays şöyle dedi:

Yâ Resûlallah, Benû Riab helâk oldu. — Bu Abdullah'a İbn-i Evrâ denilir, Beni Vehb b. Riâb'dan birisidir. Yine derler ki: Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi:

«Ey Allah'ım başlarına gelen musibetin onlardan götürdüğü şeyi geri ver.»

Mâlik b. Avf'in kavmine tavsiyeleri ve Zübeyr'in onlarla karşılaşması

Hevâzin hezimete uğradıklarında Malik bin Avf gitti ve iki dağ arasındaki yüksek bir mevzide kavminden birtakım süvarilerin içinde durdu ve arkadaşlarına şöyle dedi:

— Durunuz ki zayıflarınız yürüsün ve geridekileriniz kavuşsun.

Ve hezimete uğrayanlar gelip onlara kavuşuncaya kadar orada durdular. Bunun üzerine Mâlik b. Avf bu hususta şöyle dedi:

وَلَوْلَا كَرَّتَانِ عَلَى مُحَاجٍ لَضَاقَ عَلَى الْعَضَارِيطِ الطَّرِيقُ

وَلَوْ لَا كَرُّ دُهْمَانَ بْنِ نَصْرٍ لَدَى النَّخَلَاتِ مُنْدَفَعُ الشَّدِيقِ

لَآبَتْ جَعْفَرٌ وَبَنُو هِلَالٍ خَزَايَا مُحْقِبِينَ عَلَى شُقُوقِ

Şâyet Muhâc üzerinde iken iki hamle olmasaydı, elbette yol, Atarît'in üzerine daralacaktı. (80)

Şâyet Şedîk (81) *bölgesinin kenar bir yerindeki hurmalıkların yanında Dühman b. Nasr'ın hamlesi olmasaydı elbette Cafer ve Benû Hilâl onlardan hezimete uğrayanlar birbir peşine meşakkatlere düşerek hakir ve zelil vaziyette geri dönerlerdi.»*

İbn-i Hişâm dedi ki:

Bu beytler Mâlik b. Avf'ın bu günden başka bir gün hakkında söylediği şiirlerdir. Bunun delili de Düreyd b. Sımme'nin bu mevzuun baş tarafındaki şu sözüdür:

«Kâb ve Kilâb ne yaptılar? Onlar da dediler ki:

«Onlardan hiçbir kimse bu toplulukta hazır bulunmadı.» Cafer Kilâb'ın oğludur. Halbuki: Mâlik b. Avf bu beytlerde şöyle demiş:

«Elbette Cafer ve Benû Hilâl geri dönerlerdi.»

İbn-i Hişam şöyle dedi:

Bana şu haber geldi ki, Mâlik ve arkadaşları dağ yolundaki yüksek bir yerde idiler. O sırada atlılar göründü. Mâlik arkadaşlarına şöyle dedi:

— Ne görüyorsunuz? Dediler ki:

— Bir kavmi görüyoruz ki, onlar mızraklarını atlarının kulaklarının arasına koymuşlar, uylukları uzuncadır. O da şöyle dedi:

— İşte onlar Beni Süleym'dir. Size karşı onlardan bir zarar gelmez.

İleri doğru gittiklerinde vadinin çukuruna doğru yol aldılar. Sonra onların peşine gelen diğer bir atlı gurubu daha göründü. Bunun üzerine arkadaşlarına şöyle dedi:

---

(80) Muhâc: Onun atının ismidir. Atarît ise utrûtun cemidir, usfûr vezninde, karın tokluğuna çalışan hizmetçi ve işçi demektir.

(81) Şedîk: Tâif toprağında bir vadidir. Oranın bölgelerinden bir bölgedir.

— Ne görüyorsunuz? Dediler ki:

Bir kavmi görüyoruz ki mızraklarını genişlemesine koymuşlar, atlarının üzerinde alametleri olmadığı bir haldedirler. O da şöyle dedi:

— İşte onlar Evs ve Hazrec'dir. Onlardan size bir zarar gelmez.

O tepeliğin dibine vardıklarında Benû Süleym'in yolunu tuttular. Sonra bir süvari göründü. Bunun üzerine arkadaşlarına dedi ki:

— Ne görüyorsunuz? Dediler ki:

— Uylukları uzunca bir süvari görüyoruz. Mızrağını omuzu üzerine koymuş başına bir kırmızı sarık bağlamıştır. O da şöyle dedi:

— İşte o Zübeyr b. Avvâm'dır. Lât'a yemin ederim ki elbette o size bulaşır onun için yerinizde sebat ediniz.

Zübeyr o iki dağ arasındaki tepelik yerin dibine vardı, kavm onu gördüler. O ise onlara saldırdı. Onları oradan çıkartıp uzaklaştırıncaya kadar onlarla süngüleşti.

Seleme'nin kaçması hakkında söylediği şiiri

İbn-i İshak şöyle dedi:

Seleme b. Düreyd karısını bineğiyle sevkederek onları da yolda bırakıp geçtiği halde şöyle dedi:

نَسَّيْتِنِي مَا كُنْتِ غَيْرَ مُصَابَةٍ   وَلَقَدْ عَرَفْتِ غَدَاةَ نَعْفِ الْأَظْرُبِ

أَنِّي مَنَعْتُكِ وَالرُّكُوبُ مُحَبَّبٌ   وَمَشَيْتُ خَلْفَكِ مِثْلَ مَشْيِ الْأَنْكَبِ

إِذْ فَرَّ كُلُّ مُهَذَّبٍ ذِي لِمَّةٍ   عَنْ أُمِّهِ وَخَلِيلِهِ لَمْ يُعْقِبِ

«İsâbet almadığın müddetce sen benim unuttuğumu sandın.
Ezrüb'ün dağının alt yanında o sabah bildin ki: (82)
Ben seni korudum. Senin ardından bir yöne eğilmiş gibi yürüdüğüm halde bineğe binmen pek sevimlidir.
Ayıplardan safi, seferde arkadaşları olan herkes anasından ve arkadaşından kaçıp dönmediği bir sırada.»

İbn-i Hişam dedi ki:

Bana şiir ilim ehlinden kendisine güvendiğim bir kimse şunu haber verdi.

---

(82) Ezrüb: Bir mevkidir.

Ebû Âmir el-Eşari Evtâs gününde müşriklerden on kardeşle karşılaştı. Onlardan biri onun üzerine saldırdı, Ebû Âmir de onun üzerine saldırdı. Onu İslama dâvet etti. Ve Allah'ım şahit ol, dedi ve bu tarzda dokuz kişiyi öldürdü.

— Ey Allah'ım, şâhid ol.

Sonra başka biri onun üzerine hamle yaptı. Ebû Amir de onun üzerine saldırdı onu islama davet ediyordu ve şöyle diyordu :

«Ey Allah'ım şâhid ol.» Bunun üzerine adam şöyle dedi :

— Ey Allah'ım şâhid olma. Bunun üzerine Ebû Âmir kendini ondan çekti o da kurtuldu. Sonra o adam müslüman oldu ve islamiyetini güzel yaşadı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu gördüğünde şöyle derdi :

İşte bu, Ebû Âmir'in kaçkınıdır. Sonra Beni Cüsem b. Muaviye'den Haris'in iki oğlu Alâ ve Evfâ Ebû Âmir'e saldırdılar. Onlardan biri onun kalbine, diğeri de onun dizine isabet ettirdi ve onu katlettiler. Ebû Mûsa el-Eşari de onların peşini takib etti, o ikisini yakaladı ve onları katletti. Bunun için Beni Cuşem b. Muaviye'den bir adam onlara ağıt yakarak şöyle dedi :

إِنَّ الرَّزِيَّةَ قَتْلُ الْعَلَاءِ ... وَأَوْفَى جَمِيعًا وَلَمْ يُسْنَدَا

هُمَا الْقَاتِلَانِ أَبَا عَامِرٍ ... وَقَدْ كَانَ ذَا هَبَّةٍ(٢) أَرْبَدَا

هُمَا تَرَكَاهُ لَدَى مَعْرَكٍ ... كَأَنَّ عَلَى عِطْفِهِ مُجْسَدَا

فَلَمْ تَرَ فِي النَّاسِ مِثْلَيْهِمَا ... أَقَلَّ عِثَارًا وَأَرْمَى يَدَا

«Alâ ve Evfâ'nın birlikte katl edilmeleri ve son demlerinde kendilerine kavuşulmayıp kendilerini tutan bir yere dayandırılmaları zarar ve musibettir.

Onlar Ebu Âmir'in kaatilleri idiler, üzerinde kanalları bulunan hareketli kılıçların sâhibi idiler.

Onlar onu bir savaş yerinde bıraktılar, sanki onun omuzbaşları üzerinde zaferanla boyanmış bir elbise var idi.

İnsanların içinde onlar gibi düşüp kaymaca daha az durumda ve ok atıcılıkta elce daha atıcı ele sahib hiçbir kimseyi göremezsin.»

Resulûllah'ın sahabelerini zaif kişilerin katl edilmesinden nehy etmesi

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana arkadaşlarımızdan birisi haber verdi ki:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile işte o zaman bir kadına rastladık. Hâlid b. Velid onu katletmişti. Onun baş ucunda ise kalabalık bir topluluk vardı. «Bu nedir?» dedi. Dediler ki:

«Bir kadındır. Hâlid b. Velid onu katletmiştir.» Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kendisiyle beraber olan kimselerden birisine şöyle dedi:

«Hâlid'e kavuş ve ona de ki:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) seni, çocuk, veya kadın veya işçi, ve kendisiyle yardım görülen köle gibi kimseleri katletmenden nehy etti!»

Bicâd ve Şeymâ'nın durumu

İbn-i İshak şöyle dedi:

Beni Sad b. Bekr'den birisi bana haber verdi ki:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) işte o günde şöyle dedi:

Eğer Bicâd'a gücünüz yeterse onu elinizden kaçırtmayınız. O Beni Sad b. Bekr'den bir adamdı. Bir iş işlemişti. Müslümanlar onu ele geçirdikleri zaman onu ve onun ehlini önlerine kattılar ve onunla birlikte Şeymâ binti Hâris b. Abdul-Uzzâ'yı da sevkettiler. Bu Şeymâ Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sütten kızkardeşidir. Şeymâ'ya şefkatlı davranmadılar bilaskis şiddetli muameleye tabi tuttular. Bunun üzerine o müslümanlara şöyle dedi: «Biliniz ki vallahi ben sizin arkadaşınızın sütten kızkardeşiyim.» Onlarsa onu doğrulamadılar ve onu Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirdiler.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Yezid b. Ubeyd es-Sa'd'i şöyle haber verdi:

Şeymâ, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e kadar getirildiğinde şöyle dedi:

— Yâ Resulellah, ben senin sütten kızkardeşinim. Buyurdu ki:

— Bunun alâmeti nedir? Dedi ki:

— Ben *seni uyluklarımın üstünde taşırken, sırtımdan beni ısırmıştın.* Halen izi vardır. Dedi ki:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) alâmeti tanıdı, ridasını onun için serdi ve onu üzerine oturttu ve şöyle dedi:

— Eğer istersen sevgi ile ikrâm ile benim yanımda kal. Eğer sana yararlı olmamı ve kavmine dönmeyi arzu edersen bunu yaparım.

O da dedi ki:

— Hayır, bilakis beni yararlandır ve beni kavmime geri gönder.

Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ona birtakım menfaatlar sağladı ve onu kavmine geri gönderdi. Benû *Sa'd iddia etti ki, ona,* kendisine Mekhûl denilen bir kölesini ve bir de câriye verdi. O da onları birbiri ile evlendirdi. Halen o ikisinin nesli onların içinde yaşamaktadır.

İbn-i Hişâm dedi ki:

Allah Azze ve Celle Huneyn günü hakkında şu âyetini indirdi:

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ فِى مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ

«And olsun ki, Allah birçok yerlerde ve Huneyn gününde sizin çokluğunuz sizi ucbe düşürdüğü bir sırada size yardım etmiştir.»

Bu, şu kavline kadar:

«وَذٰلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ»

«İşte bu, kâfirlerin cezâsıdır.»

Huneyn gününde şehid düşenlerin isimleri

İbn-i İshak şöyle dedi:

Huneyn gününde müslümanlardan şehid düşenlerin isimleri şunlardır:

Kureyş'den olan Beni Hâşim'den: Eymen b. Ubeyd'dir.

Beni Esed b. Abdul-Uzzâ'dan: Yezid b. Zemee b. Esved b. Muttalib b. Esed'dir. Kendisine Cenâh denilen bir atı ona galebe çaldı ve katl olundu.

Ensâr'dan: Sürâka b. Hâris b. Adiyy vardı. Beni Aclân'dandır.

Eş'ariler'den: Ebû Âmir el-Eşari vardır.

Huneyn'in mal ve esirlerinin toplatılması

Sonra Huneyn esirleri ve malları, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Selem)'in yanına toplandı. Ganimetlerin başında Mes'ûd b. Amr el-Ğıfâri vardı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) esirlerin ve malların Ci'dâne'ye kadar götürülmesini emr etti ve onlar orada tutuldular.

Huneyn gününde Büceyr'in şiiri

Büceyr b. Züheyr b. Ebi Selmâ, Huneyn gününde şöyle dedi:

لَوْلَا الْإِلٰهُ وَعَبْدُهُ وَلَّيْتُمُ   حِينَ اسْتَخَفَّ الرُّعْبُ كُلَّ جَبَانِ
بِالْجِزْعِ يَوْمَ حَبَا لَنَا أَقْرَانُنَا   وَسَوَابِحٌ يَكْبُونَ لِلْأَذْقَانِ
مِنْ بَيْنِ سَاعٍ ثَوْبُهُ فِي كَفِّهِ   وَمُقَطَّرٍ بِسَنَابِكٍ وَلَبَانِ
وَاللّٰهُ أَكْرَمَنَا وَأَظْهَرَ دِينَنَا   وَأَعَزَّنَا بِعِبَادَةِ الرَّحْمٰنِ
وَاللّٰهُ أَهْلَكَهُمْ وَفَرَّقَ جَمْعَهُمْ   وَأَذَلَّهُمْ بِعِبَادَةِ الشَّيْطَانِ

«Şayet İlâh ve onun Kulu olmasaydı, korku her korkağın aklını başından aldığı zaman geri kaçardınız.

Bizim akranımız, bize itiraz ettiği ve denizde yüzer gibi atlar çeneleri üzerine düştükleri gündeki vâdinin yamacında...

Elbisesini avucuna alıp koşan ve tırnaklarının ön uçlariyle ve göğüsleriyle yanına vurulmuş atlara varıncaya kadar.

Allah bize ikrâm etti ve dinimizi gâlib kıldı ve Rahmân'a ibâdetle bizi azîz kıldı.

Allah onları helâk etti ve topluluklarını dağıttı ve onları şeytâna ibâdet etmekle zelil kıldı.»

İbn-i Hişâm dedi ki: Bâzı râviler o beyitlerin içinde şu beytleri de rivâyet ederler:

إِذْ قَامَ عَمُّ نَبِيِّكُمْ وَوَلِيُّهُ   يَدْعُونَ: يَا لَكَتِيبَةِ الْإِيمَانِ
أَيْنَ الَّذِينَ هُمُ أَجَابُوا رَبَّهُمْ   يَوْمَ الْعُرَيْضِ وَبَيْعَةِ الرِّضْوَانِ

«Peygamberinizin amcası ve onun velisi : «Ey îman ordusu, diye çağırmaya kalktıkları zaman,
Ureyz ve Bey'atür-Rıdvân gününde Rablerine icâbet eden o kimseler nerededirler.» (83)

Abbâs b. Mirdâs'ın Huneyn günü hakkındaki şiiri

İbn-i İshak şöyle dedi :
Abbâs b. Mirdâs Huneyn günü hakkında şöyle dedi :

إِنِّي وَالسَّوَابِحُ يَوْمَ جَمْعٍ   وَمَا يَتْلُو الرَّسُولُ مِنَ الْكِتَابِ
لَقَدْ أَحْبَبْتُ مَا لَقِيَتْ ثَقِيفٌ   بِجَنْبِ الشِّعْبِ أَمْسِ مِنَ الْعَذَابِ
هُمُ رَأْسُ الْعَدُوِّ مِنْ أَهْلِ نَجْدٍ   فَقَتْلُهُمُ أَلَذُّ مِنَ الشَّرَابِ
هَزَمْنَا الْجَمْعَ جَمْعَ بَنِي قَسِيٍّ   وَحَكَّتْ بَرْكَهَا بِبَنِي رِئَابِ
وَصِرْمًا مِنْ هِلَالٍ غَادَرَتْهُمْ   بِأَوْطَاسٍ تُعَفَّرُ بِالتُّرَابِ
وَلَوْ لَاقَيْنَ جَمْعَ بَنِي كِلَابٍ   لَقَامَ نِسَاؤُهُمْ وَالنَّقْعُ كَابِ
رَكَضْنَا الْخَيْلَ فِيهِمْ بَيْنَ بُسٍّ   إِلَى الْأَوْرَالِ تَنْحِطُ بِالنِّهَابِ
بِذِي لَجَبٍ رَسُولُ اللَّهِ فِيهِمْ   كَتِيبَتُهُ تَعَرَّضُ لِلضِّرَابِ

«Ben ve suda yüzer gibi koşan atlar toplanma gününde ve Resûl'ün Kitabdan (Kur'ân'dan) okuduğu günde,
Dün boğazın yanında Sakîf'in karşılaştığı azabı, and olsun ki sevdim.
Onlar Necid halkı içinden düşmanın başıdırlar.
Onların ölümü, bizi sevindirdi.
Benî Kasiyy topluluğunu yenilgiye uğrattık.
Harp onların göğsünü Benî Riab ile şiddetle çiğnedi.
Hilâl'dan Sırm kabilesi, onları, Evtâs'ta toprakla çiğnenmiş oldukları halde terketti. (84)

---

(83) Ureyz : Medine'de bir vâdidir.

(84) Sırm : Büyük bir kabileden kopmuş evler topluluğudur. Evtâs : Bir mevzidir.

(85) Büss : Benî Cuşmı yurdunda bir mevkidir.

Şayet onların hüzünlü kadınları Beni Kilâb'ın topluluğu ile karşılaşsalardı elbette toz kalkardı.
Onların içinde atları koşturduk, Büss'den ta siyâh üç dağa kadar olan yerlerde ganimet edip kapıp kaçırdıklariyle onların nefesleri yüksekten çıkıyordu. (85)
Sesleri çok bir ordu ile Resûlullah da onların içinde olduğu hâlde onun ordusu kılıçla vuruşma arzuluyordu.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi: « تَمْفُرُ بِالتُّرَابِ »

sözü, İbn-i İshak'ın gayrındandır.

İbn-i Ufeyyif en-Nasri'nin İbn-i Mirdâs'a karşı reddiyesi

Atiyye b. Ufeyyif en-Nasri de (İbn-i Hişam'ın bize haber verdiğine göre) ona şöyle cevap verdi:

أَفَاخِرَةٌ رِفَاعَةُ فِي حُنَيْنٍ وَعَبَّاسُ بْنُ رَاضِعَةِ اللِّجَابِ
فَإِنَّكَ وَالفِجَارَ كَذَاتِ مِرْطٍ لِرَبَّتِهَا وَتَرْفُلُ فِي الإِهَابِ

«Ey Rifae ve az sütlü koyunların oğlu Abbas, Huneyn'de iftiharlı mısın.
Seni başkalarına karşı iftihar edip böbürlenmekten sakındırırım.
Böyle iftiharlandığın takdirde ev hanımının elbisesini giyen hizmetci bir kadın gibi elbise içinde salına salına gezer olursun.»

İbn-i İshak şöyle dedi:
Atiyye b. Ufeyyif bu iki beyti, Abbâs Hevâzin üzerine Huneyn gününde çok ileri gittiği zamanda söyledi. Rifâe ise Cüheyne'dendir.

Abbâs b. Mirdâs'a âid diğer bir şiir

İbn-i İshâk dedi:
Yine Abbas b. Mirdâs şöyle dedi:

يَا خَاتَمَ النُّبَآءِ إِنَّكَ مُرْسَلٌ بِالْحَقِّ كُلُّ هُدَى السَّبِيلِ هُدَاكَا
إِنَّ الإِلٰهَ بَنَى عَلَيْكَ مَحَبَّةً فِي خَلْقِهِ وَمُحَمَّدًا سَمَّاكَا

ثُمَّ الَّذِينَ وَفَوْا بِمَا عَاهَدْتَهُمْ   جُنْدٌ بَعَثْتَ عَلَيْهِمُ الضَّحَّاكَا
رَجُلاً بِهِ ذَرَبُ السِّلَاحِ كَأَنَّهُ   لِمَا تَكَنَّفَهُ الْعَدُوُّ يَرَاكَا
يَغْشَى ذَوِي النَّسَبِ الْقَرِيبِ وَإِنَّمَا   يَبْغِي رِضَا الرَّحْمٰنِ ثُمَّ رِضَاكَا
أُنْبِيكَ أَنِّي قَدْ رَأَيْتُ مَكَرَّهُ   تَحْتَ الْعَجَاجَةِ يَدْمَغُ الْإِشْرَاكَا
طَوْرًا يُعَانِقُ بِالْيَدَيْنِ وَتَارَةً   يَفْرِي الْجَمَاجِمَ صَارِمًا بَتَّاكَا
يَغْشَى بِهِ هَامَ الْكُمَاةِ وَلَوْ تَرَى   مِنْهُ الَّذِي عَايَنْتُ كَانَ شِفَاكَا
وَبَنُو سُلَيْمٍ مُعْنِقُونَ أَمَامَهُ   ضَرْبًا وَطَعْنًا فِي الْعَدُوِّ دِرَاكَا
يَمْشُونَ تَحْتَ لِوَائِهِ وَكَأَنَّهُمْ   أُسْدُ الْعَرِينِ أَرَدْنَ ثَمَّ عِرَاكَا
مَا يَرْتَجُونَ مِنَ الْقَرِيبِ قَرَابَةً   إِلَّا لِطَاعَةِ رَبِّهِمْ وَهَوَاكَا
هٰذِي مَشَاهِدُنَا الَّتِي كَانَتْ لَنَا   مَعْرُوفَةً وَوَلِيُّنَا مَوْلَاكَا

«Ey nebilerin hâtemi, muhakkak ki sen hakkile bir mürselsin, yolun bütün hidâyeti senin hidâyetindir.

Çünkü İlâh halkı içinde senin üzerine mahabbet kurdu ve seni Muhammed ismiyle isimlendirdi.

Sonra kendileriyle ahdleştiğin şeyi yerine getiren kimseler bir askerdir ki onların başlarında Dahhâk'ı gönderdin.

Bir adamı ki, onda silâhın keskinliği ve nüfûzu vardır, sanki o, düşman onu kuşattığı zaman seni görüyordu.

Yakın nesebli kimselere kamçı ile vuruyordu, ancak Rahmân'ın rızasını sonra da senin rızanı taleb ediyordu.

Sana haber vereyim ki :

Ben dağılan tozların altında onun saldırısını gördüm.

Şirk koşmanın dimağına darbe indiriyordu.

Bâzan elleriyle boğaz boğaza geliyor, bazan dimağın üstüne gelen kafa kemiklerini ziyade keskin bir kılıç ile kesiyordu.

O kılıçla şecaatlı kişilerin başlarına darbe indirirdi.

Şâyet benim ondan gördüğümü sen görseydin sana şifâ olurdu.

Benû Süleym, onun önünde süratlice düşmana birbir peşine kılıçla vurmak ve mızrak ile dürtmektedirler.

Onun bayrağının altında yürüyorlar, sanki onlar yatağın arslanıdırlar da orada harpte müdâfaayı murad ettiler.

Hısımdan yakınlık ummazlar, ancak Rablerinin taatını ve seni sevmeyi umarlar.

Bu, bizim için bilinen hâzır bulunma yerleridir, bizim velimiz ise senin Mevlândır.»

Abbâs b. Mirdâs yine şöyle dedi :

إما ترى يا أم فروة خيلنا ... منها معطلة تقاد وظلع
أوهى مقارعة الأعادي دمها ... فيها نوافذ من جراح تنبع
فلرب قائلة كفاها وقعنا ... أزم الحروب فسربها لا يفزع
لا وفد كالوفد الألى عقدوا لنا ... سببا بحبل محمد لا يقطع
وفد أبو قطن حزابة منهم ... وأبو الغيوث وواسع والمقنع
والقائد المئة التي وفى بها ... تسع المئين فتم (٥) ألف أقرع
جمعت بنو عوف ورهط مخاشن ... ستا وأجلب (٧) من خفاف أربع
فهناك إذ نصر النبي بألفنا ... عقد النبي لنا لواء يلمع
فزنا برايته وأورث عقده ... مجد الحياة وسوددا لا ينزع
وغداة نحن مع النبي جناحه ... ببطاح مكة والقنا يتهزع
كانت إجابتنا لداعي ربنا ... بالحق منا حاسر ومقنع
في كل سابغة تخير سردها ... داود إذا نسج الحديد وتبع
ولنا على بئري حنين موكب ... دمغ النفاق وهضبة ما تقلع
نصر النبي بنا وكنا معشرا ... في كل نائبة نضر وننفع
ذدنا (٣) غداتئذ هوازن بالقنا ... والخيل يغمرها عجاج يسطع
إذ خاف حدهم النبي وأسندوا ... جمعا تكاد الشمس منه تخشع
تدعى بنو جشم وتدعى وسطه ... أفناء نصر والأسنة شرع
حتى إذا قال الرسول محمد ... أبني سليم قد وفيتم فارفعوا
رحنا ولولا نحن أجحف بأسهم ... بالمؤمنين وأحرزوا ما جمعوا

«Ey Ümm-ü Ferve, eğer atlarımızı görürsen onlardan muattâl olup yedilen ve topal hale gelenler vardır.

Düşmanların süngülerle vuruşması onların etlerini zayıf düşürdü.

Onlarda kan akıtan açılmış yaralar vardır.

Şunu çok söyleyen kadınlar vardır:

Bizim harplerin şiddetine düşmemiz, bize kâfidir, o harbin kendisi artık korkulur değildir.

İlk elçi heyeti gibi bir heyet yoktur.

Onlar bize Muhammed'in kesilmeyen ipiyle boynumuza bir bildirme alâmeti bağladılar.

Bu, Ebû Katn'ın elçi heyetidir.

Hüzâbe, Ebu'l-Guyâs, Vasi ve Mikne' onlardandır.

Bir yüz kişinin kumandanı da onlardandır ki o yüzü, dokuz yüzün üzerine koydu böylece tam bin oldu.

Benu Avf ve Muhâşin kavmi altı kişi topladı ve Hufâf (86) *kabilesinden de dört kişi toplandı.*

İşte orada peygamber bizim binimizle muzaffer olduğu zaman, peygamber bizim için parıldayan bir sancak akd etti.

Biz de onun bayrağı sebebiyle ve onun akdedilmesiyle hayatın şerefine nâil olduk ve ona vâris olduk ki artık elimizden gitmez.

Biz Peygamberle birlikte olduğumuz sabahı onun kanadı da Mekke'nin vâdisinde olduğu ve mızraklar hareket ettikleri zaman Rabbimizin dâvetçisine icâbetimiz hakkiyle oldu.

Bizden üzerinde zırhı olmayanlar vardı ve başında miğfer olanlar vardı.

Her bir kâmil zırh içinde ki Davud ve Tübbe onların dokunmalarını seçmişlerdi. (87)

Bizim Huneynin iki su kuyusunda atlı ve yaya bir cemaatımız vardır ki nifakın dimağına darbeyi indirdiler ve yerinden sökülüp atılmayan yüksek dağlar ve tepelerimiz vardır.

Peygamber bizimle muzaffer oldu biz felâketli günlerin hepsinde bir topluluk idik, zarar veriyorduk ve menfaat veriyorduk.

Ertesi gün Hevâzine karşı süngülerle müdafaa ettik.

Atlar ise bir yerde idi ki yükselen ve dağılan toz onları örtüyordu.

O sıra Peygamber onların ukubetinden korktu ve onlar bir topluluğu dağa yükselttiler.

---

(86) Hufaf: Kabilenin. kendisine nisbet edildiği bir adamın ismidir.

(87) Tübbe': Yemen meliklerinden bir meliktir.

Güneş batmak üzere idi.
Benû Cuşem çağrılırdı ve onun arasından muzafferiyet için bulunan çeşitli kabilelerden toplanan topluluk da çağrılırdı.
Mızraklar ise dürtmeğe eğilmiş vaziyette idiler.
Nihayet Muhammed Resûlullah :
«Ey Süleym, yerine getirdiniz artık ellerinizi kaldırınız, dediği zaman, biz yürüdük.
Şâyet biz olmasaydık mü'minlere zarar verip onları eksilttiler ve topladıkları kimseleri gizlediler.»

Yine Abbâs b. Mirdâs, Huneyn günü hakkında şöyle dedi:

عفا مجدل من أهله فمتالع ... فمطلا أريك قد خلا فالمصانع
ديار لنا يا جمل إذ جل عيشنا ... رخي وصرف الدار للحي جامع
حبيبة ألوت بها غربة النوى ... لبين فهل ماض من العيش راجع

فإن تبتغي الكفار غير ملومة ... فإني وزير للنبي وتابع
دعانا إليهم خير وفد علمتهم ... خزيمة والمرار منهم وواسع
فجئنا بألف من سليم عليهم ... لبوس لهم من نسج داود رائع
نبايعه بالأخشبين وإنما ... يد الله بين الأخشبين نبايع
فجسنا مع المهدي مكة عنوة ... بأسيافنا والنقع كاب وساطع
علانية والخيل يغشى متونها ... حميم وآن من دم الجوف ناقع
ويوم حنين حين سارت هوازن ... إلينا وضاقت بالنفوس الأضالع
صبرنا مع الضحاك لا يستفزنا ... قراع الأعادي منهم والوقائع
أمام رسول الله يخفق فوقنا ... لواء كخذروف السحابة لامع
عشية ضحاك بن سفيان معتص ... بسيف رسول الله والموت كانع
نذود أخانا عن أخينا ولو نرى ... مصالا لكنا الأقربين نتابع

وَلَكِنَّ دِينَ اللّهِ دِينُ مُحَمَّدٍ رَضِينَا بِهِ فِيهِ الْهُدَى وَالشَّرَائِعُ
أَقَامَ بِهِ بَعْدَ الضَّلَالَةِ أَمْرَنَا وَلَيْسَ لِأَمْرٍ حَمَّهُ اللّهُ دَافِعُ

«Micdel, ehlinden değişmiş eskimiş, Mütâli ve Erik'in Mitlâ'ı ve ardından su havuzları boş kalmıştır. (88)

Ey Cüml, bizim öyle Ivlerimiz vardır ki, yaşayışımızın = geçimimizin ekserisi nimetlidir, evlerin yurdun felâketlere uğraması kabileyi toplayıcıdır. (89)

Sevgilicik ki ondan firkattan dolayı ayrılık gurbeti gider, hiç geçmiş hayat geri döner mi?

«Eğer sen kınanmaksızın kâfirleri arz edersen ben peygamberin veziriyim ve ona tabiyim.

Bizi onlara hayırlı bir elçiler heyeti davet ettiler. Bildim ki onlar, Huzeyme, Merrâr ve Vâsi'dir.

Bizler Süleym'den binlerce kişi olarak geldik. Üzerlerimizde Dâvud'un dokuduğu hayret uyandıran demir zırhlar bulunmaktaydı.

Mekke'deki iki Ahşeb dağı arasında ona bey'at ederiz ve ancak Ahşeb isimli iki dağın arasında Allah'a çağırır, biz ona bey'at ederiz.

Hidâyete ermiş olan zât ile birlikte kahren kılıçlarımızla Mekke'yi çiğnedik. O sırada toz yükselip dağılmaktaydı. (90)

Âşikâr bir şekilde atların sırtlarını, ter ve içten gelen çok sıcak kan bürüyordu.

Huneyn gününde Hevâzin bize doğru yürüdü ve kaburgalar nefesleri sıkıştırıp daralttığı zaman,

Dahhâk ile birlikte sabrettik. Düşmanların vuruşması ve vâkialar bizi elbetteki korkutmaz.

Resulûllah'ın önünde, üstümüzde parıldayan sancak, bir bulutun ucu gibi dalgalanır olduğu hâlde.

Akşam üstü Dahhâk b. Süfyân, Resulûllah'ın kılıcıyla vurucudur, ölüm ise yaklaşmıştır.

---

(88) Micdel : Bir mevkidir. Mütâli : Necid'de bir dağdır. Mitla : Sakız ağacı bitiren yumuşak topraklı düz bir yerdir. Erîk bir mevkidir.

(89) Cüml : Bir kadının ismidir.

(90) Hidâyete ermiş'den maksad Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'dir.

Kardeşlerimizi kardeşlerimizden def' ediyorduk. Şâyet insanlara bir saldırıyı hak görsek, elbette onların daha yakını olan Hevâzin'e tâbi olurduk. (91)
Fakat Allah'ın dini Muhammed'in dinidir, ona râzı olduk, hidâyet ve şeriatlar = ahkâm ondadır.
Dalâletten sonra bizim işimizi onunla doğrulttu ve Allah'ın takdir ettiği bir işi def'edici hiçbir kimse yoktur.»

Abbâs b. Mirdâs yine Huneyn günü hakkında şöyle dedi:

تقطع باق وصل أم مؤمل	بعاقبة واستبدلت نية خلفا
وقد حلفت بالله لا تقطع القوى	فما صدقت فيه ولا برت الحلفا
خفافية بطن العقيق مصيفها	وتحتل في البادين وجرة فالعرفا
فإن تتبع الكفار أم مؤمل	فقد زودت قلبي على نأيها شغفا
وسوف ينبيها الخبير بأننا	أبينا ولم نطلب سوى ربنا حلفا
وأنا مع الهادي النبي محمد	وفينا ولم يستوفها معشر ألفا
بفتيان صدق من سليم أعزة	أطاعوا فما يعصون من أمره حرفا
خفاف وذكوان وعوف تخالهم	مصاعب زافت في طروقتها كلفا
كأن النسيج الشهب والبيض ملبس	أسودا تلاقت في مراصدها غضفا
بنا عز دين الله غير تنحل	وزدنا على الحي الذي معه ضعفا
بمكة إذ جئنا كأن لواءنا	عقاب أرادت بعد تحليقها خطفا

(91) Kardeşimizi kardeşimizden def'ettik demesi, kendisinin Benî Süleym'den olduğunu, Süleym'in de Hevâzin gibi Kays'den olduğunu kasıt eder. Onların ikisi de Mansur b. İkrime b. Hasefe b. Kays'in oğullarıdır. Bu duruma göre beytin manası şöyledir: Kardeşlerimiz Hevâzin'le savaşırız. Ve onları Süleym'den olan kardeşlerimizden def'ederiz, uzaklaştırırız. Şâyet dinde insanlara saldırıyı hak görseydik elbette en yakınlarımız olan Hevâzin'le birlikte olurduk.

عَلَى شُخَّصِ الْأَبْصَارِ تَحْسِبُ بَيْنَهَا   إِذَا هِيَ جَالَتْ فِي مَرَاوِدِهَا عَزْفَا

غَدَاةَ وَطِئْنَا الْمُشْرِكِينَ وَلَمْ نَجِدْ   لِأَمْرِ رَسُولِ اللهِ عَدْلاً وَلَا صَرْفَا

بِمُعْتَرَكٍ لَا يَسْمَعُ الْقَوْمُ وَسْطَهُ   لَنَا زَجْمَةً إِلَّا التَّذَامُرَ وَالنَّقْفَا

بِبِيضٍ نُطِيرُ الْهَامَ عَنْ مُسْتَقَرِّهَا   وَنَقْطِفُ أَعْنَاقَ الْكُمَاةِ بِهَا قَطْفَا

فَكَائِنْ تَرَكْنَا مِنْ قَتِيلٍ مُلَحَّبٍ   وَأَرْمَلَةٍ تَدْعُو عَلَى بَعْلِهَا لَهْفَا

رِضَا اللهِ نَنْوِي لَا رِضَا النَّاسِ نَبْتَغِي   وَلِلَّهِ مَا يَبْدُو جَمِيعاً وَمَا يَخْفَى

«Sonunda, Ümm-ü Müemmel'in geri kalan ilişkisi de kesildi.
O vaadinde durmamakla niyetini değiştirdi.
Halbuki Allah'a ipler'in bağını kesmemeye (yani ahdi bozmamaya) yemin etmişti. Onda ne doğru oldu ne de yemininde durdu.
Kendisi Hufâf kabilesine mensûbdur. Yazın kalacak yeri Akîk batnıdır. Bedevilerin içinde Vecre'de ve Urf'de yerleşir.
Eğer Ümm-ü Müemmel kâfirlere tâbi olursa, onun uzaklaşmasına karşı kalbime, bir azık olarak, perdeleyen bir aşk kılar.
Alim Allah, yakında ona haber verir ki, biz Rabbimizl'e anlaşmaktan başka hiç bir şey istemedik.
Ve biz doğru yolu gösteren Peygamber Muhammed ile birlikteyiz. Ve biz sözümüzde durduk. Hiçbir topluluk bine tamamlanmadı.
Süleym'den izzetli, doğru sözlü yiğitlerle birlikte.
İtaat ettiler onun emrinden dışarı çıkmadılar.
Hufâf, (92) *Zekvân ve Avf'ı dişilerin üzerine giden erkek develer zan edersin.*
Sanki kulak asmış gözetleme yerinde birbiriyle karşılaşan arslanlara giydirilmiş demir zırhlar ve çelik başlıklardır.
Yalan olmaksızın, Allah'ın dini bizimle izzet buldu ve kendisiyle beraber bizim iki katımız olan bir kabileye karşı kuvvetimiz arttı.

(92) Hufâf: Bir kabîledir. Hufâfiyy'e bu kabîleye mensûb bir kadın demektir. Yani Benî Hufâf'a nisbettir. Bu Hufâf Süleym'den bir kabiledir. Akik, Hicâz'da bir vâdidir. Vecre ve Urf iki mevkidir.

Mekke'ye geldiğimiz zaman, sanki bizim sancağımız bir tavşancıl kuşudur da yukarda bir halka yaptıktan sonra kapıp götürmeyi murâd eder.
Atlar gidiş-geliş yerlerinde hareketli ve sesli olarak gidip geldikleri zaman, gözlerini dikip bakanlara karşı kendini o atlıların arasında zan edersin.
Müşrikleri çiğnediğimiz sabah, Resulüllah'ın emrine ne bir fidye ne bir tevbe bulamadık.
Bir savaş meydanındaki kavim bizden savaşa teşvik ve başların kesim sesinden başka bir şey işitmez.
Kılıçlarla, başlarını uçururuz ve şecaatlı kişilerin boyunlarını onlarla iyice bir koparırız.
Çok eti kesilmiş maktulleri ve kocalarına: yazık, eyvâh, diye çağıran çok dul kadınları bıraktık.
Allah'ın rızâsını niyyet ederiz, insanların rızasını aramayız. Aşikâr olan da gizli olan da hep Allah içindir.»

Abbâs b. Mirdâs yine şöyle dedi:

مَا بَالُ عَيْنِكَ فِيهَا عَائِرٌ سَهِرُ ... مِثْلُ الْحَمَاطَةِ أَغْضَى فَوْقَهَا الشُّفُرُ
عَيْنٌ تَأَوَّبَهَا مِنْ شَجْوِهَا أَرَقٌ ... فَالْمَاءُ يَغْمُرُهَا طَوْرًا وَيَنْحَدِرُ
كَأَنَّهُ نَظْمُ دُرٍّ عِنْدَ نَاظِمَةٍ ... تَقَطَّعَ السِّلْكُ مِنْهُ فَهُوَ مُنْتَثِرُ
يَا بُعْدَ مَنْزِلِ مَنْ تَرْجُو مَوَدَّتَهُ ... وَمَنْ أَتَى دُونَهُ الصَّمَّانُ فَالْحَفَرُ
دَعْ مَا تَقَدَّمَ مِنْ عَهْدِ الشَّبَابِ فَقَدْ ... وَلَّى الشَّبَابُ وَزَارَ الشَّيْبُ وَالزَّعَرُ
وَاذْكُرْ بَلَاءَ سُلَيْمٍ فِي مَوَاطِنِهَا ... وَفِي سُلَيْمٍ لِأَهْلِ الْفَخْرِ مُفْتَخَرُ
قَوْمٌ هُمُ نَصَرُوا الرَّحْمَنَ وَاتَّبَعُوا ... دِينَ الرَّسُولِ وَأَمْرُ النَّاسِ مُشْتَجِرُ
لَا يَغْرِسُونَ فَسِيلَ النَّخْلِ وَسْطَهُمُ ... وَلَا تَخَاوَرُ فِي مَشْتَاهُمُ الْبَقَرُ
إِلَّا سَوَابِحَ كَالْعِقْبَانِ مُقْرَبَةً ... فِي دَارَةٍ حَوْلَهَا الْأَخْطَارُ وَالْعَكَرُ
تُدْعَى خُفَافٌ وَعَوْفٌ فِي جَوَانِبِهَا ... وَحَيُّ ذَكْوَانَ لَا مِيلٌ وَلَا ضُجُرُ

الضاربون جنود الشرك ضاحية ببطن مكة والأرواح تبتدر

حتى دفعنا وقتلاهم كأنهم نخل بظاهرة البطحاء منقعر

ونحن يوم حنين كان مشهدنا للدين عزا وعند الله مدخر

إذ نركب الموت مخضرا بطائنه والخيل ينجاب عنها ساطع كدر

تحت اللواء مع الضحاك يقدمنا كما مشى الليث في غاباته الخدر

في مأزق من مجر الحرب كلكلها تكاد تأفل منه الشمس والقمر

وقد صبرنا بأوطاس أسنتنا لله ننصر من شئنا وننتصر

حتى تأوب أقوام منازلهم ولولا المليك ولولا نحن ما صدروا

فما ترى معشرا قلوا ولا كثروا إلا قد اصبح منا فيهم أثر

«Senin gözünün durumuna ne olmuş ki, onda bir rahatsızlık, bir uykusuzluk vardır. Tıpkı göz kapaklarının içine giren saman çöpü gibi.

Bir göz ki ona hüzünden dolayı geceleyin bir uykusuzluk gelir. Göz yaşı bazan onu örter bazan da aşağı dökülür.

Sanki o, dizici bir kadının yanında inci dizimidir de ondan ip kopmuştur, o da dağılmıştır.

Ey onun dostluğunu uman menzili uzak kimse, ey önüne Samman (93) *ve Hafer gelen kimse.*

Gençlik çağından geçen şeyi bırak ki gençlik artık senden yüz çevirmiştir. İhtiyarlık ve saçın azlığı seni ziyârete gelmiştir.

Süleym'in, beledelerinde çektiği belâyı hatırla. Süleym'de iftihâr ehli için iftihâr vardır.

Bir kavimdir ki, onlar Rahmân'a yardım ettiler ve insanların işleri karışık olduğu bir sırada Resûl'ün dinine tâbi oldular.

Aralarında hurma çubuğu dikmezler, onların ahırlarında sığırlar böğürmez. Yani onlar ehli harptirler ne çiftçi ne de mal ve davarcı.

(93) Sammân ve Hafer: İki mevkidir.

Àncak tavşancıl kuşları gibi süzülen atlar, evlerin yanlarına yakın durmurlar ki ihtiyaç anında şecaata ve benzerine çağırıldığı zaman hemen binilsinler, etraflarında ise deve toplulukları ve çok develer bulunmaktadır.

Etraflarında Hufâf, Avf ve Zekvân kabileleri çağrılır, ne silahsızlar vardır ne de bir güçlük ve kötü ihtimâl vardır.

Mekke vâdisinde gün ışığında açık bir şekilde şirkin askerlerine vurucudurlar, ruhlar ise süratle zâil olmaktadır.

Nihâyet biz onları def ettik ve onların maktulleri ise sanki vâdinin düzünde dipten kesilmiş hurma ağaçlarıdır.

Biz o kimseleriz ki, Huneyn gününde hâzır bulunmamız din için bir güç ve Allah indinde dünyâ ve âhiret için hâzır kılınmış şeydir.

Biz kefenleri biçilmiş bir ölüm seferine çıkıyoruz.

Atlar ise siyaha çalan dağılmış tozlar saçar.

Lahhâk ile beraber sancağın altında bizim önünmüzde gider.

Arslanın meşedeki yatağında yürümesi gibi...

Harbin akıp gittiği yerden harpteki dar bir mekânda onların göğüsleri daralmıştır. Yerde ise ondan güneş ve ay kaybolmak üzeredir.

Süngülerimizle Evtâs'ta sebât ettik. Dilediğimiz kimselere Allah için yardım ederiz ve muzaffer oluruz.

Nihayet bir takım kavimler şayet Melik olmasaydı menzillerine dönerlerdi ve şayet biz olmasaydık menzillerinden çıkamazlardı.

Ne azalmış ne çoğalmış bir topluluk görmezsin ki ancak onlar da bizden bir iz olmasın.»

Yine Abbâs b. Mirdâs şöyle dedi:

يَا أَيُّهَا الرَّجُلُ الَّذِي تَهْوِي بِهِ ‌ ‌ وَجْنَاءُ مُجْمَرَةُ الْمَنَاسِمِ عِرْمِسُ
إِمَّا أَتَيْتَ عَلَى النَّبِيِّ فَقُلْ لَهُ ‌ ‌ حَقًّا عَلَيْكَ إِذَا اطْمَأَنَّ الْمَجْلِسُ
يَا خَيْرَ مَنْ رَكِبَ الْمَطِيَّ وَمَنْ مَشَى ‌ ‌ فَوْقَ التُّرَابِ إِذَا تُعَدُّ الْأَنْفُسُ
إِنَّا وَفَيْنَا بِالَّذِي عَاهَدْتَنَا ‌ ‌ وَالْخَيْلُ تُقْدَعُ بِالْكُمَاةِ وَتُضْرَسُ
إِذْ سَالَ مِنْ أَفْنَاءِ بُهْثَةَ كُلِّهَا ‌ ‌ جَمْعٌ تَظَلُّ بِهِ الْمَخَارِمُ تَرْجُسُ

حتى صبحنا أهل مكة فيلقا ... شهباء يقدمها الهمام الأشوس

من كل أغلب من سليم فوقه ... بيضاء محكمة الدخال وقونس

يروي القناة إذا تجاسر في الوغى ... وتخاله أسدا إذا ما يعبس

يغشى الكتيبة معلما وبكفه ... عضب يقد به ولدن مدعس

وعلى حنين قد وفى من جمعنا ... ألف أمد به الرسول عرندس

كانوا أمام المؤمنين دريئة ... والشمس يومئذ عليهم أشمس

نمضي ويحرسنا الإله بحفظه ... والله ليس بضائع من يحرس

ولقد حبسنا بالمناقب محبسا ... رضي الإله به فنعم المحبس

وغداة أوطاس شددنا شدة ... كفت العدو وقيل منها يا احبسوا

تدعو هوازن بالإخاوة بيننا ... ثدي تمد به هوازن أيبس

حتى تركنا جمعهم وكأنه ... عير تعاقبه السباع مفرس

«Ey kendisini şişman tavlı, toplu tırnaklara sahip olan kuvvetli bir devenin süratle götürdüğü adam,

Eğer Peygamber'e gidersen mecliste huzur bulduğun zaman senin üzerine bir borç olarak ona şöyle de:

Ey şahıslar sayıldığında bineğine binenlerin ve toprak üstünde yürüyenlerin en hayırlısı,

Bizimle muâhede ettiğin (andlaşma yaptığın) şeyde biz vefa gösterdik.

Atlar şeci kişilerle men edilirken ve yaralanırken.

Süleym'den bir kabile olan bütün Bühselilerde yuvalarından bir topluluk aktı ki onunla dağların yolları titrer oldu.

Nihâyet Mekke halkına silahlarının çokluğundan ötürü kendisi için parıltı olan büyük bir ordu ile sabahleyin vardı ki o büyük orduyu tekebbür eden kişinin bakışiyle bakan bir efendi öne sürmektedir.

Süleym'den her şiddetli, güçlü ve katı kişinin üstünde kuvvetli dokunmuş zırhlar ve çelik başlıklar bulunmaktadır.

Harpte cesâret gösterdikleri zaman süngüleri kana kandırır ve sen onu, yüzünü ekşittiği zaman bir arslan zan edersin.

Alâmetli, elinde ise kendisiyle kestiği keskin kılıcı ve
çok dürttüğü mızrağı olduğu halde ordu birliklerinin etrafını kapatır.
Huneyn'in üzerinde bizim topluluğumuzdan şiddetli bin kişi vardır ki
görevlerini ifa etmişlerdir. Resûl de onlarla desteklenmiştir.
Müminlerin önlerinde müdâfi idiler, o günde onların üzerindeki güneş
ise birden çok güneşler idiler (çünkü onların zırhlarında, kılıçlarında,
miğferlerinde ve mızrak demirlerinde güneşin parıltıları sanki
ayrı ayrı güneşlerdi)
Biz yürürüz, İlâh bizi hıfziyle korur, Allah'ın koruduğu hiçbir kimse
zayi olmaz.
Menakib'de (94) *öyle bir şekilde haps edildik ki İlâh onunla razı oldu.*
O ne Güzel Hapsedendir.
Evtâs sabahında öyle bir şekilde hamle yaptık ki, bu hamle
düşmana kâfi geldi ve oradan şöyle denildi:
Ey kişiler, ganimet alınız.
Hevâzin aramızdaki bir kardeşlikle çağırıyor. Halbuki bu çağrı,
Hevâzin'in emdiği kuru bir memedir.
Nihâyet biz onların topluluğunu terkettik, öyle bir vaziyette ki sanki
onlar yırtıcı hayvanların saldırısına uğramış vahşi eşeklerdir.»

İbn-i Hişam şöyle dedi:

« وَقِيلَ مِنْهَا يَا الْحَبسُوا »

sözünü bana Halef el-Ahmer haber verdi.

İbn-i İshak dedi:
Yine Abbâs b. Mirdâs şöyle dedi:

نَصَرْنَا رَسُولَ اللهِ مِنْ غَضَبٍ لَهُ بِأَلْفِ كَمِيٍّ لَا تُعَدُّ حَوَاسِرُهْ
حَمَلْنَا لَهُ فِي عَامِلِ الرُّمْحِ رَايَةً يَذُودُ بِهَا فِي حَوْمَةِ الْمَوْتِ نَاصِرُهْ
وَنَحْنُ خَضَبْنَاهَا دَمًا فَهُوَ لَوْنُهَا غَدَاةَ حُنَيْنٍ يَوْمَ صَفْوَانُ شَاجِرُهْ
وَكُنَّا عَلَى الْإِسْلَامِ مَيْمَنَةً لَهُ وَكَانَ لَنَا عَقْدُ اللِّوَاءِ وَشَاهِرُهْ
وَكُنَّا لَهُ دُونَ الْجُنُودِ بِطَانَةً يُشَاوِرُنَا فِي أَمْرِهِ وَنُشَاوِرُهْ

---

(94) Menâkib: Mekke'den Tâif'e giden yolun ismidir.

دَعَانَا فَسَمَّانَا الشِّعَارَ مُقَدَّمًا   وَكُنَّا لَهُ عَوْنًا عَلَى مَنْ يُنَاكِرُهُ
جَزَى اللّٰهُ خَيْرًا مِنْ نَبِيٍّ مُحَمَّدًا   وَأَيَّدَهُ بِالنَّصْرِ وَاللّٰهُ نَاصِرُهُ

«Resulûllah'a, onlara kızdığı için çoğu zırhlı olan bin seçi kişi ile yardım ettik.
Biz onun için mızrak demirinin kovuğunda bir bayrak taşıdık ki o bayrakla onun yardimcısı ölüm hücumunu def eder.
Biz o bayrağı kan ile boyadık, onun rengi kandır, Huneyn sabahında ki o, Safvanîın süngü dürtücüsü olduğu bir gündür.
Onun için bir uğurluluk olarak biz islam üzere olduk. Sancak akdi ve onun tanıtıcılığı bizim için oldu.
Askerlerin önünde onun için bir perde olduk ki işi hakkında bizimle müşâvere etsin ve biz onunla müşavere edelim.
O bizi çağırdı ve o bize şiarı (95) «mukaddem» ismiyle isimlendirdi, biz ona karşı gelenlere karşı onun için bir yardımcı olduk.
Allah Peygamberi Muhammed'e hayır mükâfatlar versin, ve onu yardım ile teyid etsin. Allah onun yardımcısıdır.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

« وَكُنَّا عَلَى الإِسْلَامِ »

sözünden itibaren sonuna kadar bana şiir ilim ehlinden biri haber verdi. Fakat evveli,

« حَمَلْنَا لَهُ فِي عَامِلِ الرُّمْحِ رَايَةً »

olan beyti ise bilmedi.

« وَكَانَ لَنَا عَقْدُ اللِّوَاءِ وَشَاهِرُهُ »

sözünden sonra bana :

(95) Şiâr : İnsanın cesedini örten elbiselerdir. Burda onun iç durumu ve duyguları için mecazen kullanmıştır.

« وَنَحْنُ خَضَبْنَاهُ دَمًا فَهُوَ لَوْنُهُ »

sözünü haber verdi.

İbn-i İshak dedi :

Yine Abbâs b. Mirdâs şöyle dedi :

مَنْ مُبْلِغُ الأَقْوَامِ أَنَّ مُحَمَّدًا   رَسُولَ الإِلَهِ رَاشِدٌ حَيْثُ يَمَّمَا
دَعَا رَبَّهُ وَاسْتَنْصَرَ اللهَ وَحْدَهُ   فَأَصْبَحَ قَدْ وَفَّى إِلَيْهِ وَأَنْعَمَا
سَرَيْنَا وَوَاعَدْنَا قُدَيْدًا مُحَمَّدًا   يَؤُمُّ بِنَا أَمْرًا مِنَ اللهِ مُحْكَمَا
تَمَارَوْا بِنَا فِي الْفَجْرِ حَتَّى تَبَيَّنُوا   مَعَ الْفَجْرِ فِتْيَانًا وَغَابًا مُقَوَّمَا
عَلَى الْخَيْلِ مَشْدُودًا عَلَيْنَا دُرُوعُنَا   وَرَجْلًا كَدُفَّاعِ الأَتِيِّ عَرَمْرَمَا
فَإِنَّ سَرَاةَ الْحَيِّ إِنْ كُنْتَ سَائِلًا   سُلَيْمٌ وَفِيهِمْ مِنْهُمُ مَنْ تَسَلَّمَا
وَجُنْدٌ مِنَ الأَنْصَارِ لَا يَخْذُلُونَهُ   أَطَاعُوا فَمَا يَعْصُونَهُ مَا تَكَلَّمَا
فَإِنْ تَكُ قَدْ أَمَّرْتَ فِي الْقَوْمِ خَالِدًا   وَقَدَّمْتَهُ فَإِنَّهُ قَدْ تَقَدَّمَا
بِجُنْدٍ هَدَاهُ اللهُ أَنْتَ أَمِيرُهُ   تُصِيبُ بِهِ فِي الْحَقِّ مَنْ كَانَ أَظْلَمَا
حَلَفْتُ يَمِينًا بَرَّةً لِمُحَمَّدٍ   فَأَكْمَلْتُهَا أَلْفًا مِنَ الْخَيْلِ مُلْجَمَا
وَقَالَ نَبِيُّ الْمُؤْمِنِينَ تَقَدَّمُوا   وَحُبَّ إِلَيْنَا أَنْ نَكُونَ الْمُقَدَّمَا
وَبِتْنَا بِنَهْيِ الْمُسْتَدِيرِ وَلَمْ يَكُنْ   بِنَا الْخَوْفُ إِلَّا رَغْبَةً وَتَحَزُّمَا
أَطَعْنَاكَ حَتَّى أَسْلَمَ النَّاسُ كُلُّهُمْ   وَحَتَّى صَبَحْنَا الْجَمْعَ أَهْلَ يَلَمْلَمَا
يَضِلُّ الْحِصَانُ الأَبْلَقُ الْوَرْدُ وَسْطَهُ   وَلَا يَطْمَئِنُّ الشَّيْخُ حَتَّى يُسَوَّمَا
سَمَوْنَا لَهُمْ وِرْدَ الْقَطَا زَفَّهُ ضُحًى   وَكُلٌّ تَرَاهُ عَنْ أَخِيهِ قَدْ أَحْجَمَا
لَدُنْ غُدْوَةً حَتَّى تَرَكْنَا عَشِيَّةً   حُنَيْنًا وَقَدْ سَالَتْ دَوَافِعُهُ دَمَا
إِذَا شِئْتَ مِنْ كُلٍّ رَأَيْتَ طِمِرَّةً   وَفَارِسَهَا يَهْوِي وَرُمْحًا مُحَطَّمَا
وَقَدْ أَحْرَزَتْ مِنَّا هَوَازِنُ سَرْبَهَا   وَحُبَّ إِلَيْهَا أَنْ نَخِيبَ وَنُحْرَمَا

«Kavimlere kim tebliğ edecektir ki Muhammed İlâh'ın elçisidir
o nereye gitmeyi kasd ederse doğru yola gidicidir.
Yalnızca Rabbi'ne dua etti ve yalnızca Allah'dan yardım diledi.
Allah da ona dilediğini tamamiyle verdi, inam ve ihsanda bulundu.
Yürüdük ve Kudeyd'de Muhammed'le vaidleştik, O bizi Allah'dan
muhkem bir işe tabi kıldı.
Fecirde bizimle şekke düştüler, nihayet yiğitler ve düzgün mızraklar
fecirle açığa çıktılar.
Zırhlarımız üzerimize bağlı olarak ve atlar üzerinde gider olduğumuz
halde. Tıpkı ç okşiddetli bir selin önüne katıp sürüklediği gibi.
Eğer sorarsan şüphesiz kabilenin hayırlı kişileri Süleymdir ve
onların içinde Süleym'e intisab eden kimseler vardır.
Ensar'dan da birtakım askerler onu yardımsız bırakmazlar.
İtaat ederler, konuştuğu müddetce ona isyan etmezler.
Eğer kavim içinde Hâlid'i emir tayin ettin ve onu öne sürdün ise,
şüphesiz ki o öne geçti.
Bir asker ile ki, Allah onu doğru yola iletmiştir ve sen onun emirisin,
onunla, zulmette olan kimseleri hakka isabet ettirirsin.
Sâdık kaldığım bir yeminle Muhammed için yemin ettim ve o yemini
yularlı bin at ile ikmâl ettim.
Müminlerin peygamberi, «ileri gidiniz», dedi ve bize ilerde olmamız
sevdirildi.
Nehy-i Müstedir'de geceledik, bizde bir korku olmadı, ancak rağbet
ve sağlam bir güvenle işe sarılma oldu.
İnsanların hepsi de müslüman oluncaya kadar sana itaat ettik.
Nihâyet topluluğu sabahleyin Yelemlem halkına götürdük. (96)
Ortası kırmızıya çalan alaca at, ihtiyar yaşlı kişi belirleninceye kadar
sükûnete ermez.
Güneşten kaçan Bağırtlan kuşu gibi, onlarla savaşmaya kalkıştık.
Onların hepsini görürsün ki kardeşinden meşgul durumdadır.
Huneyn'de sabahtan akşama kadar terkettik ki selgâhları kan
akıyordu.
Dilediğin zaman hepsini görürsün : süratli koşan atı ve havada uçan
süvarisini ve kırılmış mızrağı.

(96) Yelemlem veya Elemlem : Yemen cihetinden gelen hacıların mikatıdır. Bu, Mekke'den iki merhale ötede bir dağdır.

Hevâzin, bizden çobanın otlattığı malını saklamıştır. Eli boş olmamız ve mahrum kalmamız Hevâzin'e doğru bize sevdirildi.»

Damdam'ın, Huneyn günü hakkındaki şiiri

İbn-i İshak şöyle dedi:

Damdam b. Haris b. Cuşem b. Abd b. Habib b. Mâlik b. Avf b. Yakaza b. Useyye es-Sülemi, Huneyn günü hakkında aşağıdaki şiiri söyledi. Sakif, Kinâne b. Hakem b. Hâlid b. Şerid'e vurmuştu. O da bunun mukabilinde Mihcen'i ve onun amca oğlunu katletti. Bunlar Sakif'den idiler:

نَحْنُ جَلَبْنَا الْخَيْلَ مِنْ غَيْرِ مَجْلَبٍ ... إِلَى جُرَشٍ مِنْ أَهْلِ زَيَّانَ وَالْفَمِ

نُقَتِّلُ أَشْبَالَ الْأُسُودِ وَنَبْتَغِي ... طَوَاغِيَ كَانَتْ قَبْلَنَا لَمْ تُهَدَّمِ

فَإِنْ تَفْخَرُوا بِابْنِ الشَّرِيدِ فَإِنَّنِي ... تَرَكْتُ بِوَجٍّ مَأْتَمًا بَعْدَ مَأْتَمِ

أَبَأْتُهُمَا بِابْنِ الشَّرِيدِ وَغَيْرِهِ ... جِوَارُكُمُ وَكَانَ غَيْرَ مُذَمَّمِ

نُصِيبُ رِجَالًا مِنْ ثَقِيفٍ رِمَاحُنَا ... وَأَسْيَافُنَا يَكْلِمْنَهُمْ كُلَّ مَكْلَمِ

«Biz atları toplantı yerlerinin gayrı bir yerden Zeyyan (97) *ve Fem* (98) *ehlinden Cüreş'e* (99) *doğru topladık.*

Arslanların yavrularını katlediyorduk ve bizden önce henüz yıkılmayan tağutları (100) *arıyorduk.*

Eğer İbn-i Şerid sebebiyle iftihar ediyorsanız, ben Vecc'de (101) *matemden sonra bir matem bıraktım.*

---

(97) Zeyyân: Bir dağın ismidir.

(98) Fem: Bir mevkidir.

(99) Cüreş: Mekke cihetinden Yemen'in bölgelerindendir.

(100) Metinde geçen tevâği, tâğiye'nin cem'idir. Bu ikisiyle yani arslan yavrulariyle ve tağutlarla burada câhiliye devrinde içlerinde ibadet ettikleri ve Beyt-i Harâm'ın gayrı kendilerine tazim ettikleri beytleri (evleri) kast eder.

(101) Vecc: Tâif'de bir mevkidir. Me'tem: Hayır ve şer hakkında toplanan kadınların cemaatıdır. Burada bu kelimeden hüzünde toplanmalarını kast eder.

O ikisini İbn-i Şerid'in mukabilinde katlettim.
Onu sizin eman vermeniz aldatmıştı, o kötülenmiş değildi.
Mızraklarımız ve kılıçlarımız Sakif'den bir takım adamlara isabet eder.
Onları büsbütün bir yaralamakla yaralar.»

Yine Damdam b. Haris şöyle dedi :

أبلغ لديك ذوي الحلائل آية ... لا تأمنن الدهر ذات خمار
بعد التي قالت لجارة بيتها ... قد كنت لو لبث الغزي بدار
لما رأت رجلا تسفع لونه ... وغر المصيفة والعظام عواري
مشط العظام تراه آخر ليله ... متسربلا في درعه لغوار
إذ لا أزال على رحالة نهدة ... جرداء تلحق بالنجاد إزاري
يوما على أثر النهاب وتارة ... كتبت مجاهدة مع الأنصار
وزهاء كل خميلة أرهقتها ... مهلا تمهله وكل خبار
كيما أغير ما بها من حاجة ... وتود أني لا أؤوب فجار

«Evli erkeklere bir alâmet bildir ki zaman boyunca hiç bir örtü sahibine (kadınlara) güvenmeyiniz.
Bir kadından sonra ki o kadın evinin komşusu olan bir kadına şöyle dedi :
Şayet savaşanlar topluluğu bekleselerdi evde olurdum.
O kadın bir erkeğe göründüğü zaman, sıcağı şiddetlenen bir yerin harareti o erkeğin rengini kırmızı ile karışık siyaha değiştirir ve kemikler ise çıplak olurlar.

Gecenin sonunda onu akın yapmak için zırhına bürünmüş, kemikleri üzerinde az et bulunduğu halde görürsün.
O zaman ki, kısa tüylü atın eğeri üzerinde şalvarım kılıcın bağına kavuşur olduğu halde durmakta devam ediyordum.
Bir gün yağma etme, ganimet alma peşinde ve bâzen de Ensar ile birlikte mücâhid bir kadın yazılmış olarak.
Güzel her verimli, ekilir ve yumuşak toprağın verdiği tekebbürü ibtal ettim.

Onun yavaşca yaptığı gibi sen de yavaş et.
O kadındaki olan haceti değiştirmem için benim fâcire bir kadın olarak dönmemem arzu edilir.»

Ebû Hirâş'ın, İbn-i Acve'ye ağıtı

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

Bana Ebu Ubeyde şöyle haber verdi:

Züheyr b. Acve el-Hüzeli, Huneyn gününde esir edilip elleri arkasına bağlandı. Cemil b. Ma'mer el-Cumehi onu böyle bir halde görünce: Gayz ve gazablarla bize yürüyen sen miydin? dedi ve onun boynunu vurdu. Bunun üzerine Ebû Hırâş el-Hüzeli ona ağıt yakarak aşağıdaki şiiri söyledi. O, onun amca oğlu idi:

عَجَّفَ أَضْيَافِي جَمِيلُ بْنُ مَعْمَرٍ   بِذِي فَجَرٍ تَأْوِي إِلَيْهِ الْأَرَامِلُ
طَوِيلُ نِجَادِ السَّيْفِ لَيْسَ بِجَيْدَرٍ   إِذَا اهْتَزَّ وَاسْتَرْخَتْ عَلَيْهِ الْحَمَائِلُ
تَكَادُ يَدَاهُ تُسْلِمَانِ إِزَارَهُ   مِنَ الْجُودِ لَمَّا أَذْلَقَتْهُ الشَّمَائِلُ
إِلَى بَيْتِهِ يَأْوِي الضَّرِيكُ إِذَا شَتَا   وَمُسْتَنْبِحٌ بَالِي الدَّرِيسَيْنِ عَائِلُ
تَرَوَّحَ مَقْرُورًا وَهَبَّتْ عَشِيَّةً   لَهَا حَدَبٌ تَحْتَثُّهُ فَيُوَائِلُ
فَمَا بَالُ أَهْلِ الدَّارِ لَمْ يَتَصَدَّعُوا   وَقَدْ بَانَ مِنْهَا اللَّوْذَعِيُّ الْحُلَاحِلُ
فَأُقْسِمُ لَوْ لَاقَيْتَهُ غَيْرَ مُوثَقٍ   لَآبَكَ بِالنَّعْفِ الضِّبَاعُ الْجَيَائِلُ
وَإِنَّكَ لَوْ وَاجَهْتَهُ إِذْ لَقِيتَهُ   فَنَازَلْتَهُ أَوْ كُنْتَ مِمَّنْ يُنَازِلُ
لَظَلَّ جَمِيلٌ أَفْحَشَ الْقَوْمِ صَرْعَةً   وَلَكِنَّ قِرْنَ الظَّهْرِ لِلْمَرْءِ شَاغِلُ
فَلَيْسَ كَعَهْدِ الدَّارِ يَا أُمَّ ثَابِتٍ   وَلَكِنْ أَحَاطَتْ بِالرِّقَابِ السَّلَاسِلُ
وَعَادَ الْفَتَى كَالشَّيْخِ لَيْسَ بِفَاعِلٍ   سِوَى الْحَقِّ شَيْئًا وَاسْتَرَاحَ الْعَوَاذِلُ
وَأَصْبَحَ إِخْوَانُ الصَّفَاءِ كَأَنَّمَا   أَهَالَ عَلَيْهِمْ جَانِبَ التُّرْبِ هَائِلُ
فَلَا تَحْسَبِي أَنِّي نَسِيتُ لَيَالِيًا   بِمَكَّةَ إِذْ لَمْ نَعْدُ عَمَّا نُحَاوِلُ
إِذِ النَّاسُ نَاسٌ وَالْبِلَادُ بِغِرَّةٍ   وَإِذْ نَحْنُ لَا تُثْنَى عَلَيْنَا الْمَدَاخِلُ

Kerem sahibi Cemil b. Mamer, konuklarımı zayıflattı, cılız bıraktı ki yoksullar ve muhtaçlar ona barınma için sığınırlar.

Kılıcının bağı (102) *uzundur, kılıç hareket ettirildiği ve onun üzerine sarkıtıldığı zaman kendisi kısa değildir.*

Az kalsın ki soğuk kuzey rüzgârları (103) *kıtlık ile beraber geldiğinde onu güç duruma soktuğu zaman elleri, cömerdliğinden ötürü izarını (alt elbisesini)* (104) *teslim etsinler.*

Kış geldiği zaman, iki elbisesi de eskimiş (105) *yoksul kimse ve havlayarak yolunu bulan kimse* (*) *onun evine barınmak için sığınır.*

Kendisine soğuk isabet etmiş olarak akşam yürüdü.

Akşam düzgârı esti ki esmesi esnasında hasıl olan yığılma onu süratli bir şekilde sürer.

Böylece o da bir sığınak yeri taleb eder.

Ev halkının durumu nedir ki dağılmıyorlar.

O evden keskin ve açık lisanlı bir efendi zahir olmuştur.

Kasem ederim ki şayet eli kolu bağlı olmayarak onunla karşılaşsaydın, elbette dağın alt yanında ceyel denilen sırtlanlar seni ziyaret ederlerdi.

Ve sen şayet onunla karşılaşıp yüz yüze gelseydin ve onunla savaşmak için atından inseydin,

Elbette Cemil kavmin en kötü bir şekilde yere serileni olurdu.

Fakat sırtının ardı kişiyi meşgul edicidir (Yâni görmediği yerden gelen kimse).

Ey Ümm-i Sâbit, ahd ve eman almak gibi yoktur.

Fakat boyunları zincirler kuşattı. (106)

---

(102) Kılıç bağının uzunluğu ile boyunun uzunluğundan kinayedir.

(103) Kuzey rüzgârları esince kıtlık olur. onun evine sığınırlar. Bu durum onun cömertliğini gösterir.

(104) Cömertliğinden dolayı, peştemalını dahi dilenciye verdiğini kast eder.

(105) İki eski elbiseden hırka ve peştemalı kast eder.

(*) Havlayarak yolunu bulandan maksad, gece yürüyen ve hayrete düşen ve bu yüzden de it gibi havlayan köpeklerin de havlayıp bulundukları yere doğru giden ve böylece köyü ve evi bulan kimsedir.

(106) Murad eder ki islâm bizim boyunlarımızı kuşattı, böylece biz bir şey işlemeğe kaadir olamaz olduk.

Hakdan başka bir şey yapmayan genç yiğit kişi ihtiyar gibi avdet etti ve kınayan kadınlar istirahat ettiler. (107)
Safâ'nın kardeşleri, sanki üzerlerine toprağı bir döken dökmüş gibi oldular.
O halde yapmak istediğimiz şeyi yapmaktan men edilmediğimiz zaman Mekke'de geçen geceleri benim unuttuğumu zan etme.
İnsanların insan oldukları ve beldeler gaflet içinde bulundukları zaman.
Biz ise üzerimize giriş yerlerini övmediğimiz zaman.

İbn-i Avf'ın, firarından özür beyan etmesi

İbn-i İshak şöyle dedi:

Mâlik b.Avf, işte o gündeki firaından özür beyan ederek şöyle dedi:

مَنَعَ الرُّقَادَ فَمَا أُغَمِّضُ سَاعَةً ... نَعَمٌ بِأَجْزَاعِ الطَّرِيقِ مُخَضْرَمُ
سَائِلْ هَوَازِنَ هَلْ أَضُرُّ عَدُوَّهَا ... وَأُعِينُ غَارِمَهَا إِذَا مَا يَغْرَمُ
وَكَتِيبَةٍ لَبَّسْتُهَا بِكَتِيبَةٍ ... فِئَتَيْنِ مِنْهَا حَاسِرٌ وَمُلَأَّمُ
وَمُقَدَّمٍ تَعْيَا النُّفُوسُ لِضِيقِهِ ... قَدَّمْتُهُ وَشُهُودُ قَوْمِي أَعْلَمُ
فَوَرَدْتُهُ وَتَرَكْتُ إِخْوَانًا لَهُ ... يَرِدُونَ غَمْرَتَهُ وَغَمْرَتُهُ الدَّمُ
فَإِذَا انْجَلَتْ غَمَرَاتُهُ أَوْرَثْنَنِي ... مَجْدَ الْحَيَاةِ وَمَجْدَ غُنْمٍ يُقْسَمُ
كَلَّفْتُمُونِي ذَنْبَ آلِ مُحَمَّدٍ ... وَاللَّهُ أَعْلَمُ مَنْ أَعَقُّ وَأَظْلَمُ
وَخَذَلْتُمُونِي إِذْ أُقَاتِلُ وَاحِدًا ... وَخَذَلْتُمُونِي إِذْ تُقَاتِلُ خَثْعَمُ
وَإِذَا بَنَيْتُ الْمَجْدَ يَهْدِمُ بَعْضُكُمْ ... لَا يَسْتَوِي بَانٍ وَآخَرُ يَهْدِمُ
وَأَقَبُّ مِخْمَاصُ الشِّتَاءِ مُسَارِعٍ ... فِي الْمَجْدِ يَنْمِي لِلْعُلَا مُتَكَرِّمُ

(107) Levm eden kadınlar istirahata çekildiler. Çünkü onlar onda adaletten yani hakkdan başka levm edecekleri bir şeyi bulamazlar.

أَكْرَهْتُ فِيهِ أَلَّةً يَزَنِيَّةً   سَحْمَاءَ يَقْدُمُهَا سِنَانٌ سَلْجَمُ
وَتَرَكْتُ حَنَّتَهُ تَرُدُّ وَلِيَّهُ   وَتَقُولُ لَيْسَ عَلَى فُلَانَةَ مَقْدَمُ
وَنَصَبْتُ نَفْسِي لِلرِّمَاحِ مُدَجَّجًا   مِثْلَ الدَّرِيَّةِ تُسْتَحَلُّ وَتُشْرَمُ

«Kulakları işaret edilmiş develer ve sığırlar yolun yamacında uykudan men ettiler, öyle ki bir an bile gözlerimi yummuyordum.

Hevâzin'e sor ki acaba onların düşmanına zarar vereyim mi ve borç ettikleri zaman onlara yardım edeyim mi?

Zırhsız ve zırh giydirilmiş iki fırka bir ordu birliği sebebiyle, kendisini giydirdiğim bir ordu birliği içinde,

Şecâatlılardan başkasının ileri gitmediği, darlığından dolayı nefislerin yorulduğu, meşakkat çektikleri bir mevzide ben ileri atıldım ki kavminin şâhidleri bunu çok iyi bilmektedirler.

Onu getirdim, birtakım kardeşlerini ise bıraktım ki onlar onun şiddetine gelirler.

Onun şiddeti ise kandır.

Onun şiddetleri açılıp gittiğinde beni hayatın şerefine ve taksim edilen ganimetin şerefine vâris kıldı.

Bana Muhammed soyunun günahını teklif ettiniz, halbuki Allah asi olan ve zulmeden kimseleri en iyi bilendir.

Savaştığım zaman beni tek olarak yardımsız bıraktınız ve Has'am kabilesi savaştığı zaman yardımsız bıraktınız.

Mescidi inşâ ettiğim zaman bazınız yıktınız, oysa yapan ile yıkan birbirine müsavi değildir.

Kışın koltuk altları ve karnı zayıf, şerefte süratli koşan yücelere yükselen kerem sahibi olmakta özenendir.

Zû Yezen'e (108) *ait mızrağı onda zorlattı, siyah asasını uzunca süngü demirine ileri sürer.*

Kocasını velisine döndürür olarak terketti ve falan kadın üzerine öne geçen kimse olmadı, der.

Kendini kâmil silâhlar olarak süngülere karşı diktim, tıpkı dürtme talimi yapılan, kendisine dürtülen ve kesilen dikilmiş bir robot gibi.

(108) Yemen meliki.

Kavminin müslüman olmasını zikr eden bir Hevazinlinin şiiri

İbn-i İshak şöyle dedi:

Yine Hevâzin içindeki bir sözcü Mâlik b. Avf'ın islamından sonra onunla birlikte Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gitmelerini şöyle zikreder:

أذكر مسيرهم للناس إذ جمعوا ... ومالك فوقه الرايات تختفق
ومالك مالك ما فوقه أحد ... يوم حنين عليه التاج يأتلق
حتى لقوا الناس حين البأس يقدمهم ... عليهم البيض والأبدان والدرق
فضاربوا الناس حتى لم يروا أحدا ... حول النبي وحتى جنه الغسق
ثمت نزل جبريل بنصرهم ... من السماء فمهزوم ومعتنق
منا ولو غير جبريل يقاتلنا ... لمنعتنا إذن أسيافنا العتق
وفاتنا(٦) عمر الفاروق إذ هزموا ... بطعنة بل منها سرجه العلق

«Onların yürümelerini insanlara hatırlat ki onlar Malik'le birlikte toplanmışlardı, Malik'in üstünde bayraklar dalgalanıyordu.

Malik maliktir, onun üstünde hiç bir kimse yoktur, Huneyn gününde onun üzerinde tac parlamaktaydı.

Şiddet ve şecaat onları ileri götürdüğü zaman, şiddetle karşılaştılar, üzerlerinde miğferler, zırhlar ve deriden kurutulmuş kalkanlar vardı.

İnsanlarla vuruştular, öyle ki Peygamberin etrafında hiçbir kimseyi görmediler ve öyle ki tozlar onu setretti.

Sonra onlara yardım etmek için Cibril gökten indirildi.

Böylece onlar hezimete uğradılar ve esir edildiler.

Şâyet Cibril'in gayrı bizimle savaşsaydı elbette nefis kılıçlarımız bizi korurdu.

Hezimete uğradıkları zaman, bir dürtme ile Ömer el-Faruk bizi kaçırttı ki o dürtme ile onun atının eğerini kan ıslatmıştı.»

İki kardeşinin mersiyesi için Cuşem'li kadının şiiri

Beni Cuşem'den bir kadın Huneyn gününde musibete uğrayan iki kardeşine ağıt yakarak şöyle dedi:

أعينيّ جودا على مالكٍ   معاً والعلاء ولا تجمدا

هما القاتلان أبا عامرٍ   وقد كان ذا هبّةٍ أربدا

هما تركاه لدى معجدٍ   ينوء نزيفاً وما وسّدا

«Ey iki gözüm, Malik'in ve Ala'nın ikisine birden yaş dökünüz ve yaş dökmekte cimri olmayınız.

O ikisi, Ebû Amir'in katilidirler ki o keskin ve kanadları olan kılıcın sahibi idi.

O ikisi onu kanların elbisesini zaferanın boyaması gibi boyadığı halde terkettiler.

Zayıf düşürünceye kadar o kanı akar olduğu halde ağır bir şekilde yorgun - argın kalktı ve bir yere dayandırılmadı.»

Ebû Sevâb'ın Kureyş'i hicvetmesi

Ebû Sevâb Zeyd b. Suhar Beni Sad b. Bekr'den biri şöyle dedi :

ألا هل أتاك أن غلبت قريشٌ   هوازن والخطوب لها شروط

وكنّا لقريشٍ إذا غضبنا   يجيء من الغضاب دمٌ عبيط

وكنّا يا قريشُ إذا غضبنا   كأنّ أنوفنا فيها سعوط

فأصبحنا تسوّقنا قريشٌ   سياق العير يحدوها النبيط

فلا أنا إن سئلتُ الخسف آبٍ   ولا أنا أن أُلين لهم نشيط

سينقل لحمها في كلّ فجٍّ   وتكتب في مساميها القطوط

«Kureyş'in Hevazin'i yendiği haberi sana geldi mi?

Halbuki durumlar onun alâmetidir.

Ey Kureyş biz gazab ettiğimiz zaman, gazablanmaktan dolayı taze kan gelir.

Ey Kureyş biz gazab ettiğimiz zaman, bizim burunlarımız sanki içlerine ilâç konulmuş gibi olur yâni kızarlar.

Böylece biz Nebit'in (109) *sürdükleri vahşi eşeklerin sürülmesi gibi Kureyş'in bizi sürdüğü bir hale geldik.*
Eğer zilleti sorarsam, ben imtina edici değilim ve ben onlara yumuşak davranacak kadar sevinçli değilim.
Yakında onun eti her bir yarıktan nakl olunur ve onun işitme yerlerine çekler yazılır.»

«الْخُطُوطُ»

diye rivayet edilir. Bu beyt İbn-i Sad'in rivâyetinde vardır.

İbn-i Hişam şöyle dedi: Ebû Sevâb Ziyâd b. Sevâb da denilir. Halef el Ahmer şu;

«يَجِيءُ مِنَ الْفِضَابِ دَمٌ عَبِيطٌ»

sözünü ve o manzûmenin en son beytini İbn-i İshak'ın gayrından bana haber verdi.

İbn-i Vehb'in Ebû Sevâb'a karşı reddiyesi

İbn-i İshak şöyle dedi:

Beni Temim'den sonra Beni Üseyyid'den olan Abdullah b. Vehb de ona şöyle cevap verdi:

بِشَرْطِ اللهِ نَضْرِبُ مَنْ لَقِينَا   كَأَفْضَلِ مَا رَأَيْتَ مِنَ الشُّرُوطِ
وَكُنَّا يَا هَوَازِنُ حِينَ نَلْقَى   نَبُلُّ الْهَامَ مِنْ عَلَقٍ عَبِيطِ
بِجَمْعِكُمُ وَجَمْعِ بَنِي قَسِيٍّ   نَحُكُّ الْبَرْكَ كَالْوَرَقِ الْخَبِيطِ
أَصَبْنَا مِنْ سَرَاتِكُمُ وَمِلْنَا   بِقَتْلٍ فِي الْمُبَايِنِ وَالْخَلِيطِ
بِهِ الْمُلْتَاثُ مُفْتَرِشٌ يَدَيْهِ   يَمُجُّ الْمَوْتَ كَالْبَكْرِ النَّحِيطِ
فَإِنْ تَكُ قَيْسُ عَيْلَانٍ غِضَابًا   فَلَا يَنْفَكُّ يُرْغِمُهُمْ سَعُوطِي

---

(109) Nebit: Irak'ın ortalarında oturan bir millettir.

«Allah'ın şartiyle bizimle karşılaşanlara vurunuz, tıpkı şartların efdalinden gördüğün gibi.
Ey Hevâzin, karşılaştığımız zaman biz başları taze kandan ıslatır olduk.
Sizin topluluğunuzla ve Benî Kasiyy'in (110) *topluluğu ile devenin göğsünü ovarız ve onlar tıpkı hayvanların yemesi için bastonla vurulup düşürülen ağaç yaprağı gibi düşer.*
Sizin eşrafınıza isabet ettik onları katlettik, uzak yakın kimseler içinde kâtil ile doldurduk.
Orada Mültas (111) *ellerini döşemiştir, tıpkı vızıltısı işitilen, alıp verdiği nefesle ölüm saçan genç deve gibi.*
Eğer Kays Aylan gazablı iseler, burnuma akıtılan ilâç sebebiyle burnumun kızması onları kahr etmekte devam eder.»

Hadic'in Huneyn günü hakkında şiiri

Hadic b. Avcâ en-Nasri şöyle dedi :

لَمَّا دَنَوْنَا مِنْ حُنَيْنَ وَمَائِهِ ... رَأَيْنَا سَوَاداً مُنْكَرَ اللَّوْنِ أَخْصَفَا

بِمَلْمُومَةٍ شَهْبَاءَ لَوْ قَذَفُوا بِهَا ... شَمَارِيخَ(٥) مِنْ عُزْوَى(٦) إِذَنْ عَادَ صَفْصَفَا

وَلَوْ أَنَّ قَوْمِي طَاوَعَتْنِي سَرَاتُهُمْ ... إِذَنْ مَا لَقِينَا الْعَارِضَ الْمُتَكَشِّفَا

إِذَنْ مَا لَقِينَا جُنْدَ آلِ مُحَمَّدٍ ... ثَمَانِينَ أَلْفاً وَاسْتَمَدُّوا بِخِنْدِفَا

«Huneyn'e ve onun suyuna yaklaştığımız zaman, uzaktan acayip renkli, kendisinde birçok renkler bulunan şahısları gördük.
Toplanmış, silâhı çok, büyük bir ordu birliği ile ki, şayet onu Urvâ'dan dağların yücelerine atsalar bu takdirde o dağlar düz bir yer olmaya avdet ederler.
Şâyet kavmimin eşrafı bana uysalar, bu takdirde açık bir bulutla karşılaşmayız.

---

(110) Benû Kasiyy : Tâif halkı olan Sakif'i kasd eder.
(111) Mültas : Bir adamın ismidir.

Bu takdirde Muhammed âlinin ordusu ile, seksen bin kişi olarak ve bir kabile olan Hindif (112) *desteklendikleri halde karşılaşmayız.»*

HUNEYN'DEN SONRA TÂİF GAZVESİ
(H. Sekizinci senede)

Sakif'in hezimete uğrayan ordu birlikleri

Sakif'in yenilmiş ordu birlikleri Tâif'e geldikleri zaman, üzerlerine şehirlerinin kapılarını kitlediler ve savaş için hazırlıklar yapmaya başladılar.

Huneyn'den ve Tâif'den geri kalıp iştirak edemeyenler

Ne Huneyn'de ne de Tâif kuşatmasında Urve b. Mes'ud ve Ğaylan b. Seleme hazır bulunmadılar. Onlar Cüreş'de (113) idiler, debbabe (114), mancınık (115) ve dabûr (116) tâlimi yapıyorlardı.

Resûlullah'ın Tâif'e gidişi ve Kâb'in şiiri

Sonra Resûlullah Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Huneyn'in işini bitirdiği sırada Tâif'e yürüdü. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Tâif'e yürümeğe azm ettiği zaman Kâb b. Mâlik şöyle dedi:

---

(112) Hindif: Bir kabîledir.

(113) Cüreş: Mekke cihetinden Yemen'in bölgelerinden bir bölgedir.

(114) Süheylî dedi ki: «Debbâbe harb âletlerinden bir âlettir ki adamlar onun içine girerler ve onunla surları delmek için saldırırlar.» Ebû Zer de şöyle dedi: «Debbâbeler: Ağaçtan yapılan bir takım âletlerdir ki derilerle üzerleri kaplanır ve onların içerisine adamlar girerler ve kalelerin duvarlarından tutunurlar.»

(115) Mancınık: Bunlar hisar âletleridir ki onlarla ağır taşlar ve benzerleri atılır.

(116) Dabûr: Sepet başları gibi olup harpte ayrılma esnasında onlarla korunulur. Ayn kitabında: Dabûr kendileriyle ağaçların kaplandığı birtakım derilerdir ki, harpte onlarla korunulur. (Süheyli'den nakl edilmiştir) Lisan'da ise Dabr: bir ağacın örtüldüğü bir deridir ki içinde adamlar bulunur ve ehliyle savaşmak için kalelere yaklaşırlar. Cemi dabû'dur.

قضينا من تهامة كل ريب ... وخيبر ثم أجممنا السيوفا
نخيرها ولو نطقت لقالت ... قواطعهن : دوسا أو ثقيفا
فلست لحاضن إن لم تروها ... بساحة داركم منا ألوفا
وننتزع العروش ببطن وج ... وتصبح دوركم منكم خلوفا
ويأتيكم لنا سرعان خيل ... يغادر خلفه جمعا كثيفا
إذا نزلوا بساحتكم سمعتم ... لها مما أناخ بها رجيفا
بأيديهم قواضب مرهفات ... يزرن المصطلين بها الحتوفا
كأمثال العقائق أخلصتها ... قيون الهند لم تضرب كتيفا
تخال جدية الأبطال فيها ... غداة الزحف جاديا مدوفا
أجدهم أليس لهم نصيح ... من الأقوام كان بنا عريفا
يخبرهم بأنا قد جمعنا ... عتاق الخيل والنجب الطروفا
وأنا قد أتيناهم بزحف ... يحيط بسور حصنهم صفوفا
رئيسهم النبي وكان صلبا ... نقي القلب مصطبرا عزوفا
رشيد الأمر ذو حكم وعلم ... وحلم لم يكن نزقا خفيفا
نطيع نبينا ونطيع ربا ... هو الرحمن كان بنا رؤوفا

فإن تلقوا إلينا السلم نقبل ... ونجعلكم لنا عضدا وريفا
وإن تأبوا نجاهدكم ونصبر ... ولا يك أمرنا رعشا ضعيفا
نجالد ما بقينا أو تنيبوا ... إلى الإسلام إذعانا مضيفا
نجاهد لا نبالي من لقينا ... أأهلكنا التلاد أم الطريفا
وكم من معشر ألبوا علينا ... صميم الجذم منهم والحليفا
أتونا لا يرون لهم كفاء ... فجدعنا المسامع والأنوفا

بِكُلِّ مُهَنَّدٍ لَيْنٍ صَقِيلٍ   نَسُوقُهُمْ بِهَا سَوْقًا عَنِيفَا

لِأَمْرِ اللهِ وَالْإِسْلَامِ حَتَّى   يَقُومَ الدِّينُ مُعْتَدِلًا حَنِيفَا

وَتُنْسَى اللَّاتُ وَالْعُزَّى وَوَدٌّ   وَنَسْلُبُهَا الْقَلَائِدَ وَالشُّنُوفَا

فَأَمْسَوْا قَدْ أَقَرُّوا وَاطْمَأَنُّوا   وَمَنْ لَا يَمْتَنِعْ يَقْبَلْ (١) خُسُوفَا

«Tihâme'den ve Hayber'den bütün şek ve şüphelere son verdik.
Sonra kılıçları istirahat ettirdik.
Onları muhayyer kıldık, şayet konuşsalar onların keskinleri şöyle derler :
Devs ve Sakif ile muhârebe edeceğiz.
Yurdunuzun civarında bizden binlerce kişi olarak onları şayet görmezseniz ben çocuğa bakıcı değilim (veya afife kadın değilim).
Vec vâdisinde evlerin çatılarını çıkartırız ve evleriniz sizden boş kalmış bir hale gelir.
Bizim için olan öncü atlar, ardında yoğun bir topluluk bırakarak size gelirler.
Sizin sahanıza indikleri zaman onlar için onları çöktüren kimselerden şiddetli depreten bir ses işittiniz.
Ellerinde keskin kılıçlar olduğu halde düşmanlarından onlarla mübaşeret eden kimseleri ölüm için ziyaret ediyorlar.
Tıpkı yıldırımların parlaması gibi kılıçlar ki onları Hind demircileri halis kılmıştır henüz hiçbir kapu demirini dövmemiştir.
Bahâdır kişilerin kan yollarını, orada muharebecilerin birbirine yaklaştığı sabahı, başkasiyle karışmış bir zaferan zan edersin.
Onlardan gayret gösterenler var mıdır? Bizi ziyadesiyle tanımış olan kavimlerden onlara bir nasihat eden yok mudur?
Onlara haber ver ki biz kerim, iyi asıllı atları cem ettik.
Ve biz onların kalelerinin surlarını saflar halinde kuşatan bir ordu ile onlara gittik.
Onların reisi Peygamberdir, salabetli, kalbi temiz, sabırlı, zühd ettiği şeylerden uzak duran kimsedir.
İşin doğrusunu bilen, hüküm, ilim ve hilim sahibi olup hafif meşrebli olmayan bir kişiliğe sahibdir.
Peygamberimize itaat ederiz ve Rabbe itaat ederiz. O ki Rahman'dır. Bize rahmeti bol, Zat-i Ecel-i Âladır.

Eğer bize sulhu ilka ederseniz kabul ederiz ve sizi bizim için destek, verimli topraklarınızı da geçim kaynağımız kılarız.
Eğer imtina ederseniz sizinle mücahede ederiz ve sabr ederiz.
Bizim işimiz kararsız ve zayıf olmaz.
Biz baki olduğumuz müddetce, kılıçlarımızla harb ederiz, ya da siz zorla ve inkiyad ile islâma dönersiniz.
Mücâhede eder ve bizimle karşılaşan kimselere aldırış etmeyiz, ister eski malı helâk etmiş olalım ister yeni meydana gelmiş olanını.
Birçok topluluklar vardır ki bizim yanımızda toplandılar, onlardan halis asıllı olanlar vardır, onlarla andlaşma yapmış olanları vardır.
Kendileri için kâfi bir kuvvet görmez olarak bize geldiler.
Böylece biz kulakları ve burunları kestik.
Her yumuşak ve parlak Hind kılıçlariyle ki, onlarla onları şiddetli bir şekilde sürüyorduk.
Allah'ın emrinden ve islâmdan dolayı.
Nihayet din doğru bir şekilde batıla meyletmeksizin kalır.
Lât, Uzza ve Vedd unutulur, onlardan gerdanlıkları ve küpeleri soyarız.
Böylece onlar ikrar etmiş ve mutmain oldular.
Kim kötülüklerden kaçınmazsa, zilleti kabul eder.»

Kinâne'nin Kâb'e karşı reddiyesi

Bunun üzerine Kinâne b. Abd-i Yâ Leyl b. Amr b. Umeyr şöyle cevap verdi:

مَنْ كَانَ يَبْغِينَا يُرِيدُ قِتَالَنَا   فَإِنَّا بِدَارٍ مُعْلَمٍ لَا نَرِيمُهَا
وَجَدْنَا بِهَا الْآبَاءَ مِنْ قَبْلِ مَا تَرَى   وَكَانَتْ لَنَا أَطْوَاؤُهَا وَكُرُومُهَا
وَقَدْ جَرَّبَتْنَا قَبْلُ عَمْرُو بْنُ عَامِرٍ   فَأَخْبَرَهَا ذُو رَأْيِهَا وَحَلِيمُهَا
وَقَدْ عَلِمَتْ إِنْ قَالَتِ الْحَقَّ أَنَّنَا   إِذَا مَا أَبَتْ صُعْرُ الْحُدُودِ نُقِيمُهَا
نُقَوِّمُهَا حَتَّى يَلِينَ شَرِيسُهَا   وَيُعْرَفُ لِلْحَقِّ الْمُبِينِ ظَلُومُهَا
عَلَيْنَا دِلَاصٌ مِنْ تُرَاثِ مُحَرِّقٍ   كَلَوْنِ السَّمَاءِ زَيَّنَتْهَا نُجُومُهَا
نُرَفِّعُهَا عَنَّا بِبِيضٍ صَوَارِمٍ   إِذَا جُرِّدَتْ فِي غَمْرَةٍ لَا نَشِيمُهَا

«Kim bizimle savaşmayı murad eder olduğu halde bizi arıyorsa biz bir meşhur yurddayız ki oradan katiyyen ayrılmayız.
Orada babaları bundan önce gördüğün şey üzere bulduk ve bizim için oraların kuyuları ve üzüm bağları kaldı.
Bundan önce Amr b. Âmir bizi denedi (117) böylece onun fikir ve akıl sahibi adamı ona haber verdi.
O biliyor ki: eğer hakkı söylerse, şöyle diyecektir: Biz, tekebbüründen ötürü yanaklar bir cihete eğildiği zaman onları düzeltiriz.
Onları doğrulturuz, taki onların şiddetlisi yumuşasın ve hakk-ı mübinden ötürü zalimler bilinsin tanınsın.
Yakan (118) kimsenin mirasından bizim üzerimizde yumuşak zırhlar vardır. Tıpkı yıldızların zinetlendirdiği gökün rengi gibi.
Bir şiddet zamanı kınlarından sıyrıldıkları zaman keskin kılıçlarla onu bizden kaldırırız ve o kılıçları kınlarına koymayız.»

Şeddâd'ın Tâif'e yürüme hakkındaki şiiri

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Şeddâd b. Ârız el-Cuşemî, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Tâif'e yürümesi hakkında şöyle dedi:

لَاتَنْصُرُوا اللَّاتَ إِنَّ اللهَ مُهْلِكُهَا وَكَيْفَ يُنْصَرُ مَنْ هُوَ لَيْسَ يَنْتَصِرُ
إِنَّ الَّتِي حُرِّقَتْ بِالسُّدِّ فَاشْتَعَلَتْ وَلَمْ يُقَاتَلْ لَدَى أَحْجَارِهَا هَدَرُ

---

(117) «Bundan önce Amr b. Âmir bizi tecrübe etti» sözünü Ensar'a cevap olarak söyledi. Çünkü onlar Benû Hârise b. Sâlebe b. Amr b. Âmir'dir. Ensâr'ın daha önce onları denediğini kast etmiyor. Ancak onların kardeşlik müttefikleri olan Huzaa kabilesini kast ediyor. Çünkü onlar Benû Rabie b. Hârise b. Amr b. Âmir'dir. Mekke'ye indiklerinde onlarla muhârebe etmişlerdi.

Bekrî şöyle dedi: Şair ancak Benî Amr b. Âmir b. Sa'saa'yı kast etmiş. Çünkü bunlar Sakif'e komşu idiler. Sakif Benî Amr b. Âmir'i yerlerine konuk etmişti ki orada çalışsınlar ve ekin ve meyvanın yarısı onların olsun. Sonra Sakif onları bundan men etti. Onlar da bulundukları yerin etrafında inşa ettikleri bir bahçeye sığındılar. Benû Amr b. Âmir onlarla savaştı, fakat onlardan bir şeyi ele geçiremediler ve işte bu beldelerden çekildiler (Süheylî'ye müracaat et).

(118) Burada yakan kimse Amr b. Âmir'dir. Bu Arabı ateşle yakan kimselerin ilkidir. (Süheylî'den naklen).

إِنَّ الرَّسُولَ مَتَى يَنْزِلْ بِلَادَكُمُ يَظْعَنْ وَلَيْسَ بِهَا مِنْ أَهْلِهَا بَشَرُ

«Lât'a yardım etmeyiniz, çünkü Allah onu helak edicidir.
Nasıl olur da yardım etmeyen kimseye yardım edilir!
Bir şey ki dağda yakıldı ve alevlendi ve taşlarının yanında savaşılmadı, o şey hederdir. (119)
Şüphesiz ki, Resûl sizin beldelerinize indiği zaman hemen kalkar ve oralarda ora ehlinden hiçbir beşer yoktur.»

Tâif'e gidiş yolu

İbn-i İshak şöyle dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Nahle-i Yemâniye üzerinden yola çıktı. Sonra Karn'a (120) vardı. Sonra Müleyh üzerinden yürüdü. Sonra Leyye'den olan Buhret'i Rüğâ üzerinden gitti ve orada bir mescid bina etti, o mescidin içinde namaz kıldı,

İbn-i İshak dedi:

Bana Amr b. Şuayb haber verdi ki:

İşte o günde, Buhret-i Ruğâ'da, oraya indiği bir sırada bir kanın kısasını aldı. Bu, islâmda mukabilinde kısas edilen ilk kan idi. Beni Leys'den bir adam Hüzeyl'den bir adamı katletti. O da onun mukabilinde onu katletti. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), kendisi Leyye'de iken, Malik b. Avf'ın kalesinin yıkılmasını emr etti. Ve kale yıkıldı. Sonra Dayka denilen bir yolda yürüdü. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) o yola yöneldiği zaman; «bu yolun ismi nedir?» diye sordu. Ona denildi ki:

— Dayka'dır.

Bunun üzerine dedi ki:

— Hayır bilakis o Yüsrâ'dır (Dayka darlık, Yüsrâ kolaylık manasına gelir ki bunu uğurluluk için değiştirmiştir.)

Sonra oradan Nahb yolu üzerine çıktı. Nihâyet bir sedir ağacının altına indi ki ona sadire denilirdi. Sakif'den bir adamın malına yakın idi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona haber gönderdi ki:

---

(119) Heder: Yani değersiz kan ki, intikamı alınmaz.
(120) Karn, Müleyn, Rüğâ ve Leyye Taif'te birer mevkidirler.

«Ya çıkarsın veya senin üzerine bahçeni harab ederiz.» O da çıkmaktan imtina etti. Bunun üzerine Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) o bahçenin harap edilmesini emr etti.

Bundan sonra Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yola devam etti. Taif'e yakın bir yere gelince konukladı. Burada Onun ashabından birtakım insanlar oklarla katl edildi. Bunun sebebi, askerler Taif'in bahçelerine yaklaşmıştı. Böylece oklar onlara erişiyordu. Müslümanlar ise, onların kendilerine karşı kitlemiş oldukları kalelerine girmeye kaadir olamıyorlardı. Ashabından işte o kişiler oklarla musibete maruz kalınca askerini bu gün Taif'te bulunan mescidinin yanına bıraktı, Taif'i yirmi küsûr gece muhasara etti.

İbn-i Hişâm dedi ki: Yirmi yedi gece olduğu söylenir.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Onunla beraber hanımlarından iki hanım var idi. Bunlardan biri, Ümm-ü Seleme bint-i Ebi Ümeyye idi. O ikisi için iki kubbe kurdu. Sonra o iki kubbenin arasında namaz kıldı. Sonra ikamet etti. Sakif müslüman olduğu zaman Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in namaz kıldığı işte o yer üzerine Amr b. Ümeyye b. Vehb b. Muattib b. Malik bir mescid inşa etti. İddia ettiklerine göre, o mescitte bir Seriyye vardı. Allah'ın hiçbir günü geçmezdi illa onlardan bir (savaş) sesi işitilmesin. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Taiflileri muhâsara etti ve onlarla şiddetli bir şekilde savaştı, oklarla atıştılar.

Mancınıkla atanların ilki Resulüllah'dır

İbn-i Hişam şöyle dedi:

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlarla mancınıkla taş attı. Bana kendisine güvendiğim bir kimse haber verdi ki:

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) islamda mancınıkla atanların ilkidir. Bunu Taif halkına atmıştır.

Taif Surunu açma günü

İbn-i İshak şöyle dedi:

Nihayet Tâif'in surunda gedik açma günü, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashabından bir topluluk debbâbenin altı-

na girdiler. (Debbâbe surlara tırmanma aletidir) Sonra onunla Tâif'in duvarına doğru, onu delmek için yürüdüler. Bunun üzerine Sakif onların üzerlerine ateşle kızdırılmış katı kalın demirler gönderdi. Bunun üzerine onlar debbâbenin altından çıktılar. Sakif onlara ok attı ve onlardan birtakım adamları katlettiler. Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Sakif'in üzüm bağlarının kesilmesini emretti. Bunun üzerine sahabeler onların içine girip kesmeğe koyuldular.

Sakif ile görüşmeler

Sonra Ebû Süfyan b. Harb ve Muğire b. Şu'be Taif'e gittiler. Sakif kabilesini şuna çağırdılar:

— Bize eman veriniz ki sizinle konuşalım.

Onlar da onlara eman verdiler. Bunun üzerine o ikisi Kureyş'in ve Beni Kinâne'nin kadınlarından orda bulunan birtakım kadınları çağırdılar ki onların yanına gelsinler. Çünkü onlar daha eman altına alınmamıştı. O kadınlar da bu çağrıya karşı imtina ettiler. Onlardan biri, Âmine bint-i Ebi Süfyân'dır. Bu kadın Urve b. Mes'ud'un nikâhında idi. Urve'nin o kadından olma oğlu Dâvud b. Urve vardır.

İbn-i Hişam dedi:

Denilir ki Dâvud'un anası, Meymûne bint-i Ebi Süfyan'dır. Bu kadın, Ebu Mürre b. Urve b. Mes'ud'un nikâhında idi. Onun o kadından oğlu Dâvud b. Ebi Mürre olmuştu.

İbn-i İshak dedi:

Firasiyye bint-i Süveyd b. Amr b. Sa'lebe vardı. Bu kadın Abdurrahman b. Kaarib'de idi.

Bir de Fukaymiyye vardı. Bu, Ümeymeh bint-i Nâsi' Ümeyye b. Kal'dir. Bu kadınlar bu ikisine karşı imtina ettikleri zaman İbnü'l-Esved b. Mesud onlara şöyle dedi:

Ey Ebû Süfyan ve Ey Muğire, kendisi için geldiğiniz şeylerden daha hayırlı bir işi size göstereyim mi? Beni Esved b. Mes'ud'un malının yerini biliyorsunuz. — Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ora ile Taif'in arasında idi. Kendisine Akik denilen bir vâdiye inmişti — Taif'te Beni Esved'in malından, sulama yönünden daha uzak, külfet yönünden daha meşakkatli ve imaret bakımından daha uzak

hiçbir mal yoktur. Eğer Muhammed onu keserse daha asla imar edilmez. O halde ona söyleyiniz, ya kendisi için alsın veya Allah için ve akrabalık hakkı için onu bıraksın. Çünkü bizimle onun arasında mechûl kalmayacak şekilde bir akrabalık vardır.

İddia ederler ki: Bunun üzerine de Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu onlar için bıraktı.

Resulûllah'ın rüyası ve Ebu Bekr'in onu tabir etmesi

Bana şu haber geldi ki: Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ebû Bekr'e (ki o, o sırada Sakif'i kuşatıyordu.) şöyle dedi:

— Ey Ebu Bekr, ben rüyada gördüm ki bana içi kaymak dolu bir kadeh hediye edildi. Bir horoz da onu didikledi ve içindekini akıttı.

Ebu Bekr de şöyle dedi.

— Bu gün onlardan istediğimiz şeyi elde edeceğimizi zan etmiyorum.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi:

— Ben de zan etmiyorum.

Müslümanların yola çıkmaları ve bunun sebebi

Sonra Huveyle bint-i Hakim b. Ümeyye b. Harise b. El-Evkas es-Sülemiye — ki bu kadın Osman'ın karısıdır — şöyle dedi:

Yâ Resûlallah, eğer Allah Taif'i sana açarsa bana Bâdiye bint-i Ğaylan b. Maz'ûn b. Seleme'nin zinetini veya Fârie bint-i Akil'in zinetini ver. Bu iki kadın Sakif'in kadınlarının en fazla zinet sahibeleri idiler.

Bana zikr edildi ki; Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona şöyle dedi:

— Yâ Huveyle, eğer bana Sakif hakkında izin verilmemişse ne yapalım?

Bunun üzerine Huveyle çıktı ve bunu Ömer b. El-Hattab'a zikr etti. O da Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına girdi ve şöyle dedi:

— Yâ Resulellah, Huveyle'nin bana verdiği haber nedir? iddia ediyor ki onu sen söylemişsin.

Dedi ki :

— Onu ben söyledim. Dedi ki :

— Onların hakkında sana izin verilmedi mi ya Resûlellah?

Dedi ki :

— Hayır verilmedi.

Dedi ki :

— Yola çıkmayı ilan edeyim mi?

Dedi ki :

—Evet ilan et. Ömer de yola çıkmayı ilan etti.

Uyeyne ve gizlemiş olduğu niyyeti

Sahabeler yola çıktıkları zaman Said b. Ubeyd b. Esid b. Ebi Amr b. İlac şöyle seslendi :

— Ey insanlar Sakif kabilesi kalıcıdırlar. Uyeyne b. Hısn da şöyle diyordu :

— Evet, vallahi şecaatlı ve üstün bir kavim olarak kalıyorlar.

Bunun üzerine müslümanlardan bir adam ona şöyle dedi :

— Ey Uyeyne, Allah sana lanet etsin, müşrikleri, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den imtina etmeleri sebebiyle medh mi ediyorsun. Halbuik sen Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e yardım etmek üzere gelmiştin!

O da şöyle dedi :

— Ben vallahi sizinle birlikte Sakif'le savaşmak için gelmedim yalnız istedim ki Muhammed Taif'i feth etsin de bana Sakif'ten bir câriye isabet etsin yatağına gireyim. Umulur ki : benim için ondan bir er çocuk doğar. Çünkü Sakif kabilesi dehâ ve zekâ sahibidirler.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Taif'in yakınlarında ikameti sırasında Taif'te muhasara altında buluananlardan birtakım köleler indiler ve müslüman oldular. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onları azad etti.

Sakif'in azadlıları .

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana itham etmediğim bir kimse, Abdullah b. Mükeddem'den, o,

Sakif'den birtakım adamlardan naklen bana haber verdi ki onlar şöyle dediler:

Taif halkı müslüman olduğu zaman onlardan birtakım kişiler işte o kölelerin hakkında konuştular. Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi:

«Hayır, işte onlar Allah'ın âzadlılarıdırlar.» Onların hakkında konuşanlardan Hâris b. Kelede var idi.

İbn-i Hişam dedi ki:

İbn-i İshak inen o kölelerin isimlerini zikr etmiştir.

Übeyy b. Malik'in Mervan'ın elinden serbest bırakılması ve Dahhak'ın bu husustaki şiiri

İbn-i İshak şöyle dedi:

Sakif'ten olan Kays kolu Mervan b. Kays ed-Devsi'nin bir ehlini ele geçirmiştiler. Mervan müslüman olmuştu. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onlara karşı geldi. Sakif kabilesi derler ki:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mervân b. Kays'a şöyle dedi:

«Ey Mervan senin âilen mukabilinde Kays'dan ilk karşılaştığın adamı al.» O da Übeyy b. Mâlik el-Kuşeyriye rastladı ve onu, ehlini kendisine verinceye kadar tuttu. Bunun hakkında Dahhak b. Süfyan el-Kilâbi de kalktı ve Sakif ile konuştu, nihayet onlar Mervân'ın ailesini gönderdiler. O da onlar için Übeyy b. Malik'i serbest bıraktı. Bunun üzerine Dahhak b. Süfyan, kendisiyle Übeyy b. Malik'in arasında olan bir şey hakkında şöyle dedi:

أَتَنْسَى بَلَائِي يَا أُبَيُّ بْنَ مَالِكٍ　　غَدَاةَ الرَّسُولُ مُعْرِضٌ عَنْكَ أَشْوَسُ
يَقُودُكَ مَرْوَانُ بْنُ قَيْسٍ بِحَبْلِهِ　　ذَلِيلًا كَمَا قِيدَ الذَّلُولُ الْمُخَيَّسُ
فَعَادَتْ عَلَيْكَ مِنْ ثَقِيفٍ عِصَابَةٌ　　مَتَى يَأْتِهِمْ مُسْتَقْبِسُ الشَّرِّ يَقْبِسُوا
فَكَانُوا هُمُ الْمَوْلَى فَعَادَتْ حُلُومُهُمْ　　عَلَيْكَ وَقَدْ كَادَتْ بِكَ النَّفْسُ تَيْأَسُ

«Ey Übeyy b. Malik, Resul'ün diğer bir cihete bakarak senden yüz çevirdiği sabahı benim sana olan nimetimi unutuyor musun?

Mervan b. Kays ipiyle seni zelil bir vaziyette yediyordu,
zelil kılınmış çok zelil bir kimsenin yedilmesi gibi.
Sakif'den bir topluluk senin üzerine saldırmıştı ne zaman ki onlara
şerrin talibi geldiği zaman onlar da o talebi kabul ederler.
Onlar efendi idiler senin üzerine onların akıllıları saldırdılar
az kala (hayattan) umudunu kesiyordun.»

İbn-i Hişam şöyle dedi: «يَقْبَلُوا»

İbn-i İshak'ın gayrından menkuldür.

Tâif gününde müslümanların şehidleri

İbn-i İshak şöyle dedi:

Taif gününde Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte bulunup şehid düşen müslümanların isimleri şunlardır:

Kureyş'den olanlar

Kureyş'den olan Beni Ümeyye b. Abd-i Şems'den: Said b. Said b. As b. Ümeyye vardır. Bir de Urfuta b. Cennab vardır. Bu onların halifidir. Esd b. Ğavs'dendir.

İbn-i Hişam şöyle dedi: Urfuta b. Hubab denilir.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Beni Teym b. Mürre'den: Abdullah b. Ebi Bekr es-Sıddık vardır. Bir ok ile vuruldu. O yüzden Medine'de Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in vefatından sonra öldü.

Beni Mahzum'dan: Abdullah b. Ebi Ümeyye b. Muğire vardır. O günde atılan bir ok sebebiyle şehid düşmüştü.

Beni Adiyy b. Kâb'den: Abdullah b. Âmir b. Rebie vardır. Bu, onların halifidir.

Beni Sehm b. Amr'dan: Sâib b. Hâris b. Kays b. Adiyy vardır. Bir de onun kardeşi Abdullah b. Hâris vardır.

Beni Sad b. Leys'den: Cüleyhe b. Abdullah vardır.

Ensar'dan olanlar

Ensar'dan şunlar şehid düştüler:
Beni Seleme'den: Sabit b. Ceze'.
Beni Mâzin b. Neccâr'dan: Hâris b. Sehl b. Ebi Sa'saa.
Beni Saaide'den: Münzir b. Abdullah.
Evs'den: Rukaym b. Sâbit b. Salebe b. Zeyd b. Levzân b. Muaviye

Böylece, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashabından Taif'de şehid düşenlerin hepsi on iki erkek kişidir. Yedisi Kureyş'dendir. Dördü Ensar'dandır. Bir kişi de Beni Leys'dendir.

Huneyn ve Tâif hakkında bir şiir

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kıtaldan ve muhasaradan sonra Tâif'den ayrıldığı zaman Buceyr b. Züheyr b. Ebi Sülma Huneyn ve Tâif'i zikrederek şöyle dedi:

كَانَتْ عُلَالَةَ يَوْمَ بَطْنِ حُنَيْنٍ ... وَغَدَاةَ أَوْطَاسٍ وَيَوْمَ الأَبْرَقِ
جَمَعَتْ بِإِغْوَاءٍ هَوَازِنُ جَمْعَهَا ... فَتَبَدَّدُوا كَالطَّائِرِ الْمُتَمَزِّقِ
لَمْ يَمْنَعُوا مِنَّا مَقَامًا وَاحِدًا ... إِلَّا جِدَارَهُمُ وَبَطْنَ الْخَنْدَقِ
وَلَقَدْ تَعَرَّضْنَا لِكَيْمَا يَخْرُجُوا ... فَتَحَصَّنُوا مِنَّا بِبَابٍ مُغْلَقِ
تَرْتَدُّ حَسْرَانًا إِلَى رَجْرَاجَةٍ ... شَهْبَاءَ تَلْمَعُ بِالْمَنَايَا فَيْلَقِ
مَلْمُومَةٍ خَضْرَاءَ لَوْ قَذَفُوا بِهَا ... حَضَنًا لَظَلَّ كَأَنَّهُ لَمْ يُخْلَقِ
مَشْيَ الضِّرَاءِ عَلَى الْهِرَاسِ كَأَنَّنَا ... قُدُرٌ تَفَرَّقُ فِي الْقِيَادِ وَتَلْتَقِي
فِي كُلِّ سَابِغَةٍ إِذَا مَا اسْتَحْصَنَتْ ... كَالنِّهْيِ هَبَّتْ رِيحُهُ الْمُتَرَقْرِقِ
جُدُلٌ تَمَسُّ فُضُولُهُنَّ نِعَالَنَا ... مِنْ نَسْجِ دَاوُدٍ وَآلِ مُحَرِّقِ

«Huneyn vadisi gününde ve Evtas sabahında ve Ebrak (121) *gününde koşmaktan sonra koşmak veya kıtaldan sonra kıtal oldu.*

(121) Evtas: Benî Hevâzin diyarında bir vadidir. Orada Huneyn vak'ası olmuştur. Ebrak: Bir mevkidir. Bunun aslı, bir dağdır ki onda çeşitli taşlar ve kumlar vardır.

Hevâzin iğva (122) ile cemaatlerini topladı ve parçalanıp birbirinden ayrılmış kuşlar gibi dağıldılar.
Bizden hiçbir kalacak yerlerini koruyamadılar ancak surlarını ve hendeğin batnını korudular.
Onların çıkması için biz onlara taarruz ettik, onlarsa bizden kilitlenmiş bir kapı ile kalelendiler korundular.
Bizim yorgun kişilerimiz şiddetli çok büyük bir ordu birliklerine dönüşüyor ölümlerle parıldıyor şiddetli büyük bir ordu haline geliyordu.
Silahların renklerinden yeşile bürünmüş bir ordu topluluğu ki şayet onunla Haden dağını atsalar elbette o dağ yaratılmamış gibi olurdu.
Dikenli bitkilerin üzerinde köpeklerin veya saldırgan arslanların yürüyüşiyle yürüdüğümüz zaman sanki ayaklarını ellerinin yerine koyan atlar gibi olduk. Öyle ki yedilmelerinde bazan ayakları birbirinden ayrılır bazan birleşirler.
Her bir kâmil zırh içinde kalelenip korunma vaziyetine geçtikleri zaman tıpkı hareketli, rüzgârı esen derin bir su gibiyiz.
İyi dokunmuş birtakım zırhlarla ki, onların etekleri ayakkabılarımıza değmektedir. Davud'un dokumasından ve Al-i Muharrik'in (123) dokumasındandır.»

HEVÂZİN'İN MALLARININ VE ONUN ESİRLERİNİN DURUMU VE ONLARDAN MÜELLEFE-İ KULUBA BAHŞİŞ EDİLMESİ

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Hevâzin hakkında yaptığı in'am, ihsanı ve Hevâzin için duası

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Taif'den ayrıldığı zaman Dehna (124) üzerinden yola çıktı ve beraberindeki insanlarla birlikte Cirâne'de konukladı. Beraberinde Hevâzin'den çok esirler bulunmaktaydı. Sakif'den ayrılıp yola çıktığı günde ashabından bir adam ona şöyle demişti :

---

(122) İğvâ : Rüşdün yani doğruluğun hilafı olan ğaydendir. Aldatma manasına gelir.

(123) Al-i Muharrik : Hire Meliki Amr b. Hind'i kasd ediyor.

(124) Dehnâ : Tâif bölgelerinden bir bölgedir.

Yâ Resulallah, onların üzerlerine bed duâ et. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'de şöyle dedi:

Ey Allah'ım, Sakif'i hidayet et, onları doğru yola ilet ve onları müsahhar kıl...

Resulûllah'ın Hevâzin'e bağışı

Sonra Hevâzin'in elçiler heyeti Cirâne'de yanına geldiler. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte Hevâzin'in esirlerinden altı bin çocuk ve kadın var idi. Develerden ve koyunlardan ise sayısının ne kadar olduğu bilinemeyecek kadar mal vardı.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Amr b. Şuayb, babasından, o dedesi Abdullah b. Amr'dan naklen şu haberi verdi:

Hevâzin'in elçiler heyeti, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e müslüman olmuş olarak geldiler. Ve şöyle dediler:

Yâ Resûlallah, biz bir asılız bir aşiretiz. Sana gizli kalmayan bir belâ bize isabet etmiştir. Bize lutf eyle, Allah da sana lutf etsin. Dedi ki:

Hevâzin'den sonra Beni Sa'd b. Bekr'den biri olan kendisine Züheyr denilen Ebû Sûred ile künyelenen bir adam kalktı ve şöyle dedi: Yâ Resûlallah senin halaların, teyzelerin ve sana küçükken bakan süt emziren bakıcı kadınlar şimdi ağıllardadır. Şayet biz Hâris b. Ebi Şemr'e (125) veya Numan b. Münzir'e süt emzirmiş olsaydık sonra başımıza gelen bu şey gibisi başımıza gelseydi onun bize şefkatını ve fazlını lutfunu umardık, halbuki sen kendisine bakılıp büyütülenlerin en hayırlısısın.

İbn-i Hişam şöyle dedi:

Rivâyet edilir ki: Şâyet biz Hâris b. Ebi Şemr'e veya Numan b. Münzir'e süt emzirmemiş olsaydık.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Amr b. Şuayb babasından, o, dedesi Abdullah b. Amr'dan naklen şöyle haber verdi:

---

(125) Hâris b. Ebi Şemr el-Ğassânî Arablardan olup Şam hükümdarıdır. Numân b. Münzir ise Arablardan olup Irak hükümdarıdır.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi:

— Sizin çocuklarınız ve kadınlarınız mı size daha sevgilidir yoksa mallarınız mı?

Onlar da şöyle dediler:

— Yâ Resûlallah bizi mallarımız ile haseblerimiz arasında muhayyer kıldın. Bilakis bize kadınlarımızı ve çocuklarımızı geri verirsen o bize daha sevimlidir.

O da onlara şöyle dedi:

— Benim ve Beni Abdul-Muttalib'in elinde olanlar sizindir. Ben öğle namazını insanlara kıldırdığım zaman kalkınız ve: «Biz Resulûllah'ı müslümanlara, müslümanları da Resulûllah'a çocuklarımız ve kadınlarımız hakkında bize şefaatcı olmasını diliyoruz.» deyiniz. Ben de kendimdekileri veririm ve sizin için onlardakini isterim.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) millete öğle namazını kıldırdığı zaman kalktılar ve onlara emrettiği şeyi konuştular. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi:

— Benim ve Beni Abdul-Muttalib'te olanları veriyorum.

Bunun üzerine Muhâcirler şöyle dediler:

— Bizdekiler de Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'indir.

Ensar da şöyle dedi:

— Bizdekiler de Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'indir.

Ekra' b. Habis ise şöyle dedi:

— Fakat ben ve Benû Temîm bir şey vermeyiz.

Uyeyne b. Hısn da şöyle dedi:

— Bana ve Benû Fezâreye gelince biz de vermeyiz.

Abbâs b. Mirdâs da şöyle dedi:

— Ben ve Benû Süleym de vermeyiz.

Benû Süleym ise şöyle dedi:

— Hayır bilakis bizde olan şey Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'indir.

Abbâs b. Mirdâs Beni Süleym'e: «Beni zayıf bıraktınız.» dedi. Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi:

— Dikkat edin. Sizden kim bu esirlerden hakkını elinde tutarsa ona her bir fert mukabilinde (bundan sonra) ilk elime geçen esirlerden altı hisse olacaktır. Artık çocuklarını ve kadınlarını geri veriniz.

İbn-i İshak dedi:

Bana Ebû Vecze Yezid b. Ubeyd es-Sa'di şöyle haber verdi: Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ali b. Ebû Talib (Radıyallahü anh)'e bir câriye verdi. O câriyeye Rayta bint-i Hilal b. Hayyan b. Umeyre b. Hilal b. Nâsire b. Kuseyye b. Nasr b. Sa'd b. Bekr denilir. Osman b. Affan'a da bir câriye verdi ki o câriyeye Zeyneb bint-i Heyyan b. Amr b. Heyyan denilir. Ömer b. el-Hattab'a da bir câriye verdi. O ise onu oğlu Abdullah b. Ömer'e hibe etti.

İbn-i İshak dedi:

Bana Abdullah b. Ömer'in azadlısı Nafi, Abdullah b. Ömer'den şöyle dediğini haber verdi:

O câriyeyi Beni Cumeh'den olan dayılarıma gönderdim ki ondaki bazı huyları benim için islah etsinler ve onu hazırlasınlar. Ben Beyti tavaf ettikten sonra onlara gidecektim. İstiyordum ki döndüğüm zaman o câriye ile yatayım. Tavafımı bitirdiğim zaman mescidden çıktım. Baktım ki millet (Taifliler) koşuyorlar. Dedim ki:

— Nedir sizin bu haliniz?

Onlar dediler ki:

— Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bize kadınlarımızı ve çocuklarımızı geri verdi.

Ben de dedim ki: «Sizden olan bendeki câriye Beni Cumeh'dedir, gidiniz ve alınız.» Onlar da gittiler ve onu aldılar.

İbn-i İshak dedi:

Uyeyne b. Hısn'a gelince, Hevâzin'in ihtiyar kadınlarından bir kadını aldı. O kadını alırken şöyle dedi:

«Bir ihtiyar kadın görüyorum ki ben elbette kabile içinde onun için iyi bir neseb olduğunu zan ediyorum, umulur ki o kadının fidyesi büyük olsun.» Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) esirleri altı hıssa mukabilinde geri verdiği zaman o ihtiyar kadını geri vermekten imtina etti. Bunun üzerine Ebu Suret Züheyr ona şöyle dedi:

— Onu gönder. Vallahi onun ne ağzı serindir ne memesi büyüktür, ne karnı çocuk doğurucudur ve onun kocası da onu kaybettiğine üzülen değildir ve sütü bol değildir.

Böylece, Züheyr ona öyle söylediği zaman altı hıssa mukabilinde onu geri verdi. İddia ederler ki Uyeyne Akra' b. Hâbis'e rastladı ve bu durumu ona şikayet etti. O da şöyle dedi:

— Vallahi o kadın yaşça kadınların orta hallisi değildi. Vücutça da ideal değildi.

Mâlik b. Avf en-Nasrî'nin müslüman olması

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hevâzin'in elçiler hey'etiyle konuştu ve onlara Mâlik b. Avf'ın ne yapmakta olduğunu sordu. Onlar dediler ki:

— O Taif'de Sakif kabilesi ile birliktedir.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) dedi ki:

— Mâlik'e haber veriniz ki eğer o bana müslüman olarak gelirse ona ailesini ve malını geri veririm. Ve ona yüz deve veririm.

Bu haber Mâlik'e iletildi. O da Taif'den ona gitmek üzere yola çıktı. Mâlik, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kendi kabilesi olan Sakif'in ona verdiği sözü öğreneceklerinden ve kendisini alakoyacaklarından korkuyordu. Fakat hazırlanması için gerekenlerin yapılmasını emretti. Hazırlıklar yapıldı. Bir atın hazırlanmasını emretti. Onu Taif'e götürdüler. Gece binip çıktı. Atını koşturdu ta deve ile gönderdiği hazırlıklarına kavuştu. Daha önce belli bir yerde beklemelerini söylemişti. Böylece Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e kavuştu. (Ci'râne'de veya Mekke'de Ona erişti.) O da ona ailesini ve malını geri verdi ve ona yüz deve bahşetti. O müslüman oldu ve islamiyetini güzelce yaşadı. Mâlik b. Avf müslüman olurken şöyle dedi:

مَا إِنْ رَأَيْتُ وَلَا سَمِعْتُ بِمِثْلِهِ ... فِي النَّاسِ كُلِّهِمْ بِمِثْلِ مُحَمَّدِ
أَوْفَى وَأَعْطَى لِلْجَزِيلِ إِذَا اجْتُدِي ... وَمَتَى تَشَأْ يُخْبِرْكَ عَمَّا فِي غَدِ
وَإِذَا الْكَتِيبَةُ عَرَّدَتْ أَنْيَابُهَا ... بِالسَّمْهَرِيِّ وَضَرْبِ كُلِّ مُهَنَّدِ
فَكَأَنَّهُ لَيْثٌ عَلَى أَشْبَالِهِ ... وَسْطَ الْمَبَاءَةِ خَادِرٌ فِي مَرْصَدِ

«İnsanların bütünü içinde Muhammed'in emsali gibi birisi olduğunu ne gördüm ne işittim.

Sözünü yerine getirdi ve bahşiş verdiği zaman bol bol verdi ve ne zaman dilerse yarın olacak şeylerden sana haber verir.

Ordu süngü ile ve her bir kılıçla vurmakla dişlerini kuvvetlendirip şiddetlendirdiği zaman bakarsın ki sanki tozların ortasında yavruları üzerinde bir arslan ininde teyakkuz halindedir.»

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onu kavminden müslüman olan kimselerin üzerine amil (vali) tayin etti. Etbaı olan kabileler şunlardır:

Sümâle, Selime ve Fehm. O, onlarla Sakif ile savaşıyordu. Onların bir malı veya davar sürüsü çıkmazdı ki onun üzerine saldırmasınlar. Nihayet onları sıkıştırdı. Bunun üzerine Ebû Mihcen b. Habîb b. Amr b. Umeyr es-Sekafi şöyle dedi:

هَابَتِ الأَعْدَاءُ جَانِبَنَا ثُمَّ تَغْزُونَا بَنُو سَلِمَهْ
وَأَتَانَا مَالِكٌ بِهِمْ نَاقِضاً لِلْعَهْدِ وَالْحُرُمَهْ
وَأَتَوْنَا فِي مَنَازِلِنَا وَلَقَدْ كُنَّا أُولِي نَقِمَهْ

«Düşmanlar bizim tarafımızdan korkutulur sonra Benû Selime bizimle savaşmaya özendi.
Ahdi ve haramları bozarak Mâlik onları bize getirdi.
Bizim konuk yerlerimize geldiler ve biz intikam sahibleri idik.»

Ganimeti taksim

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Huneyn esirlerini Huneyn halkına geri verme işini bitirdiği zaman bineğine bindi ve millet (sahabeler) de onun peşine düştüler. Şöyle diyorlardı:

— Yâ Resûlallah, bize develerden ve koyunlardan ganimet edilen mallarımızı taksim et.

Hatta onu bir ağaca sığınmaya zorladılar. Cübbesi ona takıldı. O (A.S.M.) şöyle buyurdu:

— Ey insanlar bana cübbemi veriniz. Vallahi şayet sizin için Tihame'nin ağaçları sayısınca develer ve sığırlar olsa elbette onu size taksim ederdim. Ben ne cimriyim ne korkağım ne de yalancıyım. Benden böyle bir şey göremiyeceksiniz.

Sonra bir devenin yanına vardı, hörgücünden bir az yün aldı ve onu parmakları arasına koydu sonra yukarı kaldırdı, ve şöyle dedi:

— Ey insanlar, Vallahi benim sizden alman ganimetinizden ve şu yün parçasından ancak beştebir hissem vardır. Beşte bir de size geri verilmiştir. Sonra sahabelerine:

«İpliği iğneyi veriniz, çünkü hiyânet, ehli üzerine âr olur, kıyamet gününde nâr ve arların en çirkini olacaktır.» diye buyurdu. Bunun üzerine Ensar'dan bir adam kıl ipliklerinden bir dürüm getirdi ve şöyle dedi:

— Yâ Resûlallah bu dürüm ipliği aldım ki onunla benim sırtı yağır olan bir binek deveme eğer altından bir keçe yapayım.

O da şöyle dedi:

— İşte ondan olan benim payım senindir. Ensari adam:

— İş bu dereceye varınca benim ona ihtiyacım yoktur, dedi. Sonra o yünü ganimetin içine attı.

Sonra onu elinden attı.

İbn-i Hişam dedi:

Zeyd b. Eslem, babasından naklen şöyle zikr etti:

Akîl b. Ebi Tâlib Huneyn gününde karısı Fâtıma bint-i Şeybe b. Rabia'nın yanına kılıcı kanla bulaşmış vaziyette girdi. Karısı ona şöyle dedi:

— Ben bildim ki sen muhakkak savaşmışsın. Müşriklerin ganimetlerinden neler ele geçirdin?

O cevaben:

— İşte şu iğneyi al ki onunla elbiselerini dikersin, dedi ve ona verdi.

Bunu müteakip Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in nidacısını işitti ki o şöyle diyor:

«Kim bir şey almışsa onu geri versin, hatta bir iplik ve iğne almış olan dahi.» Bunun üzerine Akîl geri döndü ve karısına:

«Senin iğnen gitti.» dedi. İğneyi aldı ve ganimetlerin içine attı.

Müellefe-i kulub'a (126) bahşiş verilmesi

İbn-i İshak şöyle dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kalbleri telif edilen kimselere bahşiş verdi. Bunlar şeref sahibi kişiler idiler. Onları ısın-

(126) İslama kalblerini çekmek için onlara yardım edilen gayrı müslimlerdir.

dınyor ve onların sebebiyle onların kavimlerini de ısındırıyordu. Ebû Süfyân b. Harb'e yüz deve verdi. Onun oğlu Muâviye'ye de yüz deve verdi. Hâkim b. Hizâm'a yüz deve verdi. Hâris b. Hâris b. Kelede'ye ki, bu Beni Abduddar'ın kardeşidir, yüz deve verdi.

İbn-i Hişam şöyle dedi:

O Nusayr b. Hâris b. Kelede'dir. Veya Hâris, onun başka bir ismi olması da mümkündür.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Hâris b. Hişam'a yüz deve verdi. Süheyl b. Ömer'e yüz deve verdi. Huveytib b. Abdul-uzzâ b. Ebi Kays'a yüz deve verdi. Alâ b. Câriye es-Sakafi'ye, — ki bu, Beni Zühre'nin halifidir — yüz deve verdi. Uyeyne b. Hısn b. Hüzeyfe b. Bedr'e yüz deve verdi. Akre' b. Hâbis et-Temimi'ye yüz deve verdi. Mâlik b. Avf en-Nasri'ye yüz deve verdi. Safvan b. Ümeyye'ye yüz deve verdi. İşte bunlar yüz deve verilen kimselerdir.

Kureyş'den birtakım adamlara ise yüzün aşağısında verdi. Onlardan Mahreme b. Nevfel ez-Zühri, Umeyr b. Vehb el-Cumehi ve Hişâm b. Amr Beni Amir b. Luay'ın kardeşi vardır. Onlara ne verdiği aklımda kalmadı. Yalnız şunu biliyorum ki onlara verilen yüzün altındadır. Said b. Yerbû b. Ankese b. Âmir b. Mahzûm'a ve Sehmi'ye ellişer deve verdi.

İbn-i Hişâm dedi ki: Onun ismi Adiyy b. Kays'dır.

İbn-i Mirdâs'ın aldığını az görmesi ve Resulûllah'ın onu râzı etmesi

İbn-i İshak şöyle dedi:

Abbâs b. Mirdâs'a birkaç deve verdi, o da buna kızdı ve onların hakkında Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e itâb etti. Ve şöyle dedi:

كَانَتْ نِهَابًا تَلَافَيْتُهَا بِكَرِّي عَلَى الْمُهْرِ فِي الْأَجْرَعِ
وَإِيقَاظِي الْقَوْمَ أَنْ يَرْقُدُوا إِذَا هَجَعَ النَّاسُ لَمْ أَهْجَعِ

فَأَصْبَحَ نَهْبِي وَنَهْبُ الْعَبِيـــدِ بَيْنَ عُـــيَيْنَةَ وَالْأَقْرَعِ
وَقَدْ كُنْتُ فِي الْحَرْبِ ذَا تُدْرَإٍ فَلَمْ أُعْــطَ شَيْئًا وَلَمْ أُمْنَعِ
إِلَّا أَفَائِلَ أُعْطِيــــتُهَا عَـــدِيدَ قَوَائِمِهَا الْأَرْبَعِ
وَمَا كَانَ حِصْنٌ وَلَا حَابِسٌ يَفُوقَانِ شَيْخِيَ فِي الْمَجْـــمَعِ
وَمَا كُنْتُ دُونَ امْرِئٍ مِنْهُمَا وَمَنْ تَضَـــعِ الْيَوْمَ لَا يُرْفَعِ

«Bir yağma idi ki onu atın tayı üzerinde ovalık yerde hamle yapmamla,
Uyumakta olan kavmimi uyandırmakla, insanlar uyudukları zaman uyumadığım bir zamanda, tedarik etmiştim.
Böylece benim yağma ettiğim, ganimet aldığım ve Ubeyd'in ganimet aldığı şeyler Uyeyne ile Ekra arasında taksim edildi.
Halbuki ben harpte kavmimden düşmanı def eden bir kişiliğe sâhibtim. Bana ne bir şey verildi ne de verilmedi.
Ancak birkaç küçük deve ki ancak onların dört ayaklarının sayısınca bana verildi.
Ne Hısn ne de Hâbis toplulukta şeyhimden (127) *üstün olmazlardı.*
Onlardan bir kişinin aşağısında değildim bu gün alçalan yükselmez.»

İbn-i Hişam şöyle dedi : Bana Yunus en-Nahvî şöyle haber verdi :

فَمَا كَانَ حِصْنٌ وَلَا حَابِسٌ يَفُوقَانِ مِرْدَاسَ فِي الْمَجْمَعِ

«Ne Hısn ne Hâbis toplumda Mirdâs'tan üstün olmazlardı.»

İbn-i İshak dedi :

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

Ona gidiniz ve onun lisanını benden kesiniz. Onlar da gittiler ve razı oluncaya kadar ona verdiler. Resulûllah da bunu kast etmişti.

İbn-i Hişam şöyle dedi : İlim ehlinden biri haber verdi ki :

Abbâs b. Mirdâs, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ona :

(127) Şeyhimden kasıt babası Mirdas'tır.

«فَأَصْبَحَ نَهْبِي وَنَهْبُ الْعُبَيْدِ بَيْنَ الأَقْرَعِ وَعُيَيْنَةَ»

«Benim ganimetim ve Ubeyd'in ganimeti, Akra ile Uyeyne arasında taksim edilir oldu»

sözünü söyleyen sen misin? dedi.

Ebû Bekr es-Sıddık:

«Uyeyne ile Akre arasında.» (128) dedi.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

O ikisi birdir, dedi. Ebû Bekr:

Şehâdet ederim ki muhakkak sen Allah'ın şu dediği gibisin, dedi.

«وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ»

«Biz ona şiiri öğretmedik ne de şiir söylemek ona yakışır.»

Huneyn ganimetlerinin bey'at edenlere tevzii

İbn-i Hişam dedi ki:

Bana isnadda ehl-i ilimden kendisine isnadda itimad ettiğim bir kimse, İbn-i Şihâb ez-Zühri'den, o da Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o da İbn-i Abbâs'dan naklen haber verdi ki İbn-i Abbâs şöyle dedi:

Kureyş'den ve başkalarından bazı kimseler Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e beyat ettiler, o da Ci'râne gününde Huneyn'in ganimetlerinden onlara verdi.

Beni Ümeyye b. Abd-i Şems'den: Ebû Süfyan b. Harb b. Ümeyye, Talik b. Süfyan b. Ümeyye ve Hâlid b. Esid b. Ebil-Îs b. Ümeyye vardır.

Beni Abduddar b. Kusayy'dan: Şeybe b. Osmân b. Ebi Talha b. Abdul'uzzâ b. Osman b. Abduddar, Ebu Senâbil b. Ba'keke b. Hâris b. Umeyle b. Sebbak b. Abduddar; İkrime b. Amir b. Haşim b. Abd-i Menaf b. Abduddar.

---

(128) Uyeyne ile Akra' arasında şiirdeki yerlerinin değiştirilmesi söz ediliyor.

Beni Mahzûm b. Yakaza'dan: Züheyr b. Ebi Ümeyye b. Muğire, Haris b. Hişam b. Muğire, Halid b. Hişam b. Muğire, Hişam b. Velid b. Muğire, Süfyan b. Abdul-Esed b. Abdullah b. Amer b. Mahzum ve Sâib b. Ebi Saib b. Aiz b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm.

Benî Adiyy b. Kâb'den: Muti' b. Esved b. Hârise b. Nadle ve Ebu Cehm b. Huzeyfe b. Ğanim.

Benî Cumeh b. Amr'dan: Safvan b. Ümeyye b. Halef ve Uheyhe b. Ümeyye b. Halef ve Umeyr b. Vehb b. Hâlef.

Beni Sehm'den: Adiyy b. Kays b. Huzâfe.

Benî Âmir b. Luay'dan: Huveytib b. Abduluzza b. Ebî Kays b. Abd-i Vüdd ve Hişâm b. Amr b. Rebîe b. Hâris b. Hudeyyib.

Kabilelerin dışından olanlardan:

Benî Bekr b. Abd-i Menât b. Kinâne'den: Nevfel b. Muâviye b. Urve b. Sahr b. Rezn b. Yamer b. Nüfâse b. Adiyy b. Dil.

Benî Kays'dan olan Benî Âmir b. Sasaa'dan sonra Ben' Kilâb b. Rebîe b. Âmir b. Sasaa'dan: Alkame b. Ulâse b. Avf b. Ehvas b. Cafer b. Kilâb ve Lebid b. Rabia b. Mâlik b. Cafer b. Kilâb.

Benî Âmir b. Rebie'den: Hâlid b. Hevze b. Rebîe b. Amr b. Âmir b. Rebîe b. Âmir b. Sasaa ve Hermele b. Hevze b. Rebie b. Amr.

Benî Nasr b. Muâviye'den: Mâlik b. Avf b. Said b. Yerbû.

Beni Süleym b. Mansûr'dan: Abbâs b. Mirdâs b. Ebî Âmir. Bu, Benî Hâris b. Bühse b. Süleym'in kardeşidir.

Beni Gatafan'dan olan Benî Fezâre'den: Uyeyne b. Hısn b. Huzeyfe b. Bedr.

Benî Temim'den olan Benî Hanzele'den: Ekra' b. Hâbis b. İkal. Bu Benî Mücâşi' b. Dârüm'dendir.

Resulûllah'a, Cueyl'e bahşiş verilmesi soruldu o da cevap verdi

İbn-i İshak şöyle dedi: Bana Muhammed b. İbrahim b. Hâris et-Teymi şu haberi verdi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashabından biri ona şöyle dedi:

— Yâ Resûlallah, Uyeyne b. Hısn'a ve Ekra' b. Hâbis'e yüzer deve verdin. Cueyl b. Sürâka el-Damri'yi ise bıraktın :

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Muhammed'in nefsi kudret elinde olan Zât'a yemin ederim ki, Cueyl b. Sürâka, dünya dolusu Uyeyne b. Hısn ve Ekrâ b. Habis gibilerden daha hayırlıdır, fakat ben o ikisini ısındırdım ki müslüman olsunlar. Cueyl b. Sürâka'yı ise islamına ısmarladım.

Zü'l-Huveysire et-Teymi'nin itirazı

İbn-i İshak şöyle dedi :

Bana Ebu Ubeyde b. Muhammed b. Ammar b. Yasir, 'Abdullah b. Hâris b. Nevfel'in mevlâsı Ebul-Kasım Miksem'den naklen bana haber verdi ki : O şöyle dedi :

Ben ve Telid b. Kilâb el-Leysi çıktık ve Abdullah b. Amr b. Âs'a geldik, o Beyti tavaf ediyordu, ayakkabısını eline almıştı. Biz ona dedik ki :

— Huneyn gününde Temimli adam Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile konuşurken hâzır bulundun mu? Dedi ki :

— Evet Beni Temim'den Ebi Huveysire namında bir adam geldi. Resulûllah millete ganimet dağıtırken onun yanında durdu ve şöyle dedi :

— Ey Muhammed, bu gün senin yaptığın şeyi gördüm.

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— Evet. Nasıl gördün?

O da şöyle dedi :

— Seni adâletli görmedim.

Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) gazablandı sonra şöyle dedi :

— Yazık sana! Adâlet bende olmazsa kimde olur.

Bunun üzerine Ömer b. Hattâb şöyle dedi :

— Ya Resûlallah onu katl edeyim mi? Resûlullah :

— Hayır, onu bırak çünkü yakında onun için bir şia = taraftar topluluğu olacak; dinde aşırı giderler. Sonra okun yaydan çıktığı gibi dinden çıkarlar. Ki okun ucuna bakılır bir şey bulunmaz. Sonra okun gövdesine bakılır bir şey bulunmaz. Sonra okun kirişe gelen tarafına bakılır bir şey bulunmaz en sonunda onun kan ve karına geçtiği görülür.

İbn-i İshâk dedi : Bana, Ebû Cafer Muhammed b. Ali b. Hüseyin Ebû Ubeyde'nin rivayetinin aynını haber verdi ve onun ismini Zu-Huveysire olarak zikretti.

İbn-i İshak dedi : Bana Abdullah b. Ebi Necih, babasından naklen bu rivayetin mislini haber verdi.

Hassân'ın, Ensâr'ın ganimetlerden mahrum kalmaları hakkındaki şiiri

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Kureyş ve Arab kabileleri içinde ganimetleri dağıttığı ve Ensara bir şey vermediği zaman, Hassân b. Sâbit bu hususta ona itap ederek şöyle dedi :

زَادَتْ هُمُومٌ فَمَاءُ الْعَيْنِ مُنْحَدِرٌ سَحًّا إِذَا حَفَلَتْهُ عَبْرَةٌ دِرَرُ
وَجْداً بِشَمَّاءَ إِذْ شَمَّاءُ بَهْكَنَةٌ هَيْفَاءُ[3] لاَ دَنَسٌ[4] فِيهَا وَلاَ خَوَرُ
دَعْ عَنْكَ شَمَّاءَ إِذْ كَانَتْ مَوَدَّتُهَا نَزْراً وَشَرُّ وِصَالِ الْوَاصِلِ النَّزِرُ
وَأْتِ الرَّسُولَ فَقُلْ يَا خَيْرَ مُؤْتَمَنٍ لِلْمُؤْمِنِينَ إِذَا مَا عُدِّدَ[7] الْبَشَرُ
عَلاَمَ تُدْعَى سُلَيْمٌ وَهْيَ نَازِحَةٌ قُدَّامَ[8] قَوْمٍ هُمُ آوَوْا وَهُمْ نَصَرُوا
سَمَّاهُمُ اللهُ أَنْصَاراً بِنَصْرِهِمِ دِينَ الْهُدَى وَعَوَانُ الْحَرْبِ تَسْتَعِرُ
وَسَارِعُوا فِي سَبِيلِ اللهِ وَاعْتَرَفُوا لِلنَّائِبَاتِ وَمَا خَامُوا وَمَا ضَجِرُوا
وَالنَّاسُ أَلْبٌ[1] عَلَيْنَا فِيكَ لَيْسَ لَنَا
إِلاَّ السُّيُوفَ وَأَطْرَافَ الْقَنَا وَزَرُ
نُجَالِدُ النَّاسَ لاَ نُبْقِي عَلَى أَحَدٍ وَلاَ نُضَيِّعُ مَا تُوحِي بِهِ السُّوَرُ
وَلاَ تَهِرُّ جُنَاةُ الْحَرْبِ نَادِيَنَا وَنَحْنُ حِينَ تَلَظَّى نَارُهَا سُعُرُ

كَمَا (٦) رَدَدْنَا بِبَدْرٍ دُونَ مَا طَلَبُوا أَهْلَ النِّفَاقِ وَفِينَا يُنْزَلُ الظَّفَرُ
وَنَحْنُ جُنْدُكَ يَوْمَ النَّعْفِ مِنْ أُحُدِ
إِذْ حَزَّبَتْ (٧) بَطَرًا أَحْزَابَهَا (٨) مُضَرُ
فَمَا وَنِينَا وَمَا خِمْنَا وَمَا خَبَرُوا مِنَّا عِثَارًا وَكُلُّ النَّاسِ قَدْ عَثَرُوا

«Hüzün ve kederler arttı ve gözün yaşı çoğalıp damlalar toplanıp dökülerek aşağı iniyor.

Şemma'ya (129) *üzülerek, zirâ Şemmâ çok etlidir, koltuk altları ince zayıfcadır, Onda ne bir kir ne de bir zaf yoktur.*

Şemmâ'yı bırak, zira onun sevgisi az oldu. Ve vâsıl olan bir kimsenin visâlinin en şerlisi, az sevgi olmaktır.

Resûle git ve de ki: Ey insanların sayıldığı zaman müminler için en hayırlı emin olan kimse,

Kendisi uzak olduğu halde ne sebeple Süleym öyle bir kavmin önünde çağırılır ki onlar, sizi barındırdılar ve yardım ettiler.

Allah onlara, (birbir peşine katl edilen alevlenen şiddetlenen bir harb olurken, hidâyetci dine yardımları sebebiyle) Ensar ismini verdi.

Onlar Allah yolunda koştular, musîbetlere sabr ettiler ne korktular ne de güç ve dar duruma geldiler.

Halbuki insanlar senin hakkında bize karşı toplanmışlardır, bizim için başka bir şey olmayıp ancak kılıçlar ve mızrakların uçları sığınak yeridir.

İnsanlarla kılıçla vuruşuruz, hiçbir kimseye acımayız ve sûrelerin kendisiyle vahy olduğu şeyleri zâyi etmeyiz.

Harbin derinliklerine dalan kimseler, bizim meclisimizi nâhoş karşılamazlar ve biz harbin ateşi yandığı zaman harbi yakar ve onu alevlendiririz.

Nitekim Bedir'de ehl-i nifâkı, taleb ettikleri şeylere karşı, geri çevirdik ve bizim hakkımızda zafer nâzil oluyordu.

Biz Uhud'dan dağın eteği gününde senin askerlerindik.

Bir sırada ki Muzar sevincinden veya tekebbüründen hiziblerini toplamıştı.

Biz ne za'fa düştük ne korkaklık ettik ne de bizden, bir kayma haberi verdiler, halbuki insanların hepsi kaymaktaydılar.»

---

(129) Şemmâ bir kadındır.

Ensâr'ın mahrûm kalmalarından ötürü hüzünlenmeleri Resulûllah'ın da onları râzı etmesi

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

Bana Ziyâd b. Abdullah İbn-i İshak'tan, O Âsım b. Ömer b. Katâde'den O, Mahmûd b. Lebid'den, O, Ebû Saîd el-Hudrî'den naklen şöyle haber verdi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) işte o bahşişlerden verdiği şeyleri ve Arab kabilelerine dağıttığında ve Ensâra bir şey vermediğinde, Ensâr'dan işte bu gurup içlerinde bir burukluk hissettiler, hatta onlarda adi sözler çoğaldı, öyle ki onlardan bir sözcü şöyle dedi:

— Vallahi Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kavmine kavuştu.

Böylece Sâd b. Ubâde onun yanına girdi ve şöyle dedi:

— Yâ Resûlallah, şüphesiz işte Ensâr'dan bu topluluk sana karşı içlerinde bir şeyler hissetmeğe başladılar ki, ele geçirdiğin bu ganimet hakkında yaptığını yaptın. Kavmin içinde taksim ettin ve Arab kabileleri içinde büyük bahşişler bahşettin. Halbuki Ensâr'dan işte bu topluluk için bir şey verilmedi.

Resulûllah buyurdu ki:

— Ey Sâd, sen ne diyorsun?

Dedi ki:

— Yâ Resûlullah, ben başka değil ancak kavmimden bir kişiyim.

Dedi ki:

— O halde işte bu ağılda kavmini bana topla.

Bunun üzerine Sâd çıktı ve o ağılın içinde Ensâr'ı topladı. Sonra muhâcirlerden birtakım adamlar geldiler o da onları bıraktı ve onlar girdiler, diğer bir takım daha geldi onları ise geri çevirdi. Onun için onlar toplandıklarında Sâd Resulûllah'a gitti ve şöyle dedi:

— Senin için Ensârdan işte bu topluluk toplanmıştır.

Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlara geldi ve Allah'a hamd etti ve O'na layık olduğu şeyle senâ etti, sonra şöyle dedi:

— Ey Ensâr topluluğu; sizden bana varan dedikodu nedir? Bir his ki onu bana karşı içinizde duymaktasınız? Sizler dalâlettekiler olduğunuz halde ben size gelmedim mi, böylece Allah sizi hidayete erdirmedi mi, sizler fakirdiniz de Allah sizi zengin etmedi mi, siz birbirinize karşı düşmandınız da Allah sizin kalblerinizi birleştirmedi mi! Dediler ki:

— Evet öyle oldu, Allah ve Resûlü en lutufkârdır ve en faziletli ve ihsanlıdır.

Sonra şöyle dedi:

— Ey Ensâr topluluğu, bana cevap vermiyor musunuz?

Dediler ki:

— Yâ Resûlallah ne ile sana cevap verelim? Minnet ve fazl Allah ve Resulûne âiddir.

Sallallahü Aleyhi ve Sellem şöyle dedi:

— Amma vallahi şayet dileseydiniz şöyle derdiniz ve doğru söylemiş olurdunuz ve elbette doğrulanırdınız:

«Bize yalanlanmış olarak geldin biz seni tastik ettik ve yardımsız terkedilmiş olarak geldin biz sana yardım ettik, kovulmuş olarak geldin biz seni barındırdık ve fakir yoksul olarak geldin biz sana bahşettik, bizden birimiz gibi kıldık.»

Ey Ensâr topluluğu, dünyadan yumuşak yeşil bir bakla (dünya güzellik ve nimetleri) hakkında hislere kapıldınız, ki onunla müslüman olsunlar diye bir kavmi ısındırdım ülfet ettirdim. Sizi ise sizin islamınıza ısmarladım. Ey Ensâr topluluğu insanların, davarlarla ve develerle gitmesine karşılık sizin Resulûllah ile yolculuğunuza dönmenize razı olmaz mısınız? Muhammed'in nefsi yedinde olan Zât'a yemin ederim ki şayet hicret olmasaydı elbette Ensâr'dan bir kişi olurdum ve şâyet bütün insanlar bir yola sülûk etseler ve Ensâr da ayrı bir yola sülûk etseler, elbette ki Ensâr'ın yoluna sülûk ederdim. Ey Allah'ım Ensâr'a ve Ensâr'ın çocuklarına ve Ensâr'ının çocuklarının çocuklarına rahmet et.

Bunun üzerine Ensâr ağladı, öyle ki sakalları ıslandı. Dediler ki:

«Payımız ve kısmetimiz olarak Resulûllah'a râzıyız.»

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) döndü onlar da dağılıp gittiler.

RESULÛLLAH'IN Cİ'RÂNE'DEN UMRESİ

Attâb b. Esîd'in Mekke üzerine bırakılması ve Attab'ın müslümanlara sekizinci senede hac yaptırması Resulûllah'ın umre yapması ve İbn-i Esîd'i Mekke üzerine naib tayin etmesi

İbn-i İshak şöyle dedi:

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ci'râne'den umre etmek üzere yola çıktı ve ganimetin geri kalanlarının Merr-i Zahrân'ın bir bucağında bir muhafazalıkta tutulmasını emretti. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) umresini bitirdiği zaman Medîne'ye dönmek üzere ayrıldı. Attâb b. Esid'i Mekke üzerine kendisine vekil tayin etti. Onunla birlikte Muâz b. Cebel'i de millete dinlerini öğretmesi ve Kur'ân'ı talim etmesi üzere halef bıraktı. Ganimetin bakiyesini almak üzere Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e müracaatlar başladı.

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

Zeyd b. Eslem'den naklen bana haber verildi ki, o şöyle dedi:

Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Attâb b. Esid'i Mekke üzerine âmil kıldığı zaman her bir gün için bir dirhemle onu rızıklandırdı (maaş bağladı). O da kalktı ve millete hitab ederek şöyle dedi:

— Ey insanlar Allah bir dirhemden fazlasına imrenen kimsenin ciğerini incitsin. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) her bir gün için beni bir dirhem ile rızıklandırmıştır. O halde benim hiçbir kimseye ihtiyacım yoktur.

Umre'nin vakti

İbn-i İshak şöyle dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in umresi Zilka'de'de idi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Zika'de'nin kalanında veya zül Hicce'de Medine'ye geldi.

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Medine'ye, Ebû Amr el-Medenî'nin iddiasına göre, zilkadeden geri kalan altıncı gecede geldi.

İbn-i İshak dedi:

İşte o senede halk, Arabların hac ettikleri minval üzere hac yaptılar. İşte o senede Attab b. Esid müslümanlara hac yaptırdı. Bu H. Sekizinci senesinde idi. Tâif halkı, şirk üzere ve Tâif'te Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Zülkâdede ayrıldığı sıradan dokuzuncu senenin Ramazan ayına kadar ikamet edip kaldılar.

KÂB B. ZÜHEYR'İN TÂİF'TEN AYRILMASINDAN SONRAKİ DURUMU

Buceyr'in, kardeşi Kâb için korkması ve onun ona nasihatı

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Tâif'den ayrıldığı yerden geldiği zaman, Büceyr b. Züheyr b. Ebi Sülmâ, kardeşi Kâb b. Züheyr'e, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in, kendisini hicveden ve ona eziyet veren kimselerden birtakım adamları Mekke'de katlettiğini ve Kureyş'in şâirlerinden geriye kalan İbn-i Zibârâ ve Hubeyre b. Ebi Vehb'in etrafa kaçtıklarını haber vererek bir mektûb yazdı. Mektûbunda devamla şöyle diyordu:

«Eğer senin kendine bir ihtiyacın var ise Resulûllah (Sallallahü *Aleyhi* ve *Sellem*)'e uç *git*, çünkü ona tevbe ederek gelen hiçbir kimseyi katletmez. Eğer sen bunu yapmazsan yerden sığınacak bir yere sığın.» Kâb b. Züheyr de şöyle demişti:

أَلَا أَبْلِغَا عَنِّي بُجَيْرًا رِسَالَةً ... فَهَلْ لَكَ فِيمَا قُلْتَ وَيْحَكَ هَلْ لَكَا؟
فَبَيِّنْ لَنَا إِنْ كُنْتَ لَسْتَ بِفَاعِلٍ ... عَلَى أَيِّ شَيْءٍ غَيْرِ ذَلِكَ دَلَّكَا
عَلَى خُلُقٍ لَمْ أُلْفِ يَوْمًا أَبًا لَهُ ... عَلَيْهِ وَمَا تُلْفِي عَلَيْهِ أَبًا لَكَا
فَإِنْ أَنْتَ لَمْ تَفْعَلْ فَلَسْتُ بِآسِفٍ ... وَلَا قَائِلٍ إِمَّا عَثَرْتَ: لَعًا لَكَا
سَقَاكَ بِهَا الْمَأْمُونُ كَأْسًا رَوِيَّةً ... فَأَنْهَلَكَ الْمَأْمُونُ مِنْهَا وَعَلَّكَا

«İşte, Benden Büceyr'e bir mektûb iletiniz ki, eğer senin dediğim şeyle bir ihtiyacın yoksa, Eğer yapacak değilsen bize bildir. Seni buna iten nedir?

Bir ahlâk üzeredir onun babasını bir gün olsun öyle görmedim. Sen de o konuda bir baba bulamazsın.

Eğer sen dediğimi yapan falan değilsen, hiç de esef eden değilim.

Ne de, eğer kayarsan kayman, zail olsun, diye dua eden de değilim.
Seni Me'mun (130) *onunla kanarcasına bir bardakla suladı ki*
Me'mun seni ondan birinci kere içirdi ve ikinci içirimi de içirdi.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

«الأمورُ»

diye rivâyet edilir.

«فبيِّنْ لنا»

sözü İbn-i İshak'ın gayrından menkuldur.

Şiir ilmi ehlinden biri bana bu şiiri şöyle rivâyet etti.

مَنْ مُبْلِغٌ عَنِّي بُجَيْرًا رِسَالَةً — فَهَلْ لَكَ فِيمَا قُلْتُ بِالْخَيْفِ هَلْ لَكَا
شَرِبْتَ مَعَ الْمَأْمُونِ كَأْسًا رَوِيَّةً — فَأَنْهَلَكَ الْمَأْمُونُ مِنْهَا وَعَلَّكَا
وَخَالَفْتَ أَسْبَابَ الْهُدَى وَاتَّبَعْتَهُ — عَلَى أَيِّ شَيْءٍ وَيْبَ غَيْرِكَ دَلَّكَا
عَلَى خُلُقٍ لَمْ تُلْفِ أُمًّا وَلَا أَبًا (*) — عَلَيْهِ وَلَمْ تُدْرِكْ عَلَيْهِ أَخًا لَكَا
فَإِنْ أَنْتَ لَمْ تَفْعَلْ فَلَسْتُ بِآسِفٍ — وَلَا قَائِلٍ إِمَّا عَثَرْتَ: لَعًا لَكَا

«Kim benden Büceyr'e bir haber götürecektir: Hayf'de (131) *sana dediğim şeyde senin için bir fayda yok mudur.*
Me'mun ile birlikte kana kana bir bardaktan içtin, Me'mun ondan sana bir kere içirdi ve sana ikinciyi de içirdi.
Sen hidâyet sebeplerine muhâlefet ettin ve ona tâbi oldun.
Hangi şeye göre senin gayrın helakiyle helak oldun.
Ne ile onu buldun.
Bir ahlâk üzere ki, ne bir anayı ne bir babayı onun üzerine bulmadın.
Onun üzerine olan bir kardeşine de erişmedin.
Eğer sen dediğimi yapmazsan esef eden falan değilim, ne de eğer kayarsan, kayman zâil olsun, diyen de değilim.»

---

(130) Me'mun: Bununla Peygamber (Salallahü Aleyhi ve Sellem)'i kasd eder. Kureyş onu onunla isimlendirirdi. Peygamberlikten önce ise Emin ile isimlendirirlerdi.

(131) Hayf: Dağın alt yanıdır. Bununla Mina'nın hayf'ını kast eder.

Ve bu risâleyi Büceyr'e gönderdi. Mektûb Büceyr'e geldiği zaman Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den onu gizlemek hoşuna gitmedi ve o şiiri ona okudu. Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)

«سَقَاكَ بِهَا الْمَأْمُونُ»

«Me'mun seni onunla suladı.»

sözünü işitince şöyle dedi :

Doğru söyledi. Fakat o yalancıdır, ben Memûn'um. Ve

«عَلَى خُلُقٍ لَمْ تُلْفِ أُمًّا وَلَا أَبًا عَلَيْهِ»

«Bir ahlâk üzeresin ki ne bir anayı ne bir babayı onun üzerine bulmadın.»

sözünü işitince de :

—*« Evet, ne anası ne de babası o ahlâk üzere değildi» dedi.*

Sonra Büceyr Kâb'e şöyle söyledi :

مَنْ مُبْلِغٌ كَعْبًا فَهَلْ لَكَ فِي الَّتِي ... تَلُومُ عَلَيْهَا بَاطِلًا وَهْيَ أَحْزَمُ

إِلَى اللَّهِ (لَا الْعُزَّى وَلَا اللَّاتِ) وَحْدَهُ ... فَتَنْجُو إِذَا كَانَ النَّجَاءُ وَتَسْلَمُ

لَدَى يَوْمِ لَا يَنْجُو وَلَيْسَ بِمُفْلِتٍ ... مِنَ النَّاسِ إِلَّا طَاهِرُ الْقَلْبِ مُسْلِمُ

فَدِينُ زُهَيْرٍ وَهُوَ لَا شَيْءَ دِينُهُ ... وَدِينُ أَبِي سُلْمَى عَلَيَّ مُحَرَّمُ

«Kim Kâb'e iletecektir ki, kınadığın şeyde bir bâtıl var mıdır. Halbuki o yalnızca Allah'a muhkemce bağlayıcıdır, Uzzâ'ya ve Lât'a değil. Kurtulursun, kurtulur ve islama girersen. (132)
Bir gün ki insanlardan hiçbir kurtulan olmaz ancak kalbi temiz müslüman kimse kurtulur.

---

(132) Zürkaani İbn-i Enbari'den naklen ilâve etti ki : Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi : Sizden kim Kâb b. Züheyr'e rastlarsa onu katletsin.

Züheyr'in dini hiçbir şey değildir. Ebu Sülmâ'nın dini ise bana haram kılınmıştır.»

İbn-i İshak şöyle dedi:

Kâb, Kureyş'in Resulûllah'a «Me'mun» dedikleri için ona o lakabı taktı.

İbn-i Hişam'ın rivayetinde ise Kureyş Resûlullah'a «Me'mur» diyorlarmış.

Kâb'ın, Resulûllah'ın yanına gelişi ve onun Kaside-i Lâmiyesi

İbn-i İshak şöyle dedi:

Mektûb Kâb'e varınca, yer ona dar geldi. Kendisinden korktu. Kabilesinde bulunan düşmanlarından bazıları onun hoşuna gitmeyen şeylerle onu korkuttular. Dediler ki: «Kâb öldürülecektir» O hiçbir şeyden bir kurtuluş çaresi bulamayınca, içinde Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i öven kasidesini söyledi. Ve o kasidede korkusunu ve düşmanlarından onu jurnal eden onun kötülüğünü isteyen ve ona korkutucu şeyler söyleyen kimseleri zikr etti. Sonra çıktı ve ta Medine'ye geldi. Bana zikr edildiği gibi: Cüheyne'den kendisiyle arasında tanışlık olduğu bir adamın yanına indi. O adam bunu sabahleyin erkenden Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına sabah namazını kıldığı sırada götürdü. O da Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birliket namaz kıldı. Sonra ona Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i işaret etti ve şöyle dedi:

— İşte Resulûllah! kalk ona git ve ondan eman dile.

Bana zikr edildi ki: Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e doğru kalkıp gitti, onun yanına oturdu, elini onun eline koydu. Resulûllah (Saalahü Aleyhi ve Sellem) onu tanımıyordu. O şöyle dedi:

— Yâ Resûlallah Kâb b. Züheyr tevbe ederek ve müslüman olarak gelmiştir ki senden emân dileye. Onu sana getirsem kabûl edecek misin?

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) dedi ki:

— Evet.

Dedi ki:

— Yâ Resûlallah, Kâb b. Züheyr benim.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Âsım b. Ömer b. Katâde şu haberi verdi:

Ensâr'dan bir adam yerinden fırladı ve şöyle dedi:

— Yâ Resûlallah Beni Allah düşmanı ile başbaşa bırak da onun boynunu vurayım.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'de şöyle dedi:

— Sen onu bırak. Çünkü o tevbe ederek ve üzerine bulunduğu şeyden ayrılarak gelmiştir.

Bunun üzerine Kâb, Ensâr'dan işte bu topluluğa kızdı. Ki onlardan olan o adam onu öldürmeye kalkışıyordu. Muhâcirler ise onun hakkında iyilikten başka bir şey söylememiştiler. Kâb, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldiği zaman şu kasidesini söyledi:

بَانَتْ سُعَادُ فَقَلْبِي اليَوْمَ مَتْبُولُ　　مُتَيَّمٌ إِثْرَهَا لَمْ يُفْدَ مَكْبُولُ

وَمَا سُعَادُ غَدَاةَ البَيْنِ إِذْ رَحَلُوا(٢)　　إِلَّا أَغَنُّ غَضِيضُ الطَّرْفِ مَكْحُولُ

هَيْفَاءُ مُقْبِلَةً عَجْزَاءُ مُدْبِرَةً　　لَا يُشْتَكَى قِصَرٌ مِنْهَا وَلَا طُولُ

تَجْلُو عَوَارِضَ ذِي ظَلْمٍ إِذَا ابْتَسَمَتْ　　كَأَنَّهُ مُنْهَلٌ بِالرَّاحِ مَعْلُولُ

شُجَّتْ بِذِي شَبَمٍ مِنْ مَاءِ مَحْنِيَةٍ　　صَافٍ بِأَبْطَحَ أَضْحَى وَهُوَ مَشْمُولُ

تَنْفِي الرِّيَاحُ القَذَى عَنْهُ وَأَفْرَطَهُ　　مِنْ صَوْبِ غَادِيَةٍ بِيضٌ يَعَالِيلُ

فَيَا لَهَا خُلَّةً لَوْ أَنَّهَا صَدَقَتْ　　بِوَعْدِهَا أَوْلَوَ اَنَّ النُّصْحَ مَقْبُولُ

لَكِنَّهَا خُلَّةٌ قَدْ سِيطَ مِنْ دَمِهَا　　فَجْعٌ وَوَلْعٌ وَإِخْلَافٌ وَتَبْدِيلُ

فَمَا تَدُومُ(٥) عَلَى حَالٍ تَكُونُ بِهَا　　كَمَا تَلَوَّنُ فِي أَثْوَابِهَا الغُولُ

وَمَا(٧) تَمَسَّكُ(٨) بِالعَهْدِ الَّذِي زَعَمَتْ　　إِلَّا كَمَا يُمْسِكُ المَاءَ الغَرَابِيلُ

فَلَا يَغُرَّنْكَ مَا مَنَّتْ وَمَا وَعَدَتْ　　إِنَّ الأَمَانِيَّ وَالأَحْلَامَ تَضْلِيلُ

كَانَتْ مَوَاعِيدُ عُرْقُوبٍ لَهَا مَثَلًا　　وَمَا مَوَاعِيدُهَا إِلَّا الأَبَاطِيلُ

أَرْجُو وَآمُلُ أَنْ تَدْنُو مَوَدَّتُهَا   وَمَا إِخَالُ لَدَيْنَا مِنْكِ تَنْوِيلُ
أَمْسَتْ سُعَادُ بِأَرْضٍ لَا يُبَلِّغُهَا   إِلَّا الْعِتَاقُ النَّجِيبَاتُ الْمَرَاسِيلُ
وَلَنْ يُبَلِّغَهَا إِلَّا عُذَافِرَةٌ   لَهَا عَلَى الْأَيْنِ إِرْقَالٌ وَتَبْغِيلُ
مِنْ كُلِّ نَضَّاخَةِ الذِّفْرَى إِذَا عَرِقَتْ   عُرْضَتُهَا طَامِسُ الْأَعْلَامِ مَجْهُولُ
تَرْمِي النِّجَادَ بِعَيْنَيْ مُفْرَدٍ لَهِقٍ   إِذَا تَوَقَّدَتِ الْحِزَّانُ وَالْمِيلُ
ضَخْمٌ مُقَلَّدُهَا فَعْمٌ مُقَيَّدُهَا   فِي خَلْقِهَا عَنْ بَنَاتِ الْفَحْلِ تَفْضِيلُ
غَلْبَاءُ وَجْنَاءُ عُلْكُومٌ مُذَكَّرَةٌ   فِي دَفِّهَا سَعَةٌ قُدَّامُهَا مِيلُ
وَجِلْدُهَا مِنْ أَطُومٍ مَا يُؤَيِّسُهُ   طِلْحٌ بِضَاحِيَةِ الْمَتْنَيْنِ مَهْزُولُ
حَرْفٌ أَخُوهَا أَبُوهَا مِنْ مُهَجَّنَةٍ   وَعَمُّهَا خَالُهَا قَوْدَاءُ شِمْلِيلُ
يَمْشِي الْقُرَادُ عَلَيْهَا ثُمَّ يُزْلِقُهُ   مِنْهَا لَبَانٌ وَأَقْرَابٌ زَهَالِيلُ

عَيْرَانَةٌ قُذِفَتْ بِالنَّحْضِ عَنْ عُرُضٍ   مِرْفَقُهَا عَنْ بَنَاتِ الزَّوْرِ مَفْتُولُ
كَأَنَّمَا فَاتَ عَيْنَيْهَا وَمَذْبَحَهَا   مِنْ خَطْمِهَا وَمِنَ اللَّحْيَيْنِ بِرْطِيلُ
تُمِرُّ مِثْلَ عَسِيبِ النَّخْلِ ذَا خُصَلٍ   فِي غَارِزٍ لَمْ تُخَوِّنْهُ الْأَحَالِيلُ
قَنْوَاءُ فِي حُرَّتَيْهَا لِلْبَصِيرِ بِهَا   عِتْقٌ مُبِينٌ وَفِي الْخَدَّيْنِ تَسْهِيلُ
تَخْدِي عَلَى يَسَرَاتٍ وَهْيَ لَاحِقَةٌ   ذَوَابِلٍ مَسُّهُنَّ الْأَرْضَ تَحْلِيلُ
سُمْرُ الْعُجَايَاتِ يَتْرُكْنَ الْحَصَى زِيَمًا   لَمْ يَقِهِنَّ رُءُوسَ الْأُكْمِ تَنْعِيلُ
كَأَنَّ أَوْبَ ذِرَاعَيْهَا وَقَدْ عَرِقَتْ   وَقَدْ تَلَفَّعَ بِالْقُورِ الْعَسَاقِيلُ
يَوْمًا يَظَلُّ بِهِ الْحِرْبَاءُ مُصْطَخِدًا   كَأَنَّ ضَاحِيَهُ بِالشَّمْسِ مَمْلُولُ
وَقَالَ لِلْقَوْمِ حَادِيهِمْ وَقَدْ جَعَلَتْ   وُرْقُ الْجَنَادِبِ يَرْكُضْنَ الْحَصَا قِيلُوا
شَدَّ النَّهَارِ ذِرَاعَا عَيْطَلٍ نَصَفٍ   قَامَتْ فَجَاوَبَهَا نُكْدٌ مَثَاكِيلُ

نَوَّاحَةٌ رِخْوَةُ الضَّبْعَيْنِ لَيْسَ لَهَا   لَمَّا نَعَى بِكْرَهَا النَّاعُونَ مَعْقُولُ
تَفْرِى اللَّبَانَ بِكَفَّيْهَا وَمِدْرَعُهَا   مُشَقَّقٌ عَنْ تَرَاقِيهَا رَعَابِيلُ
تَسْعَى الْغُوَاةُ جَنَابَيْهَا وَقَوْلُهُمُ   إِنَّكَ يَا بْنَ أَبِي سُلْمَى لَمَقْتُولُ
وَقَالَ كُلُّ صَدِيقٍ كُنْتُ آمُلُهُ   لَا أُلْهِيَنَّكَ إِنِّي عَنْكَ مَشْغُولُ
فَقُلْتُ خَلُّوا سَبِيلِي لَا أَبَا لَكُمُ   فَكُلُّ مَا قَدَّرَ الرَّحْمَنُ مَفْعُولُ
كُلُّ ابْنِ أُنْثَى وَإِنْ طَالَتْ سَلَامَتُهُ   يَوْمًا عَلَى آلَةٍ حَدْبَاءَ مَحْمُولُ

نُبِّئْتُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ أَوْعَدَنِي   وَالْعَفْوُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ مَأْمُولُ
مَهْلًا هَدَاكَ الَّذِي أَعْطَاكَ نَافِلَةَ الْـــقُرْآنِ فِيهَا مَوَاعِيظٌ وَتَفْصِيلُ
لَا تَأْخُذَنِّي بِأَقْوَالِ الْوُشَاةِ وَلَمْ   أُذْنِبْ وَلَوْ كَثُرَتْ فِيَّ الْأَقَاوِيلُ
لَقَدْ أَقُومُ مَقَامًا لَوْ يَقُومُ بِهِ   أَرَى وَأَسْمَعُ مَا لَوْ يَسْمَعُ الْفِيلُ
لَظَلَّ يُرْعَدُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ لَهُ   مِنَ الرَّسُولِ بِإِذْنِ اللهِ تَنْوِيلُ
حَتَّى وَضَعْتُ يَمِينِي مَا أُنَازِعُهُ   فِي كَفِّ ذِي نَقِمَاتٍ قِيلُهُ الْقِيلُ
فَلَهُوَ أَخْوَفُ عِنْدِي إِذْ أُكَلِّمُهُ   وَقِيلَ إِنَّكَ مَنْسُوبٌ وَمَسْئُولُ

مِنْ ضَيْغَمٍ بِضَرَاءِ الْأَرْضِ مُخْدَرُهُ   فِي بَطْنِ عَثَّرَ غِيلٌ دُونَهُ غِيلُ
يَغْدُو فَيُلْحِمُ ضِرْغَامَيْنِ عَيْشُهُمَا   لَحْمٌ مِنَ النَّاسِ مَعْفُورٌ خَرَادِيلُ
إِذَا يُسَاوِرُ قِرْنًا لَا يَحِلُّ لَهُ   أَنْ يَتْرُكَ الْقِرْنَ إِلَّا وَهْوَ مَفْلُولُ
مِنْهُ تَظَلُّ سِبَاعُ الْجَوِّ نَافِرَةً   وَلَا تَمَشَّى بِوَادِيهِ الْأَرَاجِيلُ
وَلَا يَزَالُ بِوَادِيهِ أَخُو ثِقَةٍ   مُضَرَّجُ الْبَزِّ وَالدِّرْسَانِ مَأْكُولُ
إِنَّ الرَّسُولَ لَنُورٌ يُسْتَضَاءُ بِهِ   مُهَنَّدٌ مِنْ سُيُوفِ اللهِ مَسْلُولُ

فِي عُصْبَةٍ مِنْ قُرَيْشٍ قَالَ قَائِلُهُمْ   بِبَطْنِ مَكَّةَ لَمَّا أَسْلَمُوا زُولُوا
زَالُوا فَمَا زَالَ أَنْكَاسٌ وَلَا كُشُفٌ   عِنْدَ اللِّقَاءِ وَلَا مِيلٌ مَعَازِيلُ
شُمُّ الْعَرَانِينِ أَبْطَالٌ لَبُوسُهُمُ   مِنْ نَسْجِ دَاوُدَ فِي الْهَيْجَا سَرَابِيلُ

بِيضٌ سَوَابِغُ قَدْ شُكَّتْ لَهَا حَلَقٌ ... كَأَنَّهَا حَلَقُ الْقَفْعَاءِ مَجْدُولُ

لَيْسُوا مَفَارِيحَ إِنْ نَالَتْ رِمَاحُهُمُ ... قَوْمًا وَلَيْسُوا مُجَازِيعًا إِذَا نِيلُوا

يَمْشُونَ مَشْيَ الْجِمَالِ الزُّهْرِ يَعْصِمُهُمْ ... ضَرْبٌ إِذَا عَرَّدَ السُّودُ التَّنَابِيلُ

لَا يَقَعُ الطَّعْنُ إِلَّا فِي نُحُورِهِمُ ... وَمَا لَهُمْ عَنْ حِيَاضِ الْمَوْتِ تَهْلِيلُ

«Suad (133) *uzak bir ayrılışla ayrıldı, kalbim bu gün yaralıdır. Onun için de zelildir uzak kaldığını hissetmiştir, esirlikten kurtulamamış bağlanmıştır.*

Suâd ayrılış sabahı intikal ettikleri zaman ancak sesi genizden gelen küçük bir geyiktir, göz kapakları yumulmuş sürme çekilmiştir. (134)

Önünü çevirdiği zaman karnı zayıf koltuk altları ince, arkasını çevirdiği zaman kalça tarafları büyük ne kısalık ne uzunluğundan şikâyet edilmez. (135)

Tebessüm ettiği zaman sulu ve parlak beyaz dişleri görünür sanki o hamri bir ve iki kere içmiştir (136)

Zi Şebem Deresinin saf ve kuzey rüzgariyle soğutulmuş suyundan doydu.

---

(133) Suad : Bir kadının ismidir. Bir kavle göre de (nitekim Zürkaani'de olduğu gibi) : O, onun karısı olan, amcasının kızıdır. Ondan ayrı ve uzak kalması sebebiyle hususi olarak zikr etti. Çünkü o kendisi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den kaçmıştı.

Şunu kast eder ki : Onun mahbûbesi ondan ayrılmıştır ve onun kalbi hastalık, zillet ve esaretin son haddine varmıştır. Öyle ki esâret bağından bir ayrılışı bulamamaktadır. Yine onun hapishanesinden de kurtulamamaktadır.

(134) Mahbûbesini ayrılış vaktinde sesi genizden gelen, göz kapağı yumulan, sürme çekilen bu sıfatlarla mevsuf bir geyiğe benzetti. Bunlar cemâl sıfatlarıdır.

(135) Kısalık şikâyet edilmez demek, gören kimsenin onu görmesi esnasında ondaki kısalıktan şikâyet etmez. Bununla şunu kast eder ki : İşte bu mahbûbe her halde manzarası güzel olur. Öne döndüğü zaman karnı zayıf beli ince, arkasını çevirdiği zaman kalçası büyük. Ve o uzunluk ile kısalık arasında orta hallidir.

(136) Şair şunu kast eder ki : Suâd tebessüm ettiği zaman sulu ve parlak dişler veya beyaz ve ince dişler görünür. Sanki onun ön dişleri, kokusunun güzelliğinden dolayı ard arda içki içmiştir.

Rüzgâr çerçöpü ondan atar. Sabahleyin kendisinden yağmur yağdığı bulutun yağmurdan meydana gelen ve su üstünde yükselen beyaz kabarcıklar ve köpükler ona geçer ve ona doldururlar. (137)

O ne kerim bir dost kadındır ki şayet o vâdinde doğru olsa veya şayet nasîhatı kabul etse elbette ki dostluğun en tamamı ve hallerin en kâmili olurdu (138)

Fakat o bir dost kadındır ki, onun etine ve kanına, ayrılık ve benzeri gibi kerih şeye isabet etmek, yalan, vadinde durmamak karıştı (139)

Bu mahbûbe kadın, kendisiyle olduğu bir hal üzere devam etmez. Nitekim cinden sihirci ğul denilen bir kadın gibidir ki elbiseleri içinde renkten renge girer halden hale değişir. (140)

İddia ettiği ahdi (141) *ancak kalburların suyu tutması gibi tutar.*

Onun temenni ettirdiği ve vad ettiği şeyler seni aldatmasın ki boş ümidlere kapılmak ve rüyada görülen hayaller sapmaya sebeptir ve zamanı zayi etmektir.

Urkub'un vadeleri o mahbube için bir mesel olmuştur. Onun vadleri ancak aslı faslı olmayan batıl şeylerdir. (142)

---

(137) Şunu kast eder ki : rüzgarlar çerçöpü hamrin kendisine karıştığı işte bu sudan izale ederler. O şekilde ki artık onda onu bulandıracak bir şey kalmaz. Ve bu selgâhı beyaz kabarcık ve köpükler doldurmuştur. O kabarcıklar ki, sabahtan yağan bulutun yağmurundan neşet ederler.

(138) Şunu kast eder ki : Şayet o kadın va'dinde doğru olsa ve nasihatı kabul etse elbette dostluğun en tamamı ve hallerin en kâmili üzere olurdu.

(139) Kast eder ki bu beyitte geçen işte bu ahlâk ile onun mahbûbesi ittisaf etmiştir, o derece ki sanki onlar onun kanı ile karışmıştır.

(140) Ğul : Onların iddialarınca cinnin sihirbaz kadınıdır. İddia ederler ki ğul, sahralarda muhtelif renklerde görülür ve yoldan bir kenara alır ve onu gören kimse ona tabi olur. Böylece yoldan sapar ve helak olur. Şunu murad eder ki : Mahbûbe, üzerinde olduğu bir hal üzere devam etmez. Bilakis bir halden bir hale değişir, böylece muhtelif renklere bürünür ve muhtelif suretlerde görünür. Nitekim ğu'lun elbiseleri içinde birçok renklerle renklenmesi gibi.

(141) O mahbûbenin ahdini tutmasını, kalburların suyu tutmasına benzetir. Bunu ahdi bozmakta, onu çözmekte ve ahde vefa etmemekte mubalağa için yapar. Çünkü su sırf kalburların içine konulmakla dökülür.

(142) Urkub : Bir adamdır, Arablar nezdinde, sözünde durmamakla şöhret bulmuştur. Bunun üzerine vadinde durmama hakkında onunla darbı mesel verilmiştir.

O mahbûbenin sevgisinin yaklaşmasını umar ve ümid ederim.
Zan etmiyorum ki bizim katımızdan senden bir bahşiş=vuslat olsun. (143)
Süâd bir yerde akşamladı ki, oraya başkası vardıramaz ancak üstün asıllı hafif kuvvetli ve süratli koşan develer vardırabilirler.
Ona elbette başkası vardıramaz, ancak yorulma ve meşakkata karşı dört nala giden salabetli develer vardırırlar. (144)
Kulağının çukurundan başlayarak çok ter akıtan her bir deveden ki, onun himmeti, terlediği zaman kendisiyle doğruyu bulmak için yola konulan alametlerin eskiyip değişikliğe uğradığı zaman, çok gidip geldiğinden, meçhûl yolu bulmaktır. (145)
Bir mekânda tek kalan beyaz vahşi sığırın iki gözüyle kendilerinde çok çakıllar bulunan salabetli katı mekânlar ve kabaca birikmiş kum yığınları parladığı zaman yükselen yücelen yerlere atarsın (146)
Boyundaki gerdanlık yeri kalıncadır, ayakları ise dolguncadır. (147)
Aşılanmaya hazırlanmış erkek deveye mensub dişi develerden yaratılışça üstündür.

---

(143) Kast eder ki : Ben onun cefa ile, vaaadde durmamakla ve ahde vefa etmemekle muttasif olmasiyle beraber onun sevgi ve dostluğundan umud kesmem ve ona vasıl olmaktan ye'se düşmem, bilakis onun dostluğunu ve sevgisinin yaklaşacağını umar ve ümid ederim, der. Her ne kadar bunda bir uzaklık olsa da.

(144) Kast eder ki : Onun mahbûbesi çok uzak bir yerde kalmıştır, onu, ancak asılları iyi üstün süratli yürüyen kuvvetli develer ona kavuştururlar.

(145) Murad eder ki işte bu deve çok terler. Bu ise ancak şiddetli yürümekle ve çalışmakla olur. Bir de o devenin özellikleri, gidiş yerleri belirsiz hale gelmiş yolu bilmesidir. Çünkü o sefere çıkan ve sahralarda çok yürüyendir.

(146) Murad eder ki işte bu dişi devenin görmesinin keskinliği son derece ileridir. Yolun eserlerinden = izlerinden gözlerden gaib olan şeyi katı salâbetli ve birikmiş kalın kum yığınlarında sıcağın şiddetli vaktinde beyaz vahşi öküzün gözlerine benzeyen iki gözleriyle görür.

(147) Dişi deveyi boynunun şişmanlığı ile vasıflıyor. Bu onun başının bütününün şişmanlığını gösteriyor. Ayaklarının da büyüklüğü ile vasıflıyor. Bu ise onun yürümedeki kuvveti ve ağır yükü taşımaya gücünü gösteriyor. Bir de o devenin başka develerin üzerine hilkatının büyüklüğünde ve teşekkülünün güzelliğinde üstünlüğünü vasf ediyor.

Boynu kalındır, yanağının elmacıkları büyüktür, şiddetlidir, develerin erkeklerine benzeyen hilkatı büyük, iki yanı geniş, boynu uzundur.
Onun derisi deniz kaplumbağasının cildindendir. (148) *Hayvanın sağından ve solundan belini kuşatan sinir ve etten güneşe karşı gelen tarafında açlıktan cılız olan kurt onu zelil etmeğe çalışıyor fakat tesir edemiyor.*
Kuvvet ve salabette (149) *dağdan çıkan bir kıta gibidir. Anası babası amcası ve dayısı üstün asıllı develerdir. Sırtı ve boynu uzundur. Hafiftir süratlidir.*
Onun üzerinde kurdlar yürürler sonra ondan dümdüz (150) *yusyuvarlak olan göğsü ve pöç kısmı o kurdları düşürürler.*
Süratında, dinçliğinde ve selabetinde vahşi eşeğe benzeyen bir dişi devedir ki yanlarından et fışkırmıştır. Dirsekleri kaburgalarından uzaktır. (150/a)
Sanki o deve gözlerini ve kesilme yeri olan boğazını kaybetmiştir. Böylece sanki o devenin yüzünden iki gözlerine kadar olan yerleri burnundan ve alt dişlerinin üzerinde bittiği iki çene kemiğinden itibaren uzunca bir taş gibidir. (150/b)

---

(149) Dişi deveyi kuvvette ve salabette dağdan çıkan parçaya benzetti. Develerden olan anası babası bakımından kerim asıllı olup nesebine, yakınlarının gayrı bir deve girmediğini kast eder. Sırtının ve boynunun uzun olması, devenin kendisiyle medh edildiği sıfatlar cümlesindendir.

(148) Sağdan ve soldan sinir ve etten belini kuşatan şeyin güneşe karşı gelen tarafını hassaten zikr etti. Çünkü kurdun güneşte himmeti kavileşir, hareketi çoğalır ve kanı emmesi şiddetlenir. Kast eder ki : İşte bu dişi devenin cildi yumuşaklığın ve düzlüğün son haddindedir ki onda açlıktan cılız kalan kurdlar o devenin sağından ve solundan belinin iki yanından güneşe açık olan yerde tesir etmez.

(150) Şunu kast eder ki : işte bu dişi deve yumuşaklığından ve sırtının düz olmasından ötürü onun üzerinde kurd kalamaz.

(150/a) Murad eder ki : işte o dişi devenin dirsekleri, göğsün etrafında bulunan kaburgalardan uzak kalmıştır. Böylece sıkışmaktan korunmuştur. Çünkü dirsekleri kaburgalarından uzaktır.

(150/b) Şunu murad eder ki : o devenin yüzü burnundan ve çenenin sağlı sollu iki kemiğinden itibaren uzunca bir taşa benzer.

Yapraksız hurma dalının benzeri kıldan lifleri olan kuyruğunu bir memeye sürer ki sütün çıkış yerleri onu noksanlatmaz. (150/c)
Kanbur burunlu, o deveye iyi bakmasını bilen kimseye, onun kulaklarında zahir bir üstünlük vardır. Yanaklarında ise yumuşaklık ve necabet vardır. (150/d)
Mızrak gibi kuru ve salabetli olan avuçlu hafif ayaklarının üzerine, onu geçmiş olan develere kavuşmuş olduğu halde, süratle yürür ki, o ayaklar az yere değer. (150/e)
Tırnaklara bitişik buğday renkli süngüler gibi, sinirler veya ayağın etleri, çakılları dağınık vaziyette terkederler ki onları nallamak, yüksek arazilerin üstlerinde onları taşlardan korumaz. (151) *Korumaya ihtiyaç vaki olmaz.*
Deve sıcağın şiddetinden terlemiş ve serap küçük dağları kaplamış olduğu halde sanki o devenin ayaklarının hal değiştirmesinin ve dönüşününün sürati öyle bir günde vaki olmaktadır ki o günde kertenkele, güneşin hararetiyle yanmaktadır. Sanki onun güneşe karşı gelen tarafı sıcak küle konulmuştur. (152)

(150/c) Murad eder ki : işte bu dişi deve kalınlıkta ve uzunlukta ve tüyü çok olmakta hurma ağacının dalı gibi olan kuyruğunu meme üzerine gezdirir, sütün çıkış yerleri o memeyi noksanlatmaz. Çünkü o deve sağılmaz. Böylece bu onun için yürümeğe karşı daha kavi olur.

(150/d) Murad eder ki : işte bu dişi deve burnu kamburdur iyi develeri bilen kimse için onun kulaklarında güzel oldukları ve uzun oldukları için zahir bir kerim üstünlük hemen zahir olur. Onun yanaklarında ise necabet ve yumuşaklık vardır.

(150/e) Murad eder ki : işte bu dişi deve ayaklariyle yürümekte süratlidir, yerden ayaklarını süratlice kaldırandır. Sanki o ayaklarını yere hiç dokundurmamış ancak yemini çözecek bir zaman kadar dokundurmuştur. Bu ise yürümesinde süratli gitmenin en son haddidir.

(151) Şunu kast eder ki, işte bu dişi devenin ayaklarının sinirleri şiddetlidir. Tıpkı esmer mızraklar gibi. Ve o devenin yere şiddetli basmasından dolayı da çakılları dağınık vaziyette kılar. Avuçlarının salabetinden dolayı da avuçları yüksek arazilerin üstlerinde olan taşlardan koruyan nallamaya ihtiyaç göstermez. Böylece ayakları ne yalın olur ne de incelir.

(152) Murad eder ki : Küçük dağlar, kendisinde kertenkelelerin güneşle yandıkları bir günde serab ile kaplanır. Sanki işte o günde ters çevirilmesinde ve dönmesinin süratinde işte o hayvandan güneşe açık kalan kısımları sıcak kumda yapılmış bir ekmektir.

Çekirgelerin siyaha çalan yeşil renklileri hararetin şiddetinden uçmaktan yorulmaları sebebiyle inmeyi kasd ettikleri için ayaklariyle çakılları hareket ettirmeğe başladıkları halde, kavmin develerini süren kimse kavmine : (153) *Kaylûle yapınız yani öğle vaktinin sıcağından istirahata çekiliniz, dedi.*

Sanki gündüzün güneş yükseldiği tam hararetli vakitte uzun boylu orta yaşlı kadının kollarının hareketinin süratı gibidir ki o kadına çocukları yaşamayan çokca çocuklarını yitiren kadınlar kalkıp cevap verirler. (154)

İşte bu kadın ölüsü üzerine çok ağlayıcıdır. Kollarını sarkıtmıştır. Böylece onun elleri hareket ederken süratlidirler. Ölüm haberi veren haberciler onun ilk çocuğunun ölümünü haber verdikleri zaman onun için akıl kalmadı. O halde o kadın yorgunluk ve meşakkati hissetmez. İşte bu dişi devenin durumu da yürümesinde ne yorgunluk ne de meşakkat hissetmez.

İşte bu kadın, aklı gittiği için parmak uçlariyle gömleğini keser. O halde onun gömleği göğsünün kemiklerinden çokca kesmekle yarılmıştır. Deve işte bu kadına, onlardan her ikisinin de idraki gitmiş olmakta benzer. Böylece karşılaştığı meşakkat ve şiddeti hissetmez.

Müfsidler onun iki yanı etrafında koşarlar. Onların sözleri ise şudur : Ey Ebû Sülman'ın oğlu sen katl edilmekle tehdid edilmektesin. (Çünkü Peygamber Sallallahü Aleyhi ve Sellem onun kanını heder etti.) (155)

Felâketli günlerde yardımlarını umduğum her dost şöyle dedi :

---

(153) Bu beytte ve «sanki ile başlayan bundan sonraki beytte işte bu dişi devenin ellerinin hareketinin süratini, uzunca orta halli yaşta olan bir kadının çocuğuna karşı hüznünün şiddetinden dolayı yüzüne şamar vurmakta ellerinin hareketinin süratine benzetiyor ki o kadına çocukları yaşamayan kadınlar cevap veriyorlar, böylece o kadının fiili şiddetleniyor ve ağlama esnasında ellerini ileri geri hareket ettirmesi kuvvetleniyor. Çünkü başka kadınların hüznünü ve onların kendi yüzlerine şiddetli şamar vurmalarını görüyor.

(154) Yani öyle sıcaktır ki : Sürü çobanı dahi develerini istirahata çeker.

(155) Şiirin başından beri Suad ile kast ettiği deve ve kadından kastı kendisidir. Şair. Kâb, deve ve kadın güzelliklerini gösterip kendini mazur gösmek istiyor.

Seni teselli edemem. Çünkü meşgulum. Artık sen kendine çalış, kendi işine bak. Çünkü ben sana bir fayda sağlayamam.
Ben de dedim ki: Benim yolumu bırakınız. Size hiç bir politikam yoktur. Rahmanın takdir ettiği her şey yapılmış demektir.
Selâmette kalması ister uzasın ister kısalsın, her insan oğlu bir gün üzerinde ölünün taşındığı na'şın üzerine biner. O hâlde helâk olduğum zaman hiçbir kimse benim üzerime gülüp ölümüme sevinmesin.
Haber aldım ki, Resulûllah beni katil ile tehdid etmiştir. Halbuki Resulûllah'tan af umulur.
Biraz mühlet ver, içinde vaz ve nasihatlar ve hak ile batılın arasını ayırma bulunan Kura'n'ın nafilesini bahşeden Zât bununla senin hidayetini ziyade etti. (156)
Beni birtakım jurnalcıların sözleriyle muaheze etme. Halbuki ben günah işlemedim. Her ne kadar hakkımda yalan ve bühtanlar çok oldu ise de. (157)
And olsun ki bir makamın huzurunda bulunmaktayım ki şayet benim gördüğüm ve işittiğim şeyleri fil (158) *orada bulunsa da işitse, elbette titremeğe başlar. Meğer ki onun için Resûl'den Allah'ın izniyle bir teminat olsun.*
Nihâyet, dediği dedik olan intikamlar (159) *sahibi olan Zâtın avucuna*

---

(156) Senin hidayetini artırdı veya Allah seni, beni af etmeğe, bağışlamaya hidayet etsin demektir. Buna göre kendisi için dua eden olur. Nafile, ziyâde demektir. Kur'an'ı nafile diye isimlendirdi. Çünkü O, peygamberlik üzerine ziyade bir bahşiştir.

(157) İşte bu beyt şefkat ve sözde lutuf elde etmenin cümlesindendir. O halde nefi edatı olan «la» her ne kadar vazı hesabiyle nahiye ise de yani olumsuz emir kipi ise de fakat ondan murad, niyaz ve yakarıştır. Benimle senin aramıza ifsad, yalan ve buhtan ile giren söz götürüp getirenlerin sözleri sebebiyle kanıma girme, kanımı mübâh görme, demektir.

(158) Fil ile şiirde tazim ve korkutmayı kast ediyor. Fil hayvanların cüsse ve durum bakımından en büyüğüdür. Ancak Allah'ın izniyle Resûl'den eman alınırsa onunla onun korkusu sakin olur ve onunla nefsi sabit olur.

(159) İntikamlar sahibinden kasıt, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'dir. Çünkü o kâfirlerden intikam alırdı. Böylece onların hakkında şiddetli ve katı durumda idi. Bu beyt ile, Mescidde yanına geldiği elini eline koyduğu ve kendisinden eman dilediği zamanki Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile beraber olan haline işaret ediyor.

sağ elimi koydum, münazaa ve münakaşa etmeksizin emrini beklercesine duruyorum.

Vah bana kendi kendime konuştuğum bir şey vardır ki ondan korkuyorum. O da şudur : Sen birtakım söylenen sözler sana nisbet ediliyor ve sen bunu niçin yaptın diyene karşı sorumlusun denilirse ne yapacağım.

Bir arslandan ki, yatağı ormandır. Bir vâdide ki birbirine yakın sık meşeliklerin bulunduğu yırtıcıların çokluğu ile meşhurdur (Murad eder ki, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sık meşeliklerdeki yatağında bulunan arslanlardan daha heybetlidir.)

Yavrularına av aramak üzere gündüzün evvelinde çıkar. İki yavrusunu et ile doyurur. O iki yavrunun geçimi insanların etiyle sağlanır. Bu etler küçük parçalar halinde yere atılmıştır. (Bu etlerin küçük parçalar halinde toprağa atılmış olmasiyle vasıflaması çokluğundan ve tok olmasından ötürü kaygılanmadığından dolayıdır.)

O arslan şecaatta mukavim olan bir arslana saldırdığı zaman, onun için şecaatta mukavim olan o arslanı bırakması başkaca helal olmaz, ancak kırılmış ve yenik bir hale gelmesi müstesnadır. (Şecaatta mukavim olanı zikr etmesinde şuna işâret vardır ki bu arslan ne zayıfa ne korkağa saldırmaz, ancak şecaatta mukavim olanına ve kuvvette müsâvi olanına saldırır.)

Cev denilen mevziin veya geniş vadilerin veya gök ile yer arasının yırtıcıları ondan uzak olur. Onun vadisinde erkek cemaatları yürümez olur. (İşte bu arslanı kuvvet ile vasıflar. Öyle ki ondan yırtıcı hayvanlar ve insanlar korkarlar).

Onun vâdisinde şecaatına güvenen şecatlı kişi eksik olmaz. Silah ve eski elbiselerle kana boyanmış kimseler işte bu arslanın yemeğidir. (Şunu murad eder ki : işte bu arslanın vadisinde hiçbir şecaatlı kimse geçmez ki onu yiyip parça parça ettiği elbiselerini atmasın. Başkasına değil ancak şeci kimseye harîstir, başkasına aldırış ve iltifat etmez.)

Muhakkak Resûl elbetteki bir nurdur onunla hakka varılır. Kınından çıkmış kılıçlarından Allah'ın bir Hind kılıcıdır (Arabın adeti, etraflarındaki bir kavmi çağırmayı murad ettikleri zaman parıldayan kılıcı kınından çıkartmak idi. Böylece o kılıç parlar ve bunun peşine onun parlaklığı ortaya çıkar. Böylece ona gelirler onun nuriyle hidayete ererler yolu bulurlardı. Onun yol göstermesine emin

olarak. İşte burada Resûlullah, o kılıca benzetmiştir. Hind kılıcı eskiden kılıçların en güzeli ve en iyisi idi. Allah'ın kılıçlarından demek: Bir takım kılıçlardandır ki, Allah onları zafere ve intikam almaya nail olmakla aziz kıldı.)

Kureyş'den bir cemaat içinde, müslüman oldukları zaman Mekke'nin vadisinde onların bir sözcüsü, yer değiştiriniz ve intikal ediniz, dedi. (Yani Mekke'den Medine'ye).

İntikal ettiler, ne zayıflar ne düşmanla karşılaşma esnasında kalkanları olmayanlar ne kılıçları olmayanlar veya binmesini bilmeyenler olarak, ne de silâhsızlar intikal etmediler.

Burun kemiği yüksek olan, şecaatlı kişilerdir. Elbiseleri, harpte giysiler Davud dokumalı zırhlardandır. (Dâvud dokumalıdır, diye vasıflaması onun korumalı olmasına bir delildir.)

Parlak bir takım paslanmaz zırhlar, halkaları olan ve birleşmeyen birbirlerine girmiş) kamil muhkem yapılı zırhlardır.

Eğer süngüleri bir kavme nail olursa çok sevinir olmazlar. Kendilerine nail olunduğu zaman çok üzgün durumda değillerdir.

Beyaz erkek develerin yürüyüşü gibi yürürler. Siyah kısa adam, emsalinden kaçıp ondan yüz çevirdiği zaman bir vuruş onları korur.

Vurma, başka yerlerine değil, ancak göğüslerine vâki olur.

Onlar için savaş alanlarından geri kalma yoktur.»

İbn-i Hişam dedi: Kâb Medine'de Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına gelmesinden sonra bu kasideyi söyledi:

beyti, «حَرْفٌ أَخُوهَا أَبُوهَا»

beyti, «يَمْشِي الْقُرَادُ»

beyti, «عَيْرَانَةٌ قُذِفَتْ»

beyti, «تَمْرٌ مِثْلُ عَسِيبِ النَّخْلِ»

«تَفْرِى اللَّبَانَ»

beyti,

«إِذَا يُسَاوِرُ قِرْنًا»

beyti ve

«وَلَا يَزَالُ بِوَادِيهِ»

beyti İbn-i İshak'ın gayrından menkuldur.

Kâb'ın Ensâr'ı medhetmesiyle onların rızâlarını taleb etmesi

İbn-i İshak dedi : Âsım b. Ömer b. Katâde şöyle dedi : Kâb,

«إِذَا عَرَّدَ السُّودُ التَّنَابِيلُ»

«Siyah kısa adam emsalinden kaçıp ondan yüz çevirdiği zaman...» sözünü söylediği zaman, (ki ancak biz Ensâr topluluğunu murad ediyordu, çünkü bizim arkadaşımız ona yapacağını yapmıştı,) ve Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashâbından Kureyş'den olan muhacirleri özellikle medhettiği zaman, Ensâr ona karşı gazablandılar. Fakat müslüman olduktan sonra Ensâr'ı medh eder ve onların Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte çektikleri belâyı ve Yemen'deki yerlerini zikr ederek şöyle dedi :

مَنْ سَرَّهُ كَرَمُ الْحَيَاةِ فَلَا يَزَلْ ... فِي مِقْنَبٍ مِنْ صَالِحِي الْأَنْصَارِ
وَرِثُوا الْمَكَارِمَ كَابِرًا عَنْ كَابِرٍ ... إِنَّ الْخِيَارَ هُمُ بَنُو الْأَخْيَارِ
الْمُكْرِهِينَ السَّمْهَرِيَّ بِأَذْرُعٍ ... كَسَوَالِفِ الْهِنْدِيِّ غَيْرِ قِصَارِ
وَالنَّاظِرِينَ بِأَعْيُنٍ مُحْمَرَّةٍ ... كَالْجَمْرِ غَيْرِ كَلِيلَةِ الْأَبْصَارِ
وَالْبَائِعِينَ نُفُوسَهُمْ لِنَبِيِّهِمْ ... لِلْمَوْتِ يَوْمَ تَعَانُقٍ وَكِرَارِ

وَالقَائِدِينَ[4] النَّاسَ عَنْ أَدْيَانِهِمْ ... بِالْمَشْرَفِيِّ وَبِالْقَنَا الْخَطَّارِ
يَتَطَهَّرُونَ يَرَوْنَهُ نُسْكًا لَهُمْ ... بِدِمَاءِ مَنْ عَلِقُوا مِنَ الْكُفَّارِ
دَرِبُوا كَمَا دَرِبَتْ بِبَطْنِ خَفِيَّةٍ ... غُلْبُ الرِّقَابِ مِنَ الْأُسُودِ ضَوَارِي
وَإِذَا حَلَلْتَ لِيَمْنَعُوكَ إِلَيْهِمُ ... أَصْبَحْتَ عِنْدَ مَعَاقِلِ الْأَعْفَارِ
ضَرَبُوا عَلِيًّا يَوْمَ بَدْرٍ ضَرْبَةً ... دَانَتْ لِوَقْعَتِهَا جَمِيعُ نِزَارِ
لَوْ يَعْلَمُ الْأَقْوَامُ عِلْمِي كُلَّهُ ... فِيهِمْ لَصَدَّقَنِي الَّذِينَ أُمَارِي
قَوْمٌ إِذَا خَوَتِ النُّجُومُ فَإِنَّهُمْ ... لِلطَّارِقِينَ النَّازِلِينَ مَقَارِي
فِي الْغُرِّ مِنْ غَسَّانَ مِنْ جُرْثُومَةٍ ... أَعْيَتْ مَحَافِرُهَا عَلَى الْمِنْقَارِ

«Üstün hayat sürmek kimin hoşuna giderse, Ensâr'ın salihlerinden
bir cemaat içinde yaşasın.
Onlar büyükten büyüğe üstün vâsıf ve ahlâka vâris oldular,
çünkü hayırlılar, ancak onlar, hayırlıların oğullarıdır.
Mızrağı kollarla zorlatanlar olarak. Tıpkı kısa olmayan Hind
kılıçlarının aksesuarı gibidir. Göçmeleri yorulmuş olmayarak köz
gibi kızartılmış gözlerle bakar olarak.
Boğaz boğaza gelindiği ve hamleler yapıldığı bir günde ölüm için
canlarını peygamberlerine satanlar olarak.
İnsanları, Meşref'e mensub kılıçlarla ve titreyen süngülerle
dinlerinden def edenler olarak.
Kâfirlerin kanlarından bulaşan şeylerden temizlenirler ve onu
kendileri için bir ibadet amcli gibi itikad ederler.
Alışkanlık haline getirdiler, tıpkı arslanlı bir yerde avlanmayı ve
saldırmayı alışkanlık haline getiren kalın boyunlu arslanlar gibi.
Kendini onlardan korumak için yerleştiğin zaman, dağ keçisinin
korunma yerlerinde sabahladın.
Bedr gününde Ali'ye (yani Ali b. Mes'ud b. Mâzin el-Ğassani'ye)
bir darbe vurdukları zaman onun vak'asına Nizâr'ın
hepsi toplandılar.
Şâyet onların hakkında kavimlerin hepsi benim bildiğim şeyi bilselerdi
benimle mücâdele eden kimseler elbette beni tastik ederlerdi.

Bir kavimdir ki, yıldızlar döküldükleri ve onların düşmeleri esnasında yağmur yağmadığı zaman anlar gece gelip yanlarına konuk olarak inen kimseleri ziyafetlendirip doyuran bir kavimdir.
Ğassan'dan bir yerin temelinden yarılmasında kazan âlete, kazılar meşakkat ve yorgunluk verir.»

İbn-i Hişam dedi ki:

Denilir: Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Kâb, daha evvel onun hakkında, o uzun kasideyi okuduğu zaman ona şöyle dedi:

Keşke Ensâr'ı da hayır ile ansaydın, çünkü onlar buna ehildirler. Peygamberin arzusu üzerine Kâb işte bu beyitleri söyledi. Bu beytler onun bir kasidesinde geçmektedir.

İbn-i Hişâm şöyle dedi: Bana Ali b. Zeyd b. Cüd'ân'dan naklen zikr edildi ki o şeyle dedi:

Kâb b. Züheyr «Banet Suadı» kasidesini, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e mescidde iken söyledi.

TEBÜK GAZVESİ

(H. Dokuzuncu sene Receb ayında) Resulûllah'ın, Tebük'e hazırlanmaları için millete emretmesi

Ebû Muhammed Abdul-melik b. Hişâm bize haber verdi ki: Ziyad b. Abdullah el-Bekkâi Muhammed b. İshak el-Muttalibi'den naklen şöyle dedi:

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Zil-Hicce ile Receb ayları arasında Medine'de ikamet etti. Sonra Rumlarla savaş için sahabelerine hazırlanınız diye emr etti. (Zühri, Yezid b. Rumân, Abdullah b. Ebi Bekr, Âsım b. Ömer b. Katâde ve onlardan başka alimlerimiz bize durumu zikr ettiler. Her biri Tebük ğazvesi hakkında, o gazveden kendisine ulaşanı haber verdi. Birinin haber vermediğini diğerleri haber verdi.)

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ashabına Rûm savaşı için hazırlanmayı emr etti. Bu olay, milletin sıkıntıda ve sıcağın şiddetinde ve kıtlık zamanında idi. Meyvalar olgunlaştığı ve milletin

bahçelerin gölgelerinde kalmayı arzuladıkları ve içinde bulundukları halden hoşnut olmadıkları bir zamanda idi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) gazveye çıktığında çoğu zaman gitmek istediği yeri gizlerdi. Başka bir yere gittiğini söylerdi. Fakat Tebûk gazvesinde açıkça nereye gideceğini söyledi. Çünkü yolun uzaklığından ve zamanın şiddetinden ve kasd ettiği düşmanın çokluğundan ötürü o gazveyi millete beyân etti ki onun için hazırlıklarını yapsınlar. Techizatlarını hazırlamalarını söyledi ve Rumu (Bizans'ı) kast ettiğini onlara haber verdi.

Ced'in savaşa katılmayıp geri durması ve *onun hakkında nâzil olan âyet*

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bir gün bu savaş için cihazlanırken Ced b. Kays'a (ki Beni Selime'den birisidir) şöyle dedi:

— Ey Ced, bu sene Beni Esfer ile (Rum ile) kılıçla vuruşmak istemez misin?

O da şöyle dedi:

— *Yâ Resulallah bana izin versen beni fitneye düşürmesen* olmaz mı? Vallahi kavmim bilir ki kadınlara benden daha meftun bir adam yoktur ve ben korkarım ki eğer Beni Esfer'in kadınlarını görürsem sabr edemem.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ondan yüz çevirdi ve »Sana izin verdim.» dedi. Bunun üzerine Cedd b. Kays hakkında şu âyet-i kerime nâzil oldu:

(وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ ائْذَنْ لِي وَلَا تَفْتِنِّي أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ).

«Onlardan — Bana izin ver, beni fitneye düşürme —, diyeni vardır. Bilmiş olunuz ki: fitneye düşmüşlerdir. Ve cehennem elbette ki kâfirleri kuşatıcıdır.»

Yani eğer ancak Beni Esfer'in kadınlarından gelen fitneden korkuyordu ise — ki böyle bir şey yoktur — içine düştüğü fitne bundan daha büyüktür. Bu fitne Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den geri kalmakladır ve nefsi arzusu sebebiyle kendisinden yüz çevirmesidir. Allah Teâla meâlen şöyle buyurmaktadır: **«Cehennem onun arkasındadır.»**

Bekleyip harpten geri duranların hakkında nâzil olan âyetler

Münâfıklardan bir kavmin ferdleri birbirlerine şöyle dediler: Sıcakta savaşa çıkmayınız.

Cihâddan kaçındıkları ve hakta şekke düştükleri ve Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e yalan haber verdikleri için böyle dediler. Bunun üzerine Allah Tebâreke ve Talâlâ onların hakkında şu âyetini indirdi:

(وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ ، قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ

فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ)

«Dediler ki: Sıcakta yola çıkmayınız, de ki: Cehennem'in ateşi daha sıcaktır. Keşke bunu anlasalardı. O hâlde az gülsünler, çok ağlasınlar. Bu onların yaptıkları sebebiyle onlara bir cezadır.»

Süveylim'in evinin yakılması ve Dahhâk'ın bu husustaki şiiri

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

Bana itimada şayan kişiler, kendilerine Muhammed b. Talha b. Abdurrahman'dan naklen ona da İshak b. İbrahim b. Abdullah b. Hârise'den naklen, ona da onun babasından naklen ona da onun dedesinden naklen onun şöyle dediğini haber verdiler:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e şu haber geldi ki: Münafıklardan bir gurup yahûdi Süveylim'in evinde toplanıyorlar. Onun evi Câsum denen bir mevkide idi. Milleti Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den, Tebûk gazvesine gitmekten geri çevirmek istiyorlardı. Bunun üzerine Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Talha b. Ubeydullah'ı, ashâbından birtakım kişilerle birlikte gönderdi ve ona Süveylim'in evini, onların üzerlerine yakıp yıkmalarını emr etti. Talha da bunu yaptı. Dahhâk b. Halife evin arkasından atladı ve ayağı kırıldı. Onun arkadaşları da atladılar, kurtuldular. Bunun üzerine Dahhâk bu hususta şöyle dedi:

كَادَتْ وَبَيْتِ اللهِ نَارُ مُحَمَّدٍ ... يَشِيطُ بِهَا الضَّحَّاكُ وَابْنُ أُبَيْرِقِ

وَظَلْتُ وَقَدْ طَبَّقْتُ كِبْسَ سُوَيْلِمٍ ... أَنُوءُ عَلَى رِجْلِي كَسِيرًا وَمِرْفَقِي

سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا أَعُودُ لِمِثْلِهَا ... أَخَافُ وَمَنْ تَشْمَلْ بِهِ النَّارُ يُحْرَقِ

«Allâh'ın Beytine and olsun ki, az kaldı ki Muhammed'in ateşi ile
Dahhak ve İbn-i Übeyrik yanıyordu.
Süleym'in küçük evinin üstüne yükselmiş iken kırılmış bir vaziyette
ayağımın ve dirseğimin üzerine düşmüştüm.
Sizin üzerinize Allah'ın selâmet ve bereketi olsun, bunun benzerine
bir daha gelmiyeceğim. Korkuyorum. Ateş kimi kuşatırsa yanar.»

Resulûllah'ın orduya nafaka vermeğe teşviki ve Osman'ın bu husustaki durumu

İbn-i İshak dedi:

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) çıkmaya çalıştı. Millete toparlanmayı ve hazırlanmayı emr etti. Zengin kişileri Allah yolunda nafaka ve sefere götürecekleri yükleri vermeye teşvik etti. Bunun üzerine zengin kimselerden bir takım adamlar yükleri verdiler ve ecrini Cenâb-ı Hakdan belkediler. Osman b. Affan bu hususta büyük bir nafaka infak etti ki, şimdiye kadar onun mislini hiçbir kimse infak etmemişti.

İbn-i Hişâm dedi ki: Bana kendisine itimad ettiğim birisi şu haberi verdi:

Osman b. Affan Tebûk gazvesinde dar durumda olan orduya bin dinâr infak etti. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi. «Ey Allah'ım, Osman'dan razı ol, çünkü ben ondan razıyım.»

Ağlayanların durumu

İbn-i İshak şöyle dedi:

Sonra müslümanlardan birtakım adamlar ağlayarak Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldiler. Onlar Ensâr'dan ve onlardan başka Beni Amr bin Avf'ten olup cemian yedi kişi idiler: Sâlim b. Umeyr ve Ulbe b. Zeyd vardı. (Bu Ulbe, Beni Hârise'nin kardeşidir) Ve Ebu Leylâ Abdurrahman b. Kâb (Bu, Beni Mâzin b. Neccâr'ın kardeşidir.) Ve Amr b. Humâm b. Cemûh (Bu Beni Selime'nin kardeşidir.) ve Abdullah b. Muğaffel el-Müzeni. (Bazıları derler ki:

Bilakis o, Abdullah b. Amr el-Müzeni'dir) ve Heremi b. Abdullah. (Bu Beni Vaakıf'ın kardeşidir.) ve İrbaz b. Sâriye el-Fezâri... Bunlar Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den kendilerini bin-

direceği ve seferde yüklerini yükleyecekleri hayvan istiyorlardı. İhtiyaç içindeydiler. O da şöyle dedi:

— Size üzerine bindireceğim bir şey bulamıyorum. Bunun üzerine onlar infak edilecek şeyi bulamamaktan ötürü üzülerek gözleri yaşlar akıtır olduğu halde geri döndüler.

İbn-i İshak dedi:

Bana şu haber geldi ki İbn-i Yâmîn b. Umeyr b. Kâb en-Nadri, Ebu Leylâ Abdurrahman b. Kâb ve Abdullah b. Muğaffel'e rastladı; onlar ağlıyorlardı.

Sizi ağlatan nedir? dedi. Onlar dediler ki, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldik ki bizi bindirsin, fakat yanında bizi üzerine bindireceği bir şey bulamadık. Bizde de onunla birlikte çıkmaya kendisiyle takviye göreceğimiz bir şey yoktur. Bunun üzerine o onlara üzerinde su taşınan bir erkek deve verdi. Onlar, çıkmaya hazırlanınca, onlara bir mikdar hurma da verdi. Böylece onlar Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte yola çıktılar.

Mâzurların durumu

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bedevilerden mâzur olanlar ona geldiler ve ondan özür dilediler. Allah Taâlâ onların özürlerini kabul etmedi. Bana zikr edildi ki onlar Beni Ğıfar'dan birtakım kişilerdir.

İmanlarında bir şübhe olmadığı halde, değişik sebeplerle geri kalanlar

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sefere çıkması pekişti. O, çıkmaya azm etti. Kalblerinde bir şüphe olmadığı halde bazıları geri kalmak istediler. Ve gitmediler. Onlardan bazıları şunlardır: Kâb b. Mâlik b. Ebi Kâb. Bu Beni Selime'nin kardeşidir. Mürâre b. Rebi. Bu, Beni Amr b. Avf'ın kardeşidir. Hilâl b. Ümeyye. Bu, Beni Vaakıf'ın kardeşidir. Ebû Hayseme. Bu, Beni Sâlim b. Avf'ın kardeşidir. Bunlar doğru kişiler olup islamlarından ittiham edilmezlerdi.

Resulûllah'ın çıkması ve Medîne üzerine âmil (vali) tâyin etmesi

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) çıktığı zaman askerini Seniyyetü'l-Veda (160) üzerinden yürüttü.

İbn-i Hişâm dedi ki:

Medine üzerine Muhammed b. Mesleme el-Ensâri'yi âmil tayin etti.

Abdul-Aziz b. Muhammed ed-Derâverdi, babasından naklen şöyle zikr etti:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Medine üzerine Tebûk'e doğru çıkışında, Sibâ' b. Urfuta'yı âmil kıldı.

Münâfıkların geri kalıp harbe iştirak etmemeleri

İbn-i İshak şöyle dedi:

Abdullah b. Ubeyy, ayrı bir taraftan kendisiyle birlikte askerini ondan alt yana bir yerden Zübâb'a (161) doğru yürüttü. Denilir ki: Onun askerleri islâm askerlerinden az değildi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yürüdüğü zaman Abdullah b. Übeyy, münafıklardan, şüphe erbabından ayrılanlarla birlikte ondan ayrılıp geri kaldı.

Ali b. Ebi Tâlib'in durumu

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ali b. Ebi Talib'i (Rıdvanullahi aleyhi), ailelerine bakmak için geri bıraktı ve ona onların içinde kalmasını emr etti. Bunun üzerine münafıklar bu konuda yalan haberler uydurdular. Dediler ki: Ancak onu ağır gördüğünden ve korktuğundan geri bıraktı. Münafıklar bunu söyledikleri zaman Ali b. Ebi Talib (Rıdvanullahi aleyhi) silahını aldı, çıktı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e Cürf'de (162) inmiş iken vardı ve şöyle dedi:

---

(160) Seniyyetül-Veda: Medine'ye yüksekten bakan bir tepedir. Mekke'ye gitmek isteyenler oradan geçerler.

(161) Zibab veya Zübab: Medine'de bir dağdır.

(162) Cürf: Medine'den üç mil ötede bir mevkidir.

— Yâ Nebiyyellah, münâfıklar iddia ettiler ki, sen ancak beni ağır bulduğundan ve korkmandan dolayı geri bıraktın.

O da şöyle dedi:

— Yalan söylemişler. Ben seni arkamda bıraktığım şeyler için geri bıraktım. Geri dön, ailemin ve âilen içinde kal. Ey Ali, Hârûn'un Mûsâ'ya kardeş olduğu gibi bana kardeş olmak istemez misin. Fakat benden sonra bir nebi daha gelmeyecektir.

Bunun üzerine Ali Medine'ye geri döndü. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) seferine devam etti.

İbn-i İshak dedi:

Bana Muhammed b. Talha b. Yezid b. Rükâne, İbrahim b. Sad b. Ebi Vakkas'dan, o da babası Sad'den naklen onun, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Ali'ye bu sözü söylediğini işittim, dediğini haber verdi.

Ebû Hayseme'nin durumu

İbn-i İshak dedi:

Sonra Ali Medine'ye geri döndü. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) seferine devam etti. Ebû Hayseme, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birkaç gün yürüdükten sonra sıcak hararetli bir günde âilesine geri döndü. İki karısını bahçesinde iki gölgelik içinde buldu. O ikisinden her biri gölgeliğini döşemiş ve onun için orada su soğutmuş ve yemek hazırlamıştı. Bustan'a girdiği zaman gölgeliğin kapısı önünde dikildi ve iki karısına baktı ve onların kendisi için yaptıklarını görünce şöyle dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) güneşte rüzgârda ve sıcakta olsun, Ebû Hayseme ise serin bir gölgede olsun ve yemeği de hazırlanmış ve daim olan malının içinde güzel karısıyla birlikte olsun, bu insafa sığmaz! Sonra şöyle dedi:

Vallahi sizin ikinizden hiçbirinizin gölgeliğini görmem, tâ ki Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e kavuşayım. Bana azık hazırlayınız. Onlar da emrini yerine getirdiler. Sonra binek erkek devesi geldi ve onunla yola çıktı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i aramaya çıktı, nihâyet ona, Tebûk'e indiği zaman kavuştu. Umeyr b. Vehb el-Cumehi de yolda Ebû Hayseme'ye kavuşmuştu.

O da Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i arıyordu. İkisi birbirine arkadaş oldular ve Tebûk'e yaklaştıkları zaman Ebu Hayseme, Umeyr b. Vehb'e şöyle dedi:

Benim bir günahım vardır, öyle ise benden geri kalmanda ve ben Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e vardıktan sonra ona gelsen senin için daha iyi olur. O da onun bu dediğini yaptı. Nihâyet Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e, O Tebûk'e indiği bir sırada yaklaştığı zaman millet şöyle dedi.

— İşte yol üzerinde binekli bir kişi gelmektedir.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi:

— Ebû Hayseme ola.

Onlar da dediler ki:

— Yâ Resulallah o vallahi Ebû Hayseme'dir.

Devesini çöktürdüğü zaman ilerledi ve Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e selâm verdi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ona şöyle dedi:

— Ey Ebû Hayseme helaka yaklaştın.

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e olayı haber verdi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de iyilikle ona söyledi ve onun için hayır ile dua etti.

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

Ebû Hayseme bu hususta bir şiir söyledi. Onun ismi Mâlik b. Kays'dır:

لَمَّا رَأَيْتُ النَّاسَ فِي الدِّينِ نَافَقُوا ... أَتَيْتُ الَّتِي كَانَتْ أَعَفَّ وَأَكْرَمَا

وَبَايَعْتُ بِالْيُمْنَى يَدِي لِمُحَمَّدٍ ... فَلَمْ أَكْتَسِبْ إِثْمًا وَلَمْ أَغْشَ مَحْرَمَا

تَرَكْتُ خَضِيبًا فِي الْعَرِيشِ وَصِرْمَةً ... صَفَايَا كِرَامًا بُسْرُهَا قَدْ تَحَمَّمَا

وَكُنْتُ إِذَا شَكَّ الْمُنَافِقُ أَسْمَحَتْ ... إِلَى الدِّينِ نَفْسِي شَطْرَهُ حَيْثُ يَمَّمَا

«İnsanları dinde nifak etmiş olarak gördüğüm zaman en iffetlisini ve en iyisini yaptım.

Sağ elimle Muhammed'in iki eline beyât ettim ve bir günâh işlemedim ve haram kılınmış şeye bürünmedim.

Boyalı kadını çadırında ve çok yüklü büsrü (yani çağlası) kızarıp

kararıp olgunlaşmaya yüz tutmuş hurma ağaç topluluklarını terkettim.
Münâfık şek ettiği zaman, nefsim kendini dine teslim etti.»

Peygamber ve müslümanlar Hicr'de

İbn-i İshak dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hicr'e vardığı zaman orada inmişti. Sahabeler oranın kuyusundan su aldılar. Oradan, yola düştükleri zaman Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi:

«Oranın suyundan bir şey içmeyiniz. Ondan namaz için abdest de almayınız. O sudan yaptığınız hamurları da develere alaf ediniz. Ondan hiçbir şeyi yemeyiniz. Bu gece sizden hiçbir kimse bir arkadaş yanına almadan çıkmasın.» Onlar Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kendilerine emr ettiği şeyi yaptılar. Ancak Benî Sâide'den iki adam bunu yapmadılar. Onlardan biri bir hâceti için çıktı. Diğeri de bir devesini aramaya çıktı. Hâceti için çıkana gelince o gidiş yolu üzerinde sıkıştı. Devesini aramaya çıkana gelince rüzgâr onu sürükledi ve onu Tay'ın iki dağına attı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bunun haberini aldı ve şöyle dedi:

— Sizden bir kimsenin arkadaşsız dışarı çıkmasını nehy etmemiş miydim?

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) haceti için çıktığı halde sıkışan kimse için dua etti. O şifa buldu. Tay'ın iki dağına düşen diğerine gelince, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Medine'ye geldiği zaman Tay onu ona hediye ettiler.

Bu iki adamdan nakledilen haber, Abdullah b. Ebi Bekr'den onun da Abbâs b. Sehl b. Sad es-Sâidi'den nakl edilmiştir. Bana Abdullah b. Ebi Bekr haber verdi ki: Abbâs ona o iki adamın ismini zikr etmiştir. Fakat ona onları kimseye söyleme diye ondan teminat almıştır. Onun için Abdullah onların isimlerini bana zikr etmekten çekindi.

İbn-i Hişâm dedi:

Bana Zühri'den naklen şöyle haber geldi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hicr'e (163) vardığın-

---

(163) Hicr, Salih peygamberin kavminin şehridir. İsyankârlıkla zulmet-

da elbisesini yüzüne kapattı ve bineğini acele sürdü sonra şöyle dedi: Zulmedenlerin evlerine ancak ağlayarak giriniz. Korkunki, onlara isabet eden şeyin misli sizlere isâbet etmesin.

İbn-i İshak dedi:

Millet kendilerinde su kalmayınca durumlarını Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e şikâyet ettiler. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de dua etti ve Allah Sübhânehu ve Taâla bir bulut gönderdi. Buluttan yağmur yağdı. Millet, suya kandılar ve sudan ihtiyaçlarını bineklerine yüklediler.

İbn-i İshak dedi:

Bana Âsım b. Ömer b. Katâde, Mahmud b. Lebid'den o da Beni Abdul-Eşhel'den olan birtakım adamlardan naklen dedi ki: Mahmûd'a şöyle dedim:

— Millet kendi içlerindeki nifakı biliyorlar mıydı?

Dedi ki:

— Evet vallahi adam onu kardeşinden babasından amcasından ve aşiretinden öğrenmek sûretiyle bilirdi ve birbirini teşvik ederlerdi.

Sonra Mahmûd şöyle dedi:

— Bana kavmimden bir takım adamlar, münafıklardan nifakla maruf bir adamı haber verdiler ki Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) nereye giderse o da oraya gidiyordu. Hicr'de insanların durumlarına dair olan şeyler olduğu ve Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) duasını yaptığı zaman, Allah bir bulut gönderdi ve buluttan yağmur indi. Millet suya kandılar. Dediler ki onun (o münafıkın) yanına gittik şöyle diyorduk:

— Yazık sana, bundan sonra daha ne kaldı! İnanmıyorsun.

Dedi ki:

«Yürüyen bir buluttan başka bir şey değildi.»

Resulûllah'ın devesinin kaybolması ve İbn-i Lusayt'ın haberi

İbn-i İshak dedi:

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yürüdü. Yolda bir yerde durdu ve devesi kayboldu. Bunun üzerine ashabı o deveyi

---

mişler. Başlarına yok edici bir fırtına gelmiştir. Onun için oranın havasını ve suyunu sevmemiştir.

aramaya çıktılar. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanında ashabından Umare b. Hazm adıyla bir adam vardı. Akabe'de ve Bedir'de bulunmuştu.Amr b. Hazm oğullarının amcası idi. Onun takımında Kaynuka'lı Zeyd b. Lusayt vardı. Münâfık idi.

(İbn-i Hişam dedi: İbn-i Lusayb denilir.)

İbn-i İshak dedi:

— Bana Âsım b. Ömer b. Katâde, Mahmûd b. Lebîd'den, o Beni Abdul-Eşhel'den olan birtakım adamlardan naklen haber verdi ki onlar şöyle dediler:

Umare Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanında iken bu Zeyd b. Lusayt, onun takımında:

«Muhammed peygamber olduğunu ve gökten haber verdiğini söylüyor. Halbuki devesinin nerede olduğunu bilmiyor» dedi.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de Umare yanında iken ona şöyle dedi:

Biri diyor: «Muhammed size kendisinin bir peygamber olduğunu haber veriyor. Size gökün durumunu haber verdiğini iddia ediyor halbuki devesinin nerede olduğunu bilmiyor.

Vallahi ben, ancak Allah'ın bana bildirdiğini bilirim. Allah bana o deveyi gösterdi. O deve şu vadidedir. Şöyle şöyle iki dağ arasındaki bir yoldadır.

— Yuları bir ağaca takılmıştır. Gidiniz ve onu bana getiriniz.

Onlar da gittiler ve onu getirdiler. Umâre b. Hazm da takımına döndü ve: «Vallahi bir acayib şey ki Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) biraz önce bir söyleyicinin sözünü bana anlattı. Allah, ona, birinin şöyle şöyle dediğini haber vermişti. Lusayt'ın dediğini dile getiriyordu. Bunun üzerine Umâre'nin takımında ve Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına gitmeyen bir adam şöyle dedi:

— Vallahi o Zeyd'dir, sen buraya gelmeden önce bu sözü o söyledi.

Bunun üzerine Umâre Zeyd'e doğru onun boynuna dürter bir vaziyette yöneldi ve şöyle diyordu:

— Ey Allah'ın kulları bana bakınız, takımımda bir musibet varmış da ben bilmiyormuşum. Ey Allah düşmanı takımımdan çık, artık bundan sonra bana arkadaşlık etme.

Ebû Zerr'in durumu

İbn-i İshak şöyle dedi:

Biri der ki: «Zeyd bundan sonra tevbe etmiştir.» 'Biri de şöyle der: «O, helâk oluncaya kadar öyle müttehem kaldı.»

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yürümeğe devam etti. Biri ayrılıp geri kalmaya başlayınca, sahabeler:

— Yâ Resûlallah, falan ayrılıp geri kaldı.

O da şöyle diyordu:

— Onu bırakınız, eğer onda bir hayır var ise yakında Allah Taâla onu size kavuşturur, eğer onda başka bir şey var ise Allah sizi ondan kurtarıp rahata kavuşturmuş demektir.

Ve nihayet şöyle denildi:

— Yâ Resûlallah, Ebû Zerr geri kaldı. Onun devesi onu geciktirdi.

O da cevaben şöyle dedi:

— Onu bırakınız eğer onda bir hayır var ise Allah onu size kavuşturacaktır ve eğer bunun gayrı var ise Allah sizi ondan kurtarmıştır.

Ebû Zer ise binek devesinin üzerinde kaldı. Fazla geciktiğini görünce eşyasını aldı ve sırtına yükledi sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in izine düştü Resulûllah ise konuklama yerlerinden birinde konuklamıştı. Müslümanlardan bir gözcü baktı ve şöyle dedi:

— Yâ Resûlallah işte yolda bir adam yalnızca gelmektedir.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de:

«Allah'dan umarım ki o, Ebû Zerr olsun», dedi. Millet ona dikkat ettikleri zaman şöyle dediler:

— Yâ Resûlallah vallahi o, Ebû Zerr'dir.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi:

— Allah Ebû Zerr'e rahmet etsin, yalnız yürür, yalnız ölecek ve yalnız dirilecektir.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Büreyde b. Süfyan el-Eslemi, Muhammed b. Kâb el-Kurzî'den, o, Abdullah b. Mesud'dan naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Osman, Ebû Zerri Rebeze'ye sürdüğü ve eceli orada geldiği zaman karısından ve onun bir kölesinden başka kimse yanında yoktu. O da onlara «Beni yıkayınız ve kefenleyiniz sonra beni yolun ortasına koyunuz, size rastlayan ilk yolcu kafilesine «Bu Ebû Zer'dir. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sahabisidir, onun defni için bize yardım ediniz, deyiniz» diye vasiyyet etti. Öldüğü zaman onlar bunu yaptılar sonra onu yolun ortasına koydular ve Abdullah b. Mesud, Umre'ye gelen Iraklı bir toplulukla birlikte geldi ve onlar yolun üstünde bir cenâze ile karşılaştılar. Az kalsın develer onu çiğneyeceklerdi. Köle onlara doğru gitti ve şöyle dedi:

— Bu, Ebû Zer'dir. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sahâbesidir. Onun defn edilmesi için bize yardım ediniz.

Dedi ki:

— Abdullah b. Mesud ağlamağa ve şöyle demeğe başladı: «Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) doğru söyledi yalnız başına yürürsün, yalnız başına ölürsün ve yalnız başına haşr edilirsin dedi.» Sonra o ve arkadaşları bineklerinden indiler ve onu örttüler sonra Abdullah b. Mesud onun hadisesini ve Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Tebûk'e gidişinde onun için söylediklerini haber verdi.

Münafıkların müslümanları yardımsız bırakmaları ve onların hakkında nâzil olan âyet

İbn-i İshak şöyle dedi:

Münafıklardan bir topluluk vardı. Onlardan biri Vedie b. Sâbit'tir. Bu, Beni Amr b. Avf'ın kardeşidir. Onlardan biri de Eşce'den bir adamdır. Bu, Beni Selime'nin halifidir. Ona Muhaşşin b. Humeyyir denilir — İbn-i Hişam dedi: Mahşi denilir — Bunlar Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e kast ediyorlardı. O ise Tebûk'e doğru yürümekteydi. Birbirine şöyle dediler:

— Beni Asfer'in kılıçla vuruşmasını, arapların birbirleriyle savaşması gibi mi zan ediyorsunuz! Vallahi sanki biz yarın sizi iplere dizilip bağlanacağınızı görüyoruz.

Bunu, müminlere yalan haber yaymak ve onları heyecanlandırmak ve onları korkutmak için söylüyorlardı. Bunun üzerine Muhaşşin b. Humeyyir şöyle dedi:

— Vallahi ben bizden her bir adama yüz celde vurulmasını isterim de hakkımızda bu sözünüzden dolayı Kur'ân inmesinden kurtulalım.

Bana gelen habere göre, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ammar b. Yâsir'e şöyle dedi:

— Kavme kavuş, onlar helak oldular. Ve onlara söylediklerini sor. Eğer inkâr ederlerse; «Evet siz şöyle şöyle söylediniz», de.

Ammar da onlara gitti. Onlara söyledi. Onlar da Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e, özür dileyerek geldiler. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) devesinin üzerinde dururken Vedie b. Sâbit konuştu ve o, o devenin kolanından tuttuğu halde şöyle demeğe başladı:

— Yâ Resûlâllah biz ancak eğlenip oynuyorduk.

Bunun üzerine Allah (Azze ve Celle) şu âyetini indirdi:

«وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ»

«Eğer onlara soracak olursan, «Biz andolsun ki eğlenip oynuyorduk» diyecekler.»

Muhaşşin b. Humeyyer şöyle dedi:

— Yâ Resûlallah ismim ve babamın ismi beni geri bıraktı.

Bu âyette af edilen kişi Muhaşşin b. Humeyyer'dir. Bunun üzerine Abdurrahman ile isimlendirildi. Allah Teâlâ'dan yerinin bilinmeyecek bir şekilde şehid olarak katl edilmesini istedi, Yemâme gününde katl edildi ve izi bulunmadı.

Resulûllah ile Yuhanna arasındaki sulh

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Tebûk'e vardığı zaman, ona Kudus'ün valisi Yuhanna b. Rüûbe, geldi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile sulh yaptı ve ona cizye verdi. Cerbâ ve Ezrüh halkı da geldi onlar da ona cizyeyi verdiler. Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlara bir yazı (andlaşma) yazdı. Bu onların yanındadır..

Resulûllah'ın Yuhanna'ya yazısı

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

«Rahman ve Rahim Allah'ın adiyle: Bu Allah'dan ve Allah'ın Resûlü peygamber Muhammed'den Yuhanna b. Rüûbe, karada ve denizde *Eyle halkı için bir güvencedir.* Onlara Allah'ın ahdi ve Peygamber Muhammed'in ahdi vardır. Ve onlarla beraber olan Şam halkı, Yemen halkı ve Bahreyn halkı için de bu ahdler vardır. Onlardan kim bir hâdise çıkarırsa onun malı canının arasına geçip onu kurtarmaz. Ve o zaman malları insanlara helâl olur. İçmek istedikleri hiçbir su ve geçmek istedikleri hiçbir yolu insanlardan yasaklamayacaklardır.»

Ükeydir'in esir edilmesi hadisesi sonra da musâlaha yapması

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hâlid b. Velid'i çağırdı ve onu Dûme'nin Ükeydir'ine gönderdi. Bu, Ükeydir b. Abdul-Melik'dir. Kinde'den bir adamdır. Oranın üzerine bir melik idi. Nasrânî idi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Halid'i gönderirken: Halid'e: «Onu öküz avına çıkmış olarak bulursun.» dedi.

Hâlid çıktı nihâyet kalesinden gözle görülecek bir mesafede durdu. Ay ışığı olan bir yaz gecesi idi. Evinin damında idi. Yanında karısı da vardı. Yabani Öküzler boynuzlariyle köşkün kapısını dürtüyorlardı. Karısı ona «Şimdiye kadar bunun benzerini hiç gördün mü?» dedi. O: «Hayır vallahi görmedim!» dedi. Hanımı: «Böyle av kaçırılır mı?» Kocası: «Asla!» Bunun üzerine indi ve atının hazırlanmasını emretti. Onun için at eğerlendi ve onun ev halkından bir topluluk ile birlikte atlarına bindiler. Onların içinde bir erkek kardeşi de vardı. Ona Hassân denilirdi. O da atına bindi. Silahlariyle çıktılar. Çıktıkları zaman Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in atlıları onları karşıladılar. Onu yakaladılar ve kardeşini katlettiler. Onun üzerinde altınla işlemeli ipekten kaftan vardı. Hâlid onu üzerinden soydu ve o elbiseyi Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e (onu onun yanına götürmeden önce) gönderdi.

İbn-i İshak dedi:

Bana Asım b. Ömer b. Katâde, Enes b. Mâlik'ten şöyle haber verdi: Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirildiği zaman, Ükeydir'in entarisini gördüm. Müslümanlar onu elleriyle yokluyorlar ve hayrete düşüyorlardı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi:

— Bundan hayrete mi düşüyorsunuz? Nefsim kudret elinde olana kasem ederim ki cennette Sâd b. Muâz'ın mendilleri bundan daha güzeldir.

İbn-i İshak dedi:

Sonra Hâlid, Ükeydir'i Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirdi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun kanını korudu ve cizye karşılığında onunla sulhlaştı. Sonra onun yolunu serbest bıraktı o da köyüne döndü. Tay'dan kendisine Buceyr b. Bücere denilen bir adam Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Hâlid'e söylediği: «Sen onu yakında öküz avlarken bulursun» sözünü ve işte o gecede öküzlerin onu evinden çıkartıncaya kadar yaptıkları şeyleri zikrederek Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sözünü tastik için şöyle dedi:

تَبَارَكَ سَائِقُ الْبَقَرَاتِ إِنِّي رَأَيْتُ اللهَ يَهْدِي كُلَّ هَادِي

فَمَنْ يَكُ حَائِداً عَنْ ذِي تَبُوكٍ فَإِنَّا قَدْ أُمِرْنَا بِالْجِهَادِ

«Sığırları sevk eden ne yücedir. Ben gördüm ki Allah her hidâyetcinin hidâyet edenidir.
Kim Tebûk'un sahibinden meylediyor idiyse biz cihâd ile emr olunmuşuzdur.»

Medine'ye geri dönüş

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Tebûk'da on küsûr gece kadı. Daha fazla kalmadı. Sonra Medine'ye dönerek oradan ayrıldı.

Vadi-i Müşakkak ve onun suyunun hâdisesi

Yolda kayalardan damlayan bir su sızıntısı vardı. Bir, iki veya üç binicinin su ihtiyacına yetmezdi. Kendisine Vâdi-i Müşakkak denilen bir vadide idi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi:

Bizden kim önce bu vâdiye giderse biz ona varıncaya kadar ondan su almasın.

Münafıklardan bir topluluk ona önce gittiler ve vâdinin içinde bulunan suyu aldılar. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) geldiği ve suyun başında durduğu zaman orada kimseyi görmedi. Dedi ki:

— Bu suya bizden önce kim gelmiş?

Ona denildi ki:

— Yâ Resûlallah falan ve falan.

Resulûllah:

«Ben onun yanına varıncaya kadar ondan su almalarını nehy etmemişmiydim!» dedi.

Sonra onlara lanet ve bed dua etti. Sonra indi ve elini su sızan kayanın altına koydu. Elinden Allah'ın, akmasını dilediği mikdar su akmaya başladı. Sonra suyu oradan akıttı ve orayı eliyle meshetti yani elini oraya sürdü. Allah'ın, dua etmesini dilediği kadar dua etti ve kayada bir yarılma oldu (orada olanın rivayetine göre) yıldırımlardan işitilen bir ses gibi sesi vardı. Millet içtiler ve su ihtiyaçlarını ondan karşıladılar. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi:

— Eğer yaşarsanız veya sizden yaşayanlar olursa işte bu vadiyi önünde ve ardında yemyeşil (bereketli) bir yer olarak göreceksiniz.

Zül-Bicâdeyn'in vefatı ve Resûlullah'ın onun defn işlerini yerine getirmesi

Dedi ki: Bana Muhammed b. İbrahim b. Haris et-Teymi haber verdi ki: Abdullah b. Mesûd rivayet edip şöyle diyordu:

Ben Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte Tebûk gazvesinde iken bir gece birden kalktım. Ordugahın tarafında ateşten bir alev gördüm.

Dedi ki:

— Onun peşine düştüm ki ona bakayım bir de baktım ki Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Ebû Bekr ve Ömer orda ve Abdullah Zül-Bicâdeyn el-Müzenî ölmüş. Onlar onun için mezar kazmaktadırlar. Resulûllar (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun mezarı

içindedir. Ebû Bekr ve Ömer de ona yaklaşmaktadırlar. O şöyle diyordu:

— Kardeşinizi bana yaklaştırınız.

Onlar da ona onu yaklaştırdılar. Onun mezarını ona hazırladığı zaman şöyle dedi:

— Ey Allah'ım ben ondan razı oldum. Sen de ondan razı ol.

Ben: «Keşke kazılmış yerin sahibi ben olsaydım!» dedim.

Onun Zül-Bicâdeyn ile isimlendirilmesinin sebebi

İbn-i Hişam dedi:

Zül-Bicâdeyn ile isimlendirilmesi ancak şunun içindir: O islama çağırırdı. Kavmi ise onu bundan men ederdi. Onu sıkıştırırlardı. Nihayet onu Bicâd içinde bıraktılar. Üzerinde başka bir şey yoktu. (Bicâd, kalın kaba katı bir giysidir.) O da Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına kaçtı. Ona yaklaştığı zaman bicâdını ikiye yarıp ayırdı ve birini izar yani don edindi diğerini de üzerine aldı. Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi ve ona bundan dolayı Zül-Bicâd denildi. Bicâd yine palas manasına da gelir. İbn-i Hişam dedi: İmriül-Kaya şöyle dedi:

كَأَنَّ أَبَانًا فِي عَرَانِينِ وَدْقِهِ كَبِيرُ أُنَاسٍ فِي بِجَادٍ مُزَمَّلِ

«Sanki Ebban, iki savaş içinde şimşeği, bir palas içinde örtünen büyük bir insan topluluğudur.»

Resulûllah'ın, Ebû Rühm'e geri kalıp harbe katılmayanları sorması

İbn-i İshak dedi:

İbn-i Şihâb ez-Zührî İbn-i Ükeyme el-Leysi'den naklen, o da Ebû Rühm el Gıfârî'nin kardeşinin oğlundan naklen zikr etti ki o Ebû Rühm Külsüm b. Husayn'dan (ki o, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ağacın altında beyat eden ashabındandı) işitmiş ki o şöyle diyordu:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte Tebûk gazvesinde savaştım. Bir gece onunla birlikte yürüdüm. Biz Ahdar'da Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e yakın bir durumda idik. Allah üzerimize bir uyuklama attı. Uyandığımda baktım ki benim bineğim Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yüküne yaklaşmıştır. Onun ona yaklaşması beni korkutuyordu. Çünkü onun ayağı benim bineğimin kayış üzengisine takılabilirdi. Bunun üzerine benim bineğimi ondan uzaklaştırmaya başladım. Nihayet yolun bir yerinde uyku gözüme galib geldi. Geceden hayli zaman geçmişti. Benim bineğim Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bineğini sıkıştırdı. Onun ayağı ise üzengide idi. Ben ancak onun «Acındım» sözüyle uyandım ve dedim ki:

— Yâ Resulallah benim için istiğfar et.

O da şöyle dedi:

— Yürü.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) benden, Beni Ğıfar'dan geri kalanların durumundan sormaya başladı. Ben de Ona haber veriyordum. O benden sorarak şöyle dedi:

— Kırmızı uzun köse sakallı kişiler ne yaptılar?

Ben de onların ayrılmalarını ve geri kalmalarını ona haber verdim. O şöyle dedi:

— Siyah, kıvırcık saçlı kısa kişiler ne yapıyorlar?

Dedim ki:

— Vallahi içimizde öyleleri tanımıyorum.

Dedi ki:

— Evet! Sizde onlar vardır Onların Şebeke-i Şedh'de (164) develeri vardır.

Onları Beni Ğıfar'ın içinde hatırlamaya çalıştım ve onları hatırlayamadım. Nihayet hatırladım ki onlar Eslem'den bir topluluktur. Onlar bizim içimizde halifler idiler. Ve dedim ki:

— Yâ Resûlallah işte onlar Eslem'den bir topluluktur bizim içimizde haliflerdir. (165)

---

(164) Şebeke-i Şedh: Beni Ğıfâr'dan olan Eslem'in suyudur.

(165) Halif: Başka bir kabileden olup içinde bulunduğu kabile ile anlaşma yapan ve onlardan sayılan demektir.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi:

— Onlar hiç biri, geri kaldığında, Allah için çalışan bir müslümanın onun devesine binmesini engelllemedi. Esas bana zor gelen Muhacirlerin, Ensarın, Gifar ve Eslem'in geri kalmasıdır.

TEBÛK GAZVESİNDEN DÖNÜŞTE MESCİD-İ DİRAR'IN DURUMU

Onların Resûl'ü onun için namaz kılmaya çağırmaları

İbn-i İshak dedi:

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yöneldi ve Zi Evân'da indi. Ora ile Medine arası gündüzden bir saat süren bir beldedir. O Tebûk'e cihazlanırken Mescid-i Dırar ashabı ona gelmişler ve şöyle demişlerdi:

— Yâ Resûlallah, biz hastalar ve ihtiyaçlılar için yağmurlu gece ve kış gecesi için bir mescid inşa ettik. Biz, bize gelmeni ve bizim için onun içinde namaz kılmanı istiyoruz.

O da şöyle dedi:

— Ben sefer kanadı üzerinde ve meşguliyet hali üzereyim (veyâ (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) benzerini söyledi.) Eğer gelirsek inşâallah size geliriz ve sizin için onda namaz kılarız.

Resulûllah'ın iki kişiye, o mescidi yıkmayı emr etmesi

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Zû Evan'a indiği zaman mescidin haberini aldı. Bunun üzerine Resûlullah, Beni Sâlim b. Avf'ın kardeşi Mâlik b. Dühşem'i ve Maan b. Adiyy'i veyâ onun kardeşi Âsım b. Adiyy'i: (Beni Aclân'ın kardeşi Müttefiki) çağırdı. Ve şöyle dedi:

— İşte o zalimlerin mescidine gidiniz ve yıkınız, yakınız.

Onlar da süratle çıktılar, Beni Sâlim b. Avf'a geldiler. Onlar Mâlik b. Duhşem'in kavmidir. Mâlik Maan'a şöyle dedi :

— Beni bekle taki evimden bir ateş ile geleyim.

Evine girdi, hurma ağacından bir yapraklı dal aldı ve onda bir ateş alevlendirdi. Sonra ikisi koşarak çıktılar. O münafıklar o mescidin içinde iken onun içine girdiler, onu yaktılar ve yıktılar. Onlar

da ordan dağılıp gittiler. Onların hakkında Kur'an'dan şu âyetler nâzil oldu :

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ

«O kimseler ki başkalarına zarar vermek, küfretmek, mü'minlerin arasını ayırmak için bir mescid edindiler..»

Kıssasının sonuna kadar...

Onu inşâ edenlerin isimleri

Onu yapanlar on iki kişi idi. Beni Ubeyd b. Zeyd'den Hizâm b. Hâlid. (Beni Amr b. Avf'dan birisidir.) Mescid-i Şikak (166) onun evinden bölünüp yapılmıştı. Beni Ümeyye b. Zeyd'den Sâlebe b. Haatıb. Beni Dubey'e b. Zeyd'den Muattib b. Kuşeyr. Ebû Habibe b. Ezar. Beni Dubeye b. Zeyd'den Abbâd b. Huneyf. Sehl b. Huneyf'in kardeşidir. Beni Amr b. Avf'dandır. Câriye b. Amir ve onun iki oğlu Mücemmi b. Câriye ve Zeyd b. Câriye. Nebtel b. Hâris. Bu Beni Dubeye'dendir. Behzec. Bu Beni Dubeye'dendir. Bicâd b. Osman. Bu Beni Dubeye'dendir. Vedie b. Sâbit. Bu Beni Ümeyye b. Zeyd'dendir. Ebû Lübâbe b. Abdul-Münzir'in kavmindendir.

Resulûllah'ın Medine ile Tebûk arasındaki mescidleri

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Medine ile Tebûk arasında bilinen isimlenmiş mescidleri şunlardır :

Tebûk'daki bir mescid. Seniyye-i Medârân'daki bir mescid. Zât-ı Zirâb'daki bir mescid. Ahdar'daki mescid. Zât-ı Hitmi'deki mescid. Elâe'deki mescid, Zeneb-i Kevâkib'den Betrâ tarafındaki mescid, Şakk'daki mescid. Şıkk-ı Tarad'ın Zû Cife'deki mescid. Sadr-i Havza'daki mescid. Hicr'deki mescid, Said'deki mescid. Vadi'deki mescid. Bu gün oraya Vadil-Kura denilir. Şikka'dan; Beni Uzre'nin şıkkasından = bölmesinden Rakua mescidi. Zül-Merve'deki mescid, Feyfâ'daki mescid ve Zû Huşub'daki mescid.

---

(166) Şikak : Bölücülük mescidi demektir.

TEBÛK GAZVESİNDE GERİ KALAN ÜÇ KİŞİNİN DURUMU İLE ÖZÜRLÜLERİN DURUMU

Resulûllah'ın, geri kalan üç kişi ile konuşmayı yasaklaması

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Medine'ye geldi. Münafıklardan bir topluluk savaştan geri kalmıştı. Müslümanlardan üç kişi ise şübhe etmeksizin ve onlarda münafıklık olmaksızın geri kalmışlardı. Bunlar :

Kâb b. Mâlik, Mürâre b. Rebi' ve Hilâl b. Ümeyye'dir. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ashabına şöyle dedi :

— İşte o üç kişiden hiçbirisiyle kesinlikle konuşmayınız.

Münâfıklardan olup geri kalanlar ona geldiler. Yemin etmeğe ve özür dilemeğe başladılar. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onlardan yüz çevirdi. Onların özürlerini ne Allah ne de Resûlü kabul etmedi. Müslümanlar da işte o üç kişi ile konuşmaktan uzak durdular.

Kâb'ın geri kalmasını anlatması

İbn-i İshak şöyle dedi :

Zührî Muhammed b. Müslim b. Şihâb, Abdurrahman b. Abdullah b. Kâb b. Mâlik'den şöyle söz etti : Abdurrahman dedi ki :

Babam Abdullah, ki babası Kâb'ın gözü görmez olduğunda onu yediyordu, şöyle dedi : Babam Kâb b. Mâlik'den işittim :

Tebük gazvesinde Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den geri kaldığı zaman kendisinin ve iki arkadaşının olayını haber vererek şöyle dedi :

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den Bedir hariç şimdiye kadar hiçbir gazvede geri kalmadım. O bir gazve idi ki ne Allah ne de Resûlü ondan geri kalan hiçbir kimseye itab etmedi. Çünkü :

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ancak Kureyş'in bir kafilesini kast ederek çıktı. Nihâyet Allah onunla düşmanını vade tayin edilmeyen bir vakitte cem etti=bir araya getirdi. Halbuki Akabe'de ve islam üzerine andlaşma yaptığımız zamanda hazır bulunmuştum. Benim için o Akabe'de hazır bulunmak Bedr'de hazır bulunmaktan daha üstündü. Her ne kadar o Bedr gazvesi, insanlarda, Akabe'den daha çok hatırda kalmış kendinden söz edilmekte ise de.

Tebûk gazvesinde Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den ayrılıp geri kaldığım zaman: Başımdan geçen şeylerden birisi de şudur ki: Ondan ayrılıp geri kaldığım zaman o gazvedeki durumumdan hiçbir zaman daha kuvvetli ve daha varlıklı değildim.

Vallahi benim için o savaşa kadar iki binek hayvanı bir araya gelmemişti. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ğaza ettiği hiçbir ğazveyi kast etmezdi ki illa onun gayrını izhar etmesin. Nihâyet işte o gazve oldu. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şiddetli bir sıcakta çıktı. Çok uzak bir sefere gitti ve çok düşmanlarla savaşmayı karşıladı. Millete durumlarını açıkladı ki bunun için hazırlıklarını yapsınlar. Onlara kast ettiği vechiyle savaşın durumunu haber verdi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e tâbi olan müslümanlar ise çoktu. Onları bir arada zikreden hıfz edici hiçbir kitap yoktu. Yani yazılmış hiç bir kütük yoktu.

Çok az adam vardır ki gizlenmeyi murad edip de hakkında Allah'dan bir vahiy inmedikce, bunun kendisi için gizleneceğini örtbas edileceğini zan etmesin. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu gazveyi meyvalar olgunlaştığı ve gölgeler sevimli hale geldiği, insanlar ise onlara meyleder olduğu bir sırada yaptı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) cihazlandı ve müslümanlar da onunla birlikte cihazlandılar. Ben de onlarla birlikte cihazlanmak için sabahtan yola çıkmaya başladım. Geri dönüyor ve bir hâcet için karar veremiyordum. İçimden diyordum ki: «Ben murad ettiğim zaman buna kadirim yapabilirim.» Bu durum benden ayrılmadan devam etti. Say ve gayret milletin paçalarını sıvazlattı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de sabahtan erkenden yola çıktı. Müslümanlar da onunla birlikte yola çıktılar. Hazırlıklarım için hiçbir şeye karar veremedim ve şöyle dedim:

Ondan bir veya iki gün sonra cihazlanırım. Sonra da onlara kavuşurum.» Onların ayrılmalarından sonra sabahleyin erkenden cihazlanmağa koyuldum ve bir şeye karar veremeden geri döndüm. Sonra sabahtan yine erkenden cihazlanmaya koyuldum ve hiçbir şeye karar veremeden geri döndüm. Bu durum benden ayrılmadan devam ediyordu. Nihayet onlar süratlendiler ve gaza kaçırıldı. Bunun üzerine yola çıkmaya ve onlara kavuşmaya azmettim, keşke yapsaydım. Fakat yapmadım.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in savaşa çıkmasından sonra halkın içine çıkmaya başladığım zaman onların arasında bir dolaştım. Kendimi ancak nifakta üzerine tan edilen veya zayıf kişilerden özrünü Allah'ın kabûl ettiği kimselerden bir adam olarak görmem beni üzüyordu. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Tebûk'a varıncaya kadar benden söz etmedi ve o Tebûk'da kavmin arasında oturur olduğu bir halde: «Kâb b. Mâlik ne yapıyor?» dedi. Beni Selime'den bir adam:

— Yâ Resûlallah, onun iki kumaş elbisesi ve koltuklarına bakmak onu hapsetti, dedi.

Bunun üzerine Muâz b. Cebel şöyle dedi:

— Ne kötü söyledin! Vallahi Yâ Resûlallah ondan, başka şey değil ancak hayır işitmişiz.

Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sükût etti.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Tebûk'dan geri dönerek yola yönelmiş olduğu haberi bana gelince hüznüm bana geldi; bir yalan hatırlamaya başladım. Şöyle diyordum:

«Yarın Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in gazabından nasıl kurtulurum.» Buna karşı ehlimden görüş sahibi herkesten yardım diliyordum. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in gelmesi yaklaşmıştır, denildiğinde, benden bâtıl zâil oldu ve bildim ki, ondan, ancak doğru sözle kurtulurum. Böylece ona, doğru söylemeğe azmettim.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Medine'ye sabahleyin geldi. Seferinden geldiği zaman ilk olarak mescide giderdi. Onda iki rekât namaz kılar sonra millet içinde otururdu. Bunu yaptığı zaman ona harbe katılamayıp geri duranlar geldiler ve ona yemin etmeğe ve özür dilemeğe başladılar. Seksen küsûr adam idiler.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onlardan âşikârlarını ve yeminlerini kabul ediyor ve onlar için istiğfar ediyordu. Gizliliklerini ise Allah Tealâ'ya ısmarlıyordu. Nihâyet geldim ve ona selam verdim. Gazablı bir tebessümle tebessüm etti, sonra bana şöyle dedi:

— Gel bakalım..

Ben de yürüyerek geldim ve önüne oturdum. Bana şöyle dedi:

— Seni geri bırakan nedir? Hiç arkadan geri dönüp bakmadın mı?

Dedim ki:

— Yâ Resûlallah, ben vallahi dünya ehlinden senin gayrın bir kimsenin yanında otursaydım elbette bir özürle onun gazabından kurtulacağımı zan ederdim. Allah bana cidal kuvvetini vermiş, fakat vallahi biliyorum ki eğer sana bu gün yalan bir söz söylersem elbette benden razı olursun. Ama sonra Allah seni benim üzerime gazablandırır. Sana bir doğru söz söylersem beni suçlu görürsün. Ben bu meselede Allah'dan cezamı umarım. Hayır vallahi benim için bir özür yoktu. Vallahi şimdiye kadar hiçbir zaman senden ayrılıp geri kaldığım zamanki durumumdan daha kuvvetli ve daha varlıklı olmamıştım.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi:

— İşte sen doğru söyledin kalk, tâki Allah senin hakkında hükmünü versin.

Ben de kalktım ve benimle birlikte Beni Seleme'den birtakım adamlar da yerlerinden kalktılar. benim peşime düştüler, bana: «Vallahi senin bundan önce bir günah işlediğini bilmiyoruz» dediler. And olsun aciz kaldın, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e, harpten geri kalanların ona özür diledikleri şeyle özür dilemedin. Halbuki Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in senin için istiğfar etmesi, senin günâhın için sana yeter idi. Vallahi benim hakkımda böyle söylemeye devam ettiler hatta bir ara istedim ki Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e döneyim ve kendimi yalanlayayım. Sonra onlara şöyle dedim:

— Acaba benden başka bu durumda olan oldu mu? Dediler ki:

— Evet iki adam. Senin gibi söylediler. Onlara da sana söylenen şeyin misli söylendi. Dedim ki:

— Onlar kimlerdir? Dediler ki:

— Beni Amr b. Avf'dan olan Mürâre b. Rebi' el-Amri. Bir de Hilâl b. Ebi Ümeyye el-Vâkıfi. Böylece bana salih iki adamı zikr ettiler ki onlarda güzel örnekler vardır. Onları bana zikrettikleri zaman sustum. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) geri kalan biz üç kişi ile konuşmayı yasakladı. Bize karşı milletin durumu değişti. Bizden

uzaklaştılar. Hatta kendimi kaybettim, dünya başka bir dünya oldu. Artık o bildiğim tanıdığım bir yer yüzü değildi. Bu minvâl üzere elli gece bekledik. Amma o iki arkadaşıma gelince onlar gizlendiler ve evlerinde oturdular. Ben ise kavmin en genci ve onların en salabetli kuvvetlisi idim. Ben çıkıyordum ve müslümânlarla birlikte namazlarda hâzır bulunuyor ve sokakları dolaşıyordum. Benimle hiçbir kimse konuşmuyordu. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gidiyor ve o namazdan sonra meclisinde olduğu bir sırada ona selam veriyordum. İçimden de şöyle diyordum:

«Acaba selamımı almakla iki dudağını hareket ettirdi mi, yoksa ettirmedi mi?» Sonra ona yakın bir yerde namaz kılıyor ve ona bakmak için bir göz atıyordum. Namazıma döndüğüm zaman bana bakıyor onun tarafına yöneldiğim göz attığım zaman benden yüz çeviriyordu. Nihayet bu müslümanlarm bu çekinmeleri uzayınca yürüdüm. Ebû Katâde'nin bahçesinin duvarının üstüne çıktım. O benim amcam oğludur. Ve bana insanların en sevgilisidir. Ona selâm verdim. Vallahi o benim selâmımı almadı, Ben:

— Ey Ebû Katâde, Allah hakkı için benim Allah'ı ve Resûlünü sevdiğimi biliyor musun? dedim. O, Sükût etti. Yeniden onu Allah hakkına havale ettim. Yine bana cevap vermekten sükût etti. Bir daha onu çağırdım. Yine susup kaldı. Dördüncü sefer ısrarımda o şöyle dedi:

«Allah ve Resulü daha iyi bilir.» Bunun üzerine gözlerim yaş dökmeğe başladı. Fırladım ve duvarın üzerine çıktım sonra sabahtan erkenden çarşıya gittim. Bir ara ben çarşıda yürürken bir de baktım ki, Nabatlı birisi beni soruyor. Kendisi Şam'ın Nabat'ından Medine'ye satmak üzere buğday getiren kimselerdendi, şöyle diyordu:

— Kim bana Kâb b. Mâlik'i gösterecek. Bunun üzerine millet beni ona gösterdiler. Nihayet bana geldi ve bana Ğassan melikinden bir mektup verdi. Bir ipek kumaş parçasına bir yazı yazmıştı. Bir de baktım ki içinde:

«Amma ba'd, bize gelen habere göre senin arkadaşın sana cefa ediyormuş, halbuki Allah seni ne hakir bir yurdda, ne de harcanacak bir mekânda kıldı. O hâlde bize lahik ol seni geçim ve rızıkta ortak ederiz.»

Ben o yazıyı okuduğum zaman dedim ki: Bu başka bir beladır. İçine düştüğüm şey bir dereceye vardı ki müşrik bir adam bana im-

reniyordu. Ben de o yazıyı tandıra götürdüm onu orada tutuşturdum. Biz bunun üzerine kaldık ve elli geceden kırkı geçtiği zaman bir de baktım ki Resulûllah'ın elçisi bana geliyor ve şöyle diyor:

— Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sana karından uzaklaşmanı emreder. Dedim ki:

— Onu boşayayım mı yoksa ne yapmam isteniyor? Dedi ki:

— Hayır bilakis ondan uzaklaş ve ona yaklaşma.

İki arkadaşıma da bunun mislini göndermiş. Ben de karıma şöyle dedim:

— Sen ailene kavuş ve onların yanında ol, taki Allah bu işte kaza etmiş olduğu şeyi bildirsin. Dedi ki:

Hilâl b. Ümeyye'nin hanımı Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi ve şöyle dedi:

— Yâ Resûlallah, Hilâl b. Ümeyye yaşlı ihtiyar bir kimsedir. Bir hizmetcisi olmayan yıpranmış bir kimsedir. Ona hizmet etmemi istemiyor musun? Dedi ki:

— Hayır istemiyor değilim. Fakat sana yaklaşmasın.

Hanımı şöyle dedi:

— Vallahi ya Resûlallah onda bana bir hareketi yoktur ki. Vallahi bu iş olalıdan beri bu gününe kadar devamlı ağlamaktadır. Bu sebeple onun gözünün gideceğinden korkmaktayım.

Bana da ehlimden birisi şöyle dedi:

— Resulûllah'dan hanımın için izin istesen ne olur. Hilâl b. Ümeyye'nin karısı için ona hizmet etmesine izin vermiştir. Ben de dedim ki:

— Vallahi hanımım için ondan izin isteyemem. Bilmem ki, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu hususta ondan izin istediğim zaman ne der, çünkü ben genç bir kişiyim.

Bundan sonra on gece daha bekledik. Böylece Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in müslümanları bizimle konuşmalarından nehyetmesi zamanından beri bizim için elli gece tamam oldu. Sonra sabah namazını kıldım. Elli gecenin son gecesinin sabah namazını evlerimizden birinin üstünde Allah'ın bizim hakkımızda zikrettiği bir hal üzere iken kıldım. Bizim üzerimize yer bütün genişliği ile daralmıştı. Canım sıkılıyordu. Sel' dağının üstünde bir çadır kurmuştum ben orada bulunuyordum. Birden, dağın sırtında bir bağırıcının sesini işittim. En yüksek sesiyle şöyle diyordu:

— Ey Kâb b. Mâlik müjde.

Bunun üzerine secdeye kapandım ve bildim ki gamdan kederden kurtulup şad olma zamanı geldi.

Allah'ın o üç kişinin tevbesini kabul etmesi

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sabah namazını kıldığı zaman, Allah'ın bizim tevbemizi kabul ettiğini millete bildirdi ve halk bizi müjdeleyerek geldiler. Müjdeciler iki arkadaşıma koşuştular. Bir adam da bana doğru at koşturuyordu. Eslemden biri koştu ve dağın üzerine çıktı. Uzaktan bağırdı. Ses attan daha süratli geldi. Beni müjdelerken sesini işittiğim kimse bana geldiği zaman iki elbisemi de çıkarttım ve müjdesine mukâbil onları ona giydirdim. Vallahi işte o zaman o iki elbiseden başkasına malik değildim. İki elbise emanet aldım ve onları giyindim. Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gitmeyi kasd ederek gittim. Millet beni, tevbe ile müjdeleyerek karşılıyorlardı. Ve şöyle diyorlardı:

«Allah'ın senin tevbeni kabul etmesi, mübarek olsun.»

Nihâyet mescide girdim. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) oturuyordu. Sahabeler etrafında toplanmışlardı. Talha b. Ubeydullah bana geldi, beni selamladı ve bana «mübarek olsun!» dedi. Vallahi muhâcirlerden onun gayrı hiçbir adam bana kalkıp gelmedi.

Kâb b. Mâlik Talha'nın bu iyiliğini unutmuyordu.

Kâb dedi ki:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e selam verdiğim zaman sevinçten yüzü parlar vaziyette bana şöyle dedi:

— Seni anan doğurduğundan beri en hayırlı günün ile seni müjdelerim.

Dedim ki:

— Yâ Resûlallah bu tevbe kabulü senin katından mıdır, yoksa Allah'ın katından mıdır?

Dedi ki:

— Allah'ın katındandır.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) beni müjdelediği za-

man sanki onun yüzü aydan bir parça idi. Onun, sevindiği zaman öyle parladığını görüyorduk.

Onun önünde oturduğum zaman dedim ki:

— Yâ Resulallah Allah Azze ve Celle'ye tevbe olarak Allah'a ve Onun Resûlüne sadaka olsun diye malımdan soyuluyorum. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de dedi ki:

Malınının bir kısmını yanında bırak. Bu senin için daha hayırlıdır. Dedim ki:

— Ben Hayber'deki payımı bırakıyorum. Yâ Resulallah, şüphesiz Allah beni doğru söz söylemekle kurtardı. Benim Allah'a tevbe olarak yaşadığım müddetce başka değil ancak doğru söz söylemem olacaktır. Vallahi Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e doğru konuştuğumdan beri doğrulukta Allah'ın beni imtihan etmesinden daha üstün bir şekilde insanlardan hiçbir kimseyi imtihan ettiğini bilmiyorum. Vallahi bunu Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e zikr ettiğimden beri, işte bu günüme kadar, kasden hiçbir yalan söylemedim. Ben umarım ki Allah kalan hayatım boyunca da beni korusun.

Allah Taâlâ onlar hakkında şu âyetleri indirdi:

«لقد تاب الله على النبي والمهاجرين والأنصار الذين اتبعوه في ساعة العسرة
من بعد ما كاد يزيغ قلوب فريق منهم ثم تاب عليهم إنه بهم رءوف رحيم
وعلى الثلاثة الذين خلفوا»

«And olsun, Allah, sıkıntılı bir zamanda bir kısmının kalbleri kaymak üzere iken Peygamber'e uyan Muhâcirlerle Ensarın ve Peygamberin tevbelerini kabûl etti. Tevbelerini, onlara karşı şefkatli ve merhametli olduğu için kabûl etmiştir. (Durumlarının ne olacağı kendisine bildirilmesini beklemek üzere) Peygamber tarafından, diğerlerinden geriye bırakılan üç kişinin tevbesini de...» şu kavline kadar:

«وكونوا مع الصادقين».

«Doğrularla beraber olun.»

Kâb şöyle dedi:

Allah beni islâma hidâyet ettikten sonra, o günde Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e, doğru söz söylememden daha büyük olan bir nimeti şimdiye kadar bana inam etmedi. Ona yalan söyler olmadım. Böylece yalan söyleyenlerin helâk olması gibi helâk olurdum. Çünkü Allah Tebâreke ve Teâlâ ona yalan söyleyenlerin hakkında vahyi indirdiği zaman bir kimseye söylediği şeyin en şerlisini söyledi. Şöyle dedi :

(سَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا انْقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لِتُعْرِضُوا عَنْهُمْ ، فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ ،
إِنَّهُمْ رِجْسٌ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ . يَحْلِفُونَ لَكُمْ
لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ ، فَإِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَى عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ)

«Döndüğünüzde kendilerine çıkışmamanız için, Allah'a yemin edeceklerdir. Siz onlardan yüz çevirin; çünkü pistirler. Yaptıklarının karşılığı olarak varacakları yer cehennemdir. Kendilerinden hoşnud olasınız diye, size and verirler. Siz onlardan hoşnud olsanız bile, Allah, yoldan çıkmış kimselerden razı olmaz.»

Dedi ki; Biz üç kişi olarak, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gelip yemin ettikleri onun da onları mazur gördüğü ve onlar için istiğfar ettiği zaman kendilerinden kabul ettiği işte o kimselerin durumundan geri bırakıldık. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bizim durumumuzu ise tehir etti. Tâki o durum hakkında Allah verdiği hükmünü bildirdi. Allah Tealâ bu konuda şöyle buyurdu :

(وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خُلِّفُوا)

«(Durumları, anlaşılmak üzere Peygamber tarafından diğerlerinin durumlarından ayırd edilip) geri bırakılan üç kişinin tevbesini de.»

Allah'ın bizim tahlifimize (yani geriye bırakılmamıza) dair zikr ettiği şey, bizim gazveden geri kalmamız değildir. Fakat kendisine yemin eden ve ona özür dileyen ve onun da kendisinden kabûl ettiği kimselerden bizi geriy bırakması ve bizim işimizi te'hir etmesidir.

SAKİF KABİLESİNİN ELÇİLER HEY'ETİNİN DURUMU VE O KABİLENİN MÜSLÜMAN OLMASI

(H. Dokuzuncu sene Ramazan ayı)

Urve b. Mes'ûd'un müslüman olması ve kavmine geri dönmesi

İbn-i İshâk dedi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ramazan'da, Tebûk-dan Medine'ye geldi. İşte bu ayda Sakif'in elçiler hey'eti onun yanına geldiler.

Onların haberleri şöyledir:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlardan ayrıldığı zaman Urve b. Mes'ûd es-Sekafi onun izine düştü. Nihâyet ona Medine'ye varmadan önce kavuştu. Ve müslüman oldu. Resûlullah'dan kavmine İslâmı iletmesi için geri dönmeyi istedi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ona (onun kavminin rivâyet ettikleri gibi) şöyle dedi:

Onlar seni öldürürler.» Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onların inat ve serkeşliklerini biliyordu. Urve de şöyle dedi:

— Yâ Resûlallah, ben onlara onların ilk çocuklarından daha sevgiliyim.

İbn-i Hişâm dedi: Onların gözlerinden daha sevgiliyim, dedi diye rivâyet edilir.

Urve'nin İslâma çağırması ve katl edilmesi

İbn-i İshâk dedi:

O, onların içinde işte böyle sevilen ve itaat edilen bir kimse idi. Kavmini İslâma çağırmak üzere yola çıktı. Onların ona muhalefet etmeyeceklerini umuyordu. Çünkü onların içinde onun bir makamı menzilesi vardı. Onlara yönelmek için kendisinin odasına çıktığı zaman onları İslâma dâvet ederken ve dinini onlara açıklarken onlar onu her cihetten oklarla vurdular. Bir ok ona isabet etti, onu katletti. Beni Mâlik derler ki, onu kendilerinden bir adam katletti. Ona Beni Sâlim b. Mâlik'in kardeşi Evs b. Avf denilir. Ahlâf müttefikler de derler ki, onlardan bir adam onu katletmiştir.

Bu adam Beni Ahtâb b. Mâlik'dendir. Ona Vehb b. Câbir denilir. Vuruldukdan sonra Urve'ye şöyle denildi:

— Senin kanın için ne düşünüyorsun?

O da şöyle dedi:

— Bu Allah'ın bana *ikrâm ettiği bir ikrâmdır ve bana gönderdiği* bir şehâdettir. Benim kanım, ancak Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu şehirden gitmeden önceki katl edilen şehidlerin kanı gibidir. Beni onlarla birlikte defn ediniz.

Onlar da onu onlarla birlikte defn ettiler. İddia ederler ki, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun hakkında şöyle dedi:

«Onun kavmı içindeki durumu. Yâsin sûresinde adı geçen, kavmini hidâyete dâvet eden adamın durumu gibidir.»

Sakif'in Resûlullah'a elçiler heyeti göndermek için müşavere etmesi

Sonra Sakif kabilesi Urve'nin katl edilmesinden sonra birkaç ay öyle kaldılar. Sonra onlar aralarında müşavere ettiler, bey'at etmiş ve müslüman olmuş olan etraflarındaki araplarla harp etmeğe takatlarının olmadığı kanaatına vardılar.

Bana Yâkub b. Utbe b. Muğire b. Ahnes şöyle haber verdi:

Beni İlâc'ın kardeşi Amr b. Ümeyye, Abd-i Yâ Leyl b. Amr'e ikisinin arasındaki bir kötülükten dolayı küs idi. Amr b. Ümeyye Arab'ın dâhilerindendi. Abd-i Ya Leyl b. Amr'a doğru yürüdü tâ onun evine girdi. Sonra ona haber gönderdi ki Amr b. Ümeyye sana şöyle diyor:

— Bana doğru gel. Dedi ki:

Abd-i Ya Leyl de elçiye şöyle dedi:

— Hay yazık, Amr mı seni bana gönderdi?

Dedi ki:

— Evet, işte o burada senin evinde duruyor.

O da şöyle dedi:

— Bu benim zannetmediğim bir şeydir. Muhakkak, Amr böyle bir şey yapmaktan daha gururludur.

Böylece ona doğru çıktı. O da onu görünce ona «merhaba» dedi. Amr da ona şöyle dedi:

— Bize bir durum gelip çatmıştır ki ondan kaçış yoktur. İşte bu adamın (Muhammed'in) durumu gördüğün gibidir. Arabların hep-

si müslüman oldular. Sizin onlarla harb etmeğe takatınız yoktur. Artık başınızın durumuna bakınız.

Bu esnada Sakif kendi arasında meşveret yaptı ve birbirine şöyle dediler:

— Görmüyor musunuz size âid olan hiçbir yayılan mal güven içinde değildir. Ve sizden bir kimse çıkmaz ki önü kesilmesin.

Böylece aralarında meşveret ettiler. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e bir adamı göndermeğe karar verdiler. Daha evvel Urve'yi gönderdikleri gibi. Abd-i Yâ Leyl b. Amr b. Umeyr'le konuştular. Onun yaşı Urve b. Mes'ûd'un yaşında idi. Bu meseleyi ona arz ettiler o ise yapmaktan imtina etti ve döndüğü zaman Urve'ye yapılan şeyin kendisine yapılmasından korktu. Şöyle dedi:

— Benimle birlikte birtakım adamlar göndermenize kadar bunu yapacak değilim.

Bunun üzerine onlar onunla birlikte Ahlaf'dan iki adamı ve Beni Mâlik'den de üç adamı göndermeğe karar verdiler. Altı kişi oldular: Abd-i Ya Leyl ile birlikte Hakem b. Amr b. Vehb b. Muattib'i ve Şüreyhbil b. Ğaylan b. Sâlime b. Muttalib'i ve Beni Mâlik'den Osmân b. Ebil-As b. Bişr b. Abd-i Dühmân'ı (ki bu Beni Yesâr'ın kardeşidir) ve Evs b. Avf'ı *(ki bu Beni Sâlim b. Avf'ın kardeşidir)* ve Numeyr b. Hareşe b. Rebie (ki Beni Hâris'in kardeşidir.) yi gönderdiler. Abd-ü Yâ Leyl kavmin efendisi ve onların başkanı olarak onlarla yola çıktı. Onlarla beraber çıkmasının sebebi ancak Urve b. Mes'ûd'a yapılan şeyin kendisine yapılmasından korkması idi. Çünkü onlardan her biri Tâif'e döndüğü zaman kavmini meşgul edebilirdi.

Onların Medine'ye gelmeleri ve Resûlullah'tan birtakım şeyler istemeleri onun da imtina etmesi

Medine'ye yaklaştıkları ve Kanat'ta indikleri zaman orada Muğire b. Şu'be'yi buldular. Nöbetinde Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sahâbelerinin binek develerini otlatıyordu. Sahâbeler nöbetleşe onları otlatıyorlardı. Muğire onları görünce develeri Sakafi'lerin yanında bıraktı, süratle yürüdü ki onların Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiklerini ona müjde versin. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına girmeden önce ona Ebû Bekr es-Sıddık rastladı. O da ona Sakif'in kafilesinin bey'at ve İslâmı kast ederek geldiklerini haber verdi. Onlar şu şartla gelmişler idi ki, ka-

bileleri, malları ve memleketleri için Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den yazılı bir emr alsınlar. Bunun üzerine Ebû Bekr, Muğire'ye and içirdi ki:«Benden önce Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e varmayacaksın ki ona haber veren ben olayım. Muğire de kabul etti. Ebû Bekr, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına girdi ve onların gelişlerini ona haber verdi. Sonra Muğire arkadaşlarının yanına çıktı ve onlarla birlikte develeri, barınaklarına götürdü. Onlara Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e nasıl selâm vereceklerini öğretti.Onlar ise bunu yapmadılar ancak câhiliye selâmiyle selâm verdiler. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldikleri zaman (rivâyet edildiği gibi) onun mescidinin bir kenârında onlara bir çadır kuruldu. Onlar Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den anlaşmayı alıncaya kadar, onlarla Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) arasında gidip gelen Halit oldu. Ve Resûlullah'tan onlara gelen yemekten Halid yemedikçe onlar yemiyorlardı. Nihayet müslüman oldular ve yazı işlerini bitirdiler. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den istedikleri şeylerden biri Tâğiye'yi onlara bırakması idi. Tağiye, Lât'tır. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den üç sene onu yıkmamasını istediler. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise buna râzı olmayıp imtina etti. İki sene ve bir sene istemeye devam ettiler. Fakat Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kabul etmedi. Nihayet gelişlerinden sonra bir ay kalmasını istediler. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hiç birini kabul etmedi.

Dediklerine göre o Tağiye'yi bırakmaktaki kasıtları sefihlerinin, kadınlarının ve çocuklarının itirazlarından emniyette kalmak ve kavimlerini İslâma sokuncaya kadar Latı yıkmakta onları korkutmamaktı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) buna razı olmayıp, Ebû Süfyan b. Harb ile Muğire b. Şube'yi gönderdi. Onlar da onu yıktılar.

Sakif Tâğiye'nin terkedilmesiyle birlikte Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den kendilerini namazdan af etmesini ve putlarını kendi elleriyle kırdırmamasını istemişlerdi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi:

— Putlarınızın sizin ellerinizle kırılmasına gelince, sizi ondan af edeceğiz. Amma namaza gelince namazı olmayan bir dinde hayır yoktur. Onlar da şöyle dediler:

— Ey Muhammed, onu yakında sana getiririz her ne kadar bir hasislik ise de.

Osman b. Ebi'l-As'ın onların üzerine emir kılınması

Müslüman oldukları ve Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlar için anlaşmayı yazdığı zaman onların üzerine Osmân b. Ebi'l-As'ı emir kıldı. Bu onların yaşça en gençleri idi. Onun emir kılınmasının sebebi, onun islam bilgisini edinmeğe ve Kur'an'ı öğrenmeğe onların en düşkünü olması idi. Ebû Bekr, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e şöyle dedi:

— Yâ Resulallah, ben işte onlardan bu delikanlıyı islam bilgisi edinmeğe ve Kur'an öğrenmeğe onların en düşkünü gördüm.

Bilâl ve Sakif'in Ramazân'da gelen elçiler heyeti

İbn-i İshak dedi:

Bana İsâ b. Abdullah b. Atiyye b. Süfyan b. Rebie es-Sakafi, elçiler heyetinden bir kimseden naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

— Müslüman olduğumuz ve Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte Ramazan'dan kalan günleri oruç tuttuğumuz zaman Bilal bize iftar yemeğimizi ve Sahur yemeğimizi Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanından getiriyordu. O bize Sahur yemeğini getiriyorken biz şöyle diyorduk:

— Biz, fecrin doğmuş olduğunu görüyoruz. O da şöyle diyordu:

— Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i henüz sahur yemeğini yerken bıraktım ve buraya geldim. Bize iftâr yemeğimizi getiriyorken biz, güneşin henüz tam battığını göremiyoruz. Bilâl:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yemeğini yidi. Sonra ben size geldim, diyordu. Sonra kendisi de elini çanağa koyuyor ve ondan yiyordu.

İbn-i Hişam dedi:

Bi fetûrina ve sehûrina (yukarki rivayet: Bi fıtrina ve sehurina idi. İkisinin de manâları aynıdır.)

Resulûllah'ın, İbn-i Ebi'l-Âs'ı, Sakif'in üzerine emir kıldığı zaman ona olan ahdi

İbn-i İshak dedi:

Bana Said b. Ebi Hind, Mutarrif b. Abdullah b. Şihhir'den, o da Osman b. Ebi el-As'dan naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), beni, Sakif'in üzerine gönderdiği zaman bana en son ahd ettiği şeylerden biri de şöyle demesi oldu:

— Ey Osman, namazı hızlı kıldır, insanları zayıfları ile ölç, çünkü onların içinde yaşlı, küçük, zaif ve ihtiyaç sahibi olanlar vardır.

Tâğiye'nin yıkılışı

İbn-i İshak dedi:

İşlerini bitirdikleri ve geri dönerek beldelerine yöneldikleri zaman, Resulûllah (Salallahü Aleyhi ve Sellem) onlarla birlikte Ebû Süfyan b. Harb ve Muğire b. Şube'yi Tâğiye'nin yıkılması için gönderdi. Onlar da bu topluluk ile birlikte yola çıktılar. Tâif'e geldikleri zaman Muğire b. Şube, Ebû Süfyan'ı önde göndermeyi istedi. Ebû Süfyan kabul etmedi ve «kavminin yanına sen gir.» dedi. Ebû Süfyan malı ile Zû Hedm'de kaldı. Muğire b. Şûbe girdiği zaman o Tağiye'ye balta ile vurmak üzere üstüne çıktı. Kavmi olan Beni Muattip onun önünde durdular. Urve gibi onun da vurulmasından korktular. Sakif'in kadınları ise o Tâğiye'ye ağlayarak ve şöyle diyerek başları açık bir vaziyette çıktılar:

لَتُبْكَيَنَّ دُفَّاعُ أَسْلَمَهَا الرُّضَّاعُ
لَمْ يُحْسِنُوا الْمِصَاعَ

«Düffâ'a (167) *ağlansın, ki onu kötü yaramaz kişiler teslim ettiler, onlar kılıçlarla vuruşmasını bilmediler.»*

İbn-i Hişam dedi: «لَتُبْكَيَنَّ»

sözü İbn-i İshâk'ın gayrından menkuldur.

---

(167) O Lât putuna «Düffâ'» adının verilmesi, onların iddialarına göre, o putun onları koruduğu ve menfaat ve zarar verdiği içindir.

İbn-i İshak dedi:

Muğire balta ile o Tağiye'ye vururken Ebû Süfyan şöyle diyordu:

— Vah yazık. Ah yazık.

Muğire o Tağiye'yi yıktı ve malını ve zinetlerini aldı. Ebû Süfyan'a haber gönderd. Siyahlı beyazlı boncuklardan teşekkül eden mal ve altın orda toplanmıştı.

Ebû Müleyh ve Kaarib'in müslüman olması

Ebû Müleyh b. Urve ve Kaarib b. El-Esved, Sakif'in elçiler heyetinden önce; Urve katl edildiği zaman, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiler. Sakif'den ayrılmayı ve onlarla asla hiçbir şey üzere birleşmemeyi istiyorlardı. Ve müslüman oldular.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise onlara şöyle dedi:

— Dilediğiniz kimseyi dost edininiz.

Onlar:

— Allah ve Resulünü dost ediniyoruz, dediler.

Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi:

— Bir de dayınız Ebû Süfyan b. Harb'i dost edininiz.

Onlar da dediler ki:

— Bir de dayımız Ebû Süfyan b. Harb'i dost edindik...

O iki kişinin Resulûllah'm Tâğiye'nin mallarından borç ödemesini istemeleri

Tâif halkı müslüman olduğ,u ve Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ebû Süfyân'ı ve Muğire'yi Tâğiye'nin yıkılmasına yönelttiği zaman Ebû Müleyh b. Urve, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den, babası Urve'nin üzerinde olan bir borcu onun yerine Tağiye'nin malından ödemesini istedi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de kabul etti. Bunun üzerine Kaarib b. Esved ona şöyle dedi:

— Yâ Resulallah Esved'in yerine de öde, Urve ile Esved ikisi baba ve ana bir kardeştirler.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ona cevaben şöyle dedi:

— Şüphesiz Esved müşrik olarak ölmüştür. Kaarib de Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e şöyle dedi:

— Yâ Resûlallah, fakat karabet sahibi olan bir müslümana borç ödemek gerekiyor. (Bununla kendisini kasd ediyordu.) Borç ancak benim üzerimedir. Benden isteniyor.

Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ebû Süfyan'a emr etti ki Urve ve Esved'in borcunu, Tağiye'nin malından ödesin. Muğire Tağiye'nin malını bir araya getirdiği zaman Ebû Süfyan'a şöyle dedi:

— Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sana emr eder ki, Urve ve Esved'den onların borçlarını ödeyesin.

O da borçlarını ödedi.

Resulûllah'ın, Sakif'e yazısı

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in onlara yazmış olduğu mektub şu idi:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

«**Rahman ve Rahim Allah'ın adiyle:** Allah Resulü Peygamber Muhammed'den mü'minlere: Şüphesiz Vecc'in (168) ide dedilen dikenli ağaçları ve oranın avı kesilmez. Bunlardan bir şeyi yapan bir kimse bulunursa ona celde vurulur ve onun elbiseleri çıkartılır. Eğer bunu tecâvuz ederse o kimse yakalanır ve Peygamber Muhammed'e götürülür. İşte bu Peygamber Muhammed Resulûllah'ın emridir.

Hâlid b. Said yazdı: Bu, Resûl Muhammed b. Abdullah'ın emridir. Hiç kimse sınırı aşmamalıdır. Şayet tecâvüz ederse, Muhammed Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in emr ettiği şeyde kendine zulmetmiş olur.

(168) Vecc: Tâif'de bir mevkidir.

H. DOKUZUNCU SENEDE EBÛ BEKR'İN İNSANLARA HAC YAPTIRMASI

Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Ali b. Ebi Tâlib (Rıdvanullahi Aleyhi)'yi O'nun yerine ilk beraeti yerine getirmekle hususi olarak görevlendirmesi ve beraetin zikri ve onun tefsiri hakkındaki kıssalar.

Ebû Bekr'in Hacc üzerine emir kılınması

İbn-i İshâk dedi :

Sonra Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ramazan ayının kalanını, Şevval ve Zul-Kade'yi (Medine'de) geçirdi. Sonra dokuzuncu senede Ebû Bekr'i müslümanlara haclarını yaptırmak için hac üzerine emir olarak gönderdi. Müşrikler eskiden olduğu gibi haclarını yapmaktaydılar. Ebû Bekr (Rıdvanullahi anh) ve müslümanlardan onunla birlikte olan kimseler yola çıktılar.

Resûlullah ile müşriklerin arasındaki andlaşmanın bozulması hakkında Berâetin nâzil olması

Berâet Sûresi Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile müşriklerin arasındaki ahdin (andlaşmanın) bozulması hakkında indi. Müşrikler bu andlaşmaya bağlı kalmışlardı.

Bu andlaşma müslümanlar ile müşrikler arasında genel bir andlaşma idi. Bunun arasında Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile Arabdan birtakım kabilelerin arasında isimleri zikr edilmiş vadelere kadar hususi birtakım andlaşmalar da vardı. İşte bu andlaşma ve Tebûk'da ondan ayrılıp geri kalan münafıklar ve dedikoduları hakkında Berâet Sûresi indi. Allah Teâlâ o sûrede birtakım kavimlerin sırlarını açığa vurdu ki onlar kendilerini dost gösteriyorlardı. Onlardan bize isimleri zikr edilenler vardır. Onlardan bize isimleri zikr edilmeyenler de vardır. Allah (Azze ve Celle) şöyle buyurdu :

«Bu, Allah'dan ve Peygamberinden, kendileriyle andlaşma yaptığınız müşriklere bir ihtardır.» Yâni ehli şirkten umumî bir ahidle ahid yaptığı kişiler için.

فَسِيحُوا فِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَأَنَّ اللَّهَ مُخْزِي الْكَافِرِينَ ، وَأَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ)

«Yer yüzünde dört ay daha dolaşabilirsiniz. Allah'ı aciz bırakamıyacağınızı, Allah'ın inkârcıları rezil edeceğini bilin. Allah'ın ve peygamberinin, puta tapanlardan uzak olduğunu, büyük hac günü, Allah ve peygamberi insanlara ilân eder.» Yâni işte bu yıldan sonra.

(فَإِنْ تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ . إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ)

«Eğer tevbe ederseniz, bu sizin için daha hayırlı olur, yüz çevirirseniz, bilin ki siz Allah'ı aciz bırakamazsınız. Ey Muhammed! İnkâr edenlere can yakıcı azabı müjdele. Ancak müşriklerden kendileriyle andlaşma yaptığınız kimseler bundan müstesnadır.» Yâni bir vadeye kadar hususi ahid ile andlaşma yaptığınız müşrikler...

(ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوكُمْ شَيْئًا وَلَمْ يُظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتِمُّوا إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَى مُدَّتِهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ فَإِذَا انْسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ وَاقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ، وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ) أي من هؤلاء الذين أمرتك بقتلهم (اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ . ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ) .

«(Sizinle andlaşma yapanları sonra andlaşma hükümlerini bozmayanlar ve aleyhinizde kimseye yardım etmeyen bu müşriklerle yaptığınız andlaşmaya sonuna kadar riâyet edin. Allah sakınanları sever. Hürmetli aylar çıkınca.» Yâni kendileri için bir vade tâyin edilen dört ay.

«Puta tapanları bulduğunuz yerde öldürün; onları yakalayıp hapsedin; her gözetleme yerinde onları bekleyin. Eğer tevbe eder, namaz kılar ve zekât verirlerse yollarını serbest bırakın. Doğrusu Allah bağışlar ve merhamet eder. Eğer puta tapanlardan biri..» Yâni katledilmelerini sana emr ettiğim işte o kimselerden...

«Ey Muhammed! Sana sığınırsa onu güvene al, tâki Allah'ın sözünü dinlesin. Sonra onu güven içinde olacağı yere ulaştır. Çünkü onlar bilgisiz bir topluluktur.»

Sonra şöyle buyurdu:

(كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ)

«Müşrikler ki sizinle, Kâbe'de ve haram aylarda size zarar vermeyecekleri üzerine sizinle andalşma yapmışlardı..»

(عَهْدٌ عِنْدَ اللهِ وَعِنْدَ رَسُولِهِ إِلاَّ الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ)

«Mescid-i Haram'ın yanında andlaştıklarınızın dışında, puta tapanların Allah ve peygamberinin yanında nasıl bir andlaşmaları olabilir.»

Âyette söz edilen bunlar Beni Bekr'den birtakım kabilelerdir ki onlar Kureyş'in akdine ve Hudeybiye günündeki andlaşmalarına girmişlerdi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile Kureyş'in arasında konulan müddete kadar. O Hudeybiye andlaşmasını başkası nakzeden olmadı ancak Kureyş taraftarı olan bu kabile bozmuştu. Bu kabile, Beni Bekr b. Vâil'den Dil kabilesidir. Onlar ki Kureyş'in akdine ve onların ahdine (yâni andlaşmalarına) dâhil olmuşlardı. Beni Bekr'den andlaşmayı bozmayan kimseler için andlaşmanın vâdesine (*) kadar ahdi tamamlamakla emr olundu.

(*) Hudeybiyye andlaşmasında bu va'de on sene olarak tayin edilmişti.

(فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ)

«Size doğru davrandıkca siz de onlara doğru davranın. Allah, sözleşmelerini bozmaktan sakınanları sever.»

Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

(كَيْفَ وَإِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ)

«Nasıl olabilir? Ki, size üstün gelselerdi.» Yani o müşrikler ki umumi şirk ehlinden olup belli bir müddete kadar bir ahid (andlaşmaları) yoktur.

(لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً)

«Ne bir yakınlık, ne de bir ahd gözetirlerdi.»

İbn-i Hişâm'ın bâzı garib kelimeleri tefsir etmesi

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

İll: Hilftir. Bu iki kelime yeminleşme andlaşma manasınadır. Evs b. Hacer ki bu Beni Üseyyid b. Amr b. Temim'den biridir, şöyle dedi:

لَوْلَا بَنُو مَالِكٍ وَالْإِلُّ مَرْقَبَةٌ وَمَالِكٌ فِيهِمُ الْآلَاءُ وَالشَّرَفُ

«Şâyet Benû Mâlik olmasaydı ve yeminleleşme de gözetilir olmasaydı.. Halbuki nimetler ve şeref Mâlik'dedir.»

Bu beyt onun bir kasidesindedir. Onun cemi âlâl'dır. Şair şöyle dedi:

فَلَا إِلَّ مِنَ الْآلَالِ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ فَلَا تَأْلُنَّ جُهْدًا

«Sizinle benim aramda yeminleşmelerden bir yeminleşme yoktur. O halde gayretinizi esirgemeyiniz.»

Zimmet: Ahid = andlaşmadır. Ecde' b Malik el-Hemdani (**ki bu, fakih** Ebû Mesrûk b. Ecde'dir,) şöyle dedi:

وَكَانَ عَلَيْنَا ذِمَّةٌ أَنْ تُجَاوِزُوا مِنَ الْأَرْضِ مَعْرُوفًا إِلَيْنَا وَمُنْكَرَا

«Bizim üzerimize, yerden maruf ve münker (iyi ve kötüyü) bize göndermeniz bir ahit oldu.»

Bu beyt onun üç beyti içerisindedir. Zimmetin cem'i zimemdir.

(يُرْضُونَكُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ وَتَأْبَى قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ . اشْتَرَوْا
بِآيَاتِ اللهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ . لَا يَرْقُبُونَ
فِي مُؤْمِنٍ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ) أي قد اعتدوا عليكم (فَإِنْ تَابُوا
وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ ، وَنُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ
يَعْلَمُونَ) .

«Kalpleriyle istemezlerken sizi ağızlariyle hoşnut etmeye uğraşırlar; çokları fasıktırlar. Allah'ın âyetlerini az bir değere değişip, O'nun yolundan alıkoydular. Onların işledikleri gerçekten ne kötüdür! Onlar hiç bir mü'minin yakınlık veyâ ahdini gözetmezler. İşte aşırı gidenler bunlardır.»

Yani size karşı haddi tecavüz etmişlerdir.

Eğer tevbe eder, namaz kılar ve zekât verirlerse, sizin din kardeşiniz olurlar. Bilen kimseler için âyetleri uzun uzadıya açıklıyoruz.»

Resulûllah'ın Ali'yi kendi yerine beraeti = müslümanların andlaşmadan beri olduklarını ilan için görevlendirmesi

İbn-i İshak dedi:

Bana Hakîm b. Abbâd b. Huneyf, Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali Rıdvanullahi Aleyhi'den naklen haber verdi ki, o şöyle dedi:

Berâet, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e nâzil olduğu ve Ebû Bekr es-Sıddık'ı insanlara hac yaptırmak için göndermiş olduğu zaman ona denildi ki:

— Yâ Resûlallah keşke o sûreyi Ebû Bekr'e gönderseydin!

O da şöyle buyurdu:

— Onu ancak Ehl-i Beytim'den bir adam yerine getirir. Sonra Ali b. Ebi Tâlib (Rıdvanullahi Aleyhi)'yi çağırdı ve ona şöyle dedi:

— Berâet sûresinin baş tarafından işte bu kıssayı götür ve insanların içinde Nahir Kurban gününde, Minâ'da toplandıkları zaman ilan et ki cennete hiçbir kâfir giremez ve bu seneden sonra hiçbir müşrik hac edemez, beyti de çıplak olarak tavaf edemez. Kim için Resulûllah'ın katında bir andlaşma var ise o andlaşma sonuna kadar bakidir. Bunun üzerine, Ali b. Ebi Tâlib (Rıdvanullahi Aleyhi) Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Adbâ lakabındaki dişi devesinin üzerinde yola çıktı. Nihayet Ebû Bekr'e yolda kavuştu. Ebû Bekr onu yolda görünce şöyle dedi:

— Emirmisin yoksa memurmusun?

O şöyle dedi:

— Hayır bilakis memurum.

Sonra gittiler. Ebû Bekr insanlara haclarını ifa ettirdi. Arablar da işte o senede cahiliye devrinde hacdaki durumlarını muhâfaza ettiler. Nihâyet Nahir günü olduğu zaman Ali b. Ebi Tâlib (Radiyallahu anh) kalktı ve insanlar içerisinde Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ona emr ettiği ayetleri ilan etti ve şöyle dedi:

— Ey insanlar, bilmiş olunuz ki, cennete hiçbir kâfir giremez. Bu seneden sonra hiçbir müşrik hac edemez, Beyti çıplak olarak tavaf edemez. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in katında kendisi için bir ahid (andlaşma) olan kimse için o ahid, müddetine kadar bâkidir.

İnsanlar içlerinde berâetin ilan edildiği günden itibaren dört ay tehir edildiler ki her bir kavim güven duydukları yerlerine veya beldelerine dönsünler. Sonra belli bir müddete kadar andlaşmaları olanlar hariç hiç bir müşrike ahit ve andlaşma olmayacak. Bu seneden sonra hiç bir müşrik hacc etmedi ve Kâbe'yi çıplak olarak tavaf etmedi.

Sonra ikisi Ebû Bekr ile Ömer Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldiler.

İbn-i İshak dedi :

İşte bu ilan ehl-i şirkten umumi bir andlaşma yapan ve zikr edilmiş bir vadeye kadar andlaşması olan kimselerin hakkında bir berâet oldu. (Müslümanların onlara karşı sorumlu olmayacakları ilan edildi.)

Müşriklerle cihad etmekle emir için nâzil olan âyetler

İbn-i İshak dedi :

Sonra Allah ,Resûlü (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e husûsi ahid (andlaşma) ile andlaşmış olduğu kimselerden ahdi bozanlarla cihadı emr etti. Bir de umumi ahid erbabiyle kendileri için ecel kılınan dört aydan sonra cihad ile emr etti. Ancak kendileriyle bir vadeye kadar ahidleşilen kimselerde o müddet içinde onlardan düşmanlık edip saldırıda bulunan bir kimse bu fırsattan müstesna olup düşmanlığı sebebiyle katl edilir. Allah Teâlâ şöyle buyurdu :

(ألا تقاتلون قوما نكثوا أيمانهم وهموا بإخراج الرسول وهم بدءوكم
أول مرة أتخشونهم فالله أحق أن تخشوه إن كنتم مؤمنين قاتلوهم
يعذبهم الله بأيديكم ويخزهم وينصركم عليهم ويشف صدور قوم
مؤمنين، ويذهب غيظ قلوبهم ويتوب الله) أي من بعد ذلك (على من
يشاء والله عليم حكيم. أم حسبتم أن تتركوا ولما يعلم الله الذين جاهدوا
منكم ولم يتخذوا من دون الله ولا رسوله ولا المؤمنين وليجة والله خبير
بما تعملون).

«Yeminlerini bozan, peygamberi sürgüne göndermeye azmeden bir toplumla savaşmamız gerekmez mi ki, önce onlar başlamışlardır? Onlardan korkar mısınız? Eğer inanıyorsanız bilin ki asıl korkmanız gereken Allah'dır. Onlarla savaşın ki Allah sizin elinizle onları azablandırsın, rezil etsin ve sizi üstün kılsın da müminlerin gönüllerini

ferahlandırsın, kalblerindeki öfkeyi gidersin. Allah tevbeyi» yani bundan sonra; **»Dilediğinin tevbesini kabul eder. Allah Bilendir, Hakimdir. Allah, içinizden cihâd edenleri; Allah'dan, peygamberinden ve insanlardan başka sırdaş ve dost edinmeyenleri ortaya çıkarmazdan sizi kendi halinize bırakacak mı zannediyorsunuz? Allah işlediklerinizden haberdardır.»**

İbn-i Hişâm'ın bâzı garib kelimeleri tefsir etmesi

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

Velice : Dahil sırdaş manasınadır. Cemi : velâic'dir. Velece yelicu'dendir. Yani dünyasına girdi demektir.

Allah (Azze ve Celle)'nin Kitâbında;

(حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ)

»Deve iğnenin deliğinden geçmedikçe.» yani girmedikce.

Ayet diyor ki :

O müslümanlar ki Allah'tan başka bir sırdaş edinmediler. Öyle sırdaşlar ki münâfıkların yaptığı gibi kendilerini olduklarından başka gösteriyorlar. İman edenlere iman ettiklerini izhar ediyorlar.

Halbuki :

(وَإِذَا خَلَوْا إِلَى شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ)

Elebaşılariyle başbaşa kaldıklarında; Biz şüphesiz sizinleyiz, derler.»

Şâir şöyle dedi :

واعلم بأنك قد جُعلت وليجة   ساقوا إليك الحتف غير مشوب

«Şunu bil ki sen sırdaş kılınmışsındır, ki sana karışık olmaksızın ölümü sevkettiler.»

Kureyşlilerin Beyt'i tamir etme iddiaları ve onları redd için nâzil olan âyetler

İbn-i İshak dedi:

Sonra Allah Kureyş'in şu sözünü zikr etti: Biz Harem ehliyiz, haccın su içirenleriyiz ve işte bu Beytin tamircileriyiz. O halde bizden efdal hiçbir kimse yoktur. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

(إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللهِ مَنْ آمَنَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ)

«Allah'ın mescidlerini ancak Allah'a ve âhiret gününe iman edenler tamir ederler.» Yani sizin tamir etmeniz böyle değildir. Allah'ın mescidlerini ancak onları hakkiyle tamir edenler bu berikilerdir.

(مَنْ آمَنَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلاَةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلاَّ اللهَ)

«Allah'a ve âhiret gününe iman edenler, namazı kılanlar, zekâtı verenler ve başkasından değil ancak Allah'dan korkanlardır.» Yani işte onlardır Allah'ın mescidlerinin imarcıları.

(فَعَسَى أُولٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ)

«İşte onlar doğru yolda bulunanlardan olabilirler. Âyette geçen **«Asa»** Allah için haktır gerçektir, manasına gelir.

Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

(أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللهِ لاَ يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللهِ)

«Hacca gelenlere su vermeyi, Mescid-i Haram'ı onarmayı, Allah'a ve âhiret gününe inananla, Allah yolunda cihâd edenle bir mi tuttunuz? Allah katında bir olmazlar.»

Müşriklerle savaşmak için nâzil olan âyetler

Âyetler, onların düşmanlıklarından tâ Huneyn ve Huneyn'de olanlar ve müslümanların düşmanlarından kaçışları ve mağlubiyetten sonra Allah'ın onlara yardımını anlatıyor. Bu âyetlerden sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَٰذَا وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً

«Doğrusu puta tapanlar pistirler, bu sebeple, bu yıllardan sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar. Eğer fakirlikten korkarsanız» (Ki: insanlar şöyle dediler: elbette çarşılar kapanır ve ticâret kesad olur ve muhtaç olduğumuz mallar bulunmaz olur. Bunun üzerine Allah (Azze ve Celle) şöyle buyurdu:

(وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ)

«Eğer fakirlikten korkarsanız, bilin ki Allah dilerse sizi bol nimetiyle zenginleştirecektir.» Yani başka bir yoldan.

إِنْ شَاءَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ، قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ
أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّىٰ يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ)

«Eğer dilerse. Allah şüphesiz bilendir, hâkimdir. Kitâb verenlerden, Allah'a, âhiret gününe inanmayan, Allah'ın ve peygamberinin haram kıldığını haram saymayan, hak dinini din edinmeyenlerle, boyunlarını büküp kendi elleriyle cizye verene kadar savaşın.» Yani işte Mekke ticaretinin kesilmesine bedel bu cizyeleri size gelecektir.

İki Ehl-i Kitâb hakkında nâzil olan âyetler

Sonra iki Ehl-i Kitâb'ın kötülüklerini ve uydurdukları yalanlarını zikretti. Allah Teâlâ'nın şu kavline kadar geldi:

(إِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْأَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ
وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ، وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا
فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ».

«Hahamlar ve Rahiblerin çoğu, insanların mallarını haksızlıkla yerler. Allah yolundan alıkoyarlar. Altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda sarfetmeyenlere can yakıcı bir azabı müjdele.»

Nesi hakkında nâzil olan âyetler

Sonra nesi ve onda Arapların ihdas etmiş oldukları şeyleri zikr etti. Nesi, Allah Teâlâ'nın haram kıldığı ayların helâl kılınması ve haram aylardan Allah'ın helâl kıldığını da haram kılmaktır. Ve şöyle buyurdu:

(إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ'

«Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı günkü yazgısında, Allah'a göre ayların sayısı onikidir. Bunlardan dördü hürmetli aydır. Bu dosdoğru bir nizamdır. Öyleyse o aylar içinde kendinize yazık etmeyin.» Yâni onların haramını helâl ve helâlını da haram kılmayınız. Müşriklerin yaptığı gibi.

(إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ، يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُحِلُّونَهُ عَامًا
وَيُحَرِّمُونَهُ عَامًا لِيُوَاطِئُوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ، فَيُحِلُّوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ، زُيِّنَ
لَهُمْ سُوءُ أَعْمَالِهِمْ، وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ).

«Ancak nesi». Yani onların yapmakta oldukları şey:

«Sapıtmak için hürmetli ayların yerlerini değiştirip geciktirmek, küfürde gerçekten ileri gitmektir. İnkâr edenler, Allah'ın haram kıldığı ayların sayısına uydurmak için, onu bir yıl haram, bir yıl helal sayıyor, böylece Allah'ın haram kıldığını helâl kılıyorlar. Kötü işleri

kendilerine güzel göründü. Allah, inkâr eden toplumu doğru yola eriştirmez.»

Tebûk savaşı hakkında nâzil olan âyetler

Sonra Tebûk savaşını ve müslümanların üşengeçlik edip geri kalmalarını ve Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onları Rumlarla cihad etmeğe çağırdığı zaman savaşı büyük gördüklerini ve münâfıklardan, kendisine davet edildikleri cihada çağrıldıkları zaman münafıklık edenlerin nifakını sonra islamda ihdas ettikleri şeylerden üzerlerine ayıpladığı ve itâb ettiği şeyleri zikr etti ve şöyle buyurdu:

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمُ انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ اثَّاقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ)

«Ey inananlar! Size ne oldu ki, «Allah yolunda, savaşa çıkın» dendiği zaman yere çöküp kaldınız?» Sonra kıssa, Allah Teâlâ'nın şu kavline kadar devam eder:

(يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ)

«Çıkmazsanız Allah size can yakıcı azabla azabeder ve yerinize başka bir millet getirir.» Allah Teâlâ'nın şu kavline kadar:

(إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ)

«Muhammed'e yardım etmezseniz, bilin ki, inkâr edenler onu Mekke'den çıkardıklarında mağarada bulunan iki kişiden biri olarak Allah ona yardım etmişti.»

Ehl-i nifak hakkında nâzil olan âyetler

Sonra Allah Teâlâ nifak ehlini zikrederek Peygamberi (Sallallah . Aleyhi ve Sellem)'ine şöyle dedi:

لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَاتَّبَعُوكَ، وَلَكِنْ بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُ وَسَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَوِ اسْتَطَعْنَا لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ، يُهْلِكُونَ أَنْفُسَهُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ

«Ey Muhammed! Kolay bir kazanç, normal bir yolculuk olsaydı sana uyarlardı, fakat çıkılacak yol onlara uzak geldi, kendilerini helâk ederek, «Gücümüz yetseydi sizinle beraber çıkardık, diye Allah'a yemin edeceklerdir. Allah onların yalancı olduğunu elbette biliyor.» Yani onların güçleri yetiyordu.

عَفَا اللَّهُ عَنْكَ، لِمَ أَذِنْتَ لَهُمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَاذِبِينَ

«Allah seni affetsin; doğrular sana belli olup, yalancıları bilmeden önce, niçin onlara izin verdin?» Şu kavline kadar:

لَوْ خَرَجُوا فِيكُمْ مَا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَأَوْضَعُوا خِلَالَكُمْ يَبْغُونَكُمُ الْفِتْنَةَ وَفِيكُمْ سَمَّاعُونَ لَهُمْ

«Aranızda savaşa çıkmış olsalardı, ancak sizi bozmağa çalışırlar ve fitneye düşürmek için aranıza sokulurlardı. İçinizde onlara kulak verenler var.»

İbn-i Hişâm'ın, bazı garib kelimeleri tefsir etmesi

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

Evdeû hilâleküm Sarû beyne ez'âfiküm, demektir. Yani sizin zayıflarınızın arasına girerler.

Evdû: Koşmaktan bir nevidir. Yürümekten daha süratlidir. Ecde' b. Mâlik el-Hemdâni şöyle dedi:

يَصْطَادُكَ الْوَحَدُ الْمُدِلُّ بِشَأْوِهِ بِشَرِيجٍ بَيْنَ الشَّدِّ وَالْإِيضَاعِ

«Şiddetli yürümek ile normal yürüme arasında yürüyen yabani öküz, (o at) seni avlayacaktır.»

Bu beyt onun bir kasidesindedir.

Nifak ehli hakkında nâzil olan âyetlere yeniden dönüş

İbn-i İshâk dedi:

Bana verilen bilgiye göre Resulûllah'tan izin isteyen eşraf şunlar idiler: Abdullah b. Übeyy b. Selûl ve Ced b. Kays vardı. Bunlar kavimleri içinde eşrâf idiler. Allah da onları bildiği için onunla birlikte çıkıp ona karşı askerlerini ifsad etmekten geri bıraktı. Resulûllah'ın askerleri içinde onlara muhabbet besleyen ve çağırdıkları şeyde onlara itaat edecek bir topluluk vardı. Çünkü onlar onların içinde şerefli kişilerdi. Allah Teâlâ da şöyle buyurdu:

(وَفِيكُمْ سَمَّاعُونَ لَهُمْ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ لَقَدِ ابْتَغَوُا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ)

«İçinizde onlara kulak verenler var. Allah kendilerine yazık edenleri bilir. And olsun ki, daha önce de fitne koparmak istemişlerdi.» Yani senden izin istemelerinden önce.

(وَقَلَّبُوا لَكَ الْأُمُورَ)

«Sana karşı bir takım işler çeviriyorlardı.» Yani senin ashabının senden yardımlarını terketmeleri ve seni kendi işinle başbaşa bırakmak için

حَتّٰى جَاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ اللّٰهِ وَهُمْ كَارِهُونَ - وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ ائْذَنْ لِي وَلَا تَفْتِنِّي أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا)

«Sonunda onlar istemedikleri halde hak ortaya çıktı. Allah'ın emri üstün geldi. Onlardan, «Bana izin ver, beni fitneye düşürme» diyen vardır. Bilin ki onlar zaten fitneye düşmüşler.»

Bize zikr edildiğine göre bunu söyleyen kimse Beni Seleme'nin kardeşi Ced b. Kays'dır. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu Rum'un (Bizansın) cihadına çağırdığı zaman böyle demişti. Sonra konu, Allah Teâlâ'nın şu kavline kadar devam ediyor:

(لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَأً أَوْ مَغَارَاتٍ أَوْ مُدَّخَلاً لَوَلَّوْا إِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ . وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ ، فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا ، وَإِنْ لَمْ يُعْطَوْا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ)

«Bir sığınak veyâ mağara yâhut girecek bir yer bulmuş olsalardı, çarçabuk oraya yönelirlerdi. Sadakalar hakkında sana dil uzatanlar vardır. Onlara verilirse hoşnud olurlar, verilmezse hemen öfkeleniverirler.» Yani onların niyyetleri rızaları ve gazabları ancak dünyaları içindir.

Sadaka erbâbını anlatmak için nâzil olan âyetler

Sonra sadakaların kimler için kimlere ait olduğunu beyân etti ve sadaka ehlinin isimlerini zikr etti ve şöyle dedi :

(إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ ، فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ ، وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ)

«Zekâtlar; Allah'tan bir farz olarak yoksullara, düşkünlere, onu toplayan me'murlara, kalbleri müslümanlığa ısındırılacaklara verilir. Kölelerin, borçluların, Allah yolunda olanların ve yolda kalanların uğrunda sarfedilir. Allah bilendir hakimdir.»

Resulûllah'a eziyet veren kimseler hakkında nâzil olan âyetler

Sonra onların hiyânetlerini ve Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e eziyetlerini zikr etti ve şöyle dedi :

(وَمِنْهُمُ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ ، قُلْ أُذُنُ خَيْرٍ لَكُمْ ، يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ ، وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ)

«İkiyüzlülerin içinde «O her şeye kulak kesiliyor» diyerek peygamberi incitenler vardır. De ki: «O kulak, Allah'a inanan ve mü'minlerin menfaatına inanan, sizin için hayırlı olan, içinizden inanan kimselere rahmet olan bir kulaktır» Allah'ın peygamberini incitenlere can yakıcı azab vardır.» Bana gelen habere göre işte o sözü söyleyen kimse Beni Amr b. Avf'ın kardeşi Nebtel b. Hâris'dir. Bu âyet onun hakkında nâzil oldu. Bunun sebebi ise şudur: o şöyle diyordu:

Muhammed ancak bir kulaktır. Kim ona bir şey konuşur haber verirse onu tastik eder. Allah Teâlâ şöyle diyor:

(قُلْ أُذُنُ خَيْرٍ لَكُمْ)

«De ki; O sizin için hayırlı bir kulaktır.» Yani hayrı dinler ve onu tastik eder.

Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

(يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ لَكُمْ لِيُرْضُوكُمْ وَاللّٰهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ أَنْ يُرْضُوهُ
إِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ)

«Sizi hoşnud etmek için Allah'a yemin ederler. Eğer inanıyorlarsa Allah'ı ve peygamberini hoşnud etmeleri daha gereklidir.» Sonra şöyle dedi:

(وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللّٰهِ وَآيَاتِهِ
وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِؤُونَ)

«Onlara soracak olursan, «Biz and olsun ki, eğlenip oynuyorduk» diyecekler. De ki: «Allah'a, âyetleriyle, peygamberiyle mi alay ediyordunuz?» Şu âyete kadar:

(إِنْ نَعْفُ عَنْ طَائِفَةٍ مِنْكُمْ نُعَذِّبْ طَائِفَةً)

«İçinizden bir topluluğu affetsek bile, suçlarından ötürü bir top-

luluğa da azab ederiz.» Bu sözü söyleyen kimse, Beni Ümeyye b. Zayd'in kardeşi Vedie b. Sâbit'tir. Beni Amr b. Avf'dandır. Bana gelen habere göre af edilen kimse Beni Selime'nin halîfi Muhaşşin b. Humeyyir el-Eşce'i idi. Bunun sebebi onun o münafıklardan dinlediği bir şeyi inkâr etmesidir.

Münafıkların evsafını anlatan kıssa Allah Teâlâ'nın şu kavline kadar varır:

(يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ . يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ وَهَمُّوا بِمَا لَمْ يَنَالُوا وَمَا نَقَمُوا إِلَّا أَنْ أَغْنَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ)

«Ey Peygamber! İnkarcılarla, ikiyüzlülerle savaş; onlara karşı sert davran. Varacakları yer cehennemdir, ne kötü dönüştür. And olsun ki, müslüman olduktan sonra inkâr edip küfür sözünü söylemişler iken, söylemedik, diye Allah'a yemin ettiler, başaramıyacakları bir şeye giriştiler; Allah ve peygamberi bol nimetlerden müslümanları zenginleştirdi diye onlara kin bağlarlar.» Şu kavline kadar:

(مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ)

«Yeryüzünde bir dost ve bir yardımcıları yoktur.» Bunu söyleyen, Cülâs b. Süveyd b. Sâmit'tir. Onun yanındaki bir adam Onun bu sözünü Resulûllah'a iletti. O adama Umeyr b. Sâd denilir. O ise söylediğini inkâr etti ve söylemediğine dair Allah'a yemin etti. Onların hakkında Kur'an nâzil olunca tevbe etti, o halinden sıyrıldı. Bana gelen habere göre onun hali ve tevbesi güzel oldu.

Sonra Allah Teâlâ şöyle dedi:

وَمِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللَّهَ لَئِنْ آتَانَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ

«Aralarında: «Allah bize bol nimetinden verecek olursa, and olsun ki sadaka vereceğiz ve iyilerden olacağız» diye O'na and veren-

ler vardır.» Onlardan Allah ile iddialaşanlar Salebe b. Hattab ile Muattib b. Kuşeyr'dir. Bunlar Beni Ömer b. Avf'dandırlar.

Sonra şöyle dedi:

(الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ ، سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ)

«Sadaka vermekte gönülden davranan müminlere dil uzatan ve ancak ellerinden geldiği kadar verebilenlerle alay eden kimselere bu davranışlarının cezasını, Allah verecektir; onlara can yakıcı azâb vardır.» Müminlerden sadaka vermekte gönülden davranan kimseler Abdurrahman b. Avf ve Âsım b. Adiyy idiler. Bunlar Beni Aclân'ın kardeşidirler. Bunun sebebi; Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sadaka vermeğe terğib ve teşvik etti. Abdurrahman b. Avf kalktı ve dört bin dirhem sadaka verdi. Asım b. Adiyy de kalktı, yüz vesk yük hurma sadaka verdi. Onlar ise onları alayvari bir işâretle şöyle dediler: «Bu ancak riya içindir.» «Elinden geldiği kadar ancak sadaka veren ise Ebû Akil'dir.» Bu Beni Üneyk'in kardeşidir. Bir sâ= tabak hurma getirdi ve onu sadakanın içine boşalttı. Bunun üzerine onlar buna gülüştüler ve şöyle dediler:

— Şüphesiz ki Allah elbette Ebû Akil'in sâından zengindir.

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) cihad etmeyi emr ettiği ve sıcağın şiddetine ve beldelerin kıtlık içinde olmalarına rağmen Tebûk'e gitmeyi emr ettiği zaman onların birbirlerine söylediklerini zikr etti. Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

(وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ . فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا)

«Sıcakta savaşa çıkmayın, dediler. De ki: Cehennem ateşi daha sıcaktır. Keşki bilseydiler! Yaptıklarının cezası olarak bundan böyle az gülsünler, çok ağlasınlar.» Şu kavline kadar:

(وَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَأَوْلَادُهُمْ)

«Malları ve çocukları seni hayrete düşürmesin.»

Peygamber'in, İbn-i Übeyy üzerine cenâze namazı kılması sebebiyle nâzil olan âyet

İbn-i İshâk şöyle dedi: Bana Zührî, Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o da İbn-i Abbâs'dan naklen haber verdi ki o şöyle dedi: İşittim ki Ömer b. el-Hattab şöyle diyor; Abdullah b. Übeyy öldüğü zaman Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona cenâze namazı kılmaya çağırıldı. O da kalkıp gitti. Onun başucunda namaz kılmayı murad eder olduğu halde durduğu zaman, yer değiştirdim ve onun göğsü hizasında durdum ve şöyle dedim:

— Yâ Resûlallah, Allah'ın düşmanı Abdullah b. Übeyy b. Selûl'e mi namaz kılıyorsun? ki o şu günde şöyle söyleyen şu günde de şöyle söyleyen kimsedir, onun günlerini sayıyordum. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) tebessüm ediyordu. Nihâyet tekrarladığım zaman şöyle dedi:

— Ey Ömer, geri dur, çünkü ben muhayyer kılındım ve bunu seçtim. Bana denildi ki:

(اُسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ)

«Ey Muhammed onların ister bağışlanmasını dile, ister dileme, birdir. Onlara yetmiş defa bağışlanma dilesen Allah onları bağışlamayacaktır.» Şâyet bilsem ki ben eğer yetmiş üzerine ziyâde edersem onun günahı bağışlanır elbette ziyâde ederdim.

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun üzerine cenâze namazını kıldı ve cenâzesiyle birlikte yürüdü ve kabrinin başına gelip durdu ta defin işi bitene kadar. Bunun üzerine kendime ve Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e karşı cüretime hayret ettim. Halbuki, Allah ve Onun Resûlü daha iyi bilir. Vallahi çok geçmedi ki işte şu iki âyet indi:

(وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ
وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ)

«Onlardan ölen kimsenin namazını sakın kılma, mezarı başında da durma! Çünkü onlar Allah'ı ve peygamberini inkâr ettiler, fısık olarak öldüler. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de bundan sonra **Allah** Teâlâ kendi ruhunu kabz edinceye kadar hiçbir münâfık üzerine cenâze namazı kılmadı.

İzin isteyenlerin hakkında nâzil olan âyetler

İbn-i İshak dedi:
Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

(وَإِذَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ أَنْ آمِنُوا بِاللَّهِ وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ اسْتَأْذَنَكَ أُولُوا الطَّوْلِ مِنْهُمْ)

«Allah'a inanın ve peygamberinin yanında savaşın, **diye bir sûre inmiş olsa, onların güçlüleri sizden izin isterler.» İbn-i** Übeyy işte onlardandı. **Allah da onu anlatıp** onu ayıplıyor. **Sonra Allah Teâlâ** şöyle **buyurdu**:

(لَكِنِ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ جَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَأُولَئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ. أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا، ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ. وَجَاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ)

«Fakat peygamber ve onunla beraber bulunan mü'minler, mallariyle ve canlariyle savaştılar. İşte iyilikler onlaradır. Saadete erişenler de onlardır. Allah onlara temelli kalacakları, içlerinden ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. Büyük kurtuluş budur. Bedevilerden, izin almak üzere, özür beyan eden kimseler geldiler. Allah'a ve peygamberine yalan söyleyenler ise özür bile beyan etmeksizin geri kaldılar.»

Kıssanın sonuna kadar.
Bana gelen habere göre, özür beyan edenler Beni Gıfar'dan bir

topluluk idi. Hufaf b. Eyma b. Rahaza onlardandır. Sonra kıssa özür ehli için indi. Nihâyet Allah Teâlâ'nın şu kavline kadar vardı:

(وَلاَ عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لاَ أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا أَلاَّ يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ)

«Binek vermen için sana geldiklerinde, size binek bulamıyorum, dediğin zaman, sarfedecek bir şey bulamadıkları için üzüntüden gözyaşı dökerek geri dönenlere de sorumluluk yoktur.» Savaşa gidemedikleri için, çok ağlayanlar bunlardır.

Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

(إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ وَهُمْ أَغْنِيَاءُ، رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطَبَعَ اللهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لاَ يَعْلَمُونَ)

«Sorumluluk ancak, zengin oldukları halde senden izin isteyen, geride kalan kadınlarla bulunmaya razı olanlar ve Allah kalblerini mühürlemiş olduğu için bilmeyenlerdir.»

Hevâlif: Kadınlardır. Sonra onların müslümanlara yemin etmelerini ve özür beyân etmelerini zikr etti. Şöyle buyurdu:

(فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ)

«Siz onlardan yüz çevirin.» Allah Teâlâ'nın şu kavline kadar:

(فَإِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللهَ لاَ يَرْضَى عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ)

«Siz onlardan hoşnud olsanız bile, Allah, yoldan çıkmış kimselerden razı olmaz.»

Bedevilerden münafıklık yapanlar hakkında inen âyetler

Sonra bedevi arabları ve onlardan münafıklık yapan kimseleri, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i ve müminleri gözetlemelerini zikr etti ve şöyle dedi:

(وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ)

«Bedevilerden (Allah yolunda) sarfettiklerini angarya sayanlar»

(مَغْرَمًا وَيَتَرَبَّصُ بِكُمُ الدَّوَائِرَ ، عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ)

«Ve sizin başınıza belalar gelmesini bekleyenler vardır. Belalar onlara olsun. Allah işitir ve bilir.»

Sonra bedevilerden ehli ihlas ve ehli iman olanları zikr etti ve şöyle buyurdu:

(وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ قُرُبَاتٍ عِنْدَ اللَّهِ
وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ أَلَا إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَهُمْ)

«Bedevilerden, Allah'a ve âhiret gününe inanan, sarfettiğini, Allah katında ibadet ve peygamberin dualarına nâil olmağa vesile sayanlar da vardır. Bilin ki, verdikleri onlar için ibâdettir.»

Muhâcir ve Ensâr'ın öncüleri hakkında nâzil olan âyet

Sonra Muhâcirler ve Ensar'dan önce geçenleri ve onların faziletlerini ve Allah'ın onlara vâd ettiği güzel sevabını zikr etti, sonra güzellikle onlara tabi olanları zikretti ve şöyle dedi:

(رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ)

«Allah hoşnud olmuştur, onlar da Allah'dan hoşnuddurlar.» Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

(وَمِمَّنْ حَوْلَكُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ مُنَافِقُونَ وَمِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُوا عَلَى النِّفَاقِ)

«Çevrenizdeki bedeviler içinde ikiyüzlüler ve Medineliler içinde de ikiyüzlülükte direnenler vardır.» Yani münafıklıkta direndiler ve onun gayrından kaçındılar.

(سَنُعَذِّبُهُمْ مَرَّتَيْنِ)

«Kendilerine iki defa azab edeceğiz.» Onlara Allah Teâlâ'nın vâd ettiği azabı iki kattır.

Bana gelen habere göre onların azabı, islamiyetten dolayı başlarına gelen durumdan onların üzülmeleridir ve islamın beklenmedik muvaffakiyetine kızmalarıdır. Sonra kabirde çekecekleri azaptır. Sonra Ebi Cehennem ateşidir.

Allah Teâlâ şöyle buyurdu :

(وَآخَرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللهُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ)

«Savaştan geri kalanların bir kısmı da, suçlarını itiraf ettiler. Onlar iyi işi kötüyle karıştırdılar. Allah'ın onların tevbesini kabul etmesi umulur. Çünkü O bağışlayandır, merhamet edendir.»

Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu :

(وَآخَرُونَ مُرْجَوْنَ لِأَمْرِ اللهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ)

«Savaştan geri kalanların bir kısmının işi de Allah'ın buyruğuna kalmıştır. Allah onlara ya azâbeder ya da tevbelerini kabul eder.» Onlar ise durumları belli olsun diye geri bırakılan ve Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Allah'dan onların tevbelerinin kabulü gelinceye kadar tehir ettiği üç kişidir. Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu :

(وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا)

«Zarar vermek, inkâr etmek için bir mescid kurup» kıssasının sonuna kadar. Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu :

(إِنَّ اللهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ)

«Allah şüphesiz, Allah yolunda savaşıp öldüren ve öldürülen mü-minlerin canlarını ve mallarını cennete bedel olarak satın almıştır.» Sonra sûre sonuna kadar Tebûk'ta olan şeyleri anlattı.

Berâet sûresi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in zamanında ve ondan sonra Mübe'sire ile isimlendirilirdi. Çünkü o sûre onların sırlarını açığa vurmaktadır. Tebûk Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yaptığı gazvelerinin en sonuncusu idi.

Hassan'ın içinde gazveleri saydığı şiiri

Hassan b. Sâbit Ensar'ın Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile beraber yaşadıkları savaş günlerini sayarak ve onunla birlikte savaşta bulundukları yerleri zikrederek aşağıdaki şiiri söyledi.

İbn-i Hişâm dedi ki:

Bu şiir, onun oğlu Abdurrahman b. Hassân'a aid olarak da rivâyet edilir:

أَلَسْتُ خَيْرَ مَعَدٍّ كُلِّهَا نَفَرًا ... وَمَعْشَرًا إِنْ هُمُ عُمُّوا وَإِنْ حُصِلُوا

قَوْمٌ هُمُ شَهِدُوا بَدْرًا بِأَجْمَعِهِمْ ... مَعَ الرَّسُولِ فَمَا أَلَوْا وَمَا خَذَلُوا

وَبَايَعُوهُ فَلَمْ يَنْكُثْ بِهِ أَحَدٌ ... مِنْهُمْ وَلَمْ يَكُ فِي إِيمَانِهِمْ دَخَلُ

وَيَوْمَ صَبَّحَهُمْ فِي الشِّعْبِ مِنْ أُحُدٍ ... ضَرْبٌ رَصِينٌ كَحَرِّ النَّارِ مُشْتَعِلُ

وَيَوْمَ ذِي قَرَدٍ يَوْمَ اسْتَثَارَ بِهِمْ ... عَلَى الْجِيَادِ فَمَا خَامُوا وَمَا نَكَلُوا

وَذَا الْعُشَيْرَةِ جَاسُوهَا بِخَيْلِهِمُ ... مَعَ الرَّسُولِ عَلَيْهَا الْبِيضُ وَالْأَسَلُ

وَيَوْمَ وَدَّانَ أَجْلَوْا أَهْلَهُ رَقَصًا ... بِالْخَيْلِ حَتَّى نَهَانَا الْحَزْنُ وَالْجَبَلُ

وَلَيْلَةً طَلَبُوا فِيهَا عَدُوَّهُمُ ... لِلَّهِ وَاللَّهُ يَجْزِيهِمْ بِمَا عَمِلُوا

وَغَزْوَةً يَوْمَ نَجْدٍ ثُمَّ كَانَ لَهُمْ ... مَعَ الرَّسُولِ بِهَا الْأَسْلَابُ وَالنَّفَلُ

وَلَيْلَةً بِحُنَيْنٍ جَالَدُوا مَعَهُ ... فِيهَا يَعُلُّهُمُ بِالْحَرْبِ إِذْ نَهِلُوا

وَغَزْوَةَ الْقَاعِ فَرَّقْنَا الْعَدُوَّ بِهِ ... كَمَا تُفَرِّقُ دُونَ الْمَشْرَبِ الرُّسُلُ

وَيَوْمَ بُويِعَ كَانُوا أَهْلَ بَيْعَتِهِ ... عَلَى الْجِلَادِ فَآسَوْهُ وَمَا عَدَلُوا
وَغَزْوَةَ الْفَتْحِ كَانُوا فِي سَرِيَّتِهِ ... مُرَابِطِينَ فَمَا طَاشُوا وَمَا عَجِلُوا
وَيَوْمَ خَيْبَرَ كَانُوا فِي كَتِيبَتِهِ ... يَمْشُونَ كُلُّهُمُ مُسْتَبْسِلٌ بَطَلُ
بِالْبِيضِ تُرْعَشُ فِي الْأَيْمَانِ عَارِيَةً ... تَعْوَجُّ فِي الضَّرْبِ أَحْيَانًا وَتَعْتَدِلُ
وَيَوْمَ سَارَ رَسُولُ اللهِ مُحْتَسِبًا ... إِلَى تَبُوكَ وَهُمْ رَايَاتُهُ الْأُوَلُ
وَسَاسَةُ الْحَرْبِ إِنْ حَرْبٌ بَدَتْ لَهُمُ ... حَتَّى بَدَا لَهُمُ الْإِقْبَالُ وَالْقَفَلُ
أُولَئِكَ الْقَوْمُ أَنْصَارُ النَّبِيِّ وَهُمْ ... قَوْمِي أَصِيرُ إِلَيْهِمْ حِينَ أَتَّصِلُ
مَاتُوا كِرَامًا وَلَمْ تُنْكَثْ عُهُودُهُمُ ... وَقَتْلُهُمْ فِي سَبِيلِ اللهِ إِذْ قُتِلُوا

«Maaddîn hepsinin tek kişi olarak ve topluluk olarak, en iyi kişisi değil miyim? İster onlar ayrı ayrı ister toplu olsunlar.
Onlar bir kavimdir ki, Bedr'de bütüniyle Resûl ile birlikte hâzır bulundular, ne kusur ettiler ne de yardımsız bırakıp gittiler.
Onunla bey'at ettiler onlardan hiçbiri o beytatlaşmayı bozmadı ve imanlarında bir fesad olmadı.
Uhud'daki boğazda, onların yanına sabahleyin vardığı zaman, sâbit muhkem bir vuruş oldu ki, bu tıpkı alevlenmiş bir ateşin sıcağı gibiydi.
Zû Kared gününde onları iyi koşan atların üzerine sıçrattığı gün ne korktular ne korkudan dolayı ayrılıp uzaklaştılar.
İşte Zû-Uşeyre, Resûl ile birlikte oraya atlariyle ayak bastılar, üzerlerinde kılıçlar ve süngüler vardı.
Veddân gününde oranın ehlini oradan çıkarttılar, atlarla rehvâna kalktıkları bir sırada. Nihâyet bizi yüksek yerlere ve dağa vardırdılar.
Bir gece ki onda Allah için düşmanlarını aradılar. Allah ise onların işledikleri şey sebebiyle karşılığını veriyordu.
Necid günü gazvesinde, Resûl ile birlikte onlar için orada selebler (yani karşı savaşcıların üzerlerindeki silâh, techizât ve elbise gibi şeyler) ve ganimetler oldu.
Bir gece, Huneyn'de, Resûl ile kılıçlarla vuruştular, onlara hamle üzerine hamle yapıyorlardı.
Kaa' gazvesinde düşmanı onunla dağıttık, tıpkı develerin su içme yerinde dağılmaları gibi.

Bey'at edildiği günde kılıçlarla vuruşma üzerine onun bey'at ehli oldular. Onlar onu kendilerine nimette ortak ettiler ve bundan asla ayrılıp uzaklaşmadılar.
Fetih gazvesinde onun seriyyesinde murâbıtlar (korkmayan cesur kişiler) oldular, ne yavaş ne de aceleci oldular.
Hayber gününde onun ordu birliğinde yürüyorlardı, hepsi de kendisini ölüme hazırlamış bahadır, cesur kahraman kişilerdi.
Sağ ellerde âriye (emânet) olarak kılıçları titrer, vuruşta bazan eğilirler bazan doğrulurlar.
Resulûllah'ın Allah'dan ecir dileyerek Tebûk'a yürüdüğü günde, onlar onun ilk bayrakları idiler.
Eğer bir harb olursa, onlara harbin edebi ve idâresi zâhir olur. Hatta onlara ilerlemek ve gerilemek dahi zâhir oldu.
İşte o kavm Peygamberin Ensarıdır (yardımcılarıdır). Onlar benim kavmimdir ki nesebimle nisbet edildiğim zaman onlara varırım.
Kerimler (üstünler) olarak öldüler ve ahidleri bozulmadı, katl edildikleri zaman da onların katli Allah yolundadır.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi: Bu şiirin sonunda yer alan bir beyt İbn-i İshak'ın gayrındandır.

İbn-i İshâk şöyle dedi:
Hassân b. Sâbit yine şöyle dedi:

كُنَّا مُلُوكَ النَّاسِ قَبْلَ مُحَمَّدٍ　　فَلَمَّا أَتَى الإِسْلَامُ كَانَ لَنَا الفَضْلُ
وَأَكْرَمَنَا اللهُ الَّذِي لَيْسَ غَيْرَهُ　　إِلَهٌ بِأَيَّامٍ مَضَتْ مَالَهَا شَكْلُ
بِنَصْرِ الإِلَهِ وَالرَّسُولِ(٢) وَدِينِهِ　　وَأَلْبَسَنَاهُ إِسْمًا مَضَى مَالَهُ مِثْلُ
أُولَئِكَ قَوْمِي خَيْرُ قَوْمٍ بِأَسْرِهِمْ　　فَمَا عُدَّ مِنْ خَيْرٍ فَقَوْمِي لَهُ أَهْلُ
يُرَبُّونَ بِالمَعْرُوفِ مَعْرُوفَ مَنْ مَضَى　　وَلَيْسَ عَلَيْهِمْ دُونَ مَعْرُوفِهِمْ قُفْلُ
إِذَا اخْتُبِطُوا لَمْ يُفْحِشُوا فِي نَدِيِّهِمْ　　. وَلَيْسَ عَلَى سُؤَّالِهِمْ عِنْدَهُمْ بُخْلُ
وَإِنْ حَارَبُوا أَوْ سَالَمُوا لَمْ يُشَبَّهُوا　　فَحَرْبُهُمْ حَتْفٌ وَسِلْمُهُمْ سَهْلُ

وَجَارُهُمْ مُوفٍ بِعَلْيَاءَ بَيْتُهُ ... لَهُ مَا ثَوَى فِينَا الْكَرَامَةُ وَالْبَذْلُ

وَحَامِلُهُمْ مُوفٍ بِكُلِّ حَمَالَةٍ ... تَحَمَّلَ لَا غُرْمٌ عَلَيْهَا وَلَا خَذْلُ

وَقَائِلُهُمْ بِالْحَقِّ إِنْ قَالَ قَائِلٌ ... وَحِلْمُهُمُ عَوْدٌ وَحُكْمُهُمُ عَدْلُ

وَمِنَّا أَمِينُ الْمُسْلِمِينَ حَيَاتَهُ ... وَمَنْ غَسَّلَتْهُ مِنْ جَنَابَتِهِ الرُّسْلُ

«Muhammed'den önce insanların melikleri idik, islâm gelince bizim için fazl oldu.

Kendisinden başka bir ilâh olmayan Allah, misli olmayan geçmiş günlerde bize ikrâm etti.

Allah'ın, Resûlünün ve dininin yardımiyle. Ona kendisi için misli geçmiş olmayan bir isim giyindirdik.

İşte onlar benim kavmimdir. Bütüniyle hayırlı bir kavimdir. Hayra dair şeyler sayıldığında benim kavmim onun için childir.

İyilikle islah ediyorlar, geçen kimseler iyidirler onların üzerinde iyiliklerinin önünde bir geri dönüş yoktur.

Meclislerine gittikleri zaman çirkin işler yapmadılar. Onların katında onlardan isteyicilere karşı bir cimrilik olmaz.

İster harb etsinler ister sulh etsinler, kimse kendilerine benzemez. O halde onların harbi ölümdür, sulhları ise yumuşaktır.

Onların, komşularının odası yüksek yere çıkmıştır. Bizim içimizde kaldığı müddetce onun için ikram ve ihsân vardır.

Onların taşıyıcısı yüklendiği her diyet borcunu ifâ edicidir. O yüklenilen diyet borcuna karşı ne zarar ne meşakkat vardır. Ne de yardımı terk etme vardır.

Eğer onlardan bir sözcü söylerse, hakkı söyler. Onların hilmi eskidir, tekrar edilegelmektedir. Onların hükümleri ise adâlettir.

Müslümanların emini (169) *hayatı boyunca bizdendir. Ve meleklerin, cenâbetinden yıkadığı kimse de bizdendir.»*

İbn-i Hişâm şöyle dedi : « وَالْبَنَاءُ أَسْمَا »

İbn-i İshâk'ın gayrındandır.

İbn-i İshak dedi ki :

Hassân b. Sâbit yine şöyle dedi :

---

(169) Müslümanların emini : Sad b. Muaz'dır. Meleklerin yıkadığı ise Hanzala'dır. Bu hadise Uhud gününde şehid düştüğü zamanda oldu.

قَوْمِي أُولٰئِكَ إِنْ تَسْأَلِي   كِرَامٌ إِذَا الضَّيْفُ يَوْمًا أَلَمّ
عِظَامُ الْقُدُورِ لِأَيْسَارِهِمْ   يَكُبُّونَ فِيهَا الْمُسِنَّ السَّنِمْ
يُؤَاسُونَ جَارَهُمُ فِي الْغِنَى   وَيَحْمُونَ مَوْلَاهُمُ إِنْ ظُلِمْ
فَكَانُوا مُلُوكًا بِأَرْضِيهِمُ   يُنَادُونَ عَضْبًا بِأَمْرٍ غُشُمْ
مُلُوكًا عَلَى النَّاسِ، لَمْ يُمْلَكُوا   مِنَ الدَّهْرِ يَوْمًا كَحِلِّ الْقَسَمْ
فَأَنْبُوا بِعَادٍ وَأَشْيَاعِهَا   ثَمُودَ وَبَعْضِ بَقَايَا إِرَمْ
بِيَثْرِبَ قَدْ شَيَّدُوا فِي النَّخِيلِ   حُصُونًا وَدُجِّنَ فِيهَا النَّعَمْ
نَوَاضِحَ قَدْ عَلَّمَتْهَا الْيَهُو   دُ (عَلْ) إِلَيْكَ وَقَوْلًا هَلُمْ
وَفِيمَا اشْتَهَوْا مِنْ عَصِيرِ الْقِطَا   فِ وَالْعَيْشِ رَخْوًا عَلَى غَيْرِ هَمّ
فَسِرْنَا إِلَيْهِمْ بِأَثْقَالِنَا   عَلَى كُلِّ فَحْلٍ هِجَانٍ قَطِمْ
جَنَبْنَا بِهِنَّ جِيَادَ الْخُيُو   لِ قَدْ جَلَّلُوهَا جِلَالَ الْأَدَمْ
فَلَمَّا أَنَاخُوا بِجَنْبَيْ صِرَارٍ   وَشَدُّوا السُّرُوجَ بِلَيِّ الْحُزُمْ
فَمَا رَاعَهُمْ غَيْرُ مَعْجِ الْخُيُو   لِ وَالزَّحْفُ مِنْ خَلْفِهِمْ قَدْ دَهِمْ
فَطَارُوا سِرَاعًا وَقَدْ أُفْزِعُوا   وَجِئْنَا إِلَيْهِمْ كَأُسْدِ الْأُجُمْ
عَلَى كُلِّ سَلْهَبَةٍ فِي الصِّيَا   نِ لَا يَشْتَكِينَ نُحُولَ السَّأَمْ
وَكُلِّ كُمَيْتٍ مُطَارِ الْفُؤَادِ   أَمِينِ الْفُصُوصِ كَمِثْلِ الزُّلَمْ
عَلَيْهَا فَوَارِسُ قَدْ عُوِّدُوا   قِرَاعَ الْكُمَاةِ وَضَرْبَ الْبُهَمْ
مُلُوكٌ إِذَا غَشَمُوا فِي الْبِلَا   دِ لَا يَنْكُلُونَ وَلٰكِنْ قُدُمْ
فَأُبْنَا بِسَادَاتِهِمْ وَالنِّسَاءُ   وَأَوْلَادُهُمْ فِيهِمُ تُقْتَسَمْ
وَرِثْنَا مَسَاكِنَهُمْ بَعْدَهُمْ   وَكُنَّا مُلُوكًا بِهَا لَمْ نَرِمْ
فَلَمَّا أَتَانَا الرَّسُولُ الرَّشِيـ   ـدُ بِالْحَقِّ وَالنُّورِ بَعْدَ الظُّلَمْ
قُلْنَا صَدَقْتَ رَسُولَ الْمَلِيكِ   هَلُمَّ إِلَيْنَا وَفِينَا أَقِمْ

فَنَشْهَدَ أَنَّكَ عَبْدُ الإِلَهِ أُرْسِلْتَ نُوراً بِدِينٍ قِيَمْ

فَأَنَّا وَأَوْلَادُنَا جُنَّةٌ ‏ نَقِيكَ وَفِي مَالِنَا فَاحْتَكِمْ

فَنَحْنُ أُولَئِكَ[9] إِنْ كَذَّبُوكَ ‏ فَنَادِ نِدَاءً وَلَا تَحْتَشِمْ

وَنَادِ بِمَا كُنْتَ أَخْفَيْتَهُ ‏ نِدَاءً جِهَاراً وَلَا تَكْتَتِمْ

فَسَارَ[1] الْغُوَاةُ بِأَسْيَافِهِمْ ‏ إِلَيْهِ يَظُنُّونَ أَنْ يُخْتَرَمْ

فَقُمْنَا إِلَيْهِمْ بِأَسْيَافِنَا ‏ نُجَالِدُ عَنْهُ بُغَاةَ الأُمَمْ

بِكُلِّ صَقِيلٍ لَهُ مَيْعَةٌ ‏ رَقِيقِ الذُّبَابِ عَضُوضٍ خَذِمْ

إِذَا مَا يُصَادِفُ صُمَّ الْعِظَا ‏ مِ لَمْ يَنْبُ عَنْهَا وَلَمْ يَنْثَلِمْ

فَذَلِكَ مَا وَرَّثَتْنَا الْقُرُو ‏ مُ مَجْداً تَلِيداً وَعِزّاً أَشَمّْ

إِذَا مَرَّ نَسْلٌ كَفَى نَسْلَهُ ‏ وَغَادَرَ نَسْلاً إِذَا مَا انْفَصَمْ

فَمَا إِنْ مِنَ النَّاسِ إِلَّا لَنَا ‏ عَلَيْهِ وَإِنْ خَاسَ فَضْلُ النِّعَمْ

«İşte o kavmimin durumundan sorarsan bir gün konuk geldiği zaman ikram edicidirler.

Meysir yemekleri için çömlekleri büyük olup içlerine hörgüçleri büyük develer konulur.

Komşularını zenginlikte kendilerine ortak ederler ve eğer zulme uğrarsa efendilerini himaye ederler.

Yurdlarında hükümdarlar idiler, en kötü bir zulüm sebebiyle söverek bağrışırlar.

İnsanlar üzerine melikler oldular. Bir gün, kısa bir fetrat devresi gibi, melik kılınmadılar.

Âd ve onun taraftarları Semûd ve İrem'den bazı topluluklarla haber verdiler.
Yesrib'de (yani Medine'de) hurmalıkları içinde muhkem kaleler inşa ettiler ve orada evlerde deve sığır ve davarları beslediler.
Birtakım üzerinde su taşınan develeri de beslerler ki onlara yahudiler «el» ve «helümme» sözlerini öğrettiler. («El» git uzaklaş, demektir. «Helümme» ise gel yaklaş manasınadır, develeri çağırma ve kovma için söylenilen sözlerdir.)
Hurma veya üzüm salkımının şırasından iştahlarının çektiği şeyde ve bolluk geçimde keder üzere değillerdir.
Böylece biz çekilmeğe hâzır beyaz erkek develer üzerinde ağırlıklarımız ile onlara doğru yürüdük.
Biz işte o develerle, derilerden örtülerle örtülmüş iyi koşan atları yeddik.
Yüksek yerin iki yanında develerini çöktürdükleri ve eğerleri bağladıkları zaman kolanlar eskir.
Onları, atların süratinden ve arkalarından hazırlık olmaksızın gayretle gelen savaştan başkası korkutmaz.
Böylece onlar süratlice korkutulmuş oldukları halde uçtular ve sık meşeliğin yatağındaki arslanları gibi onlara geldik.
Örtüleri içinde uzunca bir at üzerinde ki, onlar usanmanın cılızlığından şikâyet etmezler.
Kalbi keskin, kemiklerinin mafsalları kuvvetli, ok gibi her bir at üzerinde.
Üzerlerinde süvariler, şeci kişilerin ve bahadır kişilerin vuruşmasına alışmışlardır.
Birtakım melikler beldelerde zulümlerini artırdıkları zaman, onlar geri durmazlar afakat ilerlerler.
Biz onların efendileriyle geri döndük, onların kadınları ve çocukları da onların içerisinde taksim ediliyordu.
Onlardan sonra onların meskenlerine vâris olduk, biz orada yer değiştirmeyen melikler idik.
Zulümden sonra hakkı ve nuru bulan Resûl bize geldiği zaman,
Melik'in Resûlü doğru söyledin, bize gel ve bizde kal dedik.
Senin Allah'ın kulu olduğuna kendisinde eğrilik olmayan bir din ile, nur olarak gönderildiğine şehâdet ederiz.
Biz ve çocuklarımız bir kalkandır, seni koruruz ve bizim malımızda muhkemlen.

Biz o kimseleriz ki, seni yalanlayanlara karşı bize emretmen yeter.
Gizlemekte olduğun şey ile aşikâr bir nida ile nida et ve gizleme.
Azgınlar kılıçlariyle ona doğru yürüdüler, onun helâk olacağını zan ediyorlardı.
Bunun üzerine biz kılıçlarımızla kalkıp onlara doğru gittik ondan müdafi olarak milletlerin azgınlariyle kılıçlarımızla vuruşuyorduk.
Kendisi için suyun berraklığında olan parlak uclu, ince, kesici her kılıç ile.

Kemiklerin sağırlığına tesadüf ettiği zaman onlardan geri çevrilmez ve ne de kendisinde bir gedik olur.
Bu efendilerin eski bir şeref ve yüksek bir izzete bizi vâris kılmasıdır.
Bir nesil geçtiği zaman onun nesli kâfi gelir, ve son bulduğu zaman bir nesli terkeder.

İnsanlardan hiçbir kimse yoktur ki bizim için onun üzerinde nimetlerin fazlı olmasın. Her ne kadar gadr etse de...»

İbn-i Hişam şöyle dedi:
Bana Ebû Zeyd el-Ensârî şu beyti haber verdi:

فَكَانُوا مُلُوكًا بِأَرْضِيهِمْ يُنَادُونَ غُضْبًا بِأَمْرٍ غَشَمْ

«Kendi yerlerinde melik idiler, çok zulüm sebebiyle gazablı olarak nidâ ediyorlardı.»

Ve bana şunu:

يَثْرِبَ قَدْ شَيَّدُوا فِي النَّخِيلِ حُصُونًا وَدُجِّنَ فِيهَا النَّعَمْ

ve:

«وَكُلُّ كُمَيْتٍ مُطَارِ الْفُؤَادِ»

beytini ondan naklen haber verdi.

H. DOKUZUNCU SENE VE ONUN VÜFUD (ELÇİLER) SENESİ İLE İSİMLENDİRİLMESİ

(Fetih sûresinin nâzil olması)

İbn-i İshak şöyle dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'yi fethettiği ve Tebûk'dan işini bitirdiği, Sakif müslüman olduğu ve beyat ettiği zaman ona her bir taraftan Arabların elçiler heyetleri geldiler.

İbn-i Hişâm dedi:

Bana Ebû Übeyde haber verdi ki: Bu geliş H. dokuzuncu senede idi. Ve o sene, elçiler senesi diye isimlendiriliyordu.

Arabların boyun eğmeleri ve müslüman olmaları

İbn-i İshak dedi:

Araplar Kureyş kabilesine bakarak islama girmekten durdular. Çünkü Kureyş onların önderi ve onların yol göstericisi, Beyt-i Haram'ın ehli ve İsmail b. İbrahim (Aleyhimesselam)'ın öz çocukları idiler. Arabın önde gelenleri ise bunu yadırgamıyorlardı. Kureyş, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile savaşmak için yegâne dikilmiş kimselerdi. Ve onun muhâlifi idiler. Mekke fetih edildiği ve Kureyş ona yaklaştığı ve islam Kureyş'e boyun eğdirdiği ve Arap kendileri için Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile harp etmeğe ve ona düşmanlık etmeğe takatlarının olmadığını bildikleri zaman; Allah (Azze ve Celle)'nin dediği gibi, Allah'ın dinine bölük bölük girdiler her bir taraftan ona geliyorlardı. Allah Teâlâ Peygamberi (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e şöyle diyordu:

(إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا
فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا)

«Allah'ın yardımı ve fetih geldiği ve insanları Allah'ın dinine bölük bölük girerken gördüğün zaman Rabbi'nin hamdiyle tesbih et (Onun noksan sıfatlardan beri olduğunu överek an) ve ondan mağfiret dile, çünkü O, tevbe edenlerin tevbesini kabûl edendir.» Yani Allah'a, senin dinini izhar edip galib çıkarmasına karşılık hamd et ve ondan af dile. Çünkü O tevbeyi kabul edicidir.

BENİ TEMİM'İN ELÇİLER HEYETİNİN GELMESİ VE HUCURÂT SÛRESİNİN İNMESİ

Hey'etin adamları

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına Arapların elçiler heyetleri geldiler. Utârid b. Hâcib b. Zürâre b. Udus et-Temimi de Beni Temim'in eşrafiyle birlikte Resulûllah'a geldi. O elçiler içinde Ekra' b. Hâbis et Temimi ve Beni Sad'dan biri olan Zibirkan b. Bedr et-Temimi ve Amr b. El-Ehtem ve Hebhab b. Yezid vardır.

Hütât'tan bir şey

İbn-i Hişam şöyle dedi:

Hütât; Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bununla Muaviye b. Ebi Süfyan'ın arasında kardeşlik akdi yaptığı bir kişidir. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Muhâcirlerden olan ashabından birtakım kişilerle Ebû Bekr ve Ömer'in arasında kardeşlik akdi yapmıştı. Osmân b. Affân ile Abdurrahman b. Avf'in arasında; Talha b. Ubeydullah ile Zübeyr b. el-Avvam arasında ve Ebû Zer el-Ğıfârî ile Mikdâd b. Amr el-Behrâni arasında ve Muâviye b. Ebi Süfyân ile Hütât b. Yezid el-Mecâşii arasında da kardeşlik akidleri yapmıştı. Hütât Muâviye'nin hilâfetinde onun yanında öldü. Muâviye de onun terkettiği malını işte bu kardeşlik sebebiyle verâseten aldı. Bunun üzerine Ferazdak, Muâviye için şöyle dedi:

أبوك وعمي يا معاوي أورثا ... تراثا فيحتاز التراث أقاربه
فما بال ميراث الحتات أكلته ... وميراث حرب جامد لك ذائبه

«Ey Muâviye senin baban ve benim ammim birtakım miraslar bıraktılar ki, mîrasa ancak ikisinin akrabaları konarlar.
O hâlde Hütât'ın mirasının hali nedir ki, sen onu yedin. Harb'in (yani senin babanın) mirasına ne olmuş ki kaymağı sana donmuştur.»

İşte bu iki beyt onun birtakım beytleri içindedir.

Elçiler heyetinin diğer adamları

İbn-i İshak dedi:

Beni Temim'in elçiler heyeti içerisinde Nuaym b. Yezid, Kaya b. Hâris ve Kays b. Asım vardı. Bu Kays b. Asım, Beni Sâd'ın kardeşidir. Bunlar Beni Temim'den büyük bir elçi heyeti içindeydiler.

İbn-i Hişam dedi:

Ve şunlar vardı: Utârid b. Hâcib. (Bu, Beni Dârûm b. Mâlik b. Hanzala b. Malik b. Zeyd-i Menat b. Temim'den biridir.) Akra' b. Hâbis (ki bu Beni Dârüm b. Mâlik'den biridir.) Hütat b. Yezid, (ki bu, Beni Dârüm b. Mâlik'den biridir.) Zibirkan b. Bedr (ki bu Beni Behdele b. Avf b. Kâb b. Sad b. Zeyd-i Menât b. Temim'den biridir.) Amr b. el-Ehtem (ki bu Beni Minkar b. Ubeyd b. Hâris b. Amr b. Kâb b. Zeyd-i Menât b. Temim'den biridir.) Kays b. Asım, (ki bu Beni Minkar b. Ubeyd b. Hâris'den biridir.)

İbn-i İshak şöyle dedi:

Ve onlarla birlikte Uyeyne b. Hısn b. Huzeyfe b. Bedr el-Fezârî vardı. Akra' b. Hâbis ve Uyeyne b. Hısn Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte Mekke'nin fethinde, Huneyd'de ve Taif'de hazır bulundular.

Resulûllah'a bağırarak seslenmeleri ve Utârid'in sözü

Beni Temim'in elçiler heyeti geldiği zaman o ikisi onlarla birlikte idiler. Beni Temim'in elçiler heyeti mescide girdiği zaman Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in hücrelerinin arkasından ona şöyle seslendiler:

— Ey Muhammed bize doğru çık.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onların bağırmalarından eziyet duydu ve onların yanlarına çıkıp geldi.

Onlar da ona şöyle dediler:

— Ey Muhammed sana geldik ki seninle iftiharlaşalım, o halde bizim şâirimize ve hatibimize izin ver.

Dedi ki:

— Sizin hatibinize izin vermişimdir; konuşsun.

Bunun üzerine Utârid b. Hâcib kalktı ve şöyle dedi:

«O Allah'a hamd olsun ki, onun üzerimizde nimet ve lutfu vardır. Ve O, onun ehlidir. O bizi melikler kıldı ve bize büyük mallar bahşetti. Onlarla iyilik yapıyoruz. Bizi meşrik ehlinin en azizi ve sayıca en çoğu ve hazırlıkca en varlıklısı kıldı. O halde insanların içinde mislimizde kim vardır? Biz insanların başları ve onların fazilet sahibleri değil miyiz? O halde kim bize karşı iftihar ederse bizim saydıklarımızın mislini saysın. Ve biz şayet dileseydik elbette kelamı çok ederdik. Fakat bize verilen şeyler hakkında çok kelam etmekten haya ederiz. Ve biz bununla tanınırız.

Bunu söylüyorum ki, sözümüzün mislini ve durumumuzdan daha üstününü gösteresiniz.» dedi. Sonra oturdu.

Utârid'e karşı redden Sâbit'in söylediği sözü

Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Beni Hâris b. Hazrec'in kardeşi Sâbit b. Kays b. Şemmâs'a şöyle dedi:

«Kalk ve adama hutbesi hakkında cevap ver.» Sâbit de kalktı ve şöyle dedi:

O Allah'a hamd olsun ki gökler ve yer onun yaratığıdır. Onlarda emrini kaza etmiştir. Onun kürsisini ilmi ihata etti. Hiçbir şey olmamıştır ki onun fazlından olmasın. Sonra Onun kudretindendir ki bizi melikler kılmıştır. Halkının en hayırlısından bir Resûl seçmiştir. Halkının nesebce en kerimi, sözce en doğrusu, hasebce en faziletlisidir. Ona kitabını indirdi ve onu halkı üzerine emin kıldı. Böylece o Allah'ın âlemlerden seçtiği oldu. Sonra insanları ona iman etmeğe çağırdı. Böylece kavminden ve arkabalarından Muhâcirler Resulûllah'a iman ettiler.

O insanların habesce en kerimi, yüzce en güzeli, fiilce en hayırlısıdır. Sonra icabet etme yönünden halkın en evveli idi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Allah için davet ettiği zaman biz Ona icabet ettik. Biz Allah'ın Ensarıyız. Resulünün vezirleriyiz, insanlarla Allah'a iman etmelerine kadar savaşırız.

O halde kim Allah'a ve Resulüne iman ederse onun malı ve kanı bizden men olunur korunur. Kim de inkâr ederse, Allah yolunda onunla ebede kadar cihâd ederiz. Onun katledilmesi bize çok kolay-

dır. İşte bu sözümü söylüyor ve kendim, mümin erkekler ve mümin kadınlar için Allah'dan af diliyorum. Selam üzerinize olsun.

Kavmiyle öğünen Zibirkan'ın şiiri

Bunun üzerine Zibirkan b. Bedr kalktı ve şöyle dedi:

نَحْنُ الْكِرَامُ فَلَا حَيٌّ يُعَادِلُنَا ... مِنَّا الْمُلُوكُ وَفِينَا تُنْصَبُ الْبِيَعُ
وَكَمْ قَسَرْنَا مِنَ الْأَحْيَاءِ كُلِّهِمِ ... عِنْدَ النِّهَابِ وَفَضْلُ الْعِزِّ يُتَّبَعُ
وَنَحْنُ يُطْعِمُ عِنْدَ الْقَحْطِ مُطْعِمُنَا ... مِنَ الشِّوَاءِ إِذَا لَمْ يُؤْنَسِ الْقَزَعُ
بِمَا تَرَى النَّاسَ تَأْتِينَا سَرَاتُهُمُ ... مِنْ كُلِّ أَرْضٍ هُوِيًّا ثُمَّ نَصْطَنِعُ
فَنَنْحَرُ الْكُومَ عُبْطًا فِي أَرُومَتِنَا ... لِلنَّازِلِينَ إِذَا مَا أُنْزِلُوا شَبِعُوا
فَلَا تَرَانَا إِلَى حَيٍّ نُفَاخِرُهُمْ ... إِلَّا اسْتَفَادُوا فَكَانُوا الرَّأْسَ يُقْتَطَعُ
فَمَنْ يُفَاخِرُنَا فِي ذَاكَ نَعْرِفُهُ ... فَيَرْجِعُ الْقَوْمُ وَالْأَخْبَارُ تُسْتَمَعُ
إِنَّا أَبَيْنَا وَلَا يَأْبَى لَنَا أَحَدٌ ... إِنَّا كَذَلِكَ عِنْدَ الْفَخْرِ نَرْتَفِعُ

«Kerimler bizleriz; bize muadil olacak bir kabile yoktur.
Melikler bizdendir, dua ve ibadet yerleri bizde dikilir.
Kabilelerin hepsinden çok kimseleri, ganimet esnasında mağlub ettik.
Tâbi olunacak şey ise güçlülüğün fazlıdır.
Biz o kimseleriz ki kıtlık zamanı yediricimiz doyurucumuz, yağmur yağmadığı ve kıtlık olduğu zaman kebaptan yedirip doyurur.
İnsanları, gördüğün şeyle her bir yerden onların efendileri süratle bize gelirler sonra biz işleriz.
Böylece konuk olup inenler için bu kerem bizde bir asalet olarak, bir illet olmaksızın, hörgüçleri büyük dişi develeri boğazlarız. İndikleri zaman doyarlar.
Bizi hiçbir kabileye karşı fahırlanır = övünür olarak görmezsin ki istifade etmesinler ve onlar kesilen bir baş olmasınlar.
Kim bize karşı bu hususta iftiharlanırsa onu biliriz ve haberler dinler olarak geri döneriz.

Biz karşı çıkarız, hiçbir kimse bize karşı çıkamaz, biz işte böyle fahr esnâsında yükseliriz.»

İbn-i Hişâm dedi : Şöyle rivâyet edilir :

مِنَّا الْمُلُوكُ وَفِينَا تُقْسَمُ الرُّبَعُ

«Melikler bizdendir ve rib (170) = *dörtte bir bizde taksim edilir.»*

Ve şöyle rivâyet edilir :

مِنْ كُلِّ أَرْضٍ هَوَانَا ثُمَّ نُتَّبَعُ

«Her yerden hakir olarak gelirler sonra bize tabi olurlar.»

Beni Temîm'den biri bana bu şiirleri rivâyet etti. Şiir bilginlerinin ekserisi onun Zibirkan'a âid olduğunu inkâr ederler.

Ziberkân'a karşı Hassân'ın reddiyesi

İbn-i İshâk şöyle dedi :

Hassân orada yoktu. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona haber gönderdi.

Hassân dedi :

— Resulûllah'ın elçisi bana geldi. Bana haber verdi ki O beni ancak Beni Temîm'in şâirine cevap vermem için çağırmış. Bunun üzerine ben Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına çıkıp gittim ve ben şöyle diyordum :

مَنَعْنَا رَسُولَ اللهِ إِذْ حَلَّ وَسْطَنَا عَلَى أَنْفِ رَاضٍ مِنْ مَعَدٍّ وَرَاغِمِ
مَنَعْنَاهُ لَمَّا حَلَّ بَيْنَ بُيُوتِنَا بِأَسْيَافِنَا مِنْ كُلِّ بَاغٍ وَظَالِمِ
بِبَيْتٍ حَرِيدٍ عِزُّهُ وَثَرَاؤُهُ بِجَابِيَةِ الْجَوْلَانِ وَسْطَ الْأَعَاجِمِ
هَلِ الْمَجْدُ إِلَّا السُّودَدُ الْعَوْدُ وَالنَّدَى وَجَاهُ الْمُلُوكِ وَاحْتِمَالُ الْعَظَائِمِ

---

(170) Rib' bizim içimizde taksim edildi : Yani bizler başkanlar ve efendileriz. Bunun sebebi şudur. Reis câhiliye çağında ganimetin dörttebirini alırdı.

Resulüllah'ı içimize baş üstüne, yerleştiği zaman koruduk. Mead ve Râğim'den râzıdır. Bizim evlerimizin arasında yerleştiği zaman onu kılıçlarımızla her azgın ve zâlimden koruduk.
İzzette biricik olan ve çok malları da Acemlerin içinde Câbiye el-Cevlân'da bulunan bir evde. (171)
Mecd ve şeref ancak dâimî tekrâr olunan efendilik ve ihsandır. Meliklerin câhı ve büyük işleri yüklenmektir.»

Dedi ki: Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına vardığımda ve kavmin şâiri kalkıp söylediğini söylediği zaman sözüne mukabelede bulundum ve onun söylediği minvâl üzere konuştum. Dedi ki:

Ziberkan bitirdiği zaman Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hassân b. Sâbit'e şöyle dedi:

— Ey Hassân kalk ve adama söylediği şeyde cevâp ver. Hassân da kalktı ve şöyle dedi:

إِنَّ الذَّوَائِبَ مِنْ فِهْرٍ وَإِخْوَتِهِمْ ... قَدْ بَيَّنُوا سُنَّةً لِلنَّاسِ تُتَّبَعُ
يَرْضَى بِهِمْ كُلُّ مَنْ كَانَتْ سَرِيرَتُهُ ... تَقْوَى الإِلَهِ وَكُلَّ الْخَيْرِ يَصْطَنِعُ
قَوْمٌ إِذَا حَارَبُوا ضَرُّوا عَدُوَّهُمُ ... أَوْ حَاوَلُوا النَّفْعَ فِي أَشْيَاعِهِمْ نَفَعُوا
سَجِيَّةٌ تِلْكَ مِنْهُمْ غَيْرُ مُحْدَثَةٍ ... إِنَّ الْخَلَائِقَ فَاعْلَمْ شَرُّهَا الْبِدَعُ
إِنْ كَانَ فِي النَّاسِ سَبَّاقُونَ بَعْدَهُمُ ... فَكُلُّ سَبْقٍ لِأَدْنَى سَبْقِهِمْ تَبَعُ
لَا يَرْقَعُ النَّاسُ مَا أَوْهَتْ أَكُفُّهُمُ ... عِنْدَ الدِّفَاعِ وَلَا يُوهُونَ مَا رَقَعُوا
إِنْ سَابَقُوا النَّاسَ يَوْمًا فَازَ سَبْقُهُمُ ... أَوْ وَازَنُوا أَهْلَ مَجْدٍ بِالنَّدَى مَتَعُوا
أَعِفَّةٌ ذُكِرَتْ فِي الْوَحْيِ عِفَّتُهُمْ ... لَا يَطْبَعُونَ وَلَا يُرْدِيهِمُ طَمَعُ
لَا يَبْخَلُونَ عَلَى جَارٍ بِفَضْلِهِمُ ... وَلَا يَمَسُّهُمُ مِنْ مَطْمَعٍ طَبَعُ

---

(171) Câbiyetü'l-Cevlan: Şam'da bir beldedir. Şunu kast eder ki: Peygamber, korumacı şevketli olan Ensar'dan bir kabilenin içinde idi. Onların câh ve mevkileri eskidir, Şâm melikleri Ğassanlıların câhına bitişiktir.

إذا نصبنا لحيّ لم ندبّ لهم ... كما يدبّ إلى الوحشيّة الذرعُ
نسمو إذا الحربُ نالتنا مخالبها ... إذا الزعانفُ من أظفارها خشعوا
لا يفخرون إذا نالوا عدوّهمُ ... وإن أصيبوا فلا خورٌ ولا هلعُ
كأنّهم في الوغى والموتُ مكتنعٌ ... أُسْدٌ بحليةَ في أرساغها فدعُ
خذْ منهمُ ما أتى عفواً إذا غضبوا ... ولا يكنْ همّكَ الأمرَ الذي منعوا
فإنّ في حربهم فاتركْ عداوتَهم ... شرّاً يُخاضُ عليه السمُّ والسلعُ
أكرمْ بقومٍ رسولُ الله شيعتُهم ... إذا تفاوتت الأهواءُ والشيعُ
أهدى لهم مِدحتي قلبٌ يؤازرُه ... فيما أحبّ لسانٌ حائكٌ صنعُ
فإنّهم أفضلُ الأحياءِ كلّهمِ ... إنْ جدّ بالناس جِدُّ القولِ أو شمعوا

«Fihr ve kardeşlerinden olan efendiler, insanlara bir sünnet beyan etmişlerdir ki ona uyulur.

Kalbi, İlahın takvası olan ve her hayrı yapan her kimse onlara razı olur.

Bir kavimdir ki, harb ettikleri zaman düşmanlarına zarar verirler ve taraftarlarına menfaat vermek isterlerse menfaat verirler.

İşte o onlardan bir seciyyedir bir tabiattır, sonradan icad edilmiş değildir. Çünkü bilki: halaikin şerleri bidatlardır.

Eğer onlardan sonra insanların içinde ileri geçenler olursa her bir geçiş, onların en aşağı geçişine tabidir.

Müdafaa esnasında insanlar ellerinin yıktığı şeyi onarmazlar ve onardıkları şeyi de yıkmazlar.

Eğer bir gün insanlar birbirini geçmek için yarış ederlerse, onların geçişi başarıya ulaşır veya insan ile şeref sahibi kimselerle boy ölçüşürlerse ziyâde olurlar.

İffetlidirler, onların iffetleri vahiyde zikr edildi. Ne kirlenirler ne de bir tama onları alçaltır.

Fazılları sebebiyle hiçbir komşuya buhl etmezler. Ne de kirlilik tamaından bir şey onlara dokunmaz.

Bir kabileye düşmanlık izhar ettiğimiz zaman, yavrusunun vahşi ineğe doğru yürümesi gibi o kabileye biz debelemeyiz.

Harb bize tırnaklarından çengellerini kavuşturduğu zaman, insanların etrafları ve etbaları zelil oldukları zaman, yerimizden kalkarız.
Düşmanlarına musibet erişlirdikleri zaman fahirlenip böbürlenmezler. Eğer kendilerine felâket erişirse ne zelil olurlar ne de korkar ve sabırsız hale gelirler.
Sanki onlar harptedir ölüm de yaklaşmıştır. Yemen'deki bir arslanlıkta arslanlar olup bileklerinde bir yana eğiklik vardır.
Gazablandıkları zaman meşakkatsiz gelen şeyi onlardan al, senin kasdin vermedikleri şey olmasın.
Onların düşmanlığını terket, çünkü onlarla savaşmakta zehirli otlarla karışık zararlar vardır.
Bir kavme ikram et ki Resulûllah onların taraftarıdır. O zamanda ki hevalar bidatlar ve taraftarlar farklılık arzederler.
Bir kalb ki sevdiğim şeylerde, sözü güzel yapan tırmalayıcı bir lisan ona yardım eder, işte o kalb onlara medh edişimi hediye etti.
Çünkü onlar bütün kabilelerin en üstünüdür. İster insanlara ciddi konuşsun ister şaka yapsınlar.»

İbn-i Hişam şöyle dedi : Bana Ebû Zeyd şöyle rivâyet etti :

يَرْضَى بِهَا كُلُّ مَنْ كَانَتْ سَرِيرَتُهُ ... تَقْوَى الإِلَهِ وَبِالأَمْرِ الَّذِي شَرَعُوا

«Kalbi İlâh'ın takvası olan herkes onlara ve başlamış oldukları işe razı olur.»

Ziberkan'a âid diğer bir şiir

İbn-i Hişâm dedi :

Bana Beni Temim'den şiir bilginlerinden biri şöyle haber verdi : Ziberkan b. Bedr Beni Temîm'in içinde Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiği zaman kalktı ve şöyle dedi :

أَتَيْنَاكَ كَيْمَا يَعْلَمَ النَّاسُ فَضْلَنَا ... إِذَا احْتَفَلُوا(١) عِنْدَ احْتِضَارِ الْمَوَاسِمِ
بِأَنَّا فُرُوعُ النَّاسِ فِي كُلِّ مَوْطِنٍ ... وَأَنْ لَيْسَ فِي أَرْضِ الْحِجَازِ كَدَارِمِ
وَأَنَّا نَذُودُ الْمُعْلِمِينَ إِذَا انْتَخَوْا ... وَنَضْرِبُ رَأْسَ الأَصْيَدِ الْمُتَفَاقِمِ
وَأَنَّ لَنَا الْمِرْبَاعَ فِي كُلِّ غَارَةٍ ... نُغِيرُ بِنَجْدٍ أَوْ بِأَرْضِ الأَعَاجِمِ

«Mevsimler (173) *gelip çattığı esnada toplandıkları zaman sana geldik ki insanlar bizim faziletimizi bilsinler.*
Şöyle ki biz her bir mevkide insanların dalları şubeleriyiz ve Hicaz topraklarında Dârim gibisi yoktur. (174)
Ve biz harbte bilinmek için kendilerini alametlendiren kişileri tekebbür edip böbörlendikleri zaman def eder onları kovarız ve tekebbüründen boynunu sağa ve sola eğmeyen böbörlenen kimsenin başını vururuz.
Ve Arap topraklarında veya acemlerin yurdlarında yağma ettiğimiz her bir yağmada ganimet mallarında dörtte bir (175) *bizim içindir.»*

Ziberkan'a karşı Hassân'ın reddiyesi

Hassân b. Sâbit de kalktı ve ona cevap vererek şöyle dedi:

هل المجد إلا السؤدد العود والندى ... وجاه الملوك واحتمال العظائم
نصرنا وآوينا النبي محمدا ... على أنف راض من معد وراغم
بحي حريد أصله وثراؤه ... بجابية الجولان وسط الأعاجم
نصرناه لما حل وسط ديارنا ... بأسيافنا من كل باغ وظالم
جعلنا بنينا دونه وبناتنا ... وطبنا له نفسا بفيء المغانم
ونحن ضربنا الناس حتى تتابعوا ... على دينه بالمرهفات الصوارم
ونحن ولدنا من قريش عظيمها ... ولدنا نبي الخير من آل هاشم
بني دارم لا تفخروا إن فخركم ... يعود وبالا عند ذكر المكارم

(173) Mevâsim: Mevsim'in cemidir. Hacc gibi milletin toplandığı panayırlar demektir. Ukkâz ve Zül-Mecâz gibi.

(174) Dârüm. Beni Temim'dendir.

(175) Mirba=dörtte bir: Ganimetten dörtte biri alır. Burda kendilerinin reisler olduğunu kast eder. Necd, yerin yükselen yerleridir. Necid'den kasıt Arabistan'dır.

هَبِلْتُمْ عَلَيْنَا تَفْخَرُونَ وَأَنْتُمُ لَنَا خَوَلٌ مَا بَيْنَ ظِئْرٍ وَخَادِمِ؟
فَإِنْ كُنْتُمُ جِئْتُمْ لِحَقْنِ دِمَائِكُمْ وأموالكم أن تُقْسَمُوا فى المَقَاسِمِ
فَلَا تَجْعَلُوا لِلّٰهِ نِدًّا وَأَسْلِمُوا وَلَا تَلْبَسُوا زِيًّا كَزِيِّ الأَعَاجِمِ

«Mecd (yeni şeref), ancak efendilik, ihsan lutuf ve meliklerin cahı ve büyük şeyleri yüklenmektir.

Peygamber Muhammed'e yardım ettik ve başımız üzerinde barındırdık. O Meadd ve Râğim'den râzıdır.

Biricik bir kabile ile ki onun aslı ve servetleri Acemlerin ortasında Câbiye-i Cevlân'dadır.

Bizim memleketlerimizin ortasına yerleştiği zaman ona her azgın ve zalimden kılıçlarımızla yardım ettik.

Oğullarımızı ve kızlarımızı onun önünde kıldık ve ganimetlerin taksiminde onun için gönlümüzü hoş ettik.

Biz insanlar onun dinine tabi oluncaya kadar insanlara keskin kılıçlarla vurduk.

Biz Kureyş'den onların büyüklerini doğurduk. Haşim soyundan olan hayır peygamberini doğurduk.

Ey Beni Dârim fahirlenmeyiniz, çünkü sizin fahriniz, üstünlükleriniz zikr edildiği zaman istiskal edilir.

Bize karşı fahirleniyorsunuz, çocuğunuzu ve aklınızı kaybettiniz. Halbuki siz bizim için süt anası ve hizmetçi olma arasında köle ve câriyelerdiniz.

Eğer siz kanlarınızı hıfz etmek onu korumak için ve mallarınızın taksim olunmasını korumak için gelmiş iseniz,

Allah'a bir ortak koşmayınız, islam olunuz, acemlerin kılık kıyafetini giymeyiniz.»

Onların müslüman olması ve Resûl'ün onları mükâfatlandırması

İbn-i İshak dedi:

Hassân b. Sâbit sözünü bitirdiği zaman Akra' b. Hâbis şöyle dedi:

— Babam feda olsun, işte bu adam elbette muvaffak kılınmıştır. Onun hatibi bizim hatibimizden daha hitâbetlidir. Onun şairi bizim

şairimizden daha şairdir. Onların sesleri sedaları bizim ses ve sadalarımızdan daha helâvetli ve tatlıdır.

Konuşmasını bitirdiği zaman onlar müslüman oldular. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onları mükâfatlandırdı. Onlara güzel armağanlar verdi.

İbn-i Ethem'in, Kays'ı, ona hakaret ettiği için hicv etmesi

Beni Temim heyeti Amr b. el-Ehtem'i geride develerinin yanında bırakmışlardı. O onların en genci idi. Kays b. Asım, ki Amr b. el-Ehtem'e kızıyordu. Şöyle dedi:

— Yâ Resûlallah, o bizim yolculuk eşyalarımızın yanında kaldı. Genç biridir. Ben onu azarlardım.

Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) heyete verdiğinin mislini ona da verdi. Amr b. el-Ehtem Kays'ın bunu söylediği haberini aldığı zaman, onu hicvederek şöyle dedi:

ظَلِلْتَ مُفْتَرِشَ الْهَلْبَاءِ تَشْتُمُنِي ... عِنْدَ الرَّسُولِ فَلَمْ تَصْدُقْ وَلَمْ تُصِبِ

سُدْنَاكُمُ سُودَدًا رَهْوًا وَسُودَدُكُمْ ... بَادٍ نَوَاجِذُهُ مُقْعٍ عَلَى الذَّنَبِ

«Dübürü yere döşeyici olarak Resûl'ün katında bana söğmeğe başladın ne doğru söyledin ve ne de isabet ettin.
Sizi geniş bir şekilde bir efendilikle şereflilikle efendi ve şerefli yaptık. Sizin efendiliğinizin dişleri açıktır ve uylukları üzerine oturmuştur.»

İbn-i Hişam dedi:
Bir beyti yazmadık. Çünkü onda ayıp söz söylemişti.
İbn-i İshâk dedi: Kur'ân'dan şu âyet onların hakkında nâzil oldu:

إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ

«Hücrelerin arkasından sana nidada bulunanların ekserisi akletmezler.»

ÂMİR B. TUFEYL VE ERBED B. KAYS'IN KISSASI

Beni Âmir'in yerine elçi olarak gelmeleri ve elçilik heyetinden bâzıları

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e, Beni Âmir'in elçilik heyeti geldiler. Onların içinde Âmir b. Tufeyl ve Erbed b. Kays b. Ceze b. Hâlid b. Cafer ve Cebbâr b. Selmâ b. Mâlik b. Cafer vardı. İşte bu üçü kavmin reisleri ve onların şeytanları idiler.

Resûl'e ğadr için Âmir'in tedbiri

Allah düşmanı Âmir b. Tufeyl, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldi. Ona ğadr ve hâinlik etmeyi murad ediyordu. Onun kavmi ona şöyle demişti:

— Ey Âmir, insanlar müslüman olmuşlardır, o halde sen de müslüman ol.

Dedi ki:

— Vallahi cehd etmiştim ki Arab benim peşime gelinceye kadar durmayayım. Ben mi bu Kureyş'li genç peşine gideceğim! Sonra Erbed'e şöyle dedi:

— Adamın yanına geldiğimiz zaman ben onun yüzünü senden meşgul ederim. Bunu yaptığım zaman onu kılıç ile katlet.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldikleri zaman Âmir b. Tufeyl şöyle dedi:

— Ey Muhammed, gel, seninle yalnızca konuşalım.

Dedi ki:

— Hayır, vallahi Allah'ın bir olduğuna iman etmedikce seninle yalnızca konuşmam.

Dedi ki:

— Yâ Muhammed gel seninle yalnızca konuşalım.

Onunla konuşmaya ve Erbed'den, ona emr ettiği şeyi yapmasını beklemeğe başladı. Erbed bir şey tercih edemedi. Dedi ki:

Âmir, Erbed'in bir şey yapmadığını görünce şöyle dedi:

— Ey Muhammed gel seninle yalnızca konuşalım.

Dedi ki:

— Hayır, Allah'ın hiçbir ortağının olmadığına iman edinceye kadar yapmam.

Resulûllah (Sallalahü Aleyhi ve Sellem) ona karşı rıza göstermeyince şöyle dedi:

— İşte vallahi elbette burayı sana karşı atlılarla ve piyâdelerle dolduracağım.

Geri döndüğü zaman Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi:

— Ey Allah'ım beni Âmir b Tufeyl'den koru.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanından çıktıklarında Âmir Erbed'e şöyle dedi:

— Yazık sana ey Erbed! Sana emr etmiş olduğum şey nerede kaldı? Vallahi yer yüzünde bana göre senden daha korkunç bir adam yoktu. Allah'a yemin ederim ki bu günden sonra artık asla senden korkmayacağım.

Dedi ki:

— *Sana hiç aldırış etmem! Bana, acele etme. Vallahi onun ya*pacağına dair bana emr ettiğin şeyi her yapmak istediğimde ancak benimle onun arasına sen giriyordun. Öyleki senden başka bir şey göremez oldum, kılıçla sana mı vursa idim?

Resûl'ün Âmir'e bed duasiyle Âmir'in ölmesi

Beldelerine dönerek yola çıktılar, nihayet yolun bir yerinde oldukları zaman Allah Âmir b. Tufeyl'in üzerine boğazına veba gönderdi ve Allah onu Beni Selûl'dan bir kadının evinde katletti. Ve şöyle demeğe başladı:

— Ey Beni Âmir, Beni Selûl'dan bir kadının evinde Bekr'e (genç deveye) (176) isabet eden ğudde gibi öldürücü hastalıkla mı öleceksin!

---

(176) Bekr: Genç deve. Âmir maktul olarak ölmediğine esef ediyor. Tıpkı şecaatlı kişinin esef etmesi gibi. Yine Selûl'dan bir kadının evinde ölmesine de esef ediyor. Çünkü Benû Selûl onlarca yaramazlıkla biliniyordu. Halbuki bu onların asıllarının yaramazlığından dolayı değildir. Çünkü onların kavimleri içinde ünleri büyüktür.

İbn-i Hişam şöyle dedi:

Denilir ki; İbil'e = deveye isabet eden ve öldürücü olan bir hastalıkla mı ve Selûl'lü bir kadının evinde bir ölüm mü?

Erbed'in yıldırım çarpmasiyle ölmesi, onun ve Âmir'in hakkında nâzil olan âyet

İbn-i İshak şöyle dedi:

Sonra onun arkadaşları onu gömüp gizledikleri zaman yola çıktılar ve dağınık vaziyette Beni Âmir'in yurduna geldiler. Geldikleri zaman kavimleri onlara geldiler ve şöyle dediler:

— Ey Erbed sen ne yaptın?

Dedi ki:

— Vallahi hiçbir şey yapmadım. Bizi bir şeye ibadet etmeğe çağırdı, şimdi onun benim yanımda olmasını ve ona ok atıp onu katletmeyi çok isterdim.

Bu sözünü söyledikten bir gün veya iki gün sonra eşine gitmek için bir erkek devesiyle birlikte yola çıktı ve Allah Teâlâ onun ve erkek devesi üzerine bir yıldırım gönderdi. Yıldırım o ikisini yaktı. Erbed b. Kays, Lebid b. Rebie'nin ana bir kardeşi idi.

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

Zeyd b. Eslem Atâ b. Yesâr'dan naklen, o da İbn-i Abbâs'dan naklen zikr etti ki o şöyle dedi:

Allah (Azze ve Celle) Âmir ve Erbed hakkında şöyle dedi:

(اللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنْثٰى وَمَا تَغِيضُ الْاَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ)

«Allah her kadının batnında yüklendiğini ve rahimlerin eksilttiğini ve artırdığını bilir.» Şu kavline kadar:

(وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ)

«Ondan başka onlar için hiçbir vali (otoriter) yoktur.»

Dedi ki: Muakkibat, meleklerdir. Allah'ın emriyle Muhammed'i korurlar. Sonra Erbed'i ve onu kendisiyle katlettiği şeyi zikr etti ve şöyle dedi:

«Yıldırımları gönderir ve onunla dilediği kimselere musibet indirir.» Şu

(وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ ، إلى قوله شَدِيدُ الْمِحَالِ)

e kadar.

Erbed'e ağlayarak Lebid'in söylediği şiiri

İbn-i İshak şöyle dedi: Lebid, Erbed'e ağlayarak şöyle dedi:

مَا إِنْ تُعَدَّى الْمَنُونُ مِنْ أَحَدٍ   لَا وَالِدٍ مُشْفِقٍ وَلَا وَلَدِ
أَخْشَى عَلَى أَرْبَدَ الْحُتُوفَ وَلَا   أَرْهَبُ نَوْءَ السِّمَاكِ وَالْأَسَدِ
فَعَيْنِ هَلَّا بَكَيْتِ أَرْبَدَ إِذْ   قُمْنَا وَقَامَ النِّسَاءُ فِي كَبَدِ
إِنْ يَشْغَبُوا لَا يُبَالِ شَغْبَهُمُ   أَوْ يَقْصِدُوا فِي الْحُكُومِ يَقْتَصِدُ
حُلْوٌ أَرِيبٌ وَفِي حَلَاوَتِهِ   مُرٌّ لَطِيفُ الْأَحْشَاءِ وَالْكَبِدِ
وَعَيْنِ هَلَّا بَكَيْتِ أَرْبَدَ إِذْ   أَلْوَتْ رِيَاحُ الشِّتَاءِ بِالْعَضَدِ
وَأَصْبَحَتْ لَاقِحًا مُصَرَّمَةً   حَتَّى تَجَلَّتْ غَوَابِرُ الْمُدَدِ
أَشْجَعُ مِنْ لَيْثِ غَابَةٍ لَحِمٍ   ذُو نَهْمَةٍ فِي الْعُلَا وَمُنْتَقَدُ
لَا تَبْلُغُ الْعَيْنُ كُلَّ نَهْمَتِهَا   لَيْلَةَ تُمْسِي الْجِيَادُ كَالْقِدَدِ
الْبَاعِثُ النَّوْحَ فِي مَآتِمِهِ   مِثْلَ الظِّبَاءِ الْأَبْكَارِ بِالْجَرَدِ
فَجَّعَنِي الْبَرْقُ وَالصَّوَاعِقُ بِالْـ   ـفَارِسِ يَوْمَ الْكَرِيهَةِ النَّجُدِ
وَالْحَارِبِ الْجَابِرِ الْحَرِيبَ إِذَا   جَاءَ نَكِيبًا وَإِنْ يَعُدْ يَعُدِ
يَعْفُو عَلَى الْجَهْدِ وَالسُّؤَالِ كَمَا   يُنْبِتُ غَيْثُ الرَّبِيعِ ذُو الرَّصَدِ
كُلُّ بَنِي حُرَّةٍ مَصِيرُهُمُ   قُلٌّ وَإِنْ أَكْثَرَتْ مِنَ الْعَدَدِ
إِنْ يُغْبَطُوا يُهْبَطُوا وَإِنْ أَمِرُوا   يَوْمًا فَهُمْ لِلْهَلَاكِ وَالنَّفَدِ

«Zaman hiçbir kimseden vaz geçmez, ne müşfik bir ana babadan ne de bir yavrudan.
Erbed'in ölümünden korkarım ne Balık Burcu'nun ne de Esed Burcu'nun yıldızlarının dökülmesinden korkmam.
Ey benim gözüm, Erbed'e ağlamaz mısın, biz ve kadınlar hüzün içinde kalktığımız zaman.
Eğer şerri üzerlerine tahrik ederlerse onların bu tahrikine aldırış etmez, veya hükümlerde adâlet ederlerse adâlet eder.
Tatlıdır, akıllıdır, dahidir, tatlılığında bir acılık vardır, bağırsakları ve ciğeri latiftir incedir.
Ey benim gözüm, Erbed'e ağlamaz mısın, şu zamanda ki kış rüzgârları ağaçları eğer ve yapraklarını döker.
Sütü olmayan sağılır bir deve oldu. Hatta müddetlerin kalanları açılıncaya kadar.
Meşeliğin arslanından daha şecidir, etlidir tavlıdır, gözlerini yukarlara dikerek bakıcıdır. İşleri iyi görüp bilendir.
İyi koşan atlar sırımlar gibi olduğu gecede göz bütün gayelerine varmaz.
Ağlayan kadınlar topluluğunda ağlamaya sebeptir. Tıpkı kendisinde nebat olmayan kırdaki genç geyikler gibi.
Yıldırım şecaatlı bir suvariye hoşa gitmeyen bir günde aniden bana musîbet eriştirdi.
Musîbete ermiş olarak geldiği zaman soyulmuşu cebren soyan soyucuya. Eğer avdet ederse avdet eder.
Bahşişi çok olur ve cehd ve meşakkat zamanı artar, nitekim az ot veren bahar yağmurunun bitirmesi gibi.
Benî Hurre'nin hepsinin varacağı yer azdır, her ne kadar sayıca çok iseler de.
Eğer haller iyileşirse arızı halleri değişir, eğer bir gün çoğalırlarsa kökleri kesilir.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi :

« وَالْحَارِبُ الْجَارِ الْحَرِيبُ »

beyti, Ebû Ubeyde'den menkuldur.

«يَعْفُو عَلَى الْجُهْدِ»

beyti ise İbn-i İshak'ın başkasından menkuldür.

İbn-i İshak şöyle dedi : Yine Lebîd, Erbed'e ağlayarak şöyle dedi :

أَلاَ ذَهَبَ الْمُحَافِظُ وَالْمُحَامِي ... وَمَانِعُ ضَيْمِهَا يَوْمَ الْخِصَامِ
وَأَيْقَنْتُ التَّفَرُّقَ يَوْمَ قَالُوا ... تُقُسِّمَ مَالُ أَرْبَدَ بِالسِّهَامِ
تَطِيرُ عَدَائِدَ الأَشْرَاكِ شَفْعًا ... وَوِتْرًا وَالزَّعَامَةُ لِلْغُلاَمِ
فَوَدِّعْ بِالسَّـــلاَمِ أَبَا حُرَيْزٍ ... وَقَلَّ وَدَاعُ أَرْبَدَ بِالسَّلاَمِ
وَكُنْتَ إِمَامَنَا وَلَنَا نِظَامًا ... وَكَانَ الْجَزْعُ يُحْفَظُ بِالنِّظَامِ
وَأَرْبَدُ فَارِسُ الْهَيْجَا إِذَا مَا ... تَقَعَّرَتِ الْمَشَـــاجِرُ بِالْفِئَامِ
إِذَا بَكَرَ النِّسَاءُ مُرَدَّفَاتٍ ... حَوَاسِرَ لاَ يُجِئْنَ عَلَى الْخِدَامِ
فَوَائِلَ يَوْمَ ذٰلِكَ مَنْ أَتَاهُ ... كَمَا وَأَلَ الْمُحِلُّ إِلَى الْحَرَامِ
وَيَحْمَدُ قِدْرَ أَرْبَدَ مَنْ عَرَاهَا ... إِذَا مَا ذُمَّ أَرْبَابُ اللِّحَامِ
وَجَارَتُهُ إِذَا حَلَّتْ لَدَيْهِ ... لَهَا نَفَلٌ وَحَظٌّ مِنْ سَـــنَامِ
فَإِنْ تَقْعُدْ فَمُكْرَمَةٌ حَصَانٌ ... وَإِنْ تَظْعَنْ فَمُحْسِنَةُ الْكَلاَمِ
وَهَلْ حُدِّثْتَ عَنْ أَخَوَيْنِ دَامَا ... عَلَى الأَيَّامِ إِلاَّ ابْنَيْ شَمَامِ
وَإِلاَّ الْفَرْقَدَيْنِ وَآلَ نَعْشٍ ... خَوَالِدَ مَا تُحَدَّثُ بِانْهِــدَامِ

«Bilmiş olunuz ki, muhâfız ve himâyeci kimse ve husumetler gününün zulmünün zilletinin mânii gitmiştir.

Erbed'in malı sehimlerle taksim ediliyor, dedikleri zaman dağılmanın olduğunu kesinlikle bildim.

Çift ve tek olarak ortakların nasiblerini paylarını süratle kılarsın. Riyaset ise oğlan içindir.
Selâm ile Ebû Hurayz'e veda et, Erbed'in selam ile az vedalaştım.
Bizim imanımız idin, bizim bir düzenimiz vardı. Tesbih, ölçü ve düzen ile hayatta kalır.
Erbed harbin süvârisidir. İçlerinin halı kilimleriyle hevdecler donatılıp derinleştiği zaman.
Birbiri ardına yüzleri açık olarak kadınlar bineklerine bindikleri zaman, baldırlarını örtmezler.
İşte o günde ona gelen kimse bir sığınacak yere sığınır. Nitekim Hil'de bulunan kimselerin Haram bölgesine sığındıkları gibi. (177)
Et sâhibleri zem edildikleri zaman, Erbed'in kendisine ihsan ettiği kimseler onun çömleğini överler.
Onun kadın komşusu, onun yanında yerleştiği zaman, o kadın için bahşiş ve develerin hörgüçlerinden pay vardır.
Eğer o kadın oturursa ikram edilir. İffetli kalıp taarruz edilmez. Eğer durmaz da intikal ederse sözü güzel edendir.
Acaba iki kardeşten haber aldın mı ki onlar günlerce devam ettiler. Ancak iki dağ olan İbnâ Şemâm.
Ve ferkedân yıldızları ile Âl-i na'ş (yani dört yıldızlar ile arkasındaki üç yıldızlar) devamlıdırlar onların yıkılmasından söz edilmez.»

İbn-i Hişâm dedi : Bu, onun bir kasidesindedir.
İbn-i İshâk dedi :
Yine Lebid, Erbed'e ağlayarak şöyle dedi :

انْعَ الْكَرِيمَ لِلْكَرِيمِ أَرْبَدَا ... انْعَ الرَّئِيسَ وَاللَّطِيفَ كَبِدَا
يُحْذِى وَيُعْطِي مَالَهُ لِيُحْمَدَا ... أُدْمًا يُشَبَّهْنَ صِوَارًا أَبَدَا
السَّابِلَ(٣) الْفَضْلِ إِذَا مَا عُدِّدَا ... وَيَمْلَأُ الْجَفْنَةَ مَلْئًا مَدَدَا
رِفْهًا إِذَا يَأْتِي ضَرِيكٌ وَرَدَا ... مِثْلُ الَّذِي فِي الْغِيلِ يَقْرُو جُمُدَا
يَزْدَادُ قُرْبًا مِنْهُمُ أَنْ يُوعَدَا ... أَوْرَثْتَنَا تُرَاثَ غَيْرِ أَنْكَدَا
غِبًّا وَمَالًا طَارِفًا وَوَلَدَا ... شَرْخًا صُقُورًا يَافِعًا وَأَمْرَدَا

(177) Mekke'de yasak bölgeye Harem, normal bölgeye de Hil denilir.

«Kerim olan Erbed'in ölümünü kerime bildir. Reisin, latifin, yiğidin öldüğünü de bildir.
Malını bahşiş eder ki övülsün, vahşileşmiş ürkek vahşi sığır sürülerine benzeyen beyaz develeri bahşeder.
Sayıldığı zaman fazlı, ihsanı boldur. Çömlekleri bol bol doldurur.
Bir fakir geldiği zaman gelir ve her gün daimi olarak bunu yapar. Tıpkı Cümüd isimli dağda bir arslan yatağında araştıran kimse gibi.
Tehdid olunmak için ziyâde yaklaşır, varlıksız olmayan bir adamın mirâsına bizi vâris kılar.
Senin ölümünden sonra yeni meydana gelmiş mala, tıpkı şahin kuşu gibi genç büluğa ermiş ve tüyü bitmemiş çocuğa.»

Yine Lebid şöyle dedi :

لَنْ تُفْنِيَا خَيْرَاتِ أَرْ بَدَ فَابْكِيَا حَتَّى يَعُودَا
قُولَا هُوَ الْبَطَلُ الْمُحَا مِي حِينَ يُكْسَوْنَ الْحَدِيدَا
وَيَصُدُّ عَنَّا الظَّالِمِينَ إِذَا لَقِينَا الْقَوْمَ صِيدَا
فَأَعَاقَهُ رَبُّ الْبَرِيَّةِ إِذْ رَأَى أَنْ لَا خُلُودَا
فَثَوَى وَلَمْ يُوجَعْ وَلَمْ يُوصَبْ وَكَانَ هُوَ الْفَقِيدَا

«Siz ikiniz, Erbed'in hayratını yok edemezsiniz. O halde onun yeniden gelmesine kadar ağlayınız.
Deyiniz ki, o, demirden zırhlar giyildikleri zaman bahadır himayeci kişidir.
Boynunu kibir için eğen mütekebbir kişilerden müteşekkil bir kavimle karşılaştığımız zaman zalimleri bizden men ederdi.
Halkın Rabbı onu emeline kavuşmaktan men etti zira o gördü ki asla dünyada ebedi kalma yoktur.
Böylece kaldı ikamet etti bir yeri ağırmadı. Fakat kaybolan o oldu.»

Yine Lebid şöyle dedi :

يُذَكِّرُنِي بِأَرْبَدَ كُلُّ خَصْمٍ أَلَدَّ تَخَالُ خُطَّتَهُ ضِرَارَا

إِذَا اقْتَصَدُوا فَمُقْتَصِدٌ كَرِيمٌ   وَإِنْ جَارُوا سَوَاءَ الْحَقِّ جَارَا
وَيَهْدِي الْقَوْمَ مُطَّلِعًا إِذَا مَا   دَلِيلُ الْقَوْمِ بِالْمَوْمَاةِ حَارَا

«Şiddetli her bir hasım, Erbed'i bana hatırlatır zan edersin ki onun işi zarar vermektir.
Adalet ettikleri zaman kerim bir adaletlidir. Zulüm ettikleri zaman da iyi zulm eder..
Bir gözetleyici olarak kavmi doğru yola iletir. Bunu çölde yolunu şaşırmış bir kavme rehber olduğu zaman yapar.»

İbn-i Hişam dedi: Onun son beyti İbn-i İshak'ın başkasından menkuldür.

İbn-i İshak dedi:
Yine Lebid şöyle dedi:

أَصْبَحْتُ أَمْشِي بَعْدَ سَلْمَى بْنِ مَالِكٍ   وَبَعْدَ أَبِي قَيْسٍ وَعُرْوَةَ كَالأَجَبِّ
إِذَا مَا رَأَى ظِلَّ الْغُرَابِ أَضَجَّهُ   حِذَارًا عَلَى بَاقِي السَّنَاسِنِ وَالْعَصَبِ

«Selmâ b. Mâlik'den ve Ebû Kays ve Urve'den sonra hörgüçü kesilmiş deve gibi yürür oldum.
O öyle kesilmiş deve ki, karganın gölgesini gördüğü zaman kalan omurga kemiklerine ve sinirlerine karşı, sakınmak kaçınmak için. bağırır.»

İbn-i Hişâm dedi: İşte bu iki beyt onun birtakım beytleri içindedir.

DIMÂM B. SA'LABE'NİN BENİ SA'D B. BEKR YERİNE ELÇİ OLARAK GELİŞİ

İbn-i İshak dedi:
Benû Sad b. Bekr bir adamını Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gönderdiler, ki ona Dımâm b. Sa'lebe denilir.

Onun Resûle birtakım sorular sorması sonra müslüman olması

İbn-i İshak dedi:

Bana Muhammed b. Velid b. Nuveyfi', Abdullah b. Abbâs'ın mevlâsı Küreyb'den naklen, o da İbn-i Abbâs'dan naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Benû Sad b. Bekr, Dımâm b. Salebe'yi Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e elçi olarak gönderdiler. O onun yanına geldi ve mescidin kapısı önünde binek devesini çöktürdü ve bağladı, sonra mescide girdi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ashabiyle birlikte oturuyordu. Dımam kuvvetli, saçı iki örüklü bir adam idi. İlerledi ve ashabın içinde bulunan Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldi durdu. Ve:

«Hanginiz Abdulmuttalib'in oğludur?» dedi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de:

— Muttalib'in oğlu benim, dedi. O:

— Muhammed mi? dedi. Resulûllah:

— Evet, dedi. O:

— Ey İbn-i Muttalib, ben senden soru soracağım ve seni sıkıştıracağım. Kırılırsın.

Dedi ki:

— Hayır kırılmam. Aklına ne gelirse sor.

Dedi ki:

— Senin ilahın ve senden öncekilerin ilahı ve senden sonra olacakların ilahı hakkı için, Allah seni bize Resûl mü gönderdi?

Dedi ki:

— Allah hakkı için evet.

Dedi ki:

— İlahın ve senden öncekilerin ilahı ve senden sonra olacakların ilahı hakkı için, Allah mı sana yalnızca ona ibâdet etmemizi ve ona hiçbir şeyi ortak koşmamamızı ve babalarımızın onunla birlikte ibadet ettikleri işte bu ortakları soyup atmamızı bize emr etti?

Dedi ki:

— Allah hakkı için evet.

— Senin ilahın ve senden öncekilerin ilahı ve senden sonra olacakların ilahı hakkı için, şu beş vakit namazı kılmamızı Allah mı sana emr etti?

Dedi ki :

— Allah hakkı için evet.

Sonra islamın farzlarını farz farz zikr etmeğe başladı : Zekâtı, orucu, haccı ve islamın bütün ahkâmını zikr etti. Her bir farzda Ondan o yemini istiyordu. Nihâyet bitirdiği zaman şöyle dedi :

— Ben şehâdet ederim ki Allah'dan başka ibadet edilmeğe lâyık hiçbir mabud yoktur ve şehadet ederim ki Muhammed Allah'ın resûlüdür. Ve yakında işte bu farzları eda edeceğim ve kendisinden beni nehy ettiğin şeylerden kaçınacağım, sonra ne ziyade ederim ne noksan ederim.

Sonra dönerek binek devesine doğru gidip uzaklaştı.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi :

— İki örüklü adam, eğer doğru ise cennete girdi, demektir.

Onun kavmini islama davet etmesi

Binek devesine geldi bağını çözdü, çıktı ve kavminin yanına geldi. Onlar da onun yanına toplandılar. Onun ilk konuştuğu şey, şöyle demesi oldu :

— Lat ve Uzzâ ne kötü şeylerdir!

Dediler ki :

— Sus yâ Dımâm! Barasdan (yani alacalık hastalığından) sakın, cüzzâmdan sakın, cinnet getirmekten sakın!

Dedi ki :

— Yazıklar olsun sizlere! Onlar vallahi ne zarar verirler ne fayda verirler. Şüphesiz Allah bir Resûl göndermiştir ve ona bir kitap indirmiştir ki sizi içinde bulunduğunuz şeylerden kurtarsın. Ve ben şehâdet ederim ki Allah'dan başka ibâdet edilmeğe lâyık hiçbir mabud yoktur, yalnızca O vardır, Onun ortağı yoktur ve Muhammed Onun kuludur ve Resûlüdür. Onun katından size emr ettiği şeyi ve kendisinden sizi nehy ettiği şeyi getirdim. Dedi ki :

— Vallahi işte bu günden itibaren Onun mahallesinde ne bir erkek ne de bir kadın kalmadı. Ancak müslüman oldu.

Abdullah b. Abbas şöyle diyordu; Dımâm b. Sa'lebe'den daha efdal hiçbir kavmin elçisini işitmedik.

CÂRÛD'UN ABDÜ'L-KAYS'IN ELÇİLERİ İÇİNDE GELİŞİ

İbn-i İshak dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına Abdul-Kays'ın kardeşi Cârûd b. Amr b. Hanş, geldi.

İbn-i Hişam dedi:

Cârûd b. Hişr b. Muallâ Abdulkays'ın elçileri içinde geldi. Nasrani idi.

Resulûllah'ın onun borcunu tazmin etmesi ve onun müslüman olması

İbn-i İshak dedi: Bana itham etmediğim bir kimse Hassân'dan naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Cârûd Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e varınca onunla konuştu. Resuûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ona islamı arz etti ve onu islama çağırdı, onu islama terğib ve teşvik etti. O da şöyle dedi:

— Ey Muhammed, benim üzerimde bir borç var idi. Ben senin dinin için dinimi terk ediyorum. Benim için borcuma kefil olur musun?

Dedi ki:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de:

— Evet, ben tazmin ederim. Allah ondan daha hayırlısını sana verdi.

O da bunun üzerine müslüman oldu, arkadaşları da müslüman oldular .Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den binek hayvanları istedi. O da şöyle dedi:

— Vallahi, benim yanımda üzerine sizi bindirecek bir hayvanım yoktur.

Dedi ki:

— Yâ Resûlallah bizimle beldelerimizin arasında insanların yitik binek hayvanları vardır onların üzerlerinde beldelerimize varamaz mıyız?

Dedi ki:

— Hayır, sizi onlara binmekten sakındırırım. Çünkü onlara binmek ancak ateştir.

Kavmi irtidat ederken onun tutumu

Cârûd Resulûllah'ın yanından kavmine dönerek çıktı. Müslümanlığı güzel olmuştu. Dininde salabetli idi. İrtidat olayına kavuşmuş olarak öldü. Kavminden müslüman olan kimselerden, Ğarur (178) b. Münzir b. Numan b. Münzir ile birlikte ilk dinlerine dönenler olduğu zaman Cârûd kalktı ve konuştu ve hak şehâdetiyle şehâdet getirdi ve islama davet etti ve şöyle dedi:

— Ey insanlar, ben şehâdet ederim ki, Allah'dan başka ibadet edilmeğe layık hiçbir mabûd yoktur ve Muhammed onun kulu ve resûlüdür. Şehâdet getirmeyenleri küfürle itham ederim.

İbn-i Hişam dedi:

Şöyle rivâyet edilir:

Şehâdet getirmeyenden beriyim.

İbn-i Sâvâ'nın müslüman olması

İbn-i İshâk dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Alâ b. Hadrami'yi Mekke'nin fethedilişinden önce Münzir b. Sâvâ el-Abdi'ye gönderdi. O da müslüman oldu ve islamı güzelce yaşadı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den sonra Bahreyn halkının irtidadından önce öldü. Alâ, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Bahreyn üzerine emiri idi.

BENİ HANİFE'NİN ELÇİLER HEYETİ VE ONLARLA BİRLİKTE MÜSEYLİMETÜ'L-KEZZÂB

Beni Hanife'nin elçiler heyeti Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldi. İçlerinde Müseylimetü'l-Kezzâb b. Habib el-Hanif de vardı.

İbn-i Hişam dedi:

Müseylime b. Sümâme'dir. Ebû Sümâme ile künyelenir.

---

(178) Ğarur: Onun ismi Münzir'dir. Böyle isimlendirildi. Çünkü o riddet harbi zamanında kavmini aldattı (Süheylî). Ğarur, aldatan demektir.

Resulûllah'ın Müseylime'ye söylediği

İbn-i İshak dedi:

O heyetin konukları Bint-i Hâris'in evinde idi. Bu Ensardan bir kadındır. Beni Neccar'dandır. Medine halkından ulemamızdan biri bana haber verdi ki:

Beni Hanife onu elbiselerle örtülü olarak Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirdiler. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise ashabının içinde oturmakta idi. Elinde hurma dalından kesilmiş ucunda hurma yaprakları olan bir hurma budağı vardı. Onlar onu elbiseler içinde Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına getirdikleri zaman Resulûllah ile konuştu ve ondan bazı şeyler istedi. Resulûliah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ona şöyle dedi:

— Şayet işte bu hurma budağını benden istesen onu dahi vermem.

İbn-i İshak dedi:

Bana, Yemâme halkından Beni Hanife'den ihtiyar bir adam haber verdi. Müseylime'nin durumu bundan başka bir şeydir. O iddia etti ki, Beni Hanife'nin elçiler heyeti Resulûliah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiler, Müseylime'yi yolculuk eşyalarının yanında geri bıraktılar. Müslüman oldukları zaman onun nerede olduğunu zikr ettiler. Ve şöyle dediler:

— Yâ Resûlallah biz, bizim bir arkadaşımızı eşyalarımızın ve binek hayvanlarımızın yanında geri bıraktık ki o bizim için onları hıfz etsin.

Dedi ki:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de kavme emr ettiği şeyin misliyle ona emretti ve şöyle dedi:

— Amma onun işi sizinkinden daha kötü değildir. Çünkü arkadaşlarının mallarını koruyor.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kast ettiği kişi işte budur.

Onun irtidadı ve peygamberlik iddiası

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den ayrıldılar. Resulûllah'ın ona gönderdiği şeyi ona getirdiler. Yemâme'ye vardık-

larında Allah düşmanı irtidad etti, dininden döndü ve peygamberlik iddia etti. Onlara yalan uydurmaya başladı. Ve şöyle dedi:

— Ben işte onunla ortak olmuşumdur.

Kendisiyle beraber olan elçiler heyetine şöyle dedi:

— Beni ona zikr ettiğiniz zaman size «amma onun işi sizden daha kötü değildir» demedi mi? Bu, başka şey değil ancak benim işte onunla ortak olduğumu bilmiş olmasından dolayıdır.

Sonra onlara seciler dizmeğe başladı ve onlara dediği şeylerde Kur'an'a benzer sözler söylüyordu. **«Lekad en'amellahu alel-hublâ, ahrece minhâ nesameten tes'a min beyni sıfâkın ve heşâ»** (Allah yüklü kadına in'am etti, onda yürüyen bir yaratık çıkarttı, karından çıkan şey ile karında olan şey arasından). Onlara içkiyi ve zinâyı helâl kıldı ve namazı kaldırdı. Bununla birlikte şehâdet ediyordu ki, Muhammed (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) peygamberdir. Ebû Hanife kabilesi bu konuda ona el verdiler.

Bu iki rivâyetin hangisinin doğru olduğunu en iyi bilen Allah'tır.

ZEYDÜ'L-HAYL'IN TAY'IN ELÇİLER HEY'ETİ İLE GELİŞİ

Onun müslüman olması ve ölümü

İbn-i İshak dedi:

Tay kabilesinin heyeti Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldi. Onların içinde Zeydü'l-Hayl var idi. Bu onların efendisi idi. Resulûllah'ın yanına vardıklarında onunla konuştular. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlara islamı arz etti. Onlar da müslüman oldular ve islamiyeti güzel yaşadılar... Resulûllah (Salallahü Aleyhi ve Selem), (Tay'ın adamlarından kendisini itham etmediğim bir kimsenin bana haber verdiği gibi) şöyle dedi:

Arablardan fazilet yönü ile bana zikr edilişde bana gelen hiçbir adam olmadı ki onu hakkında denilenden daha aşağı derecede görmeyeyim. Ancak Zeydü'l-Hayl müstesnadır.

Ondaki üstünlüklerin bahsi, tamamı ile henüz bana ulaşmamıştır.

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona Zeydü'l-Hayr diye isim verdi. Onun için Feyd'i (179) tahsis etti. Ayrıca birtakım

---

(179) Feyd: Bir yerin ismidir.

araziler de tahsis etti. Ve ona bu konuda bir yazı verdi. O da Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanından kavmine dönerek çıktı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi:

— Keşke Zeyd, Medine'nin sıtmasından kurtulsa.

Ravi şöyle dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sıtmayı (sıtma manasına olan) hummanın gayrı bir isimle isimlendirmiştir ve (sıtma manasına olan) ümm-ü meldem'den de gayrı bir isimle isimlendirmiştir. Fakat hatırlamıyorum o kelime ne idi.

Necid beldesinden oranın sularından bir suya vardığı zaman (ki o suya Ferde denilir) orada ona sıtma isâbet etti ve öldü. Zeyd ölümü hissettiği zaman şöyle dedi:

أَمُرْتَحِلٌ قَوْمِي الْمَشَارِقَ غُدْوَةً   وَأُتْرَكُ فِي بَيْتٍ بِفَرْدَةَ مُنْجِدِ

أَلَا رُبَّ يَوْمٍ لَوْ مَرِضْتُ لَعَادَنِي   عَوَائِدُ مَنْ لَمْ يُبْرَ مِنْهُنَّ يَجْهَدِ

«Kavmin doğru taraflarına erkenden sefer eder ki Necd'de Ferde'de bir evde mi terk edilirim.
Bilmiş ol ki, çok günler vardır ki, şayet hastalansam elbette beni bir çok ziyaretçi kadınlar ziyaret ederler ki onlardan seferin zayıflatmadıkları kimseler güçlük çekerler.»

Öldüğü zaman karısı, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in tahsis ettiği yer ve araziler için ona verdiği o yazıları, ateşte yaktı.

ADİY B. HÂTİM'İN DURUMU

Firar etmek için onun Şam'a kaçması

Adiyy b. Hâtim'e gelince, (bana gelen habere göre) o şöyle diyordu:

— Araplardan Resulûllah'a gelen hiç kimse benden ona daha iğrenç gelen olmadı. Ben ise şerif bir kişi idim. Hıristiyan idim. Kavmimin içinde ganimetin dörttebirini alırdım. Kendimce bir din üze-

re idim. Bana yapılan şeylerden dolayı kavmimde bir melik idim. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i işittiğim zaman ondan hoşlanmadım. Benim Arabdan olan bir uşağıma (ki o benim develerimi otlatıyordu) dedim ki, benim için develerimden tavlı eke erkek develerden hazırla ve onları bana yakın bir yerde beklet. Muhammed'e âit bir ordu birliğinin bu beldelere ayak bastığını işittiğin zaman bana bildir. O da bunu yaptı. Sonra o bir sabah bana geldi ve şöyle dedi:

— Ey Adiy, Muhammed'in atlıları seni sardığı zaman ne yapacaktın! Şimdi yap. Çünkü ben birtakım bayraklar gördüm ve onları sordum, şöyle dediler:

— İşte onlar Muhammed'in askerleridir.

Ben de dedim ki:

— Bana erkek develerimi yaklaştır.

O da onları yaklaştırdı. Ben de hanımımı ve çocuklarımı bindirdim. Sonra şöyle dedim:

— Şam'da hıristiyan olan ehl-i dinime kavuşurum. Böylece Cevşiye'nin yolunu tuttum. (İbn-i Hişâm'ın dediğine göre Hevşiye (*) de denilir) Hatim'in (180) bir kızını kabilede geride bıraktım. Şam'a geldiğim zaman orada ikamet ettim.

Resulûllah'ın, Hatim'in kızını esir etmesi sonra onu serbest bırakması

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e aid atlılar benim ardıma düşerek ele geçirdikleri kadınlarla birlikte Hatim'in kızını da ele geçirdiler. Tay'dan olan kadın esirlerin içinde Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına getirdiler. Benim Şam'a kaçışım, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e haber verilmişti. Dedi ki:

Hatim'in kızı Mescid'in kapısı önünde etrafı çevrilmiş bir arsada konulmuştu. Esir kadınlar orada haps edilmişlerdi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun yanına vardı. O da kalkıp Resulûllah'ın yanına gitti. İri yarı bir kadın idi. O kadın şöyle dedi:

(*) Hevşiye: Necd topraklarından Sırye'nin yakınında sırtlanların barındığı bir dağdır.

— Yâ Resûlallah, valid öldü, vafid kayboldu. Bana lutfet Allah sana lutfetsin.

Dedi ki:

— Senin vâfidin (181) kimdir?

Kadın da şöyle dedi:

— Adiy b. Hâtim.

Dedi ki:

— Allah ve Resûlünden kaçan mı?

Sonra kadın şöyle dedi:

— Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yürüdü ve beni terketti. Ertesi gün bana yine uğradı yine ona söyledim. Bana dün söylediği gibi söyledi. Nihâyet ertesi gün olduğu zaman bana uğradı ve ondan ümidi kesmiştim. Onun arkasından bir adam bana işaret etti ki «kalk ve onunla konuş.» Ben de kalkıp ona gittim ve:

«Yâ Resulâllah, vâlid helâk oldu vâfid de gaib oldu o halde bana lutfet ki Allah sana lutfetsin.»

(Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi:

— Dediğini yapmışımdır. Senin kavminden sana itimadlı bir kimse bulmana kadar çıkmakta acele etme ki o kişi seni beldene götürsün. Sonra bana bildir.

Onunla konuşmam için bana işâret eden adamın kim olduğunu sordum, denildi ki:

«Ali b. Ebi Talib (Rıdvanullahi aleyh)'dir.» Kaldım, nihâyet Beli veya Kuzâe kabilesinden bir kervan geldi. Ancak ben istiyordum ki Şam'da kardeşime gideyim. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldim ve dedim ki:

— Yâ Resûlallah, kavmimden bir topluluk gelmiştir. Benim onlara itimadım vardır.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de beni giydirdi, bindirdi ve bana nafaka verdi ben de onlarla birlikte çıktım ve Şam'a geldim.

---

(181) Vâfid, ziyâretçi demektir. Vâlid, bilindiği gibi baba demektir. Onun babası ise Hâtim'dir. Sahiliği ile meşhur olan adam. O sıra o ölmüş, oğlu Adiy de böylece kız kardeşinin azarına maruz kalmıştı.

Hâtim'in kızının, kardeşi Adiyy'e İslamı tebliğ etmesi

Adiy şöyle dedi:

— Vallahi ben ehlimin içinde oturmaktaydım. Hevdec içindeki bir kadını gördüm ki bize doğru geliyor. Dedim ki o Hâtim'in kızıdır. Bir de baktım ki hakikaten de odur. Kadın benim yanımda durduğu zaman şöyle diyerek kınamaya başladı:

— Ey alâkayı kesen zâlim. Aileni ve çocuklarını bindirdin ve babanın kalan zürriyetini bıraktın.

Dedim ki:

— Ey kız kardeşim ancak hayır söyle, vallahi benim özrüm yoktur. Zikr ettiğin şeyleri yaptım.

Sonra kadın indi ve benim yanımda kaldı. O iyi görüşlü zabtı kuvvetli bir kadın idi. Ona şöyle dedim: «Bu adamın durumu hakkında ne dersin?» Kadın da şöyle dedi:

— Senin hemen ona kavuşmanı uygun görüyorum. Eğer adam bir peygamber ise ona önce giden için fazilet vardır. Eğer bir melik ise elbette Yemen'in izzeti içinde zillete düşmeyeceksin. Sakın ha sakın.

Dedim ki:

— Vallahi işte bu iyi bir görüştür.

Adiy'in Resûl'e gelmesi ve onun müslüman olması

Dedi ki:

Çıktım ve Medine'ye Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldim, onun yanına girdim. O Mescidinde idi. Ona selâm verdim. O da şöyle dedi:

— Bu adam kimdir?

Dedim ki:

— Adiy b. Hâtim'dir.

Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kalktı ve beni evine götürdü. Vallahi o beni kendisine götürmekteydi ki, ona zayıf yaşlı bir kadın rastladı. O kadın ondan durmasını istedi. O da o kadın için uzun zaman durdu o kadın onunla ihtiyaçları hakkında konuşuyordu. İçimden dedim ki: Vallahi bu bir melik değildir.

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) beni götürdü. Beni evine getirdiği zaman içi lifle dolu deriden bir minderi aldı ve onu bana attı ve şöyle dedi:

— İşte buna otur.

Dedim ki:

— Hayır, onun üzerine sen otur.

O da:

— Hayır, sen, dedi.

Ben onun üzerine oturdum. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yere oturdu. İçimden dedim ki: Vallahi bu melikin durumu değildir. Sonra şöyle dedi:

— Ey Adiy b. Hâtim, hadi konuş tafsilatlı anlat bakalım. Sen Rekûsî (182) değil misin?

Dedim ki «evet Rekûsi'yim.» Dedi ki:

— Sen kavmin içinde ganimetin dörttebirlerini alan değil misin?

Dedim ki:

— Evet alıyorum.

— Dedi ki:

— İşte bu, senin dininde senin için helâl değildir.

Dedim ki:

— Evet vallahi! Ve ondan bildim ki o nebidir, mürseldir, bilinmeyen şeyi biliyor! Sonra şöyle dedi:

— Ey Adiy belki de seni işte bu dine girmekten ancak onların ihtiyaç içinde olduklarını görmen men ediyor. Vallahi umulur ki yakında mal onların içinde çoğalır, hatta onu alacak kimse bulunmaz olur. Belki de seni işte ona girmekten ancak onların düşmanlarının çok olduğunu ve adedlerinin az olduğunu görmen men ediyor. Vallahi umulur ki kadın Kadisiye'den binek devesi üzerinde çıkar ve korkusuzca işte bu beyti ziyaret eder. Belki de seni ancak bu dine girmenden mülkü, sultanı = idareyi onların gayrında görmüş olman men eder. Allah'a yemin ederim, umulur ki Bâbil topraklarından beyaz sarayların feth edilmiş olduğunu işiteceksin.

Ben de bunun üzerine müslüman oldum.

Resulûllah'ın Adiy'e vâd ettiği şeylerin vukuu

Adiy şöyle diyordu: İkisi geçmiştir, üçüncüsü kalmıştır. Vallahi elbette olacaktır. Bâbil topraklarından beyaz köşkleri gördüm ki

---

(182) Rekûsi: Rekûsiye'dendir. Bunlar bir kavimdir. Onların hıristiyanlık ile sabiilerin dinleri arası bir dinleri vardır.

feth edilmişlerdir. Kadını gördüm ki Kadisiye'den binek devesi üzerinde çıkıyor işte bu Beyte hacca gelinceye kadar korkmuyor. Allah'a yemin ederim ki elbette üçüncüsü de olacaktır, elbette mal çoğalacak ve onu alacak kimse de bulunmayacaktır.

FERVE B. MÜSEYK EL-MURÂDİ'NİN GELİŞİ

İbn-i İshak dedi:

Ferve b. Müseyk el-Murâdi, Kinde meliklerinden ayrılarak, onlardan uzaklaşarak Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi.

Murâd ve Hemdân arasında Redm günü

İslam'dan biraz önce Murâd ile Hemdân arasında bir vaka olmuştu. O vakada Hemdân, Murâd'dan istediklerine nâil olmuştu. Hatta bir günde çok katl ettiler ve onlara çok yara verdiler. O güne Redm günü denilirdi. İşte o günde Hemdân'ı Murâd'a karşı yöneten kişi Ecde' b. Mâlik idi.

İbn-i Hişâm dedi: işte o günde Hemdân'ı yöneten kişi Mâlik b. Herim el-Hemdâni idi.

Redm günü hakkında Ferve'nin şiiri

İbn-i İshak dedi: İşte o gün hakkında Ferve b. Müseyk şöyle diyordu:

مَرَرْنَ عَلَى لِفَاتَ وَهُنَّ خُوصٌ ... يُنَازِعْنَ الأَعِنَّةَ يَنْتَحِينَا
فَإِنْ نَغْلِبْ فَغَلَّابُونَ قِدْمًا ... وَإِنْ نُغْلَبْ فَغَيْرُ مُغَلَّبِينَا
وَمَا إِنْ طِبُّنَا جُبْنٌ وَلَكِنْ ... مَنَايَانَا وَطُعْمَةُ آخَرِينَا
كَذَاكَ الدَّهْرُ دَوْلَتُهُ سِجَالٌ ... تَكُرُّ صُرُوفُهُ حِينًا فَحِينَا
فَبَيْنَا مَا نُسَرُّ بِهِ وَنَرْضَى ... وَلَوْ لُبِسَتْ غَضَارَتُهُ سِنِينَا
إِذِ انْقَلَبَتْ بِهِ كَرَّاتُ دَهْرٍ ... فَأَلْفَيْتَ الأُلَى غُبِطُوا طَحِينَا
فَمَنْ يُغْبَطْ بِرَيْبِ الدَّهْرِ مِنْهُمْ ... يَجِدْ رَيْبَ الزَّمَانِ لَهُ خَؤُونَا

فلو خلد الملوك إذن خلدنا ولو بقي الكرام إذن بقينا

فأفنى ذلكم سروات قومي كما أفنى القرون الأولينا

«O kadınlar çukur gözlü oldukları yularları tutmakta birbiriyle nizâlaştıkları, kasd eder oldukları halde Lüfât'a vardılar.

Eğer ğalib gelirsek zaten önceden galibler durumunda idik. Eğer mağlûb olursak defalarca mağlub olanlar değiliz.

Bizim âdetimiz korkaklık olmadı, fakat bizim maksudlarımız başkalarına lutufta bulunmaktır.

Zaman işte böyledir, onun devleti kâh lehte kâh aleyhtedir. Onun musîbetleri ve hâdiseleri zaman be zaman tekrarlanır.

Taze elbiseleri senelerce giyilse de kendisiyle sevindiğimiz ve râzı olduğumuz şeyler arasında olur.

Zamanın devirleri onu ters çevirdiği zaman önce geçen insanlar harpci olarak hallerini iyi bulursun.

Onlardan zamanın hadiseleriyle, kimin hali iyi görülmezse zamanın hadiselerini kendisi için çok hain olarak bulur.

Şâyet melikler ebedi kalsalardı biz de ebedi kalırdık. Şayet kerim kişiler baki olsalardı biz de kalırdık.

İşte bu, kavmimin şerif kişilerini yok etti. Nitekim ilk asırlarda geçenleri yok ettiği gibi.»

İbn-i Hişam dedi : Ondan birinci beyt ve :

«فإن تغلب»

beyti İbn-i İshak'dan menkul değildir.

Ferve'nin Resûl'e gelişi ve müslüman oluşu

İbn-i İshak şöyle dedi :

Ferve b. Müseyk, Kinde meliklerinden ayrılarak Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gelmeğe yöneldiğinde şöyle dedi :

لما رأيت ملوك كندة أعرضت كالرجل خان الرجل عرق نسائها

قربت راحلتي أؤم محمدا أرجو فواضلها وحسن ثرائها

«Kinde meliklerini yüz çevirdiklerini gördüğün zaman tıpkı uyluktaki damarı kendisine hainlik yaptığı bir ayak gibi.
Muhammed'e muvafakat etmek üzere güzelliklerini ve servetinin güzelliğini umarak bineğimi yaklaştırdım.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

« أَرْجُو فَوَاضِلَهُ وَحُسْنَ ثَنَائِهَا »

sözünü bana Ebû Ubeyde haber verdi.

İbn-i İshak dedi:

O, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e vardığında, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (bana gelen habere göre) ona şöye dedi:

— Ey Ferve, Redm gününde kavmine isabet eden şey sana kötü mü geldi?

Dedi ki:

— Yâ Resulallah, Redm gününde benim kavmime isabet eden şeyin misli onun kavmine isabet eder de bu ona kötü gelmez olan kim var?

Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona şöyle dedi:

— Fakat bu, senin kavmine islamiyete girmelerine faydalı oldu.

Sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu, Murâd, Zübeyd ve Mezhic kabilelerine vali tayin etti. Ve onunla birlikte Hâlid b. Said b. el-Âs'ı sadaka = zekât memuru olarak gönderdi. Resulûllah Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefât edinceye kadar onun memleketinde onun yanında kaldı.

AMR B. MA'D-İ YEKRÜB'ÜN BENİ ZEBİD'DEN BİR GRUPLA GELİŞİ

Amr b. Ma'd-i Yekrüb, Beni Zübeyd'den bir grup içinde, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi ve müslüman oldu. Olay şöyle olmuştu. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in emri kendilerine vardığı zaman, Amr, Kays b. Mekşûh el-Murâdi'ye şöyle demişti:

— Ey Kays şüphesiz sen kavminin efendisisin. Bize zikr edildi ki kendisine Muhammed denilen Kureyş'den bir adam Hicâz'da çık-

mıştır. Kendisinin peygamber olduğunu söylüyor. Bizi ona götür de onun ilmini bilelim. Eğer dediği gibi peygamber ise, o sana gizli kalmaz. Onunla karşılaştığımız zaman ona ittiba ederiz. Eğer bunun gayrı ise onu tanımış oluruz. Kays ise bunu yapmaktan ona karşı imtina etti ve onun görüşünü sefihliğe nisbet etti. Bunun üzerine Amr b. Ma'd-i Yekrüb atına bindi, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi, müslüman oldu. Onu tastik etti ve ona iman etti.

Bu haber Kays b. Mekşûh'a vardığında, Amr'ı tehdid etti ve ona karşı şiddetlendi. Bana muhalefet etti ve benim görüşümü terketti! diye onu kınadı. Bunun üzerine Amr b. Mad-i Yekrüb bu hususta şöyle dedi:

أَمَرْتُكَ يَوْمَ ذِي صَنْعَا ء أَمْراً بَادِياً رَشَدُهْ
أَمَرْتُكَ بِاتِّقَاءِ اللّٰهِ وَالْمَعْرُوفِ تَتَعَدُّهْ
خَرَجْتَ مِنَ الْمُنَى مِثْلَ الْـحُمَيِّرِ غَرَّهُ وَتَدُهْ
تَمَنَّانِي عَلَى فَرَسٍ عَلَيْهِ جَالِساً أَسَدُهْ
عَلَيَّ مُفَاضَةٌ كَالنَّهْيِ أَخْلَصَ مَاءَهُ جَدَدُهْ
تَرُدُّ الرُّمْحَ مُنْثَنِيَ (١) السِّنَانِ عَوَائِراً قِصَدُهْ
فَلَوْ لَاقَيْتَنِي لَلَقِيتَ لَيْثاً فَوْقَهُ لِبَدُهْ
تُلَاقِي شَنْبَثاً شَثْنَ الْبَرَاثِنِ نَاشِزاً كَتَدُهْ
يُسَامِي الْقِرْنَ إِنْ قِرْنٌ تَيَمَّمَهُ فَيَعْتَضِدُهْ
فَيَأْخُذُهُ فَيَرْفَعُهُ فَيَخْفِضُهُ فَيَقْتَصِدُهْ
فَيَدْمَغُهُ فَيَحْطِمُهُ فَيَخْضِمُهُ فَيَزْدَرِدُهْ
ظَلُومُ الشِّرْكِ فِيمَا أَحْرَزَتْ أَنْيَابُهُ وَيَدُهْ

«Zu San'a (183) gününde sana, doğruluğu aşikâr olan bir emirle emr ettim.

(183) Zu San'â: *Bir mevkidir.*

Allah'dan sakınmayı ve iyilik etmeyi sana emr ettim, sen ise tehdid ediyorsun.
Akıldan çıktın. Eşekçik gibi bağlandığı kazık onu aldattı.
Benden bir ata bindi. Üzerinde onun arslanı vardı.
Sert yerin suyunu koruyan derin su kuyusu gibi üzerimde derin bol zırhın olmasıdır.
Süngü demiri eğilmiş kırıkları uçmuş olarak geri dönen süngü.
Şâyet bana rastlasaydın elbette üstünde tüyleri yükselen bir arslanla karşılaşmış olacaktın.
İki omuzu arası yüksek, ayak parmakları kalın bir arslana rastlarsın.
Eğer şecaatta emsal ise emsala iftihar eder onu doğrultur ve onu pazusunun altına yere yıkmak için girer.
Onu yakalar, onu kaldırır, onu indirir ve onu katleder.
Onun dimağına isabet eder, onu kırar, onu yer ve onu yutar.
Onun dişleri ve eli yakaladığı şeyde ipleri çok zalimânedir.»

İbn-i Hişâm dedi: Ebû Ubeyde şu beyitleri bana haber verdi:

أَمَرْتُكَ يَوْمَ ذِى صَنْعَا . أَمْرًا بَيِّنًا رَشَدُهُ
أَمَرْتُكَ بِاتِّقَاءِ اللهِ تَأْتِيهِ وَتَتَّعِدُهُ
فَكُنْتَ كَذِى الْحُمَيِّرِ غَرَّ ؛ مِمَّا بِهِ وَتِدُهُ

«Zû San'â gününde, sana doğruluğu ayan beyan olan bir meseleyi emrettim.
Sana Allah'dan sakınmayı emrettim sen ise ona geliyor ve onu tehdid ediyorsun.
Böylece eşek sahibi gibi oldun ki bağladığı kazık onu aldatır. »

Fakat diğer beyitleri bilemedi.

Onun dinden dönmesi ve bu husustaki şiiri

Amr b. Mad-i Yekrüb Beni Zübeyd'den olan kavmi içinde kaldı. Onların üzerinde Ferve b. Müseyk vardı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefat edince Amr b. Ma'd-i Yekrüb irtidad edip şöyle dedi:

وَجَدْنَا مُلْكَ فَرْوَةَ شَرَّ مُلْكٍ حِمَاراً سَافَ مَنْخِرُهُ بِثَفْرِ
وَكُنْتَ إِذَا رَأَيْتَ أَبَا عُمَيْرٍ تَرَى الْحُوَلَاءَ مِنْ خَبَثٍ وَغَدْرِ

«Fervenin mülkünü mülkün en şerlisi bulduk, bir eşek gibi ki, onun burnunun delikleri döl yatağını koklar.
Sen Ebû Umeyr'i gördüğün zaman, çocuk doğarken beraberince dışarı çıkan kırmızı ve yeşil çizgiler ve damarlar bulunan suyu yeşil olan pis bir deri görmüş olursun.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi: « بِثَفْرِ »

sözü Ebû Ubeyde'den menkuldür.

EŞ'AS B. KAYS'IN KİNDE ZİYARETCİLERİ İLE GELİŞİ

Onların gelişleri ve müslüman oluşları

İbn-i İshak şöyle dedi:

Eş'as b. Kays Kinde ziyâretcileri içinde Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi. Bana Zühri b. Şihâb haber verdi ki: o, Kinde'den seksen atlı kişi ile birlikte Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi. Mescidinde Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına girdiler. Başlarının üstündeki saçlarını iki omuzlarına doğru taramışlar ve sürmelenmişler, üzerlerinde ipekten pervazlamış yemen kumaşından pardisöleri vardı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına girdikleri zaman şöyle dedi:

— Siz müslüman olmadınız mı?

Dediler ki:

— Evet olduk.

Boyunlarınızda bulunan bu ipek nedir? diye sorunca, onlar elbiselerinden o ipeği alıp attılar.

Ziyâretcilerin, Âkilül-Mi'râr'a intisap edilmeleri

Sonra Eşas b. Kays ona şöyle dedi:

— Yâ Resûlallah: Biz Akil-il-Mürar oğullarıyız. Sen dahi Akilü'l-Mürar'ın oğlusun.

Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) gülümsedi ve şöyle dedi:

— Abbâs b. Abdulmuttalib'i ve Rabia b. Hâris'i kast ediyorlar. Abbâs ve Rabia tâcir idiler. Arabların bazıları ile arkadaş oldukları zaman kimden oldukları sorulunca derlerdi ki:

— Biz Benû Akili'l-Mürar'ız. Onlarla şerefleniyorlardı. Çünkü Akilü'l-Mürar'ın sülalesi olan Kinde kabilesi melikler idiler. Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlara şöyle dedi:

— Hayır bilakis biz Benû Nadr b. Kinâne'yiz. Anamızın nesebine tâbi olmayız, babamızdan nesebimizi nefy etmeyiz.

Bunun üzerine Eş'as b. Kays şöyle dedi:

— Ey Kinde topluluğu, işlerinizi bitirdiniz mi? Vallahi hiçbir adamı işitmem ki böyle babasından ayrı kendisini nisbet etsin de ona seksen değnek vurmayayım.

Eşas'ın Âkilü'l-Mürâr'a nisbet edilmesi

İbn-i Hişam dedi:

Eş'as b. Kays ana tarafından Âkilü'l-Mürar'a intisap eder. Âkilü'l-Mürâr: Hâris b. Amr b. Hucr b. Amr b. Muâviye b. Hâris b. Muâviye b. Sevr b. Mürette' b. Muâviye b. Kindi'dir. Kinde diye de söylenir. Ancak Âkilü'l-Mürâr, diye isimlenmesi şundan dolayıdır: Amr b. Hebûle el-Ğassani onların üzerine saldırdı. Hâris dışarda idi. Amr mallarını ganimet aldı ve kadınlarını esir etti. Hâris b. Amr'ın karısı Ümm-ü Ünâs bint-i Avf b. Muhallem eş-Şeybânî de esir edilenlerin içinde idi. Ümm-ü Ünâs gidişinde Amr'a şöyle dedi:

— Sanki ben dudakları sarkıtılmış siyah, mürar yiyen bir binek devesinin dudakları gibi olan birinin yanındayım.

Bu sözleriyle Haris'i kasd ediyordu. Böylece mürâr yiyen mânasında Âkilü'l-Mürâr diye isimlendi. (Mürâr acı bir bitkidir.) Sonra Hâris geldi. Beni Bekr b. Vâil ile Amr'ın peşine düştü, ona kavuştu, onu katletti, hanımını ve ele geçirdikleri mallarını kurtardı.

Haris b Hillize el-Yeşküri, Amr b. Münzir'e — ki bu Amr b. Hind el-Lahmi'dir — şöyle dedi:

وَأَقَدْنَاكَ رَبَّ غَسَّانَ بِالْمُنْذِرِ كَرْهاً إِذْ لاَتُكَالُ الدِّمَاءُ

«Ğassan'ın sahibi olarak Münzir mukabilinde seni istemeyerek kısas ettik. Çünkü kanlar ölçekle ölçülmez.»

Çünkü Münzir Hâris el-Arec el-Ğassani'nin babasını katletmişti. Bu beyt onun bir kasîdesindedir. Bu haber zikr ettiğimizden daha uzundur. Ancak onu uzunca anlatmaktan, söz ettiğim ihtisar beni men etti.

Bir rivâyette ise Bilâkis Âkilü'l-Mürâr: Hucr b. Amr b. Muâviye'dir. O bu olayın sahibidir. Ancak Âkilü'l-Mürâr ile isimlenmesi şunun içindir: O ve onun arkadaşları işte o gazvede mürâr denilen bir bitkiyi yediler.

SURED B. ABDULLAH EL-EZDÎ'NİN GELİŞİ

Onun müslüman oluşu

İbn-i İshak dedi:

Sured b. Abdullah el-Ezdi, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi, müslüman oldu ve İslâmiyeti güzel yaşadı. Ezd heyeti içinde idi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onu kavminden müslüman olanların üzerine emir tâyin etti. Onlar onu, müslüman olan kimselerle birlikte, Yemen taraflarından ona yakın yerdeki müşriklerle cihad etmesi için emir kıldılar.

Cüreş halkı ile savaşı

Sured b. Abdullah Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in emriyle gitmek üzere yola çıktı. Nihayet Cüreş'e indi. Orası o zaman kilitlenmiş bir şehir idi. Orada Yemen kabilelerinden birtakım kabileler vardı. Has'am kabilesi onlara sığınmıştı. Müslümanların, kendilerine doğru yürümelerini işittikleri zaman Cüreş'e girmişlerdi. Müslümanlar onları bir aya yakın bir zaman orada muhasara ettiler. On-

lar da kendilerini müslümanlardan korudular. Sonra geri gelmek üzere ayrıldılar. Nihâyet onların Şekr denilen bir dağlarına vardıkları zaman Cüreş halkı, onlardan ancak yenilerek geri döndüklerini zan ettiler ve peşlerine düştüler. Nihâyet onlara kavuştukları zaman müslümanlar onların üzerlerine hücum ettiler ve onları şiddetli bir şekilde katl ettiler.

Resûlullah'ın Cüreş heyetine kavimlerinin başına gelenleri haber vermesi

Cüreş halkı kendilerinden iki adamı Medine'ye Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e göndermişlerdi. Gezip dolaşıp bakıyorlardı. Bir ara ikindi namazından sonra akşama doğru Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in katında bulundukları bir sırada Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi:

— Şekr Allah'ın beldelerinin hangisidir?

Bunun üzerine o iki Cüreşli, kalktılar ve dediler ki:

— Yâ Resûlallah, bizim beldelerimizde bir dağ vardır, ona Keşr denilir. Cüreş halkı da onu işte böyle isimlendirirler.

O da şöyle dedi:

— O Keşr değildir, fakat o Şekr'dir.

Dediler ki:

— Yâ Resûlallah, ne var orda?

Dedi ki:

— Allah'ın develeri şimdi onun yanında elbette boğazlanmaktadırlar.

Bunun üzerine o iki adam Ebû Bekr veya Osman'ın yanında oturdular.

O da onlara şöyle dedi:

— Yazık size! Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şimdi size sizin kavminizin katl edildiklerini haber veryor. O halde kalkınız, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gidiniz ve ondan sizin kavminizden bu katli kaldırması için Allah'a dua etmesini isteyiniz.

Onlar da kalkıp onun yanına gittiler ve bunu ona sordular. Bunun üzerine o şöyle dedi:

— Ey Allah'ım bunu onlardan kaldır.

Onlar da Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanından kavimlerine dönmek üzere yola çıktılar. Böylece kavimlerini Sured b. Abdullah'ın onlara vurduğu günde isabet aldıklarını gördüler. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in söylediği aynı günde ve aynı saatte, onların başına o savaşın geldiğini anladılar.

Cureş halkının müslüman olması

Cüreş'in heyeti çıktılar, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldiler ve müslüman oldular. O da onlar için köylerinin etrafında onların malı olarak bilinen dağların üzerinde atlar, develer ve çift sürme öküzleri için meralar verdi. Kim orayı otlatırsa onun için bir yasak yoktu. İşte bu gazvede Ezd'den bir adam aşağıdaki şiiri söyledi: Has'am kabilesi Câhiliye'de Ezd kabilesinden istediğine nâil olmuştular. Onlara haram ayda tecâvüz etmişlerdi:

يَا غَزْوَةً مَا غَزَوْنَا غَيْرَ خَائِبَةٍ ... فِيهَا الْبِغَالُ وَفِيهَا الْخَيْلُ وَالْحُمُرُ
حَتَّى أَتَيْنَا حُمَيْرًا فِي مَصَانِعِهَا ... وَجَمْعُ خَثْعَمَ قَدْ شَاعَتْ لَهَا النُّذُرُ
إِذَا وَضَعْتُ غَلِيلًا كُنْتُ أَحْمِلُهُ ... فَمَا أُبَالِي أَدَانُوا بَعْدُ أَمْ كَفَرُوا

«Kendisinde katırların bulunduğu ve kendisinde atların ve eşeklerin bulunduğu bir gazve gibi ziyana uğramamış bir gazve yapmadık.
Nihâyet Humeyr kabilesine köylerine kalelerine geldik, Hasam'ın topluluğu kendileri için korkutucular olduğu halde dağılmıştı.
Taşımış olduğum içimin harâretini bıraktığım zaman, aldırış etmem, ister bundan sonra dine inkiyâd etsinler, ister inkâr etsinler.»

HİMYER MELİKLERİNİN ELÇİLERİ, ONLARIN MEKTUPLARI İLE GELİŞİ

Himyer meliklerinin elçilerinin gelişi

Himyer meliklerinin mektubu ve müslüman olmalarının haberi, elçiler ile Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e Tebûk'den döndüğü sırada geldi. Bu melikler: Hâris b. Abd-i Külâl, Nuaym b. Abd-i Külâl ve Numan'dır. Bunlar Zû Ruayn, Meâfir ve Hemdân'ın küçük

meli̇kleri̇dir. Zür'atü Zû Yezen Mâlik b. Mürre er-Rehâvi'yi müslüman olduklarını şirk'i bıraktıklarını haber vermek üzere Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gönderdi.

Resulûllah'ın onlara mektubu

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onlara şu mektubu gönderdi:

بسم الله الرحمن الرحيم

Rahman ve Rahim Allah'ın ismiyle: Allah Resûlü Peygamber Muhammed'den, Hâris b. Abd-i Külâl ve Nuaym b. Abd-i Külâl ve Nûmân'a: Zû Ruayn, Meâfir ve Hemdân'ın yardımcı meliklerine. Amma bade zâliküm: Ben, Ondan başka ibâdete layık olmayan Allah'a hamd ederim. Amma bad: Rûm arzından dönüşümüzde sizin elçiniz bizim yanımıza geldi. Medine'de karşılaştık, onunla gönderdiğiniz mektubu iletti ve sizde olan şeyleri haber verdi ve bize islam olduğunuzu ve müşrikleri katletmenizi haber verdi. Eğer islah olur, Allah ve Resûlüne itaat ederseniz, namazı kılar, zekâtı verirseniz ve ganimetlerden Allah'ın humusunu (beştebir hakkını) ve resûlün sehmini ve onun kendisi için seçtiğini verirseniz, Allah sizi hidayetiyle hidayet etmiş demektir. Müminlerin üzerine akardan (yani araziden) verilen sadakadan farz olan, akar sularının ve yağmur sularının suladığından ondabirdir. Kova ile sulananın üzerine ise onda birin yarısıdır (yani yirmide birdir). Kırk devede üç yaşına girmiş dişi deve yavrusu lazım gelir. Develerden otuz tanesinde iki yaşına girmiş erkek deve yavrusudur. Her beş devede bir koyun lazım gelir. Her on devede iki koyun lazım gelir. Her kırk sığırda üç yaşına girmiş bir sığır lazım gelir. Her otuz sığır da iki yaşına girmiş bir erkek buzağı lazım gelir. Her kırk davardan bir davar lazım gelir. Bu hayvanların sadece saime olanından (yani senenin altı ayından çoğunda dışarda otlayanlarından) lazım gelir. Onlar Allah'ın farizalarıdır ki Allah zekat olarak müminlerin üzerine farz kılmıştır. Kim ziya-

de ederse bu onun için hyırlıdır. Kim bunu eda ederse ve müslüman olduğunu isbat eder, müşriklere karşı müminlere yardım ederse o müminlerdendir, onlara olan ona da vardır. Onun için Allah'ın Resûlünün ahd ve andlaşması vardır. Yahûdi veya nasrânilerden kim müslüman olursa o müminlerdendir, onlara olan ona da vardır. Onlara lazım gelen ona da lazım gelir. Kim yahûdiliği üzere veya nasraniliği üzere olursa o dininden zorla çevrilmez. Onun üzerine cizye lâzım gelir. Erkek olsun, kadın olsun hür olsun köle olsun bülûğ çağına gelmiş her kimse üzerine meâfir (185) kıymetinden tam bir dinâr veya elbise yönünden onun karşılığı lazım gelir. Kim bunları Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e edâ ederse, onun için Allah'ın ahdi ve Resûlünün ahdi vardır. Kim vermezse o Allah ve Resûlünün düşmanıdır. Amma bad: Muhammed Resûlullah (S.A.V.), Zur'ate Zi Yezen'e haber gönderiyor: Ki benim elçilerim size geldikleri zaman onlara iyi davranmanızı tavsiye ederim: Bunlar Muâz b. Cebel, Abdullah b. Zeyd, Mâlik b. Ubâde, Ukbe b. Nemir, Mâlik b. Mürre ve onların arkadaşlarıdır. Ve sizin yanınızdaki sadakayı ve şehirlerinizden aldığınız cizyeyi elçilerime veriniz. Onların emiri Muâz b. Cebel'dir. *Başka değil ancak râzı olarak geri dönsün.* Amma bad: Muhammed şehâdet eder ki Allah'dan başka ibâdete layık hiçbir mâbûd yoktur ve o, onun kuludur ve resûlüdür.

Mâlik b. Mürre er-Rehâvi bana haber vermiştir ki sen Himyerin ilk müslümanı olmuşsun ve müşrikleri katletmişsin. Hayır ile müjdele. Himyere hayırlı davranmanı sana emr ediyorum, hiyânet etmeyiniz, bir biribinizi yardımsız bırakmayınız. Allah Resûlü sizin zengininizin ve fakirinizin velisidir. Sadaka = zekat ne Muhammed'e ne de onun ehl-i Beytine helâl olmaz. O ancak bir zekât olup müslümanların fakirlerine ve yolcuya verilir. Mâlik haberi bize ulaştırmıştır ve sırrı gizlemiştir. Ona hayır ile davranmanı size tavsiye ederim. Ben ehlimin sâlihlerinden, dindarlarından ve ilim sahiblerinden olan kimseleri size gördermişimdir. Sana onlara hayır ile davranmanı tavsiye ederim. Çünkü onlar, güzide insanlardır. Allah'ın selâmı rahmeti ve bereketi üzerinize olsun.

---

(185) Meâfir: Yemen elbiselerinden bir çeşit elbisedir.

YEMEN'E GÖNDERDİĞİ ZAMAN RESÛLULLAH'IN MUÂZ'A VASİYYETİ

Resûl'ün Muâz'ı Yemen'e göndermesi ve orada yapmasını istediği şeyleri ona emretmesi

İbn-i İshak şöyle dedi:

Bana Abdullah b. Ebi Bekr haber verdi ki, ona şu haber verilmiş:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Muâz'ı gönderdiği zaman, ona vasiyyet etti ve ona ahidde bulundu. Sonra ona şöyle dedi:

Kolay kıl güçleştirme. Sevindir, nefret ettirme. Sen yakında Ehl-i Kitab'dan bir kavmin yanına gideceksin. Cennetin anahtarı nedir, diye sana soracaklardır. O zaman sen şöyle de:

— Allah'dan başka ibâdete layık hiçbir mabûdun olmadığına, yalnızca onun olduğuna, onun hiçbir ortağının bulunmadığına şehadet etmektir. Dedi ki:

Bunun üzerine Muâz çıktı ve Yemen'e geldiği zaman Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in emr ettiği şeyi yerine getirdi. Yemen halkından bir kadın ona geldi ve şöyle dedi:

— Ey Resulûllah'ın sehâbesi, karının üzerinde kocasının hakkı nedir?

Dedi ki:

— Yazık sana! Kadın kocasının hakkını ödeyemez. Onun hakkını eda etmeye çalış, gücün yettiği kadar gayret göster.

Kadın şöyle dedi:

— Vallahi eğer sen Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sehabesi isen muhakkak sen elbette kocanın karısı üzerindeki hakkını bilirsin.

Dedi ki:

— Yazık sana! Şayet ona geri dönsen ve onun burnu irin ve kan akıtır olarak onu bulsan ve onu giderinceye kadar emsen onun hakkını ödeyemezsin.

FERVE B. AMR EL-CÜZÂMÎ'NİN MÜSLÜMAN OLMASI

İbn-i İshak dedi:

Ferve b. Amr b. Nâfire el-Cüzâmî, en-Nüfâsi, Resulûllah Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e müslüman olduğuna dair bir elçi gönderdi. Ve ona beyaz dişi bir katır hediye etti. Ferve, Bizans'a yakın Araplar üzerine Bizans'ın amili (valisi) idi. Onun oturmakta olduğu yer Muân ve Şam topraklarından oranın etrafı idi.

Bizans'ın onu hapsetmesi ve onun haps edilişi hakkındaki şiiri

Onun islam olduğuna dair haberi, Bizans'a vardığı zaman, onu aradılar, ve yakaladılar ve onu kendileri yanında hapsettiler.

O da bu hapsedilişi hakkında şöyle dedi:

طَرَقَتْ سُلَيْمَى مَوْهِنًا أَصْحَابِي ... وَالرُّومُ بَيْنَ الْبَابِ وَالْقِرْوَانِ
صَدَّ الْخَيَالُ وَسَاءَهُ مَا قَدْ رَأَى ... وَهَمَمْتُ أَنْ أُغْفِي وَقَدْ أَبْكَانِي
لَا تَكْحَلِنَّ الْعَيْنَ بَعْدِي إِثْمِدًا ... سَلْمَى وَلَا تَدِنَّ لِلْإِتْيَانِ
وَلَقَدْ عَلِمْتِ أَبَا كُبَيْشَةَ أَنَّنِي ... وَسْطَ الْأَعِزَّةِ لَا يُحَصُّ لِسَانِي
فَلَئِنْ هَلَكْتُ لَتَفْقِدُنَّ أَخَاكُمُ ... وَلَئِنْ بَقِيتُ لَتَعْرِفُنَّ مَكَانِي
وَلَقَدْ جَمَعْتُ أَجَلَّ مَا جَمَعَ الْفَتَى ... مِنْ جَوْدَةٍ وَشَجَاعَةٍ وَبَيَانِ

فَلَمَّا أَجْمَعَتِ الرُّومُ لِصَلْبِهِ عَلَى مَاءٍ لَهُمْ، يُقَالُ لَهُ عَفْرَاءُ،(5) بِفِلَسْطِينَ، قَالَ:

أَلَا هَلْ أَتَى سَلْمَى بِأَنَّ حَلِيلَهَا ... عَلَى مَاءِ عَفْرَا فَوْقَ إِحْدَى الرَّوَاحِلِ
عَلَى نَاقَةٍ لَمْ يَضْرِبِ الْفَحْلُ أُمَّهَا ... مُشَذَّبَةٍ أَطْرَافُهَا بِالْمَنَاجِلِ

«Ey Selmâcığım gecenin bir saatinden sonra arkadaşlarım kapımı çaldılar. Rum, kapı ile kapı önündeki hayvanların yalakları arasında idi.

Hayal durdu ve görmüş olduğu şey onun hoşuna gitmedi. İstedim ki hafifce bir uyuyayım, halbuki beni ağlatmıştı.

Ey Selmâ, artık benden sonra ismüd denilen sürmeyi göze çalma.
Yakınlıkta bulunmak için kimseye yaklaşma.
Ey Ebû Kübeyşe bilmektesin ki ben izzetlilerin arasındayım lisanım kesilmez.
Eğer ben helâk olursam and olsun siz bir kardeşinizi kaybedersiniz.
Eğer kalırsam elbette benim yerimi bilirsiniz.
Cömertlik, şecaat ve beyan gibi bir gencin cem ettiği şeylerin en büyüğünü cem etmişimdir.»

Bizanslılar, Filistin'de Afrâ denilen bir suyun yanında onu asmak için azmettikleri zaman o şöyle dedi:

«Acaba Selmâ, kocasının Afra suyunun üzerinde astıkları ağaçlardan birinin üstünde bulunduğunu gelip görecek mi?
Bir dişi devenin üzerinde ki, o devenin anasına hiçbir erkek deve çekilmedi. O ağaç ki dalları oraklarla kırpılmıştır.»

Onun katledilişi

Zührî b. Şihâb iddia eder ki:
Onlar onu katletmek için gönderdikleri zaman o şöyle dedi:

بَلِّغْ سَرَاةَ الْمُسْلِمِينَ بِأَنَّنِي سَلْمٌ لِرَبِّي أَعْظُمِي وَمَقَامِي

«Müslümanların eşrâfına bildir ki, ben kemiklerim ve makamımla Rabbi'me teslim olmuşumdur.»

Sonra onun boynunu vurdular ve onu işte o suyun üzerine astılar. Allah Teâlâ ona rahmet etsin.

BENÎ HÂRİS B. KÂB'IN, HÂLÎD B. VELÎD'İN ELİ İLE MÜSLÜMAN OLMALARI
(Halid onlara yürüdüğü zaman)

Hâlid'in onları islama çağrısı ve onların müslüman olması

İbn-i İshak dedi:
Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hâlid b. Velid'i, Rebîül-âhir veya Cumâdi'l-ûla ayında onuncu senede Benî Hâris b.

Kâb'e, Necran'a (186) gönderdi. Onlarla savaşmadan önce üç gün onları islama davet etmesini emr etti. Şöyle ki:

Eğer onlar daveti kabul ederlerse zekatlarını al. Eğer bunu yapmazlarsa onlarla savaş. Hâlid de çıktı ve onların yanlarına geldi. Her bir yönden onlara giden binekli adamlar gönderdi. Onları, islama davet ediyor ve şöyle diyorlardı:

«Ey halk, islam olunuz ki selâmet bulasınız.» Bunun üzerine onlar müslüman oldular ve kendisine çağırıldıkları dine girdiler. Hâlid onların arasında kaldı. Onlara islâmı, Allah'ın kitabını ve peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sünnetini öğretiyordu. Eğer onlar müslüman olur da savaşmazlarsa Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onların içinde kal onlara islamı öğret diye ona emr etmişti.

Hâlid'in, kalması veya gelmesi hakkında, görüşünü almak üzere Resûle durumu sorması

Sonra Hâlid b. Velid, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e şöyle yazdı:

بسم الله الرحمن الرحيم

«Rahman ve Rahim olan Allah'ın adiyle: Allah'ın Resûlü Peygamber Muhammed'e, Hâlid b. Velid'den. Ey Allah Resûlü, senin üzerine Allah'ın selamı, rahmet ve bereketleri olsun. Ben, kendisinden başka ibâdete hiçbir mabûdun layık olmadığı Allah'a hamd ederim. Amma bad; Ey Allah'ın Resûlü (senin üzerine Allah salat etsin), sen beni, Beni Hâris b. Kâb'e yolladın ve bana emr ettin ki onlara gittiğin zaman üç gün onlarla savaşmayasın. Ve onları islama davet edesin, eğer müslüman olurlarsa onların içinde kal ve zekatlarını al. Onlara islamın malumatını ve Allah'ın Kitâbını ve Peygamberinin sünnetini öğret. Eğer müslüman olmazlarsa onlarla savaş. Ben onlara geldim ve onları islama üç gün davet ettim. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bana emr ettiği gibi. Onlara atlılar gönderdim, onlara şöyle tebliğ ettiler:

(186) Necrân: Yemen ile Hicr arasında bir beldedir.

«Ey Beni Hâris müslüman olunuz ki, selâmet bulasınız.»

Onlar da müslüman oldular ve savaşmadılar. Ben şimdi onların arasında ikamet ediyorum ve onlara Allah'ın emr ettiği şeyleri emr ediyorum, ve onları, Allah'ın, kendisinden nehy ettiği şeylerden nehy ediyorum. İslamın esaslarını ve Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sünnetini öğretiyorum.

Halid bu göreve, «Yâ Resûlallah, (Senin üzerine Allah'ın selâmı rahmet ve bereketleri olsun)» sözünü Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e yazıncaya kadar devam etti.

Resûl'ün, Hâlid'e gelmesini emreder bir mektûp göndermesi

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ona bir mektup gönderdi.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim Allah'ın adiyle:

Allah Resûlü Peygamber Muhammed'den, Hâlid b. Velid'e. Senin üzerine selâm olsun. Ben kendisinden başka ibâdet edilmeye layık hiçbir mabûd olmayan Allah'a hamd ederim. Amma bad: Senin mektûbun senin elçinle birlikte bana geldi. Haber veriyorsun ki, «Beni Hâris b. Kâb onlarla savaş yapmadan müslüman olmuşlardır. Onlar kendisine davet ettiğin islamı kabul etmişler, ve Allah'dan başka ibâdete lâyık hiçbir mabûdun olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın kulu ve Resûlü olduğuna şehâdet getiriyorlar ve Allah hidâyetiyle onları hidâyet etmiştir.» O halde onları müjdele ve onları korkut, sen gel ve seninle birlikte onların elçileri de gelsinler. Senin üzerine Allah'ın selamı rahmet ve bereketleri olsun.

Onların elçileriyle birlikte Hâlid'in Resulûllah'a gelişi

Bunun üzerine Hâlid, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi. Onunla birlikte Beni Hâris b. Kâb'ın elçileri de geldiler. Onlar içinde Kays b. Husayın Zül-Ğussa (187), Yezid b. Abdü'l-Medân, Ye-

(187) Ğussa ile isimlendi. Çünkü o konuştuğu zaman ğussalar (kederler) geliyordu.

zid b. Mühaccel, Abdullah b. Kurad ez-Ziyâdi, Şeddâd b. Abdullah el-Kenâni ve Amr b. Abdullah ed-Dabâbî vardı.

Onların heyetlerinin Resulûllah'ın yanında yaptıkları

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldikleri ve onları gördüğü zaman şöyle dedi:

— Kimlerdir bu cemaat. Sanki onlar Hind adamlarına benziyorlar.

Denildi ki:

— Yâ Resûlallah, onlar Beni Hâris b. Kâb'in adamlarıdırlar.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanında durdukları zaman ona selam verdiler ve şöyle dediler:

— Şahâdet ederiz ki, sen muhakkak Allah Resûlüsün, ve şehâdet ederiz ki, Allah'dan başka ibadete layık hiçbir mabûd yoktur.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi:

— Ve ben dahi şehâdet ederim ki, Allah'dan başka ibâdete layık hiçbir ilah yoktur ve ben Allah'ın resûlüyüm.

Sonra Resulûllah Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi:

— Men edildikleri zaman ilerleyenler sizler mi idiniz?

Onlar ise sükût ettiler ve onlardan hiçbiri cevap vermedi. Sonra o sözü ikinci kere tekrar etti ve yine onlardan hiçbir kimse cevap vermedi. Sonra üçüncü kere tekrar etti ve onlardan hiçbir kimse cevap vermedi. Sonra o sözü dördüncü kere iâde etti. Bunun üzerine Yezid b. Abdul-Medân şöyle dedi:

— Evet Yâ Resûlallah, men edildikleri zaman öne geçenler bizlerdik.

Bunu dört kere söyledi. Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi:

— Şayet Hâlid bana sizin müslüman olduğunuzu ve savaşmadığınızı yazmamış olsaydı elbette sizin başlarınızı ayaklarınızın altına atardım.

Bunun üzerine Yezid b. Abdul-Medân şöyle dedi:

— Ama vallahi biz ne sana hamd ederiz ne de Hâlid'e.

Dedi ki:

— O hâlde kime hamd edersiniz?

Dediler ki :

— Yâ Resûlallah, bizi seninle hidâyete erdiren Allah (Azz ve Celle)'ye hamd ediyoruz.

Dedi ki :

— Doğru söylediniz.

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi :

— Câhiliyette sizinle savaşan kimselere ne ile galib oluyordunuz?

Dediler ki :

— Hiçbir kimseye galib olmazdık.

Dedi ki :

— Evet sizinle savaşanlara galib olurdunuz.

Dediler ki :

— Yâ Resûlallah bizimle savaşanlara galib olurduk, şöyle ki; Biz toplanırdık ve dağılmazdık ve hiç bir kimseye zülmetmekle başlamazdık.

Dedi ki :

— Doğru söylediniz.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Beni Hâris b. Kâb'ın üzerine Kays b. Husayn'ı emir kıldı.

Beni Hâris'in elçiler heyeti kavimlerine Şevval'in kalan kısmında veya Zil-kâde'nin başında döndüler ve kavimlerine dönmelerinden sonra ancak dört ay kaldılar ki Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefat etti. Allah ona rahmet etsin onu mübârek kılsın, ondan râzı olsun ve ona inam ve ihsan etsin.

Resulûllah'ın Amr b. Hazm'i ahdiyle onlara göndermesi

Onların elçiler heyeti geri döndükten sonra, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlara Amr b. Hazm'ı gönderdi ki onlara dini bilgiler öğretsin ve onlara sünneti ve islamın esaslarını öğretsin ve onlardan sadakalarını alsın. Ona bir mektup yazdı ki o mektupta onun taahüdüyle geldiğini ve şu emirleri yazdı :

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

«Rahman ve Rahim olan Allah'ın adiyle: Bu, Allah'dan ve Resûlünden bir sözleşmedir. Ey iman eden kimseler akidleri yerine getiriniz! Bu, Muhammed Resulûllah'dan; Amr b. Hazm'e, onun Yemen'e gönderdiği zaman, bir ahiddir = sözleşmedir. Ona bütün işlerinde Allah'tan sakınmasını emr etti. Çünkü Allah ittika eden sakınan ve ihsan edenlerle beraberdir. Ve ona hakkiyle amel etmesini Allah'ın ona emr ettiği gibi emr etti. Ve insanları hayır ile müjdelemesini ve onlara onunla emretmesini ve insanlara Kur'an'ı öğretmesini ve onda onları fakihleştirmesini ve insanları sakındırmasını ve hiçbir insanın Kur'an'a başkaca dokunmayıp ancak temiz olduğu halde dokunabileceğini ve insanlara kendileri için olanı ve kendi aleyhlerine olan şeyleri haber vermesini ve insanlara hakta yumuşak davranmasını ve zulum ettiklerinde onların üzerine şiddetli davranmasını emr etti. Çünkü Allah zulmü sevmez ve ondan nehy eder ve şöyle buyurur:

« أَلَا لَعْنَةُ اللهِ عَلَى الظَّالِمِينَ »

«Bilmiş olunsun ki, Allah'ın laneti zalimlerin üzerinedir.» İnsanları cennet ile ve onun ameliyle müjdelemesini ve cehennem ile ve onun ameliyle korkutmasını, insanların dinde anlama ve kavramaya geçinceye kadar, onları alıştırmasını ve insanlara haccın esaslarını, onun sünnetini ve farizasını ve Allah'ın emrettiği şeyleri, büyük haccı — ki bu büyük hacdır — ve küçük haccı — ki bu umredir — öğretmesini emr etti. İnsanları küçük tek bir elbise içinde namaz kılmaktan nehy etmesini emr etti; ancak iki ucu omuzuna katlanacak şekilde bir elbise ile olması müstesnadır. İnsanları ayıp yerlerinin göğe dikilecek şekilde bir tek elbise içinde oturup dizlerini yukarı dikmesinden nehyetmesini ve başının tüylerini ensesinde toplamasını nehy etmesini ve insanlar arasında harp olduğu zaman kabilelere ve aşiretlere çağırmaktan nehy etmesini emr etti. Allah'a ortak koşmadan onların dualarının Allah (Azze ve Celle)'ye, olmasını emr etti. Kim Allah'tan dua etmezse ve kabilelerden ve aşiretlerden istese; onların dualarının yalnızca Allah'a olmasına kadar, boyunlarının kesilmesini emr etti. İnsanlara abdestlerini alırken tam almalarını ve yüzlerini tam yıkamalarını ve ellerini dirseklerine kadar, ayaklarını da topuklarına kadar yıkamalarını, başlarını meshetmelerini emr etti. Nitekim Allah onlara böyle emr eder.

Namazı vaktinde kılmalarını, rükû, sücûd ve huşularını tam yapmalarını, sabah namazını gecenin son karanlığının akabinde kılmayı, öğle namazını güneş meylettiği zaman gündüzün ortasında, sıcağın en şiddetli olduğu zamanda kılmayı, ikindi namazını güneş yerde geri dönerken, akşam namazını gece gelirken kılıp, gökte yıldızların belirmesine kadar onu tehir etmemeyi, yatsı namazını gecenin evvelinde kılmayı, cuma için nida edildiği zaman cumaya say etmeyi emr etti. Cuma'ya gitmeden önce yıkanmayı emr etti.

Ganimetlerden Allah'ın beşte bir payını almasını ve müminlerin üzerine akardan (yani araziden) sadakada farz kılınan şeyi almasını emr etti. Bu, akar suyun ve yağmur suyunun suladığı yerden ondabir, kova ile sulanan yerden çıkana onda birin yarısı (yani yirmide bir) ve her on devede iki koyun, her yirmi devede dört koyun ve her kırk sığırda bir sığır ve her otuz sığırda iki yaşına girmiş erkek veya dişi bir buzağı ve her kırk davardan bir davar lâzım gelir. Bu hayvanların sadakası lâzım gelmesi için sâime olmaları (yani senenin altı ayından fazlasını dışarda otlamaları) şart kılınır. Bunlar Allah'ın müminler üzerine farz kıldığı farizasıdır. Kim bir hayır ziyâde ederse o onun için daha hayırlıdır. Yahudi veya nasraniden bir kimse kendinden hâlis bir islamiyetle müslüman olsa ve islam dini ile dinlense o, müminlerdendir. Onlara olan ona da vardır. Onların üzerinde olan bir şey onun da üzerinedir. Kim nasraniyeti veya yahûdiliği üzere olursa o kimse nasranilikten ve yahûdilikten döndürülmez ve erkek olsun kadın olsun, hür olsun köle olsun her bülûğ çağına ermiş kimsenin üzerine tam bir dinar (dirhemlerle ölçüldüğünde) veya elbiselerce onun karşılığı lazım gelir.

Kim bunları eda ederse onun için Allah'ın zimmeti ve resûlünün zimmeti (yani onların ahidleri vardır.) Kim bunları vermezse o, Allah'ın ve resûlünün ve müminlerin hepsinin düşmanıdır. Salavâtullahi Alâ Muhammed, vesselamü aleyhi ve rahmetullahi ve berekâtüh.

RİFÂE B. ZEYD EL-CÜZÂMÎ'NİN GELİŞİ

Onun müslüman olması ve Resûlullah'ın mektubunu kavmine göstermesi

Hayber'den önce Hudeybiye musâlahasında Rifâe b. Zeyd el-Cüzâmi, ed-Dubeybi, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e bir hizmetci köle hediye etti ve müslüman oldu. Ve islamiyeti güzel yaşadı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona kavmine götürmek üzere bir mektup verdi.

Mektubunda şöyle demişti:

بسم الله الرحمن الرحيم

«Rahman ve Rahim olan Allah'ın adiyle: Bu mektup, Resulûllah Muhammed'den, Rifâe b. Zeyd'e. Ben onu bütün kavmine ve onlara dahil olan kimselere, onları Allah'a ve resûlüne davet etmek üzere gönderdim. Onlardan kim gelirse Allah'ın ve resûlünün hizbindedir. Kim geri dönerse onun için iki ay eman vardır.

Rifâe kavmine geldiği zaman icâbet ettiler ve müslüman oldular. Sonra, Reclâ harresine doğru yürüdüler ve oraya indiler.

HEMDÂN'IN ELÇİLER HEYETİNİN GELİŞİ

Onların isimleri ve İbn-i Namat'ın, Resûlün önünde konuşması

İbn-i Hişâm dedi:

Hemdân'ın elçiler heyeti, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldiler. Bana kendisine itimad ettiğim bir kimse Amr b. Abdullah b. Üzeyne el-Abdi'den naklen, o da babam İshak es-Sübey'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Hemdân'm ziyaretci heyeti Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldiler. Mâlik b. Namat ve Ebû Sevr onların içinde idi. Bu, Zû-Mi'şâr'dır. Mâlik b. Eyfe, Dımâm b. Mâlik el-Selmâni, Âmire b. Mâlik el-Harifi de onların içinde idi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile Tebûk'dan dönüşü sırasında karşılaştılar. Onların üzerlerinde Yemen kumaşlarından yapılmış çizgili elbiseler ve Aden sarıkları vardı. Mehriyye (188) ve Erhebiyye (189) hevdeçli bineklere binmiştiler.

---

(188) Mehriyye: Necîb üstün vasıflı develerdir. Mehre'ye nisbet edilirler. Mehre, Yemen'de bir kabiledir.

(189) Erhebiyye: Erheb'e nisbet edilen develerdir. Onlar Hemdân'dan

Mâlik b. Namat ve diğer bir adam kavmi ile karşılıklı urcûze söylüyorlardı. O şöyle diyordu :

هَمْدَانُ خَيْرٌ سُوقَةً وَأَقْيَالْ   لَيْسَ لَهَا فِي الْعَالَمِينَ أَمْثَالْ

مَحَلُّهَا الْهَضْبُ وَمِنْهَا الْأَبْطَالْ   لَهَا إِطَابَاتٌ بِهَا وَآكَالْ

«Hemdân hayırlı yönetilenler ve yöneticilerdir, onlar için alemler içinde emsâl yoktur.
Onların mahalli yüksek yerlerdir. Şecaatlı bahadır kişiler onlardandır, onlar için iyi güzel mallar vardır ve oralarda meliklerin aldıkları vazifeler vardır.»

Kavmi şöyle cevap veriyordu :

إِلَيْكَ جَاوَزْنَ سَوَادَ الرِّيفِ   فِي هَبَوَاتِ الصَّيْفِ وَالْخَرِيفِ

* مُخَطَّمَاتٍ بِحِبَالِ اللِّيفِ (٨) *

«Sana yazın ve baharın tozları içinde nehirlere ve derin bol sulara yakın arazilerin ağacı ve hurma ağaçları çok olan köylerini, liften yapılmış yularlariyle armağan edilmiş develeri sana terkettiler.»

Resûlullah'ın önünde Mâlik b. Namat kalktı ve şöyle dedi :

— Yâ Resûlallah, Hemdân'dan her bir şehir ve kırsal yerlerinden kavmin hayırlıları, süratli genç develerin üzerinde islama bağlı olarak sana geldiler. Hiçbir kınayanın kınaması onları Allah'ın yolunda geri tutmaz. Bunlar Hârif (*) Yâm ve Şâkir şehirlerinden deve at sahibleridirler. Resûl'ün dâvetine icâbet etmişler, ilahlara tapmaktan ve kendileri için kurbanlar kesilen taşlardan ayrılıp uzaklaşmışlar. Dağ durdukca ve geyik yavrusu da Sale denilen mevzide koştukca ahidleri bozulmaz.

---

bir kabiledir. Veya döl alınan erkek deve veya iyi vasıflı develerin nisbet edildiği bir mekândır.

(*) Hârif, Yâm ve Şâkir : Yemen'de kabilelerdir.

Resulûllah'ın yasaklayan mektubu

Resulûllah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onlara bir mektup yazdı. İçinde şu vardı:

بسم الله الرحمن الرحيم

«Rahman ve Rahim olan Allah'ın adiyle: Bu, Resulûllah Muhammed'den, Hârif'in şehri için ve yüksek yerler halkı ve yuvarlak yığılmış kum halkı için onların ziyaretci elçiler heyeti Zil-Mişâr Mâlik b. Namat ve kavminden müslüman olan kimselerle birlikte gönderilen bir mektuptur. Şunun üzerine ki namazı kıldıkları ve zekâtı verdikleri müddetce arazinin yüceleri ve alçakları onlarındır. Oraların muz meyvelerini yerler ve oraların otlaklarını hayvanlarına otlatırlar. Onlar için bu konuda Allah'ın ahdi ve Resûlünün zimmeti vardır. Onların şâhidleri Muhâcirler ve Ensardır. Bu hususta Mâlik b. Namat şöyle dedi:

ذكرت رسول الله في فحمة الدجى ... ونحن بأعلى رحرحان وصلدد
وهن بنا خوص طلائح تغتلي ... بركبانها في لاحب متمدد
على كل فتلاء الذراعين جسرة ... تمر بنا مر الهجف الخفيدد
حلفت برب الراقصات إلى منى ... صوادر بالركبان من هضب قردد
بأن رسول الله فينا مصدق ... رسول أتى من عند ذي العرش مهتدي
فما حملت من ناقة فوق رحلها ... أشد على أعدائه من محمد
وأعطى إذا ما طالب العرف جاءه ... وأمضى بحد المشرفي المهند

«Resulûllah'ı, karanlığın karasında hatırladım. Biz, Rehrehan ve Salded mevkilerinin üstünde idik.

O kadınlar bizim yanımızda gözleri çukurdur, ayıplıdır, uzunca açık seçik bir yolda kervanlariyle yürümekte süratlidirler.

Yürümekte kuvvetli olan kolları omuzlarından uzak her bir deve üzerinde bize deve kuşlarının rastlaması gibi rastlıyorlardı.

Yüksek yerlerden kafile ile Mina'ya doğru dönen raksederek giden develerin Rabbi'ne yemin ederim ki.

Allah'ın Resûl'ü bizim içimizde tastik edilmiştir. Bir Resûl ki Arş'ın Sahibi'nin katından gelmiştir, hidâyet edilmiştir.
Hiçbir deve bnek eğerinin üstüne, düşmanlarına Muhammed'den daha şiddetli katı olan hiçbir kimseyi yüklenmemiştir.
İyilik isteyen kimse onun yanına geldiği zaman, ihsan eder ve Meşref'de yapılmış Hind kılıçlarının ağziyle infâz eder.»

İKİ YALANCI: MÜSEYLEMETÜ'L-HANEFİ VE ESVED EL-ANSİ

İbn-i İshak dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in zamanında iki yalancı peygamberlik iddia ettiler. Müseyleme b. Habib Yemâme'de Beni Hanife'de idi. Esved b. Kâb el-Ansi ise San'a'da idi.

O ikisinin hakkında Resulûllah'ın rüyası

İbn-i İshak dedi:

Bana Yezid b. Abdullah b. Kusayt, Atâ b. Yesâr'dan veya kardeşi Süleymân b. Yesâr'dan naklen, o da Ebû Sâid el-Hudri'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

İşittim ki, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) minber üzerinde hutbe okuyor ve o şöyle diyordu:

— Ey insanlar ben kadir gecesinde bir rüya gördüm, sonra onu unuttum. Kollarımda altundan iki bilezik gördüm, onlardan hoşlanmadım. Onlara üfledim onlar uçup gittiler. Onları işte bu iki yalancı kişi ile tevil ettim: Bunlar Yemen sâhibi ve Yemâme sahibidirler.

Resulûllah'ın deccallardan haber vermesi

İbn-i İshak dedi: Bana, itham etmediğim bir kişi Ebû Hureyre'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i işittim şöyle diyordu:

Otuz deccal çıkmadıkca kıyamet kopmaz. Onların hepsi de peygamberliği iddia ederler.

EMİRLERİN VE AMİLLERİN SADAKALARI = ZEKATLARI ALMAK ÜZERE ÇIKMALRI

Emirler ve amillerin isimleri ve üstlendikleri şeyler

İbn-i İshak dedi:

Resulûllah (Sallallahü leyhi ve Sellem) emirlerini ve âmillerini sadakaları almak üzere islamın ayak bastığı bütün beldelere göndermişti. Muhâcir b. Ebi Ümeyye b. Muğire'yi San'a'ya gönderdi. Ansi onun yanına çıktı. O orada idi. Ziyâd b. Lebidi'i Beni Beyaze el-Ensâri'nin kardeşini Hadremuta ve oranın sadakaları üzerine gönderdi. Adiyy b. Hâtim'i Tay kabilesine ve oranın sadakalarını almaya ve Beni Esed üzerine gönderdi. Mâlik b. Nuveyre'yi (İbn-i Hişam: Yerbui der.) Beni Hanzala'nın sadakaları üzerine gönderdi. Beni Sa'd'in zekâtlarını almayı iki adama taksim etti. Ziberkan b. Bedr'i oradan bir bucak üzerine, Kays b. Âsım'ı bir bucak üzerine gönderdi. Alâ b. el-Hadrami'yi ise Bahreyn üzerine gönderdi. Ali b. Ebi Talib (Rıdvanullahi aleyhi)'yi Necrân halkına gönderdi ki onların sadakalarını toplasın ve onların cizyesini ona getirsin.

MÜSEYLEME'NİN RESULÛLLAH'A MEKTÛBU VE RESULÛLLAH'IN ONA CEVABI

Müseyleme b. Habib, Resulûllah (Sallalahü Aleyhi ve Sellem)'e şöyle bir mektup yazmıştı:

«Resûlullah Müseyleme'den Resûlullah Muhammed'e selam olsun. Amma bad. Ben bu işte seninle birlikte ortak oldum yerin yarısı bize, yarısı da Kureyş'e, fakat Kureyş tecavüz eden bir kavimdir.»

İşte bu mektubu ona iki elçisi getirdi.

İbn-i İshak dedi:

Bana Eşce'den ihtiyar bir adam, Seleme b. Nuaym b. Mesud el-Eşcei'den naklen, o da babası Nuaym'dan naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

İşittim Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun mektubunu okuduğu zaman o iki elçiye şöyle diyordu:

— Sizler ne dersiniz?

Dediler ki:

— Onun dediği gibi diyoruz.

Ve şöyle dedi: Bak amma vallahi şayet elçiler öldürülmez olmasalardı, elbette boynunuzu vururdum. Sonra Müseyleme'ye şöyle bir mektup yazdı:

بسم الله الرحمن الرحيم

«Rahman ve Rahim olan Allah'ın adiyle: Resulûllah Muhammed'den çok yalancı Müseylemeye:

Selâm hakka tabi olanlara olsun. Amma bad, Yer Allah'a aiddir, kullarından kimi dilerse onu onlara vâris kılar. Akibet ise muttakilerindir.

Bu olay, Hicri onuncu sene sonunda idi.

VEDA HACCI

Resulûllah'ın hazırlıkları yapması ve Medine üzerine Ebû Dücâne'yi amil kılması

İbn-i İshak dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Zul-kade girdiği zaman, hac için hazırlık yaptı ve hacca hazırlanmaları için millete emir verdi.

İbn-i İshak dedi:

Bana Abdurrahman b. Kasım, babası Kasım b. Muhammed'den naklen, o, Peygamber (Sallalahü Aleyhi ve Sellem)'in hanımı Âişe'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Zil-kade'den kalan beş gece içinde hacca çıktı.

İbn-i Hişam dedi:

Medine üzerine Ebû Dücâne es-Sâidi'yi amil tayin etti. Sibâ b. Udfile el-Gıfâri olduğu da söylenir.

Resulûllah'ın Âişe'ye hayzı hakkında emr ettiği şey

İbn-i İshak dedi:

Bana Abdurrahman b. Kasım, babası Kasım b. Muhammed'den, o Âişe'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Millet hactan başka hiç bir şeyi konuşmuyorlardı. Nihâyet Serif'e gidildiği zaman, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) beraberinde hedy (kurbanlıklar) sevk etmişti. Eşraftan bir grup da böyle yapmışlardı. Rasulûllah millete umre ile ihramdan çıkmalarını emr etti, ve «hedy sevk edenler bundan müstesnadır» dedi. Âişe şöyle dedi:

— İşte o günde hayiz oldum. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yanıma girdiğinde ben ağlıyordum.

O şöyle dedi:

— Yâ Âişe sana ne oldu? Belki de hayiz oldun?

Âişe dedi: Dedim ki:

— Evet, keşke ben sizinle beraber bu sene bu sefere çıkmasaydım.

Resulûllah ise şöyle dedi:

— Böyle söyleme, çünkü sen hacıların eda ettikleri her şeyi eda edersin, ancak sen beyti tavaf etmezsin.

Âişe dedi ki:

— Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mekke'ye girdi ve beraberinde kurbanlık olmayan herkes ihramdan çıktı ve onun hanımları da umre ile ihramdan çıktılar. Nahir günü olduğu zaman bana birçok sığır etleri getirildi ve evime atıldılar.

— Bu nedir? dedim.

Dediler ki:

— Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hanımlarının yerine sığır boğazladı. Nihâyet taş atma, recm gecesi olduğu zaman, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) beni kardeşim Abdurrahman b. Ebi Bekr ile birlikte gönderdi. O da bana geçirttiğim Umre'nin yerine Ten'im'den umre yaptırdı.

İbn-i İshak dedi:

Bana Abdullah b. Ömer'in azadlısı Nâfi, Abdullah b. Ömer'den, o da Hafsa binti Ömer'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hanımlarına umre ile ihramdan çıkmalarını emr ettiği zaman, onlar şöyle dediler:

— Yâ Resulallah seni bizimle beraber ihramdan çıkmayı men eden nedir?

Dedi ki:

— Ben hedy gönderdim ve tozlanıp bitlenmemesi için ihram esnasında samâ (ağaç sakızı)'dan bir şeyi saçlarıma koydum, o halde hedyimi (kurbanlarımı) boğazlayıncaya kadar ihramdan çıkmam.

ALİ'NİN YEMEN'DEN DÖNÜŞÜNDE HACDA RESULÛLLAH'A KAVUŞMASI

Resulûllh'ın hac işlerinde Ali'ye emr ettiği şeyler

İbn-i İshak dedi:

Bana Abdullah b. Ebi Necih şöyle haber verdi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ali (Radiyallahu anh)'i Necrân'a göndermiş idi. Mekke'de ona kavuştu ve ihrama girdi. Ali Fatıma binti Resulûllah (Radiye Anha)'nın yanına girdi. Onu ihramdan çıkmış ve hazırlanmış buldu. «Ey Rasulûllah'ın kızı, sana ne oldu?» dedi. O Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) umre ile ihramdan çıkmamızı emr etti biz de çıktık, dedi. Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) geldi. Ali, kendi seferi hakkında haber vermeyi bitirdiği zaman, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona on şeyi emretti:

— Git ve beyti tavaf et ve ihramdan çık, arkadaşların gibi.

Dedi ki:

— Yâ Resûlallah, ben senin tavafın gibi tavaf yaptım.

Sonra Resulûllah ona şöyle dedi:

— Dön, ihramdan çık, senin arkadaşların çıktıkları gibi.

Dedi ki:

— Yâ Resûlallah ben ihrama girdiğim zaman şöyle dedim:

— Ey Allah'ım ben, peygamberin, kulun ve Resûlün Muhammed (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in tehlil getirdiği gibi tehlil ettim.

Dedi ki:

— Seninle birlikte bir hedy (kurban) yok mudur?

Dedi ki:

— Hayır.

Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu kurbanına ortak etti ve Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte ihrâmı üzere sebat etti, ta haccı bitirinceye ve Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ikisinin yerine de hedyi boğazlayıncaya kadar.

Askerleri, Ali'yi Resulûllah'a şikâyet ettiler Çünkü O, Yemen bezinden olan hüllelerini üstlerinden çıkartmıştı.

İbn-i İshâk dedi:

Bana Yahyâ b. Abdullah b. Abdurrahman b. Ebi Amre, Yezid b. Talha b. Yezid b. Rükâne'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Ali (Radiyallahu anh) Yemen'den Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile Mekke'de buluşmak için geldiği zaman Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e acele geldi ve askerinin başına da arkadaşlarından kendisiyle beraber bulunan bir adamı yerine halef tayin etti. Bu adam da her bir adama, Ali (Radiyllahu anh) ile birlikte olan bezden cübbeler giydirdi. Ordusu yaklaştığında onları karşılaamak için Ali dışarı çıktı, bir de baktı ki onların üzerlerinde cübbeler vardır.

— Yazık! Nedir bu? dedi.

Arkadaşı:

— Milleti giydirdim ki, insanların içine geldikleri zaman güzel görünsünler.

Ali dedi ki:

— Yazık! Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) görmeden çıkart.

Bunun üzerine cübbeler çıkartıldı. Ali onları bezin içine koydu

Râvi dedi ki:

— Ordu askerleri kendilerine yapılan şeyden dolayı şikâyetlerini Resulûllah'a belirttiler.

İbn-i İshak dedi:

Bana Abdullah b. Abdurrahman b. Mamer b. Hazm, Süleyman b. Muhammed b. Kâb b. Ucre'den, o, babasının kız kardeşi Zeyneb binti Kab'den —ki bu kadın Ebû Said el-Hudri'de idi—, o da Ebû Said el-Hudri'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

İnsanlar, Ali (Rıdvânullahi aleyhi)'yi şikâyet ettiler. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de bizim içimizde hitap etmek üzere kalktı ve şöyle dedi:

— Ey insanlar, Ali'yi şikâyet etmeyiniz. Vallahi o Allah yolunda şikâyet edilmez.

Vedâ haccında Resulûllah'ın hutbesi

İbn-i İshak dedi:

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) haccına devam etti. İnsanlara hac farzalarını gösterdi ve onlara haclarının sünnetlerini bildirdi. İçinde büyük esasları beyan ettiği hutbesini insanlara anlattı. Allah'a hamd etti ve Ona sena etti. Sonra şöyle dedi:

— Ey insanlar, benim sözümü dinleyiniz, çünkü ben bilemiyorum, belki de işte bu senemden sonra işte bu mekânda asla sizinle karşılaşamam. Ey insanlar! Sizin kanlarınız, ve sizin mallarınız, Rabbinize kavuşuncaya kadar birbirinize haramdır, bu gününüzün haram olduğu gibi ve işte bu ayınızın haram olduğu gibi. Siz gelecekte Rabbınıza kavuşacaksınız. O da size amellerinizden soracaktır. Tebliğ ediyorum, kimin yanında bir emanet var ise onu kendisini onun üzerine emin kılan (yani emânet eden) kimseye ödesin, versin. Ve her nevi faiz kaldırılmıştır. Ana malınız sizindir, ne hakkınızın fazlasını alırsınız ne de hakkınız alınır. Allah hükmünü vermiştir, artık fâiz yoktur. Abbâs b. Abdulmuttalib'in faizi kaldırılmıştır. Câhiliyet'te olan her kan kalkmıştır. Kaldırdığım ilk kanınız, İbn-i Rabia b. Hâris b. Abdulmuttalib'in kanıdır. İbn-i Rabia Beni Leys'de süt emzirilmek için bulunduğu sırada Hüzeyl kabilesi onu katletmişti. Bu, Câhiliye kanlarından kendisiyle ilk başlanan kandır.

Amma bad: Ey insanlar, şüphesiz şeytan, bu memleketinizde ebedi olarak kendisine ibâdet olunmaktan ümidini kesmiştir. Fakat eğer başka küçük gördüğünüz şeylerde kendisine itaat edilirse o buna razıdır. Dininiz için ondan sakınınız.

Ey insanlar: Nesi (ayların yerlerini tehir etmek suretiyle değiştirip haram ayı helal, helal ayı da haram kılmak) küfürde ileri gitmektir. İnkâr edenler onunla saptırılırlar. Bir sene onu helâl kılarlar bir sene onu haram kılarlar ki Allah'ın haram kıldığı şeyin sayısına uydursunlar. Böylece Allah'ın haram kıldığını helâl ederler ve Allah'ın helâl kıldığını da haram kılarlar. Zaman, Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı gündeki şekli gibi duruyor. Allah katında ayların sayısı on iki aydır. Onlardan dördü haram aylarıdır. Üçü birbir peşine gelmektedir. Bir de Muzar kabilesinin Receb'idir (190). Bu Receb, Cemâziyelahir ayı ile Şaban ayı arasındadır.

Amma bad: Ey insanlar, Sizin hanımlarınızın üzerinde haklarınız vardır. Onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Onların üzerlerinde sizin hakkınız: evinize hoşlanmadığınız hiçbir kimseyi ayak bastırmamalarıdır. Ve fuhş yapmamalarıdır. Eğer yaparlarsa şüphesiz Allah onları yataklarınızdan ayırmanıza ve onları şiddetli olmayan bir şekilde dövmenize izin vermiştir. Eğer yapmaktan vaz geçerlerse onlar için örfce kabûl edilen rızıkları ve giysileri verin. Kadınlara iyiliği tavsiye edin. Çünkü onlar sizin yanınızda esirlerdir. Bir şeye sahip değiller. Ve siz ancak onları Allah'ın emânetiyle almışsınızdır, onların ferçlerini Allah'ın kelimeleriyle helâl kılmışsınızdır. O halde ey insanlar sözümü iyi dinleyiniz. Ben tebliğ ettim, bildirdim ve sizin içinizde öyle bir şey bıraktım ki, eğer ona bağlanırsanız ebedi olarak sapmazsınız. Apaçık bir şey! Allah'ın Kitâbı ve Peygamberinin sünneti.

Ey insanlar! Sözümü iyi dinleyin ve onu iyi akledin, iyi biliniz ki her bir müslümân, diğerinin kardeşidir. Müslümanlar kardeştirler. Hiçbir kişinin hiçbir şeyi gönül hoşluğu ile verdiğinden başka helâl değildir. Nefislerinize zulmetmeyiniz.

Ya Rabbi acaba tebliğ ettim mi?

Bana zikr edildi ki millet şöyle dediler: Ya Rabbi evet! Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi:

Ya Rabbi şâhid ol.

---

(190) Muzar'ın Recebi: Bunu ancak şunun için söyledi: Rebîe kabîlesi Ramazan'ı haram kılar ve onu Receb diye isimlendirirdi. Böylece Aleyhisselâm beyan etti ki o Muzar'ın Receb'idir, Rebîe'nin Receb'i değildir. Ve beyan etti ki o Cumadî ile Şabân ayının arasındaki aydır.

Resulûllah'ın sözlerini etrafa iletenin ismi ve onun tekrarladığı şeyler

İbn-i İshak dedi:

Bana Yahyâ b. Abbâd b. Abdullah b. Zübeyr, babası Abbâd'dan naklen haber verdi ki, o şöyle dedi:

Arafat'da, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sözünü millete ileten adam, Rebie b. Ümeyye b. Halef idi.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona şöyle derdi:

De ki: Ey insanlar! Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle der:

«Biliyor musunuz bu hangi aydır?» O da onlara söylüyor, onlar da şöyle diyorlardı: «Haram aydır.» Bu sefer şöyle diyordu: Onlara de:

«Şüphesiz Allah sizin üzerinize kanlarınızı ve mallarınızı Rabbinize kavuşuncaya kadar haram kılmıştır. Tıpkı işte bu ayınızın haram olduğu gibi.» Sonra şöyle diyordu: De:

Ey insanlar Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle der: Biliyor musunuz bu hangi beldedir? O da bunu tekrarlıyordu. Onlar da «haram beldedir» diyorlardı. Ve diyordu: Onlara şöyle de:

Şüphesiz Allah sizin üzerinize siz Rabbinize kavuşuncaya kadar kanlarınızı ve mallarınızı haram kılmıştır. Tıpkı işte bu beldenizin haram kılındığı gibi. Sonra şöyle diyordu: De ki: «Ey insanlar şüphesiz, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle der:

«Biliyor musunuz bu hangi gündür?» O da onu onlara söylerdi. Onlar da şöyle derlerdi: «Büyük hacc günüdür.» Ve derdi: Onlara şöyle de:

«Şüphesiz Allah Rabbinize kavuşmanıza kadar kanlarınızı ve mallarınızı sizin üzerinize haram kılmıştır. Tıpkı işte bu gününüzün haram kılındığı gibi.»

İbn-i Hârice'nin Veda haccında Resûlden işittiği şeyleri rivayet etmesi

İbn-i İshak dedi:

Bana Leys b. Ebi Süleym, Şehr b. Havşeb el-Eşâri'den naklen, o da Amr b. Hârice'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Attâb b. Üseyd, beni bir iş husûsunda Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gönderdi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise Arafa'da vakfe etmekteydi. Ben o işi ona söyledim. Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in devesinin altında vakfe yaptım ve o devenin ağız suları başımın üstüne dökülüyordu. O şöyle derken onu dinledim:

— Ey insanlar! Şüphesiz Allah her hak sahibine hakkını vermiştir. Vârise vasiyyet etmesi caiz olmaz. Çocuk yatak sahibinindir. Zinâ edene ise taş vurulur. Kim babasının gayrını baba diye iddia ederse veya mevâlisinin gayrını mevla edinirse Allah'ın, Meleklerin ve bütün insanların laneti onun üzerine olsun. Allah ondan ne bir tevbeyi ne bir fidyeyi kabul etmez.

Resulûllah'ın hacda bazı şeyleri millete öğretmesi

İbn-i İshak dedi:

Bana Abdullah b. Ebî Necîh şöyle haber verdi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Arafat'da vakfe ettiği zaman üzerinde bulunduğu o dağ için şöyle dedi:

— Burası ve Arafat'ın hepsi vakfe yeridir.

Müzdelife sabahında Kuzeh dağının üzerinde vakfe ettiği zaman da şöyle dedi:

— Burası ve Müzdelife'nin hepsi vakfe yeridir.

Sonra Minâ'da kurban kesme yerinde kurbanını kestiği zaman şöyle dedi:

— Burası ve Minâ'nın hepsi kurban kesme yeridir.

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) haccı edâ etti. Onlara menâsiklerini gösterdi ve haclarından Allah'ın onlara farz kıldığı şeyleri onlara bildirdi:

Vakfe yapmak, şeytan taşlamak, Beyti tavâf etmek gibi... Haclarından onlara helâl kılınan şeyleri ve onların üzerine haram kılınan şeyleri de bildirdi. Böylece bu, Belâğ yani tebliğ ve veda haccı oldu. Çünkü Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu hacdan sonra bir daha hac yapmadı.

ÜSÂME B. ZEYD'İN FİLİSTİN TOPRAKLARINA GÖNDERİLMESİ

İbn-i İshak dedi:

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) geri döndü ve Zil-hicce'nin kalanında Muharrem ve Safer aylarında Medine'de ikamet etti. Şâm'a bir elçiler heyeti gönderdi. Azadlısı Üsame b. Zeyd b. Harise'yi onların üzerine emir kıldı. Filistin topraklarından Belka ve Dârum'ün sınırlarına atlar girsin diye ona emr etti. Millet hazırlandılar ve Üsâme b. Zeyd ile birlikte ilk muhacirler ellerinden geldikleri kadar bir orduyu topladılar.

RESULÛLLAH'IN ELÇİLERİNİN KRALLARA GÖNDERİLMELERİ

Resulûllah'ın, kavmine, İsa konusunda ihtilaf ettikleri zaman Havârilerin başına geleni hatırlatması

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ashabından birtakım elçileri krallara gönderdi. Onlarla beraber onları islama davet etmek üzere birtakım mektuplar gönderdi.

İbn-i Hişâm dedi:

Bana kendisine itimad ettiğim biri, Ebû Bekr el-Hüzeli'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Bana şu haber geldi ki: Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hudeybiye gününde yapamadığı umresinden sonra, bir gün ashabının karşısına çıktı ve şöyle dedi:

— Ey inananlar, şüphesiz Allah beni herkese rahmet olarak göndermiştir. Benim emrimde ihtilaf etmeyiniz. Havâriler İsâ b. Meryem'in emrinde ihtilaf ettikleri gibi.

Ashabı da şöyle dediler:

— Yâ Resûlallah, Havâriler nasıl ihtilaf ettiler?

Dedi ki:

— Sizi davet ettiğim şeye onları davet etti. Yakındaki bir yere gönderdiği kimseler râzı oldular ve sükûn içinde oldular. Uzak bir yere gönderdiği kimseler ise suratlarını astılar ve ağır davrandılar. İsa da bunu Allah'a şikâyet etti. Bunun üzerine ağır davrananlar gönderildikleri milletin lisaniyle konuşur oldular.

Elçilerin isimleri ve kendilerine elçiler gönderilen kimseler

Resulûllah (Sallallahü Aleyh ve Sellem) ashabından birtakım elçiler ve onlarla birlikte mektupları kralları islam'a davet etmek üzere gönderdi. Dihye b. Halife el-Kelbi'yi, Rum kralı Kayser'e gönderdi. Abdullah b. Huzâfe es-Sehmi'yi Fars kralı Kisrâ'ya gönderdi. Amr b. Ümeyye el-Damri'yi Habeşistanın kralı Necâşi'ye gönderdi. Hâtıb b. Ebi Beltea'yı, İskenderiye kralı Mukavkıs'a gönderdi. Amr b. As' es-Sehmi'yi de Ummân'ın iki kralı Cülündi'nin iki oğlu Ezdli olan Ceyfer ve İyâz'a gönderdi. Salit b. Amr'ı, ki bu Beni Âmir b. Luay'dan biridir, Yemâme kralları Hanefi Sümâme b. Üsâl ve Hevze b. Ali'ye gönderdi. Alâ b. Hadrami'yi de Bahreyn'in kralı Münzir b. Sâvâ el-Abdi'ye gönderdi. Şüca b. Vehb el-Esdi'yi de Şam sınırlarının kralı Hâris b. Ebi Şimr el-Ğassâni'ye gönderdi.

İbn-i Hişâm dedi: Şücâ' b. Vehb'i, Cebele b. el-Eyhem el-Ğassâni'ye gönderdi. Muhâcir b. Ebi Ümeyye el-Mahzûmi'yi, Hâris b. Abd-i Külâl el-Himyeri olan Yemen Meliki'ne gönderdi.

İbn-i Hişâm dedi: Ben Selit, Sümâme, Hevze ve Münzir'i unuttum.

İbn-i Hâbib'in Resulûllah'ın elçilerini göndermesini rivâyet etmesi

İbn-i İshak dedi:

Bana Yezid b. Ebi Habib el-Mısri şöyle dedi:

Bir mektub buldum; içinde Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in beldelere, Arab ve Acemin meliklerine (191) elçiler göndermesine dair şeyler ve onları gönderdiği zaman ashabına dediği şeyler zikr edilmişti. Ben de onu Muhammed b. Şihâb ez-Zühri'ye gönderdim, o da onu tanıdı. O mektupta şöyle yazılı idi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ashabının karşısına çıktı ve onlara şöyle dedi:

Şüphesiz Allah Beni herkese rahmet olarak gönderdi. Benden iletiniz, Allah size rahmet etsin. Benim emrimde ihtilafa düşmeyiniz. Havâriler İsa b. Meryem'in emrinde ihtilafa düştükleri gibi. Dediler ki:

---

(191) Melik, kral demektir.

— Yâ Resûlallah, onların ihtilafı nasıl olmuştur?

Dedi ki:

— Sizi çağırdığım şeyin misline İsa onları çağırdı. Kendisini yakın yere gönderdiği kimse sevindi ve sükût buldu. Kendilerini uzağa gönderdiği kimseler de hoş görmediler ve imtina ettiler. Bunun üzerine İsâ bu durumu Allah'a şikâyet etti. Bunun üzerine onlardan her bir adam kendilerine gönderildikleri kavmin lügatiyle konuşur oldular.

İsa'nın elçilerinin isimleri

İbn-i İshak dedi:

İsa b. Meryem Aleyhisselam'ın gönderdiği etba ve havârilerinin isimleri şunlardır: Butrus el-Havâri ve onunla birlikte Pavlus, Pavlus etbadan idi. Havârilerden değildi. Bunları Rûmiye'ye gönderdi. Enderâis ve Mentâ'yı da halkı insanları yiyen bir yere gönderdi. Tumas'ı doğuya Babil'e gönderdi Filibus'u Afrika'da Kartacenne'ye gönderdi. Yuhennes'i Efsus'a (Efes'e) gönderdi. Burası Eshab'ı kehfin köyüdür. Yakubus'u Urâşelim'e gönderdi. Burası Kuddûs'tür. İbn-i Selmâ'yı ise Arabiyye'ye gönderdi. Burası Hicâz yurdudur. Simün'ü Berber topraklarına gönderdi. Yahuzâ — ki havârilerden değildir — Yudis'in yerinde kaldı.

BÜTÜN SAVAŞLAR

Ravi şöyle dedi: Bize Ebû Muhammed Abdul-Melik b. Hişâm haber verdi, şöyle dedi: Bize Ziyâd b. Abdullah el-Bekkâi Muhammed b. İshak el-Muttalibi'den naklen şu haberi verdi:

Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bizzat yaptığı gazveleri yirmi yedidir. Onlardan biri Veddân Ğazvesidir. Bu, Ebvâ gazvesidir. Sonra Buvât gazvesidir. Bu Büvât Radvâ bölgesindendir. Sonra Uşeyre Gazvesidir. Uşeyre Yenbuz batnındandır. Sonra ilk Bedir

gazvesidir. Kürz b. Cabir'i arıyordu. Sonra Bedir gazvesidir ki Allah onda Kureyş'in ulu bahadır kişilerini katl etti. Sonra Beni Süleym gazvesidir. Ta Küdr'e vardı... Sonra Sevik gazvesidir. Ebû Süfyân b. Harb'i arıyordu. Sonra Ĝatafan gazvesidir. Bu gazve, Zû emir gazvesidir. Sonra Behrân gazvesidir. Burası Hicâz'da bir yerleşme yeridir. Sonra Uhud gazvesidir. Sonra Hamrâ-i Esed gazvesidir. Sonra Beni Nadir gazvesidir. Sonra Zat-i Rika' gazvesidir. Burası Nahl'dendir. Sonra son Bedr gazvesidir. Sonra Dûmetü'l-Cendel gazvesidir. Sonra Handek gazvesidir. Sonra Beni Kureyze gazvesidir. Sonra Beni Lihyan gazvesidir. Burası Hüteyl'dendir. Sonra Zu Kared gazvesidir. Sonra Beni Mustalik gazvesidir. Burası Huzâe'dendir. Sonra Hudeybiye gazvesidir. Savaşmayı kast etmiyordu, müşriklerse onu men etmişlerdi. Sonra Hayber gazvesidir. Sonra Umretü'l-Kaza'dır. Sonra Fetih gazvesidir. Sonra Huneyn gazvesidir. Sonra Taif gazvesidir. Sonra Tebûk gazvesidir. Onlardan dokuz gazvede savaştı. Bunlar: Bedr, Uhud, Handek, Kurayza, Mustalik, Hayber, Fetih, Huneyn ve Taif.

SERİYYE VE MÜFREZELER

Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in müfrezeleri ve seriyyeleri otuz sekiz idi. Gönderdikleri Seriyyelerden şunlar vardı:

Ubeyde b. Hâris gazvesi... Seniyyetü'l-Mere'nin alt yanında idi. Sonra Hâmza b. Abdulmuttalib gazvesi... Denizin sahilinde idi. Burası İs bucağındandır. Bazıları Hamza gazvesini Ubeyde gazvesinden önce söylerler. Sad b. Ebi Vekkas el-Harrar gazvesi... Abdullah b. Cahş gazvesi. Nahle'de olmuştur. Zeyd b. Hârise'nin gazvesi. Bu karde'de oldu. Muhammed b. Mesleme, Kâb b. El-Eşref'in gazvesi. Mersed b. Ebî Mersed el-Ĝanevi'nin gazvesi, Reci'de oldu. Münzir b. Amr'ın gazvesi. Bir-i Meûne'de oldu. Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'ın gazvesi. Zul-Kasse'de oldu. Burası Irak yolundadır. Ömer b. el-Hattâb'ın gazvesi. Bu Türbe'de olmuştur. Beni Âmir'rin memleketinden bir yerdir. Ali b. Ebi Tâlib'in gazvesi... Yemen'de oldu. Ĝalib b. Abdullah el-Kelbi'nin gazvesi... Bu Leys'i kelbinin gazvesidir. Kedid'de oldu. Beni Mülevvah'a saldırdı.

ĞALİB B. ABDULLAH EL-LEYSİ'NİN BENİ MÜLEVVAH İLE GAZVESİNİN HABERİ

İbn-i Bersâ'nın durumu

Onun hakkındaki bilgilerden biri; Yakub b. Utbe b. Muğire b. el-Ahnes, Müslim b. Abdullâh b Hubeyb el-Cüheni'den naklen, o da Münzir'den naklen o da, Cündeb b. Mekis el-Cüheni'den naklen haber verdi ki, o şöyle dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ğalib b. Abdullah el-Kelbi'yi (Kelb b. Avf b. Leys) içinde bulunduğum bir seriyye'de gönderdi. Ona Beni Mülevveh üzerine akın düzenlemesini emr etti. Onlar Kedid'de idi. Biz de çıktık ve Kudeyd'de olduğumuz zaman Hâris b. Mâlik ile karşılaştık. O, İbn-i Bersâ el-Leysi'dii. Ve onu yakaladık. O şöyle dedi: Ben müslüman olmaya niyet ederek geldim. Ancak Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gitmek için çıktım. Biz ona şöyle dedik:

— Eğer müslüman isen bir gece seni iple bağlamak sana bir zarar vermez. Eğer başka bir şey isen biz senin yönünden güvenlik içinde oluruz.

Ve böylece onu iple bağladılar. Sonra arkadaşlarımızdan siyah bir adamı onun başında bıraktılar. Biz ona dedik ki:

— Eğer sana galebe çalarsa onun boynunu uçur.

İbn-i Mekis'in işte bu ğazvede çektiği belâlar

Sonra yürüdük ta güneşin batması esnasında Kedid'e vardık Biz vâdinin bir kenarında idik. Arkadaşlarım beni onlar için gözetleyici olarak gönderdiler. Ben de çıktım ve şehre bakan bir tepenin üzerine vardım oraya yükseldim ve onun başına çıktım, şehire baktım. Vallahi ben tepenin üzerinde yüzükoyun yere yattım onlardan bir adam çadırından çıktı ve karısına şöyle dedi.

— Ben tepenin üzerinde bir karartı görüyorum. Sabahleyin orda öyle bir şey yoktu. Bak da ordan bir şey görebilirmisin. Köpekler birbirini oraya çekmezler.

Dedi ki: Kadın da baktı ve şöyle dedi:

— Hayır vallahi bir şey bulamıyorum. Dedi ki:

— O halde yayımı ve iki de ok ver.

O da ona verdi. Dedi ki:

— O da bir ok gönderdi. Vallahi tam yanıma hata etmeksizin isabet etti. Ben ise o oku vücudumdan çıkardım ve kenâra koydum. Yerimde sâbit kaldım. Sonra diğer oku gönderdi ve onu omuzuma kondurdu. Onu da çıkarıp yanıma koydum. Yerimde sâbit kaldım.

Bunun üzerine karısına şöyle dedi:

— Şayet kavmin bir gözetleyicisi olsaydı elbette hareket ederdi. Muhakkak iki oku da ona girdirdim. Ne ise, sabahladığın zaman o okları ararsın ve onları alırsın, köpekler onları çiğnemesinler.

Sonra içeri girdi.

Müslümanların mal ve davarlarla oradan ayrılmaları

Onlara mühlet verdik, nihâyet sükûnete erdikleri ve uyudukları zaman, seher vakti idi ki onların üzerine dört bir yandan saldıran atlılarımızı saldık. Savaştık, develerini sürdük, kavmin borazanı çıktı ve bize çok büyük bır cemaat geldi. Bizim onları karşılama imkânımız yoktu. Develerini götürdük. İbn-i Bersâ ve arkadaşına vardık, onları da beraberimizde götürdük. Bizi takip ettiler ve bize yaklaştılar. Bizimle onların arasında ancak Kudeyd vâdisi kaldı. Allah da vâdiye Tebâreke ve Teâlâ'nın dilediği yerden gördüğümüz ne bir bulut ne de bir yağmur olmaksızın sel gönderdi. Bir şey getirdi ki hiçbir kimse ona karşı koyamadı. Onu geçemediler. Böylece bize bakar oldukları halde durdular. Biz ise onların develerini sürüyorduk. Onlardan hiçbir adam bize doğru gelemiyordu. Biz ise onları süratlice sürüyorduk. Nihâyet onlardan kurtulduk, onlar bizi aramaya takat getiremediler.

İşte bu gazvede müslümanların şiarı (parolası)

Onları Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirdik.

İbn-i İshak dedi:

Bana bir adam Eslem kabilesinden olan bir adamdan naklen haber verdi ki:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashabının şiârı işte o gecede «emit emit» idi. (192) Müslümanlardan urcuze söyleyen bir adam develeri sürerken şöyle dedi:

أَبَى أَبُو القَاسِمِ أَنْ تَعْزُبِي فِي خَضِلٍ نَبَاتُهُ مُغْلَوْلِبِ
صُفْرٍ أَعَالِيهِ كَلَوْنِ الذَّهَبِ

«Ebul-Kasım dipleri yeşil tepeleri yaldız gibi sarı bol otlakta yayılan develerin kaybolup geri dönmemesine razı olmaz.»

İbn-i Hişâm dedi: Şöyle rivâyet olunur:

« كَلَوْنِ الذَّهَبِ »

«Altun rengi gibi.»

Gazvelerin haberi tamam oldu. Seriyye ve ba'sler'in tafsiline yeniden dönüyorum.

Bazı Gazvelerin tanıtılması

İbn-i İshak dedi:

Ali b. Ebi Talib Radiyallahü Anh'ın Fedek halkından Beni Abdullah b. Sâd ile gazvesi, Ebû Avcâ es-Sülemi'nin gazvesi, Beni Süleym'in bölgesinde oldu. O ve onun arkadaşları hep birlikte isabet aldılar.

Ükkâşe b. Mıhsen'in gazvesi, Ğamre'de oldu. Ebû Seleme b. Abdil-Esed'in gazvesi, Katana'da oldu. Burası Necid bölgesinde Beni Esed'in sularından bir sudur. Mesud b. Urve onda katl olundu.

Beni Hârise'nin kardeşi Muhammed b. Mesleme'nin gazvesi, Hevâzinden olan Kuretâ'da oldu. Beni Mürre bölgesinde olan Beşir b. Sad'in gazvesi, Fedek'de oldu.

---

(192) «Emit emit»: Öldür öldür, demektir.

Beşir b. Sad'in ikinci gazvesi Hayber bölgesinde oldu.

Zeyd b. Hârise'nin gazvesi, Beni Süleym'in topraklarından Cemûh'da oldu.

Zeyd b. Hârise'nin ikinci gazvesi Cüzâm'da oldu. Burası Huşeyn bölgesindendir.

İbn-i Hişâm kendisinden naklen Şâfii de Amr b. Habib'den, o, İbn-i İshak'dan naklen şöyle dedi: Hismâ bölgesindendir.

ZEYD B. HÂRİSE'NİN CÜZÂM'A DOĞRU GAZVESİ

O gazvenin sebebi

İbn-i İshak şöyle dedi:

İthâm etmediğim bir kimsenin Cüzâmdan birtakım alimlerinden naklen bana haber verdiği gibi, o gazvenin kıssası şudur:

Rifae b. Zeyd el-Cüzâmi Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanından, onun mektubiyle, kavmini islama davet etmek üzere onlara geldi ve onlar da ona icâbet ettiler. Çok geçmeden Dihye b. Halife el-Kelbi, ticaret yapmakla beraber, Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) tarafından kendisine gönderildiği Rûm Meliki Kayser'in yanından geldi. Nihâyet cüzâm vâdilerinden Şenâr denilen bir vadide oldukları zaman Hüneyd b. Us ve onun oğlu Us b. Hüneyd Dihye b. Halife'ye saldırdılar. Onlar Duley kabilesinden idiler.

Duley Cüzâm'dan bir koldur. Onlar onunla beraber olan her malı ele geçirdiler. Bunun haberi, Dubeyb'den bir kavme vardı. Dübeyb Rifâe b. Zeyd'in kavmidir. Bunlar islamiyeti kabul edenlerden idiler. İçlerinde Beni Dubeyb'den Nûmân b. Ebi Ciâl vardı. Nihâyet Duleyilerle karşılaştılar ve savaştılar birbirini katlettiler. O gün, Kurre b. Eşkar ed-Dafâri sonra Dullei «Ben Lübnâ'nın oğluyum.» dedi. Ve Numan b. Ebi Ciâl'a bir ok attı ve onun dizine isâbet ettirdi. Ona vurduğu zaman «Al bunu benden. Ben Lübnâ'nın oğluyum.» dedi. Onun Lübnâ adiyle çağrılan bir anası var idi. Hassân b. Melle el-Dübeybi bundan önce Dihye b. Halife'ye arkadaşlık ètmişti. Dıhye ona Fatiha'yı öğretmişti.

İbn-i Hişâm dedi: Kurre b. Eşkar el-Defâri ve Heyyan b. Melle denilir.

Müslümanların, kâfirlere galibiyetleri

İbn-i İshâk dedi:

Bana, Cüzâm'ın adamlarından kendisini itham etmediğim biri şöyle haber verdi:

Dubeybliler Hüneyd ve oğlunun elinde bulunan malları kurtardılar ve onları Dihye'ye geri verdiler. Dihye çıktı, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi ve meseleyi ona haber verdi. Ondan Hüneyd ve oğlunun öldürülmelerini istedi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onlara Zeyd b. Hârise'yi gönderdi. Zeyd'in Cüzâm'a olan gazvesine sebep olan bu mesele idi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onunla birlikte asker gönderdi.

Cüzâm kabilesinden Gatafan ve Vâil ve Selamandan olanlar ve Sâd b. Hüzeym ve Rifâe b. Zeyd Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in mektubunu onlara götürdüğünde yola çıkmışlardı. Nihâyet harre'ye Reclâ harresine indikleri zaman Rifâe b. Zeyd Küra-ı Rabbe'de idi ve onların ne yaptıklarını bilmiyordu. Onunla beraber de Beni Dubeyb'den bir cemaat vardı. Beni Dubeyb'in geri kalanları ise Medân vâdisinde idiler. Burası Reda harresinin doğuya taraf akmakta olan tarafındadır.

Zeyd b. Hârise'nin ordusu ise Evlâc bölgesinden geldiler. Harre tarafından Maakıs'a saldırdılar ve buldukları mal veya insanları topladılar ve Hüneyd ve oğlunu ve Beni Ahnef'den de iki adamı katlettiler.

İbn-i Hişâm dedi: Beni Ecnef'den iki kişiyi.

Melle'nin iki oğlu Hassan ve Üneyf meselesi

Beni Habis'den de bir adamı katlettiler. Beni Dubeyb bunu işittikleri zaman (o vakit ordu Medân'ın düz büyük sahrasında idi) onlardan bir topluluk atlarına bindiler. Onlar içinde, Hassân b. Melle, Süveyd b. Zeyd'in atına binmişti, o atın adı Acâce idi ve Üneyf b. Melle de babası Melle'nin atına binmişti. O ata da Rığal denilirdi. Bir de Ebû Zeyd b. Amr kendi atına binmişti. Onun atına Şemir denilirdi. Onlar gittiler ve orduya yaklaştıkları zaman Ebû Zeyd ve Hassân, Üneyf b. Melle'ye şöyle dediler:

— Uzaklaş ve git. Biz senin dilinden korkuyoruz.

O da uzaklaştı. Fakat onlar ondan uzaklaşmadan onun atı ön ayağıyla devşirmeye ve yerinden fırlamaya başladı. Bunun üzerine o şöyle dedi:

— Ey atım, senin o atlara olan isteğinden daha fazla ben de o adamlara istekliyim.

Böylece atının yularını serbest bıraktı ve onlara kavuştu. Onlar da ona şöyle dediler:

— Hadi ne ise, yaptığını yaptın, bari dilini bizden muhafaza et. Bu gün bize uğursuzluk etme.

Böylece aralarından, başkasının değil ancak Hassân'ın konuşmasını kararlaştırdılar.

Onlar arasında Câhiliye'den kalma bir söz var idi, ki onu birbirinden öğrenmişlerdi. Onlardan biri kılıcıyla vurmayı kast ettiği zaman, ûri veya sûri derdi. Orduya karşı meydana çıktıkları zaman müslümanlar onlara doğru süratlice gelmeğe başladı. Hassân onlara:

— Biz müslüman bir kavmiz, dedi. Müslümanlardan onlarla karşılaşan ilk kişi, kara bir at üzerinde idi. Onları sürmeğe başladı. Bunun üzerine Üneyf «Ûri» dedi. Buna karşı Hassân «acele etme», dedi. Zeyd b. Harise'nin yanında durdukları zaman Hassân: «Biz müslüman bir kavmiz.» dedi. Zeyd de ona, öyle ise Ümmü'l-Kitâbı (Fatihayı) okuyun, dedi. Hassân da onu okudu. Bu sefer Zeyd b. Hârise: «Askerlere ilan edin ki; Bu kavmin himâye ettikleri bölgeleri Allah harâm kılmıştır. Ancak ahdi bozanlar müstesnâ.»

Onların, Resulüllah'a gelmeleri ve Ebû Ciâl'ın şiiri

İbn-i İshak dedi:

Bir de baktılar ki, Hassân b Melle'nin kızkardeşi, (o kadın Ebû Vebr b. Adiyy b. Ümeyye b. Dubeyb'in karısıdır), esirlerin içindedir. Zeyd Hassân'a «Onu al» dedi. O kadın onun arkasından tuttu. Ümmü'l-Fizr el-Duleiyye de şöyle dedi:

— Kızınızı götürüyorsunuz da annelerinizi bırakıyorsunuz.

Beni Hasib'den birisi şöyle dedi:

Beni Dubeyb'in dilleriyle yaptıkları sihir bu güne kadar devam ediyor.

Askerlerden biri bu sözü işitince Zeyd b. Hârise'ye haber verdi.

O da emr etti ki, Hassân'ın kızkardeşini «ondan ayırın.» Ondan ayrıldığında Zeyd ona şöyle dedi:

— Amcan kızlariyle birlikte otur, tâki Allah hükmünü bildirsin.

Sonra müslümanlar geri döndüler; Orduyu geldikleri vâdilerine inmekten nehy etti. Onlar da âilelerinin içinde akşamladılar. Süveyd b. Zeyd'in beş on devesinin sütlerini akşam içmek üzere beklediler.

Akşam sütlerini içtikleri zaman Rifâe b. Zeyd'e gitmek üzere atlarına bindiler. İşte o gecede Rifâe b. Zeyd'e gitmek üzere ata binen kimselerden şunlar vardı:

Ebû Zeyd b. Amr, Ebû Şemmâs b. Amr, Süveyd b. Zeyd, Bace b. Zeyd, Berze b. Zeyd, Salebe b. Zeyd, Muharribe b. Adiyy, Üneyf b. Melle ve Hassân b. Melle. Nihâyet Küra-i Rabbe'de harrenin sırtında Harret-i Leyla'dan olan oradaki bir su kuyusunun yanında Rifâe b. Zeyd'in yanına sabahleyin vardılar.

Hassân b. Melle ona şöyle dedi:

— Sen oturup keçileri sağıyorsun, Cüzâm'ın kadınları ise esir edilmişlerdir, senin getirdiğin mektûb onları aldattı.

Bunun üzerine Rifâe b. Zeyd kendisine aid bir erkek deveyi istedi. Onun üzerine yolculuk eşyası bağlandı. O şöyle diyordu:

هَلَ أَنْتَ حَيٌّ أَوْ تُنَادِي حَيًّا

«Sen sağ mısın yoksa sağ birini mi çağırıyorsun!»

Sonra onlarla birlikte maktul Hasibli kişinin kardeşi Ümeyye b. Dafare'yi de alarak harrenin sırtından sabah erkenden yola çıktılar. Medine'nin içine kadar üç gün yürüdüler. Medine'ye girdikleri zaman Mescid'e vardılar. Bir adam onlara bakıp şöyle dedi:

— Develerinizi çöktürmeyiniz, yoksa onların elleri kesilir.

Bunun üzerine develeri ayakta bırakarak indiler. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına girdikleri ve onları gördüğü zaman onlara eliyle «milletin arkasından geliniz.» diye işaret etti. Rifâe b. Zeyd konuşmaya başlayınca bir adam kalktı iki sefer: «Yâ Resûlallah işte bu kavm sihirbazdırlar» dedi. Rifâe b. Zeyd de şöyle dedi:

— Bu gün bize ancak hayır veren kimselere Allah rahmet etsin. Sonra Rifâe b. Zeyd mektûbunu Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e verdi, o mektup ki Resulûllah ona yazmıştı. Rifâe şöyle dedi:

— Yâ Resûlallah mektûb götüren, gadır getireni gör. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de:

— Ey delikanlı, oku ve ilan et.

Mektubunu okuduğu zaman meseleyi sordu. Onlar da ona haber verdiler. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

— Maktullere ne yapayım? diye üç sefer tekrar etti.

Rifâe ise şöyle dedi:

— Yâ Resûlallah sen en iyisini bilensin. Biz sana karşı helalı haram kılamayız, haramı da helal kılamayız.

Ebû Zeyd b. Amr da şöyle dedi:

— Yâ Resûlallah sağ olanları bırak, katl edilenleri ayağımın altına alıyorum.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de:

— Ebu Zeyd, doğru söyledi, Ali onlarla birlikte bineğe bin, dedi. Ali Radiyallahu Anh de:

— Zeyd bana asla itaat etmez ya Resûlallah, dedi.

Peygamber ise:

— Bu kılıcımı al, dedi ve kılıcını ona verdi. Ali:

— Yâ Resûlallah benim için bineceğim bir binek hayvanı yok ki, dedi.

Bunun üzerine onu Salebe b. Amr'ın bir binek devesinin üzerine bindirdiler. O deveye Mikhâl denilir. Böylece çıkıp gittiler. Bir de baktılar ki, Zeyd b. Hârise'nin elçisi, Ebû Vebr'in develerinden bir dişi devenin üzerindedir. O deveye Şemir denilir ve onu ondan indirdiler. O:

— Ey Ali benim için ne diyorsun?, dedi.

Ali:

— Bu onların malıdır, dedi.

Onlar mallarını tanıdılar ve aldılar. Sonra gittiler ve Fahletan'ın büyük düz sahrasında ordu ile karşılaştılar, onların ellerindeki şeyleri aldılar. Hattâ bir kadının küçük çuvalını dahi yolculuk eşyalarının altından çıkartıyorlardı. Bunun üzerine Ebû Ciâl işlerini bitirdikleri zaman şöyle dedi:

وَعَاذِلَةٍ وَلَمْ تَعْــذُلْ بِطِبٍّ ... وَلَوْلَا نَحْنُ حُشَّ بِهَا السَّعِيرُ
تُدَافِعُ فِي الْأَسَارَى بِابْنَتَيْهَا ... وَلَا يُرْجَى لَهَا عِتْقٌ يَسِيرُ
وَلَوْ وُكِلَتْ إِلَى عُوصٍ وَأَوْسٍ ... لَحَارَ بِهَا عَنِ الْعِتْقِ الْأُمُورُ
وَلَوْ شَهِدَتْ رَكَائِبَنَا بِمِصْرٍ ... تُحَاذِرُ أَنْ يُعَلَّ بِهَا الْمَسِيرُ
وَرَدْنَا مَاءَ يَثْرِبَ عَنْ حِفَاظٍ ... لِرِبْعٍ إِنَّهُ قَرَبٌ ضَرِيرُ
بِكُلِّ مُجَرَّبٍ كَالسِّيدِ نَهْدٍ ... عَلَى أَقْتَادِ نَاجِيَةٍ صَبُورُ
فِدًى لِأَبِي سُلَيْمَى كُلُّ جَيْشٍ ... بِيَثْرِبَ إِذْ تَنَاطَحَتِ النُّحُورُ
غَدَاةَ تَرَى الْمُجَرَّبَ مُسْتَكِينًا ... خِلَافَ الْقَوْمِ هَامَتُهُ تَدُورُ

«Bir kınayıcı kadın idi ki, rıfk ile levm etmedi.
Şayet biz olmasaydık onun sebebiyle cehennem gibi ateş yanardı.
Esirlerin içinde iki kızını müdâfaa ediyor ki o kadın için kolay bir azad umulmuyordu.
Şâyet Ûs'a veya Evs'e ısmarlansaydı elbette onunla işler azaddan geri dönerdi.
Şâyet o kadın kervanlarımıza Mısır'da şâhid olsaydı oraya ikinci kere gitmekten sakındırırdı.
Gazablanarak Yesrib'in suyuna geldik, dörd gün develer suya gelmesi için.
Suyu aramakta yürümek seyr etmek zarar verici idi.
Kurt gibi katı her bir tecrübe edilmiş bineklerle, sabırlı süratli giden develerin semerlerinin üzerinde.
Develer göğüs göğüse geldikleri zaman, Yesrib'de her asker Ebû Süleymâ'ya feda olsun.
Bir sabah ki onda tecrübe edilmiş deveyi kavmin karşısında başı dönmüş olarak sakin bir vaziyette görürsün.»

İbn-i Hişâm dedi: « عَنِ الْعِتْقِ الْأُمُورُ »

sözü ve « وَلَا يُرْجَى لَهَا عِتْقٌ يَسِيرُ »

sözü İbn-i İshâk'ın gayrından menkuldür.

Ğazveler tamamlandı ve seriyyelerin ve ba'se'lerin tafsilâtlı bahsine geri dönüyoruz.

İbn-i İshâk dedi:

Zeyd b. Hârise'nin gazvesi Nahl taraflarından Taraf'da Irak yolunda oldu.

ZEYD B. HÂRİSE'NİN BENİ FEZÂRE İLE GAZVESİ VE ÜMM-Ü KIRFE'NİN KATLİ

O gazvede yaralanan ve katl edilenlerden bazıları

Zeyd b. Hârise'nin gazvesi Vadi'l-Kurâ'da oldu. Orada Beni Fezâre ile karşılaştı. Orada arkadaşlarından bir cemaat yaralanıp katl edildiler. Zeyd maktullerin arasından yaralı olarak çıkartıldı. O gazvede Beni Sa'd b. Hüzeyl'den biri olan Verd b. Amr b. Medâş katl edildi. Beni Bedr'den birisi onu vurdu.

İbn-i Hişâm dedi: Sa'd b. Hüzeym denilir.

Zeyd'in onlara yakında savaşma tehdidinde bulunması

Zeyd b. Hârise Beni Fezâre ile savaşıncaya kadar cenabetten yıkanmayacağına yemin etti. Yarası iyileştiği zaman Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), onu Beni Fezâre'ye bir ordu ile birlikte gönderdi. O da Vâdi'l-Kurâ'da onlarla savaştı ve onları yaraladı. Kays b. Müsehher el-Ya'muri, Mes'ade b. Hakeme b. Mâlik b. Huzeyfe b. Bedr'i katletti. Ümm-ü Kırfe esir edildi. Bu, Fâtıma bint-i Rebie b. Bedr'dir. Çok yaşlı ihtiyar bir kadındı. Mâlik b. Huzeyfe b. Bedr'de idi. Bir de o kadının bir kızı ve Abdullah b. Mes'ade esir edildi. Zeyd b. Hârise, Kays b. Müsehher'e, Ümm-ü Kırfe'yi katletmesini emr etti. O da onu feci bir şekilde katletti. Sonra Ümm-ü Kırfe'nin kızını ve İbn-i Mesâde'yi Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirdiler.

Ümm-ü Kırfe'nin meselesi

Ümm-ü Kırfe'nin kızı, Seleme b. Amr b. El-Ekve'e verildi. O kızı ele geçiren o olmuştu. O kız kavminden şerefli bir âilede idi. Araplar şöyle derlerdi:

— Ümm-ü Kırfe'den daha aziz olsaydın, azizliğini artırmazdın.

Seleme, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den o kızı istedi, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu ona hibe etti. O da onu dayısı Hazn b. Ebi Vehb'e hediye etti. Onun ondan Abdurrahman b. Hazn ismindeki oğlu oldu.

İbn-i Müsehher'in, Mes'ade'nin katledilmesi hakkındaki şiiri

Kays b. Müsehher Mes'ede'nin katli hakkında şöyle dedi:

سَعَيْتُ بِوَرْدٍ مِثْلَ سَعْيِ ابْنِ أُمِّهِ ‏ ‏ وَإِنِّي بِوَرْدٍ فِي الْحَيَاةِ لَثَائِرُ
كَرَرْتُ عَلَيْهِ الْمُهْرَ لَمَّا رَأَيْتُهُ ‏ ‏ عَلَى بَطَلٍ مِنْ آلِ بَدْرٍ مُغَاوِرِ
فَرَكَّبْتُ فِيهِ قَعْضَبِيًّا كَأَنَّهُ ‏ ‏ شِهَابٌ بِمِعْزَاةٍ(1) يُذَكَّى لِنَاظِرِ

«Verd ile say ettim, tıpkı anasının oğlunun sâyi gibi, ve ben Verd karşılığında hayatta elbetteki intikam alıcıyım.
Ben onu Âl-i Bedr'den akıncılardan bir bahadırın üzerinde gördüğüm zaman onun üzerine at tayımla hamle yaptım.
Ona Kazabi kılıcını bindirdim sanki o hiçbir şeyin örtemediği bir yerde bir ateş şulesidir, bakan için şulelenir.»

ABDULLAH B. REVÂHE'NİN YÜSEYR B. RİZÂM'IN KATLİ İÇİN GAZVESİ

Abdullah b. Revâhe'nin Hayber'de iki kere gazvesi oldu. Biri Onda Yüseyr b. Rizâm'a isâbet ettiğidir.

İbn-i Hişâm dedi: İbn-i Râzim, denilir.

Yüseyr'in katledilişi

Yüseyr b. Rizâm'ın kıssası şudur: O Hayber'de Ğatafan'ı, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile savaşmaya topluyordu. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de ona, Abdullah b. Revâhe'yi ashabından bir topluluk ile birlikte gönderdi. Onlardan biri Beni Seleme'nin halifi Abdullah b. Üneys'dir. Sahabeler, Yüseyr'in yanına geldikle-

rinde onunla konuştular ve kendilerinin ona yakın olduğunu söylediler. Ona «Sen eğer Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına gelirsen seni vâli yapar ve sana ikram eder,» dediler. Onunla dâimî ilişki kurdular nihâyet onlarla birlikte yahûdilerden bir topluluk içerisinde çıktılar. Abdullah b. Üneys onu binek devesine bindirdi. Nihâyet altı millik bir mesafe üzerinde, Hayber'den Karkara mevkiinde oldukları zaman Yüseyr b. Rizâm, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gidişine pişman oldu. Abdullah b. Üneys de onun bu durumunu anladı. Kılıca uzanıyordu. Onunla üzerine atıldı. Sonra kılıç ile ona vurdu ve onun ayağını kesti. Yüseyr de elindeki neb' ağacından yapılmış bastonla ona vurdu ve onun başını yardı.

Resûlull: ı (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashâbından her bir adam yahudilerden arkadaşı üzerine eğildi ve onu katletti. Ancak bir adam müstesna olup ayakları üzerine kaçarak kurtuldu. Abdullâh b. Üneys, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiği zaman onun başındaki kırığa hafifce bir tükürdü, o yara, ne cerâhatlandı ne de ona eziyet verdi.

İbn-i Atik'in Hayber'deki gazvesi

Cümle gazevattan olarak Abdullah b. Atik'in, Hayber'deki gazvesi oldu. Orada Ebû Râfi b. Ebi'l-Hukayk'ı katletti.

ABDULLAH B. ÜNEYS'İN, HÂLİD B. SÜFYAN B. NÜBEYH EL-HUZELİ'Yİ KATLETME İÇİN YAPTIĞI GAZVE

İbn-i Nübeyh'in katledilişi

Abdullah b. Üneys'in Hâlid b. Süfyân b. Nübeyh ile gazvesi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Abdullah'ı ona gönderdi. O Nahle'de veya Urene'de idi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile savaşmak için insanları topluyordu. Abdullah gitti ve onu katletti.

İbn-i İshâk dedi:

Bana Muhammed b. Cafer b. Zübeyr haber verdi ki Abdullah b. Üneys şöyle dedi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) beni çağırdı ve şöyle dedi:

— Şüphesiz bana şu haber ulaşmıştır ki İbn-i Süfyân b. Nübeyh el-Hüzeli, benimle savaşmak için insanları bana karşı toplamaktadır. O, Nahle'de veyâ Urene'dedir. Git ve onu katlet.

Dedim ki:

— Yâ Resûlallah bana onun sıfatlarını belirt ki onu tanıyayım.

Dedi ki:

— Sen onu gördüğün zaman o, sana şeytânı hatırlatacaktır. Seninle onun arasındaki alâmet, sen onu gördüğün zaman onda bir titreme göreceksin.

Ben de kılıcımı kuşanarak çıktım ve ona geldim baktım. O kendileri için bir konuk araştırdığı hevcdecli birtakım hanımları içindedir. İkindi namazı vakti olmuştu. Onu gördüğüm zaman Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bana anlattığı titremeyi gördüm. Ona doğru gittim. Onunla ilgilenmem, beni namazdan alıkor diye korktum ve namazıma başladım. Yürüyordum, baş işaretiyle namazımı kıldım. Onun yanına vardığım zaman şöyle dedi:

— Bu adam da kim?

Dedim ki:

— Arablardan biriyim. Seni ve senin Muhammed için insanları topladığını işittim ve bundan dolayı sana geldim.

Dedi ki:

— Evet öyleyim.

Onunla birlikte biraz yürüdüm ve bana imkân hâsıl olduğu zaman kılıçla onun üzerine hamle ettim ve onu katlettim.

Onun hevdeclerindeki hanımlarını onun üzerine kapanmış olarak bıraktım ve döndüm. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geldiğim ve o beni gördüğü zaman şöyle dedi:

— Matlubuna erdin.

Dedim ki:

— Yâ Resûlallah onu katlettim.

Buyurdu ki:

— Doğru yaptın.

Resûlullah'ın, İbn-i Üneys'e bir baston hediye etmesi

Sonra kalktı ve beni evine götürdü, bana bir baston hediye etti şöyle dedi:

Yâ Abdullah b. Üneys, bu bastonu yanında tut.

Dedi ki:

Ben de onunla milletin karşısına çıktım. Bana «Nedir bu baston?» dediler. Ben «Onu bana Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hediye etti ve onu yanımda tutmamı bana emr etti» dedim. Onlar: «Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına geri dönüp bunu niçin verdiğini ona sor?» dediler.

Ben de Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e döndüm ve «Yâ Resûlallah, bu bastonu bana niçin verdin» dedim. O «Aramızda kıyâmet gününde bir alâmet olsun diye... O günde bastonlara dayananların işi kolaydır» dedi.

Bunun üzerine Abdullah b. Üneys kılıcını onunla birleştirdi ve ölünceye kadar o baston onun yanında kaldı. Sonra kefeninin içine konulsun diye vâsiyet etti. Ölünce ikisi birlikte defn edildiler.

İbn-i Üneys'in, İbn-i Nübeyh'in katledilmesi hakkındaki şiiri

İbn-i Hişâm dedi: Abdullah b. Üneys bu hususta şöyle dedi:

تركت ابن ثور كالحوار وحوله   نوائح تفري كل جيب مقدد
تناولته والظعن خلفي وخلفه   بأبيض من ماء الحديد مهند
عجوم لهام الدارعين كأنه   شهاب غضى من ملهب متوقد
أقول له والسيف يعجم رأسه   أنا ابن أنيس فارسا غير قعدد
أنا ابن الذي لم ينزل الدهر قدره   رحيب فناء الدار غير مزند
وقلت له خذها بضربة ماجد   حنيف على دين النبي محمد
وكنت إذا هم النبي بكافر   سبقت إليه باللسان وباليد

«İbn-i Sevr'i, eskimiş parçalanmış yakasını kesen ağlayıcı kadınlar etrafında oldukları halde, devenin küçük yavrusu gibi bıraktım. Hevdecli kadınları benim ardımda ve onun ardında oldukları halde onu demir suyundan beyaz Hind kılıçlariyle aldım.

Zırhlıların başları çak ısırıcıdır, sanki o yanmış alevlenmiş ğuda ağacının şulesidir.
Kılıç onun başını ısırırken ona dedim:
Ben, Üneys'in oğluyum, süvari olarak, kınayan olmayarak.
Ben, zamanın eşini indirmediği bir kişinin oğluyum, evinin avlusu geniştir. Cimri değildir.
Ona dedim ki şerif bir kişinin, Peygamber Muhammed'in dini üzere hanif bir kişinin darbesini al.
Peygamber bir kâfiri kasd ettiği zaman, ona lisan ve el ile süratle koşarım.»

Gazilerin bahsi tamam oldu ve seriyelerin haberine yeniden döndük.

Diğer birtakım gazveler

İbn-i İshak şöyle dedi:

Ve gazveler cümlesinden Zeyd b. Hârise', Cafer b. Ebi Talib ve Abdullah b. Revahe'nin Şam topraklarından Mûte'deki gazveleri var.

O gazvede onların hepsi katl edildiler. Ve Kâb b. Umeyr el-Gıfâri'nin Zat-i Etlâh'daki gazvesi var. Burası Şam topraklarındadır. O gazvede o, ve onun arkadaşları hep birlikte kati edildiler. Bir de Uyeyne b. Hısn b. Huzeyfe b. Bedr'in, Beni Temim'den olan Beni Anber ile olan gazvesi var.

UYEYNE B. HISN'IN, BENİ TEMİM'DEN OLAN BENİ ANBER İLE GAZVESİ

Resûl'ün, Âişe'ye onlardan bir esiri âzâd etmesi için bahşetmesi

Onlar haberinin cümlesinden, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Uyeyne'yi onlara gönderdi. O onların üzerine saldırdı ve onlardan bir takım insanları katletti ve onlardan bir takımını da esir etti.

Bana Âsım b. Ömer b. Katâde haber verdi ki; Âişe, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e şöyle dedi:

— Yâ Resûlallah, şüphesiz üzerimde İsmâil'in çocuklarından bir köle âzâd etme adağım vardır.

Dedi ki işte Beni Anber'in esirleri şimdi geliyor onlardan birini sana veririm, onu âzâd edersin.

Esirlerden ve katl edilenlerden bâzıları ve Selmâ'nın bu husustaki şiiri

İbn-i İshak dedi:

Onların esirleri, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e götürüldüğü zaman onların içinde Beni Temim'den bir elçiler heyeti de bineklerine bindiler ve Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiler. Bazıları şunlardır:

Rebie b. Rufey', Sebre b. Amr, Kâkâ b. Mâbed, Verdân b. Muhriz, Kays b. Asım, Mâlik b. Amr, Akrâ b. Hâbis, Firâs b. Habis. Kendileri için Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile konuştular. O da bazılarını âzâd etti ve bazılarını fidye ile bıraktı.

Beni Anber'den o günde katl edilen kimeslerden:

Vehb'in oğulları Abdullah ve onun iki kardeşi ve Şeddâd b. Firâs ve Hanzala b. Dârüm vardı. O günde onların kadınlarından esir edilenlerden:

Esmâ binti Mâlik, Kâs b. Eriyy, Necve binti Nehd, Cümey'e binti Kays ve Amre binti Matar vardı. İşte o günde Selmâ binti Attab şöyle dedi:

لَعَمْرِي لَقَدْ لَاقَتْ عَدِيُّ بْنُ جُنْدَبٍ مِنَ الشَّرِّ مَهْوَاةً شَدِيدًا كَئُودُهَا

تَكَنَّفَهَا الْأَعْدَاءُ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ وَغُيِّبَ عَنْهَا عِزُّهَا وَجُدُودُهَا

«And olsun ki Adiyy b. C::ndeb, şerden sarp yokuşu şiddetli olan iki dağ arasındaki alçak bir mevkie mülâki oldu.

Düşmanlar her yandan onu kuşattılar ve ondan izzeti, mutluluk ve bahtı kayb oldu.»

Bu hususta Ferezdak'ın şiiri

İbn-i Hişâm şöyle dedi: Bu hususta Ferezdak şöyle dedi:

وَعِنْدَ رَسُولِ اللهِ قَامَ ابْنُ حَابِسٍ ... بِخُطَّةِ سَوَّارٍ إِلَى الْمَجْدِ حَازِمِ

لَهُ أَطْلَقَ الأَسْرَى الَّتِي فِي حِبَالِهِ ... مُغَلَّلَةً أَعْنَاقُهَا فِي الشَّكَائِمِ

كَفَى أُمَّهَاتِ الْخَالِفِينَ(1) عَلَيْهِمُ ... غَـــلاءُ الْفَادِى أَوْ سِهَامَ الْقَاسِمِ

«İbn-i Hâbis, sağlam yükselici hasletiyle Resulûllah'ın yanında kaldı. Onun iplerinde boyunları bağlı olan esirleri onun için serbest kıldı. Savaştan geri kalanların anaları için, fidyeler ve ganimet payları yeter.»

Bu beytler onun bir kasidesindedir. Adiyy b. Cündeb Beni Anber'dendir. Anber ise Amr b. Temim'in oğludur.

ĞALİB B. ABDULLAH'IN BENİ MÜRRE YURDUNDA GAZVESİ

Mirdâs'ın katledilmesi

İbn-i İshak dedi:

Leys'in Kelb kabilesinden olan Galib b. Abdullah'ın gazvesi, Beni Mürre'de oldu. O gazvede Cüheyne'den olan Huraka'dan onların halifi olan Mirdâs b. Nehik'e isabet ettiler. Üsame b. Zeyd ve Ensar'dan bir adam onu katletti.

İbn-i Hişâm dedi:

Ebû Ubeyde'nin bana bildirdiğine göre, o Hüraka'dır.

İbn-i İshâk dedi:

Üsâme b. Zeyd'den naklen, onun haberinin cümlesinden olarak o şöyle dedi:

— Ben ve Ensâr'dan bir adam ona kavuştuk. Onun üzerine silahımızı çektiğimiz zaman «Şehadet ederim ki Allah'dan başka ibadet edilmeğe layık hiçbir mabud yoktur» dedi. Biz ise geri çekilmedik ve onu katlettik. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiğimiz zaman ona durumu haber verdik. O şöyle söyledi:

— Ey Üsâme «Şehadet ederim ki, Allah'dan başka ibâdete layık hiçbir mabud yoktur» sözüyle birlikte sana katletmeyi kim câiz kıldı?

Dedim ki:

— Yâ Resûlallah o ancak o sözü, katl edilmekten kurtulup sığınmak için söyledi. Dedi ki:

— Ey Üsame o söz ile birlikte kim sana katletmeyi caiz kıldı?

Dedi ki:

Resulûllah'ı hak ile gönderene yemin ederim ki, bana karşı o, o sözü tekrar tekrar söyledi. Hatta istedim ki keşki daha evvel müslüman olmasaydım da onu katl etmiş olmasaydım. Dedim ki:

— Yâ Resûlallah bana müsaade et. Ben Allah'a söz veriyorum ki: Şehadet kelimesini getiren hiç bir kimseyi asla katletmeyeceğim.

Dedi ki:

— Ey Üsâme benden sonra da mı katl etmeyeceksin?

Ben:

— Evet senden sonra da yâ Resûlallah, dedim.

AMR B. EL-ÂS'IN ZÂT-İ SELÂSİL'DEKİ GAZVESİ

Amr'ın gönderilmesi ve O'nun yardım istemesi

Amr b. El-Âs'ın gazvesi, Beni Azre yurdundan olan Zat-i Selâsil'de oldu. Onun kıssası şudur:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu Şam topraklarında savaşmak için çöl Arapları toplamaya göndermişti. Çünkü As b. Vail'in anası Beli kabilesinden bir kadın idi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu gönderdi ki, onları savaş için hazırlasın. Nihayet o Cüzâm yurdundaki bir suyun başında olduğu zaman (ki o suya Selsel denilir ve işte o gazve de Zatus-Selasil ile isimlendirilmiştir.) Amr orada kendinden korktu ve Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ondan yardım istemek üzere haber gönderdi.

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de Ebû Ubeyde b. El-Cerrâh'ı ilk muhâcirlerle birlikte gönderdi.

Onların içinde Ebû Bekr ve Ömer de vardı. Ebû Ubeyde'yi gönderirken ona şöyle dedi:

— İkiniz ihtilâf etmeyin, birbirinize düşmeyin.

Bunun üzerine Ebû Ubeyde çıktı ve onun yanına geldi. Amr ona şöyle dedi:

— Sen ancak bana yardım için geldin.

Ebû Ubeyde ise şöyle dedi:

— Hayır ben takımımın başıyım, sen de takımının başısın.

Ebû Ubeyde yumuşak uysal ve kendisi için dünya işleri kolay gelen bir adam idi. Amr da ona «Bilâkis sen benim için yardım olarak geldin» dedi. Ebû Ubeyde ise ona «Ey Amr, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bana ikiniz ihtilâf etmeyiniz, dedi ve eğer sen bana isyan edersen sana itaat ederim,» dedi. O da:

«Ben senin üzerine emir ve kumandanım ve sen benim için yardımcısın» dedi. Ebû Ubeyde «Öyle ise senin olsun,» dedi.

Neticede namazı Amr kıldırdı.

Ebû Bekr'in, Râfi b. Ebî Râfi'e vasiyyeti

Bu gazveler hakkındaki haberlerden biri de şudur:

Râfi b. Ebî Râfi el-Tâî (ki o Râfi b. Umeyre'dir), (bana bildirildiğine göre) kendini anlatarak şöyle diyordu:

— Ben hıristiyan idim. İsmim Cercis idi. Ben bu kumda insanların en iyi kılavuzu ve onların en iyi yol göstereni idim. Câhiliye'de kumluk bölgelerde suyu deve kuşlarının yumurtaları içinde gömer sonra insanların develeri üzerine yağma için saldırırdım. Onları kuma soktuğum zaman onların üzerine gâlib gelirdim. Böylece hiçbir kimse beni orada bulmaya kadir olamazdı. Sonra deve kuşlarının yumurtalarında gizlediğim işte o suyun yanına gider ve onu çıkartır ve ondan içerdim. Müslüman olduğum zaman, kendisine Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Amr b. el-Âs'ı Zât-ı Selâsisil'e gönderdiği işte o gazveye çıktım. «Vallâhi ben kendime bir arkadaş seçeceğim.» dedim ve Ebû Bekr'i arkadaş seçtim kendime.

Ben onunla birlikte onun takımında oldum. Onun üzerinde Fedek abeası vardı. İndiğimiz zaman onu yere sererdi. Bindiğimiz zaman onu giyinirdi. Sonra onu kendine âid bir valizine soktu. Bunun için. Necid halkı dinden döndükleri zaman ona:

«Biz Abâeli'ye bey'at eder miyiz» diyorlardı. Geri dönüşümüzde Medine'ye yaklaştığımız zaman dedim ki:

— Ey Ebû Bekr sana ancak, Allah beni seninle menfaatlandırsın diye arkadaş oldum, o hâlde bana nasihat et ve bana bir şeyler öğret.

Ebû Bekr:

— Şayet «İstemeseydin de ben bunu yapardım,» dedi. Ve şöyle devam etti:

— Allah'ı birle, ona hiçbir şeyi ortak kılma. Namazı kıl, zekâtı ver, Ramazan'da oruç tut, bu Beyti hac et, cenâbetten gusl abdesti al, müslümanlardan iki adamın üzerine aslâ emirlik etme.

Dedim ki:

— Ey Ebû Bekr, umarım ki, Allah'a hiçbir kimseyi aslâ ortak kılmam. Namaza gelince elbette inşâallah aslâ onu terketmem. Zekâta gelince eğer benim malım olursa inşâallah onu edâ ederim. Ramazan'a gelince elbette onu inşâallah asla terk etmem. Hacca gelince, takat getirirsem inşâallah hac ederim. Cenâbete gelince ondan inşâallah guslederim. Emirliğe gelince:

— Yâ Ebâ Bekir, görüyorum, millet, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ve insanların yanında ancak onunla yükseliyorlar. Neden beni bundan sakındırıyorsun. Ebû Bekir (Radiyallâhü anh) dedi ki:

— Sen benden ictihâd etmemi istiyorsun ki senin için ictihâd edeyim. Yakında sana haber vereceğim:

Allah Azze ve Celle, Muhammed (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i işte bu din ile gönderdi. O din için insanlar ona isteyerek ve istemeyerek girinceye kadar mücâhede etti. Ona girdikleri zaman Allah'ın mültecileri ve onun komşuları oldular. Ve onun ahd ve zimmetine girdiler. Sakın komşuları hakkında Allah ile olan ahdini bozma. Yoksa Allah ahdinin bozulmasında senin peşini bırakmaz. Eğer sizden birinizin komşusu hakkındaki ahdi bozulursa onun adeleleri komşusu için gazablandığından dolayı gerilir, şişer, yükselir ve kabarır hâle gelir. İster onun bir koyununa isâbet etmiş olsun, ister, onun bir deevsine. Allah ise komşusunun hakkı için gazabı daha şiddetlidir.

Bunun üzerine ondan ayrıldım.

Sonra Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefât ettiği ve Ebû Bekr insanların üzerine emir kılındığı zaman ona geldim ve şöyle dedim:

— Ey Ebû Bekr, müslümanlardan iki adamın üzerine emir olmamdan beni nehy eden sen değil miydin?

Dedi ki:

— Evet nehy etmiştim ve şimdi de seni ondan nehy ediyorum.

Ona dedim ki:

— İnsanların işini üstlenmeğe seni sevk eden nedir?

Dedi ki:

— Bundan bir kurtuluş *yolu* bulamıyorum. Muhammed (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ümmetinin dağılmasından korkuyorum.

Avf el-Eşcei'nin kesilmiş develerin etlerini kavm arasında taksim etmesi

Avf dedi ki:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Amr b. el-Âs'ı gönderdiği Zat-ı Selâsil gazvesinde idim. Ebû Bekr ve Ömer'e arkadaş oldum. Develerini kesmiş, fakat parçalamayan bir cemaat gördüm. Ben iş bilir iş yapar et kesmekte mâhir bir kişi idim. Dedim ki:

— Onları sizin aranızda taksim etmem karşılığında onlardan bana bir aşir (her deveden onda bir pay) verir misiniz?

— Dediler ki:

— Evet.

Dedi ki:

— Ben de iki bıçak aldım ve onları orada parçalayıp cüzlere ayırdım. Onlardan bir parça aldım ve arkadaşlarıma götürdüm. Biz onu pişirdik ve yedik.

Ebû Bekr ve Ömer (Radiyallâhü anhümâ) bana:

— Ey Avf bu et sana nereden geldi? dediler.

Ben de meseleyi onlara haber verdim. Onlar ise şöyle dediler:

— Vallahi bunu bize getirmekle hiç iyi etmedin.

Sonra kalktılar yediklerini zorla kustular. Millet işte bu seferden döndükleri zaman Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ilk gelen ben oldum. Ona geldim baktım evinde namaz kılıyor. Dedim ki:

— Esselâmü aleyke yâ Resûlallahi ve rahmetullahi ve berekâtühü.

Dedi ki:

— Avf b. Mâlik misin?

Dedim:

— Babam ve anam sana fedâ olsun, evet benim.

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

— Kesilen develerin sâhibi misin? dedi ve başka bir şey ilâve etmedi.

İBN-İ EBİ HEDRED'İN IDM BATNINDAKİ GAZVESİ VE ÂMİR B. EL-EZBAT EL-EŞCEİ'NİN KATL EDİLMESİ

(İbn-i Ebi Hedred ve onun arkadaşlarının Idm batnındaki gazvesi Mekke Fethinden önce olmuş idi.)

İbn-i Azbet'in katledilmesi ve onun hakkında inen âyet

İbn-i İshâk dedi:

Bana Yezid b. Abdullah b. Kusayt, Ka'ka' b. Abdullah b. Ebi Hedred'den naklen, o babası Abdullah b. Ebi Hedred'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bizi müslümanlardan bir topluluk içinde Idm'a gönderdi. O topluluk içinde Ebû Katâde el-Hâris b. Ribi ve Muhallim b. Cessâme b. Kays vardı. Biz çıktık ve Idm batnında olduğumuz zaman bize Âmir b. el-Ezbat el-Eşcei her işte kullandığı bir devesinin üzerinde rastladı. Onun az bir eşyası ve bir süt kabı vardı. Bize rastladığı zaman bize İslâm selâmiyle selâm verdi. Biz de kendimizi tutup ona dokunmadık. Muhallim b. Cessâme onun üzerine saldırdı. Daha evvel ikisi arasında geçen bir hâdiseden ötürü onu katletti, onun devesini aldı ve onun eşyasını da aldı.

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiğimiz ve ona bu haberi verdiğimiz zaman bizim hakkımızda şu âyet nâzil oldu:

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَمَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا)

«Ey iman edenler Allah yolunda gazveye çıktığınız zaman işin doğrusunu araştırınız, size sulh ve selâmet ilka eden kimseye mü'min değilsin, demeyiniz. Dünya hayatının metaını taleb ederek.. Âyetin sonuna kadar.

İbn-i Hişâm dedi: Ebû Amr b. Alâ şöyle kıraat etti:

(وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا)

«Size selâm ilka ede n kimseye sen mü'min değilsin, demeyiniz.» Bu hâdiseden dolayı...

İbn-i Hâbis ve İbn-i Hısn, İbn-i Azbet'in kanı hakkında Resûle dâva açmaları

İbn-i İshâk dedi:

Bana Muhammed b. Cafer b. Zübeyr haber verdi ki, Ziyâd b. Dumeyre b. Sa'd el-Sülemî, Urve b. Zübeyr'den naklen o da babasından o da dedesinden naklen haber verdi (ki bu ikisi Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte Huneyn'de hazır bulundular.) Dedi ki:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bize öğle namazını kıldırdı, sonra bir ağacın gölgesine gitti ve onun altında oturdu. O Huneyn'de idi. Ekrâ b. Hâbis ve Uyeyne b. Hısn b. Huzeyfe b. Bedr, Âmir b. Ezbat El-Eşceî'nin hakkında davalaştılar. Uyeyne Âmir'in kanını taleb ediyordu. O, o zaman Ğatafan'ın reisi idi. Ekrâ b. Hâbis ise Muhallim b. Cessâme'yi savunuyordu. Muhallimin Hindef kabilesinde yeri vardı. Bunlar Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanında dava açtılar. Biz onların sesini işitiyorduk. İşittik ki Uyeyne b. Hısn şöyle diyor:

— Vallahi yâ Resûlallah, onun Hürka'dan olan hanımlarına, onun benim hanımlarıma taddırdığı şeyin aynını tatırmadan onu bırakmayacağım.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise şöyle diyordu:

— Hayır ellisi bu seferimizde, ellisi de döndüğümüz zaman olmak üzere diyeti alırsınız.

O ise buna karşı çıkıyordu. O sırada Benî Leys'den Mükeysir isminde bir adam ayağa kalktı. (Kısa toplu bir adamdı) İbn-i Hişâm dedi ki:

Mükeytil denilir.

O şöyle dedi:

— Vallâhi yâ Resûlallah islamın başında katl gibi bir şey bulamadım. Bu başı yakalanan sonu kaçan bir koyun sürüsüne benzedi. Bu gün kısas hükmünü ver yarın ise diyet hükmünü ver. (183)

---

(183) Resûlullah onlara kısas ile hükmetmişti. Diğerlerine ise diyet tavsiye etti.

Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) elini kaldırdı ve şöyle dedi:

— Ellisi bu seferimizde ellisi döndüğümüz zaman olmak üzere diyeti alırsınız.

Onlar da diyeti kabul ettiler. Sonra şöyle dediler:

— Arkadaşınız nerededir Resulûllah (Sallallallahü Aleyhi ve Sellem) onun için istiğfar etsin. Bunun üzerine esmer zayıfca uzun boylu, üzerinde kendisine ait bir cübbe içinde, katle hazırlanmış bir adam kalktı ve Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in önünde oturdu. Resulûllah:

— Senin ismin nedir? dedi.

O:

— Ben Muhallim b. Cessâme'yim, dedi.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) elini kaldırdı ve «Ey Allah'ım Muhallim b. Cessâme'yi bağışlama,» dedi. Bunu üç kere tekrar etti. Bunun üzerine göz yaşlarını eteğiyle alarak kalktı. Biz ise aramızda «Elbette Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in, onun için istiğfar edeceğini umuyoruz.» diyorduk.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den zahir olan ise bu durum oldu.

Muhallim'in ölümü ve onun için hâdis olan şeyler

İbn-i İshak dedi:

Bana, kendisini itham etmediğim bir kimse Hasan el-Basri'den naklen şöyle haber verdi:

Muhallim Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in önünde oturduğu zaman Resulûllah, ona: «O adamı Allah'a iman ettirdikten sonra mı öldürdün.» dedi. Sonra ona öylece beddua etti. Vallahi Muhallim b. Cessâme ancak yedi gün yaşayabildi. Hasan'ın nefsi eline olana yemin ederim ki, yer onu dışarı attı. Sonra onu tekrar yere gömdüler ve yer yine onu attı. Kavmi bununla başa çıkamayınca iki dağa gittiler ve o ikisi arasında onu yere yıktılar sonra onun üzerine taşları üst üste koydular ve onu gizlediler. Onun durumu Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e haber verilince o şöyle dedi:

— Vallahi muhakkak yer, ondan daha şerlisini kabul eder. Fakat Allah istedi ki, ondan gördüğünüz şeyle, haramlar hakkında size öğüt versin.

İbn-i Ezbat'ın diyeti

İbn-i İshak dedi: Bize Sâlim Ebû Nadr haber verdi dedi ki, bana şu haber verildi:

Uyeyne b. Hısn ve Kays ile birlikte yalnız oldukları bir sırada Ekra b. Hâbis onlara hitâben şöyle dedi:

— Ey Kays topluluğu, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i, kendisiyle insanları sulh etmek istediği bir maktulden men ettiniz, (ona hak tanımadınız). Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in size lânet etmesinden ve Allah'ın da onun lânetiyle size lânet etmesinden veya size gazab etmesinden ve Allah'ın da size onun gazâbiyle gazab etmesinden emin misiniz? Ekra'in nefsi yedinde olan Allah'a yemin ederim ki ya o maktulu Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e teslim edersiniz, o da onun hakkında murad ettiği şeyi yapar, yoksa Beni Temim'den elli adam getiririm ki adamınızın kâfir olarak öldürüldüğüne ve hiç namaz kılmadığına yemin ederler. Böylece onun kanını heder ederim, ki onun intikamı alınmaz hâle gelir.

Onlar da bunu işittikleri zaman diyeti kabul ettiler.

İbn-i Hişâm dedi: Bu rivâyetlerde Muhallim (zaptı) İbn-i İshak'ın gayrından menkuldür. Bu, Muhallim b. Cessâme b. Kays el-Leysi'dir.

Ziyâd'ın bize ondan haber verdiğine göre İbn-i İshâk, Mücellem diye nakl etmiştir.

İBN-İ EBİ HEDRED'İN RİFÂE B. KAYS EL-CUŞEMİ'Yİ ÖLDÜRMEK İÇİN YAPTIĞI GAZVE

O gazvenin sebebi

İbn-i İshâk dedi:

İbn-i Ebi Hedred el-Eslemi'nin meşedeki gazvesi

Bana itham etmediğim bir kimseden naklen ona da İbn-i Hadred'den naklen o şöyle dedi:

— Kavmimden bir kadınla evlendim ve ona iki yüz dirhem mehir kıldım. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den evlenmem için yardım istemeğe geldim.

O ise:

— Ne kadar mehir kıldın? dedi.

Ben dedim ki:

— Yâ Resûlallah, iki yüz dirhem.

Dedi ki:

— Sübhânallah! Şâyet dirhemleri bir vâdinin kumluğundan almış da olsanız mehri artırmayın. Vallahi benim yanımda sana yardım edeceğim bir şey yok.

Bunun üzerine birkaç gün bekledim. Beni Cuşem b. Muâviye'den bir adam yola çıktı. Ona Rifâe b. Kays, veya Kays b. Rifâe denilir. Benî Cuşem'den büyükce bir batındandır (batın kabileden daha küçük bir toplumdur). Nihâyet kavmi ile ve kendisiyle birlikteki kimselerle meşelikte konukladı. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile harb etmek üzere Kays'ı toplamayı istiyordu. Cuşem kabilesi içinde isim ve şeref sâhibi idi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) beni ve müslümanlardan benimle birlikte iki adamı çağırdı ve şöyle dedi:

— İşte o adama doğru çıkınız ve ondan haber ve bilgi getiriniz.

Bize yaşlı ve zayıfca bir deveyi gönderdi. Onun üzerine ikimizden birimiz bindirildi. Vallahi zayıflıktan ayağa kalkamadı, adamlar arkasında elleriyle dürtüp öylece zorla kaldırdılar. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem); onun üzerinde haber toplayın ve ona nöbetleşe binin, dedi.

Müslümanların muzaffer olmaları ve İbn-i Ebî Hedred'in evlenmek için ondan yardım umduğu ganimetteki payı

Biz çıktık, bizimle beraber ok ve kılıçlardan silâhlarımız vardı. Akşam üzeri güneşin batmasiyle birlikte ordugâhlarına yakın bir yere geldik. Dedi ki:

Bir tarafta ben gizlendim. İki arkadaşıma da emr ettim onlar da düşmanın yerleştiği yerin diğer bir tarafında gizlendiler. Onlara şöyle dedim:

Ben onların askerlerinin bir tarafında tekbir getirirken ve koşarken beni işittiğiniz zaman siz de benimle birlikte tekbir getirin ve koşun.

Vallâhi biz işte böylelikle onların gafletini veya onlardan bir şeyler ele geçirmeyi bekliyorduk.

Karanlığa bürünmüştük. Nihâyet gecenin ilk karanlığı gitti. Onların bir çobanı vardı. Bu beldede hayvanlarını otlatıyordu. Onlara gitmekte gecikti. Onlar da onun için korktular. Bunun üzerine onların adamı Rifâe b. Kays kalktı, kılıcını aldı ve onu boynuna taktı, sonra şöyle dedi:

— Vallahi bizim bu çobanımızın izine gideceğim. Ona bir şer isâbet etmiştir.

Onunla beraber olan kimselerden bir topluluk ona şöyle dediler:

— Vallahi sen gitme biz senin yerine gideriz.

Dedi ki:

— Vallâhi başkası gitmeyecek ancak ben gideceğim.

Dediler ki:

— O hâlde biz seninle beraber gelelim.

Dedi ki:

— Vallahi sizden hiçbir kimse benim peşimden gelmesin.

Sonra çıktı ve bana rastladı. Okumla ona vurma imkânı bana hâsıl olduğu zaman okumu onun kalbine koydum. Vallahi o ses çıkartamadı. Ben yanına gittim. Onun başını uçurdum. Ordugâhın yanında koştum ve tekbir getirdim. Benim iki arkadaşım da tekbir getirdiler.

Vallahi oradakiler kaçtılar. «Haydin haydin, kadın çocuk ve hafif mallarından ne alabilirseniz süratlice alınız,» dediler. Biz de büyük bir deve sürüsünü ve büyük bir koyun sürüsünü sürdük, onları Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirdik. Dedi ki:

Onun başını beraberimde taşıyarak geldim. Dedi ki:

— Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de işte o develerden on üç deveyi mehir için bana yardım olarak verdi. Ben de âilemi yanıma getirdim.

ABDURRAHMÂN B. AVF'IN DÛMETÜ'L CENDELE DOĞRU GAZVESİ

Resulûllah'ın, kavmine yaptığı vazından bir parça

İbn-i İshak dedi:

Bana itham etmediğim biri, Atâ b. Ebi Rebâh'dan naklen haber verdi ki, o şöyle dedi:

Basra halkından bir adam işittim Abdullah b. Ömer b. Hattâb'-dan, sarığını sardığı zaman adamın arkasından sarığı sarkıtmasını sordu. Abdullh «İnşâallah bu konuda sana bilgi ile haber vereceğim», dedi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in mescidinde ashâbından bir topluluğun on kişisinden onuncusu idim. Bunlar:

Ebû Bekr, Ömer, Osmân, Ali, Abdurrahman b. Avf, İbn-i Mesûd, Muaz b. Cebel, Huzayfe b. el-Yemân, Ebû Said el-Hudri ve ben, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte idik. Ensardan bir adam çıkıp geldi, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e selâm verdi sonra oturdu. Ve:

— Yâ Resûlallah (Sallallahü Aleyke), müminlerin hangisi efdaldır?

Dedi ki:

— Ahlâkca en iyi olanı.

Dedi ki:

— Müminlerin hangisi en temizdir?

Dedi ki:

— Ölümü en çok zikr edeni ve ona en iyi hazırlık yapanı... Temiz melekler ona gelmeden o onlara hazırlanır.

Sonra o adam sustu. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bize döndü ve şöyle dedi:

«Ey muhâcirler topluluğu, beş haslet vardır ki size indikleri zaman, (sizin onlara kavuşmanızdan Allah'a sığınırım), Bir kavimde hiçbir zaman fâhişe zuhur etmez ki onlar bunu aşikâr işlesinler de onların içinde tâun ve geçmiş ecdadlarında olmayan birtakım ağrılar zâhir olmasın. Ölçeklerini ve tartılarını noksan etmezler ki kıtlığa, zahmet ve külfetin şiddetine ve sultanın zulmüne tutulmasınlar. Mallarının zekâtını vermezler ki, gökten yağmur yağmaktan men edilmesinler. Şâyet hayvanlar olmasaydı onlara yağmur yağmaz olurdu. Allah'ın ahdini ve Resulûnün ahdini bozmazlar ki onların üzerine başkalarından olan bir düşman musallat kılınmasın. Ve o düşman onların ellerinde bulunan şeylerden bir kısmını almasın. Onların imamları Allah'ın kitâbiyle hüküm veren olmaz ve Allah'ın indirdikleri şeylerde tekebbür etmezler (Allah'ın indirdikleriyle hüküm vermekten kendilerini büyük görmezler) ki Allah onların azâbını aralarında vermesin.»

İbn-i Avf'ın memûr edilmesi ve onun sarık sarması

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Abdurrahman b. Avf'a üzerinde gönderildiği seriyye için hazırlık yapmasını emr etti. O da Siyâh pamuktan bir sarık sardı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu kendine yaklaştırdı. Sarığını yeniden sardırdı. Onun arkasından dört parmak veya ona yakın bir mikdar sarkıttı, ve şöyle dedi:

— Ey İbn-i Avf işte böyle sar. Çünkü bu şekil daha güzel ve daha iyidir.

Sonra Bilâl'a, sancağı ona vermesini emr etti. O da sancağı ona verdi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Allah Teâlâ'ya hamd etti ve kendi üzerine salat getirdi. Sonra şöyle dedi:

— Ey İbn-i Avf, onu al. Hepiniz Allah yolunda savaşınız, Allah'ı inkâr edenleri katlediniz, ganimet mallarına hiyânet etmeyiniz, hâinlik etmeyiniz, insanların uzuvlarını kesmeyiniz, çocukları katletmeyiniz. İşte bu size Allah'ın ahdidir ve peygamberinin siretidir.

Bunun üzerine Abdurrahman b. Avf sancağı aldı.

İbn-i Hişâm şöyle dedi: Böylece Dûmetü'l-Cendel'e çıktı.

EBÛ UBEYDE B. CERRÂH'IN GAZVE İÇİN DENİZ KENARINA GİTMESİ

Yiyeceğin bitmesi ve deniz hayvanının kıssası

İbn-i İshak dedi:

Bana Ubâde b. Velid b. Ubâde b. Sâmit babasından, o da dedesi Ubâde b. Sâmit'den naklen şöyle haber verdi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sahile bir seriyye gönderdi. Onların başında ise Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh bulunuyordu. Onlara bir dağarcık hurma azık verdi. Ebû Ubeyde o hurmaları onlara günlük yiyecek olarak dağıtmaya başladı. Nihayet sayarak vermeye mecbur kaldı. Sonra hurmalar tükenmeye yüz tutunca onlardan her bir adama her gün bir hurma verir oldu.

Bir gün o hurmaları aramızda taksim etti. Bir adama hiç bir şey düşmedi. İşte o gün hurmanın bittiğini anladık. Açlığa dayanamaz

hâle geldiğimizde Allah bizim için denizden bir hayvan çıkarttı. Onun etinden ve yağından yiyecek elde ettik ve onun üzerine yirmi gece kaldık, şişmanladık ve açlığın eleminden kurtulduk. Bizim kumandanımız onun kaburga kemiklerinden bir kaburga aldı ve iki ucu üzerine koydu. Sonra bizimle beraber olan en cüsseli birini istedi. Ve onun üzerine de bizden en cüsseli bir adamı bindirdi. O da onun üzerine oturdu. Dedi ki:

O da o kaburganın altından geçti, kaburga onun başına değmedi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiğimiz zaman onun haberini ona ilettik. Bizim onu yediğimizi, haram olup olmadığını Ondan sorduk. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

«O Allah'ın onunla sizi rızıklandırdığı bir rızıktır.» dedi.

AMR B. ÜMEYYE EL-DAMRÎ'NİN, EBÛ SÜFYÂN B. HARB İLE SAVAŞMAK İÇİN GÖNDERİLMESİ VE O YOLDA YAPTIKLARI

Onun Mekke'ye gelişi ve Kureyş'in onu tanıması

İbn-i Hişâm dedi:

İbn-i İshâk'ın zikr etmediği, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ba's ve seriyyelerinden biri de Amr b. Ümeyye el-Damri'nin gönderilmesidir.

(Ehl-i ilimden kendisine itimad ettiğim birinin bana haber verdiğine göre) Hubeyb b. Adiyy'in ve arkadaşlarının katledilmesinden sonra, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu Mekke'ye gönderdi. Ona Ebû Süfyân b. Harb'i katletmesini emr etti. Onunla birlikte Cebbâr b. Sahr el-Ensâri'yi de gönderdi.

O ikisi yola çıktılar ve Mekke'ye geldiler. İki erkek develerini (184) Ye'cec boğazlarından bir boğazda bıraktılar. Sonra gece Mekke'ye girdiler. Cebbâr, Amr'a «Beyti tavaf etsek ve iki rekât namaz kılsak mı?» dedi. Amr «Kavm akşamı yemeğini yedikleri zaman evlerinin dışında otururlar.» dedi. Cebbâr «Hayır inşaallah bunu yaparız», dedi. Amr dedi:

Bunun üzerine Beyti tavaf ettik ve namaz kıldık. Sonra Ebû Süfyân'ı kast ederek yola çıktık. Vallahi biz Mekke'de yürüyorduk. Mek-

(184) Ye'cec: Mekke'de bir mevkiin ismidir.

ke halkından bir adam bana bakınca beni tanıdı. «Amr b. Umeyye'dir, vallahi ancak gizli bir şer için Mekke'ye gelmiştir.» dedi. Ben arkadaşıma «süratle gidelim» dedim. Böylece koşarak yola çıktık ve bir dağa yükseldik. Onlar da bizi arayıp bulmaya çıktılar. Nihâyet dağın üzerine çıktığımız zaman bizden ümidlerini kestiler. Bunun üzerine biz döndük ve dağdaki bir mağaraya girdik. Orada geceledik ve taşları aldık önümüze üst üste yığdık. Sabahladığımız zaman Kureyş'den bir adam atını yedeğinde çekerek yürüyor ve o at için ot biçiyordu. Biz mağarada iken saklanıyorduk. Dedim ki:

«Eğer o bizi görürse bağırır, yakalanır ve katl ediliriz.»

Bende bir hançer vardı. Onu Ebû Süfyân için hazırlamıştım. Ona doğru çıkıp onun memesi üzerine vuracağım... O Mekke halkına işittirecek şekilde bir kere bağırıp böylece geri dönüyor ve yerime geliyordum.

«Sana kim vurdu?» diyecekler.

Amr b. Ümeyye diyecek. O ölecek ve yerimizi gösteren kimse olmayacak. Onu taşıyıp götürürler. Arkadaşıma diyorum; akşam olduğu zaman süratlice gidelim. Böylece gece Mekke'den çıktık. Medine'ye gitmek istiyorduk. Bekçilere rastladık. Onlar Hubeyb b. Adiyy'in cenazesini bekliyorlar. Onlardan biri: Vallahi bu geceki gibi yürüyüşü Amr b. Ümeyye'nin yürüyüşüne benzeyen birini görmedim' Şâyet o Medine'de olmasaydı elbette derdim ki, o Amr b. Ümeyye'dir, diyecek. Bir kuru ağaç parçasının hizasına geldiği zaman onun üzerine gider ve onu yüklenir.Ve ikisi süratlice çıkar. Onlar da onun ardından çıkarlar. Nihâyet Ye'cec selgâhının indiği yerde selin yardığı bir yarın dibine gelirken o kuru ağaç parçasını o yarın dibine atar. Allah da onu onlardan gizler. Onu bulamazlar. Arkadaşıma diyeceğim, çabuk çabuk deveni getir de onun üzerine otur. Ben kavmi senden oyalarım. Ensarlı kişinin yaya yürümeğe hali yoktur.

Onun, mağarada Bekr kabilesinden bir adamı katletmesi

Ben gittim ve Dacnan'ın (185) üzerine çıktım sonra bir dağa sığındım. Ve bir mağaraya girdim. Ben orada iken benim yanıma Beni Dil'den bir gözü kör ihtiyar bir adam girdi. Onun küçük bir koyun

---

(185) Dacnân: Mekke yakınında bir dağın ismidir.

sürüsü vardı. «Kimdir bu adam» dedi. «Beni Bekr'denim. Sen kimsin?» dedim. O da : «Beni Bekr'denim», dedi. Ve ben «merhaba sana, yat istirahat et,» dedim. O da yüksek sesle şöyle dedi :

وَلَسْتُ بِمُسْلِمٍ مَا دُمْتُ حَيًّا وَلَا دَانٍ لِدِينِ الْمُسْلِمِينَا

«Ben sağ olduğum müddetce müslüman değilim,
müslümanların dinine itaat de etmeyeceğim.»

İçimden dedim. Yakında sen görürsün. Ona mühlet verdim. Uyuduğu zaman yayımı aldım ve onun bir ucunu onun sağlam gözüne koydum. Sonra onun üzerine yüklendim ta kemiklerine kadar vardı. Sonra çabucak çıktım ve Arc'a (186) geldim sonra Rekûbe'nin (187) yolunu tuttum. Naki'e (188) indiğim zaman bir de baktım ki, Kureyş'ten müşriklerden iki adam. Kureyş onları, Medine'ye casus olarak göndermişlerdi. Ben onlara, esir olunuz, dedim. Onlar ise râzı olmadılar. Bunun üzerine onların bir tanesine bir ok atıp ve katlediyorum, diğeri ise esir oluyor ve ben onu bir ipe bağlayıp Medine'ye getiriyorum. (189)

ZEYD B. HÂRİSE'NİN MEDYEN'E SERİYYESİ

Onun ve Dumeyre'nin gönderilmesi ve esir etmenin kıssası

İbn-i Hişâm dedi :

Seriyyelerden biri de Zeyd b. Hârise'nin Medyen'e yaptığı seriyyesidir. Bunu Abdullah b. Hassan anası Fatıma binti Hüseyin b. Ali (*Aleyhim Rıdvanullahi*)'den naklen zikr edildi ki, Resulûllah (Sal-

---

(186) Arc : Mekke yolunda bir konuklama yerinin ismidir.

(187) Rekûbe : Kamûs'da şöyle dedi : Haremeyn'in arasında bir sarp yokuştur.

(188) Naki' Medîne'den iki gecelik bir mesafede Müzeyne beldelerinden bir mevkidir.

(189) «Bende bir hançer vardı» sözünden buraya kadar, Amr'ın yapmak istediğini tahayyül etmesidir. Onun için üslup değişiyor. Çünkü, Ebû Süfyan öldürülmüş değildir.

lallahü Aleyhi ve Sellem) Zeyd b. Hârise'yi Medyen tarafına gönderdi. Beraberinde Dumeyre de vardı. Bu, Ali b. Ebi Tâlib (Rıdvanullahi aleyhi)'nin azadlısı idi. Bir de onun bir kardeşi vardı. Fatıma dedi ki: Sahil halkından esirler ele geçirdi. Orada muhtelif cemaatler vardı. Ve o esirler satıldılar ve dağıtıldılar. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) çıktı. Onlar ağlıyorlardı. «Bunlara ne olmuş?» dedi. Denildi ki:

— Yâ Resûlallah, ayrıldıklarından ağlıyorlar.

Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

— Onları ancak toplu olarak satın, diye buyurdu.

İbn-i Hişâm dedi: Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Analar ile çocuklarını kast etmiştir.

SÂLİM B. UMEYR'İN EBÛ AFEK'İ KATLETME İÇİN SERİYYESİ

Ebû Afek'in nifâkının sebebi

İbn-i İshak dedi:

Gazvelerden biri de Sâlim b. Umeyr'in Ebû Afek'i katletmesi için gazvesidir. Bu, Beni Amr b. Avf'dan olan Beni Ubeyde'den biridir. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hâris b. Süveyd b. Sâmit'i katlettiği zaman onun münafıklığı belli oldu o şöyle dedi:

لَقَدْ عِشْتُ دَهْرًا وَمَا إِنْ أَرَى ... مِنَ النَّاسِ دَارًا وَلَا مَجْمَعَا

أَبَرَّ عُهُودًا وَأَوْفَى لِمَنْ ... يُعَاقِدُ فِيهِمْ إِذَا مَا دَعَا

مِنْ أَوْلَادِ قَيْلَةَ فِي جَمْعِهِمْ ... يَهُدُّ الْجِبَالَ وَلَمْ يَخْضَعَا

فَصَدَّعَهُمْ رَاكِبٌ جَاءَهُمْ ... حَلَالٌ حَرَامٌ لِشَتَّى مَعَا

فَلَوْ أَنَّ بِالْعِزِّ صَدَّقْتُمُ ... أَوِ الْمُلْكِ تَابَعْتُمُ تُبَّعَا

«Bir zaman boyu yaşadım ve insanların içinde, çağırıldığı zaman

akidleştikleri kimselere Kayle'nin (190) çocuklarından ahdine daha sadık ve daha vefâkâr ne bir aile ve ne de de bir toplumu görmedim.
Onların topluluğunda dağları yıkanlar vardır ve hiyanet etmezler.
Onlara gelen bir binekli kişi onları dağıttı.
Çeşitli şeylere birlikte helaldır, haramdır, dedi.
Şâyet güçlülüğü veya mülkü tastik etseydiniz Yemen hükümdarlarından bir Tubbe'e tabî olurdunuz.»

İbn-i Umeyr'in onu katletmesi ve Müzeyriye'nin şiiri

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de şöyle dedi: Şu pis adamı benim için kim katledecektir. Bunun üzerine Sâlim b. Umeyr gitti, onu öldürdü. Sâlim Beni Avf b. Amr'ın kardeşi ve Bekkailerden biridir. Umame el-Muzeyriye de bu konuda şöyle dedi:

تُكَذِّبُ دِينَ اللهِ وَالْمَرْءَ أَحْمَدَا ... لَعَمْرُ الَّذِي أَمْنَاكَ أَنْ بِئْسَ مَا يُمْنِي
حَبَاكَ حَنِيفٌ آخِرَ اللَّيْلِ طَعْنَةً ... أَبَا عَفَكٍ خُذْهَا عَلَى كِبَرِ السِّنِّ

«Allah'ın dinini ve Ahmed'i yalanlıyorsun. O kimseye yemin ederim ki seni unuttu. Bu ne kötü bir unutulmaktır!
Bir müslüman gecenin sonunda sana bir süngü dürtüşü verdi.
Ey Ebû Afek yaşın ilerlemesine rağmen onu al.»

UMEYR B. ADİYY EL-HATMÎ'NİN, ASMÂ BİNT-İ MERVAN'IN KATLİ İÇİN GAZVESİ

O kadının münâfıklığı ve bu husustaki şiiri

Gazvelerden biri de; Umeyr b. Adiyy el-Hatmi'nin, Asmâ bint-i Mervân ile gazvesidir. O kadın Beni Ümeyye b. Zeyd'dendir. Ebû Afek katl edildiği zaman o kadın münafıklığını belirtti. Abdullah b. el-Hâris b. Fudeyl babasından naklen şöyle dedi:

(190) Kayle: Bir kadının ismidir ki, Evs ve Hazrec kabileleri ona nisbet edilirler.

O kadın Beni Hatem'den bir adamın nikâhının altında idi. O adama Yezid b. Zeyd denilir. O kadın İslâmiyeti ve müslümanları ayıplayarak şöyle dedi:

بِاسْتِ بَنِي مَالِكٍ وَالنَّبِيتِ   وَعَوْفٍ وَبِاسْتِ بَنِي الْخَزْرَجِ
أَطَعْتُمْ أَتَاوِيَّ مِنْ غَيْرِكُمْ   فَلَا مِنْ مُرَادٍ وَلَا مَذْحِجِ
تُرَجُّونَهُ بَعْدَ قَتْلِ الرُّؤُوسِ   كَمَا يُرْتَجَى مَرَقُ الْمُنْضَجِ
أَلَا أَنِفٌ يَبْتَغِي غِرَّةً   فَيَقْطَعَ مِنْ أَمَلِ الْمُرْتَجِي

«Benî Mâlik, Nebît ve Avf'ın ve Benî Hazrec'in uydusiyle,
Sizin gayrınızdan olan garib bir kimseye itaat ettiniz.
Ne Murad'dandır, ne de Mezhic'den. (191)
Başları (192) *kestikten sonra ondan hâlâ umuyorsunuz.*
Nitekim pişmiş çorba umulduğu gibi.
Başını çeken, aldanır, umanın ümidinden de kesilir.»

Hassan'ın o kadına karşı reddiyesi

Dedi ki: Hassân b. Sâbit o kadına şöyle cevap verdi:

بَنُو وَائِلٍ وَبَنُو وَاقِفٍ   وَخَطْمَةُ دُونَ بَنِي الْخَزْرَجِ
مَتَى مَا دَعَتْ سَفَهًا وَيْحَهَا   بِعَوْلَتِهَا وَالْمَنَايَا تَجِي
فَهَزَّتْ فَتًى مَاجِدًا عِرْقُهُ   كَرِيمَ الْمَدَاخِلِ وَالْمَخْرَجِ
فَضَرَّجَهَا مِنْ نَجِيعِ الدِّمَا   بُعَيْدَ الْهُدُوِّ فَلَمْ يَحْرَجِ

«Benû Vâil, Benû Vakıf ve Hatme, Benî Hazrec'in aşağısındadır.
Yazıklar olsun o kadına ki, ne zaman sefihlik ederek yüksek sesiyle çağırırsa ölümler gelir.
O kadın, ırkı ve şerefli, girişleri ve çıkışı kerim bir yiğiti sarstı.
Gecenin bir saatinden sonra o da o kadını kızıl kana buladı.»

---

(191) Murad ve Mezhic: Yemen'den iki kabiledir.

(192) Başlar: Kavmin eşrafı demektir.

Hatm'linin o kadını katletmesi için yola çıkması

Haber Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e vardığı zaman «Mervân'ın kızından başını kim alacaktır?» dedi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bu sözünü Umeyr b. Adiy el-Hatmî işitti. O orada idi. İşte o gecenin akşamı olduğu zaman o kadının evinde onun üzerine yürüdü ve o kadını katletti. Sonra sabahleyin Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi.

— Yâ Resûlallah ben o kadını katlettim, dedi. Resûlullah:

— Ey Umeyr Allah'a ve Resûlüne yardım ettin, dedi.

— — Yâ Resûlallah o kadın hakkında benim üzerime bir şey lâzım gelir mi? dedi. Resûlullah:

— Onun hakkında iki dişi keçi bile lâzım gelmez. Yâni onun işi kolaydır.

Beni Hatme'nin durumu

Umeyr kavmine döndü. Benû Hatme o zaman Mervân'ın kızının durumu için sözleri çok karışık idi. O kadının beş oğlu vardı. Umeyr b. Adiyy Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanından onlara geldiği zaman dedi ki:

— Ey Beni Hatme, ben Mervan'ın kızını katlettim, bana istediğinizi yapınız. Beni bekletmeyiniz. İşte bugün, İslâmın Beni Hatme yurdunda izzet bulduğu ilk gündür.

Onların içinde müslüman olanlar, müslümanlıklarını gizliyorlardı. Beni Hatme'den ilk müslüman olan Umeyr b. Adiyy'dir. —Ona kari' denilirdi.— Ondan başka Abdullah b. Evs ve Huzeyme b. Sâbit müslüman olmuşlardı. Mervan'ın kızı katl edildiği gün artık İslâmın izzet bulduğunu gördükleri için Beni Hatme'den bir gurup daha müslüman oldular.

SÜMÂME B. ESÂL EL-HANEFÎ'NİN ESİR EDİLMESİ MÜSLÜMAN OLMASI VE SÜMÂME B. ÂSÂL EL-HANEFÎ'Yİ ESİR ALAN SERİYYESİ

Onun müslüman olması

Bana Ebû Said el-Makburi'den naklen ona da Ebû Hureyre'den naklen şöyle haber verildi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bir gurup atlıları yola çıktılar, Beni Hanife'den bir adamı yakaladılar. Onun kim olduğunu bilmiyorlardı. Nihâyet onu Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e getirdiler. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

— Yakaladığınız kimsenin kim olduğunu biliyor musunuz? Bu, Sümâme b. Âsâl el-Hanefi'dir. Ona iyi muâmele yapınız, dedi.

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ehline döndü ve şöyle dedi:

— Yanınızdaki yemeklerden toplayınız ve Sümâme'ye gönderiniz.

Ona sağılan bir devesiyle sabah akşam süt içirilmesini emr etti. Sümâme'nin makamını düşürmedi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona geliyor ve:

— Ey Sümâme müslüman ol, diyordu. O ise, şöyle diyordu:

— Ey Muhammed artık yeter, eğer katledeceksen kan sahibi birini katledersin. Eğer fidye almak istiyorsan ne kadar diliyorsan iste.

O bu durumda Allah'ın dilediği kadar kaldı. Sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bir gün şöyle dedi:

— Sümâme'yi serbest bırakınız.

Onu serbest bıraktıklarında çıktı, Baki'e geldi güzelce temizlendi. Sonra döndü ve Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e biat edip müslüman oldu. Akşamleyin yemeğini getirdiler. O ise ancak az bir mikdar yedi. Sağılan devenin sütünden de ancak az bir şey içti. Müslümanlar buna hayret ettiler. Bu haber Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ulaştığı zaman şöyle dedi:

— Neden hayrete düştünüz? Gündüzün evvelinde kâfir midesi ile yiyen ve gündüzün sonunda müslüman midesi ile yiyen bir adamdan mı? Kâfir yedi tane mide ile yer, müslüman ise bir tek mide ile yer.

Onun Mekke'ye çıkıp gitmesi ve Kureyş ile beraber olan kıssası

İbn-i Hişâm dedi:

Bana şu haber geldi ki; o umre etmek üzere yola çıktı. Mekke'nin vâdisine geldiği zaman telbiye getirdi. Telbiye getirerek Mek-

ke'ye giren ilk kişi odur. Kureyşliler onu yakaladılar ve «Bize karşı geldin,» dediler. Onun boynunu vurmak için getirdikleri zaman onlardan bir sözcü şöyle dedi:

— «Onu bırakınız. Çünkü siz yiyeceğiniz için Yemâme'ye muhtaç olursunuz. onlar da onu serbest bıraktılar.

Hanefi de bu hususta şöyle dedi:

وَمِنَّا الَّذِى لَبَّى بِمَكَّةَ مُعْلِنًا بِرَغْمِ أَبِى سُفْيَانِ فِى الْأَشْهُرِ الْحُرُمْ

«Ebû Süfyan'a rağmen Haram aylarda bizden Mekke'de âşikâre telbiye getiren kimseler vardır.»

Haber aldım ki, o müslüman olurken Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e dedi ki:

Senin yüzün bana yüzlerin en gazablısı idi. Şimdi bana yüzlerin en sevgilisi oldu. Din ve memleket için de aynı şeyi söyledi.

Sonra umre etmek üzere çıktı ve Mekke'ye vardığında onlar:

— Çocuklaştın mı ey Sümâme? dediler.

O ise:

— Hayır, fakat ben hayırlı dine, Muhammed'in dinine tâbi oldum. Vallahi size Yemâme'den bir buğday danesi bile gelmeyecek. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) izin vermeden:

Sonra Yemâme'ye çıkıp gitti ve onları Mekke'ye bir şey taşımaktan onları men etti. Mekkeliler de Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e şöyle mektup yazdılar:

«Şüphesiz sen Sıla-ı Rahimi (yâni akrabaya insanlığı) emr ediyorsun. Halbuki sen bizi akrabalarımızdan ayırdın babaları kılıç ile çocukları ise açlık ile katlettin.»

Bunun üzerine Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Sümâmeye, onlarla buğday taşımanın arasının serbest bırakmasını emreden bir mektup yazdı.

ALKAME B. MÜCEZZİZ'İN SERİYYESİ

Alkame'nin gönderilmesinin sebebi

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Alkame b. Mücezziz'i gönderdi.

Zû Kared gününde Vakkas b. Mücezziz el-Müdlicî katl edildiği zaman Alkame b. Mücezziz, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den kendisini kavmin peşine göndermesini istedi ki onların içinde intikamına kavuşsun.

İbn-i Hüzâfe'nin, askerleriyle birlikte şakalaşması

Abdul-Azîz b. Muhammed, Muhammed b. Amr b. Alkame'den naklen, o da Amr b. Hakem b. Sevbân'dan naklen, o da Ebû Said el-Hudrî'den naklen şöyle dedi :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Alkame b. Mücezziz'i gönderdi. — Ebû Saîd el-Hudrî şöyle dedi : Ben onların içindeydim — Nihâyet gazvemizin başına vardığımız veya yolun bir yerinde olduğumuz zaman, askerlerden bir takıma izin verdi ve onların üzerine Abdullah b. Hüzâfe es-Sehmî'yi âmil tâyin etti. O, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashâbındandı. Onda lâtifecilik vardı. Yolun bir yerinde oldukları zaman bir ateş yaktı, sonra askerlere şöyle dedi :

— Benim sizin üzerinize dinlemek ve itaat etmek hakkım yok mudur?

Dediler ki :

— Evet vardır.

Dedi ki :

— Ben size bir şeyi emr ettiğimde onu muhakkak yaparsınız değil mi? Dediler ki :

— Evet.

O dedi ki :

— İşte, benim sizin üzerinizde olan hakkım için, size kendinizi bu ateşe atmanızı emrediyorum.

Bir kısmı kemerlerini bağlamaya başladılar. Nihayet askerlerin kendilerini ona atacaklarını anlayınca onlara :

— Oturunuz, ben ancak sizinle eğlendim, dedi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına gelmelerinden sonra ona bu durumu anlattılar. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de; «Kim bir masiyeti size emr ederse ona itaat etmeyiniz» diye buyurdu. Muhammed b. Talha zikr etti ki, Alkame b. Mücezziz ve arkadaşları hiçbir hile ile karşılaşmaksızın geri döndüler.

KÜRZ B. CÂBİR'İN YESÂR'I KATLEDEN BECİLE'LERİN KATLİ İÇİN YAPTIĞI SERİYYESİ

Bana ehl-i ilimden biri, ona haber veren bir kimseden naklen, o da Muhammed b. Talha'dan naklen, o da Osman b. Abdurrahmân'-dan naklen şöyle haber verdi:

Yesâr'ın durumu

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Benî Salebe gazvesinde, Muharip ve Yesâr denilen bir köleyi ele geçirdi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu sağılan develerine çoban yaptı. O develer Cema (193) taraflarında yayılıyorlardı. Kays'ten bir cemaat Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiler. Bunlar Becile'-den bir kabiledir. Onlar vebaya (194) ve böbrek hastalığına tutulmuşlardı. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onlara şöyle dedi:

— Keşke gitseniz de sağılan develerin sütlerinden ve bevillerinden içseniz.

Onlar da o develere doğru yola çıktılar.

Becilelerin katl etmeleri ve Resûlün de onları cezalandırması

Onlar sıhhat bulup karınlarında yağ çizgileri (semizlikten karın büklümü) meydana geldiği zaman Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in çobanı Yesar'ın üzerine saldırdılar ve onu boğazladılar ve gözlerine de diken soktular. Sağılan develeri sürüp götürdüler. Bunun üzerine Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onların izlerine Kürz b. Câbir'i gönderdi. O da onlara kavuştu ve onları, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e, Zû Kared gazvesinden dönerken getirdi. O da onların ellerini ve ayaklarını kesti ve onların gözlerini çıkardı.

---

(193) Cem'a: Bir mevzi'dir.

(194) Veba: Burda vebadan kasıt bulaşıcı herhangi bir hastalıktır.

ALİ B. EBİ TÂLİB'İN YEMEN'E GAZVESİ

Gazvelerden biri de Ali b. Ebi Tâlib (Rıdvanullahi Aleyhi)'nin Yemen'deki gazvesidir. Orada iki kere gazve yaptı.

İbn-i Hişâm dedi : Ebû Amr el-Medeni şöyle dedi :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ali b. Ebi Tâlib'i Yemen'e gönderdi ve Hâlid b. Velid'i de diğer bir ordu ile gönderdi. Ve şöyle dedi :

Eğer bir araya gelirseniz, âmir, Ali b. Ebi Tâlib'dir.

İbn-i İshak haberinde Hâlid b. Velid'in gönderilmesini zikretti ve onu seriyelerden saymadı. Bunun için, ona göre, gazvelerin sayısı otuz dokuz olması gerekir.

ÜSÂME B. ZEYD'İN FİLİSTİN TOPRAKLARINA GÖNDERİLMESİ

(Bu, bâsler'in (gönderilen müfrezelerin) en sonuncusudur)

İbn-i İshâk şöyle dedi :

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Üsâme b. Zeyd b. Hârise'yi Şam'a gönderdi ve ona «Atlılarını Filistin topraklarından Belka ve Dârum sınırlarına geçir» diye emr etti. Millet hazırlandı ve ilk muhâcirler Üsâme ile birlikte ellerinden geldiği kadar bir cemaat topladılar.

İbn-i Hişâm dedi :

Bu, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in gönderdiği en son gönderidir.

RESÛLULLAH (SALLALLAHÜ ALEYHİ VE SELLEM)'İN HASTALIĞININ BAŞLANGICI

Hastalığın başlaması

İbn-i İshâk dedi :

İnsanlar işte bu durum üzere iken Allah'ın Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in onda ruhunu aldığı hastalığı başladı. Hastalığı Safer ayından kalan geceler esnâsında veya Rebiü'l-Ev-

vel ayının evvelinde ikram ve rahmetine dâir kendisini murad ettiği bir zamana kadar sürdü. Bana anlatıldığına göre onun hastalığının başlangıcı şöyle oldu:

O Bakiü'l-Ğarkad'e (Medine mezarlığına) çıktı ordaki ölüler için istiğfar etti, sonra evine döndü. Sabahladığı zaman işte o gününden itibaren ağrıları başladı.

İbn-i İshâk dedi:

Bana Abdullah b. Ömer, Hakem b. Ebil-As'ın azadlısı Ubeyd b. Cübeyr'den naklen, o da Abdullah b. Amr b. el-Âs'dan naklen, o da Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in âzadlısı Ebû Muveyhibe'den naklen şöyle dediğini haber verdi...

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) geceleyin beni gönderdi. Ve:

«Ey Ebâ Müveyhibe, ben şu Bakî'in ehli için istiğfar etmemle emr olundum. Benimle beraber gel» dedi. Ben de onunla birlikte gittim. Onların arasında durduğu zaman şöyle dedi:

«Ey kabirler halkı, size selâm olsun. İnsanların, içinde bulundıkları durum (ölümüm size mübârek olsun.»

Fitneler karanlık gecenin bölükleri gibi peşpeşe gelmeğe başladı. Bir sonra geleni evvelkinden daha kötüdür.

Sonra bana döndü ve şöyle dedi:

— Ey Ebû Muveyhibe! Bana dünyanın hazinelerinin anahtarları ve orada ebedi kalmak verildi, sonra da cennet verildi. Ben de bunlar ile, Rabbime kavuşmak ve cennet arasında muhayyer kılındım. Ben de dedim ki:

Babam ve anam sana feda olsun, dünyanın hazinelerinin anahtarlarını ve orada ebedi kalmayı al, sonra da cenneti al. Dedi ki:

Hayır vallahi ey Ebû Muveyhibe, Rabbime kavuşmayı ve cenneti seçtim. Sonra Bakî' ehline istiğfar etti, sonra ayrıldı. Bunun peşine, Allah'ın Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ruhunu kabz ettiği ağrısı başladı.

Âişe'nin evinde Resûlullah'ın tedavi edilmesi

İbn-i İshak dedi:

Bana Yakub b. Utbe, Muhammed b. Müslim ez-Zühri'den naklen, o da Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe b. Mes'ûd'dan naklen, o da

Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in hanımı Âişe'den naklen haber verdi ki: Âişe şöyle dedi:

Resûlullah (Sallallahü lAeyhi ve Sellem) Baki'den döndü. Beni, başımda bir baş ağrısı olduğu halde buldu. Ben, vay başım, diye söylüyordum. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise şöyle dedi:

— Hayır yâ Âişe, esas benim «Vah başım» demem lâzım. Sonra şöyle dedi:

— Yâ Âişe, sen benden önce ölsen sana bir zarar olmaz. Senin işlerine bakarım, seni kefenlerim ve senin üzerine namaz kılarım ve seni defn ederim. Dedim ki:

Vallahi sanki ben, senin beni defn ettikten sonra evime dönüp onun içinde hanımlarından biriyle gerdeğe girdiğini tahayyül ediyorum. Bunun üzerine Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) tebessüm etti ve onun ağrısı iyice arttı. O hanımlarını dolaşıyordu. Nihâyet onun ağrısı tam şiddetlendi. Meymûne'nin evinde hastalığı ağır bastı. Hanımlarını çağırdı ve onlardan benim evimde tedavi görmesi için izin istedi, onlar da ona izin verdiler.

RESÛLULLAH (SALLALLAHÜ ALEYHİ VE SELLEM)'İN HANIMLARI
(Mü'minlerin anaları)

Onların isimleri

İbn-i Hişâm dedi:

Onlar dokuz tanedir: Âişe bint-i Ebî Bekr, Hafsa bint-i Ömer b. el-Hattab, Ümm-ü Habîbe bint-i Ebi Süfyan b. Harb, Ümm-ü Seleme bint-i Ebi Ümeyye b. el-Muğire. Sevde bint-i Zem'a b. Kays, Zeyneb bint-i Cahş b. Riâb, Meymûne bint-i Hâris b. Hazn, Cüveyriye bint-i Hâris b. Ebi Dırar ve Safiyye bint-i Huyey b. Ahtab'dır. Ehl-i İlimden birden çok kişilerin bana haber verdiğine göre böyledir.

Hatice ile evlenmesi

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in evlendiği kadınların hepsi on üçtür:

Hatice bint-i Huveylid, bu ilk evlendiği hanımıdır. Onu onunla nikâhlayan, Hatice'nin babası Huveylid b. Esed'dir. Onun kardeşi

Amr b. Huveylid'in nikâhladığı da söylenir. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun mehrini yirmi dişi deve kıldı. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in İbrâhim hâriç, çocuklarının hepsi ondan oldu. Ondan önce Hatice Ebû Hâle b. Mâlik'de idi. Bu, Beni Üseyyid b. Amr b. Temim'den biridir. Beni Abduddâr'ın halifidir (yani muâhidi). Onun ondan Hind b. Ebi Hâle adındaki çocuğu oldu. Bir de Zeyneb bint-i Ebi Hâle oldu. Hâle'den önce Uteyyik b. Âbid b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm'da idi. Ondan, Abdullah adındaki bir oğlu ile bir kızı oldu.

İbn-i Hişâm şöyle söyledi: Bir kız doğurdu. Sayfi b. Ebi Rifâe'nin hanımı oldu.

Âişe ile evlenmesi

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ebû Bekr es-Sıddik'ın kızı Âişe ile Mekke'de evlendi. Âişe o zaman yedi yaşında idi. Onunla Medine'de gerdeğe girdi, bu sıra Âişe dokuz veya on yaşlarında idi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ondan başka bir bâkire ile evlenmedi. Babası Ebû Bekr onu Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile nihâkladı. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona dörtyüz dirhem mehir kıldı.

Sevde ile evlenmesi

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Zem'a b. Kays b. Abd-i Şems b. Abd-i Vüdd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Luay'ın kızı Sevde ile evlendi. Onu, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e Salit b. Amr nikâhladı. Ebû Hâtib b. Amr b. Abd-i Şems b. Abd-i Vüdd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl'in nikâhladığı da söylenir. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona dört yüz dirhem mehir kıldı.

İbn-i Hişâm dedi:

İbn-i İshak bu rivâyete muhâlefet ediyor, diyor ki, o zaman Salit ve Ebû Hâtib, o vakitte, Habeşistan'da idiler.

Ondan önce Sekrân b. Amr b. Abd-i Şems b. Abd-i Vüdd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl'de idi.

Zeyneb bint-i Cahş ile evlenmesi

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Cahş b. Riâb'ın kızı Zeyneb el-Esediye ile evlendi. Onu Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e kardeşi Ebû Ahmed b. Cahş nikâhladı. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona dört yüz dirhem mehir kıldı. Ondan önce de Zeyd b. Hârise'de idi. Bu Zeyd, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in azadlısıdır. Onun hakkında Allah Tebâreke ve Teâlâ şu âyetini indirdi.

(فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا)

«Sonunda Zeyd eşiyle ilgisini kestiğinde onu seninle evlendirdik ki...»

Ümm-ü Seleme ile evlenmesi

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ebû Ümeyye b. Muğire'nin kızı Ümm-ü Seleme el-Mahzûmiye ile evlendi. Onun ismi Hind'-dir. Onu Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e onun oğlu, Seleme b. Ebi Seleme nikâhladı. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) lifle doldurulmuş bir yatak, bir bardak, büyükce bir çanak ve değirmen ile mehirlendirdi. Bundan önce Ebû Seleme b. Abdü'l-Esed'-de idi. Onun ismi Abdullah'dır. Ümm-ü Seleme'nin Abdullah'dan Ömer, Zeyneb ve Rukiyye adlı çocukları oldu.

Hafsa ile evlenmesi

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Ömer b. el-Hattab'ın kızı Hafsa ile evlendi. Onu, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'a, babası Ömer b. Hattâb nikâhladı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona dört yüz dirhem mehir kıldı. Ondan önce Huneys b. Huzâfe es-Sehmi'de idi.

Ümm-ü Habibe ile evlenmesi

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ümm-ü Habibe ile evlendi. Onun ismi Remle binti Ebi Süfyan b. Harb'dir. Onu Resulûl-

lah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'a Hâlid b. Said b. el-Âs nikâhladı. Bunların ikisi de Habeşistan'da idiler. Necaşi Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yerine ona dörtyüz dirhem mehir verdi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) için ona dünürcülük yapan da o idi. Ümm-ü Habîbe ondan önce, Ubeydullah b. Cahş el-Esedî'de idi.

Cüveyriye ile evlenmesi

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hâris b. Ebî Dırâr'ın kızı Cüveyriye el-Huzâiyye ile evlendi. O Huzâe'den Beni Mustalik esirlerinin içinde idi. Sâbit b. Kays b. Şemmâs el-Ensârî'nin payına düştü. O da onunla azat olmak üzere onunla anlaştı. Cüveyriye, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e kitâbet (*) borcunu ödemesi için yardım istemeğe geldi. O da ona «Bundan daha hayırlısını istemiyor musun?» dedi. O: «Nedir o?» dedi. Dedi ki:

«Senin yerine senin kitâbet borcunu öderim ve seninle evlenirim, olmaz mı?» O da: «evet» dedi ve böylece onunla evlendi.

İbn-i Hişâm dedi:

Bize bu haberi, Ziyâd b. Abdullah el-Bekkâi, Muhammed b. İshak'dan, o Muhammed b. Cafer b. Zübeyr'den, o Urve'den, o Âişe'den naklen bu olayı böylece haber verdi.

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

Bir rivayette: Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Beni Mustalik gazvesinden ayrıldığı zaman beraberinde de Cüveyriye binti Hâris bulunuyordu. Zat-i Ceyş'de olduğu zaman Cüveyriye'yi Ensârdan bir adama emânet etti ve ona, onu hıfz etmesini emr etti. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Medine'ye geldiği zaman, onun babası Hâris b. Ebi Dırâr, kızının fidyesini getirdi. Akîk'de olduğu zaman fidye için getirdiği develere baktı ve onlardan iki deveye arzu duydu ve onları Akik dağ boğazlarından bir boğazda sakladı. Sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldi ve şöyle dedi:

— Ey Muhammed, kızımı ele geçirdiniz. İşte onun fidyesi.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de:

— Akik'de şöyle bir boğazda sakladığın o iki deve ne oldu? dedi. Hâris de:

(*) Kitâbet, azat olmak üzere anlaşma yazısıdır.

— Şehâdet ederim ki Allah'dan başka ibâdet edilmeğe layık hiçbir mabud yoktur ve sen muhakkak Allah'ın Resulûsün. (Sallallahü Aleyke.) Vallahi buna Allah Teâlâ'dan başkası muttali olmadı.» dedi. Böylece Hâris müslüman oldu ve onunla birlikte iki oğlu ve kavminden bir cemaat de müslüman oldular. O iki deveyi getirmeğe gönderdi. O da onları getirdi ve develeri Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e verdi. Bunun üzerine ona kızı Cüveyriye verildi. O da müslüman oldu ve islâmiyeti güzelce yaşadı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu istemek için babasına dünürcü oldu. O da onu onunla nikâhladı ve onun mehrini dörtyüz dirhem kıldı.

Cüveyriye Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den önce Abdullah isminde bir amcasının oğlunda idi.

İbn-i Hişâm dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in onu Sâbit b. Kays'dan satın aldığı ve onu azad edip onunla evlendiği ve onun mehrini dört yüz dirhem kıldığı söylenir.

Safiyye ile evlenmesi

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Huyey b. Ahtab'ın kızı Safiyye ile evlendi. Onu Hayber'den esir etmişti. Onu kendisine seçti. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) velime yaptı (yani düğün yemeği verdi). O velimede ne yağ ne et vardı. Kavut ve hurma idi. Safiyye ondan önce Kinâne b. Rebi b. Ebi'l-Hukayk'da idi.

Meymûne ile evlenmesi

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hâris b. Hazn b. Bahir b. Hüzem b. Ruveybe b. Abdullah b. Hilâl b. Âmir b. Sa'saa'nın kızı Meymûne ile evlendi. Onu ona Abbâs b. Abdulmuttalib nikâhladı. Abbâs Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yerine onun mehrini dörtyüz dirhem kıldı. Ondan önce Ebû Rühm b. Abduluzzâ b. Ebi Kays b. Abd-i Vüdd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Luayy'da idi. Kendisini Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e hibe eden kadın olduğu söylenir. Bunun sebebi de: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona dünürcülük yapmak için ona vardığında o bi-

nek devesinin üzerinde idi. O da «deve ve onun üzerindeki Allah ve Resûlü içindir» dedi. Bunun üzerine Allah Tebâreke ve Teâlâ şu âyetini indirdi:

« وَامْرَأَةً مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ »

«Ve peygamber nikâhlanmayı dilediği takdirde, — sırf sana mahsus olmak üzere — kendisinin mehrini peygambere hibe eden mümin kadını almanı helâl kılmışızdır.»

Denilir ki: kendisini Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e hibe eden kadın, Zeyneb binti Cahş'dır. Ümm-ü Şerik'in olduğu da *söylenir. Ümm-ü Şerik Ğaziyye binti Câbir* b. Vehb'dir. Beni Münkiz b. Amr b. Mais b. Âmir b. Luayy'dendir. Bir rivayette o kadın Beni Sâme b. Luayy'ın karısıdır. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onunla evlenmeyi erteledi.

Zeyneb binti Huzeyme ile evlenmesi

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Huzeyme b. Hâris b. Abdullah b. Amr b. Abd-i Menâf b. Hilâl b. Âmir b. Sa'saa'nın kızı Zeyneb ile evlendi. Ümmü'l-Mesâkin, diye isimlenirdi. Onlara merhamet ettiği ve onlara şefkat gösterdiği için bu ismi almıştı. Onu Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e, Kabis b. Amr el-Hilâlî nikâhladı. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun mehrini dört yüz dirhem kıldı. Ondan önce Ubeyde b. Hâris b. Muttalib b. Abd-i Menâf'da idi. Ubeyde'den önce de Cehm b. Amr b. Hâris'de idi. Bu onun amcasının oğludur.

Onların sayıları ve Resûl'ün onlarla birlikteki durumu

Kendileriyle Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in gerdeğe girdiği hanımları on bir tanedir. Ondan önce onlardan ölenler ise iki tanedir. Bunlar:

Hadice binti Huveylid ve Zeyneb binti Huzeyme'dir. Kendisi ise onların dokuz tanesinden önce vefât etti. Onları bu rivayetin ev-

velinde zikr ettik. İkisi ile gerdeğe girmedi. Bunlar Esmâ binti Numan el-Kindiye'dir ki onunla evlendi ve onda baras (alacalık hastalığı) buldu ve ona yararlanacaği bir ihsanda bulundu ve onu ehline geri verdi. Biri de Amre binti Yezid el-Kilâbiye'dir. Bu yeni müslüman olmuştu. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiği zaman Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den Allah'a sığınırım, dedi. Resuûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de «Allah'a sığınan bırakılır.» dedi. Böylece onu ailesine geri verdi. Bir rivayette, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den Allah'a sığman kadın Kindiye'dir. Bu, Esmâ binti Numân'ın amcasının kızıdır. Bir rivayette:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu yanına çağırınca, o: Biz öyle bir kavmiz ki, bizim yanımıza gelinir biz kimsenin yanına gitmeyiz, dedi. Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu ailesine geri verdi.

Kadınlarından Kureyşli olanların isimleri

Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in hanımlarından Kureyşli olanları altı tanedir:

Hadice binti Huveylid b. Esed b. Abduluzzâ b. Kusayy b. Kilâb b. Mürre b. Kâb b. Luayy; Âişe binti Ebî Bekr b. Ebi Kuhâfe b. Âmir b. Amr b. Kâb b. Sad b. Teym b. Mürre b. Kâb b. Luayy b. Ğalib; Hafsa binti Ömer b. el-Hattâb b. Nüfeyl b. Abudu'l-Uzzâ b. Abdullâh b. Kurt b. Riyah b. Rizâh b. Adiyy b. Kâb b. Luayy; Ümm-ü Habîbe binti Ebî Süfyân b. Harb b. Ümeyye b. Abd-i Şems b. Abd-i Menâf b. Kusayy b. Kilâb b. Mürre b. Kâb b. Luayy; Ümm-ü Seleme binti Ebî Ümeyye b. el-Muğire b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm b. Yakaza b. Mürre b. Kâb b. Luayy; Sevde bint-i Zem'a b. Kays b. Abd-i Şems b. Abd-i Vüdd b. Nasr b. Mâlik b. Hisl b. Âmir b. Luayy...

Arap ve başkalardan olan hanımlarının isimleri

Arab ve başkaları yedi tanedir:

Zeyneb bint-i Cahş b. Riâb b. Ya'mer b. Sabre b. Mürre b. Kebir b. Ğanem b. Düvdân b. Esed b. Huzeyme; Meymûne bint-i Hâris b.

Hazn b. Bahir b. Hüzem b. Rüveybe b. Abdullah b. Hilâl b. Âmir b. Sa'saa b. Muâviye b. Bekr b. Hevâzin b. Mansur b. İkrime b. Hasafe b. Kays b. Aylan; Zeyneb bint-i Huzeyme b. Hâris b. Abdullah b. Amr b. Abd-i Menâf b. Hilâl b. Âmir b. Sa'saa b. Muâviye; Cuveyriye bint-i Hâris b. Ebi Dırâr el-Huzâiyye sonra Mustalike; Esmâ bint-i Numân el-Kindiye ve Amre bint-i Yezid el-Kilâbiye...

Arabın gayrından olanlardan biri de; Safiyye bint-i Huyey b. Ahtab'dır, Benî Nadir'dendir.

RESÛLULLAH'IN ÂİŞE'NİN EVİNDE HASTALIĞININ BAKIMI VE TEDÂVİSİ

Âişe'nin evine gelişi

İbn-i İshak dedi:

Bana Yakub b. Utbe, Muhammed b. Müslim ez-Zühri'den, o da Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in hanımı Âişe'den şöyle dediğini nakletti.

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ehlinden Fazl b. Abbas ve başka bir adam arasında, başı bağlı ve ayakları yerde iz bırakarak evime girdi.

Ubeydullah dedi ki: Bu haberi Abdullah b. Abbâs'dan haber aldım o şöyle dedi:

— Biliyor musun diğer adam kimdir?

Dedim ki:

— Hayır.

Dedi ki:

— Ali b. Ebi Tâlib'dir.

Hastalığın şiddetlenmesi ve onun üzerine suyun dökülmesi

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e hastalığı şiddetlenince ve ağır basınca o şöyle dedi:

— Üzerime çeşitli kuyulardan alınmış yedi kırba su dökünüz ki ben milletin huzuruna çıkayım ve onlarla ahidleşeyim.

Âişe şöyle dedi:

— Biz de onu Hafsa binti Ömer'in leğenine oturttuk. Sonra onun üzerine suyu döktük o derecede ki yeter yeter demeğe başladı.

Peygamberin bir sözü ve hususiyle Ebû Bekr'i zikr etmesi

İbn-i İshak dedi:

Zühre dedi ki: Bana Eyyûb b. Beşir şunu haber verdi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) başı sarılı olarak çıktı ve minberin üzerine oturdu. İlk konuştuğu şey şu aşağıdaki mesele oldu.

Önce Uhud ashâbına dua ve istiğfar etti, dua ve istiğfarını tekrarladı. Sonra şöyle dedi:

— Allah'ın kullarından bir kul var ki, Allah onu dünyâ ile kendi katındaki şeyler arasında muhayyer kıldı, o da Allah'ın katındakini ihtiyar etti.

Ebû Bekr bunu işitince onun kendi nefsini kast ettiğini anladı, ağladı ve şöyle dedi:

Hepimiz çoluk çocuğumuzla sana feda olalım.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise şöyle dedi:

— Ey Ebû Bekr dur, yavaşla.

Sonra şöyle dedi:

— Mescide açılan bu kapıları kapatınız. Ancak Ebû Bekr'in evi müstesnâ. Çünkü arkadaşlıkta iyilik ve ihsanca katımda ondan daha efdal olan hiçbir kimseyi bilmiyorum.

İbn-i Hişâm dedi: Ancak Ebû Bekr'in kapısı müstesna, diye rivayet edilir.

İbn-i İshak dedi:

Bana Abdurrahman b. Abdullah, Âl-i Ebi Said b. Muallâ'dan birisinden naklen şu haberi verdi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) o zaman o söz arasında şöyle dedi:

— Ben kullardan birisini dost edinseydim elbette Ebû Bekr'i dost edinirdim. Fakat onu bir arkadaş ve iman kardeşi edindim ki Allah katında ikimizin arasını cem etsin.

Resulûllah'ın Usâme'nin savaşa çıkışını tamamlamasını emr etmesi

İbn-i İshak dedi:

Bana Muhammed b. Cafer b. Zübeyr, Urve b. Zübeyr ve başka alimlerden naklen şu haberi verdi.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) insanların Üsâme b. Zeyd'in savaşa gönderilmesi hakkında ağır aldıklarını gördü.

Kendisi hasta halde idi, başını sararak çıktı ve minberin üzerine oturdu. İnsanlar ise Üsâme'nin emirliği hakkında şöyle diyorlardı.

Muhâcirlerin ve Ensâr'ın büyükleri üzerine genç bir delikanlıyı emir kıldı.

Bunun üzerine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kalktı, Allah'a hamd etti ve ona ehil olduğu şeylerle sena etti. Sonra şöyle dedi:

— Ey insanlar, Üsâme'nin gönderilmesini infaz ediniz, yemin ederim ki onun emirliği hakkında söz ettiniz. Ondan önce onun babasının emirliği hakkında da söz etmiştiniz. O muhakkak emirliğe layıktır, onun babası da ona elbette layık idi.

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) indi ve insanlar da onları techizatlandırmakta süratlendiler. Resulûllah (Sallallahü Aeyhi ve Sellem)'in ağrısı şiddetlendi ve kendisine galebe çaldı. Üsame çıktı ve onunla birlikte asker de çıktı. Medine'ye bir fersah mesafedeki Cürf'e indiler. Askerini orada ikamet ettirdi. Bütün asker onun yanına geldiler. Ve Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ağırlaştı. Bunun üzerine Üsâme ve millet beklediler ki Allah'ın Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in hakkında ne hüküm vereceğini görsünler.

Resulûllah'ın Ensar için vasiyyeti

İbn-i İshak dedi:

Zühri dedi ki: Bana Abdullah b. Kâb b. Mâlik haber verdi ki:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Uhud ashabına dua ve istiğfâr ettiği ve onların durumlarına dair zikr ettiği şeyleri zikr ettiği günde, o zamanki söyledikleriyle birlikte şöyle dedi:

— Ey Muhâcirler topluluğu, Ensâra hayır ile davranmanızı tavsiye ederim. Çünkü insanlar artıyorlar, Ensâr ise oldukları gibi kalıp artmıyorlar. Onlar benim haybemdir (sırdaşlarımdırlar). Onların iyilik ve ihsan edenlerine, ihsan ve iyilik ediniz. Kötülük edenlerini de bağışlayınız.

Abdullah dedi :

Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) indi ve evine girdi. Ağrıları tamamiyle şiddetlendi.

Ağzından ilaç verilmesi meselesi

Abdullah dedi ki : Onun hanımlarından bir kaçı onun yanında toplandılar. Bunlar :

Ümm-ü Seleme ve Meymûne idi. Bir de müslümanlardan, içlerinde Esmâ binti Umeys olan bir gurup vardı. Orda amcası Abbas da vardı. Onlar onun ağzından ilaç vermeğe karar verdiler. Abbas dedi ki :

— Elbette ben onu tedâvi edeceğim.

Ve ona ağzından ilaç verdiler. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ifakat bulduğu zaman dedi ki :

— Bunu bana kim yaptı?

Dediler ki :

— Yâ Resûlallah : Senin amcan.

Dedi ki :

— Bu ilaçı, şu taraftan (Habeşistan'dan) gelen bu kadınlar getirmişler.

Ve Habeşistan'a doğru işaret etti.

Resûlullah :

— Bunu niçin yaptınız? diye sordu.

Amcası Abbas :

— Yâ Resûlallah sende zâtül-cenb olmasından korktuk, dedi.

Resûlullah :

— Bu Allah (Azze ve Celle)'nin beni, onunla kötüleyici bir hastalık değildir. Bu evdekilerin hepsine ilaç yutturulacaktır. Ancak amcam müstesnâ.

Evet Meymûne'ye dahi oruçlu olduğu halde ilaç içirildi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yemininden dolayı, ona yaptıkları şey sebebiyle onlara bir ceza olsun diye, Allah bunu yaptı.

Resulûllah'ın işâret ile Üsâme için duâ etmesi

İbn-i İshak dedi :

Bana Said b. Ubeyd b. Sebbâk, Muhammed b. Üsâme'den, o babası Üsâme b. Zeyd'den naklen haber verdi ki, o şöyle dedi :

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ağırlaşınca ben ve benime birikte olanlar Medine'ye indik. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına girdim. O susturulmuş konuşmuyordu. Elini göğe kaldırdıktan sonra elini üzerime koymağa başladı. Ben anladım ki, o bana dua ediyor.

İbn-i İshak dedi:

İbn-i Şihâb ez-Zührî dedi ki: Bana Ubeyd b. Abdullah b. Utbe, Âişe'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den çok kere işitirdim, şöyle diyor:

Şüphesiz Allah hiçbir peygamberin ruhunu, onu muhayyer bırakmadıkca almaz. Dedi ki:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ölüm vakti gelince ondan işittiğim son söz şöyle demesi idi:

«Bilakis cennetten Refiki âla.» Âişe dedi:

Ben de dedim ki: Vallahi. Demek, bizi seçmiyor. «Ve şüphesiz hiç bir peygamber, muhayyer kılınmadıkça ruhu kabzolunmaz» sözü ile kendisini kast ediyor.

Ebû Bekr'in millete namaz kıldırması

Zührî şöyle dedi:

Bana Hamza b. Abdullah b. Ömer haber verdi ki, Âişe şöyle dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in hastalığı şiddetlendiği zaman şöyle dedi:

— Ebû Bekr'e söyleyiniz, millete namaz kıldırsın.

Dedim ki:

— Yâ Nebiyellah, Ebû Bekr ince bir adamdır, sesi zayıftır, Kur'an'ı okuduğu zaman çok ağlayandır.

Dedi ki:

— Ona söyleyiniz, millete namaz kıldırsın.

Yine aynen sözümü tekrarladım. Bunun üzerine o şöyle dedi:

— Siz kadınlar Yusuf'a hile yaptınız. Git söyle; millete namaz kıldırsın.

Âişe dedi ki:

— Vallahi ben bunu ancak Ebû Bekr'in millete imam olmamasını istediğim için söylüyordum. Biliyordum ki: Halk, Resulûllah'ın

makamına gelen bir adamı asla sevmezler ve çıkacak her uğursuz şeyi ona verecekler. Böyle bir durumun babamdan uzak kalmasını istiyordum.

İbn-i İshak rivayet etti:

İbn-i Şihâb şöyle dedi: Bana Abdulmelik b. Ebi Bekr b. Abdurrahman b. Hâris b. Hişâm babasından, o Abdullah b. Zem'a b. Esved b. Muttalib b. Esed'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ağrıları şiddetlendiği ve kendine üstün geldiği zaman ben müslümanlardan bir topluluk içinde onun yanında bulunmaktaydım. Bilal onu namaza çağırdı, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise şöyle dedi:

— Millete namaz kıldıracak birisine söyleyiniz. Dedi ki:

Ben de çıktım bir de baktım ki, Ömer milletin içindedir. Ebû Bekr ise kaip idi. Dedim ki:

— *Yâ Ömer kalk da millete namazı kıldır.*

O da kalktı ve tekbir getirdi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), onun sesini işitti. Ömer sesi yüksek bir adam idi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi:

— Ebû Bekr nerededir? Bu duruma Allah da müslümanlar da razı olmazlar.

Sonra Ebû Bekr'e haber gönderildi. Geldi. Ömer'in kıldırdığı o namazdan sonra, millete namaz kıldırdı. Ömer bana dedi ki:

— Yazık sana, bana ne yaptın, Ey İbn-i Zema? Vallahi bana emr ettiğin zaman ancak Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sana bunu emr ettiğini zan ettim. Şâyet bu olmasaydı millete namaz kıldırmazdım. Dedim ki:

— Vallahi Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bana bunu emr etmedi fakat Ebû Bekr'i görmedigim zaman hazır olanların içinde millete namaz kıldırmaya en lâyığı seni gördüm.

Allah'ın, peygamberinin ruhunu kabz ettiği gün

İbn-i İshak dedi:

Zühri dedi ki: Bana Enes b. Mâlik şöyle haber verdi:

Allah'ın, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ruhunu kabz ettiği pazartesi günü erkenden milletin yanına çıktı. Onlar sabah namazını kılıyorlardı. Perde kaldırıldı ve kapı açıldı. Resulûllah

(Sallallahü Aleyhi ve Sellem) çıktı ve Âişe'nin kapısı önünde durdu. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i gördükleri zaman sevinçlerinden az kalsın namazlarını bozuyorlardı. Şenlikler yapmak istediler. O da «namazınızda sebât ediniz.» diye onlara emr etti. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onların namazlarındaki duruşlarını gördüğünde sevincinden gülümsedi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i işte o andaki duruşundan daha güzel bir duruşunu görmedim. Sonra döndü. Millet Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i ağrısından iyileşmiş görerek oradan ayrıldılar. Ebû Bekr de Sünh'deki ev halkının yanına döndü.

İbn-i İshak dedi: Bana Muhammed b. İbrahim b. Hâris, Kasım b. Muhammed'den naklen haber verdi ki:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ömer'in namazdaki tekbirini işittiği zaman:

«Ebû Bekr neredeir?» diye sordu. «Buna Allah razı olmaz ve müslümanlar da razı olmazlar.» dedi. Şayet vefatı esnâsında Ömer'in söylediği söz olmasaydı, müslümanlar Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Ebû Bekr'i yerine geçirdiği hususunda şek etmezlerdi. Fakat o vefâtı esnâsında şöyle demişti:

— Eğer Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yerine birini geçirmişse, benden hayırlı olan bir kimseyi yerine geçirmiş demektir. Eğer milleti bu hususta serbest bıraktı ise benden daha hayırlısını onlara bırakmıştır. Bunun üzerine millet anladılar ki, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hiçbir kimseyi yerine halef bırakmamıştır. Ömer'in ise Ebû Bekr'e karşı olmadığı belli idi.

İbn-i İshak dedi:

Bana Ebû Bekr b. Abdullah b. Ebi Müeleyke şöyle haber verdi:

Pazartesi günü olduğu zaman Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) başı sargılı olduğu halde sabah namazına çıktı. Ebû Bekr ise millete namazı kıldırıyordu. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) çıktığı zaman millet keyif gösterdiler. Ebû Bekr anladı ki; millet bunu ancak Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) için yapıyorlar. Ve namaz kıldığı yerden çekildi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onu arkasından itti ve «insanlara namaz kıldır,» dedi. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ebû Bekr'in yanında oturdu ve onun sağında oturarak namaz kıldı. Namazı bitirdiği zaman millete döndü ve yüksek sesiyle onlara hitap etti.

Hatta sesi mescidin kapısından dışarı çıktı. Şöyle diyordu:

— Ey insanlar, ateş alevlendi, fitneler gecenin dalga dalga gelen karanlığı gibi gelmeğe başladı. Vallahi bana karşı hiç bir şey gösteremezsiniz. Çünkü ben ancak Kur'an'ın helâl ettiğini helâl ettim. Ve Kur'an'ın haram ettiğini haram ettim.

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sözünü bitirdiği zaman Ebû Bekr ona şöyle dedi:

— Ey Allah Nebisi, ben sende Allah'dan bir nimet ve bir fazl görüyorum. Nitekim biz de böyle isteriz. Bu gün Hârice'nin kızının günüdür. Ona gideyim mi?

Dedi ki:

— Evet.

Sonra Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) girdi ve Ebû Bekr Sünh'deki ev halkının yanına gitmek üzere çıktı.

Abbâs ve Ali'nin durumu

İbn-i İshak dedi:

Zührî dedi ki; bana Abdullah b. Kâb b. Mâlik, Abdullah b. Abbâs'dan naklen haber verdi ki, o şöyle dedi:

O günde Ali b. Ebi Tâlib (Rıdvanullahi Aleyhi) Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in katından milletin yanına çıktı, millet ona şöyle dediler:

— Ey Ebû Hasan, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) nasıl oldu?

Dedi ki:

— Allah'a hamd olsun iyileşti.

Bunun üzerine Abbâs onun elini tuttu sonra şöyle dedi:

— Ey Ali, vallahi sen üç gün sonra bastonun kulu olacaksın. Allah'a yemin ederim ki: Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yüzünde ölümü gördüm. Beni Abdulmuttalib'in yüzlerinde ölümleri anladığım gibi. Gel de Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gidelim. Eğer bu iş (idare) bizde ise onu biliriz. Eğer bizim gayrımızda ise bizi insanlara tavsiye etmesini ondan isteriz. Ali de ona şöyle dedi:

— Ben vallahi bunu yapmam. Eğer idareden men edilirsek ondan sonra hiç kimse onu bize vermez.

İşte o gün kuşluk ilerlediği bir sırada, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefat etti.

Vefâtından biraz önce Resûlün misvak kullanması

İbn-i İshâk dedi:

Bana Yakub b. Utbe, Zühri'den, o Urve'den o Âişe'den naklen haber verdi, dedi ki: Âişe şöyle dedi:

İşte o günde Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) mescide girdiği zaman geri döndü ve benim odamda yattı, yanıma Ebû Bekr'in soyundan bir adam girdi, elinde ise yeşil bir misvak vardı. Âişe dedi ki:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de onün eline öyle bir bakışla baktı ki onu istediğini anladım. Dedim ki:

— Yâ Resûlallah, sana şu misvakı vermemi ister misin?

Dedi ki:

— Evet.

Âişe dedi ki:

— Ben de onu aldım ve onun için onu öyle bir çiğnedim ki onu yumuşaklaştırdım. Sonra ona verdim.

Onunla dişlerinin arasını şimdiye kadar hiçbir misvakla temizlediğini görmediğim bir şekilde şiddetle temizledi, sonra bıraktı. Odamda Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ağırlaştığını buldum. Onun yüzüne bakmaya gittim. Bir de baktım ki, onun gözü yukarı dikilmiş o şöyle diyor:

«Bilâkis cennetten refiki-i âla.»

Ben:

— Seni hak ile gönderene kasem ederim ki, muhayyer kılındın ve seçtin» dedim. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ruhu kabz olundu.

İbn-i İshak dedi:

Bana Yahya b. Abbâd b. Abdullah b. Zübeyr, babası Abbâd'dan naklen haber verdi ki, o şöyle dedi:

İşittim Âişe şöyle diyordu:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) benim evimde ve göğ-

sümde öldü. Onun hakkında hiç kimseye haksızlık etmedim. Sefihliğimden ve yaşımın küçüklüğünden olacak ki Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) gözetimimde iken ruhu kabz olunduğu halde onun başını bir yastığın üzerine koyup ve kadınlarla birlikte göğsüme vurmaya başladım ve yüzüme vuruyordum.

Resûlün vefâtından sonra Ömer'in sözü

İbn-i İshak dedi:

Zührî şöyle dedi: Bana Said b. Müseyyib, Ebû Hureyre'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefât edince Ömer b. el-Hattab kalktı ve şöyle dedi:

Münafıklardan birtakım adamlar vardır ki, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in vefât etmiş olduğunu iddia ediyorlar. Halbuki Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ölmedi. Fakat o Rabbine gitti. Mûsâ b. İmrân gittiği gibi. Kavminden kırk gece kayboldu. Sonra ölmüştür, denildikten sonra onlara geri döndü. Vallâh Resülullah (Sallallahü Aleyh ve Sellem) elbette geri dönecektir. Mûsâ'nın geri döndüğü gibi. İşte Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) öldü diye iddia eden adamların elleri kesilecek...

Resûlün vefâtından sonra Ebû Bekr'in tutumu

Ebû Bekr kendisine haber vardığı zaman geldi ve mescidin kapısı önünde indi. Ömer ise millete anlatıyordu. Ebû Bekr:

Hiçbir şeye iltifat etmedi (göz ucuyla dahi bakmadı) ve Âişe'nin evinde Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına girdi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise evin bir kenarında üzeri örtülü idi. Onun üzerinde hibre denilen Yemen kumaşından bir örtü vardı. Geldi ve Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yüzünü açtı.

Sonra onun üzerine eğildi ve onu öptü. Sonra şöyle dedi:

— Babam ve anam sana feda olsun, Allah'ın senin üzerine takdir ettiği ölüme gelince onu taddın. Bundan sonra ise artık aslâ sana bir ölüm isâbet etmez. Dedi ki:

Sonra Yemen kumaşını Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yüzüne geri örttü. Sonra çıktı, Ömer insanlarla konuşuyordu. Şöyle dedi:

— Yavaş ol ya Ömer, sus. O ise buna karşı çıktı. Ancak konuşmaya devam etti. Ebû Bekr onun susmaz olduğunu görünce, insanlara döndü. İnsanlar onun konuşmasını duyunca ona döndüler ve Ömer'i terkettiler. O da Allah'a hamd etti ve ona sena etti sonra şöyle dedi:

Ey insanlar! Kim Muhammed'e ibâdet ediyordu ise, şüphesiz Muhammed ölmüştür. Kim Allah'a ibâdet ediyordu ise şüphesiz Allah birdir, ölmez. Dedi ki: Sonra şu âyeti okudu:

(وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ
عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ
الشَّاكِرِينَ)

«Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler geçmişti. Ölür veya öldürülürse geriye mi döneceksiniz? Geriye dönen, Allah'a hiçbir zarar vermez. Allah şükredenlerin mükâfatını verecektir.»

Vallahi sanki insanlar işte bu âyetin nâzil olduuğnu bilmiyorlardı. Ebû Bekr onu okuyuncaya kadar. Dedi ki:

İnsanlar onu Ebû Bekr'den aldılar ve ağızlarından düşürmediler. Ebû Hureyre rivâyet ettiğine göre Ömer şöyle dedi:

Vallahi Ebû Bekr'in onu okuduğunu işittiğim zaman ancak dehşete kapıldım ve yere düştüm, ayaklarım beni taşımıyordu. Anladım ki, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ölmüştür.

BENİ SÂİDE'NİN SAKİFESİ (Sofa'sı = gölgeliği)

İbn-i İshâk dedi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ruhu kabz edildiği zaman Ensâr'dan müteşekkil işte bu topluluk Beni Sâide'nin sofa'sında Sâd b. Ubâde'ye meylettiler. Ali b. Ebi Tâlib, Zübeyr b. el-Avvam,

Talha b. Ubeydullah ise ayrılıp Fâtıma'nın evinde toplandılar. Muhâcirlerin geri kalanları ise Ebû Bekr'e meylettiler. Useyd b. Hudeyr'de onlarla birlikte Benî Abdü'l-Eşhel'e meyletti. Bir topluluk Ebû Bekr'e ve Ömer'e geldi ve şöyle dedi:

Ensâr'dan işte bu topluluk Benî Sâide'nin sofasında Sâd b. Ubâde iledirler. Ona meyl etmişlerdir. Eğer insanların durumuyla ilgili sizin ihtiyacınız var ise onların işleri büyümeden önce kavuşun.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ise evinde olup henüz defn işi bitirilmemiştir. Ev halkı onun önüne kapıyı kilitlemişlerdir. Ömer dedi ki:

Ebû Bekr'e dedim ki:

«Ensâr'dan işte o kardeşlerimize ikimiz beraber gidelim ve onlardan ne üzere olduklarına bakalım.»

İbn-i Avf ve onun Ebû Bekr'e beyât etme durumu ile ilgili olarak Ömer ile müşâveresi

İbn-i İshak dedi:

Ensâr Sakife'de toplandıkları zaman Sakife haberi cümlesinden: Bana Abdullah b. Ebi Bekr, İbn-i Şihâb ez-Zühri'den, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe b. Mes'ûd'dan, o Abdullah b. Abbas'dan naklen şöyle haber verdi:

Abdurrahman b. Avf'ı Mîna'da yerinde bekliyordum. O Ömer'in yaptığı son haccında Ömer'in yanında idi. Yine devamla dedi ki:

Abdurrahman b. Avf Ömer'in katından geri döndü ve beni Minâ'da menzilinde kendisini beklerken buldu. Kur'an okuyordum. Bana şöyle dedi:

Keşke görseydin. Bir adam, Emirü'l-Müminin'e geldi ve şöyle dedi:

— Ey Emirü'l-Müminin, şöyle diyen, falan hakkında bir diyeceğin var mı? diyor ki: Vallahi şayet Ömer b. el-Hattab ölmüş olsaydı elbette falana beyat ederdim. Vallahi Ebû Bekr'e beyat ancak oldu bittiye geldi.

Ömer de buna kızdı ve şöyle dedi:

— Ben inşaallah öğle vaktinden önce insanların içinde hitab edeceğim ve ben onları, onların idarecilerini gasbetmek isteyen işte o kimselerden sakındıracağım.

Abdurrahman şöyle dedi; ben de dedim ki :

— Ey Emirü'l-Müminin bunu yapma, çünkü hac mevsimi, milletin adilerini pisboğazlarını ve ayaktakımını toplar. Onlar o kimselerdir ki, insanların içinde durduğun zaman, sana yaklaşmak üzere bastırırlar. Ve ben korkarım ki sen vaz ederken bir söz söylersin. Onun sebebiyle hepsi de süratle kalkıp giderler. Sözlerini ne anlarlar ne hıfz ederler ne de onu yerli yerinde anlatırlar. O halde Medine'ye gelinceye kadar bekle. Çünkü orası sünnet yurdudur. Fıkıh ehli ile ve insanların eşrafiyle kurtulursun ve Medine'de söylediğini temkinli olarak söylersin. Fıkıh ehli senin sözünü anlar ve onu yerine koyarlar. Dedi ki :

Bunun üzerine Ömer şöyle dedi :

— Amma Vallahi inşaallah Medine'de ilk irad edeceğim hutbemde elbette bununla hitâb edeceğim.

Ebû Bekr'e beyat esnasında Ömer'in hutbesi

İbn-i Abbas dedi :

— Zilhiccenin sonunda Medine'ye geldik. Cuma günü olduğu zaman güneş zevâle gelirken acele geldim. Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyli minberin köşesinin yanında otururken buldum ve onun hizasına oturdum, dizim dizine değiyordu. Çok geçmedi ki Ömer b. el-Hattâb çıkageldi. Onu gelirken gördüğüm zaman, Said b. Zeyd'e dedim ki «elbette akşam işte bu minberin üzerinde bir konuşma yapacaktır ki halife edildikten beri böyle konuşmamıştır.» Said b. Zeyd bu sözümü yadırgadı ve «bundan önce konuşmadığı şeylerden konuşması umulan ne vardır» dedi. Ve Ömer, minberin üzerine oturdu. Müezzinler sükût ettikleri zaman kalktı ve Allah'a, layık olduğu şeylerle senâ etti, sonra şöyle dedi :

Amma bad, ben bu gün size bir konuşma yapacağım ki konuşmama imkân hasıl olmuştur. Bilmiyorum belki de ecelim önümdedir. Kim o sözlerimi akleder ve onu hıfz ederse onu bineğinin varacağı yere kadar iletsin. Kim, ezberlemeyip, benden yalan söyleyecekse bu ona helâl olmaz. Şüphesiz Allah Muhammed'i gönderdi ve ona

Kitâb'ı indirdi ve ona indirdiklerinden biri de recim âyetidir. Biz o âyeti okuduk, onu öğrendik ve onu hıfz ettik. Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) recmetti ve ondan sonra biz de recm ettik. İlerde biri çıkıp «Vallahi Allah'ın Kitâb'ında recmi bulamıyoruz.» diyeceğinden korkarım. Böylece Allah'ın inzâl ettiği bir farizeyi terketmekle dalâlete düşerler. Erkeklerden ve kadınlardan zinâ eden bir kimse aleyhine delil bulunduğu veya kadın hâmile kaldığı veya itiraf mevcud olduğu zaman recim Allah'ın kitabrndan bir haktır. Sonra biz Allah'ın kitâb'ından okuduğumuz âyetler içinde şu âyeti okuyorduk.

(لَا تَرْغَبُوا عَنْ آبَائِكُمْ فَإِنَّهُ كُفْرٌ بِكُمْ أَنْ تَرْغَبُوا عَنْ آبَائِكُمْ)

«Babalarınızdan yüz çevirmeyiniz. Çünkü babalarınızdan yüz çevirmeniz kendinizi inkâr etmektir.»

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) şöyle dedi:

«Beni çok ileri derecede övmeyiniz. İsâ b. Meryem çok öğülmüş olduğu gibi. «Allah'ın kulu ve Resûlüdür,» deyiniz.» Haberim oldu ki:

Birisi şöyle demiş:

Şâyet Ömer olmasaydı falana beyat ederdim. Kişinin, «Ebû Bekr'in hilafeti bir oldu bittidir.» sözü sizi aldatmasın. Evet öyle oldu. Fakat, Allah fitnenin şerrinden ümmeti korudu. İçinizde, Ebû Bekr gibi itaat edilen kimse yoktur. Müslümanlardan kim bir adama meşveretsiz beyat ederse onun için bey'atı geçerli değildir. Katledilme korkusiyle aldatılan iki kişinin ne beyat edenin ne de beyat edilenin beyatı geçerli değildir.

Allah, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i vefat ettirirken, Ensâr bize muhâlefet etmiş ve eşraflariyle Beni Sâide'nin gölgeliğinde toplanmışlar, diye bize haber geldi. Ali b. Ebi Tâlib, Zübeyr b. El-Avvâm ve onlarla birlikte olanlar bizden ayrılmışlardı. Muhâcirler ise Ebû Bekr'in yanına toplanmışlardı. Ebû Bekr'e dedim ki:

«Hadi, Ensâr'dan işte o kardeşlerimize gidelim.» Onları kast ederek gittik. Onlardan sâlih iki adam bize rastladı. Onlar bize Ensâr'ın kararlarını anlattılar. Ve «Ey muhâcirler topluluğu nereye gitmek istiyorsunuz?» dediler. Biz de «Ensâr'dan işte o kardeşlerimize gitmek

istiyoruz» dedik. Onlar «Ey Muhâcirler topluluğu, sizin onlara yaklaşmanız gerekmez, işinize bakınız» dediler. Dedim ki:

— Vallâhi elbette onlara gideceğiz. Gittik Beni Sâide'nin gölgeliğinde onlara vardık. Bir de baktık ki onların arasında örtülmüş bir adam vardır. «Bu kimdir?» dedim:

Onlar Sâd b. Ubâde, dediler. Dedim ki, «ona ne olmuş?» Dediler ki:

— Hastalanmış. Oturduğumuzda onların hatibi şehâdet getirdi ve Allah'a, layık olduğu şeylerle senâ etti, sonra şöyle dedi:

— Amma bad: Biz Allah'ın Ensârıyız ve islâmın öncü askerleriyiz. Ey muhâcirler topluluğu, siz ise bizden bir kavimsiniz, sizden bir cemaat koşa koşa bir yere gittiler. Bizi aslımızdan ayırmak ve idareyi bizden gasbetmek istiyorlar.

O sükût ettiği zaman konuşmak istedim. Kendimce beğendiğim iyi bir konuşma hazırlamıştım. İstiyordum ki, onu Ebû Bekr'in önünde takdim edeyim. Huyumdaki bir hiddeti ondan gizlemek istiyordum. Bunun üzerine Ebû Bekr şöyle dedi:

Yâ Ömer yavaş ol, dedi. Ben de onu gazablandırmak istemedim. Ve o konuştu. O benden daha âlim ve daha vakur bir kimse idi. Vallahi iyi hazırladığım konuşmamdan beğendiğim hiçbir kelimeyi bırakmayıp bütün açıklığı ile onları söyledi. Veya onun benzerini veya ondan daha üstününü söyledi. Dedi ki:

— Ey Ensâr sizin bahs ettiğiniz iyiliğe gelince siz onun ehlisinizdir. Fakat Arablar ise bu işi ancak Kureyş'den işte bu küçük kabileye tanırlar. Onlar Arab'ın nesebce ve belde bakımından en şereflileridirler. Sizin için işte bu iki adama razı oldum ve onları seçtim. O halde onlardan hangisini dilerseniz ona bey'at ediniz.

Benim ve Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ın elinden tuttu. O, o sırada ikimizin arasında oturmaktaydı. Söylemesini beğenmediğim hiç bir şey söylemedi. Vallahi günah olmasaydı başımın vurulmasını isterdim de içlerinde Ebû Bekr'in olduğu bir kavmin üzerine emir olmayı istemezdim.

Ensâr'dan bir sözcü de kalkıp şöyle dedi:

— Biz develerin kaşındığı orta direğiz, altından direk verilmiş hurma ağacıyız. Ey Kureyş topluluğu bizden bir emir olsun sizden de bir emir olsun.

Muhtelif sesler çoğaldı. Sesler yükseldi ve ihtilafa düşüleceğinden korktum ve şöyle dedim:

«Ey Ebû Bekr elini uzat,» o da elini uzattı ve ona beyat ettim. Sonra ona Muhâcirler beyat ettiler. Sonra Ensâr ona bey'at ettiler. Biz de Sâd b. Ubâde'nin üzerine atıldık. Onlardan bir sözcü, «Sâd b. Ubâde'yi katlettiniz durun» demeğe başladı. Ben dedim ki; «Sâd b. Ubâde'yi Allah katletsin.»

Ebû Bekr ve Ömer, Sakife'ye (gölgeliğe) giderlerken yolda onlarla karşılaşan o iki adamın tanıtılması

İbn-i İshak rivâyet etti: Zühri dedi ki:

Sakife'ye giderken Ensâr'dan karşılaşan işte o iki kişiden biri, Uveym b. Sâide'dir. Diğeri ise Maan b. Adiyy'dir. Bu, Beni Aclân'ın kardeşidir. Uveym b. Sâide'ye gelince, bize gelen habere göre o Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e «Allah (Azze ve Celle)'nin kendileri için:

(فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ)

«Orada birtakım adamlar vardır ki onlar tertemiz olmayı isterler. Allah da tertemiz olanları sever» dediği kimseler kimlerdir?» diye sorduğu ve Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in de:

«— Onlardan Uveym b. Sâide ne iyidir» dediği kişidir. Maan'a gelince bize şu haber geldi ki, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefat edince millet ona ağladı. «keşke ondan önce biz ölseydik» dediler. Biz, ondan sonra fitneye düşmemizden korkuyoruz. Maan b. Adiyy de şöyle dedi: Fakat vallahi onu diri olarak tasdik ettiğim gibi ölü olarak da tastik etmedikce ondan önce ölmemi istemiyorum. Maan Yemâme gününde Ebû Bekr'in hilâfeti sırasında Müseylemetü'l-Kezzâb gününde şehid olarak katl edildi.

Umûmî bey'at sırasında Ebû Bekr'den önce Ömer'in hutbesi

İbn-i İshak şöyle dedi: Bana Zührî haber verdi, şöyle dedi: Bana Enes b. Mâlik haber verdi şöyle dedi:

Ebû Bekr'e Sakîfe'de bey'at edildiği zaman, ertesi gün oldu, Ebû Bekr minberin üzerine oturdu. Ömer kalktı ve Ebû Bekr'den önce konuştu. Allah'a hamd etti ve ona ehli olduğu şeyle senâ etti. Sonra şöyle dedi:

— Ey insanlar, ben size dün bir konuşma yaptım ki, o Allah'ın kitâbında bulduğum şeylerden değildi. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bana ahd etmiş olduğu bir ahid de değildi. Fakat şunu biliyordum ki, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yakında bizim işimizi düzene sokar. Ve bu bizim son halimiz olur. Şüphesiz Allah ve Resûlü (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kendisiyle hidâyet edip doğru yolu gösterdikleri kitabını size bırakmıştır. Eğer ona sımsıkı bağlanırsanız Allah ona hidâyet olarak verdiği şeyi size de vermiştir. Allah sizin işinizi sizin en hayırlınızın elinde vermiştir. O, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in arkadaşıdır. İkisi de mağarada bulundukları zaman ikinin ikincisidir. O hâlde kalkınız ve ona bey'at ediniz. Bunun üzerine insanlar Ebû Bekr'e Sakîfe bey'atinden sonra Bey'at-i âmme ile bey'at ettiler.

Ebû Bekr'in hutbesi

Ebû Bekr de konuştu ve Allah'a hamd etti ve Ona, ehli olduğu şeyle senada bulundu, O'nu övdü. Sonra şöyle dedi:

— Amma ba'd, Ey insanlar! Ben sizin üzerinize veli kılındım, halbuki sizin en hayırlınız değilim. Eğer iyilik yaparsam bana yardımcı olunuz. Eğer kötülük yaparsam beni doğrultunuz. Doğruluk emânettir, yalan hiyânettir. Zaifiniz hakkını alıncaya kadar bana göre kuvvetlidir. Kuvvetliniz de inşaallah hakkı ondan alıncaya kadar zayıftır. Bir kavm Allah yolunda cihâdı terketmez ki Allah onlara zillet boyunduruğunu vurmasın. Şimdiye kadar hiçbir kavimde fahişelik yaygınlaşmamıştır ki Allah onlara belayı umûmileştirmesin. Allah ve Resûlüne itâat ettiğim müddetce bana itaat ediniz. Allah ve Resûlüne isyân ettiğim zaman bana itaat etmeniz gerekmez. Namazınıza kalkınız. Allah sizi bağışlasın.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Hüseyin b. Abdullah İkrime'den, o da İbn-i Abbâs'dan naklen bana haber verdi ki o şöyle dedi:

Vallahi ben Ömer'in hilâfetinde onunla birlikte yürüyordum. O bir hâceti için gidiyordu. Elinde ise bir tura vardı. Benden gayrı onunla birlikte kimse yoktu. Dedi ki:

— O kendi kendine konuşuyor ve bacaklarına turasiyle vuruyordu. Dedi ki:

Bana baktı ve şöyle dedi:

— Ey İbn-i Abbâs, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefât ettiği zaman, konuştuğum konuşmaya beni sürükleyen ne idi biliyor musun?

Dedim ki:

— Ey Emirü'l-Müminin bilmiyorum, sen daha iyisini bilirsin.

Dedi ki:

— Vallahi beni buna sürükleyen, ancak işte şu âyeti okuyor olmamdır:

(وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا)

«Böylece sizi insanlara şâhid ve örnek olmanız ve Resûlün de size şâhid ve örnek olması için tam ortada bulunan bir ümmet kıldık.» Vallahi biliyordum ki; Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ümmetinin içinde kalacaktır, ümmetine son amelleriyle rehber olacak. And olsun ki beni işte dediğim şeye sürükleyen şey odur.

RESÛLULLAH (SALLALLAHÜ ALEYHİ VE SELLEM)'İN TECHİZ EDİLMESİ VE DEFN EDİLMESİ

Resûl'ün yıkanmasını üstlenen kimseler

İbn-i İshak dedi:

Ebû Bekr (Radiyallâhü anh)'e bey'at edildiği zaman Salı günü insanlar Resûlullah (Sallâllahü Aleyhi ve Sellem)'in cihazlanmasına geldiler. Bana Abdullah b. Ebî Bekr ve Hüseyin b. Abdullah ve baş-

ka arkadaşlarımız haber verdiler ki; Ali b. Ebi Tâlib, Abbâs b. Abdulmuttalib, Fazl b. Abbâs, Kusem b. Abbâs, Üsâme b. Zeyd ve Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in âzadlısı Şukran onun yıkanmasını üstlenmiştir. Beni Avf b. Hazrec'den biri olan Evs b. Havlî, Alî b. Ebi Tâlib'e şöyle dedi:

— Ey Ali! Allah hakkı için Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den bizim nasibimiz nerede! — Evs Resûlullah (Sallallahü Aleyl hi ve Sellem)'in ashâbından ve Ehl-i Bedir'den idi. — Dedi ki:

«— Gir,» o da girdi ve oturdu. Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yıkanmasında hazır bulundu. Ali b. Ebi Tâlib onu göğsüne yaslandırdı. Abbâs ve Fazl ve Küsem onunla beraber onu çeviriyorlardı. Üsâme b. Zeyd, ve O'nun âzadlısı Şukrân onun üzerine suyu dökenler idiler. Ali onu yıkıyordu. Onu göğsüne dayandırmıştı. Onun üzerinde gömleği vardı, onu onun ötesinden ovuyordu. Elini Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ulaştırıyordu. Ali şöyle diyordu:

— Babam ve anam sana feda olsun diri olarak ve ölü olarak ne güzelsin!

Ölüde görülen hiç bir şey Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'de görülmedi.

Resûl'ün nasıl yıkandığı

İbn-i İshak dedi:

Bana Yahya b. Abbâd b. Abdullah b. Zübeyr, babası Abbâd'dan, o da Âişe'den naklen haber verdi ki; Âişe şöyle dedi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i yıkamayı murad ettikleri zaman o hususta ihtilâf ettiler. Ve bilmiyoruz diğer ölüler gibi Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den elbiselerini soyalım mı, veya elbiseleri üzerinde olduğu halde yıkayalım mı?

Âişe dedi ki:

— İhtilâf ettikleri zaman Allah onların üzerine uyku verdi, hattâ onlardan hiçbir adam kalmadı ki çenesi göğsünde olmasın. Sonra Beyt tarafından kim olduğunu bilmedikleri bir konuşan şöyle konuştu: «Peygamberi, elbiseleri üzerinde olduğu halde yıkayınız.» Âişe dedi ki:

Onlar da kalkıp Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına gittiler ve onu üzerinde gömleği olduğu halde yıkadılar. Suyu onun gömleğinin üstünden döktüler. Gömlek ellerinin önünde olarak onu ovuyorlardı.

Resûl'ün tekfini (kefenlenmesi)

İbn-i İshâk dedi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yıkanması bitirildiği zaman üç elbise içinde kefenlendi. İkisi (195) Suhârî idi. Biri de hibre idi. Onun içine dürüldü; bana Cafer b. Muhammed b. Ali b. Hüseyin babasından o dedesi Ali b. Hüseyin'den ve Zühri'den o da Ali b. Hüseyin'den naklen haber verildiği gibi...

İbn-i İshak dedi:

Bana Hüseyin b. Abdullah, İkrime'den, o da İbn-i Abbas'dan naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) için yer kazmayı istedikleri zaman Ebû Ubeyde b. Cerrah Mekke kabirleri gibi kabir kazıyordu. Ebû Talha Zeyd b. Sehl ise Medine halkı için kabir kazan ve lahid yapan biri idi. Böylece Abbâs iki adam çağırdı ve onlardan birine «Ebû Ubeyde b. Cerrah'a», diğerine de «Ebû Talha'ya gidiniz», dedi ve kendi kendine şöyle dedi:

«Ey Allah'ım! Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) için hayırlı kıl.» Ebû Talha'ya gönderilen, Ebû Talha'yı buldu ve onu getirdi. O da Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) için lahid yaptı.

Resûl'ün defni ve onun üzerine namaz

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in tekfini Salı günü bitirildiğinde evinde karyolası üzerine konuldu. Defni hakkında müslümanlar ihtilâf etmişlerdi. Bir sözcü şöyle dedi:

— Onu mescidinden defn edelim.

Bir sözcü de şöyle dedi:

(195) Suhârî, Suhâr'a nisbettir. Burası Yemen'den bir şehirdir. Nitekim Lisânül-Arab'da böyle geçer. Veya orası Yemâme'den veya oraya yakın yerlerden Benî Temîm'in beldelerinden bir yerdir. (Mu'cem-i Mas'tü'cim li'l-Kübrâ)

— Bilâkis onu ashâbiyle birlikte defn edelim.

Ebû Bekr ise şöyle dedi:

— Ben Resûlullah (Sallal'ahü Aleyhi ve Sellem)'den işittim derdi ki:

«Bir peygamber'in ruhu kabz olunmaz ki, ruhu kabz olunduğu yerde defn olunmasın.»

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in, üzerinde vefât ettiği yatağı kaldırıldı ve onun için orası kazıldı. Sonra millet Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanına girdiler, ona cemaat cemaat duâ ediyorlardı (yâni cenâze namazı kılıyorlardı). Erkekler girdiler onlar bitirince kadınlar girdirildiler. Kadınlar bitirdiklerinde çocuklar girdirildiler.

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in üzerine kılınan namazda hiçbir kimse imam olmadı.

Resûl'ün defn edilmesi

Sonra Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Çarşamba günü gecenin içinde defn edildi. İbn-i İshâk şöyle dedi: Bana Abdullah b. Ebî Bekr, hanımı Fâtıma bint-i Umare'den, o Amre bint-i Abdurrahman b. Es'ad b. Zürâre'den, o da Âişe (Radiyallâhü anhâ)'dan naklen haber verdi ki, Âişe şöyle dedi:

«Çarşamba gecesinden gecenin içinde demir küreklerin sesini işitmemize kadar Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in defn edilmesini bilmedik.»

Resûl'ün defn edilmesini üstlenen kimseler

Muhammed b. İshak şöyle dedi:

Fatıma bana şöyle haber verdi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in kabrine inenler Ali b. Ebî Tâlib, Fazl b. Abbâs, Kusem b. Abbâs, bir de Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in azadlısı Şukrân idi.

Evs b. Havlî, Ali b. Ebi Tâlib'e:

— Ey Ali, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den bizim nasibimiz nedir? dedi.

Ali ona :

— İn, dedi.

O da onlar ile birlikte indi ve Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kabrine konulduğu ve üzeri inşâ edildiği zaman âzadlısı Şukrân, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in girdiği ve içinde yattığı br kadifeyi kabrine koydu ve şöyle dedi :

— Vallâhi onu senden sonra hiç bir kimsenin giymesini istemem.

O kadîfe Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte defn edildi.

İnsanların Resûle zamanca en yakın olanı

Muğîre b. Şu'be, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e zamanca en yakın olduğunu iddia ediyordu. Diyordu ki :

— Yüzüğümü aldım, kabre attım ve dedim ki benim yüzüğüm benden düştü. Bense onu ancak kasden atmıştım ki, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e komşu olayım. Böylece Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e zamanca insanların en yakını olayım.

İbn-i İshak dedi : Bana babam İshâk b. Yesâr, Abdullah b. Hâris b. Nevfel'in azadlısı Miksem Ebu'l-Kasım'dan o da efendisi Abdullah b. Hâris'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi :

Ömer'in veya Osman'ın zamanında Ali b. Ebi Tâlib (Rıdvanullahi Aleyhi) ile birlikte umre yaptım. Ali, kız kardeşi Ümm-ü Hâni bint-i Ebi Tâlib'in yanına indi. Umresini bitirdiği zaman döndü, onun için yıkanma suyu hazırlandı o da gusul abdesti aldı guslünü bitirdiği zaman Iraklılardan bir topluluk onun yanına geldiler ve şöyle dediler :

— Ey Ebu'l-Hasan, sana geldik ki senden haber almak istediğimiz bir işten soralım.

O da şöyle dedi :

— Zan ediyorum ki : Muğîre b. Şu'be Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e zamanca en yakın olduğunu size söyledi.

Dediler :

— Evet bundan sana sormak için geldik.

Dedi ki :

— Yalan söyledi.

Dedi ki:

— İnsanların zamanca Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e en yakın olanı Kusem b. Abbâs'dır.

Resûl'ün hamisesi

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Bana Sâlih b. Keysân, Zührî'den, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den naklen haber verdi ki Âişe ona şöyle haber verdi:

Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in üzerinde alâmetli siyah bir yün elbise vardı. Ağrısı şiddetlendiğinde bir kere yüzüne koyuyor, bir kere de yüzünden açıyordu. Şöyle diyordu:

«Allah bir kavme lânet etsin ki, peygamberlerinin kabirlerini mescidler edinirler!» Ümmetini bundan sakındırıyordu.

İbn-i İshâk dedi ki: Bana Sâlih b. Keysân, Zührî'den, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o Âişe'den naklen haber verdi ki, o şöyle dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in en son sözü şöyle demesi oldu: Arap yarımadasında iki din bir arada bırakılmaz.

Resûlün ölümünden sonra müslümanların fitneye düşmesi

İbn-i İshak dedi:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefat edince, müslümanların musibeti büyüdü. Âişe, bana gelen habere göre, şöyle diyordu:

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefat ettiği zaman Araplar dinlerinden döndüler. Yahûdilik ve nasrânlık boy göstermeğe başladı ve nifâk zâhir oldu. Allah müslümanların işlerini Ebû Bekr'e verinceye kadar Peygamber'ini (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kaybettikleri için kış gecesinde ürküp kaçan koyun sürüsü gibi bir hale geldiler.

İbn-i Hişâm şöyle dedi: Bana Ebû Ubeyde ve ilim ehlinden başkaları haber verdi ki: Mekkelilerin ekserisi, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefât ettiği zaman, islâmdan dönmek istediler.

Hattâ Attâb b. Esid (196) onlardan korktu ve gizlendi. Bunun üzerine Süheyl b. Amr kalktı ve Allah'a hamd ve senâ etti. Sonra Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in vefâtını zikr etti ve «Bu, islamın ancak kuvvetini arttırır. Kim bizi şüpheye düşürürse onun boynunu vurunuz», dedi. Bunun üzerine millet dinden irtidattan vazgeçtiler. Attâb b. Esid de ortaya çıktı.

Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ömer b. Hattâb için: «Yakında o bir makama gelecektir ki, onda yerilmiyecektir», diye buyurdu. Ömer'in bu tutumuyla o söz doğru çıktı.

HASSAN B. SABİT'İN RESULÛLLAH'A MERSİYESİ

İbn-i Hişâm'ın, Ebû Zeyd el-Ensâri'den naklen bize verdiği haberde Hassân b. Sâbit, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ağlayarak şöyle dedi:

بطيبة رسم للرسول ومعهد ... منير وقد تعفو الرسوم وتهمد

ولا تمتحي الآيات من دار حرمة ... بها منبر الهادي الذي كان يصعد

وواضح آثار وباقي معالم ... وربع له فيه مصلى ومسجد

بها حجرات كان ينزل وسطها ... من الله نور يستضاء ويوقد

معارف لم تطمس على العهد آيها ... أتاها البلى فالآي منها تجدد

عرفت بها رسم الرسول وعهده ... وقبرا بها واراه في الترب ملحد

ظللت بها أبكي الرسول فأسعدت ... عيون ومثلاها من الجفن تسعد

يذكرن آلاء الرسول وما أرى ... لها محصيا نفسي فنفسي تبلد

مفجعة قد شفها فقد أحمد ... فظلت لآلاء الرسول تعدد

(196) Attâb b. Esîd, Resûlullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) vefat ederken Mekke'nin vâlisi idi. O, onu oranın üzerine emir kılmıştı.

وَمَا بَلَغَتْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ عَشِيرَهُ   وَلَـكِنْ لِنَفْسِي بَعْدُ مَا قَدْ تَوَجَّدَ
أَطَالَتْ وُقُوفاً تَذْرِفُ الْعَيْنُ جُهْدَهَا   عَلَى طَلَلِ الْقَبْرِ الَّذِي فِيهِ أَحْمَدُ
فَبُورِكْتَ يَا قَبْرَ الرَّسُولِ وَبُورِكَتْ   بِلَادٌ ثَوَى فِيهَا الرَّشِيدُ الْمُسَدَّدُ
وَبُورِكَ لَحْدٌ مِنْكَ ضُمِّنَ طَيِّباً   عَلَيْـهِ بِنَاءٌ مِنْ صَفِيحٍ مُنَضَّدُ
تَهِيلُ عَلَيْهِ التُّرْبَ أَيْدٍ وَأَعْيُنٌ   عَلَيْهِ وَقَدْ غَارَتْ بِذَلِكَ أَسْعُدُ
لَقَدْ غَيَّبُوا حِلْماً وَعِلْماً وَرَحْمَةً   عَشِيَّةَ عَـلَّوْهُ الثَّرَى لَا يُوَسَّدُ
وَرَاحُوا بِحُزْنٍ لَيْسَ فِيهِمْ نَبِيُّهُمْ   وَقَدْ وَهَنَتْ مِنْهُمْ ظُهُورٌ وَأَعْضُدُ
يُبَكُّونَ مَنْ تَبْكِي السَّمَوَاتُ يَوْمَهُ   وَمَنْ قَدْ بَكَتْهُ الْأَرْضُ فَالنَّاسُ أَكْمَدُ
وَهَلْ عَدَلَتْ يَوْماً رَزِيَّةُ هَالِكٍ   رَزِيَّةَ يَوْمٍ مَاتَ فِيـهِ مُحَمَّدُ؟
تَقَطَّعَ فِيهِ مَنْزِلُ الْوَحْيِ عَنْهُمُ   وَقَدْ كَانَ ذَا نُورٍ يَغُورُ وَيُنْجِدُ
يَدُلُّ عَلَى الرَّحْمَنِ مَنْ يَقْتَدِي بِهِ   وَيُنْقِذُ مِنْ هَوْلِ الْخَزَايَا وَيُرْشِدُ
إِمَامٌ لَهُمْ يَهْدِيهِمُ الْحَقَّ جَاهِداً   مُعَلِّمُ صِدْقٍ إِنْ يُطِيعُوهُ يَسْعَدُوا
عَفُوٌّ عَنِ (٥) الزَّلَّاتِ يَقْبَلُ عُذْرَهُمْ   وَإِنْ يُحْسِنُوا فَاللهُ بِالْخَيْرِ أَجْوَدُ
وَإِنْ نَابَ أَمْرٌ لَمْ يَقُومُوا بِحَمْلِهِ   فَمِنْ عِنْدِهِ تَيْسِيرُ مَا يَتَشَدَّدُ
فَبَيْنَاهُمُ فِي نِعْمَةِ اللهِ بَيْنَهُمْ (٦)   دَلِيـلٌ بِهِ نَهْجُ الطَّرِيقَةِ يُقْصَدُ
عَزِيزٌ عَلَيْهِ أَنْ يَجُورُوا عَنِ الْهُدَى   حَرِيصٌ عَلَى أَنْ يَسْتَقِيمُوا وَيَهْتَدُوا
عَطُوفٌ عَلَيْهِمْ لَا يُثَنِّي جَنَاحَهُ   إِلَى كَنَفٍ يَحْنُو عَلَيْهِمْ وَيَمْهَدُ
فَبَيْنَاهُمُ فِي ذَلِكَ النُّورِ إِذْ غَدَا   إِلَى نُورِهِمْ سَهْمٌ مِنَ الْمَوْتِ مُقْصِدُ
فَأَصْبَحَ مَحْمُوداً إِلَى اللهِ رَاجِعاً   يُبَكِّيهِ حَقُّ الْمُرْسَلَاتِ وَيُحْمَدُ
وَأَمْسَتْ بِلَادُ الْحَرْمِ وَحْشاً بِقَاعُهَا   لِغَيْبَةِ مَا كَانَتْ مِنَ الْوَحْيِ تَعْهَدُ
قِفَاراً سِوَى مَعْمُورَةِ اللَّحْدِ ضَافَهَا   فَقِيدٌ يُبَكِّيـهِ بَلَاطٌ وَغَرْقَدُ

وَمَسْجِدُهُ فَالْمُوحِشَاتُ لِفَقْدِهِ   خَلاءٌ لَهُ فِيهِ مَقَامٌ وَمَقْعَدُ
وَبِالْجَمْرَةِ الْكُبْرَى لَهُ ثَمَّ أَوْحَشَتْ   دِيَارٌ وَعَرَصَاتٌ وَرَبْعٌ وَمَوْلِدُ
فَبَكِّي رَسُولَ اللهِ يَا عَيْنُ عَبْرَةً   وَلا أَعْرِفَنْكِ الدَّهْرَ دَمْعُكِ يَجْمُدُ
وَمَالَكِ لا تَبْكِينَ ذَا النِّعْمَةِ الَّتِي   عَلَى النَّاسِ مِنْهَا سَابِغٌ يَتَغَمَّدُ
فَجُودِي عَلَيْهِ بِالدُّمُوعِ وَأَعْوِلِي   لِفَقْدِ الَّذِي لا مِثْلُهُ الدَّهْرَ يُوجَدُ
وَمَا فَقَدَ الْمَاضُونَ مِثْلَ مُحَمَّدٍ   وَلا مِثْلُهُ حَتَّى الْقِيَامَةِ يُفْقَدُ
أَعَفَّ وَأَوْفَى ذِمَّةً بَعْدَ ذِمَّةٍ   وَأَقْرَبَ مِنْهُ نَائِلاً لا يُنَكَّدُ
وَأَبْذَلَ مِنْهُ لِلطَّرِيفِ وَتَالِدٍ   إِذَا ضَنَّ مِعْطَاءٌ بِمَا كَانَ يُتْلَدُ
وَأَكْرَمَ صِيتاً فِي الْبُيُوتِ إِذَا انْتَمَى   وَأَكْرَمَ جَدّاً أَبْطَحِيّاً يُسَوَّدُ
وَأَمْنَعَ ذِرْوَاتٍ وَأَثْبَتَ فِي الْعُلا   دَعَائِمَ عِزٍّ شَاهِقَاتٍ تُشَيَّدُ
وَأَثْبَتَ فَرْعاً فِي الْفُرُوعِ وَمَنْبِتاً   وَعُوداً غَذَاهُ الْمُزْنُ فَالْعُودُ أَغْيَدُ
رَبَاهُ وَلِيداً فَاسْتَتَمَّ تَمَامُهُ   عَلَى أَكْرَمِ الْخَيْرَاتِ رَبٌّ مُمَجَّدُ
تَنَاهَتْ وَصَاةُ الْمُسْلِمِينَ بِكَفِّهِ   فَلا الْعِلْمُ مَحْبُوسٌ وَلا الرَّأْيُ يُفْنَدُ
أَقُولُ وَلا يُلْقَى لِقَوْلِيَ عَائِبٌ   مِنَ النَّاسِ إِلاَّ عَازِبُ الْعَقْلِ مُبْعَدُ
وَلَيْسَ هَوَايَ نَازِعاً عَنْ ثَنَائِهِ   لَعَلِّي بِهِ فِي جَنَّةِ الْخُلْدِ أَخْلُدُ
مَعَ الْمُصْطَفَى أَرْجُو بِذَاكَ جِوَارَهُ   وَفِي نَيْلِ ذَاكَ الْيَوْمِ أَسْعَى وَأَجْهَدُ

«Medîne'de, Resûl için, evden kalan eserler vardır.
Bir de nurlandıran bilinen yer vardır.
Evin kalıntılarının eserleri dağılır, değişir ve eskir.
Hürmet yurdundan alâmetler zâil olmazlar.
Orada hidâyet edicinin minberi vardır ki onun üstüne çıkardı.
Eserlerin açık olanları, bilinen şeylerin geri kalanları oradadır.
Orada onun için mahalle, namazgâh ve mescid vardır.
Orada birtakım odalar vardır ki, o odaların ortasında konuklardı.
Allah'dan bir nurdur ki onunla aydınlanılır ve onunla ateş yakılır.
Orada bilinen yerler vardır ki, zamanlar onların alâmetlerini

değiştirmez. Oraya eskime gelse de onlardan olan alâmetler yenilenirler.

Orada Resûlün eserlerini, zamanını ve oradaki kabrini bildim ki onu lahidcisi toprağa gizledi.

Orada Resûl'e müdemadiyen ağlar oldum. Birtakım gözler de yardım ettiler. Göz kapaklarından onun iki misli yardım edilirdi.

Resûl'ün nimetlerini zikr ediyorlardı. Nefsimi onları sayacak kudrette görmedim. Ve nefsim feci bir şekilde aptallaştı.

Ahmed'in kaybolması, nefsimi zayıflattı. Resûl'ün nimetlerini saymaya koyuldu.

Her bir işten, ondabirine varamadı. Fakat nefsim için artık üzücü bir şey vardır.

Nefsim durmayı uzattı, göz, hüzünlerini, içinde Ahmed'in bulunduğu kabrin sırtı üzerine döküyordu.

Ey Resûl'ün kabri, sana mübârek olsun. Doğru yolu bulan ve doğru yola giden kimsenin içinde mukim olduğu beldeler mübârek olsun!

Senden lahid mübarek oldu, temiz toprakta kalasın.

Onun üzerinde birbiri üzerine yığılmış geniş taşlardan bir bina vardır.

Eller onun üzerine toprakları döktü ve gözler onun üzerindedir.

Hilmi, ilmi, rahmeti akşamleyin gömdüler. Onun üzerine toprağı verdiler. Başının altına yastık konulmaz olarak.

Hüzün ile yürüyorlar, içlerinde peygamberleri yoktur.

Onların sırtları ve kolları zayıflamıştır.

Göklerin, gününe ağladığı kimseye ağlıyorlardı.

Yerin de kendisine ağlamakta olduğu kimseye ağlıyorlardı.

İnsanlar ise hüzün içerisinde idiler.

Hiçbir ölünün gününün büyük musîbeti, içinde Muhammed'in öldüğü günün büyük musîbetine denk tutulur mu?

O gün ki, onda, vahyin indiği yer onlardan kesildi.

Orası nurlu bir yer idi ki aşağı iner yukarı çıkardı.

Ona uyan kimse, Rahmân'a götürülür.

Rezâlet ve rüsvaylıkların felâket ve şiddetinden kurtulur ve doğru yola ererdi.

Onlar için imâmdır ki gayret ile onları hakka hidayet eder, doğru yol gösterirdi. Doğruluk muallimdir. Eğer ona itaat ederlerse mutluluğa ererler.

Hataları çok af edicidir, onların özürlerini kabûl eder.
Eğer iyilik ederlerse Allah hayrı bolca vericidir.
Eğer bir felâket inerse onu taşımayı yerine getiremezler.
Onun katında, şiddetli çetin gelen şeylerin kolaylaştırılması vardır.
Onlar Allah'ın nimeti içinde iken onların arasında bir delil vardı ki onunla açık seçik yoldan gidilirdi.
Hidâyetten, doğru yoldan sapmaları, onun üzerine güç ve ağır gelir.
Onların doğru yolda olmalarına ve hidayete ermelerine ise düşkündür.
Onların üzerine şefkatli ve merhametlidir. Kanadını hiçbir yana eğmez.
Onların üzerine eğer ve onlar için döşer.
Onlar işte bu nur içinde iken birden onların nurlarına isabet eden ölümden bir ok gitti.
Böylece o Allah'a dönerken övülmüş oldu, melekler ona ağlıyor ve onu övüyorlardı.
Bildiğin vahy'den olan şeyin kaybolmasından dolayı Haram beldelerinin parçaları ıssız oldu.

Lahd'in mamûresinin gayrı her taraf otsuz, susuz ve kıtlık oldu.
Oraya bir kayıp indi ki, düz yerler, ağaçlar ve onun mescidi ona ağlarlar.

O hâlde onun kaybolmasından ötürü insanların çıkıp gittikleri yerler boştur. Onun için orada ayakta durma ve oturma yeri vardır.
Cemre-i Kübrâda dahi boşalıp gitmişlerdir. Onun için orada evler, yurtlar, sahalar, mahalle ve doğum yeri vardır.
O halde ey gözüm, Resûlullah'a göz damlası akıtarak ağla.
Bütün zaman, göz yaşının kuruduğunu muhakkak bilmiyorum.
Sana ne oldu ki, insanlar üzerine olan bir nimetin sahibine ağlamıyorsun. Onlardan çok ve tamca olanı vardır, gizli olanı vardır.
Onun üzerine göz yaşlarını akıt ve bütün zaman, misli bulunmaz kimsenin kaybından dolayı yüksek sesle ağla.
Geçmişlerin kaybı Muhammed'in misli değildir.

Ne de kıyamete kadar onun misli bulunacaktır.
O en iffetli idi, ahidce en vefâlı olan idi. Kendisinden nimete nâil olmak en kolay idi, nâil olan kimseye az bahşiş verilmez idi.

Eskiden kalmış malla bahşişde cimrilik edilmiş bir zamanda yeni elde edilmiş ve eskiden kazanılmış malını ihsan etmekte en önde gelen idi.
Nisbet edildiği zaman evlerde güzel anma yönünden en kerim idi.

Efendi kılınan ebtahlı (Mekke'li) olarak ve dede yönünden en kerîm idi.

Zirveleri en iyi koruyan, yüceleri en sâbit tutan, tahkim edilmiş yüksek kale gibi binaların izzet direkleridir.

Köklerde kökleşme yönünden bitiş ve gövde olma bakımından sabit istikrarlı idi. Onu bulut gıdalandırır ve gövde de yumuşak ve eğilendir.

Temcid ve tazim Olunmuş Rab, onu çocukluğunda terbiye etti ve onun kemâli, hayratın en kerimi üzere tamamlandı.

Müslümanların vasiyleri onun eliyle son hedefe vardılar.
O halde ne ilim hapsedilmiştir ne de rey ayıplanmıştır.

Derim ki, benim sözüme insanlardan bir ayıplayan rastlamaz.
Ancak aklı ermeyen müstesnâ.

Aşkım ve hevesim onun senâsından ve övgüsünden uzak kalan değildir. Belki de bunun sebebiyle Huld cennetinde Mustafâ ile birlikte ebedî olarak kalırım.

Bu sebeple onun komşuluğunu umarım.
İşte o güne kavuşup nâil olmak için say ve gayret ederim.

***

Hassân b. Sâbit yine Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ağlayarak şöyle dedi :

ما بالُ عينِك لا تنامُ كأنَّما　　كُحِلَتْ مآقيها بكُحْلِ الأرْمَدِ
جَزَعاً على المَهْدِيِّ أصبحَ ثاوياً　　ياخيرَ من وطِىءَ الحَصى لاتَبْعَدِ
وَجْهِي يَقيكَ التُّربَ لَهْفِي لَيتَني　　غُيِّبتُ قَبلكَ في بَقيعِ الغَرْقَدِ
بأبي وأُمّي مَنْ شَهِدْتُ وفاتَهُ　　في يَوْمِ الاِثْنَيْنِ النَّبِيُّ المُهْتَدِي
فظَلِلْتُ بعدَ وفاتِهِ مُتَبلِّداً　　مُتَلدِّداً ياليتَني لمْ أُولَدِ
أأُقيمُ بعدَكَ بالمدينةِ بينَهُمْ　　ياليتَني صُبِّحْتُ سَمَّ الأسْوَدِ
أوْ حلَّ أمرُ اللهِ فينا عاجلاً　　في رَوْحةٍ مِنْ يَوْمِنا أوْ مِنْ غَدِ
فتقومُ ساعتُنا فنلْقَى طيِّباً　　مَحْضاً ضرائبُهُ كريمَ المَحْتِدِ

يا بِكْرَ آمِنَةَ المُبارَكِ بِكْرُها ... وَلَدَتْهُ مُحْصَنَةٌ بِسَعْدِ الأَسْعُدِ
نُوراً أَضاءَ عَلى البَرِيَّةِ كُلِّها ... مَنْ يُهْدَ لِلنُّورِ المُبارَكِ يَهْتَدِي
يا رَبِّ فَاجْمَعْنا مَعاً وَنَبِيَّنا ... في جَنَّةٍ تَثْنِي عُيُونَ الحُسَّدِ
في جَنَّةِ الفِرْدَوْسِ فَاكْتُبْها لَنا ... يا ذا الجَلالِ وَذا العُلا وَالسُّؤْدَدِ
واللهِ أَسْمَعُ ما بَقِيتُ بِهالِكٍ ... إِلّا بَكَيْتُ عَلى النَّبِيِّ مُحَمَّدِ
يا وَيْحَ أَنْصارِ النَّبِيِّ وَرَهْطِهِ ... بَعْدَ المُغَيَّبِ في سَواءِ المَلْحَدِ
ضاقَتْ بِالأَنْصارِ البِلادُ فَأَصْبَحُوا ... سُوداً وُجُوهُهُمُ كَلَوْنِ الإِثْمِدِ
وَلَقَدْ وَلَدْناهُ وَفِينا قَبْرُهُ ... وَفُضُولُ نِعْمَتِهِ بِنا لَمْ تُجْحَدِ
وَاللهُ أَكْرَمَنا بِهِ وَهَدى بِهِ ... أَنْصارَهُ في كُلِّ ساعَةِ مَشْهَدِ
صَلّى الإِلٰهُ وَمَنْ يَحُفُّ بِعَرْشِهِ ... وَالطَّيِّبُونَ عَلى المُبارَكِ أَحْمَدِ

Senin gözüne ne olmuş ki uyumuyor. Sanki göz yaşlarının akma yerleri, göz ağrısı sürmesiyle sürmelenmiştir.

Mukim olan hidâyete ermiş zata, sabr edemeyip hüzün ve keder izhâr etmekten dolayı. Ey çakıllara ayak basanların en hayırlısı! Uzaklaşma!

Yüzüm seni topraktan korur, vâh başıma gelene!

Keşke senden önce Ğarkad (197) *mezarlığına gömülmüş olsaydım.*

Babam ve anam bir kimseye feda olsun ki, onun vefâtında pazartesi günü hâzır bulundum. Hidâyete ermiş peygamberin vefâtında.

Vefâtından sonra aklı gitmiş şaşkın bir hâle geldim.

Keşke doğmasaydım.

Senden sonra Medîne'de onların içinde kalırmıyım.

Keşke Esved denilen bir nevi yılanın zehirini sabahleyin içseydim.

Yoksa Allah'ın emri bize, bizim günümüzden veya yarından olan bir sabah acil olarak mı inmiştir?

---

(197) Bakiü'l-Ğarkad : Medinelilerin kabristanı.

Böylece bizim kıyâmetimiz kopar ve tabiatları sırf temiz pak ve güzel olana, kerim asıllıya kavuşuruz.
Ey Âmine'nin mübârek ilk oğlu, onun ilk oğlu ki onu iffetli olarak uğurlulukların uğurluğu ile doğurdu.
Bir nur olarak ki, bütün yaratıkları aydınlattı.
Kim bu mübârek nurla hidâyet edilirse, hidâyete erer.
Ey Rabbim, bizi Peygamberimizle birlikte, hased edenlerin gözlerinin uzaklaştırılıp def' edilecekleri cennette bir araya getir.
Firdevs cennetinde. Ey Celâl, yücelik ve efendilik Sâhibi, orasını bizim için yaz.
Vallahi hayatta kaldığım müddetce bir öleni işitmiyordum ki illa da Muhammed Nebi'ye ağlamayayım.
Ey Peygamber'in Ensârı ve kavmi, kabrin ortasına gizlendirilen zattan sonra sizin vay başınıza, yazık size.
Beldeler Ensâr'a dar geldi. Böylece yüzleri, kendisiyle sürmelenilen siyah sürme gibi siyâh oldu.
Onu biz doğurduk (198) *ve onun kabri bizdedir.*
Nimetlerin fazlaları da bizdedir ki, onu inkâr edemeyiz.
Allah onunla bize ikrâm etti ve onunla Ensâr'ını her hazır bulunulacak yerde bulunmaya hidayet etti, oraya götürdü.
İlâh, Arş'ın etrafında dönen, tertemiz güzel melekleri ve güzel kulları, Mübârek Ahmed'e salat etsin. (Sırasiyle rahmet, istiğfar ve dua.)»

İbn-i İshak şöyle dedi :

Hassân b. Sâbit Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ağlayarak şöyle dedi :

نَبّ المساكين أن الخير فارقهم ... مع النبي تولى عنهم سحرا
من ذا الذي عنده رحلي وراحلتي ... ورزق أهلي إذا لم يؤنسوا المطرا
أم من نعاتب لا نخشى جنادعه ... إذا اللسان عتا في القول أو عثرا
كان الضياء وكان النور نتبعه ... بعد الإله وكان السمع والبصرا
فليتنا يوم واروه بملحده ... وغيبوه وألقوا فوقه المدرا

(198) «Biz doğurduk» sözüyle Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in babaları tarafından dayıları olan Benî Neccâr'a işâret eder.

لَمْ يَتْرُكِ اللّٰهُ مِنَّا بَعْدَهُ أَحَدًا   وَلَمْ يَعِشْ بَعْدَهُ أُنْثَى وَلَا ذَكَرَا
ذَلَّتْ رِقَابُ بَنِي النَّجَّارِ كُلِّهِمِ   وَكَانَ أَمْرًا مِنَ أَمْرِ اللّٰهِ قَدْ قُدِرَا
وَاقْتُسِمَ الْفَيْءُ دُونَ النَّاسِ كُلِّهِمْ   وَبَدَّدُوهُ جِهَارًا بَيْنَهُمْ هَدَرَا

«Miskin ve yoksullara haber ver ki; kendilerinden Seher vakti ayrılan Peygamber'le birlikte hayır onlardan uzaklaştı.
Yağmur yağmadığı zaman yolculuk eşyam, bineğim ve halkımın rızkını kim koruyacak.
Veya söz söylerken lisanın fazla ileri gittiği veya sürtçtüğü zaman şerlerinin evvellerinden korkmadığımız, itâb ettiğimiz kimse kimdir?
İlâh'dan sonra kendisine tâbi olduğumuz bir nur idi, işitme ve görme idi.
Onu lahdine gizledikleri, kaybettikleri ve üstüne toprak keseklerini attıkları gün, keşke Allah bizden hiçbirimizi geriye bırakmasaydı, ne bir kadın ne de bir erkek yaşamasaydı.
Benî Neccâr'ın hepsinin boyunları büküldü ve bu Allah'ın takdir edilmiş işlerinden bir iş idi.
Ganimet, insanların hepsinin önünde taksim edildi.
Aşikâr bir şekilde aralarında heder olarak onu dağıttılar.»

Yine Hassân b. Sâbit, Resulûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e ağlayarak şöyle dedi:

آلَيْتُ مَا فِي جَمِيعِ النَّاسِ مُجْتَهِدًا   مِنِّي أَلِيَّةَ بَرٍّ غَيْرَ إِفْنَادِ
تَاللّٰهِ مَا حَمَلَتْ أُنْثَى وَلَا وَضَعَتْ   مِثْلَ الرَّسُولِ نَبِيِّ الْأُمَّةِ الْهَادِي
وَلَا بَرَا اللّٰهُ خَلْقًا مِنْ بَرِيَّتِهِ   أَوْفَى بِذِمَّةِ جَارٍ أَوْ بِمِيعَادِ
مِنَ الَّذِي كَانَ فِينَا يُسْتَضَاءُ بِهِ   مُبَارَكَ الْأَمْرِ ذَا عَدْلٍ وَإِرْشَادِ
أَمْسَى نِسَاؤُكَ عَطَّلْنَ الْبُيُوتَ فَمَا   يَضْرِبْنَ فَوْقَ قَفَا سِتْرٍ بِأَوْتَادِ
مِثْلَ الرَّوَاهِبِ يَلْبَسْنَ الْمَبَاذِلَ قَدْ   أَيْقَنَّ بِالْبُؤْسِ بَعْدَ النِّعْمَةِ الْبَادِي
يَا أَفْضَلَ النَّاسِ إِنِّي كُنْتُ فِي نَهَرٍ   أَصْبَحْتُ مِنْهُ كَمِثْلِ الْمُفْرَدِ الصَّادِي

«İnsanların bütünü içinde cehdederek benden, bozulmayan ve ayıp olmayan bir yemin ile yemin ettim.
Vallâhi hiç bir kadın, Ümmetin peygamberi, hidâyetci Resûlün misline ne hâmile olmuştur ne de öyle bir hamli vaz etmiştir.
Ne de Allah bizim içimizde olup kendisiyle aydınlanılan işi mübârek, adil ve irşad sahibi kimseden, komşunun ahdine ve vadine daha vefalı olan mahlukatından hiçbir mahluku yaratmadı.
Senin hanımların evlerini bıraktılar, kazıklarla başlarına vuruyorlardı.
Tıpkı rahibeler gibi ki onlar elbiselerinin eski püskünü, gündelik olanını giyiyorlardı. Onlar açık bir şekildeki nimetten sonra şiddetleri kesinlikle biliyorlardı.
Ey insanların efdalı, ben geniş nimetler içerisinde idim, ondan beri tıpkı susamış, vahşi öküz misâli bir hâle geldim.»

İbn-i Hişâm şöyle dedi: Birinci beytin sonu, İbn-i İshak'ın gayrı bir kimseden menkuldur.

Efendimiz Muhammed Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'-in siretinin dördüncü cildi nihâyete erdi.

Bununla da kitap tamam oldu.

FİHRİST ve İNDEKSLER

KİTABIN SAHİFELERİNE GÖRE MEVZULARIN MÜCMEL FİHRİSTİ

MUTE GAZVESİ (13)

MEKKE'YE YÜRÜMEYİ İCAB EDEN SEBEPLER VE MEKKE'NİN FETHİ

(H. Sekizinci sene Ramazan ayında)

